BIBLIOTHECA NACIONAL DE LISBOA

In hoc uolumine infraſcripta. M. Tullii
Ciceronis opera continentur
una cũ cõmẽtariis ſuis
uidelicet. Orator.
de fato. Topica
& de uniuer
ſitate.

VICTOR PISANVS PRAECELLENTI OMNIBVS LIBERALIBVS DISCIPLINIS VIRO ANTONIO PICIAMANO EXIMIO VENETO PATRITIO SALVTEM PLVRIMAM DICIT.

OB affinitatem noſtram:qua iampridem maiores noſtri ſummum amorē inter ſe inuicem iucundiſſimumq; conciliauerunt:ac ob uirtutem tuā excellētem:ſcientiamq; illuſtrem: Antoni mi Piciamane dilectiſſime cogor:uelim nollimue te impenſiſſime diligere:quæ quidem affinitas nobis integerrimū: ac indiſſolubilem iniuiſſe amorem uidetur. Tua porrho ſcientia non ſolum meum erga te amorem auxit:uerꝝ etiam in maximam tui admirationem me compulit. Is enim uir es:ut non ſolum theologia te delectet ac mathematicæ:ars diſſerendi:& tota denique philoſophia:in quibus omnibus plurimum polles:quemadmodum in hac urbe pariter:& ubiq; fidem maximam tibi facis. Sed etiam eloquentiæ ſtudia amplecteris. Cū igitur hoc ipſo anno bonam temporis partem eximio:ac omnium ſcientiarū theſauro Georgio Vallæ ī eloquentiæ ſtudiis operam enauaſſem. cūq; excepiſſem quæ in oratore Ciceronis interptetabatur:ita certe mihi peridoneum uiſum eſt aliqua annotare. tum exercendi ingenii gratia:tū ut cōpluribus cōferrē:qui huius opuſculi īcuria hominū corrupti: & rerꝝ cognitiōe parꝝ ītellecti laborarīt ſuppetias occurrerē: ſūt nāq; cōplures q uehemēter aliq̄s annotatiōes cōcupiſcūt:& quia eſt Ciceronis:hoc eſt præcipui eloquētiæ luminis & q a ī eloquētiæ ſtudiis ipſius ſentētia Tullii iā in ſeniū uergentis:oīum operꝝ ab ipſo editorꝝ lōge præſtantiſſimū. quin etiā ipſe Cicero ait:oēm ſuā ſtudiorꝝ eloquētiæ cognitionē in hoc longe clariſſimo libro cōcluſiſſe. Cūq; omnia huius obſcura loca pro uiribus annotarim. quod ſane opus ut antea a nullis profeſſoribus interpretari cōſueuerat:ut magis accurate a noſtro omnium doctiſſimo præceptore Georgio Valla interpretatum fuit:ac ad unguem exaratum. ita quædam cognitu digniſſima collegi:& exercitatiōis cauſa huc cōgeſſi. Quare ob beniuolentiam īter nos iamdiu contractam:obque tuā eximiam doctrinam:ut cæteris:ita mihi dilectus. par mihi uiſum eſt:te utpote iuſtiſſimum pariter & prudentiſſimum iudicē huic operi adhibere. quo a tua autoritate in manus perueniens aliorꝝ plus ſibi aſſequatur:ac tua gratia in maiori exiſtimatiōe ſit: quum quidem artium liberalium nihil poteſt:niſi ſummopere comprobatum iri:quod tuum ſubiuit iudicium:qui nomine:& re ipſa in omnibus prorſus liberalibus diſciplinis ſuperiorem habes neminem. ac perpaucos pares. Proinde non parum mihi uidebor adeptus gloriæ:ſi hanc modo noſtrā approbaueris lucubratiunculā:nec ut probes modo uerꝝ ut dūtaxat legendā putes. Vale.

Victoris Piſani.Patricii Veneti.In.M.Tullii.Ciceronis.Oratorem commentarium fœliciter Incipit.

A Bruto rogatus Cicero:ut quenam perfecti oratoris eſſet forma:perfectiſſimum dicẽdi genus oratione complecteretur.non uiſus eſt idcirco poſſe tergiuerſari.quod difficile maximeq; arduum eſſe uideretur.pluris tamẽ ſe Bruti feciſſe reſtatur amiciciam:ac in prima libri fronte:ut attentũ lectorem facit:beniuolum:& docilem.ita imprimis bruti ſibi conciliat amiciciã dum ait. Utrũ difficilius ac maius eſſet negare tibi ſæpius roganti:& quæ ſequuntur. Sæpius idẽ roganti:ideo minus negare potuit:& qa ſæpius: & quia rogabat Brutus Ciceronis amiciſſimus. Diu.qa diuturno tempore in eodem perſtitit ꝓpoſito.Nam id etiã diu ſignificat: eſt enim perſeuerantis intentio:Quæ nõ eſt in pridem aduerbio.nam ſicut pridem duxi uxorẽ recte dixeris:ita non recte diu. Multumq;.ideo magis cogitur quod rogat Brutus Cicero efficere:quia rogabat:& quia amicus.Sed cum maxime arduum ſit nõ iniuria diu:ac multum ſe dubitaſſe ait. Brute dubitaui.hæc clauſula ſicut a numero cæpit:ita iure in numerum concluditur:Ciceronianuſq; numerus eſt:frequẽtiſſime ſiquidem trochæo ante pæana tertium in fine utitur clauſulæ. Nam & negare.eſt recuſare:inficiari:uel inficias ire:eſt non factum eſſe aſſerere. Quẽ unice.ideſt quẽ unum præter alios. Diligerem:cuiq; me cariſſimum eſſe ſentirem.ideo inquit cogebat non abnuere q; mihi in amore reſpondeas:ꝙ mutuus:ꝙ reciprocus inter nos amor intercedat. Præſertim:& iuſta petenti.ideo minus recuſari poteſt:quia iuſtum:ne iniqui uideamur:& quia præclarum:quoniam labor ipſe ſumptus a nobis non uileſcit. Et ſuſcipere tantam rẽ.quãta ea ſit:mox explicabitur. Quãtam non modo facultate conſequi difficile eſſet.facultas appellatur qua aliquid facilius fit:unde & non ſcientiæ:atq; artes modo:uerum etiam opes ſunt appellatæ facultates.facultate igitur ideſt dicendi poteſtate. Sed etiam cogitatione complecti.quoniam ꝙ nuſquam eſt;ꝙ nemo unquã quãtuſcũq; eſſet in dicendo conſequi potuit:ut tam cumulatus foret orator:atq; cõſũmatus:ut nulla ei addi non poſſent. Qui uereretur reprehenſionem doctorum.atq; prudentium.doctorum quidem:qui putarẽt tam multiplicem doctrinam:quãta in oratore deſideratur a nemine comprehendi poſſe.prudentium uero:qui putarent honus maius:q̄ quod humeris ſuſtinere noſtris poſſimus ſubeundum non eſſe. Tanta ſit ĩter oratores diſſimilitudo.quãdo alii in humili:alii in grandiloquo:alii in temperato dicendi genere excelluerunt.

Et quaſi figura dicendi.ideſt character de quo mox dicetur. Deſiderari a te prudentiam meam:deſideramus ſiquidem abſentia:cupimus præſentia. Tardem ſtudia multorum.quoniam rei propoſita immenſa difficultate a propoſito dicendi ſe ad alia reuocabũt. Sed par eſt.ideſt expedit:conuenit. Præſtantis ingenii uis.ad inuenienda noua:& inuenta iudicanda. Magnaꝝ artium diſciplinis.artes ipſe per ſeſe ſunt:diſciplinæ cũ diſcuntur appellatæ:quæ cuiuſmodi ſint deinceps indicabitur. In ſecundis tertiiſque conſiſtere.hoc dicit honeſtum eſt:ut qui primus in capeſſenda aliqua diſciplina eſſe non poteſt:contentus ſecũdo:aut tertio loco eſſe uelit.exemploq; docet.nam cum Homerus ĩter poetas primum ſibi uendicauerit locum:non tamen famam ſuã reliquis eripuit.Nõ Archilocho:iambographo:non Sophocli tragico:nõ Pindaro lyrico:quem & Quintilianus:& cæteri decem lyricorum facile principem eſſe uolunt ſpiritus magnificentia:ſententiis:figuris:beatiſſima rerum:uerborumq; copia:quodam eloquentiæ flumine:propter quæ merito credit Horatius

M.Tullii.C.Orator Incipit fœliciter.

VTRVM Difficilius ac maius eſſet negare tibi ſæpius idem rogãti:an efficere id qđ rogares:diu multũq; Brute dubitaui.Nã & negare ei:quẽ unice diligerẽ:cuiq; me cariſſimũ eſſe ſentirẽ:præſertim & iuſta petenti:& præclara cupienti:durũ admodum mihi uidebatur:& ſuſcipere rãtam rem:quantam non modo facultate cõſequi difficile eſſet:ſed etiã cogitatione cõplecti:uix arbitrabar eſſe eius:qui uereretur reprehenſionem doctorum:atque prudentum.Quid enim eſt maius q̄ quum tanta ſit inter oratores bonos diſſimilitudo:iudicare quæ ſit optima ſpecies:& quaſi figura dicẽdi?Quod quoniã me ſæpius rogas:aggrediar:non tam perficiendi ſpe:q̄ experiũdi uoluntate.Malo enĩ qum ſtudio tuo ſim obſcutus:deſiderari a te prudẽtiam meã:q̄ ſi id non fecerim:beniuolentiam.Quæris igit id quod iam ſæpius:quod eloquẽtiæ genus ꝓbẽ maxime:& quale mihi uideatur illud quo nihil addi poſſit:quod ego ſummũ & perfectiſſimum iudicẽ.In quo uereor ne ſi id quod uis effecero:eũque oratorem quem quæris expreſſero:tardem ſtudia multorũ:qui deſperatione debilitati experiri id nolẽt:quod ſe aſſequi poſſe diffidant.Sed par eſt omnis omnia experiri:qui res magnas & magnopere expetendas concupiuerunt.Quod ſiquem aut natura ſua:aut illa præſtãtis igenii uis forte deficiet:aut minus ĩſtructus erit magnarũ artium diſciplinis:teneat tamẽ eũ curſum quẽ poterit.prima enim ſequentem honeſtum eſt in ſecũdis terriiſq; conſiſtere:An ĩ poetis Homero ſoli locus eſt (ut de græcis loquar) aut Archilocho:aut Sophocli:aut Pindaro:ſed horum uel ſecũdis uel etiã in-

nemini imitabilem inquiẽs: Pindarum quiſquis ſtu/
det æmulari Nititur pennis ille cæratis uitreo daturus
nomina ponto monte decurrens uelut amnis imbres:
quem ſuper notas aluere ripas feruet immenſuſq; ruit
profundo pindarus ore laurea donandus apollinari.

Nec uero ariſtotelẽ.hoc dicit.tãetſi Plato uberrimus
fuit in dicẽdo multiplicíq; ſciẽtia ampliſſimus;ob id ta/
men ſe Ariſtoteles a ſcribendo non abdicauit. Neque
ipſe Ariſtoteles.utcũq; admirabili quadam præditus
fuerit ſcientia:tamẽ multos alios:qui ipſum ſecuti ſunt
deterruit. Qui aut hyaliſi:quem rhodi uidimus.hu/
ius meminit Strabo libro quartodecimo inquiẽs.ſunt
& ꝓtogenis picturæ hyaliſus:& ſatyrus colũnæ adhæ/
rens ſupra quem perdix reſidet:ad quam quidem tabu
lam cum expoſita eſt adeo inhiantes ſpectant homines:
ut perdicem admirantes obſtupeant. Aut coæ uene/
ris.quæ in co inſula fuit depicta. Nec ſimulacro io/
uis olympii.quod phydias pinxit admiranda quadam
effigie:qui interrogatus:quemadmodum Valerius ma
ximus tradit:quo nam mentem dirigeret ſuam Iouem
depingens adiecit homericos uerſus illos.η καὶ κυάνεη
σιν επόφρυσίνευσε κρόνιων. αμβρόσιαι δαρα χαι
ται επερρωσαν το ανακτοσ. κρατοσ απαθαν τοιο με/
γαν δελλιξεν ολυμπον. Aut doryphori ſtatua.do/
ryphorus deductum nomen eſt a dory quod ſignificat
lanceam:& fero:ſed ponitur pro ualido ſatelite:unde &
Quintilianus.an uero ſtatuarum artifices inquit:picto
reſque clariſſimi cum corpora quãſpecioſiſſima fingẽ/
do:uel pingendo facere cuperent nunquã in hunc ceci
derũt errorem:ut bagoam aut negabuſum:aliquem in
exemplum operis ſumerẽt ſibi.ſed doryphoron illum
aptum uel militiæ:uel palæſtræ. Quare non eſt.argu
mentationem cõcludit quã multis exemplis illuſtrauit
ut doceret neminẽ debere expaueſcere rei propoſita ma
gnitudine:ꝙ oratoriæ facultatis apicẽ ſe contigere poſſe
non conſideret:& perinde relinqueret itactam. Neq;
illud ipſum quod eſt optimum deſperandum eſt.quo/
niam in humanis rebus:non in diuinis eſt collocatum.

In perpetuitate dicendi.ideſt perpetua habeat oratio:
aut certe tempore perpetuo. Sed ego ſic ſtatuo.ſenſus
eſt.arbitror autem in nullo dicadi genere nihil tam ſpe/
cioſum quo non ſit id ſpecioſius:unde quis loquitur:q̃
quod loquitur:ideſt integrius ſit unde ſumit exemplũ:
q̃ quod in oratione continetur. Cogitatione tan/
tum:& mente complectitur:quoniã ſpecies ipſæ artiũ:
quæ cogitatione ſola continetur:omnibus in eis facul/
tatibus præceptis inſtructæ ſunt:figuriſq; conſumatæ:
in hominibus autem ipſis mutilæ:ac truncæ. Necue
ro ille artifex.ſubaudi phidias.Iouis formã:aut miner/
uæ.nam quemadmodum Ariſtoteles ĩ libro:quem de
mundo ſcripſit phidiam ait ſtatuarium mineruam in
arce athenienſium ita conſtruxiſſe:& in medio eius ſcu
to ſuum ita os formaſſe:ut qui uellet auferre:totã eſſet
ſtatuã diſſoluturus. Inſidebat ſpecies.ideſt imago pin
gẽdi quæ eius animo adhæſerat. Vt igitur in formis:
& in figuris eſt.figuræ ĩanimatis:formæ animatis attri
buuntur:figuras enim tunc deſignamus cum trigonũ:
uel tetragonum:uel conum:uel cylindrum:uel ſphæ/
ram dicimus:formas autem cum formoſos aſſerimus
aliquos:uel deformes. Cuius ad excogitatam ſpeciẽ.
ideſt non eam quam oculis intuemur:ſed animo meti/
mur. Perfectæ eloquentiæ ſpeciem animo uidemus.

fra ſecũdos.Nec uero Ariſtotelem in phía de/
terruit a ſcribẽdo amplitudo Platonis:nec ipſe
ariſtoteles admirabili quadam ſcientia & co/
pia cæterorum ſtudia reſtrinxit:nec ſolum ab
optimis ſtudiis excellentes uiri deterriti nõ ſũt:
ſed ne opifices quidem ſe artibus ſuis remoue/
runt:qui aut Hyaliſi (quem Rhodi uidimus)
non potuerunt:aut Coæ Veneris pulchritudi/
nem imitari:nec ſimulacro Iouis olympii:aut
Dotyphori ſtatua deterriti: reliqui minus exp
ti ſunt quid efficere aut quo progredi poſſent:
Quorũ tanta multitudo fuit:tanta in ſuo cu/
iuſq; genere laus:& quum ſumma miraremur
inferiora tamen probaremus.In oratoribus ue
ro græcis quidẽ admirabile eſt:quantum inter
omnis unus excellat:attamẽ qum eſſet Demo
ſthenes: multi oratores magni & clari fuerunt:
& antea fuerãt:nec poſtea defecerunt.Quare
non eſt cur eorum qui ſe ſtudio eloquentiæ de
diderunt:ſpes infringatur:aut langueſcat ĩdu/
ſtria.Nam neq; illud ipſũ quod eſt optimum
deſperandum eſt:& in præſentibus rebus ma/
gna ſunt ea quæ ſunt optimis proxía. Atq; ego
in ſummo oratore fingendo talem informabo:
qualis fortaſſe nemo fuit.Non enim quæro qs
fuerit: ſed quid ſit illud quo nihil poſſit eẽ præ/
ſtantius: quod in perpetuitate dicẽdi nõ ſæpe
atq; haud ſcio:an unquam ĩ aliqua autẽ parte
eluceat aliquãdo.Idẽ apud alios denſius:apud
alios fortaſſe rarius. Sed ego ſic ſtatuo:nihil
eſſe in ullo genere tam pulchrum: quo non
pulchrius id ſit unde illud ex ore aliquo quaſi
poteſt.& imago exprimatur quod neq; oculis
neque auribus: neq; ullo ſenſu percipi poteſt
cogitatione tantũ & mente complectitur.Itaq;
& Phidiæ ſimulacris:quibus nihil in illo gene
re perfectius uidimus:& his picturis (quas no
minaui) cogitare tamẽ poſſumus pulchriora.
Nec uero ille artifex qum faceret Iouis formã
aut Mineruæ:cõtẽplabat͛ aliquẽ e quo ſimilitu
dinẽ duceret.ſed ipſius ĩ mẽte ĩſidebat ſpẽs pul
chritudis eximia q̃dã quã ĩtuẽs: ĩ eaq; defixus:
ad illius ſimilitudinẽ artẽ & manũ dirigebat.
Vt igit͛ ĩ formis & ĩ figuris ẽ aliqd pfectũ & ex
cellẽs:cuius ad excogitatã ſpẽm imitãdo reſe/
runt͛ ea que ſub oculis ipſa nõ cadũt: ſic pfectæ

eloquentiæ ſpeciem animo uidemus. Effigiem
auribus quærimus. Has rerũ formas appellat
ideas ille non intelligendi ſolum: ſed etiam di-
cẽdi grauiſſimus auctor & magiſter plato: eaſ-
q; gigni negat: & ait ſemper eſſe: ac ratiõe & in-
telligentia cõtineri: cætera naſci: occidere: flue-
re: labi: nec diutius eſſe uno & eodem ſtatu.
Quicquid eſt igitur de quo ratiõe & uia diſpu
tetur. id eſt ad ultimam ſui generis formam ſpe
ciemque redigendum. Ac uideo hanc primam
ingreſſionem meam: non ex oratoris diſputa
tionibus ductam: ſed e media philoſophia re-
petitam: & eam quidem: cum antiquam: tum
ſubobſcuram: aut repræhenſionis aliquid: aut
certæ admirationis habituram. Nam aut mira
buntur: quid hæc pertineant ad ea quæ quæri
mus: quibus ſatiſfaciet res ipſa cognita: ut non
ſine cauſa alte repetita uideatur: aut repræhen
det ꝗ inuſitatas uias indagemus: tritas reliqua
mus. Ego autem & me ſæpe noua uideri dicere
intelligo: quom peruetera dicam: ſed inaudita
plæriſque: & fateor me oratorem ſi modo ſim:
aut etiam quicunque ſim: non ex rhetorũ offi-
cinis: ſed ex academiæ ſpatiis extitiſſe. Illa enĩ
ſunt curricula multipliciũ uariorũq; ſermonũ
in quibus Platonis primum ſunt ĩpreſſa ueſti-
gia: ſed huius & aliorũ philoſophorum diſpu-
tationibus & exagitatus maxime orator eſt &
adiutus. Oĩs enĩ ubertas & quaſi ſylua dicẽdi
ducta ab illis eſt: nec tamẽ ſatis iſtructa ad forẽ
ſes cauſas: ꝗs ut illi ipſi dicere ſolebant agreſtio
ribus muſis reliquerunt: ſic eloquẽtia hæc forẽ
ſis ſpreta a philoſophis & repudiata: multis q-
dẽ illa adiumẽtis magniſq; caruit: ſed tamẽ or-
nata uerbis atque ſententiis iactationem habu
it in populo: nec paucorũ iudicium reprehẽſio
nemque pertimuit. Ita & doctis eloquentia po
pularis & diſertis elegans doctrina defuit. Poſi
tum ſit igitur imprimis quod poſt magis intel-
ligetur ſine philoſophia non poſſe effici quem
quærimus eloquentem. Non ut ĩ ea tamẽ oĩa
ſint: ſed ut ſic adiuuet ut palæſtra hiſtrionẽ. Par
ua enim magnis ſæpe rectiſſime cõferuntur.
Nã nec latius nec copioſius de magnis uariiſq;

ideſt contemplamur mente abſolutam illam eloquen
tiam: ad cuius ſimilitudinem facta hæc eſt quam perſpi
cimus. Effigiem auribus quærimus. ſenſus eſt: illius
perfectæ eloquentiæ cuius imaginem ſolo animo com
præhẽdimus: auribus cupimus cognoſcere ſimilitudi-
nem. Has rerum formas appellat ideas. ſenſus eſt. fon
tes illos unde omnium rerum demanant ſcaturigines.
Plato ideas uocat: quaſi mẽtis quædam ſimulacra per-
fecta: ad quæ omnia referunt: quæ ſint ne in diuino cõ
ceptu: atque prouidentia collocata: an in nudis: puriſq;
intellectibus: an certe in indiuiduis uaria philoſophoꝝ
platonicoꝝ: peripateticorumque contentio eſt. Eaſq;
gigni negat. uelut in timæo Plato: & Cicero ipſe Platonẽ
ſecutus in libro de uniuerſitate oſtendit. Quicquid
eſt igitur. ſenſus eſt. omnia quæ ratione: & uia aliqua in
diſputationem ueniunt ſunt ad ultimũ ſui generis prin
cipiũ redigenda. ut cui generi ideſt cathegoriæ ſiue præ
dicamento ſubiiciantur cognoſci poſſint. E media phi
loſophia repetitam: quoniam ſi philoſophia rerum me
titur primordia facilius inde a qua unaquæq; res initiũ
ducat dinoſci poteſt. Cum antiquam tum ſubobſcu
ram. cum ideſt partim: tum ideſt maxime. Inuſitatas
uias. a nullo rhetore tactas. Tritas relinquamus. ideſt
quæ ſunt in uſu omnium. Noua. quia incognita rhe
toribus. Peruetera. quoniam iãpridem tractata. Nõ
ex rhetorum officinis. qui rhetores a græcis dicuntur: a
noſtris oratores: qui in foro: & in omni cauſarum gene
re uerſantur. Rhetores autem latine intelliguntur qui
rhetoricam docent: quos græci ſophiſtas uocant. offici-
na dicitur locus in quo officium aliquod adminiſtratur
quod ad corpus pertineat ut tonſtrina: ſutrina: hoc lo-
co igitur officina ad mentem tranſlata eſt. Sed ex aca
demiæ ſpaciis extitiſſe. ideſt ex diſputationibus philoſo
ſophoꝝ. fuit autem academia uillula nõ lõge ab athenis
diſtans: ab academo heroe illic ſepulto uocata: ubi phi
loſophari Plato conſueuit. Spatiis. quoniam ſpatiari
ibi ſolebant philoſophi. Illa enim ſunt curricula mul
tiplicium uariorumque ſermonum. currus curriculus
facit. curriculum autem eſt a curſu deductũ. unde curri
culo aduerbium pro cito. Senſus autem eſt. curſus mul
tiplices: & uarii ſermonũ ab ipſa petuntur philoſophia.
In quibus Platonis ſunt ĩpreſſa ueſtigia. ideſt in qui-
bus ſermonibus multum uerſatur Plato. impreſſa au-
tem ueſtigia dicendo tranſlatio ſumpta eſt ab his qui in
aliquo loco obnixiſſime ſe firmarunt. Et quaſi ſylua
dicendi. ſylua aliquando dicitur arborum: ut glandaria
ſylua: & cædua ſylua: aliquando ſylua dicitur materia
unde aliquid gignitur: uelut philoſophi materia millã
uocant: unde quatuor ſunt elementa: inde Statius ſyl-
uas ſuas appellauit: ꝗ illis tanquam materia uteretur. i.
principio ad cætera exactius ſcribenda opera: ideo Cice-
ro etiam ſyluam dicendi philoſophiã uocat: ꝗ ſine phi-
loſophiæ adminiculo rhetorica conſiſtere non poſſit.
Ad forenſes cauſas. ideſt ad genus iudiciale. Agre-
ſtioribus muſis. incultioribus diſciplinis: Doctis eloquẽ
tia popularis: & diſertis elegans doctrina defuit: ſenſus
eſt. eloquentia qua oblectatur populus doctis defuit ho
minibus. ideſt philoſophis: & elegãs doctrina. ideſt phi-
loſophia defuit oratoribus. Non ut in ea tamen oĩa
ſint. ſenſus eſt. nolo tamen oratorem: qui omnes philo-

ſophiæ nodos perſcrutari contendat:ſed ut a philoſo/
phia ita adiuuetur:ut a palæſtra hiſtrio.   In phædro
Platonis.ideſt ĩ dialogo quem ſcripſir Plato phædrum
a ſuo diſcipulo appellans:in quo de pulchro agitur.

Anaxagoræ phyſici.qui fuit clazomenius.phyſici:qui
de rerum natura diſputauit:nam phyſis natura uoca/
tur:unde phyſicus.   Gnarumq;.ideſt doctum:inſtru/
ctũque præceptis philoſophiæ.   Quam frequens fue
rit Platonis auditor.ideſt quam frequenter Platoni in
philoſophia operam dederit demoſthenes.   Nec uero
ſine philoſophorum diſciplina genus.& ſpeciem cuiuſ/
que rei cernere.non poteſt inquit orator cognoſcere ge
nus & ſpeciem ſine philoſophiæ cognitione.hoc autem
dicit iuxta ſtoicorum ſentẽtiam.philoſophi ſi quidem
ſtoici philoſophiam diuiſerunt in phyſicam.ideſt natu/
ralem:ethicam.ideſt moralem:& logicam.ideſt ſermo/
cinalem:logica uero ut multa alia cõpræhẽdit:ita quin
que uocum hoc eſt:ut nunc loquuntur multi:prædica/
bilium cognitionem tradit.Sunt autem uoces quinque
genus:ſpecies:differentia:proprium:& accidens:quæ ad
unamquãque rem:ſiue diuidendam:ſiue diffiniendam
peropportuna ſunt.id eſt quod ait ſine philoſophia cer
ni non poſſe genus:& ſpeciem nec diffiniri nec diſtribui
in partes:a quibus ad demonſtrationem aſcenditur.

Nec iudicare quæ uera:quæ falſa ſint.nam cum dia/
lecticus nouerit prædicabilia:atque prædicamenta tan/
quam omnium argumentorum ſæmina:atq; elemen/
ta noſſe oportet quomodo omnis texatur argumenta/
tio:quæ ſiue ſit inductio:ſiue ſyllogiſmus:ſiue ſimilitu
do:ſiue exemplum:ſiue enthymema: ſiue epichirema
oratione conſtat:quoniam ſola ĩdicatiua uerum uel fal
ſum ſignificat:indicatiua ſit neceſſe eſt:quæ nomine &
uerbo ſubſtantiuo conſtet:ſiue ſit uniuerſalis:ſiue par
ticularis:ſiue indeſinita:ſiue ſingularis: affirmatiua aut
negatiua:una uel multiplex:cathegorica:uel hipotheti/
ca alii comparata:contraria:ſubcontraria:ſubalterna cõ
tradictoria:æquipollens:uel nõ æquipollens:conuerſa:
uel non conuerſa:quæ modo caret:uel quæ modo ali/
quo ex tribus deſinitur:unde ſyllogiſmi ad aliquid de/
monſtrandum texuntur:quorum ut alii ſunt cathego/
rici alii hypothetici:ita cathegoricorum tria ſunt gene/
ra:& multæ ſingulorum ſpecies: hypotheticorum ſe/
ptem.Quæ igitur uera quæq; falſa ſint iudicari poſſũt
facile ex contradictoriis.   Neq; cernere conſequentia:
quæ ſequantur:quæ anteceſſerint:an argumentum ſtet
nec ne.   Repugnantia uidere.quæ ĩ contraria:& cõtra/
dictoria diuiduntur.   Ambigua diſtinguere:quæ in du/
bium ſenſum trahi poſſint:ut taurus eſt mons:ſi intel/
ligatur de terreſtri uerum:ſin autem de cæleſti falſum:&
aiax fuit inſanus:ſi de oileo falſum:ſi de telamonio ue/
rum.diſtinguendum igitur.   Quid dicat de natura
rerum.ideſt de naturali philoſophia.   De uita.ſubau/
di quid dicatur.   De officiis:de uirtute.quæ omnia mo
ralis ſunt philoſophiæ.   Quod alia intelligendi.quæ
eſt philoſophia.   Ab his.ſubaudi:quæ ad philoſophiã
tendunt.   Cui uel primas eloquentiæ.ideſt primum
in eloquẽtia locũ.   Multa in his:& in aliis deſiderás:&

rebus ſinẽ philoſophia poteſt quiſquã dicere:
ſiquidem etiam in Phædro Platonis hoc Peri/
clẽ præſtitiſſe cæteris dicat oratoribus Socrates:
q; is Anaxagoræ phyſici fuerit auditor:a quo
cenſet eum quum alia præclara quædam &
magnifiea didiciſſet:uberẽ & facũdum fuiſſe:
gnarũq;:quod eſt eloquẽtiæ maximũ: quibus
orationis modis quæq; animorum partes pelle
rentur.quod idem de Demoſthene exiſtimari
poteſt :cuius ex epiſtolis intelligi licet: quam
frequẽs fuerit Platonis auditor. Nec uero ſine
philoſophorum diſciplina genus & ſpẽm cuiuſq;
rei cernere neq; diffiniẽdo explicare:nec diſtri
buere in ptes poſſumus:nec iudcare quæ uera:
quæ falſa ſint:neq; cernere cõſeq̃ntia:repugnã
tia uidere:ambigua diſtinguere.Quid dicam
de natura rerum:cuius cognitio magnam ora
tiõis ſuppeditat copiam:de uita:de officiis:de
uirtute:de moribus ſine multa earum ĩpſarum rerũ
diſciplina:aut dici:aut ĩtelligi poſſe:Ad has tot
tãtaſq; res adhibẽda ſũt ornamẽta ĩnumerabi
lia: quæ ſola tum quidem tradebãtur ab his
qui numerabantur magiſtri:Quo fit ut uerã il/
lam & abſolutam eloquẽtiam nemo cõſequa
tur:q; alia intelligendi :alia dicendii diſciplina
eſt:& ab his rerum:ab aliis uerborum doctrina
quæritur.Itaq;.M.Antonius cui uel primas elo
quẽtiæ patrũ noſtrorum tribuebat ætas:uir natu
ra peracutus:& prudens in eo libro quem unũ
reliquit:diſertos ait ſe uidiſſe multos:eloquentẽ
omnio neminẽ. Inſidebat uidelicet ĩ eius mẽte
ſpecies æloquentiæ :quam cernebatt animo: re
ĩpſa non uidebat. Vir autem acerrimo ĩgenio:
ſic enim fuit: multa & in ſe & in aliiis deſiderãs
neminem plane qui recte appellarri eloquens
poſſet uidebat.Quod ſi ille nec ſe:nec.L.Craſ/
ſũ eloquẽtẽ putauit:habuit profectõ cõpræhẽ
ſam animo quandam formam eloquẽtiæ:cui
quoniam nihil deerat eos quibus aliquid aut
plura deerant in eam formam nõ poterat ĩclu/
dere: Inueſtigemus hunc igitur Brute ſi poſſu/
mus:quẽ nunq̃ uidit Antõius:aut qui omnino
nullus unquam fuit:quem ſi imitari:atque ex
primere non poſſumus;quod idem ille uix deo

conceſſum eſſe dicebat:attamen qualis eſſe debeat pote
rimus ſortaſſe dicere:Tria ſunt omnino genera dicendi
qbus ſingulis quidã floruerunt:peræque autẽ id quod
uolumus perpauci in omnibus:Nam & grandiloqui
(ut ita dicam)fuerunt cum ampla:& ſentẽtiarũ graui/
tate:& maieſtate uerborum uehementes:uarii:copioſi:
graues ad permouendos & conuertendos animos in/
ſtructi & parati.quod ipſum alii aſpera:triſti:horrida
oratione:neque perfecta neque concluſa.Alii leni & in/
ſtructa:& terminata.Et contra tenues:acuti omnia do/
centes:& dilucidiora non ampliora faciẽtes:ſubtili qua/
dam & preſſa ratione limati.In eodemque genere alii
callidi ſed impoliti:& conſulto rudium ſimiles & impe/
ritorum.Alii in eadem ieiunitate concinniores.ideſt fa/
ceti:florentes etiam & leniter ornati.Eſt autem quidam
interiectus inter hos medius:& quaſi temperãdus:nec
acumine poſteriorum:nec fulmine utens ſuperiorum:
uicinus amborum:in neutro excellens:utriuſque parti/
ceps:uel utriuſque(ſi ue℞ quærimus)potius expers.Iſ/
que uno tenore(ut aiunt)in dicendo fluit nihil afferens
præter facultatem & æqualitatem:aut addit aliquos:ut
in corona toros:omnemque orationem ornamentis mo
dicis uerborum ſententiarumque diſtiguit.Horum ſin
gulorum generum quicũq; uim ſingulis conſecuti ſunt
magnum in oratoribus nomen habuerunt.Sed quærẽ
dum eſt ſatis ne id quod uolumus effecerint.Videmus
enim fuiſſe quoſdam qui idem ornate ac grauiter:idem
uerſute & ſubtiliter dicerent:Atque utinam in latinis ta
lis oratoris ſimulacrum reperire poſſemus:eſſet egregi/
um nõ quærere externa:domeſticis eſſe contentos.Sed
ego idem qui in illo ſermone noſtro qui eſt expoſitus in
Bruto:multum tribuerem latinis:uel ut hortarer alios:
uel ꝙ amarem meos:recordor lõge omnibus unũ ante
ferre Demoſthenem:quem uim accõmodare ad eam
quam ſentiam eloquẽtiam:nõ ad eam quam in aliquo
ipſe cognouerim:Hoc nec grauior extitit quiſq;:nec cal
lidior:nec temperatior.Itaq; nobis monendi ſũt ii quo/
rum ſermo iperitus increbruit:qui aut dici ſe deſiderãt
antiquos atticos:aut ipſi attice uolunt dicere:ut miren/
tur hunc maxime:quo athenas quidem ipſas magis cre
do fuiſſe atticas:quid enim ſit atticum diſcant:eloquen
tiãque ipſius uiribus non imbecillitate ſua metiantur.
Nunc enim tantum quiſque laudat quantum ſe poſſe
ſperat imitari:ſed tamen eos ſtudio optimo iudicio
minus firmo præditos docere quæ ſit propria laus

peride nullũ perfectũ oratorẽ ĩtuẽs. Tria ſũt
oĩno genera dicẽdi.Demetrius phalereus ſim
plices inqt characteres ſunt quatuor:tenuis:
Magnificus:ornatus:grauis:ueruntamen or
natum Cicero ipſe medio iſerit:quare & tres
ſunt dicendi ẽt characteres:de quibus ſingu/
lis:ut multi alii autores tradiderunt:ſicut ali
bi:ita hic nobis præcepta reliquit. Et præſ
ſa ratione limati.arguti inquit:& elegantes in
humili genere dicendi.tranſlatio ſumpta eſt
a lima:qua ſertamenta tergũtur. Sed im/
politi.ideſt innitidi:eſt autem politum:ter/
ſum:& candicans.a uocabulo græco polion
quod ſignificat canũ:Nonii marcelli de ĩda/
gine doctorum uirorum auctoritate. Et
conſulto.ideſt dedita opera. In eadem ieiu
nitate cõcinniores.ideſt congruentiores:ap/
tiores. Idem faceti.facetum Quintiliani te
ſtimonio aliquando urbanum:aliquãdo ele/
gãs:& diſertum. Nec fulmine utens ſupe/
riorum.ideſt magnifici dicendi generis:ui ac
poteſtate illa qua etiam ipſe dicitur fulmina/
re demoſthenes. Vicinus amborum.pro/
ximus humili:& grandiloquo. Nihil affe/
rens præter facultatem.ideſt nihil molitus ni
ſi quãtum poteſt. Vt in corona toros.ideſt
tortiles illas eminentias quibus corona exor
natur. Verborum:ſententiarumque:de
quibus dicetur poſterius. Non quærere
externa.ideſt non labi in græcos:ſed latino/
rum teſtimoniis eſſe contentos. Qui eſt
expoſitus in Bruto.nam in eo libro qui Bru/
tus inſcribitur:claros tam græcos:quam lati
nos recenſuit oratores:in quo cum uideatur
latinos plus q̃ conueniat laudaſſe:cur id fece/
rit hic reddit rationem:ait enim. Vel ut
hortarer alios uel ꝙ amarem meos. Hoc
nec grauior extitit qſquã.quod grandiloquo
cõuenit generi. Nec callidior.quod conue/
nit humili. Nec tẽperatior.quod cõuenit
mediocri. Qui aut dici ſe deſiderãt atticos.
quoniam erant qui exiſtimarẽt eſſe genus at/
ticũ unum tantũ:& id eſſe humile in quo lõ/

ge falſos eſſe oſtendit. Magis credo fuiſſe
atticas ideſt genere dicendi elimatiores exi/
ſtimatas tametſi atticum dicatur ab attica.
Moderatrix ſuit auditoris prudẽtia. quo/
niam præſtantes dicendi facultate uiri ſem/
per ſeſe auditoribus accommodarunt: taliſ/
que ſuit eorum oratio: ut auribus audientiũ
congrueret. Itaque caria: & phrygia & my
ſia. quæ aſiæ regiones tumenti: ac inflato di/
cendi genere uſæ ſunt. Et tanquam adipa/
tæ dictionis genus. adipatum ueteres inquit
Nonius marcellus honeſte pro pingui: & ſuc
culento: & opimo poſuerunt. Dictionis.
elocutionis: non ut grammatici accipiunt di
ctionem pro uocabulo. Eorum religioni
cum ſeruiret orator. religionem athenienſi/
um uocat prudentiam in dicendo: atque au/
diendo: ut nec plus: nec minus: nec aliter q̃ cõ
ueniat audire uelint. Nullum uerbum in/
ſolens. ideſt a quottidiano uſu dicendi remo
tum. Itaque hic quem præſtitiſſe diximus.
ideſt demoſthenes quem alios oratores græ
cos diximus antecedere facundia. In illa ꝓ
cteſiphonte oratione. quæ de corona inſcri/
bitur: in qua cteſiphontem defendit aduer/
ſus æſchynem. Sumiſſius a primo ut deos.
deaſque precatur ut ſibi ita adſint ſicut ipſe
ſemper reipublicæ commodis ſauit. In re
liquis exultauit audacius ubi iam in ſua pote
ſtate uiſus eſt habere auditorem. Facile.n.
eſt aliquod uerbum ardens. ideſt per iram
expreſſum. ſicut etiam Quintilianus arden/
tem Lucanum dicit: nec ad elegantiam atti/
net ſplendoremque uerborum: quæ in ipſo
prorſus non ſunt. In eum. ſubaudi æſchy
nem. Vt putidus. ideſt corruptus. Incli/
nata hululantique uoce. qua aſiani utuntur.
Aures terretes. ideſt rotundas: atque conſu
matas. Hi unum modo. hi ſubaudi latini
qui exiſtimant unum attice dicendi genus.
Horride inculteque. ſine numeris ſine fi/
guris. Eleganter enucleateque faciat. ideſt
modo: proprietate utatur uerborum preſſe
que & acute dicat. Cui primæ ſine contro
uerſia deſerebantur. ideſt qui primum ſibi lo
cum uendicarat. ſuit enim per id tempus pe
ricles. oratorum facile princeps: & omni ut
ipſe alibi ait uirtutis genere floruit. Ab ari
ſtophane: qui ueteris comœdiæ ſcriptor ſu/
it. Dicat igitur attice uenuſtiſſimus ille ſcri
ptor: ac politiſſimus lyſias. Nam ut ipſe quo/
que in Bruto inquit fuit lyſias ipſe quidem
in cauſis ſorenſibus non uerſatus: ſed egregie
ſubtilis ſcriptor: atque elegans: quem iam
prope audeas oratorem perfectum dicere. ita
Quintilianus ſubtilis: atque elegãs lyſias. Et
quo ſi oratori ſatis eſt docere nihil: quæras
perfectius nihil enim eſt inane: nihil accerſi/
tum puro tamen ſonti: quam magno flu/
mini propior. Aeſchines. Qui aduer/

atticorum non alienum puto: Sẽper oratoꝝ eloquẽtiæ
moderatrix fuit auditoris prudentia. Omnes enim qui
ꝓbari uolunt uoluntatem eorum qui audiunt intuent̃.
ad eamque & ad eorum arbitrium & nutum totos ſe fin
gunt & accõmodant. Itaqꝫ Caria & Phrygia & Myſia:
ꝙ minime politæ minimeque elegãtes ſunt aſciuerunt
aptum ſuis auribus opimum quoddam & tãquam adi/
patæ dictionis genus: ꝙ eorum uicini nõ ita lato interie
cto mari Rhodii nunquã probauerunt. Græci autem
multo minus: Athenienſes uero funditus repudiauerũt
quorum ſemper fuit prudens ſincerumqꝫ iudiciũ nihil:
ut poſſent niſi icorruptum audire & elegans. Eorum re
ligioni quum ſeruiret orator nullum uerbum inſolens:
nullum odioſum ponere audebat. Itaqꝫ hic quẽ præſti/
tiſſe diximus: cæteris in illa pro Cteſiphonte oratione lõ
ge optima ſummiſſius a primo: deinde dum de legibus
diſputat preſſius: poſt ſenſim incedens: iudices ut uidit
ardentis: in reliquis exultauit audacius. Ac tamen ĩ hoc
ipſo diligenter examinante uerborum omniutm ponde
ra reprehendit Aeſchines quædam: & exagitat: illudens
que dura odioſa: intolerabilia eſſe dicit. Quin etiam
quærit ab ipſo: quum quidam eũ beluam appellet: utꝝ
illa uerba: an portẽta ſint: ut Aeſchini: ne Demoſthenes
quidem uideatur attice dicere. Facile eſt enim uerbum
aliquod ardens (ut ita dicam) notare: idque reſtinctis
iam animorum incendiis irridere. Itaque ſe purgãs ioca
tur Demoſthenes: negat uero poſitas fortunas græciæ: ĩ
hoc: in eum: huc an illuc manum porrexerit: Quonã
igitur modo audiretur myſius: aut phryx Athenis: cum
etiam Demoſthenes exagitetur ut putidus. Quum ue
ro inclinata hululãtique uoce more aſiatico canere cœ/
piſſet: quis eũ ferret: aut potius qs nõ iuberet auferri: ad
atticoꝝ igit̃ aures teretes: & religioſas qui ſe accomodãt
ii ſunt exiſtimãdi attice dicere. Quorum genera plura
ſunt: hi unum modo quale ſit ſuſpicantur. Putant enim
qui horride inculteqꝫ dicat: modo id eleganter enuclea/
teque faciat: eum ſolum attice dicere. Et ranr ꝙ ſolum: ꝙ
attice nõ falluntur. Iſtorum enim iudicio: ſi ſolum illud
eſt atticum: ne Pericles quidem dixit attice: cui primæ
ſine controuerſia deſerebant̃. Qui ſi tenui genere ute/
retur: nũq̃ ab ariſtophane poeta fulgere: & tonare ꝑmi
ſcere græciã dictus eẽt. Dicat igitur attice uenuſtiſſimus
ille ſcriptor: ac politiſſimus Lyſias. Quis.n. id poſſit ne
gare: dũ ĩtelligamus hoc eẽ atticũ in Lyſia: nõ ꝙ tenuis

ſit atqꝫ ĩornatus:ꝙ nihil habeat ĩſolẽs:aut ĩeptũ? Orna-
te uero & grauiter & copioſe dicere aut atticorũ ſit:aut
ne ſit Aeſchines neue Demoſthenes atticus. Ecce autem
aliqui ſe thucididios eſſe profitent̃:nouũ quoddã ĩperi-
torum & ĩauditum genus. Nam qui Lyſiam ſequũtur
cauſidicum quendam ſequuntur. non illum quidẽ am-
plum atqꝫ grandem: ſubtilem & elegantem tamen. nec
qui in forenſibus cauſis poſſit præclare cõſiſtere. Thuci
dides autem res geſtas:& bella narrat:& prælia graui-
ter ſane & probe. ſed nihil ab eo trãſferri poteſt ad forẽ
ſem uſum & publicum. Ipſe ille contiões ita multas ha
bent obſcuras abditaſqꝫ ſentẽtias uix ut ĩtellgant̃:quod
eſt in oratione ciuili uitium uel maximũ. Quæ eſt au
tẽ tãta peruerſitas:ut inuẽtis frugibus :glãde ueſcãtur?
an uictus hominũ athenienſium beneficio excoli potu
it:oratio nõ potuit? Quis porro unquam græcorũ rhe-
rorũ a Thucidide quicquam duxit? At laudatus eſt ab
omnibus fateor:ſed ita ut rerum explicator prudens:ſe-
uerus:grauis:non ut in iudiciis uerſaret cauſas:ſed ut ĩ
hiſtoriis bella narraret. Itaqꝫ nũquam ẽ numeratus ora
tor. Nec uero ſi hiſtoriã non ſcripſiſſet:nomen eius exta
ret:quum præſertim fuiſſet honoratus & nobilis: huius
tamen nemo neqꝫ uerborum:neqꝫ ſentẽtiarũ grauitatẽ
imitatur:ſed qum utilia quædam:& ii antea locuti ſunt:
quæ uel ſine magiſtro facere potuerũt: germanos ſe pu
tãt eſſe Thucididis. Nactus ſum etiam qui Xenophõ-
tis ſimiles eſſe ſe cuperẽt:cuius ſermo ẽ ille quidẽ melle
dulcior:ſed a forenſi ſtrepitu remotiſſimus. Referamus
nos igitur ad eum quem uolumus inchoandum & eadẽ
eloquẽtia ĩformandũ:quẽ in nullo cognouit Antonius.

MAgnum opus omnino:& arduum Bru-
te conamur:ſed nihil difficile amanti pu
to. Amo autem:& ſemper amaui ingeni
um:ſtudia:mores tuos. Incendor porro
quottidie magis nõ deſiderio ſolum:quo
quidem conficior congreſſus noſtros:conſuetudinem
uictus. doctiſſimos ſermones requirẽs tuos:ſed admira
bili fama uirtutum admirabilium:quæ ſpecie diſpares
prudentiæ cõiungunt̃. Quid enim tam diſtans:quam
a ſeueritate comitas? Quis tam unquã te:aut ſanctior
eſt habitus:aut dulcior? Quid tam difficile quam in
plurimorum controuerſiis diiudicandis ab omnibus
diligi? conſequeris tamen ut eoſipſos:quos contra ſta-
tuas æquos placatoſqꝫ dimittas. Itaque efficis:ut quum
gratiæ cauſa nihil facias:oia tamen ſint grata quæ facis.

fatus eſt demoſtheni. is autem:ut Quintilia-
nus inquit:demoſthene magis fuſus:& gran
diori ſimilis quo minus ſtrictus eſt: carnis
tamen plus habet: minus lacertorum. De-
moſthenes atticus. qui:ut ait Quintilianus:
oium decem oratorum:quos ſimul athenis
una ætas tulit longe princeps fuit:ac pene lex
orandi:tanta uis in eo:tam denſa omnia:ita
quibuſdam neruis intenta ſunt:tamen nihil
ocioſum:is dicendi modus:ut nec quid deſit
in eo:nec quid redundet inuenias. ipſe quoqꝫ
Cicero in Bruto:nam plane quidem perfe-
ctum:& quoi nihil admodũ deſit demoſthe
nem facile duxeris:nihil acutæ ĩueniri potuit
in eis cauſis: quas ſcripſit. nihil:ut ita dicam:
ſubdole:nihil uerſute:ꝙ ille non uiderit ni-
hil ſubtiliter dici:nihil preſſe:nihil enucleate
quo fieri poſſit aliquid limatius:nihil contra
grande:nihil incitatum:nihil ornatũ:uel uer
borum grauitate:uel ſententiarum quo qui-
dem eſſet electius. Qui ſe thucididios eſſe
profitentur. ideſt imitatores thucydidis:fuit
enim thucydides hiſtoricus denſus & breuis
in dicendo:& ſemper inſtans ſibi concitatus
contionibus magnus uique multum potens
Ad forenſẽ uſum. ideſt ad iudiciale genus
Et publicum. ubi quid cum populo agat̃.
Vt inuentis frugibus glande ueſcãtur: ideſt
cũ poſſint meliora deligant deteriora. Athe
nienſium beneficiũ excoli potuit. apud quos
primũ fruges inuentæ. A thucydide quic-
quam duxit. ideſt imitatus thucydidẽ quicꝗ
ab eo ſumpſit. Germanos ſe putãt eſſe thu
cydidis. ideſt genus dicendi habere ꝙ plane
habuit thucydides. Qui xenophontis ſi-
miles. Xenophon ſocraticus iucunditate ĩaf-
fectata præcellens adeo fuit:ut nulla eam con
ſequi affectatio poſſit: ut ſermonem gratiæ
finxiſſe uideatur:ut merito hic dicat Cicero
eius ſermonẽ melle fuiſſe dulciorem. Re-
feramus igitur nos. ſenſus eſt:ſed iam perfe-
ctum oratorem incipiamus exponere:ita elo
quentia inſtructum:ut talem nunꝗ cogno-
uerit Antonius.

MAgnum opus omnino. ſum-
ma arte attentum lectorem
facit:beniuolentiamque Bru-
ti ſibi cõciliat iniris ipſum lau
dibus efferendo. Doctiſſi-
mos ſermones requirẽs tuos.
dedit enim Brutus operam non modo elo-
quentiæ ſtudiis uerum etiam philoſophiæ.
Quæ ſpecie diſpares prudẽtiæ. quoniam
res bellicas tu : ego res urbanas procuro: &
tu ſeuerus in ea tua philoſophia : ego comis.
fuit enim ad repræhenſionem uſque facetus:
urbanuſque Cicero:ut aliquando dicax habi
tus ſit. Sanctior. inuiolabilior:incorrupti-
or:unde & ſancta urbis mœnia dicimus:&
ſanctos legatos a ſagminibus herbis:quas ge
ſtabant:ut Vlpianus inquit iuriſconſultus.

Vt cum gratiæ cauſa nihil facias.probat incorruptum eſſe:ideo quod gratia nullius commoueatur ad iudicandum ſecus q̄ ipſa expoſtulet iuſtitia. Vna gallia.quam tu adminiſtras. Communi non ardet īcendio.ideſt bello non mouetur. Frueris ipſe te.tuis uirtutibus oblectaris.nam id demum frui dicimus.uti uero:ut equo:ut curru:cū uehimur in uillam qua nobis fruendū ſit. Studia doctrinæ.quoniam ſtudium eſt animi ad aliquid agendum pertinacia:aut perſeuerantia. Catone abſoluto.quem de ſenectute aliqui inſcribūt. Inimica uirtuti.cū omnia bellis ardeant. Tantam quæſtionem quæ eſt quiſnam optimus dici orator poſſit:uel quid ſit quod conſumatam poſſit efficere eloquentiam.

Formam qui character.relatiuum conſequenti coniunxit:ut ſi dicas ciues boni:quæ ſunt uiſcera ciuitatis:tale illud:eſt locus ī carcere quod tullianum appellatur. Ennio delectatur ait quiſpiam.ita Horatius.Deniq; nō omnes eadem mirātur amantq;. Carmine tu gaudes:hic delectatur iambis:Ille bioneis ſermonibus:& ſale nigro. Apud alterum.ſubaudi ennium. Fac alium actio.ideſt dic alium actio delectari tragico poeta. Abdita.quæ a conſpectu recedere uideatur:& obtutu. Colluſtrata.undiq; lumine expreſſa:a cō:& luſtro:nam colluſtrata quæ ex lacte fit concreto a colluēdo naſcitur. Quid eſt quod.præſcripta dicebantur quæ magiſtri imitanda diſcipulis dabāt inde præſcribere:præcipere:mādareq; ſignificat. Hac ego religione.religionē ſeruius ſulpicius eſſe dictam tradit:quæ propter ſanctitatem aliquā remota:ac ſepoſita a nobis ſit:quaſi a relinquendo dicta:ut a carendo cærimonia:Cicero in libro de natura deorum religionem a religendo tanq̄ ex legendo legentes:& diligendo diligentes:his enim omnibus uerbis ineſt uis legēdi eadē:quæ in religioſo.Lactantius autem libro quarto diuinarum inſtitutionum a religando putat:cuius contrarium uitium q; eſt ſuperſtitio:religionem igitur obſeruantiam quandam par eſt accipere. Qui eius rei gnarus eſſet.ideſt qui noſſet. Laudationum.ut panagirici ſunt:& huiuſmodi aliud ubi quicq̄ laudatur. Scriptionum .ubi quid componas doctrinæ cauſa qualem Iſocrates fecit panegyricū: Quæ oratio tota in laudatione conſumitur. Qui ſunt nominati ſophiſtæ.quos latini rhetores uocant cum græci ſuo uerbo id ſignificēt rhetorē.quem nos oratorem appellamus.dicitur ergo ſophiſta:qui diſcipulos in dicendi facultate inſtituit. A forenſi concione.ideſt a iudiciali genere. Græce epidicton:id aūt latine demōſtratiuum nominamus:ſicut encomiaſticon laudatiuum:nam επιΔειξίσ demōſtratio nominatur quam tamen aliter mathematici accipiūt:

Quem īformare uolumus.munire:& eius quaſi formam referre:cum nuſq̄ compertus ſit. Mollimur.temptamus. Conſtructio:& numerus.de quibus mox abunde dicitur. Et arguti.acute inſtituti. Circunſcripti.collecti:minimeque fluentes ambitus:qui a græcis periodi nominantur. De induſtria.unum uerbum eſt:ac aduerbium quod dedita opera conſultoque ſignificat. Quæ non ea inſidiis.ut in iudiciali genere quo iudicum mens in noſtram uerti poſſit ſententiam.

Ergo omnibus terris:una Gallia communi nō ardet incendio:in qua frueris ipſe te:quum Italiæ luce cognoſceris: uerſariſq; in optimorum ciuium: uel flore uel robore.Iam quantum illud eſt:quod in maximis occupationibus nunquā intermittis ſtudia doctrinæ:ſemp aut ipſe ſcribis aliquid: aut me uocas ad ſcribendum.Itaq; hoc ſum aggreſſus ſtatim Catone abſoluto: quem nunquam ipſum attigiſſem:tempora timēs inimica uirtuti:niſi tibi hortanti:& illius memoriā mihi corā excitanti nō parere nefas eſſe duxiſſem:ſed teſtificor me a te rogatum & recuſandum hæc ſcribere eſſe auſum.

Volo enim mihi tecum commune eſſe crimen: ut ſi ſuſtinere tātam quæſtionem non potuero:iniuſti oneris impoſiti tua culpa ſit:mea recæpti. In quo tamen iudicii noſtri errorē:laus tibi dati mūeris compenſabit. Sed in omni re difficillimum eſt formam:qui caracter græce dicitur:exponere optimi: ꝙ aliud aliis uidetur optimum. Ennio delector quiſpiam ait:quod nō diſcedit:a cōmuni more uerborum: Pacuuio inquit alius omnes apud hunc ornati:elaboratique ſūt uerſus: multa apud alterum negligentius:fac alium Actio: Varia enī ſunt iudicia ut ī græcis.nec facilis explicatio: quæ forma maxime excellat. In pictura alius horrida inculta:abdita:& opaca: contra alius nitida.læta: colluſtrata delectatur.Quid eſt quo præſcriptū aliquod.aut formulā exprimas:quū ī ſuo quodq; genere præſtet:& genera plura ſint? Hac ego religiōe nō ſum ab hoc conatu repulſus: exiſtimauiq; omnibus rebus eſſe aliquid optimū etiā ſi lateret. idq; ab eo poſſe.qui eius rei gnarus eſſet iudicari. Sed quoniam plura ſunt orationum genera eaq; diuerſa.neq; in unā formā cadunt oīa laudationū ſcriptionum & hiſtoriarū.& taliū ſuaſionum q̄lē Iſocrates fecit Panegyricū:multiq; alii:q̄ ſūt noīati ſophiſtæ.reliquarūq; rerum formā quæ abſūt a forenſi contentiōe.eiuſq; totius generis.quod græce epidicticon nominat̄.qua quaſi ad īſpiciendū delectationis cauſa comparatum eſt non complectar hoc tempore:non ꝙ negligenda ſit.Eſt enim illa quaſi nutrix eius oratoris:quem īfomare uolumus: & de quo mollimur aliquid exquiſitius dicere.Ab hac & uerboꝝ copia alit̄.& eoꝝ cōſtructio & numerus liberiore quadā fruitur licētia.Datur etiam uenia cōcinitati ſentētiarū & arguti certiq;

& circũſcripti uerborum ambitus conceduntᷓ deinduſtria: quæ non ea inſidiis:ſed aperte ac palam elaboratur:ut uerba uerbis q̃ſi demenſa & paria reſpondeant:ut crebro cõferãt pugnãtia:cõparentq; cõtraria:& aut pariter extrema terminentur. eundemque referant in cadendo ſonum:quæ ĩ ueritate cauſarum:& rarius multo facimus:& certe occultius. in panathenaico autem Iſocrates ea ſtudioſe conſectatum fatetᷓ Non enim ad iudiciorũ certamẽ:ſed uoluptatẽ auriũ ſcripſerat hæc tractaſſe Thraſimachũ calchedoniũ primum:& Leontinũ ferũt Gorgiam:Theodorum inde byzantium: multoſq; alios quos logodædalos apellat ĩ Pædro Socrates:quorũ ſatis arguta multa:ſed ut modo primumque naſcẽtia minuta:& uerſiculorũ ſimilia quædam nimiumq; depicta quo magis ſũt Herodotus Thucidideſq; mirabiles: quorum ætas quum ĩ eorum tempora: quos nominaui incidiſſet:longiſſime tamen ipſi a talibus delitiis uel potius ineptiis abſuerunt: Alter enim ſine ullis ſalebris:q̃ſi ſedatus amnis fluit:alter ĩcitatior fertur:& de bellicis rebus canit etiam quodãmodo bellicum:primiſq; ab his (ut ait Theophraſtus) hiſtoria cõmota ẽ.ut auderet huberius quam ſuperiores & ornatius dicere. Horum ætati ſucceſſit Iſocrates qui preter cæteros eiuſdem generis laudatur ſemper a nobis:nonnũquam Brute leuiter & erudite repugnante te.Sed credas mihi ſiquid in eo laudũ cognoueris.Nam quum cõciſſus ei Thraſimachus minutis numeris uideretur:& Gorgias. qui tamen primi traduntur arte quadã uerba iunxiſſe:Thucidides autẽ præfractior:nec ſatis (ut ita dicã) rotundus primus inſtituit dilatare uerbis:& mollioribus numeris explere ſententias.In quo cum doceret eos qui partim in dicẽdo: partim in ſcribendo principes extiterunt: domus eius officina habita eloquẽtiæ ẽ:Itaque ut ego cũ a noſtro Catone laudabar:uel reprehendi me a cæteris facile patiebar.ſic Iſocrates uidetur teſtimonio Platonis aliorum iudicio debere contemnere.Eſt eni(ut ſcis) quaſi ĩ extrema pagina Phædri his ipſis uerbis loquens Iſocrates.adoleſcẽs:etiã nunc o Phædre Iſocrates eſt.Sed quid de illo augurer lubet dicere.

Verba uerbis quaſi demenſa:& paria paribus reſpõdeant.nã ideo etiã a græcis pariſa nominanᷓ:q̃ cæſim: aut membratim loquentes:ut abunde paulopoſt dicetur.paribus ſyllabis colligamus:& periodos terminemus. Conferant pugnantia.quæ in topicis repugnantia:uel quæ antitheta uocare grammatici ſolent. Pariter extrema terminentur.quæ tum homœoptota: tũ homœoteleuta dici ſolent.ideſt ſimilibus caſibus:aut ſimili ſono terminata. Quæ in ueritate cauſarum rarius multo facimus.ne dicendi lenocinium appareat.

In panathenaico Iſocrates.oratione:quæ ita inſcribiᷓ de laudibus mineruæ:quæ athenis præſidebat. Studio cõſectatũ fateᷓ.iquiens: επραγματευομην τουσ περι των συμφεροντων τη πολει και τοισ αλλοισ ελλησι συμβουλευοντασ και πολλον μεν ενθυμηματων γεμοντασ ουκ ολιγων δ αντιθεσεων και παρισωσεων και των αλλων ιδεων των εν ταισ ρητορειαισ διαλαμπουσων και τουσ ακουοντασ επισημαινεσθαι και θορυβειν αναγκαζουσων, νυν δ ου δοκω παρομι τουσ τοιουτουσ ηγουμαι ου χαραττειν τε τοισ ετεσι τοισ εννενηκοντα και τεσσαρσιν ων εγω τυγχανω γεγονωσ. Non.n. ad iudicioꝝ certamẽ.ſed uoluptatem auriũ ſcripſerat quod certe ipſe quoq; confitetur dicẽs.και νουθετουντασ των προσ ηδονην και χαριν λεγομενων. Quos logodædalos.ideſt uarietate ſermonis diſtinctos a logos:quæ oratio dicitur:& dædalo quod eſt uario. Vel potius ineptiis.ineptũ ſiquidem eſt in his nimium inhærere. Alter enim ſine ullis ſalebris.herodotum dicit amœniſſimum. Sine ullis ſalebris.ideſt ſine ſcabro:duroque ullo dicendi genere. Alter ĩcitatior fertur.ſubaudi thucydides. Canit quodam modo bellicũ.quia celſa:ac ſublimi quadã uerboꝝ utitur compoſitione: Succeſſit Iſocrates.ex decẽ: qui uno tempore fuerunt athenis oratoribus unus:q̃q̃ rhetor potius q̃ orator dicẽdus uideatur.laudatur quia omnes dicendi ueneres confectatus eſt. Thucydides autem præfractior.quod nimia breuitas facere compulit. Nec ſatis:ut ita dicam:rotundus.quia ut rotunda figura capaciſſima omnium eſt,ita abſoluta undiq; cui nihil deeſt:ita oratio cui nihil deeſt:nihilq; ſuperfluit rotunda nuncupatur. Primus inſtituit dilatare uerbis. de Iſocrate loquitur. Et mollioribus numeris.quia ſunt & aſperiores:ſicut & uoces. Domus eius officina habita eſt eloquẽtiæ.itaq; & in Bruto inquit.extitit igiᷓ iam ſenibus illis:quos paulo ante diximus Iſocrates:cuius domus cunctæ græciæ quaſi ludus quidam patuit: atq; officina dicẽdi magnus orator:& pfectus magiſter q̃q̃ forenſi luce caruit:itaq; parietes aluit eam gloriam: quam nemo in eo quidẽ iudicio eſt poſtea conſecurus. is & ipſe ſcripſit multa præclare:& docuit alios:& cum cætera melius q̃ ſuperiores:tum primus ĩtellexit etiam in ſoluta oratione:dum uerſum effugeres:modũ tamẽ & numeꝝ quẽdã oportere ſeruari.ante hũc.n.uerboꝝ: quaſi ſtructura:& quædam ad numerum cõcluſio nulla erat:aut ſi quãdo erat non apparebat eam dedita opera eẽ quæſitã.Quĩtil.porrho Iſocrates inq̃t ĩ diuerſo genere dicẽdi nitidus:& cõptus:& palæſtræ quam pugnæ magis accõmodatus oẽs dicẽdi ueneres ſectatus ẽ:nec ĩmerito.auditoriis.n.ſe nõ iudiciis cõparat iuentiõe facilis:honeſti ſtudioſus:in cõpoſitiõe adeo diligẽs:ut cura eius rep̄hẽdaᷓ. In extrema pagina phædri.q̃ dialogus de pulchro ĩſcribiᷓ.phædrũ a ſuo appellauit diſcipulo.

Socrates auguratur.ideſt prædiuinat:ac coniectatur

In illo epidictico genere.ut ſupra diximus demonſtratiuo. Proprium ſophiſtatum.qui ſe ad laudandum:uituperandumque ſolum exercuere. Gymnaſiis.ꝙ nuda in palæſtra eſſent corpora:perſuſaque oleo: Palæſtræ:unde & palæſtritæ:qui colluctantur in palæſtra dicuntur. Huius nutrimentis.uenuſtatibus:& dicendi leporibus demonſtratiui generis. Colorat.figuris diſtinguit uariantibus orationem. Et roborat. ſententiis. De oratoris quaſi incunabulis.de primordiis:unde ipſa ali eloquentia conſueuit. In aciem dimicationemque ueniamus.id eſt iudiciale genus:ī quo cum aduerſantibus nobis colluctamur:& quodāmodo manus conſerimus. Quoniam tria uidenda ſunt oratori.quid dicat.quod inuētionis eſt. Et quo quicque loco.quod diſpoſitionis eſt. Et quo modo dicendum omnino eſt.quod ad elocutionem pertinet.

Quid ſit optimum in ſingulis:ut decor ubiq; ſeruetur:ne quid ineptiarum a nobis emanet. Atq; in tradenda arte.quā in rhetoricis præceptis exponendis memorauimus. Neque enim id ſuſcepimus.ſubaudi ut præcepta traderemus. Ac duo breuiter prima.ideſt īuentionem:& diſpoſitionem. Tanq̃ animi inſtar in corpore.quia ſicut animus corpus regit:& mouet:& ut uiuat facit:ita īuentio:ac iudicium totā orationem cōplectuntur uimq; habere:& quaſi ſenſus faciunt. Sed propria magis prudentiæ:q̃ eloquentiæ.quoniam uel infantiſſimus quiſque poteſt prudenter inuenire:ac de inuentis iudicare. Quæ enim cauſa eſt uacua prudentia.quæ inquit controuerſia eſt:quæ aliqua non adminiſtretur prudentia? Alioqui non oratio:ſed inanium uerborum compoſitio. Argumentorum:& rationū locos.locus argumentorum ſedes eſt. Et.pro ideſt.nā nihil aliud eſt argumentum q̃ ratio eius quod in quæſtione poſitum eſt:de locis autem argumentoꝝ:& qui ſint:& quomodo tractentur in topicis a Cicerone traditum interprete elegantiſſimo præceptore noſtro Georgio Valla. Nam quoniam.controuerſiarum nunc genera tangit quæ tum ſtatus:tum conſtitutiones appellantur. Quicquid in controuerſia.i.quicquid cum aliquo controuertatur. Aut in contentione.ideſt ſiue id contentionem malis appellare. In eo autem ſit ne. cum enim quæritur ſactum ſit nec ne conſtitutio coniecturalis:& pariter inficialis appellatur. Aut quid ſit. actum finitiuus ſiue diffinitio ſtatus nominatur. Aut quale ſit quæritur.qui ſtatus qualitatis:ſiue de ſummo genere nuncupatur:is in negocialem:& iuriſdicialem diuiſus eſt. Sit ne ſignis.quibus coniectura excuti ſolet: ut pro milone contra clodium uter utri fecerit inſidias.

Quid ſit diffinitionibus.ut cum quis leſæ maieſtatis crimine accuſetur diffiniendum eſt quid ſit ledere maieſtatem. Quale ſit recti.praui partibus.tum enim oratori inſpiciendū quid rectum:quid prauum:& utriuſque ſpecies tractandæ:ut cum quæritur iure ne oreſtes matrem occiderit nec a propriis perſonis.temporibus ſemper ſi poteſt auocat controuerſiam.nunq̃ enim Cicero probauerit prius miloni licuiſſe clodium occidere:q̃ conſtet in uniuerſum licere omnibus inſidiatorem ſuum occidere:ubi perſonarum temporum:& locorū nulla cōplexio eſt. A propriis.ideſt a perſonis de quibus in infinita quæſtione nulla fit mentio. Et temporibus.nam ſi perſonæ reticentur:tempora quoq; reticē

Quid tandem inquit ille? Maiore mihi ingenio uidetur eſſe:q̃ ut cum orationibus Lyſiæ comparetur. Præterea ad uirtutem maior indoles:ut minime mirum futurum ſit:ſi cū ætate pceſſerit:aut in hoc orationū genere:cui nūc ſtudet tātum quantum pueris reliquis præſtet omnibus:qui unquam orationes attigerūt:aut ſi contentus his nō fuerit:diuino aliquo animi motu maiora concupiſcat.Ineſt enim natura philoſophia ī huius uiri mente quædā.hæc de adoloſcēte Iſocrate Socrates augurat᷑.At eade ſeniore ſcribit Plato:& ſcribit æqualis:& quidē exagitator omnium rhetorum hunc miratur unum:me autē qui ſocratem non diligunt una cum Socrate:& Platone errare patiantur. Dulce igit᷑ orationis genus & ſolutū:& effluens ſententiis:argutum:uerbis ſonans eſt in illo epidictico genere:quod diximus propriū ſophiſtarum pompæ:q̃ pugnæ aptius gymnaſiis & palæſtræ dicatum:ſpretum & pulſum foro. Sed ꝙ educata huius nutrimētis eloquētia ē ipſa ſe poſtea colorat & roborat:nō alienū fuit de oratoris quaſi incunabulis dicere. Verum hæc ludorum atque pompæ:nos autem iam ī aciem dimicatiōemque ueniamus. Quoniam tria uidenda ſunt oratori :quid dicat:& quo qdq; loco:& quo modo dicendum omnino ē:& qd ſit optimum in ſingulis:ſed aliquanto ſecus:atque in tradenda arte dici ſolet:nulla præcepta ponemus:neque enim id ſuſcepimus:ſed excellentis eloquētiæ ſpeciem:& formā adumbrabimus:nec qbus rebus ea parет᷑ exponemus:ſed qualis nobis eē uideat᷑ Ac duo breuiter primā: ſunt enim non tam īſignia ad maximam laudē quam neceſſaria:& tamen cum multis pene cōmunia.Nam & īuenire & iudicare quid dicas: magna quidem illa ſunt:& tanquam animi inſtar ī corpore:ſed ꝓpria magis prudētiæ q̃ eloquētiæ.quæ eni cā ē uacua prudētia? Nouerit igitur hic quidem orator:quem ſummum eſſe uolumus :argumētorū & orationum locos.nā quicquid quoniam in cōtrouerſia:aut in cōcione uerſetur:in eo aut ſit ne.aut quid ſit:aut quale ſit queritur.ſit ne? ſignis:qui ſit? deffinitionibus .q̃le ſit? recti praui ptibus:qbus ut uti poſſit orator nō ille uulgaris:ſed hic excellēs a ꝓpriis perſonis:& temporibus ſemper ſi poteſt a

anturneceſſeeſt. Ad uniuerſi generis orationẽ.i. ad quæſtionẽ īfinitam. Appellatur theſis.i. īfinita q̃ſtio: ſiue.ut cicero alibi: ꝓpoſitū. Tenuiter diſſerendi.i.acute diſputandi. In utrãqꝫ partem. nã cum ois quæſtio partẽ habeat negãdi unã:alterã affirmãdi:ut ſit ne mũdus īfinitus nec ne:liceat ne īſidiatorẽ occidere an nõ:exercitationis cauſa ī utrãqꝫ partem ariſtoteles diſcipulis ſuis ſuggerebat argumenra nõ anguſte & preſſe diſputãdi:ut ſolent philoſophi:ſed copioſe:ut oratores. Idemqꝫ locos.idemqꝫ ī topicis. Vndeois. ſiue ad affirmandũ:ſiue ad negandum. Hic noſter.quẽ inſtituimus declamatorem. qui facta & umbratili utitur eloquentia themate ꝓpoſito cũ ſe in ludo.i.ſchola. apud rhetorem exercet. Rabulã de foro .i. aduocatum: patronũqꝫ cauſaꝝ.

uocat controuerſiam. Latius. n.de genere quam de parte diſcæptare licet:ut quod in uniuerſo ſit probatum:id in parte ſit ꝓbari neceſſe. Hæc igitur quæſtio a propriis: & temporibus ad uniuerſi generis orationem traducta appellatur theſis. In hac Ariſtoteles adoleſcentis:non ad philoſophorum morem tenuiter diſſerendi:ſed ad copiam rhetoꝝ in utranqꝫ partẽ ut ornatius:& uberius dici poſſit exercuit. Idẽqꝫ locos:ſic enim appellat:quaſi argumentorũ notas tradidit:unde omnis ĩn utrãqꝫ partem traheretur oratio. Facile igitur hic noſter:non enim declamatorem aliquem de ludo:aut rabulam de foro:ſed doctiſſimum & perfectiſſimum quærimus:ut quoniam loci certi traduntur ꝑcurrat omnis: utatur aptis:generatim dicat ex quo emanent etiam qui communes appellantur loci:nec uero utetur imprudenter hac copia.ſed omnia expẽdet: & ſeleget. Non enim ſemper nec in omnibus cauſis:ex hiſdem argumẽtorum momenta ſunt:iudicium igitur adhibebit:nec ĩueniet ſolum quid dicat: ſed etiam expendet. Nihil enim eſt feracius ingeniis his præſertim quæ diſciplinis exculta ſunt. Sed ut ſegetes fœcundæ & uberes non ſolum fruges:uerum etiam herbas effundunt inimiciſſimas frugibus:ſic ĩterdum ex illis locis:aut leuia quædam. aut cauſis aliena:aut non utilia gignuntur:quorum ab oratoris iudicio delectus magnus adhibebit̃. Quonã modo uir bonus ille hærebit & habebit in ſuis:ut molliat dura:aut occultabit quæ dilui non poterunt:atque omnino opprimet ſi licebit: aut abducet animos:aut aliud afferet: quod ꝓpoſitum probabilius ſit: q̃ illud quod oſtabit. Iam uero ea quæ inuenerit:qua diligentia collocabit: quoniam id ſecundum erat de tribus. Veſtibula nimirum honeſta: aditusqꝫ ad cauſam faciet illuſtres. Quũqꝫ aĩos prima aggreſſione occupauerit: infirmabit:excludetqꝫ cõtraria. De firmiſſimis alia prima ponet: alia poſtrema inculcabitqꝫ leuiora. Atqꝫ ĩ primis duabus dicẽdi partibus: qua-

Certi loci. cauſæ cuilibet accõmodati: ut apud ipſum ciceronẽ ĩ topicis eſt uidere. Generatim dicat. genus cõplectatur ipſum.i. īfinitã q̃ſtionẽ: quã theſin uocant græci. Ex quo emanẽt etiã qui cõmunes appellãtur loci. qui iõ cõmunes dicti ꝙ in oĩ cã ſimili eis uti poſſimus:ut cõtra ſacrilegũ:cõtra furem. eorum aũt tractatio præcipua eſt poſtq̃ cõfirmauerimus noſtra:& confutauerimus aliena .i.poſt repræhenſionẽ: & ante epilogũ. Omnia expẽdet. quæ quibus cõueniãt locis. Et ſeleget. quæ argumenta quæſtioni : quam tractamus maxime cõueniãt: & q̃ nõ. Ex eiſdẽ. ſubaudi locis. Argumẽtorum momenta ſunt. rationũ pondera inquit in oibus cauſis: nõ ex eiſdẽ ſemꝑ locis eruuntur: ſed alii aliis magis cõgruunt.

Sed etiã expendet.i.examinabit. ſecum diu uolurabit ꝗd cuiqꝫ q̃ſtioni maxime conueniat. Quæ diſciplinis exculta ſunt. nam cũ ad diſciplinas accedunt ĩgenia undiqꝫ res abũdãt: nec deeſſe copia ī dicẽdo põt. Sed ut ſegetes fœcũdæ. elegans & faceta ſimilitudo feracibus & doctis collata ingeniis. Ex illis locis. aſſumptis de uariis diſciplinis. Leuia quædam.i. friuola: frigidaqꝫ: aut parui momenti. Delectus abhibebitur. ſubaudi:qui quibus conueniant locis. Vt molliat dura. fugienda ſiquidem dura locutio eſt.i. ubi rem uerba non conſequuntur. Aut occultabit quæ dilui non poterunt. hoc eſt argumenta aduerſariorum quæ confutari non poterunt in noſtra argumenta obuoluentur: ut pariter cum aliis reſponſum uideatur: cum tamen id non fecerimus. Aut abducet animos.i. in aliam reuocabit mentes audientium ſententiã.

Aut aliud afferet. ſi modo id refellere non poterit proferet aliud. Quod probabilius ſit. q̃ quod propoſuerit. Iam uero ea quæ inuenerit qua diligentia collocabit. non ſatis eſt.n. optima inueniſſe niſi ea diligenter collocemus. nam niſi digeramus ea ſuis:opportuniſqꝫ locis erit quẽadmodum qui ſupellectilem haber pulcherrimam: & eam ſuo tempore: ac loco promere neſcit: aut in aceruum congeſtam proferr:ut ſpeciem nullam præſeferat nobilem. Quoniam id ſecundum erat de tribus. dictum ſiquidem ſupra eſt: rria potiſſimum conſiderari oportere inuentionem:ſecundo loco diſpoſitionem. tertio elocutionem. Veſtibula.i. primos ad cauſam acceſſus. Honeſta. honorem ac copiam præſeferentia. Prima aggreſſione occupauerit. ideo prima argumenta ualidiora probabilioraqꝫ eſſe oportet. Infirmabit excludetqꝫ cõtraria. quæ ab aduerſariis illata fuerint. Alia prima ponet. alia poſtrema. nam debiliora in medio collocabit:quoniam prima oppugnãt: ultima in auribus audientium relinquuntur: media uero utrinqꝫ concluſa non apparent: ut in acie inſtructa fieri ſolet in prima fronte acres bello:in ultima ſubſidiarii milites collocantur: in media autẽ acie cohortes: in quibus

ſpes aut nulla:aut perpauca eſt. Inculcabitq; leuiora.in medio loco iſarciet. In primis dicendi partibus.inuentione & diſpoſitione. Videre quo nam modo.i.qua nam præditum eloquentia eſſe conueniat. Chlitomacum ea dicere.ideſt quæ cauſa exigeret. Carneadem eodem etiam modo.quo res ipſa dicenda fuerit.

Quod ſi in philoſophia tantum intereſt. nam philoſophi fuere ambo chlitomachus iquam: & carneades.

Vbi res ſpectatur.ſententia conſideratur. Quibus totis moderatur oratio.moderor huic rei dicimus: ut hic:& hác rem ut ipſe pro flacco:ut omnia uerba moderatur. Rem difficilem dii immortales. quoniam nõ de inuentione & diſpoſitione tradi tibi præcepta expoſtulas: quæ peruulgata: ſed ꝙ remotiſſimũ eſt: longeq; difficillimum:ut optimi oratoris tibi famam uerbis depingam. Qui ponunt in orationis electione eloquẽtiam diſtinctá.i.qui putant facundiam eſſe in delectu orationis.

Alios interpuncta:interualla moræ reſpirationeſque delectant.ut cæſim : membratimq; loqui q̃ ſimplici piodo malint. Quid poteſt eſſe tá diuerſum: q̃ flumen uolubilitatemq; uerborum amare? & interpuncta iteualla moras? Tamen eſt i utroq; aliquid excellens. in ſuo iquit genere ẽ aliquid etiá quod emineat. Alii temperati uellent uideri: inter graues : & tenues medii.

Quot oratorũ genera. quæ tria eſſe diximus grande:tenue: medium.

De actionis. ſubaudi modo.hoc eſt quẽadmodum pronunciare cõueniat. Quo modo autẽ dicatur.qua ratiõe facundi loquamur. Atq; motus totius quidẽ corporis. Totidẽ ſunt: quot animoꝝ. miſerabilium miſerabiles.fictoꝝ fictæ: iratoꝝ iratæ: & id genus alia. Cum quo iũctus eſt uultus. qui faciei forma quædá:& hypocriſis ẽ rei qua de agiť accõmodata. Ná & iſátes actionis dignitate.infanté aliquádo ad inanimata referimus:ut cũ ait oratius iſantes findit ſtatuas:aliquando ad aíata: ſed bruta: ut apud pliniũ ẽ iquit i.xxix. naturalis hiſtoriæ uermiculus in lingua canũ : quocať a græcis litta:quo exempto iſátibus catulis: nec grauidi fiunt:nec faſtidiũ ſentiũt:aliquádo inſantẽ pueꝝ dicimus ꝙ fari neſciat.i.uerba:quæ intelligi poſſint explicare:idq; ꝓpter nimiũ adhuc tenerá ætatẽ:deniq; iſantẽ minime facũdũ ſicut hic cicero. Vt iam non ſine cauſa Demoſthenes tribuerit.et primas: & ſecundas:& tertias actioni. ná rogatus iterũ ac ter/

lis eſſet ſummatim breuiterq; deſcripſimus. Sed ut ante dictum eſt:in his partibus:& ſi graues atq; magnæ ſunt:minus:& artis eſt & laboris. Quum autem quid & quo loco dicat inueuerit:illud eſt lõge maximũ. uidete quonam modo. Scitum eſt enim ꝙ Carneades noſter dicere ſolebat chlitomacũ ea dicere: Carneandem autem eodem etiam modo dicere. Quod ſi in philoſophia tantum intereſt queadmodum dicas:ubi res ſpectatur: non uerba pendũtur. Quid tandem in cauſis exiſtimandum eſt: quibus totis moderatur oratio? Quod quidem ego Brute & tuis litteris ſentiebam:non a te id ſciſcitari:qualem ego inueniendo & in collocãdo ſũmum eſſe oratorem uellem. Sed id mihi quærere uidebare: quod genus ipſius orationis optimum iudicarem: rem difficilem dii inmortales atq; omnium difficillimam. Nam quum eſt oratio mollis & tenera & ita flexibilis ut ſequatur quocũq; torqueas: tũ & naturæ uariæ & uoluntates multũ inter ſe diſtantia effecerunt genera dicendi. Flumẽ aliis uerborum uolubilitaſq; cordi eſt:qui ponunt in orationis electione eloquentiam diſtinctam: alios iterpuncta : interualla: moræ: reſpirationeſq; delectant. Quid poteſt eſſe tam diuerſum? tamen eſt utroq; aliquid excellens. Elaborant alii leuitate & æquabilitate & puro: quaſi quodam & candido genere dicendi. Ecce autem alii duritatem: & ſeueritatem quãdam uerbis & orationis quaſi mœſticiã ſequuntur: quodq; pauloante diuiſimus:ut alii graues:alii tenues:alii temperati uellent uideri:quot orationum genera eſſe diximus:tot idem oratorum repeniuntur. Et quoniam cœpi iam cumulatius hoc munus augere q̃ a te poſtulatum eſt.tibi enim tantum de orationis genere quærenti reſpondi etiam breuiter de inueniendo & collocando:ne nunc quidem ſolum de orationis modo dicam:ſed etiam de actionis. Ita prætermiſſa pars nulla erit quando quidẽ de memoria nihil eſt hoc loco dicendũ:quæ cõis ẽ multarum artiũ. Quo modo autẽ dicatur id ẽ i duobus:i agẽdo:& in loquẽdo. Eſt enim actio quaſi corporis quædam eloquentia: quũ cõſtet e uoce atq; motu. Vocis mutationes totidem ſunt quot animorum:q maxie uoce cõmouẽtur. Itaq; ille perſectus:quem iãdudum noſtra ĩdicat oratio. Vtcũq; ſe affectum uideri:& animũ audiẽtis moueri uolet. Ita certũ uocis admouebit ſonum:de quo plura dicerem: ſi hoc præcipiẽdi tempus eſſet:aut ſi tu hoc quæreres:dicerem etiam de geſtu cũ quo iunctus eſt uultus:qbus omnibus dici uix poteſt:quantum interſit:quemadmodum utatur orator. Nam & infantes actionis dignitate eloquentiæ ſæpe fructum tulerunt:& diſerti deformitate agendi multi infantes putati ſunt. Vt iam non ſine cauſa Demoſthenes tribuerit:ut primas & ſecũ

tio quid in oratore potiſſimũ eſſet: reſpondit pronũciatio: nam ea actio etiam dicitur: nã quẽadmodum quin/
tilianus inquit demoſthenes quid eſſet in toto dicendi opere primũ interrogatus pronunciationi palmam de
dit: eidemq; ſecũdum: ac tertium locum donec ab eo quæri deſineret: ut eam uideri poſſet non præcipuã: ſed
ſolã iudicaſſe. Contenta uoce. quaſi compreſſa: nã ita ſit truculentior. E tribus omnino ſonis inflexo. qui
ſit ex acuto: & graui: ideo etiam inflexus uocitatur. Acuto graui. nam tot ſunt accentuũ genera: & tot apud
muſicos uetuſtiſſimos fuere toni phrygius: dorius: lydius: qui has uoces exprimebant: inde ad treſdecim uſq;
ſecũdũ ariſtoxenum: ſecundum uero ptolemæum: qui ariſtoxenum carpit: octo. Non hic phrygia: & caria.

das: & tertias actioni. Si enim eloquentia nulla ſine hac: hæc autẽ
ſine eloquentia tanta eſt: certe plurimũ in dicendo poteſt. Volet
igitur ille qui eloquentiæ principatum petet: & contẽta uoce atro
citer dicere: & ſummiſſa leniter: & inclinata uideri grauis: & infle/
xa miſerabilis. Mira eſt enim quædam natura uocis: cuius quidẽ
e tribus omnino ſonis: inflexo: acuto: graui: tanta ſit & tam ſuauis
uarietas perfecta in cantibus. Eſt autem etiã in dicẽdo qdã cãtus
obſcurior: non hic e Phrygia & Caria: rhetorum epilogus pene cã
ticum: ſed ille quem ſignificat Demoſthenes & Aeſchines: quũ al/
ter alteri obiicit uocis flexiones. Dicit plura etiam Demoſthenes:
illumq; ſæpe dicat uoce dulci & clara fuiſſe. In quo illud etiam no
tandum mihi uidetur ad ſtudium pſequẽdæ ſuauitatis ĩ uocibus:
ipſa enim natura quaſi modularetur hominũ orationi ĩ omni uer/
bo poſuit acutam uocem: nec una plus: nec a poſtrema ſyllaba ci/
tra tertiam: quo magis naturam ducem ad aurium uoluptatem ſe
quatur induſtria. Ac uocis bonitas quidem optanda ẽ: nõ ẽ enim
in nobis: ſed tractatio atq; uſus in nobis: ergo ille princeps uaria/
bit & mutabit oĩs ſonorũ: tum intendens: tum remittens proſeque
tur gradus: idemq; motu ſic utetur: nihil ut ſuperſit in geſtu. Sta/
tus erectus & celſus: rarus inceſſus: nec ita longus: excurſio mode/
rata: eaq; rara: nulla mollicia ceruicum: nullæ argutiæ digitorum
non ad numerum articulus cadens: trunco magis toto ſeipſe mo/
derans: & uirili laterum flexione: brachii proiectione in contioni/
bus: contractione in remiſſis. Vultus uero: qui ſecundum uocem
plurimum poteſt quantã affert: tũ dignitatẽ: tum uenuſtatem. in
quo quũ effeceris: nequid ineptum: aut uultuoſum ſit: tum oculo
rũ eſt quædã magna moderatio. Nã ut imago ẽ animi uultus ſic i/
dices oculi: quorũ & hilaritatis: & uiciſſim triſticiæ modũ: res ipſe
de quibus agetur temperabunt. Sed iam illius perfecti oratoris:
& ſummæ eloquentiæ ſpecies exprimenda eſt: quem hoc uno ex/
cellere. i. oratione: cætera in eo latere indicat nomen ipſum. Non
enim inuẽtor aut compoſitor: aut actor hæc complexus ẽ omnia:
ſed & græce ab eloquẽdo rhetor: & latine eloquẽs dictus ẽ. Cæte/

quem græci ut hululantem ita
barbarum dixerũt: & caras bar
barophonos homerus appella
uit. In omni uerbo poſuit acu
tam uocẽ. non equidẽ oẽ uerbũ
acutam habet uocẽ: ſed hoc di/
cit in omni genere uerborũ acu
ta inuenitur uox in monoſylla/
bo ut eſt nux: in diſyllabo ut bo
nus: in triſſyllabo ut tullius: ĩ te
traſyllabo ut tulliolus: ac ita de
inceps. Nec una plus. nã ſi di/
ctio unã habet acutam uocem
plures acutas habere nõ poteſt:
& ne quidem flexam ullã idem
de flexa ĩtelligendum: at de gra/
ui nõ idẽ dicere poſſumus. ubi/
cũq; .n. acuta: aut flexa nõ eſt: ibi
ſit grauis neceſſe eſt. In una tãtũ
ſyllaba eſt arſis: in reliquis ẽ the
ſis omnibus. Nec a poſtrema
ſyllaba citra tertiam. nã raro ul/
timũ tenet locũ tã flexa q̃ acuta
uox. penultimũ aũt flexa ſemp.
acuta aũt & penultimũ: & ante
penultimũ: ante uero. nũq̃: ſed
grauis tantum. Non eſt in no
bis. potius optare q̃ uẽdicare no
bis bonã uocẽ poſſumus. Sed
tractatio. ſubaudi in nobis ẽ. nã
tractando ipſam poſſumus effi
cere meliorẽ. Omnis ſonorũ
tũ intendens. i. exacuens. Tum
remittẽs. grauans: uel inflectẽs:
Nihil ut ſuperſit in geſtu. ne
qd in motu corporis ſit nimiũ:
ac redũdet. Rarus inceſſus. pe
dum ante cõmotio. Excurſio.
pedum celeris cõmotio. Nul
la mollicia ceruicum. ne ceruix
molliter proclinetur. Nullæ
argutiæ digitorum. eleuatiores
ſurſum: ac deorſum: ante: & po/
ne. Non ad numerum articu
lus cadens. ne digitorum quidẽ
articuli ad numerandum infle/
ctantur. Trunco magis toto ſeipſe moderans. quod & quintilianus de pronunciatione ipſe quoq; cõmonet.
Vt totius corporis uirilis motus ſit. Brachii proiectione. ubi quid cõcitatius pronũcietur. Qui ſecundum
uocẽ. i. ſecundo loco. poſt uocem uultus præcellit. Aut uultuoſum. i. uultus nimia expreſſione. moderatũ .n.
uultus motũ eſſe decet. Vt imago eſt animi uultus. nam inde enim nomẽ habet a uoluntate ſi quidẽ ẽ appel/
latus. Sic indices oculi. i. ita mẽtẽ oſtẽdũt tũ ſedatã: tũ pturbatã: aut moderatis affectibus cõmotã. Res. ipſe
de quibus agetur: quoniã ipſæ res pſcribẽt q̃les nos ẽẽ cõuenit. Hoc uno excellere. i. oratiõe. nã ab oratiõe ora
tor ẽ appellatus: tametſi plutarchus ĩ pblematis αϖοτου ορμαν. i. a cõcitatiõe tũ aĩ: tũ oronis dictũ putet. Cæ
tera: q̃ ſunt ĩuẽtionis: diſpoſitiõis: pnũciatiõis memoriæ: q̃ in oratoris noĩe oĩa occultãtur. Nõ .n. ĩuẽtor: aut
cõpoſitor. i. q̃ q̃ ĩuenit dirigit. Aut actor. i. pnũciator cõplectit̃ oĩa ſicut orator. Sed græce & ab eloquendo

rhetor. nam a tertia perſona prætetiti paſſiui: quæ. eſt ρερη̃ται. i. dictum cũ facũdia ẽ fit rhetor. latine inqͣt cicero eloquens ualet: tametſi rhetora nos dicamus: qui rhetoricam docet. Cæterarum. n. terum. inuẽtionis: diſpoſitionis: memoriæ: pronunciationis. Si quidẽ: & theophraſtus diuinitate loquẽdi: ſi quidem θεοσ deus: & φράσισ locutio latine dicitur. Et ariſtoteles iſocratem ipſum laceſſiuit. philoſophus oratorem prouocauit. Quorum ſedare animos malũt. i. argumẽtis: & ratiõe mitigare. Quã icitare fide. fidẽ faciendo. Dicendi cauſa. non mouendi: ut oratores. Plus non nullis q̃ neceſſe ſit facere uideantur. i. non tã docendi cã dicere uideantur quam fallendi. Ab hoc genere. ſubaudi philoſophico. Nec iuncta numeris. non numeroſa. i. rhytmica: ut oratoꝝ de qua mox abũde dicetur. Itaq; ſermo potius. quo iter nos ſermocinantes utimur. Sophiſtarũ de qbus ſupta dixi. ita. n. a græcis dicũtur: qui iuuenes ꝑcepta docent rhetorica. Quod cum ſit his ꝓpoſitũ. cũ inquit ſibi ſophiſtæ in declamationibus: uel quemadmodũ iſocrates ſctibit. Nõ ꝑturbare animos: ſed placare. Intexunt fabulas delectãdi cauſa: ut de laudibus helenæ fecit iſocrates. Paria paribus referunt. utuntur eis figuris: quæ paraſia appellãtur de qbus mox dicetur. Aduerſa cõtrariis. q̃ antitheta uocant. Similiteq; ſæpiſſime extrema diffiniunt: q̃ dicunt homœoteleuta. Tria ſpacioſe percurrẽs. nã & tractus regio ſpaciũq; nominatur. Non hæc contorta. i. uibrata: & inflãmata quæ ꝓptie oratoꝝ ẽ. Ab his non multo ſecus q̃ a poetis. hoc dicit. nõ magis orarori uitãda poetæ eloquentia in dicẽdo: q̃ hiſtorici eſt. ſi quidẽ hiſtoriorũ eloquentia ꝓxime ad poetas accedit. Apud oratores iã ipſe numerus increbruit. nã non pedũ modo cõpoſitiõe duoꝝ: aut triũ clauſulæ claudũtur: ſed integri aliquãdo uerſus iambici ĩ ſoluta oratiõe inueniũtur: quãuis id minime laudabile ſit: ideo ſubiungit. Etiã ſi abeſt a uerſu. Numerus uocatur q̃ græcæ rhythmos dicit. diffinit aũt a græcis hoc modo. ρυθμοσ δε εσι χρονου καταμετρησισ μιγνυμενοσ γινομενησ ποιασ τινοσ Auguſtinus ĩ tertio de atte muſica latine inqͣt numerus græce rhythmus noĩatur. qđ uero ab illis metrũ a latinis menſio: uel menſura dici põt. ſed quoniam hæc apud nos nom ĩa late patẽt: & cauẽdũ eſt ne ambigue loquamur cõmodius utimur græcis: q̃ illud pedibus certis prouoluitur: peccaturq; in eo ſi pedes diſſoni miſceantur recte appellatus eſt rhythmus. i. numerus: ſed qa ipſa prouolutio nõ hẽt modũ: & neq; ſtatutũ eſt ĩ quo pede finis aliqs emineat ꝓpter nullã mẽſurã cõtinuationis nõ debuit metrũ uocari: hoc aũt utrũq; hẽt: nã & certis pedibus currit: & certo terminat modo. itaq; nõ ſolũ metrũ ꝓp iſignẽ finẽ: ſed rhythmus ẽt metrũ ẽ. rhythmi. n. nomẽ ĩ muſica uſq; adeo late patet: ut hæc tota pars eius: quæ

rarum enim rerũ quæ ſunt in oratore partem aliquam ſibi quiſq; uendicat: Dicendi autem. i. eloquendi maxima uis ſoli huic conceditur. Quamq̃. n. & philoſophi quidẽ ornate locuti ſunt: ſiqdem & Theophraſtus diuinitate loquendi nomen inuenit: & Ariſtoteles Iſocratem ipſum laceſſiuit: & Xenofontis uoce muſas quaſi locutas ferunt: & longe omniũ quicunq; ſcripſerunt: aut locuti ſunt extitit & grauitate priceps Plato: tamẽ hoꝝ orõ neq; neruos neq; aculeos oratoris: ac forenſes habet. Loquũtur cum doctis: quorum ſedare animos malunt: q̃ incitare fide rebus placatis ac minime turbulẽtis docendi cauſa: nõ capiendi loquũtur: ut in eo ipſo ꝙ delectationẽ aliquã dicendo aucupent: plus nõnullis q̃ neceſſe ſit facere uideant. Ergo ab hoc genere non difficile ẽ hãc eloquentiam. de qua nũc agitur ſecernere. Mollis eſt enĩ oratio philoſophorũ & umbratilis: nec ſentẽtiis: nec uerbis iſtructa: popularis: nec iũcta numeris: ſed ſoluta liberius. Nihil iracũdũ habet: nihil inuidum: nihil atrox: nihil mirabile: nihil aſtutum. Caſta: uerecũda: uirgo quodãmodo ĩcorrupta: itaq; ſermo potius q̃ oratio dicit: Quanquam omnis locutio oratio ẽ: tamẽ unius orationis locutio: hoc proprio ſignata nomine eſt. Sophiſtarũ (de quibus ſupra dixi) magis diſtinguenda ſimilitudo uidetur: q omnes eoſdẽ uolunt flores: quos adhibet orator ĩ cauſis pſequi. Sed hoc differũt: ꝙ quum ſit his propoſitũ nõ perturbare animos: ſed placare potius: nec tam pſuadere q̃ delectarĩ: & aptius id faciũt q̃ nos: & crebrius concinnas magis ſentẽtias exquirũt q̃ ꝓbabiles: & a re ſæpe diſcedunt: intexunt fabulas: uerba apertius transferunt: eaq; ita diſponunt: ut pictores uarietatem colorum: paria paribus referunt: aduerſa contrariis. Similiter ſæpiſſimeq; extrema definiunt. Huic generi hiſtoria finitima eſt: in qua & narratur ornate: regio ſæpe aut pugna deſcribitur. Interponũtur etiam contiones & hortationes: ſed ĩ his tracta quædam & fluens expetitur non hæc cõtorta: & acris oratio. Ab his non multo ſecus a poetis hæc eloquẽtia quam quærimus ſeuocanda eſt. Nam & poetæ quæſtionem attulerunt: quidnam eſſet illud quod ipſi differrẽt ab oratoribus: numero maxĩe uidebãtur antea & uerſu: nunc apud oratores iã ipſe numerus increbruit. Quicquid eſt enim quod ſub aurium menſuram aliquam cadit: etiam ſi abeſt a uerſu. Nam id quidem orationis eſt uitium: numerus uocatur qui græce rhytmos dicitur. Itaq;

ad diu:& ad non diu pertinet:rhythmus nominata ſit.cũ igitur & longitudinũ: & breuitatũ multitudinẽ in fi ne in primis clauſulaꝝ attendit orator.id numerũ appellauit. Niſi quod uerſiculi ſunt.ſubaudi iambici:uer ſiculos aũt ideo per diminutiõem uocauit ꝙ mutua reſponſa breuiſſima aliquãdo eſſe neceſſe ſit. Quod uirtutes oratoris proſeqtur.quoniã exprimit ſermões:ut orator quottidianos:cũ aũt aſtrictior ſit oratore qua tenus uerſu comicus utitur:orator aũt minime. Licentiam maiorẽ eẽ.quoniã poetæ tranſlatiõibus: reliq́ſq; figuris:nouationeq; uerboꝝ:& antiquitate Liberius utũtur:quã faciat orator. Vocibus magis:ꝗ rebus inſer uiant.quoniã magis ad uoluptatẽ aucupandã iuentũ poema eſt: ꝗ res explicandas. Nec uero ſi quid eſt. hoc dicit: nec ſi modo iter poetam: & oratorem ſimilitudo eſt ali- qua: id erit iudiciũ: & delectus uerborum ſi quidem aliter iudi cat: ac aliter uteruis deligit uer- ba:ꝗ alter. Seiunctus igiť.alia eſt ergo qua utitur tũ philoſo- phus:tũ ſophiſta: tũ hiſtoricus: tũ poeta: & alia qua orator utiť eloquẽtia. Qui ĩ foro cauſiſq; ciuilibus ita dicet:ut ꝓbet:ut de lectet:ut flectat orator ĩquit erit qui in iudiciis forenſibuſq; con trouerſiis uerſabitur: ita ut q̃ di car ꝓbet.i.doceat:ut oblectet:ut flectat.i.moueat:docere debitũ eſt: delectare honorariũ: flecterẽ uero neceſſariũ:alioqui pſuade- re nõ poterit:ideo ſubiungit.

uideo uiſum eſſe nõnullis Platonis & Democriti locutionem: & ſi abeſt a uerſu:tamen ꝙ incitatius feratur & clariſſimis uerborum luminibus utatur: potius poema putandum ꝗ comicorum poetarum:apud quos niſi ꝙ uerſiculi ſunt:nihil ē aliud quottidiani diſſimile ſermonis:nec tamen id eſt poetæ maximũ:& ſi eſt eo laudabilior:ꝙ uirtutes oratoris perſequiť: quum uerſu ſit aſtrictior. Ego autem etiam ſi quorundam grandis & ornata uox eſt poetarum: tamen in ea cum licentiam ſtatuo maiorem eſſe ꝗ ĩ nobis faciẽdorum iungẽdorũq; uerboꝝ:tũ etiã nõnulloꝝ uolũtati uocibus magis ꝗ rebus inſeruiant. Nec uero ſi quid eſt unum inter eos ſimile: id autem eſt iudicium electioq; uerboꝝ. Propterea cæterarum rerum ſimilitudo intelligi non poteſt: ſed id nec dubium eſt: & ſiqd habet quæſtionis:hoc tamen ipſum quod propoſitum eſt non:ut neceſſarium. Seiunctus igitur orator a philoſophoꝝ eloquentia:a ſophiſtaꝝ:ab hiſtoricoꝝ: a poetaꝝ explicandus eſt nobis: qualis futurus ſit. Erit eloquens: hunc enim autore Antonio quærimus: is in foro cauſiſq; ciuilibus ita dicet:ut ꝓbet:ut delectet:ut flectat. probare neceſſitatis eſt:delectare ſuauitatis:flectere uictoriæ. Nã id unum ex oĩbus ad obtinendas cauſas põt plurimũ:ſed quot officia orationis:quot ſunt genera dicendi. Subtile in probando modicũ in delectãdo:uehemens ĩ flectẽdo. In quo uno uis oĩs oratoris eſt. Magni igiť iudicii ſummæ etiã facultatis eẽ debebit moderator ille & quaſi temperator huius tripartitæ uarietatis. Nã & iudicabit quid cuiq; opus ſit:& poterit quocũq; modo poſtulabit cã dicere:ſed eſt eloquẽtiæ:ſicut reliquaꝝ reꝝ fundamẽtũ ſapientia. Vt enĩ in uita:ſic in oratione nihil ē difficilius ꝗ quid deceat uidere:præpon appellãt hoc græci:Nos dicamus ſane decoꝝ: de quo præclate & multa præcipiuntur:& res eſt cognitione digniſſima. Huius ignoratiõe nõ modo ĩ uita:ſed ſæpiſſime & in poematis & ĩ oratiõe peccatur. Eſt aũt qđ deceat oratori uidẽdũ : nõ in ſentẽtiis ſolũ:ſed etiã in uerbis. Nõ enim oĩs fortuna:nõ omnis honos:non oĩs auctoritas:nõ oĩs ætas:nec uero locus:aut tempus:aut auditor oĩs eodẽ:aut uerboꝝ genere tractãdus ē:aut ſentẽtiaꝝ:ſemperq; ĩ oĩ patte orationis:ut uitæ quid deceat eſt conſiderandũ:quod & ĩ re de qua agiť poſitũ:& in pſonis & ĩ eoꝝ qui dicũtur:& eoꝝ ꝗ audiũt. Itaq; hũc locũ longe & late patẽtẽ philoſophi ſolẽt in officiis tractate:nõ quũ de recto ipſo diſputant. Nam id quidẽ unum eſt

Nã id unũ ex oĩbus ad obtinẽdas cãs plurimũ ualet. Subtile ĩ probando.tenui.n.filo:ac ſubtili ĩ argumẽtationibus utimur.

Modicũ ĩ delectãdo.tẽperato ĩquit:& illo mediocri characteř utimur:dũ uolumus oblectare.

Væhemẽs ĩ flectẽdo.cũ mo- uere uolumus grãdiloquo uti- mur. In quo uno uis oĩs ora- toris ē. quoniã ĩ eo orator uires dicẽdi ſuas ĩprimis oſtẽdit.Si q- dẽ hic character ſolius oratoris eſſe facile cõprobatur:cũ cæteri ẽt aliorũ poſſint eſſe ſcriptoꝝ.

Sed ē eloquentiæ ſicut:& reliquaꝝ rerũ fundamẽtũ ſapientia.oĩum.n.ſcientiaꝝ:atq; artiũ fundamẽtũ eſt ſape:itaq; & ho- ratius ſcribendi recte ſapere eſt: & principiũ:& fons.alioqui uerboꝝ ille tinnitus ꝓſtrepẽtis auiculæ ſonus:potius ꝗ oratio humana eſſe uideatur neceſſe eſt.

Præpon appellant hoc græci qđ.n.latini decoꝝ: græci ꝓpon uocãt. Sed ſæpiſſime: & ĩ poematis.hæc eſt latina terminatio nominũ in a terminãtiũ græcorũ tertie declinatiõis autore foca:& diomede: ac ueteres elegãtes autores oẽs ita locuti compe riuntur:quicqd dicat priſcianus. Philoſoph, ſolent in officiis tractate.ad ipos.n. ptinet:qd in tota uita facer: ac loqui deceat differere:quod oratores quoq; tractare cõſueuerũt:ſicut ad demonicũ iſocrates. Vnũ eſt grã- matici in poetis.grãmatici certe critici ꝑtius dicti: quod eorũ munus adhiberetur ĩ poetis hiſtoriciſq; iudican- dis: Eloquentis.in omni genere: & parte cauſarũ: ita inquit eloquentis uiri decorũ eſt inſpicere: & in omni

genere cauſaꝝ: parteq; cauſaꝝ qd deceat: & quid non deceat. Quã.n.indecoꝝ. exẽplo docet ubi orator indecoꝝ fuerit. De ſtillicydiis.ac cæteris humilibus: ut ſtillicydia: ſicut ſunt de mænianis: ꝓtectis: parietibus: communibus aquis pluuiis reliquiſq; id genus magnifice: ac copioſe dicere. De maieſtate uero populi romani ſũmiſſius: & preſſius. ſubtiliter ut generi infimo conuenit. Perſona peccant.cũ nõ ſeruãt ꝑſonæ decorem.

Vidẽdũ quatenus .i. eſt inſpiciendũ quicquid agas quouſq; agẽdum: quia qui: ut decet: agit is probatur: improbatur aũt cõtrarius. In quo appelles: qui pictor inſignis de pictoribus ferre potuit ſententiam. Vſq; quaq; quantum ſit.i.omnifariã quantũ. Etiam cũ probam orationem affingit ĩprobo.ideo inquit horatius. Intererit multũ dauus ne loq̃tur an heros.Maturus ne ſenex; an adhuc florẽta iuuẽta Feruidus: an matrona potens: an ſedula nutrix: mercator ne uagus: cultor ne uirẽtis agelli.colchus an aſſyrius: thebis nutritus: an argis. Pẽnicillo nõ poſſet imitari. quo pictura ꝝ liniamẽta explicãtur.

Sed nihil eſt experienti minus. quã longe id difficilius eſt acumen in quã illud in dicẽdo aſſequi: quam arbitremur.

Integra ualetudie.trãſlatio a corporibus ſumpta ſanis. E uinculis numerorum eximamus. non debet inquit humilis ſtilus numeris uinciri aliquibus.In alio genere orationis.i.quo autem dicetur poſterius. Nõ ut licenter uideatur errare.i. labi: & nullo teneri uĩculo oratio uideatur.

Verba etiã uerbis quaſi coagmẽtare negligat. coagmentara.n.uidẽrur uerba uerbis cum uocalium concurſu.ſequens uerbum præcedens uidetur excipere: ut herí iuit. nam cum in acumine ſenſuum ꝓna ſit oratio non magnopere cura eſt.compoſitionis modo ſit ſana: minimeq; inculta oratio. Circuitus .i. periodus: quæ a latinis clauſula nominatur.

Conglutinatioq; uerborum.i.idonea compoſitio: eſt ſi quidem gluten.unde glutio quæ colla græce dicitur: quod uero a græcis commi: latine gumi. Omnis iſignis ornatus quaſi margaritarum. quæ græce margaris margaritis: & margarita margaritæ di.

grãmatici in poetis eloquentis in omni & genere & parte cauſaꝝ: Quã enim indecoꝝ eſt de ſtillicidiis: quum apud unũ iudicem dicas ampliſſimis uerbis: & locis uel cõibus de maieſtate populi romani: ſummiſſe: & ſubtiliter hic genere toto. At perſona alii peccant: aut ſua aut iudicũ aut etiam aduerſariorũ: nec re ſolũ: ſed ſæpe uerbo: & ſi ſine re nulla uis uerbi eſt: tamen eadẽ res aut probatur aut reiicitur: alio atq; alio relata uerbo. In omnibuſq; rebus uidendũ eſt quatenus: & ſi eni ſuus cuiq; modus eſt: tam magis offendit nimiũ q̃ parũ: in quo Appelles pictores quoq; eos peccare dicebat: qui nõ ſentirent quid eſſet ſatis. Magnus eſſet locus hic Brute: quod te non fugit: & magnum uolumen aliud deſiderat. Sed ad id quod agitur: illud ſatis quũ hoc decere: quod ſemper uſurpamus ĩ omnibus dictis & factis minimis & maximis: quum hoc inq̃ decere dicimus illud non decere: & id uſq; quaq; quãtũ ſit appareat: in alioq; ponatur: aliudq; totũ ſit: utrũ decere an oportere dicas? Oportere enĩ ꝑfectionẽ declarat officii: quo & ſemper utendũ eſt: & oibus decere: quaſi aptũ eẽ cõſentaneũq;: tẽpori & perſonæ. Quod quum in factis ſæpiſſime: tũ ĩ dictis ualet: ĩ uultu deniq;: ĩ geſtu & ĩceſſu: cõtraq; idẽ dedecet. Quod ſi poeta fugit: ut maximũ uitiũ: qui peccat etiã quũ ꝓbã orationẽ affingit ĩprobo: ſtultoue ſapientis. Si deniq; pictor ille uidit: quũ ĩmolanda Iphigenia triſtis calchas eſſet: mœſtior Vlyſſes: mœreret Menelaus. obuoluendũ caput Agamẽnonis eſſe: quoniã ſummũ illũ luctũ pẽnicillo non poſſet imitari. Si deniq; hiſtrio qd deceat quærit: qd faciendũ oratori putemus? ſed quũ hoc tantũ ſit: quid ĩ cauſis earũq; quaſi mẽbris faciat orator uiderit. Illud qdẽ ꝑſpicuũ ẽ nõ modo partis oratiõis ſed etiã cãs totas alias alia forma dicẽdi eſſe tractãdas. Seq̃tur ut cuiuſq; generis nota quæratur & formula: magnũ opus & arduũ (ut ſæpe iã diximus) ſed ĩgredientibus cõſiderãdũ fuit qd ageremus. Nũc quidẽ iã quocũq; feremur: dãda nimirũ uela ſunt: ac primũ informãdus eſt ille nobis: quẽ quidã uocãt atticũ. Sũmiſſus ẽ & humilis cõſuetudine imitãs ab indiſertis re pluſq̃ opinione differens. Itaq; eũ qui audiunt quãuis ipſi infantes ſint tamẽ illo modo cõfidũt ſe poſſe dicere. Nã oratiõis ſubtilitas imitabilis illa quidẽ uidetur eſſe exiſtimãti: ſed nihil ẽ expꝫienti minus. Etſi enĩ nõ plurimi ſanguinis ẽ: habeat tamẽ ſuccũ aliquẽ oportet: ut ẽt ſi illis maximis uiribus careat ſit (ut ita dicã) ĩtegra ualetudine. Primũ igitur eũ tãq̃ e uinculis numeroꝝ eximamus. Sunt eni qdã (ut ſcis) oratori numeri: de q̃bus mox agemus obſeruandi ratiõe quadã. Sed alio ĩ genere orationis ĩ hoc oĩno relinquẽdi: ſolutũ qdã ſit: nec uagũ tamẽ: ut ĩgredi liber: nõ ut licenter uideatur errare. Verba etiã uerbis quaſi coagmẽtare negligat. Habet enĩ ille tanq̃ hiatus cõcurſu uocaliũ molle quiddã: & quod indicet: nõ ingratã negligentiã de re hominis: magis q̃ de uerbis laborãtis: ſed erit uidẽdũ de reliquis: quum hæc duo ei liberiora fuerint circui-

citur penultima correpta:latine tū bacca:tū unio nominatur. Nec calamiſtri quidē adhibebūtur.calamiſtrus ferrū incuruū:quo capilli inflectūtur:& cincini fiunt. Fucati uero.phucus quæ græce phycos herba ē cuius ſucco priſtinus lanæ color reparatur.Ergo fucati medicati. Medicaméta cādoris:& ruboris oīa repellent.i.ceruſſa:& purpuriſſus. Dilucide.ut itelligaẽ. Plane.ut bene rē cōplectatur:ne qd deſit:ne qd ſuperſit. Affluens.copioſū. Et neſcio unde ex abdito erutæ.unde etiam acutæ dicūtur. Verecūdus erit uſus ſupellectilis oratoriæ.parce inquit utetur figuratis ſermonibus:unde oratoria facultas præcipuū nomē ſibi uendicauit.

tus: cōglutinatioq; uerborū. Illa enim ipſa cōtracta & minuta nō neglīgēter tractanda ſunt:ſed quedā etiam negligētia ē diligens. Nam ut mulieres eſſe dicūtur nōnullæ inornatæ: quaſi idipſum deceat:ſic hæc ſubtilis oratio etiam incōpta delectat. Fit enī quiddā in utroq; quo ſit uenuſtius:ſed nō ut appareat:tū remouebitur omnis inſignis ornatus quaſi margaritarum: ne calamiſtri quidē adhibebuntur. Phucati uero medicamenta candoris & ruboris: omnia repellētur: elegantia modo & mūdicia remanebit. Sermo purus erit & latinus:dilucide planeq; dicetur: quid deceat circūſpicietur. Vnum aberit quod quartum numerat Theophraſtus in orationis laudibus ornamentum illud ſuaue & affluens: acutæ crebræq; ſententiæ ponentur:& neſcio unde ex abdito erutæ:atq; in hoc oratore dominatur. Verecundus erit uſus oratoriæ quaſi ſupellectilis. Supellex eſt enim quodāmodo noſtra:quæ eſt i ornamētis:alia rerū:alia uerboꝝ. Ornatus aūt duplex: unus ſimplicium:alter collocatorum. Simplex probatur in propriis uſitatiſq; uerbis:quod aut optime ſonat:aut rem maxime explanat. In alienis:aut tranſlatum:aut factū aliunde:ut mutuo:aut factū ab ipſo aut nouum:aut priſcū & uſitatum. Sed etiā uſitata ac priſca ſunt i ꝓpriis:niſi quod raro utimur. Collata autē uerba habēt ornatū ſi aliqd cōcinitatis efficiūt:q̄ uerbis mutatis nō maneat manēte ſentētia Nā ſniaꝝ ornamēta:quæ ꝑmanēt ēt ſi uerba mutaueris: ſūt illa qdē ꝑmulta:ſed quæ emineāt pauciora. Ergo ille tenuis orator modo ſit elegans:nec in faciendis uerbis erit audax & in tranſferendis uerecundus & parcus: & in priſcis reliquiſque ornamentis: & uerborum & ſentētiarū demiſſior: tranſlatione fortaſſe crebrior q̄ frequētiſſime ſermo oīs utitur:nō mō urbanoꝝ:ſed etiā ruſticoꝝ. Siqdē ē eoꝝ gēmaſ uites.ſitire agros:lætas eē ſegetes:luxurioſa frumēta. Nihil hoꝝ paꝝ audacter: ſed aut ſimile ē illi unde

In ornamentis alia uerborū: alia reꝝ.ideo figuræ dicuntur dianœas.i.intellectus: ac ſententiaꝝ:& lexeos.i.dictiōis. Simplex probatur in propriis.proprietas: ut quintilianus inquit nō ad nomē: ſed ad uim ſignificandi refertur: nec auditu: ſed intellectu perpendenda eſt. At multis modis ꝓpriū diciẽ:nam ꝓpriū inter plura:q̄ ſunt eiuſdē nominis: & unde cætera dicta ſunt:ut uertex ē cōrona ī ſeaq̄: uel qcquid aliud ſimiliter uertitur: inde ꝓpter flexū capillorū pars ſumma capitis: ex hoc inquā i mōtibus eminētiſſimum recte dixeris hæc oia uertices ꝓprie tamē: unde initiū ē ſicut ſolea:& turdi:& piſces. Tertius eſt huic diuerſus modus cū res cōmunis pluribus ī uno aliquo habet nomen eximiū:ut carmē funebre ꝓprie nænia:& tabernaculū ducis auguſtale. Itē qđ cōmune ē aliis nomē intellectu alicui rei peculiariter attribuiẽ: ut urbē romā accipimus:& uænales nouicios: corinthia æra: cū ſint urbes aliæ quoq;: & uenalia multa:& tā aurū: & argentū quā æs corynthiū: ſed ne his qdē uirtus oratoris īſpicitur:at illud iā nō mediocriter ꝓbādū quod ēt hoc modo laudari ſolet:ut proprie dictū.i.quo nihil poſſit iueniri ſignificātius:ut cato dixit.C.Cæſarem ad euertēdā rēp.ſobriū acceſſiſſe: ut Virgilius deductū carmē:& horatius acrē tibiā ānibalemq; durū:ex epithetis quoq; fit ꝓprietas:ut cū dicimus dulce muſtū:& cū dētibus albis. Itē quæ ſunt i quo ꝓcipua ꝓprii locū accipiūt:ut fabius iter plures iperatorias uirtutes cunctator ē appellatus: qd aut optīe ſonat ut ſi ductorē dicas q̄ ducē. Aut trāſlatū.ut cū dicis hoc mihi excidit,ꝓ oblitus ſū. Aut factum aliūde.in aliā aſſumptū ſignificationē:ut ſe iſti mutuo diligūt:cū ſit res mutua: quæ numero:pōdere:uel mēſura cōſtat. Aut factū ab ipſo.ut lucretius tuditare a ſono malei formauit:& pſius cornicaris a cornice fecit. Aut nouū.uel id ꝑ deriuationē:ut a beato cicero beatitatē:& beatitudinē īuenit:uel ꝑ cōpoſitionē:ut a ſolo:& uagor ſoliuagas feras: & thuricremas mactatur ad aras:& infinita huiuſmodi alia: quæ quintilianus etiā tradidit:quæ elegātiā in oratione faciunt:ut iure dicat in arte poetica horatius. Dixeris egregie notū ſi callida uerbū Reddiderit iūctura nouū. Aut priſcū.& uſitatū ne ſit ab ultimis repetitū tenebris:ne cum romulo loq uideamur:aut adhuc ſupra cū euādro.nā ſicut ne antigerio:& toper:q̄ nimiū ex uſu exceſſerūt ꝓ ualde: & cito nemo dicit ita facile exhāclare pro ꝑperi dixit cicero:& rebar pro putabā: & ꝓſapiā pro progenie frequenter legas. Sed ēt uſitata:ac priſca ſunt ī ꝓpriis.nā & i his ꝓprie dici multa īueniūtur. Collata aūt uerba.in quo primū ē:ut augeamus:minuamus concitate dicamus:moderate:læte:ſeuere:abūdanter:preſſe: aſpere: leniter magnifice:ſubtiliter:grauiter:urbane. Ergo ille tenuis.qui ī tenui figura eminet. Gemmare uites.cum ī gēmæ modū tū primū pāpinum: uel racemū edūnt. Sitire agros.cum exaruerūt lōgo tēpore ſublatis pluuiis. Lætas eē ſegetes.unde & uirgilius.qd faciat lætas ſegetes. Luxurioſa frumēta.cū nimiū herbeſcit ſolū.

Non ludendi. quoniam tranſlatio luſus quidam uidetur: quod aliud i uocē prætendat: & aliud ſignificet.
In alia. in alterius generis oratione. Schemata. aliqui habitus interpretantur. In ſentētiarū ornamenta. quoniam ſunt figuræ ſententiarum quæ dicuntur dianœas. Niſi quod ſolū quoniā omnia tria genera attica dicuntur: nihilq; aliud eſt attice dicere niſi munde: & minime ſordide. Paria paribus relata. quæ pariſa diximus nominari. Similiter quæ concluſa. dicūtur homœoteleuta. Eodemq; pacto cadētia homœoptota nominātur. Et in īmutatione litteræ. quæ agnominatio dicitur: ut beneficium: ueneficium. Verborū iterationes ubi idem uerbum ſæpius repetimus. Cōtinuatiōe uerbo℞. i. clauſula ſimplici. Modo relaxet: & diuidat. ſubaudi ī mēbra: & cæſa. Sententia℞ lumina. figuras ſentētia℞. Nō faciet rempublicā loquentem. i. proſopopœiis non utatur: nec idolopœis: nec ethopœiis. Nec aceruatim multa frequentans: ut cū mēbratim: aut cæſim locutus ſit clauſulam quādam uerborū crepidine concludat. Suppreſſior ſummiſſior. Huic tenuitati. i. quæ maximo characteri conueniunt: eorum multa etiā humili conueniēt. Vtet̄ horridius. non illo uerborum ſplendore: ac apparatu: quo magnificus. Actio tragica. i. ſublimis elata: qualis in tragœdiis induci ſolet. Vultu multa conficiēs. ut uultuoſe admodum pronunciet. i. multis uultus inclinationibus utatur. Os ducere. faciem ipſam nimium torquēdo. Aſpergentur etiam ſales. cuiuſmodi ipſe in libro de oratore tradidit: & quintilianus de mouēdis in concluſionibus affectibus docet. Vnum facetiarum: alterū dicacitatis. facetum elegās & urbanum: dicacē ſcurrā dicimus: ideo ipſe pro celio aliud eſt maledicere īquit: aliud accuſare: accuſatio crimē deſiderat rem ut difiniat hominem: ut notet argumento probet: teſte confirmet. maledictio huius nihil habet propoſiti præter contumeliam: quæ ſi petulantius iactat̄ conuicium: ſi facetius urbanitas nominatur. Quintilianus ī narrando autem inquit cicero conſiſtere facetias putat dicacitatē in faciēdo: ſicut hic ſtatim commemorat. Sed nūc aliud agimus. ideo dicer̄ ſuperſedit: quoniam ī libro de oratore hæc tradidit. Vt ne nimis frequenti: ne ſcurrile. quoniam ſcurræ nimiū ēt dicaces ſunt. Nec ī calamitatē. i calamitoſos. n. et paupe

tranſferas: aut ſi res ſuū nullū habet nomen docēdi cauſa ſumptū: nō ludēdi uidet̄: Hoc ornamento liberius paulo q̄ cæteris utetur. hic ſummiſſus nec tam licēter: tamē q̄ ſi genere dicēdi uteret̄ ampliſſimo. Itaq; illud indecorū: quod quale ſit ex decoro debet intelligi. Hic quoq; apparet: quum uerbū aliquod altius trāſfertur: idque in oratione humili ponitur: quod idem ī alia deceret. Illā autē concinnitatem quæ uerborum collocationē illuminat: his luminibus q̄ græci quaſi aliquos geſtus orationis ſchemata appellant: quod idem uerbum ab his etiam in ſententiarum ornamēta transfertur: adhibet quidem hic ſubtilis: quē niſi q, ſolum cæterū recte quidā uocant atticum ſed paulo parcius. Nam ſi ut in epularum apparatu a magnificentia recedens: non ſe parcū ſolū: ſed etiam elegantem uideri ſolet: eliget quibus utatur. Sunt enī plæræq; aptæ huius ipſius oratoris: de quo loquor: parſimōiæ. Nam illa de quibus ante dixi huic acuto fugienda ſunt paria paribus relata: & ſimiliter concluſa: eodemq; pacto cadētia: & immutatione litteræ: quaſi quæſitæ uenuſtates: ne elaborata cōcīnitas: & quoddam aucupium delectationis manifeſto deprehenſum appareat. Itemq; ſiq; uerborum iterationes cōtentionem aliquam: & clamorem requirent: erunt ab hac ſummiſſione orationis alienæ: cæteris promiſcue poterit uti: continuationem uerborum modo relaxet & diuidat: utaturque uerbis q̄ uſitatiſſimis: tranſlationibus q̄ molliſſimis: etiam illa ſententiarum lumina aſſumat quæ nō erūt uehementer illuſtria. Non faciet rempubli. loquentem: nec ab inferis mortuos excitabit: nec aceruatim multa frequētans: una complexione deuinciet. Valentiorum hæc laterū ſunt: nec ab hoc quē informamus: aut expectanda: aut poſtulanda. Erit enim ut uoce ſic etiam oratione etiam ſuppreſſior: ſed plæraq; ex illis conueniēt etiam huic tenuitati: quāquam hiſdem ornamentis utetur horridius: talem enim inducimus. Accedit actio: nō tragica: nec ſcænæ: ſed modica iactatione corporis: uultu tamen multa conficiens: nō hoc quo dicuntur os ducere: ſed illo quo ſignificant ingenue: quo ſenſu quidq; pronuncient. huic generi orationis aſpergētur etiam ſales: qui in dicendo nimirum quantum ualent: quorum duo genera ſunt: unum facetiarum: alterum dicacitatis: utroq; utetur: ſed altero in narrando aliquid uenuſte: altero in iaciendo mittendoq; ridiculo aliquid uenuſte: cuius genera plura ſunt: ſed nunc aliud agimus. Illud admonemus tamē ridiculo ſic uſurū oratorē: ut nec nimis frequenti: nec ſcurrile ſit: nec ſub obſcæno: nec inimicū: nec petulāti: ne improbū: nec in calamitatē: nec inhumanū: nec in fa-

res inhumanum ſit petulans loqui. Nec in facinus.ut ſi quid flagitioſe dictum: uel factum ĩ riſum uelimus conuertere: cum carpendum potius:& inceſſendũ fuerit. Vitabit etiã quæſita. nam ridicula extemporaria eſſe conuenit. Nec e tempore ficta.uitabit inquit: quæ nõ ſunt e tempore ficta:hoc eſt:quæ nõ ſunt tum inuenta:quia quæ e tempore inuenta ſunt ea ſpecioſiora. Quæ plerũq; ſunt frigida.ſi quidem excogitata plerũq; ſecus eueniunt quam opinati fuerimus. Vitabit inſanabiles contumelias. ne dum excitat riſum in talẽ calũniam adducat:ut pœna dignus ille uideatur in quem ridiculum iactatũ ſit. Ex iſtis nouis atticis illos cicero ſemper inceſſit ſui temporis quoſdam:qui dum attice loqui uideri uolebant ineptiſſimi inueniebantur.

cinus:nec odii locum riſus occupet: neque aut ſua perſona aut iudicum aut tempore alienum. Hæc enim ad illud indecorum referuntur. Vitabit etiam quæſita:nec e tempore ficta: ſed domo allata.quæ plærunq; frigida ſunt: parcet & amicitiis & dignitatibus: uitabit inſanabilis contumelias.tantũmodo aduerſarios figet:nec eos tamen ſemper nec omni modo quibus exceptis ſic utetur ſale & facetiis ut ego ex iſtis nouis atticis talem cognouerim neminẽ quum id certe ſit uel maxime atticum. Hanc ego iudico formam ſummiſſi oratoris ſed magni tamen & germani attici. quoniam quicquid eſt ſalſum aut ſalubre in oratione id proprium atticorũ eſt e quibus tamen non omnes faceti. Lyſias ſatis & Hyperides: Demades præter cæteros fertur: Demoſthenes minus habet quo quidem mihi nihil uidetur urbanius: ſed non tam dicax fuit quã facetus.Eſt autem illud acrioris ingenii:hoc maioris artis. Vberius eſt aliud aliquantoq; robuſtius q̃ hoc humile de quo dictum eſt. Summiſſius autem q̃ illud de quo iam dicetur ampliſſimum. Hoc in genere neruorum uel minimum: ſuauitatis autem uel plurimum. Eſt enim plenius q̃ hoc enucleatum:q̃ autẽ illud ornatum copioſumq; ſummiſſius.Huic omnia dicendi ornamenta conueniunt: plurimumq; eſt in hac orationis forma ſuauitatis: in qua multi floruerunt apud græcos. Sed Phalereus Demetrius meo iudicio præſtitit cæteris; cuius oratio quum ſedate placideq; loquitur: tum illuſtrant eam quaſi ſtellæ quædam tranſlata uerba atq; immutata. Tranſlata dico ea:ut ſæpe iam quæ per ſimilitudinem ab alia re:aut ſuauitatis:aut inopiæ cauſa transferuntur. Mutata: in quibus: pro uerbo ꝓprio ſubiicitur aliud qđ idẽ ſignificet ſumptum ex re aliqua conſequenti: quod quanquam tranſferendo fit: tamen alio modo trãſtulit:quum dixit Ennius arcem & urbẽ orbas: alio modo ſi ꝓ patria arcem dixiſſet: & horridam

Et germani attici.i. qui proprie atticus dicẽdus ſit cuiuſmodi ferme ſunt comœdiæ omnes præſertim ariſtophanis:hyperides: quem quintilianus dulcem & acutum ait. Demoſthenes minus habet. ita quĩtilianus de riſu locutus quanta aũt ſit: inqt in ea difficultas: uel duo maximi oratores: alter græcæ: alter latinæ eloquentiæ principes docẽt.nam pleriq; demoſtheni facultatem defuiſſe huius rei credunt.ciceroni modũ nec uideri pôt noluiſſe demoſthenes: cuius pauca admodum dicta: nec ſane cæteris eius uirtutibus reſpondentia palam oſtendũt:nec diſplicuiſſe illi iocos:ſed non cõtigiſſe: noſter uero non ſolũ extra iudicia: ſed in ipſis etiã orationibus habitus ẽ nimis riſus affectator. Quo quidem nihil mihi uidetur urbanius. ſecus ergo ac qntilianus dicat ſentit cicero.uerum quid per urbanum intelligat exponit:cũ inqt. Sed nõ tã dicax fuit.oblectatus riſum cõmouere. Quã facetus.i.comptus: & mulcens audientis animũ. Acrioris ingenii.tam repẽte cõparata genera habere ridiculoꝝ. Hoc maioris artis. oblectare poſſe animũ nõ riſum excitare: ſed exhilarare mentem. Huberius ẽ aliud. Expoſuit formã: & q̃ſi ideã cicero humilis characteris: nũc mediocris:& temperati faciem docere incipit. Quam enucleatum. Hoc humile dicit: de quo iam dictũ eſt.plurimũq; eſt ĩ hac oratoris forma ſuauitatis ideo homerus cũ menelao argutũ illud genus: & minime errans attribuiſſet:ſuaue ut melli cõpararet neſtori attribuit. Sed phalereus demetrius:meo iudicio:præſtitit cæteris. in hoc inquit dicendi mediocri charactere demetrius phalereus excelluit:de quo quintilianus quando etiã inquit phalereum illum demetrium quãq̃ is primus inclinaſſe eloquentiam dicitur multũ ingenii habuiſſe:& facundiæ fateor: & uel ob hoc memoria dignũ quod ultimus eſt fere ex atticis qui dici poſſit orator:quem tamen in illo medio genere dicendi præfert omnibus cicero. Tranſlata:ea dico.ĩ totum inquit quintilianus metaphora breuior eſt ſimilitudo eoq; diſtat quod illa comparatur rei quam uolumus exprimere: hec pro ipſa re dicitur. comparatio eſt cum dicitur feciſſe quid hominem:ut leonem. tranſlatio cũ dico de homine leonem:item quid.n. diceret aliud ſitire ſegetes:& frutices laborare neceſſitate nos durũ hominem:aut aſperum.nõ.n.proprium erat quod daremus his affectibus nomen.nã incenſum ira:& inflãmatum cupiditate:& lapſum errore ſignificandi gratia illa ad ornatũ lumẽ oratiõis:& generis claritatem cõcionũ procellas:& eloquentiæ flumina:ut cicero ipſe pro milone clodiũ fontem gloriæ eius uocat:& ſegetẽ:ac materiẽ.i. quod cicero iquit ꝑ ſimilitudinẽ trãſlationẽ fieri ait:aut ſuauitatis:aut inopiæ cauſa. Arcem:& urbẽ orbas. qa orbi homines dicuntur. Si ꝓ patria arcẽ dixiſſet. qa partẽ pro toto ponẽs fuit ſynecdoche:& tamẽ trãſtatio.

Aphricam terribili ttemore tumultu: quum dicit pro Aphris immutat Aphricam. Hanc hypallagen rhetores: quia quaſi ſumantur uerba pro uerbis: metonymiam grammatici uocant: qꝫ nomina tranſferuntur. Ariſtoteles autem tranſlationi hæc ipſa ſubiungit: & abuſionem: quam chatacreſim uocat: ut quum minutum dicimus animũ pro paruo: & abutimur uerbis propinquis ſi opus eſt: uel quod delectat: uel quod licet: iam quum fluxerunt continuæ plures tranſlationes: alia plane fit oratio. Itaqꝫ genus hoc græci appellant allegoriam nomine recti genere. Melius ille: qui iſta omnia tranſlationes uocat. Hæc frequentat Phalereus maxime: ſuntqꝫ dulciſſima: & quanquã tranſlatio eſt apud eũ multa: tamen immutationes nuſquam crebriores in idem genus orationis. Loquor enim de illa modica & temperata uerborum cadunt lumina omnia: multæ etiam ſententiarum latæ eruditæqꝫ diſputatiões ab eodem explicantur: & loci cõmunes ſine contentione dicuntur. Quid multa? e philoſophorum ſcholis tales fere euadunt: & niſi coram erit comparatus ille fortior per ſe ipſe quem dico probabitur. Eſt enim quoddam etiam inſigne: & florens oratiõis pictum & expolitum genus: in quo omnis uerborum omnes ſententiarũ illigantur lepores: Hoc totum e ſophiſtarum fontibus defluxit: ĩ forum: ſed ſpretum a ſubtilibus: repulſum a grauibus: ĩ ea de qua loquor mediocritate conſedit. Tertius ille amplus copioſus: grauis ornatus: in quo profecto uis maxima eſt. Hic eſt enim cuius ornatum & copiam admiratæ gentes eloquentiam in ciuitatibus plurimum ualere paſſæ ſunt. Sed hanc eloquentiam quæ curſu magno ſonituqꝫ ferretur: quam ſuſpicerent omnes: quam admirarentur: quam ſe aſſequi poſſe diffiderent. Huius eloquentiæ eſt tractare animos: huius omnimodo permouere. Hæc modo perfringit: modo irrepit in ſenſus: inſerit nouas opiniones: euellit inſitas. Sed multum intereſt inter hoc dicendi genus & ſuperiora: qui in illo ſubtili: & acuto elaborauit: ut callide arguteqꝫ diceret: nec quicquam altius cogitaret. hoc uno profecto magnus orator eſt: ſi non maximus: minimeqꝫ in lubrico uerſabitur: & ſi ſemel conſtiterit nũquã cadet. Medius ille autẽ quẽ modicũ & tẽperatũ uoco: ſi modo ſuũ illud ſatis ĩſtruxerit: nõ extimeſcit ãcipitis dicẽdi incertoſqꝫ caſus: etiã ſi quãdo minus ſuccedet: ut ſæpe fit: magnũ tamen

Hanc hypallagẽ rhetores. metonymia inquit quintilianus: qui eſt nõis tropus nomine poſito: cuius uis ẽ p eo quod dicit cauſam propter quã dicit ponere: ſed ut ait cicero hypallagen eſſe rhetores dicunt. hæc iuenta ab inuentore: & ſubiecta ab obiicientibus ſignificat: ut cererem corruptam undis: & receptus terra neptũnus. claſſes aquilonibus arcet. refert aũt in quantum dictus tropus oratorem ſequatur: nam ut uulcanũ pro igne uulgo audimus: & uario marte pugnatum eruditus eſt ſermo: & uenerem q̃ coitũ dixiſſe magis decet: ita & liberꝝ: & cererem: pro uino: & pane licentius q̃ ut fori ueritas ferat: ſicut ex eo quod cõtinetur uſus recipit: bene moratas urbes: & poculum epotum: & ſæculum fœlix: hominẽ deuorari. cuius patrimoniũ conſumatur: poetæ pallida mors: æquo pulſat pede: pauperum tabernas: regumqꝫ turres pallentes habitant morbi: triſtiſqꝫ ſenectus: orator præcipitem iram hilarem adoleſcẽtiam ſegne ocium dicit. Quã catachreſis uocat. nã catachrome abutor ſignificat. Genus hoc græci appellant allegoriã. quaſi allo. i. aliud. agoreuõ. i. dicens: allegoriam inquit quintilianus: quam iuerſionem uocamus: ut aliud uerbis: aliud ſẽſu oſtendat: ut o nauis referent in mare te noui fluctus: & auia pieridũ peragro loca: & ſed nos immenſum ſpàcio confecimus æquor: & iam tempus æquum ſpumantia ſoluere colla. Cicero, equidem cæteras tempeſtates: & procellas in illis dũtaxat fluctibus cõtionũ ſemper miloni putauimus eſſe ſubeundas. Et niſi coram. hoc dicit. niſi magnificum illud dicẽdi genus: & character ille ſublimis conferatur hic mediocris amplus uidebit. Eſt. n. quoddã inſigne: ac florens & expolitũ genus: hoc genus quartũ multi faciunt: qđ antherinon uocãt alii: alii uero glaphyron: cicero autem temperato ipſi annectit. E ſophiſtarum fontibus: qui a latinis rhetores nominantur. Spretum a ſubtilibus. ab eis qui ĩ humili genere uerſantur. Repulſũ a grauibus. i. a grandiloquis.

Tertius ille amplus. nunc formam grauis generis exprimere cicero molitur. Quã admirarentur: quam ſe aſſequi poſſe diffiderent. hanc homerus ulyſſi potiſſimũ attribuit: de quo quintilianus. at ille q ſaxa deuoluat: & pontẽ idignetur: & ripas ſibi faciat multas torrens. iudicem: uel nitentem contra feret: cogetqꝫ ire: q̃ rapit. ĩde ſubiungit: ſed ad ſummam regreſſuſẽ homerus dicẽs ĩ ulyſſe facũdiã: & magnitudine illũ uiciſſe: cũ oratorẽ ſimilẽ nimbis hibernis: & copiã uerborum: atqꝫ impetum parem attribuit: cũ hoc igit nemo mortaliũ cõtendet hũc ut deum homines intuebuntur. hanc uim: & celeritatem in pericle miratur eupolis. hanc fulminibus ariſtophanes comparat. Magnus orator eſt qui in illo humili excellens, minimeque in lubrico uerſabitur. quia humilis labi planeqꝫ cadere non

poteſt. Etiam ſi quãdo periculũ nõ adibit.i.ſe magis non attollet q̃ pati poſſit. Hic noſter.i.grandis:& magnificus. Si ad hoc unum eſt natus.ut ſit magnificus. Aut huic generi ſtudet.uni quod facere nõ debet: ne tumidus ſemper uideatur:quia aliquando ſũmittẽda:aliquãdo temperanda eſt oratio. Ille.n. ſũmiſſus.i.humilis.Et ueteratorie.i.uafre:ut uerſute.ueteratores enim callidi dicti a multa rerum agendaꝝ uetuſtate. Grannius mulieri non aſtutæ facile ueterator perſuaſit. Si nihil eſt aliud.i.ſi ſemp ſublimis:& excelſus in dicendo.
Nihil partite.q̃ iter partiendũ genus cõtrouerſiæ ſummittiť oratio. ſimiliter ubi quid definias:ubi diſtinguas:& excipias. Præſertim cũ cauſæ.præcipue inquit cũ cauſæ oẽs in aliqua parte ſi non totæ ita tractandæ ſint:ut ſit quod partiare: aut quod dſinies: aut qđ diſtinguas ubi trãquille eniterq́ꝫ agendũ ſit oratori.

periculum non adibit. Aliter enim cadere non poteſt. At ueto hic noſter:quem pricipem ponimus grauis:acer: atdẽs:ſi ad hoc unum eſt natus: aut i hoc ſolo ſe exercuit:aut huic geneti ſtudet uni:nec ſuam copiam cum illis duobus genetibus temperauit: maxime eſt contemnendus.Ille enim ſummiſſus:q̃ acute: & ueteratorie dicit ſapiens iam:medius: ſuauis: hic autem copioſiſſimus:ſi nihil eſt aliud uix ſatis ſanus uideti ſolet. Qui enim nihil poteſt tranquille: nihil leniter: nihil pattite: diffinite: diſtincte: facere:dicere: præſertim quum cauſæ: partim totæ ſint eo modo:partim aliqua ex parte tractandæ: ſi is non præparatis auribus iſlammate rem cœpit:ſurere apud ſanos:& quaſi iter ſobrios bacchari uinolẽtus uidetur. Tenemus igitur Brute quem querimus: ſed animo:non manu. Si præhendiſſem:ne ipſe quidem ſua tanta eloquẽtia mihi perſuaſiſſet: ut ſe dimitterem. Sed inuentus profecto eſt ille eloquẽs quem nunquam uidit Antõius.Quid eſt igitur? ſed complectar breui. diſſeram pluribus.Is eſt enim eloquẽs:qui humilia ſubtiliter: & magna grauiter:& mediocria temperate poteſt dicere.Nemo is inquies unquã fuit:nec fuerit. Ego enim quid deſiderem:nõ quid uiderim diſputo. Redeoq́ꝫ ad illam Platonis(de qua dixeram)rei formam & ſpeciẽ: quã & ſi nõ cernimus:tamen animo tenere poſſumus. Nõ enim eloquẽtẽ q̃ro: neq́ꝫ quiequam mottale & caducum:ſed illud ipſum cuius: qui ſit compos:ſit eloquens:quod nihil eſt aliud niſi eloquẽtia ipſa: quam nullis niſi mentis oculis uidere poſſumus.Is erit igitur eloquens:ut idẽ iteremus: qui poterit patua ſummiſſe:modica temperate:magna grauiter dicere. Tota mihi cauſa pro Cæcinna de uerbis interdicti fuit:tes inuolutas definiendo explicauimus: ius ciuile laudauimus: uerba ambigua diſtinximus. Fuit ornandus in manilia lege Pompeius temperata oratione: ornandi copiam perſecuti ſumus. Ius omne retinendæ maieſtatis Rabirii cauſa continebatur.Ergo in omni genere amplificatiõis exarſimus. At hæc interdum temperanda & uarianda ſunt. Quod igitur in accuſationis ſeptem libris non reperitur genus: quod in habiti: quod in Cornelii:quod in pluribus noſtris defenſionibus:quæ exempla ſelegiſſẽ:niſi uel nota eſſe arbitrarer: uel poſſe eligere qui quæreret.Nulla ẽ enim ullo i genere laus oratoris: cuius in noſtris oratiõibus nõ ſit aliqua:ſi nõ pfectio:at conatus tamẽ:atq́ꝫ adũbratio: nõ aſſequimur: at q̃d ſit: quod deceat uidemus. Nec enim nunc de uobis:ſed de re dicimus: in quo tantum abeſt: ut noſtra miremur ut uſq́ꝫ eo difficiles ac moroſi ſimus:ut nobis non ſatiſſaciat ipſe Demoſthenes:qui quanquã unus eminet iter oẽs in omni genere dicendi:tamen non ſemper implet auris meas. Ita ſunt

Non præparatis auribus.i. attentis:docilibus: & beniuolis effectis.
Inflãmate. quod ẽ grãdis generis. Si præhendiſſẽ. facete cicero iocať cum bruto. Inuentus. quia a me dicẽdo expreſſus ẽ. Ad illã platonis. ideã dicit de qua ſupra ut locus exigebat dictum ẽ abũde. Patua ſũmiſſe.i. qui i oĩ dicẽdi charactere pprius: & copioſus fuerit. Tota mihi cã p cæcina.ibi acutus: & humilis cicero: & perinde ſtilo oĩa humilia humili cõſectatus. In manilia lege. quã manilius rogauerat: ut cũ ſciſceret populus ĩ quo genere mediocritatẽ dicẽdi ſe cõſectatũ ait.
Ius oẽ retinẽdæ maieſtatis. qd magnifici fuit characteris. In oi genere amplificationis exarſimus. ſpecioſe dictũ: exarſimus ne dicat ſe cõpotem uoti fuiſſe eius quod tẽptauerat ait uæhementi mentis ĩtentione conati ſumus. In accuſationis ſeptem libris. ĩ uerrem quem repetundarum accuſauimus defendente hortenſio.
Quod in habiti. in ea quam pro poſthumo habito habuimus. Quod in cornelio. cum defendimus cornelium. Quod in pluribus noſtris defenſionibus. quoniam fere ſemper defendit:rariſſime autem accuſauit cicero. Si non perfectio. licet intueri: quam ſibi

moderetur: arrogantiæq́ꝫ fugiat inuidiam. Moroſi. qui affectati moris ſunt: & inde ſemper queru/

auidæ & capaces: & ſæpe aliq̇d immēſū īſinitūq; deſiderāt: ſed tamen
quoniā & hūc tu oratorē cū eius ſtudioſiſſimo priamene quū eſſes Athe
nis totū diligētiſſime cognouiſti. Neq; enī dimittis e māibus: & tamen
noſtra etiā lectitas. Vides ꝑfecto illū multa ꝑficere: nos multa conari: il
lum poſſe: nos uelle quocunq; modo cauſa poſtulet dicere: ſed ille ma-
gnus. nam & ſucceſſit ille magnis: & maximos oratores habuit æquales:
Nos magnū fecimus: ſi qdem potuiſſemus: quo contendimus pueri
re in ea urbe in qua (ut ait Antonius) auditus eloquēs nemo erat. Atqui
ſi Antonio Craſſus eloquēs uiſus non eſt: aut ſibi ipſe tibi nunq̃ cōtra ui
ſus eſſet: nunq̃ Sulpitius: nunq̃ Hortenſius: nunq̃ ample Cotta: nihil le-
niter Sulpitius: non multa grauiter Hortenſius. Superiores magis ad
omne genus apti: Craſſum dico & Antonium. lenitas igitur huius multi
plicis & æqualiter in omnia genera fuſæ orationis auris ciuitatis accæpi
mus: eaſq; nos primi quicūq; eramus: & quantuluncūq; dicebamus ad
huius generis dicendi: audiēdi: incredibilia ſtudia cōuertimus. Quan-
tis illa clamoribus adoleſcentuli diximus de ſupplicio parricidarū: quæ
nequaquā deſeruiſſe poſt aliquāto ſentire cœpimus. Quid enim tam
cōmune: q̃ ſpiritus uiuis: terra mortuis: mare fluctibus: littus eiectis? Ita
uiuunt dum poſſunt: ut ducere animam de cœlo non queant. ita moriū
tur: ut eorum oſſa terra non tangat: ita iactantur fluctibus ut nunq̃ ab-
luātur: ita poſtremo eiiciunt̃ ut ne ad ſaxa quidem mortui coquieſcant:
& quæ ſequūtur. Sunt enim omnia ſicut adoleſcentis: non tam re & ma
turitate: quam ſpe & expectatione laudati: ab hac īdole iam illa matura
uxor generi: nouerca filii: filiæ pelex. Nec uero hic unus erat ardor ī no-
bis: ut hoc modo omnia diceremus. Ipſa enim illa pro Roſcio iuuenilis
redundantia multa habet attenuata: quædam etiā paulo hilariora. At
pro habito: pro Cornelio: complureſque aliæ: Nemo enim tam multa
orator: ne in græco quidē ocio ſcripſit: quam multa ſunt noſtra ea quæ
hanc ipſam habent quam probo uarietatem. An ego Homero: Ennio:
reliquis poetis maximis tragicis concederem: ut ne omnibus locis ea-
dem contentione uterentur: crebroq; mutarent? Nonnunquam etiam
ad quotidianum genus ſermonis accederent. Ipſe nunquā ab illa acer-
rima contentione diſcederem? Sed quid poetas diuino ingenio profe-
ro? Hiſtriones eos uidemus: quibus nihil poſſet in ſuo genere eſſe præ
ſtantius: quam non ſolū in diſſimillimis perſonis ſatiſfaciebant quum
tamen in ſuis uerſarentur: ſed & comœdum in tragœdiis: & tragœdum
in comœdiis admodum placere uidimus. Ego non elaborarē quum di-
co me: te Brute dico. Nam in me quidē iapridē effectū ē quod futurum
fuit. Tu autē eodē modo oīs cauſas ages: aut aliquod cauſarꝫ genus re-
pudiabis: aut in iiſdē cauſis perpetuū: & eundē ſpiritū ſine ulla cōmuta-
tione obtinebis? Demoſthenes q̃dem cuius nuper inter imagines tuas
ac tuorū: q; eum credo amares: quum ad te in tuſculanū ueniſſē: imagi-
nem ex ære uidi: nihil Lyſiæ ſubtilitate cedit: nihil argutiis: & acumini
Hyperidis: nihil leuitate Aeſchini: & ſplēdore uerborū. Multæ ſunt eius
totæ orationes ſubtiles: ut contra Leptinē: multæ ſunt: & totæ graues: ut
quædā philippicæ. multæ uariæ: ut cōtra Aſchinē falſæ legatōis: ut con
tra eundem pro cauſa Cteſiphōtis. Iam illud medium quotiens uult ati-

li. Illū. demoſthenem. Quo cōtēdimus. ſub-
audi: ut primi eſſemus romæ. ſed id reticēdo: ut
euitet arrogātiā reliquit nobis ꝑferendū. Nūq̃
cotta. nūq̃ ſulpitius: quos facit cicero in li. de orato
re ſtudioſiſſimos audiē-
di craſſum: & antoniū de arte dicendi differentes.
Ad oē genus. ī oī chara
ctere. Eaſq;. ſubaudi au
ris detīebamus. Quæ
neq̃q̃ deſeruiſſe. quia ſi-
milia plura alia protuli-
mus: ponitq; egregiā ſen
tentiæ ſimilitudinē. Et
quæ ſequuntur. ſubaudi
illum locū: quæ poſtea di
ximus. Ab hac indole
iam illa. ſubaudi etiā pro
tulimus ſuperioribus ſi
milia. Sed matura ꝓ ro
ſcio. nā ferunt eam pri-
mā ciceronis cauſam fuiſ
ſe: cuius patrocinium ſu
ſceperit. Iuuenilis re-
dundantia. quam ipſe in
bruto ait caſtigatā rho-
di a molone cui operam
aliquādiu dedit. Vt ne
omnibus locis eadē cōtē
tione uterent̃. hoc dicit
an cōcedemus: ut poetæ
uario utantur dicēdi cha
ractere: & nō poetis hoc
idē dederimus. Diuīo
īgenio ꝓfero. quoniā ut
plato: ut democritus in-
quiebat naſcit̃ poeta. ita
cicero etiā de oratore: &
pro archia: cæteri aūt fi-
unt itaq; afflati quodam
ſpiritu quaſi diuīo ad di
cēdū ſolos poetas multis
rationibus cōprobarunt.
Sed & comœdū. q co-
mœdias recitat comœ-
dus: q tragœdias tragœ-
dus appellatur. Iāpridē
effectū ē. qa cāſ agere deſi
uimus. Vt contra lepti
nem. quā habuit demo-
ſthenes ipſum leptinē ac-
cuſans. Falſæ legatiōis.
ſubaudi ad philippum.
Pro cauſa cteſiphōtis.
quæ oratio de corona in-
ſcribitur: quoniam cteſi-
phōteam demoſtheni at
tribuerat nō iure: ut æſ-

pit: & a grauiſſima diſcedens eo potiſſimũ delabitur: clamores tamen cũ mouet: & tũ in dicendo plurimũ efficit: quum grauitatis locis utitur: ſed ab hoc parũper abeamus quãdo quidẽ de genere non de homine quærimus rei potius id eſt eloquentiæ uim & naturam explicemus. Illud tamen quod iam ante diximus meminerimus: nihil nos præcipiẽdi cauſa eſſe dicturos: atq; ita potius acturos: ut exiſtimatores uideamur loqui: non magiſtri: ĩ quo tamẽ longius progrediemur: quod uidemus hoc te non hæc ſolum eſſe lecturum: qui ea multo q̃ nos: qui quaſi docere uideamur: habes notiora. Sed hunc librũ etiã ſi minus noſtra cõmẽdatione tuo tamen nomine diuulgari neceſſe eſt. Eſſe igitur perfecte eloquẽtis puto: non eam ſolum facultatẽ habere: quæ ſit eius ꝓpria fuſe: lateq; dicẽdi: ſed etiã uicinã eius: atq; finitimã dialecticoꝵ ſcientiã aſſumere q̃q̃ aliud uidetur oratio eſſe: aliud diſputatio: nec idẽ loqui eſſe quod dicere. Attamen utrũq; in diſſerendo eſt diſputandi ratio: & loquendi: & dialecticoꝵ ſit oratorũ aũt dicendi: & ornandi. zeno quidem ille a quo diſciplina ſtoicorum eſt manu demõſtrare ſolebat: quid inter has artis intereſſet. Nam quum cõpreſſerat digitos pugnumq; fecerat: dialecticam aiebat eiuſmodi eſſe. Quum autẽ diduxerat: & manũ dilatauerat palmæ illius: ſimilẽ eloquẽtiam eſſe dicebat. Atq; etiã ante hunc Ariſtoteles prĩcipio artis rhetoricæ dicit illã artem quaſi ex altera parte reſpondere dialecticæ: ut hoc uidelicet differant ĩter ſe: q; hæc ratio dicendi latior ſit illa loquendi contractior. Volo igitur huic ſummo omnẽ: quæ ad dicendum tradi poſſet: loquendi rationẽ eẽ notam: quæ quidem res: quod te his artibus eruditũ minime fallit: duplicẽ habuit dicendi uiam. Nam & ipſe ariſtoteles tradidit præcæpta plurima diſſerendi: & poſtea qui dialectici dicũtur ſpinoſiora multa pepererunt. Ergo eum cenſeo qui eloquentiæ laude ducatur non eſſe earum omnino rudem: ſed uel illa antiqua: uel hac Chryſippi diſciplina inſtitutum. Nouerit primũ uim: naturã, genera uerborũ: & ſimpliciũ: & copulatoꝵ. Deinde quot modis quicq; dicatur qua ratione uerũ falſum ne ſit iudicet̃: quid efficiatur: eo quoque quod cuiq; cõſequẽs ſit quodq; cõtrariũ. Quũq; ambigue multa dicẽtur: quomodo quicq; eorũ diuidi: explanariq; oporteat: hæc tenenda ſunt oratori. Sæpe enĩ occurrunt: ſed quo ſua ſpõte ſqualidiora ſunt adhibendus erit in his explicandis quidã orationis nitor. Et quoniam in omnibus quæ ratione docentur & uia: primũ cõſtituendũ ẽ: quid quoq; quid ſit: niſi enim ĩter eos qui diſceptẽt

chynes arbitrabat̃. Illud mediũ. ſubaudi dicendi genus. Sed ẽt uicinã eius. ſenſus ẽ nõ modo debet orator uim dicẽdi copioſe: ac fuſim: ſed ẽt anguſte: enucleate: preſſe quod artis diſſerẽdi ꝓpriũ eſt: quã dialecticẽ græci uocãt. Atq; ẽt ante hũc. ſubaudi zenonem cyticum. nã octo fuere zenones. Dicit illã artẽ quaſi ex altera parte reſpondere dialecticæ. i. eſſe antiſtrophon: ita. n. ĩquit. ρητορικη εςι αντιςροφοσ τη διαλεκτικη· αμφοτεραι γαρ περι τοιουτων τινων εισιν α κοινα τροπον τινα απαντων εςι γνωριζειν και ουδεμιασ επιςημησ αφωρισμενησ· διο και παντεσ τροπον τινα μετεχουσιν αμφοιν. Qui enĩ pſuadere dicendo uult arguat neceſſe ẽ ſicut plato perſuaſionem in rhetorices diffinitione poſuit cũ ĩqt. πειθουσ δημιουργον. Et ariſtoteles qualiter cũ ait. δυναμιν τεχνικην του περι εκαςον ενδεχομενου πιθανωσ λεγειν. Ita hermagoras. δυναμισ περι λογον τελοσ εχουσα το πειθειν οσον εφαντη. Diony. quoq; halicarnaſeus ĩqt. δυναμισ τεχνικη λογου πιθανου εν πραγματι πολιτικω τελοσ εχουσα το καλωσ ειπειν κατα το ενδεχομενον. hoc potius q̃ ut quidam. δυναμισ κατασκευςικη και ανασκευαςικη δικαιων και αδικων πραγματων. uel ut alii. επιςημη ευ λεγειν. tametſi in idem recidit. Ratio dicendi: quæ oratoris eſt: illa loquendi: quæ dialectice eſt. Spinoſiora multa pepererunt nõ ut magis ariſtotele: ipſam aperiat: ſed ut rem redderet obſcuriorẽ ingenioſioreſq; ipſi uiderẽtur: ut chriſippus qui in dicẽdo: ut cũ multi: tũ uel in primis galenus medicus arguit fuit omniũ philoſophorũ infantiſſimus: quẽ ſæpe artis grammatices imperitiæ coarguit. Vim naturã genera uerborum. i. quicq; uoces: & categorias: quæ iuniores ꝑdicabilia: & prædicamẽta nominarũt. Simpliciũ. cũ ꝑ ſe ĩtelligũtur: Copulatorũ. cũ ex eis fiunt oratiões. Deinde quot modis qcq; dicat̃. quæ oratiões a iunioribus æquipollentiæ nominãtur. Qua ratiõe ueꝝ falſum ne ſit iudicet̃. ex cõtrariis: cõtradictoriiſq;: ſubcõtrariis: & ſubalternis. Quid efficiat̃: eo quoq; qd qq; cõſequẽs ſit. ita. n. oĩs ſtruitur argumẽtatio: ut ex ꝑmiſſis qbuſdã: unde ſequat̃ aliquid neceſſario: uel ꝓbabiliter ut in ſyllogiſmis: & ĩductionibus. Quodq; cõtrariũ. nã plerũq; ita ad id quod ĩpoſſibile ẽ aduerſariũ adducimus: ut mathematici: & aliquãdo ẽt phyſici. Cũq; ambigue multa dicẽtur. ĩmo ẽt diſtinguẽdũ: ut ariſtoteles docet in elenchis. Diuidi: explanariq; oporteat. ut totũ ĩ partes: genus in ſpẽs: quod ſæpe faciũt in dicẽda

cã oratores. Cõſtituendũ quid ſit.i.diffinitione utendũ: qua quid ſit aliquid explicatur:ac cũ decẽ:& octo fe
re ſint diffinitionũ genera unũ longe pꝛæſtantiſſimũ eſt quod ꝑ genus:& differentiã:uel aliquid differentiæ lo
co explicatur. Si quidẽ eſt diffinitio oratio:quæ quid ſit id de quo agitur oſtẽdit quã breuiſſime.hæc ẽ diffini
tionis platonica diffinitio.inquit ſiquidẽ plato.οριϲμοϲ εϛι λογοϲ ϲιν τομοϲ δηλωτικοϲ τηϲ φυϲεωϲ του
υποκειμενου πραγματοϲ.nã
ariſtoteles in topicis licet aliter
diffinire uideatur idẽ tamẽ pro
pemodũ dicit cũ iqt. ορίϲμοϲ
εϛι λόγοϲ ὁ τὸ τι ἦν εἶναι ϲη-
μαίνων. Eius generis ſiue for
mæ.quæ & ſpecies appellãtur.
Siue partes.cum totum diui
ditur. Omnis oratio.i.tota di
uidendi ratio ſiat. Quã in il-
lis eruditiſſimis diſputatiõibus
ſubaudi philoſophoꝝ. Neqꝫ
prætermittat: neqꝫ redundet.
quod diuiſionis ꝓprium eſt ſi
cut diffinitionis per genus ſuũ:
& ſuã differentiã fieri: ut hõ eſt
aĩal ratiõale:ut aliis placet ſi ad-
dere uolueris ꝓpter dæmonas
mortale: & ꝓpter nymphas ſci
entiæ et intelligẽtiæ capax.quã
do aũt aut quo modo id facias
nihil ad hoc tẽpus: quoniã lo-
cus fuit in topicis:& hoc tẽpore
ĩqu itoſtẽdimus:ac circũſcribi-
mus oratorẽ ꝑfectum nõ doce
mus q̄cquã. Oĩs philoſophiæ
notos: & tractatos locos.tota ſi
quidẽ philoſophia: ut ariſtote-
les tradit:ut ẽt ptolemæus ĩ prĩ
cipio magnæ cõſtructionis ma
thematicæ: ut eius quoqꝫ inter
pres theon: in agẽdi: & inſpiciẽ
di ſpẽs diuiſa ẽ:agẽdi oĩs uis ad
mores relegata eſt: inſpiciendi
aũt diuidiť ĩ theologiã:& phy-
ſicã:& mathematicas ſcientias:
mathematicæ uero ſunt arith-
metrica: geometria:muſica: &
aſtrologia:nã optica:catopettri
ca: geodeſia: canonica: & pror-
ſus iſtrumẽtalis oĩs illaꝝ ſunt
ſpẽs. Sed ieiunius aguntᷓ. at-
gutius ſiquidem hæc a philoſo
phis tractãtur q̄ ab oratoribus.
De materia loquor oratiõis.
quoniã de dicẽdi mõ mox diſ-
ſerã. Ne phyſicoꝝ qdẽ igna-
rũ eẽ uolo.i. naturalis ẽt gnarũ
eẽ philoſophiæ:ſiqdẽ phyſis na
tura dicitur: unde phyſicus: &
phyſicoꝝ neutro genere: phy-
ſica:& rhetorica: & biblia dici-
mus:quæ res phyſicas: rhetori-
cas: & libros plures. continent.

conuenit:quid ſit illud de quo ambigitur:nec recte diſſerit:nec un
quã ad exitũ ꝑueniri poteſt. Explicanda eſt ſæpe uerbis mens no-
ſtra de quaqꝫ re:atqꝫ inuolutæ rei noticia diffiniendo aperienda ẽ.
Siquidem eſt definitio:oratio:quæ quid ſit id de quo agitur oſten
dit quã breuiſſime. Tũ ut ſcis explicato genere cuiuſqꝫ rei.uiden-
dum eſt quæ ſint eius generis ſiue formæ: ſiue partes in eas tribua
tur omnis oratio.Erit igitur hæc facultas in eo quem uolumus eẽ
eloquentẽ:ut definire rem poſſit:neqꝫ id faciat tã preſſe: & angu-
ſte:quã in illis eruditiſſimis diſputationibus fieri ſolet: ſed quum
explanatius:tũ etiam huberius:& ad cõe iudiciũ popularẽqꝫ ĩtelli
gẽtiã accõmodatius. Idẽqꝫ etiã quum res poſtulabit genus uniuer
ſum ſpẽs certas:ut nulla neqꝫ prætermittatᷓ: neqꝫ redundet:partie
tur ac diuidet. Quãdo aũt:aut quomodo id facias:nihil ad hoc tẽ
pus:quoniã (ut ſupra dixi) indicẽ me eſſe nõ doctorẽ uolo. Nec
uero dialecticis modo ſit inſtructus:ſed habeat oĩs philoſophiæ no
tos & tractatos locos. Nihil enim de religiõe:nihil de morte:nihil
de pietate:nihil de charitate patriæ:nihil de bonis rebus:aut ma-
lis:nihil de uirtutibus aut uitiis:nihil de officio:nihil de dolore:ni
hil de uoluptate:nihil de perturbationibus aĩ & erroribus quæ ſæ
pe cadunt ĩ cauſas:ſed ieiunius agunt:nihil inq̄ ſine ea ſciẽtia: quã
dixi grauiter.ample:copioſe dici:& explicari poteſt. De materia
loquor orationis etiam nunc:non de genere ipſo dicendi. Volo.n.
prius habeat orator rem de qua dicat dignã auribus eruditis: quã
cogitet.quibus uerbis quicqꝫ dicat: aut quomodo: quem etiã quo
grãdior ſit & quodammodo excelſior: ut de Pericle dixi ſupra: ne
phyſicorũ quidem eſſe ignarum uolo. Omnia ꝑfecto quum ſe a
cæleſtibus rebus refert ad humanas excelſius magnificentiuſqꝫ &
dicet & ſentiet.Cũqꝫ illa diuĩa cognouerit:nolo ne ignoret:ne hæc
quidem humana ius ciuile teneat:quo egent cauſæ forenſes quot-
tidie. Quid eſt enim turpius q̄ legitimarum & ciuilium contro-
uerſiarum patrocinia ſuſcipere:quum ſis legũ & ciuilis iuris igna
rus? Cognoſcat etiam rerum geſtarum:& memoriæ ueteris ordi-
nem maxime ſcilicet noſtræ ciuitatis: ſed & imperioſiorum popu
lorum & rerum illuſtrium:quem laborem nobis attici noſtri leua
uit labor:qui conſeruatis notatiſqꝫ temporibus nihil quũ illuſtre
prætermitteret annorum ſeptingentorũ memoriã uno libro colli
gauit. Neſcire autem quid antea q̄ natus ſit acciderit: id eſt ſemꝑ
eſſe puerum. Quid enim ætas hominis niſi memoria rerum uete
rum:quum ſuperiorum ætate contexitur? Cõmemoratio autem

A cæleſtibus rebus:quoniam res phyſicæ nõ mõ intelligũtur in humanis rebus:ſed ẽt diuinis:ut pauloante
diximus. Cũ ſis legũ:& ciuilis iuris ignarus:lex eſt inquit papinianus cõmune præceptũ uirorum prudẽtiũ
conſultũ:delictorũ:q̄ & ſponte:uel ignorantia contrahũtur coertio:communis reipublicæ ſponſio:lex porrho
omnis aut tribuit.aut adimit:aut punit:aut iubet: aut uetat: aut ꝑmittit. Ius ciuile autẽ eſt: ut papinianus in

quit:quod ex legibus plebeſcitis ſenatuſconſultis: decretis:placitis prīcipū: autoritate prudentiū uenit: ut aūt ulpianus inquit: ius ciuile eſt:quod neq; in totū a naturali:uel gentiū recedit:nec per oīa ei ſeruit: itaq; cū aliqd addimus:uel detrahimus iuri cōmuni. ius ppriū. i. ciuile efficimus. Autoritatē orationi affert: quia uetera autoritatē ſemp præſeferunt. Et fidē. quia facilius adducimur: ut credamus priſcis: q̃ nouis. Habebit genera primū ipſa cognita. demonſtratiuū: deliberatiuū: & iudiciale. Res aut de uero. ut ſit quod arguat̃ uerū nec ne unde cōiecturalis & inficialis ſtatus. Aut de recto. i. de q̄litate unde negocialis: & iuriſdicialis: & inde multæ ex iuriſdiciali ſpecies: q̃ ipſæ in rhetoricis cōplexus eſt. Aut de nomine. inde finito: ſiue finitiuus ſtatus.

antiquitatis: exēplorūq; probatio ſūma cum delectatione: & auctotitatem orationi affert:& fidem. Sic igit̃ inſtructus ueniet ad cauſas: quatum habebit genera primum ipſa cognita. Erit enim ei perſpectum: nihil ambigi poſſe: in quo non aut res cōtrouerſiam faciat aut uerba. Res aut de uero aut de recto: aut de nōīe. Verba aut de ambiguo aut de contrario. Nā ſi quando aliud ī ſentētia uidetur eſſe: aliud in uerbis genus ē quoddam ambigui: quod ex præterito uerbo fieri ſolet. In quo quod ē ambiguorum propriū res duas ſignificari uidemus. Q um tam pauca ſint genera cauſarum & argumentorū præcepta pauca ſunt: traditi ſunt e quibus ea ducant̃ duplices loci: uni ex rebus ipſis: alteri aſſūpti. Tractatio igitur rerum efficit admirabiliorē orationem: nam ipſe quidē res in pfacili cognitione uerſantur. Q uid enī iam ſequitur quod quidem artis ſit: niſi ordiri orationem: in quo aut concilietur auditor: aut erigatur aut paret ſe ad dicēdum. Rem breuiter exponere & pbabiliter & aperte ut quid agat̃ ītelligi poſſit ſua cōfirmare: aduerſaria euertere: eaq; efficere nō perturbate ſed ſingulis argumētationibus ita concludēdis: ut efficiat̃ quod ſit conſequēs his quæ ſumentur ad quāq; rem confirmandam: poſt omnia perorationē inflammantem reſtinguētēue cōcludere. has partis queādmodū tractet ſingulas: difficile dictu ē hoc loco: nec enim ſemp tractantur uno modo. Q uoniā aūt non quem doceam quæro: ſed quem probem. Probabo primum eū qui quid deceat uidebit. Hæc enim ſapientia maxime adhibenda eloquenti eſt: ut ſit temporum perſonarūq; moderator. Nā nec ſemper nec apud oīs: nec contra oīs nec pro omnibus: nec omnibus eodē modo dicēdum arbitror. Is erit ergo eloquens: qui ad id quodcūq; decebit poterit accōmodare orationem. Q uod quum ſtatuerit: tum ut quidq; erit dicendū: ita dicet: nec ſatura ieiune: nec grandia minute: nec item cōtra: ſed erit rebus ipſis par & æqualis oratio. Principia uerecunda non elatis intenſa uerbis: ſed acuta ſententiis: uel ad offenſionē aduerſarii: uel ad cōmendationē ſui. Narratiōes credibiles nec hiſtorico: ſed prope quottidiano ſermone explicatæ dilucide: Deinde ſi tenues cauſæ: tum etiā argumentandi tenue filum: & in dicendo & in refellendo: idq; ita tenebitur ut quanta ad rem tanta ad orationem fiat acceſſio. Q uum uero cauſa ea inciderit: ī qua uis eloquentiæ poſſit exprimi: tum ſe latius fundet orator: tū reget & flectet aīos:

Verba aut de ambiguo. inde ambiguū ſiue amphibologia ſtatus. Aut de cōtrario. iō de contrariis legibus appellatur.

Nā ſi quādo aliud in ſnīa uidetur eſſe: aliud in uerbis. iō de ſcripto: & ſnīa nominat̃. Res aūt tota ita habet: qa lex aut litē habet ppter ſeipſam: aut ppter alterā quæſtionē: aut ī ſcripto: aut in uoluntate: in ſcripto aut apertū ē: aut obſcurum: aut ambiguū: quod de legibus dicimus idē accipiendū de teſtamētis pactis: ſtipulationibus: oī deniq; ſcripto. Et argumētorū pcepta pauca. quæ cui q̄ſtioni accōmodētur in ſecūdo rhetoricorū expoſitū ē. Traditi ſūt e quibus ea ducātur duplices loci. i. ī duo genera diuiſi. Vni ex rebus ipſis. qui artificiales dicuntur. Alteri aſſumpti. i. extrinſecus ad cām adhibiti: q artis expertes dicūtur de qbus in topicis ampliſſime ipſe cicero locutus eſt. Tractatio igitur rerū. quæ ē in oratiōis cōpoſitione. Niſi ordiri orationē. i. exordiū oratiōis texere. In quo aut conciliet̃ auditor. i. captet beniuolētiā. Aut erigat̃. i. fiat attētus. Aut paret ſe ad dicēdū. i. docilē faciat. Rem breuiter exponere. poſt exordiū ſequit̃ narratio: in qua tria cuſtodienda ſunt: ut breuibus rem cōplectamur. Vt pbabiliter. i. ut credat̃ quod dicamus: & perinde fidē faciat oratio. Et aperte. i. ut dilucide.

Quicqd agat̃ poſſit ītelligi. Sua confirmare. qd poſt narrationē ſeqt̃ cōfirmatio. Ad uerſarii euerter̃: ut cū noſtra cōfirmauerimus aliena refellamus. Non pturbate. nō fidē rauſæ auferamus. Poſt oīa poratione. quā græci epilogon uocāt. Inflamātem. ſi accuſamus reſtinguentemue cōcludere. ſi defendamus. Difficile dictu hoc loco. quoniā oīa paucis cōpræhēdēda: & paucis hæc tradi nō poſſunt. Probabo primū eū q qd deceat uidebit. i. q cuſtodiet το πρεπον. Nec ſatura ieiune: nec grādia minute: nec itē rōtra. qd oīum uiciū longe peſſimū ē a græcis cacozelia appellatū. Principia. i. exordia. totius orōnis. Nec hiſtorico. ubi hiſtorici dele

ctandi lectorẽ cauſa ueneres dicẽdi oẽs cõſectari ſolent. Tenue filũ. ſtilus ſit inqt preſſus.

Quãta ad rẽ tãta ad orõnem faciat acceſſio: ut q̃lis fuerit ſnĩa talis ſit orõ. Cã ea iciderit. ſubaudi ſublimis magnifica. Tũ ſe latius fundet orator. illo amplo: & grãdi dicẽdi gener̃ utet̃: ut tamẽ oĩa: q̃ ad cãm accedũt expoſtular̃ uidebunt̃. Qui cõmunes appellati: quibus utitur orator anteq̃ cõcludat ſtati cũ ſua cõfirmarit: & aliena cõfutarit. Eo q̃ uident̃ multaꝝ iidẽ eẽ cauſaꝝ. ſubaudi i eodẽ genere: ide etiam cõmunes loci ſunt appellati: ut cõtra patricidã: cõtra ſacrilegũ: cõtra furẽ. Sed ꝓprii. ſubaudi loci: q ad unãq̃q̃ ptinẽt q̃ſtionẽ de q̃ agat̃ q̃ hypotheſeos ſunt. Quod græce crinomenon. latine iudicatio: q̃ i oĩbus ſepata iuenit̃ cõſtitutiõibus: p̃terq̃ i cõiecturali: i ea eni idẽ ẽ cõſtitutio ĩpa cõiecturalis: & rõ: & iudicatio: & firmamẽtũ: iõ ſubiungit. Niſi cũ de uero ãbigit̃: qđ q̃ri coniectura ſolet. Dicet̃ aũt nõ peripateticoꝝ more. quoniã obſcurius: ut neruoſius loquũtur pipatetici: q̃ oratores. Augendis uero rebus. accuſando. Et contra abiiciendis. cũ defendimus. & pene iſinite i perorãdo. qa tũ ãplificatiõe maxie opus ĩ cõcluſiõe. ſi mõ mouere affectus nõ enumeratiõe uti ſtudebimus.

Quod græci ethicõ uocãt. i. morale: qđ uix cicero dicere audet: ita ĩ pricipio diſputationis de fato: morata ſiqdẽ ſnĩa multũ capi humanũ genus conſueuit. Alteꝝ qđ iidẽ patheticõ. qd neoterici tũ paſſibile: tũ paſſiuũ uocãt. Quo pturbant̃ aĩ. i affectus uocati ad odiũ: ad miſericordiã: ad iuidiã: ad irã: & id genus alia. Illud ſupius ſubaudi morale. Come & iucundũ cẽ expedit. Quo cauſæ eripiũtur. quoniã audiẽdo tã uehemẽter afficiũtur: ut cõtra dicer̃: ac ſentir̃ poſſit nemo. Familiari reo. ſubaudi uerri. Nõ reſpondit hortẽſius. ipm nãq̃ defẽdebat. Catillina ĩ ſenatu accuſatus obmutuit: ut ex ipius inuectiuis apparet. Nobis priuata ĩ cã magna & graui cũ cæpiſſet curio pater. qa fuit & filius: qui

& ſic afficiet ut uolet. i. ut cauſa & natura & ratio temporis poſtulabit. Sed erit duplex omnis eius ornatus ille admirabilis: ꝓpter quẽ aſcendit in tantũ honorẽ eloquẽtia. Nam quum omnis pars orationis eẽ debet laudabilis: ſic ut uerbũ nullũ niſi aut graue aut elegans excidat: tũ ſunt maxime luminoſæ: & quaſi actuoſæ partes duæ. Quarum alterã i uniuerſi generis quæſtionẽ pono: quã (ut ſupra dixi) græci appellãt theſim. Alterã in augẽdis amplificandiſq̃ rebus: quæ ab eiſdẽ hypotheſis ẽ nominata. Quæ & ſi æqualiter toto corpore orationis fuſa eſſe debet: tamẽ i omnibus locis maxime excellet: qui cõmunes appellati: eo q̃ uidẽtur multarum iidem eſſe cauſarũ: ſed ꝓprii ſingularũ eſſe debebunt. Ac uero illa pars orationis: quæ ẽ de genere uniuerſo totas cauſas ſæpe continet. Quicquid eſt enim illud in quo quaſi certamen eſt controuerſiæ: quod græce crinomenon dicitur: id ita dici placet ut traducat̃ ad perpetuã quæſtionem: atq̃ ut de uniuerſo genere dicatur: niſi quũ de uero ambiget̃: quod quæri coniectura ſolet. dicetur autẽ nõ peripateticorum more: eſt enim illorum exercitatio elegans: iam inde ab Ariſtotele cõſtituta: ſed aliquanto neruoſius: & ita de re cõmunia dicẽtur: ut & pro reis multa leniter dicãtur: & in aduerſos aſpera. Augendis uero rebus: & contra abiiciẽdis nihil eſt quod non proficere poſſit oratio. Quod & inter media argumenta faciendũ eſt quotienſcũq̃ dabitur uel amplificãdi: uel minuendi locus: & pene infinite in porãdo. Duo ſunt quæ bene tractata ab oratore admirabilem eloquentiã faciant. Quorum alterum eſt (quod græci æthicon uocant) ad naturam & ad mores & ad omnem uitæ conſuetudinem accõmodatum. Alterũ (quod iidem patheticon nominant) quo pturbantur animi & cõcitantur: id quo uno regnat oratio. Illud ſuperius come iucũdũ: ad beniuolentiam conciliandam paratum: hoc uehemens incenſum incitatum: quo cauſæ eripiuntur: quod quum rapide fertur: ſuſtineri nullo pacto poteſt: Quo genere nos mediocres: aut multo etiã minus: ſed magno ſemp uſi ipetu: ſæpe aduerſarios de ſtatu omni deiecimus. Nobiſq̃ familiari reo ſummus orator non reſpondit Hortenſius. A nobis homo audaciſſimus Catilina in ſenatu accuſatus obmutuit. Nobis priuata in cauſa magna & graui quum cœpiſſet Curio pater reſpondere ſubito aſſedit: quum ſibi uenenis ereptam memoriam diceret. Quod ego de miſerationibus loquar? quibus eo ſum uſus pluribus: q̃ etiam ſi plures dicebamus per orationem mihi tamen omnes relinquebãt: in quo ut uideter excellere: non ingenio ſed dolore aſſequebar. Quæ qualiacunq̃ in me ſunt: me enim ipſum non pœnitet quanta ſint: ſed apparent in orationibus. Etſi carent libri ſpiritu illo: propter quẽ maiora eadem illa quum aguntur: q̃ quum leguntur uideri ſolent. Nec miſeratiõe ſolum mens iudicum permouenda eſt: qua nos ita dolenter uti ſolemus: ut puerum infantem in manibus perorantem tenuerimus: ut alia in cauſa excitato: reo nobili ſublato

cæſaris partes ſecutus ē. Subito aſſedit cũ ſibi uenenis memoriã ereptã diceret: ut ipſe cicero in bruto meminit: nã cũ de ipſo cæpiſſet loqui paulopoſt ſubiungit. memoria aũt ita fuit nulla: aliquotiẽs tria cũ propoſuiſſet: aut quartũ adderet: aut tertiũ ꝗreret: qui ĩ iudicio priuato: uel maxĩo cũ ego ꝓ titinia cottæ perorauiſſem ille contra me pro ſeruio næuio diceret ſubito tantã cãm oblitus eſt: idq; ueneficiis: & cãtionibus titiniæ factũ eſſe dicebat. Faciendũ ut iraſcatur iudex. ſubaudi aduerſario: & deniq; : ut cauſa tulerit oẽs mouẽdi ſunt affectus. Duriorꝝ. ubi duræ res occurrerunt accuſandæ. Mitiorꝝ. ubi defẽdimus.

Nec ĩ ueritare crimẽ arrogãtiæ extimeſcerẽ: quoniã qd fuiſſem aſſecutus ſi memorem nõ putauero arogãtis eſſe. Vt me ipe nõ teneã. i. ut affectũ cohibere nõ poſſim. Orationis lumina. ſchemata & tropos dicit.

Cũ aut duplicãtur figuræ: duplicationes multis modis fiũt. unde illud quĩtiliani. uerba geminãtur: uel ãplificandi gratia: ut occidi: occidi: nõ ſpuriũ meliũ. Alterũ eſt. n. quod indicat: alterũ quod affirmat. uel miſerãdi: ut ha corydon: corydon: & bona miſerꝝ me. conſumptis. n. lachrymis tamen ĩfixus aĩo hæret dolor: bona inquã gnei põpeii acerbiſſimæ uoci ſubiecta p̄conis uiuis: ſed uiuis non ad deponẽdã: ſed ad confirmãdam audaciã: & ab hiſdem uerbis plura acriter: & iſtãter incipiũt: Nihil ne te nocturnũ præſidiũ palatii: nihil urbis uigiliæ: nihil timor populi: nihil cõſenſus bonorũ oĩum: nihil hic munitiſſimus habendi ſenatus locus: nihil hoꝝ ora uultuſq; mouerunt. Et quis eos poſtulauit apius: quis ꝓduxit apius. Aut breuiter cõmutata ponũtur: ut abiit: exceſſit: euaſit: erupit. Aut ab eodẽ uerbo: ut oſtendimus.

Aut ĩ idẽ coniicit̃. i. ad id uerbũ deuoluitur: ut ultimo patuit exemplo. Aut utrũq;. cũ & ĩcipimus: & definimus. Aut adiũgit̃ idẽ iteratũ. multæ ẽt ſiunt: uariæq; repetitiões: nã primorũ uerborũ alterna repetitio: ut uigilas tu de nocte: ut tuis conſultoribus reſpondeas: ille: ut eo quo ĩtendit mature cũ exercitibus ꝑueniat. te galloꝝ: illũ bucciaꝝ cãtus exuſcitat tu actionẽ ĩſtituis: ille aciẽ ĩſtruit. Tu caues ne cõſultores: ille ne urbes: aut caſtra capiãtur. poſſũt media quoq; reſpõdere: uel primis: ut te nemus anguitiæ uitrea te fucinus unda: uel ulti

etiã filio paruo plangore & lamentatione compleremus forum. Sed etiã eſt faciendũ ut iraſcatur iudex: mitiget̃: inuideat: faueat: contẽnat: admiret̃: oderit: diligat: cupiat: ſatietate afficiat̃: ſperet: metuat: lætetur: doleat. In qua uarietate duriorũ accuſatio ſuppeditabit exẽpla mitiorũ defenſiones meæ. Nullo eni modo animus audiẽtis aut incitari: aut leniri poteſt: qui modus a me nõ tẽtatus ſit: dicerẽ perfectũ ſi ita iudicarẽ: nec in ueritate crimẽ arrogãtiæ extimeſcerẽ. Sed ut ſupra dixi nulla me ingenii ſed magna uis animi inflãmat: ut me ipſe non teneã: nec unꝗ is qui audiret incenderet̃ niſi ardẽs ad eũ perueniret oratio. Vterer exẽplis domeſticis niſi ea legiſſes. Vterer aliẽis uel latinis ſi ulla reperirem: uel græcis ſi deceret: ſed Craſſi perpauca ſunt nec ea iudiciorũ: nihil Antonii: nihil Cottæ: nihil Sulpitii: dicebat melius ꝗ ſcripſit Hortẽſius. Verũ hæc uis quã quærimus: quãta ſit ſuſpicemur: quoniã exẽplũ nõ habemus: ut ſi exẽpla ſeqmur: a Demoſthene ſumãus: & quidẽ perpetuæ dictionis ex eo loco: unde in Cteſiphõtis iudicio de ſuis factis cõſiliis: meritis in repu. aggreſſus eſt dicere. Ea ꝑfecto oratio i eã formã quæ eſt inſita in mentibus noſtris includi ſic poteſt. ut maior eloquẽtia nõ requiratur. Sed iã forma ipſa reſtat: & charactter ille qui dicit̃: ꝗ qualis debeat eſſe ex ipſis quæ ſupra dicta ſũt intelligi poteſt. Nã & ſingulorũ uerborũ & collatorꝝ lumina attigimus: quibus ſic abũdabit uerbũ ex ore nullũ niſi aut elegãs: aut graue exeat ex oĩq; gener̃ frequentiſſimæ trãſlationes erunt: quod eas propter ſimilitudinẽ transferunt animos: & referũt ac mouent huc & illuc. Qui motus cogitationis celeriter agitatus per ſe ipſe delectat: & reliqua ex collatione uerborũ: quæ ſumũtur quaſi lumina afferũt ornatũ orationi. Sunt eni ſimilia illis quæ in amplo ornatu ſcænæ aut fori appellantur inſignia: non quod ſola ornent: ſed ꝙ excellant. Eadẽ ratio eſt hoꝝ ꝗ ſunt orationis lumina: & quodãmodo inſignia: quũ aut duplicantur iteranturq; uerba: aut breuiter cõmutata ponũtur: aut ab eodem uerbo ducitur ſæpius oratio: aut ĩ idẽ coniicitur: aut utrũq;: aut adiungitur idẽ iteratũ: aut idem ad extremũ refertur: aut continenter unũ uerbũ non in eadem ſententia ponitur: aut quũ ſimiliter: uel cadunt uerba uel deſinunt: aut multis modis contrariis relata cõtraria: aut quũ gradatim ſurſum uerſus reddit̃: aut quũ demptis cõiunctionibus diſſolute plura dicũtur: aut quũ aliquid prætereuntes cur id faciamus oſtẽdimus: aut quũ corrigimus noſmetipſos quaſi reprehendẽtes: aut ſi ẽ aliqua explanatio: uel admirationis: uel quæſtionis: aut cum eiuſdẽ nominis caſus ſæpius cõmutãtur: ſed ſententiaꝝ ornamẽta maiora ſunt. Quibus quia frequentiſſime Demoſthenes utitur: ſunt qui putant iccirco eius eloquentiam maxime eſſe laudabilẽ. Et uere nullus locus fere ab

mis:ut hæc nauis honuſta præda ſiciliéſi.cũ & ipſa quoq; eſſet ex præda:reſpõdent & primis ultima.Multi:&
graues dolores inuẽti parẽtibus : & propinquis multi.eſt & illud repetẽdi genus quod ſemel propoſita iterat:
& diuidit: ut iphitus: & pelias mecũ : quorũ iphitus æuo iá grauior : pelias : & uulnere tardus ulyſſi: epano/
dos græce dicit᷑.noſtri regreſſioné uocant:ut Forte ſub arguta conſederat ilice daphnis: Compulerátq; greges
corydon:& daphnis in unũ Daphnis oues corydon diſtíctas lacte capellas:& generibus fit iteratio : magnus ẽ
labor dicẽdi:magna ẽ res.Aut cũ ſimiliter uel cadunt uerba ĩ ſimiles deſinũt caſus : quæ figura homœoptotos
nominat᷑:ut inueſtigata:cõperta:pateſacta:ſublata: detecta:extincta:uel deſinunt ut abiit: exceſſit:eualit: eru/
pit. aut multis modis cõtrariis
relata cõtraria antitheton dici/
tur : latine ab aliis contrapoſitũ:
ab aliis cõtentio nõ fit uno mo/
do: nam & fit ſi ſingula ſingulis
opponũtur:ut uicit pudoré libi/
do: timoré audacia: ut bina bi/
nis nõ noſtri ingenii eſt : ueſtri
auxilii eſt : & ſentẽtiæ ſentẽtiis
determinẽtur: in cõtionibus ia
ceat:in iudiciis ſubiungitur cõ/
modiſſime ea ſpecies: quá diſiũ
ctionem dicimus:odit porrho
priuatá luxuriam: publicá ma/
gnificentiam diligit: & ſunt ſi/
mili caſu: diſſimili ſententia in
ultimo locati: ut quod in tem/
pore male fuit nihil obſit quin
quid in cauſa boni fuit proſit.
Aut cũ gradatim ſurſũ uerſus
reditur.hæc climax a græcis no
minat᷑ : hæc prioré habet arté:
& magis affectatá:ideoq; rarior
eſſe debet.fit ut africano uirtu/
tem ĩduſtria:uirtus gloriá:glo/
ria æmulos cõpauit:& calui il/
lđ nõ ergo magis pecuniaꝝ re/
rũ petundaꝝ : q̃ maieſtatis nec
maieſtatis magis q̃ pláciæ legis
nec pláciæ legis magis q̃ ãbitus:
neq; magis ãbitus q̃ſi oium le/
gũ ĩdicia pierũt. Aut cũ déptis
cõiũctiõibus: quæ figura aſyn
detos dicit᷑:ut inueſtigata:com
perta:pateſacta:ſublata: deleta:
extincta. Aut cũ aliquid ꝑtereũ
tes cur id faciamus oſtẽdimus:
ut ipſe quod uero nuꝑ cũ mor
te ſupiores uxoris nouis nupti
ĩs domũ uacuá feciſſes:nõ ne ẽt
alio ſcelere ĩcredibili hoc ſcelus
cumulaſti? qđ ego ꝑtermitto.& facile patior ſileri ne ĩ hac ciuitate tãti facinoris ĩmanitas: aut extitiſſe: aut nõ
ĩuidicata eẽ uideat᷑. Aut cũ corrigimus noſmetipſos q̃ſi rephẽdẽtes:ut ĩpe una ſedẽt ex accuſatoꝝ ſubſeliis ſur
gũt:nõ diſſimulãt:nõ uerẽtur:de ſubſeliis q̃ror una ex domo ꝓdeũt. aut ſi ẽ aliq̃ explanatio:uel admirationis:
uel q̃ſtionis:quoꝝ exẽpla frequẽtiora ſunt:ac manifeſtiora:q̃ ut ſit aliqd ꝓferre. ſimiliter cũ idẽ nomẽ per ca/
ſus uariat᷑.ſæpe ẽt ut extenuet aliqd hoc figur᷑ genus:& q̃ ſequũtur põt apud ciceroné q̃ſq; ſibi ĩuenir᷑: ſũt ſiqdẽ
eius refertæ his figuris orõnes.ut hoĩum ſermones: moreſq; deſcribit:q̃ æthopœia ẽ.ut muta q̃dã eloquẽtia ĩ/
ducat:ut ĩ catillina patria loquẽs ĩducit᷑:q̃ idolopœia.ãbæ ãt ꝓſopopœie ſpẽs. Oratoré coerceat.ſubaudi a duer
ſanté cãæ ſuæ. Sæpe ẽt ré dicẽdo ſubiiciet oculis:ut marci cæli ĩ ãtoniũ.illud náq; ipm offẽderũt temulẽto ſo
pore ꝓfligatũ:totis ꝑcordiis ſtertẽté ructuoſos ſpũs gemiare ꝑclaraſq; cõtubernales ab oĩbus ſpõdis tráſuerſas
ĩcubare:& reliq̃s circuniacere paſſim:q̃ tamẽ exanimatæ terror᷑ hoſtiũ aduẽtu ꝑcepto:excitar᷑ ãtoniũ conabant᷑
noĩé ĩclamabãt:fruſtra ceruicibus tollebãt.blãdius alia ad auré ĩuocabat:uehæmẽtius ẽt nõ nulla feriebat:q̃ꝝ
oĩum cũ uoce tactuq; oſcitatet:ꝓxime cuiuſq; collũ ãplexu pẽtebat:neq; dormir᷑ excitatus:neq; euigilar᷑ ebrius
poterat:ſed ſemiſõno ſopore iter manus cẽturionũ cõcubinarũq; iactabat᷑. Sæpe ſupra feret.i. utet᷑ hypbole:
ut cũ cicero charybdim:& ſcyllá marcũ antoniũ uocat. Significatio ſæpe erit maior: q̃ orõ.hæc ẽphaſis dicit᷑.
Quin ſiluá uideas.i.totius facultatis oratoriæ materiá.ná ſicut corporatoꝝ reꝝ oĩum ĩformis illa materia ſil

eo ſine quadam conformatione ſententiæ edicitur:nec quicq; eſt
aliud dicere niſi aut oés aut certe plæraſq; aliqua ſpecie illumina
re ſententias:quas quum tu optime Brute teneas: quid attinet no
minibus uti: aut exemplis tantum notetur locus. Sic igitur dicit
ille quem expetimus: ut uerſet ſæpe multis modis eadem: ut uná
in ré hæreat:& in eandem cõmoretur ſententiá. Sæpe etiá ut exte
nuet aliquid:ſæpe ut irrideat: ut declinet a ꝓpoſito:deflectatq; ſé
tentiá:ut ꝓponat quid dicturus ſit:ut quum tranſegerit aliqd de/
finiat:ut ſe ipſe reuocet:ut quod dixit iteret:ut argumentũ ratione
concludat:ut interrogando urgeat:ut rurſus quaſi ad interrogata
reſpondeat ſibi ipſe:ut contra ac dicat accipi et ſentire uelit : ut ad/
dubitet:quid potius:aut quomodo dicat:ut diuidat ĩ partes:ut ali
quid relinquat:ac negligat:ut ante præmuniat:ut in eo ipſo ĩ quo
reprehendatur : culpá in aduerſarium conferat : ut ſæpe cum his
qui audiunt:nõnunquá etiam cum aduerſario quaſi deliberet: ut
hominum ſermones: moreſq; deſcribat:ut muta quædam eloqué
tia inducat:ut ab eo quod agitur auertat animos:ut ſæpe in hilari
tatem riſũue cõuertat ut ante occupet quod uideat opponi:ut cõ/
paret ſimilitudines: utatur exẽplis:ut aliud alii tribuẽs diſptiat ut
ĩterpellet oratoré coerceat:ut aliquid reticere ſe dicat & denũciet:
quid caueat:ut iraſcatur etiá:ut obiurget aliquãdo:ut deprecet᷑ ut
ſupplicet:ut medeatur: ut a propoſito declinet aliquantulum: ut
optet:ut execretur:ut fiat iis apud quos dicet familiaris:atq; ĩ alias
etiam dicendi quaſi uirtutes ſequatur breuitatem ſi res petet. Sæ/
pe etiá rem dicẽdo ſubiiciet oculis: ſæpe ſupra feret quá fieri poſ
ſit ſignificatio: ſæpe erit maior q̃ oratio: ſæpe hylaritas: ſæpe uitæ
naturarũq; imitatio. Hoc in genere: ná quaſi ſiluam uideas: omnis
eluceat oportet eloquentiæ magnitudo: ſed hæc niſi collocata: &
quaſi ſtructa & nexa uerbis: ad eam laudé quá uolumus aſpirare

nō poſſunt. De quo quū nihil deinceps uiderē eē dicēdū: & ſi nō mouebant iam me illa quæ ſupra dixerā: tamē his quæ ſequūtur ꝑturbabar magis. Occurrebat enim poſſe repiri: nō inuidos ſolū: quibus referta ſūt omnia: ſed fautores etiā mearū laudū: qui nō cenſerent eius uiri eſſe: de cuius meritis tāta ſenatus iudicia feciſſet cōprobāte populo romāo: quāta de nullo: de artificio dicēdi litteris tā multa mādare. Quibus ſi nihil aliud reſpōderē: niſi me. M. Bruto negaꝛ rogāti noluiſſe: iuſta eēt excuſatio: quū & amiciſſimo & præſtātiſſimo uiro: & recta & honeſta petēti: ſatiſfacere uoluiſſem. Sed ſi ꝓfitear: quod utinā poſſem: me ſtudioſis dicendi præcepta: & quaſi uias quæ ad eloquētiā ferrent traditurū: qs tandē id iuſtus rer͛ æſtimator reprehēderet? Nā quis unq̄ dubitauit: quin in repu. noſtra primas eloquētia tenuerit: ſemp urbāis: pacatiſq; rebus: ſecūdas iuris ſciētia? quum ī altera gratiæ: gloriæ: præſidii plurimū eēt: in altera perſecutionū cautionūq; præcæptio: quæ quidē ipſa auxiliū ab eloquētia ſæpe peteret: ea uero repugnāte uix ſuas regiones fineſq; defēderet. Cur igitur ius ciuile docere ſemp pulchrū fuit: hominūq; clariſſimor͛ diſcipulis floruerūt domus? Ad dicēdū ſiquis acuat: aut adiuuet ī eo iuuentutem uituperetꝛ? Nam ſi uitioſum ē dicere ornate pellatur oīno e ciuitate eloquētia. Si ea nō modo eos ornat: penes quos eſt: ſed etiā uniuerſam rempu. cur aut diſcere turpe eſt quod ſcire honeſtum eſt: aut quod noſcere pulcherrimum eſt: id non glorioſum docere? At alterum factitatum eſt: alterū nouū fateor: ſed utriuſq; rei cauſa ē. Alteros ēnī reſpondentes audire ſat erat: ut hi qui docerēt: nullū ſibi ad eā rem tēpus ipſi ſeponerent: ſed eodē tēpore diſcētibus: & ſatiſfacerēt & conſulentibus. Alteri quum domeſticū tēpus ī cognoſcēdis: cōponēdiſq; cāis forenſe ī agēdis: reliquum ī ſeipſis reficiēdis oē conſumerent: quē habebant inſtituendi aut docendi locum? Atq; haud ſcio: an pleriq; noſtrū oratorū cōtta atq; nos īgenio ualuerint: q̄ doctrina. Itaq; illi dicere melius q̄ præcipere. nos cōtra fortaſſe melius poſſumus docere. ac dignitatem docere. Non habet certe ſe quaſi in ludo: ſed ſi mouēdo: ſi cohortando: percunctādo: ſi cōmorando: ſi iterdū etiā una legendo: audiendo: neſcio cur nō a dicendo etiam aliquid aliquando ſi poſſes melius facere: cur nolis? An quibus uerbis ſacrorum alienatio fiat: docere: honeſtum eſt: ut eſt quibus ipſa ſacra retineri defendiq; poſſit: non honeſtū eſt? At ius profitenꝛ etiā qui neſciūt: eloquentiā aūt illi ipſi q conſecuti ſunt: tamen ſe ualere diſſimulāt: ꝓpterea ꝙ prudentia hoībus grata eſt: lingua ſuſpecta. Nō igitur: aut latere eloquentia pōt: aut id quod diſſimulat effugit: aut eſt piculū ne qs putet ī magna arte: & glorioſa turpe eſſe doceꝛ alios: id qđ ipſi fuerit honeſtiſſimū diſceꝛ? At fortaſſe cæteri fictiores: ego ſemp me didiciſſe præmetuli. Quid. n. poſſem quū & abfuiſſē adoleſcēs: & hor͛ ſtudior͛ cā mare trāſiſſē: & doctiſſimis hoībus referta domus eſſet: & aliq̄ fortaſſe ieſſent ī ſermōe nr̃o doctriar͛ notæ: Quūq; uulgo ſcripta nr̃a legerentur: diſſimularē me didiciſſe? Quid erat cur probarem? niſi quod parum fortaſſe profeceram. Quod quū ita ſit: tamen ea quæ ſupra dicta ſunt: plus in diſputando q̄ ea de quibus dicendum eſt dignitatis habuerunt. De uerbis enim cōponēdis: & de ſyllabis ꝓpemodū dinumerādis & demetiēdis loquemur: quæ etiā

ua: uocatur: ita rudis: & indigeſta q̄libet rer͛ prima materia ſilua noiaꝛ: unde & ſtatius cū materiā ad maiora ſcribēda ſibi mēbris informē ſuis cōparaſſet librū ſiluarū iſcripſit. Sed hæc niſi collocata. ſuo loco digeſta: & numeris ſtructa.

Aſpirare nō poſſunt. Quaſi ſpiritu perueniꝛ. nā aliter dicimus: ut ouidius cœptis aſpirate meis. ē. n. fauete. Occurrebat. n. poſſe. ꝓmunit hic cicero aduerſū maledicos defēſiōe ſe: ꝙ cū ad grāmaticā multa ptinētia dicturus ſit: aliq̄bus forte uideri poſſit tātus orator nimiū uileſcere: cū ī tā humilē deſcēdat locum. rōnibus cur id facturus uideaꝛ oſtendit acutiſſimis. Sed ſi ꝓfitear. i. palam ꝓferam: ac ꝓmeferā. Primas eloquētia tenuerit. i. primū ſibi locū deſēderit. Secūdas iuris ſcientia. i. ſecūdū locū. Cū in altera gratiæ. eloquentiā dicit.

Ea uero repugnāte: ſi eloquētia iuri īqt ciuili obſtiterit nihil poterit ꝓficere. Alteros. n. reſpōdētes uiriſcōſultos dicit.

Nos cōtra fortaſſe melius poſſumus docere. q̄re minus accuſādus accedo qđ doceā. Sed q̄ſi ī ludo. ſi doceas īquit q̄ſi ī ludo tū dignitate caret.

Sacror͛ alienatio fiat. Quod noſſe iuriſcōſultū oportet. At ius ꝓfitenꝛ ēt q neſciūt. quoniā totū ē ī prudētia poſitū.

Se ualeꝛ diſſimulant. cur ita dicit ipſe q̄a ingt.

Ligua ſuſpecta. Præmetuli. Profeſſus ſum.

Cū abfuiſſē adoleſcēs. ut ī bruto de ſe ait rhodū ad molonē ſe cōtuliſſe. De ſyllabis propemodū dinumerādis. q̄a de pedibus: qui numeroſam reddunt oratiōem dicturus ſum.

Sicut arborũ altitudo. aptiſſima uſus ſimilitudīe eſt cicero. Eſſe illa. ſubaudi altitudo ſine radicibus nõ po
teſt: ita magna eloquētia ſine grãmatices cognitiõe non poteſt. Qui uel ad artē pudere ꝓloqui. ita horatius
in arte poetica: cur neſcire pudens prauus: q̃ diſcere malo. Vt quum meæ forenſes artes: & actiones pub'icæ.
concidiſſent: quando cæſaris dictatoris mandato adminiſtrabantur omnia. Vt aut inter ſe quam aptiſſime
cohæreant: ne aſper conſonantiũ concurſus ſit: ne uocalium hiatus intolerabilis. Extrema cũ primis. extre/
mæ antecedentis uerbi ſyllabæ: cũ primis ſequentis uerbi ſyllabis. Conſiciat orbē ſuũ. i. clauſulã. Cõpræ/
henſio. i. periodus ſiue clauſula. Numeroſe cadat. i. numero cõcludatur. Nec id tamē fiet operoſe. i. cũ ma/
gna ſollicitudine. Nã eſſet cũ
infinitus. ſi quidem ĩ omnibus
clauſulis id obſeruãdum. Tũ
puerilis labor. quia de ſenten/
tiis potius: q̃ de uerbis debe/
mus eſſe ſolliciti. In albutio.
contra albutium: ut lucillius in
ducit: ipſiuſq; lucillii uerba ap/
ponit. Lexis cõpoſitæ. i. con/
iunctæ dictiones: eſt. n. nomĩa/
tiuus pluralis lexis. Vt teſſe/
rulæ. a teſſeris diminutiuũ: qui
bus luditur in alea. Pauimen
to. ita uariate: ut in pauimento
ubi multæ impreſſiones inde
quoq; dictũ. nam pauire ſerire:
unde pauicula qua ſæpius areæ
feriuntur. Emblemate. im/
preſſione: nam εμβαλλω ĩpri
mo. Vermiculato. i. minuto:
ita. n. nonius ueteres dixiſſe mi
nutum oſtendit. Sed tamen
ſtilus. qui dicendi artifex eſt: ut
inquit alibi cicero oĩa hæc faci/
lia reddet. Quoniã ſicut ocu
lus oſtendit animo quæ cogitã
da: ita animus uoluit: quæ dicē
da ſunt: pulcherrima compa/
tio eſt: ita in gyrum noſtra uol
uitur cognitio mens a ſenſibus
capit: & ſenſus a mēte promũt
ſibi q̃ uelint. Aut hiulcas uo
ces efficiet. quod tũ euenit cum
uocalis uocalem excipit. Aut
aſperas. cũ conſona conſonãtē
admittit. Quarꝫ iudiciũ ē ſu
perbiſſimũ: qa nihil magis ad
intelligentiam faciēdã accõmo
datur: q̃ aurium ſenſus: quare
niſi auribus: quod dicimus blã
diatur: plerũq; etiã grauiſſima
collabũtur. Latina lingua ſic
obſeruat. ideo latina lingua in/
quit: quoniam nõ ita græci ut
paulo poſt ipſe refert. Quin
uocalis nollit cõiungere. i. uita/
re hiatum. In quo quidam
theopompum repræhendunt.
ſubaudi græci. nam id latini ꝓ/
bant. De induſtria id facien/
dum fuit. ne tam eloquentiæ:
q̃ diſputationi deſeruire uide/
retur. Qua mos eſt athenis.
iõ: & demoſthenis: & hypidis:
& lyſiæ tales nobiliſſimæ adhuc extãt orões. Vos accolitis uerſus ē neuii multimodis ubi. ſ. lr̃a ſubtrahitur.

ſi ſunt ſicut mihi uidētur neceſſaria: tamē fiunt magnificētius: q̃
docentur. Eſt id omnino uerum: ſed proprie in hoc dicitur. nam
omnium magnarum artiũ: ſicut arborum altitudo nos delectat:
radices ſtirpeſq; non item: ſed eſſe illa ſine his non poteſt. Meau
tem ſicut peruagatiſſimus ille uerſus: qui uel ad artē pudere pro/
loqui: quã factites diſſimulare non ſinit qui delectet: ſiue tuũ ſtu
dium hoc a me uolumen expreſſit: tamen eis quos aliquid repræ
henſuros ſuſpicabat reſpondendum fuit. Quod ſi ea quæ dixi
non ita eſſent: quis tamē ſe tam durum agreſtem q; præberet: qui
hanc mihi nõ daret ueniam: ut quum meæ forenſes artes: & actio
nes publicæ concidiſſent non me aut deſidiæ: quod facere nõ poſ
ſum: aut mœſticiæ cui reſiſto potius: q̃ litteris dederem: quæ qui
dem antea in iudicia atq; in curiam deducebant: nunc oblectant
domi. Nec uero talibus modo rebus: qualis hic liber continet: ſed
multo etiam grauioribus & maioribus: quæ ſi erunt perfectæ ꝑ/
fecto forenſibus noſtris rebus & domeſticæ litteræ reſpondebũt.
Sed ad inſtitutam diſputationem reuertamur. Collocabunt̃ igi/
tur uerba: ut aut inter ſe quã aptiſſime cohæreant extrema cum
primis ea quæ ſint q̃ ſuauiſſimis uocibus: aut ut forma ipſa cõcin/
nitaſq; uerborum conficiat orbem ſuum: aut ut cõprehenſio nu/
meroſe & apte cadat. Atq; illum primũ uideamus quale ſit quod
uel maxime deſiderat diligētiam. Eſt enim quaſi ſtructura quæ/
dam: nec id tamen fiet operoſe. nam eſſet quum ĩfinitus tum pue
rilis labor: quod apud Lucilium ſcite exagitat ĩ Albutio Scæuo/
la: q̃ lepide lexis cõpoſitæ: ut teſſerulæ omnes arte pauimento:
atq; emblemate uermiculato. Nolo tam minuta hæc cõſtructio
appareat: ſed tamen ſtilus exercitatus efficiet facile hanc uiã com
ponendi. Nam ut intelligendo oculus: ſic animus in dicendo pro
ſpiciet: quid ſequatur: nec extremorum uerborum: quum ĩ ſequē
tibus primis cõcurſus: aut hiulcas uoces efficiet: aut aſpas. Quã/
uis enim ſuaues: graueſue ſententiæ: tamen ſi inconditis uerbis ef
feruntur offendent aures: quarum eſt iudicium ſuperbiſſimum.
Quod quidem latina lingua ſic obſeruat: nemo ut tam ruſticus
ſit: quin uocalis nolit cõiunger̃. In quo q̃dē Theopõpũ ēt repræhē
dũt: q; eas lr̃as tãtoꝑe fugerit: & ſi id magiſter eius Iſocrates: at nõ
Thucidides: ne ille quidē: ut paulo maior ſcriptor Plato: nec ſolũ
in his ſermonibus: qui dialogi dicuntur: ubi etiam de ĩduſtria id
faciēdũ fuit: ſed in populari: qua mos eſt Athenis: laudarii cõtiõe
eos q̃ ſint ĩ prœliis ĩterfecti. quæ ſic ꝓbata ē: ut ea quotãnis: ut ſcis

Duellū bellū.īde perduelles hoſtes uocitarunt. Cū ſuperiores appellati eſſent ſemp̄ duellii. ita quītilianus ī primo eadē fecit ex duello bellū:unde duellios quidā dixere belloſos. Nō uſus cā: ſed aurīū.nō q̄a īquir ita cōſuetudine īnoleuerit: ſed mulcendaꝝ aurīū cā. Veſter axilla alla factus eſt. q̄ primus ab axilla brachii nomen acceperat īde per conciſionē alla factus eſt publius ſeruilius alla appet ergo ut a multis aſpiratur aſpirari non debere. Iam in uno capſis tria uerba ſunt.nā cōpoſitū a cape:& ſi uis ē uerbū. Quid illud nō olet elegāter trāſtulit quod ꝓpriū ē olfactus ad animū:ſicut audio: & uideo uſitatius ē pro ītelligo poſitū. Obſcœnius.turpius. Concurrerēt litteræ. Subaudi.m.cum.n. Vt etiam modo niſi autem interpoſuiſſem. Si inquit dixiſſem cū nobis:nō cū aūt nobis. Vt eſſet ſimile illis uobis cū atq; nobis cū.i.ut ſimilis eſſet cōpoſitio ī plurali: q̄ in ſingulari: ſi mō cōpoſita ſūt:nā p̄ anaſtrophē oēs fere grāmatici ꝓnūciari oportere aiunt:licet ſub uno accētu. q̄ hæc repræhēdunt neſcientes cur ueteres ita loqui maluerint. Nō proh deū.deū ꝓ deoꝝ factū eſt. Ita credo. pulchra ironia.recte īgt. iſti corrigūt: q̄a īſcitia q̄dā hoc ueteres factitauer̄. Patris mei meū factū pudet: ꝓ meoꝝ factoꝝ.p̄ cōciſionē. Sed ut iſti uolūt.qui ſe antiq̄tatē correcturos arbitrātur īperiti. Aliter ī chryſe.i fabula quæ ita īſcripta eſt a chryſe patre agamēnonis amicæ: quæ chryſeis dicta.unde inter achillem:& agamēnonē grauiſſima orta cōtētio:unde & homeri tota ilias emanauit. Maioꝝ meum.pro meorum: Conſilium ſocii.pro cōſiliorum. Augurīū: atq; exitum. pro auguriorum: & exitorum. Prodigium horriferum portentum. pro prodigiorum horriferorum portentorum. Armum iudicium.pro armorum. Quā.pro quantū. Centuriæ.quæ a cēturiis cōditæ tabulæ:tāq̄ a cēſoribus. Dico nunq̄. quoniā ſincopis potius utor:utpote concinnius ita me loq ratus. Dua duorū corporum.ita q̄ntiliāus recte dici duapōdo:& trepundo putat.

illa die recitari neceſſe ſit: in ea eſt crebra iſta uocum concurſio: quā magna ex parte:ut uitioſā fugit Demoſthenes: ſed græci uiderint: nobis ne ſi cupiamus quidem diſtrahere uoces conceditur. Indicant orationes illæ ipſæ horridulæ Catonis: indicant omnes poetæ præter eos: qui ut uerſum facerent: ſæpe hiabant: ut Neuius. Vos accollitis hiſtrum fluuiū: atq; algidam.& ibidem. quam nunq̄ nobis grai atq; barbari. At Ennius ſemel Scipio inuicte: & quidem nos hic motu radiāti ſe teſte in uada ponti. Hoc idem noſtri ſæpius nō tuliſſent: quod græci laudate etiā ſolent. Sed quid ergo uocalis ſine uocalibus: ſæpe breuitatis cauſa cōtrahebant: ut ita dicerent multis modis uiuas argēteis palma: & crinibus rectifractis. Quid quæro licētius: q̄ q̄ hominum etiam nomina cōtrahebant quo eſſent aptiora: & nam ut duellum bellum: & diuis diis: ſic duillū eum qui pœnos claſſe deuicit: ut bellicum nominauerūt: quum ſuperiores appellati eſſent ſemper duelli. Quin etiam uerba ſæpe cōtrahūtur: nō uſus cauſa ſed auriū. Quomodo enī ueſter Axilla alla factus eſt: niſi fugæ litteræ uaſtioris? Quā litteram etiam e maxillis & axillis: & uexillo: & pauxillo cōſuetudo elegans latini ſermonis euellit. Libenter etiam copulando uerba iungebant.ut ſodes pro ſi audes: ſis pro ſi uis. Iam in uno capſis tria uerba ſunt. Ain pro ais ne: nequite ꝓ nō quire: malle pro magis uelle: nolle pro non uelle. Deinde etiam ſæpe & exin pro exinde: & proin ꝓ proīde dicimus. Quid illud nō olet unde ſit: quod dicit̄ cum illis. cum aūt nobis non dicitur: ſed nobiſcū: quia ſi ita diceret̄: obſcœnius cōcurrerent litteræ: ut etiam modo: niſi autē interpoſuiſſem concurriſſent. Ex eo eſt mecū: & tecū: nō cū me & cū te: ut eſſet ſimile illis uobiſcū atq; nobiſcū. Atq; etiā a quibuſdā ſero iā emendat̄ antiquitas: q̄ hæc repræhendūt: nā proh deū atq; hominū fidē deoꝝ aiunt. Ita credo hoc illi neſciebāt: an dabat hanc licētiā cōſuetudo. Itaq; idē poeta qui inuſitatius cōtraxerat patris mei meū factū pudet: pro meorū factoꝝ: & texit̄ exitium examen capit pro exitiorū: nō dicit liberꝝ: ut pleriq; loq̄mur: quū cupidos liberū: aut in liberū locū dicimus. Sed ut iſti uolunt: neq; tu unq̄ ī gremiū extollas liberoꝝ ex te genus: & idē nāq; Aeſculapii liberoꝝ ex te genus: & idem nāq; æſculapii liberorū. At ille aliter in Chryſe: non ſolū ciues: antiqui amici maiorū meum: quod erat uſitatū: ſed durius etiam conſilium ſocii augurium: atq; exitū īterpretes. Idemq; pergit poſtq̄ ꝓdigiū horriferum portentū pauor: quæ non ſane ſunt in omnibus neutris uſitata. Nec enim dixerim tā libenter armum iudicium: & ſi eſt apud eundem. Nihil ne ad te de iudicio armum accidit: quā centuriæ: ut cenſoriæ tabulæ loquuntur: fabrum & procum audio dicere non fabrorū & procorum. Planeq; duorum uirorum iudicium: aut triū uirorū capitoliū: aut decē uiroꝝ litibus iudicādis dico nūq̄. Atq; dixit accius uideo ſepulchra dua duū corpoꝝ. Ideq; mulier una duum

Duū uirum. pro duoꝝ uirorū. Quid uerum ſit intelligo. i. noui equidē: quid recte dicatur: ut ipſa me loq iubet analogia: ſed malo ſermonis leporē ſequi. Quid quod ſic loqui noſſe. iudicaſſe uetant. ideo uetant: qa cōciſa ſunt: nō itegra. Nec uero repræhēderim ſcripſere. hæc uerba dualis eē numeri: more græcoꝝ olim cōderūt: quos ipſe quoq; inſcitiæ coarguit quintilianus iquiens: Quāquā fuerūt q nobis adiicerēt dualē ſcripſer̄ leger̄ qd deuitādæ aſpitatis gratia mollitū ē: ut apd ueteres ꝑ male mereri: male merere: ideoq; qđ illi uocant dualē. in illo ſolo genere cōſiſtit: cū apud græcos: & ī tota uerbi fere ratione: & ī nominibus depræhēdat̄: & ſic quoq; rariſſimus eius ſit uſus. apđ noſtroꝝ uero neminē hæc obſeruatio reperiat̄: quin e contrario deuenere locos: & conticuere oēs: & conſedere duces apte nos doceāt nihil horū ad uos ꝑtinere dixer̄ quoq;: quāquā id antonius rufus ex diuerſo pōit exēplū de pluribus patronis præco ꝓnūciete: qd uero liuius circa initia ſtati primi libri tenuere īquit arcē ſabini: & mox ī aduerſū romāi ſubier̄ ſed quē potius ego q̄ marcū tulliū ſequar: q ī oratore nō repræhendo īquit ſcripſer̄ ſcripſerūt eē uerius ſentio. Iſdē erat uerius. nā componitur ab is: & demū priſciani teſtimonio. Cur nō medidiē. cū a medio: & die factū ſit. Preter hæc duo uerba nā a ꝑpoſitio nūq̄ in au mutat̄: ꝑter q̄ ī aufero: & aufugio. Noti erant: & naui: nauus prudēs eſt unde nauiter prudenter.

Ex uſu dicūr. quod ſignificat fere utile. In altero. ſi dicas ex republica eſſet aſperitas. Ex quo quidam perciſum. uult ergo percæſum dici. Indoctus dicimus breui prima littera. non quin poſitione producatur: ſed uoce breuis indicatur. Quattuor enim modis ſyllaba breuis: uel longa dicitur: cum breuis: uel longa eſt ī uerſu accipimus cum natura quale eſt cum ſeruius inquit troiam primitiuum corripi: deriuarum produci cum uocem non modo flexam: ſed etiam acutam: quæ plerunq; fit ī breui habet ſyllaba: ut ſæpe ueteres loquunt̄ grāmatici: & cū in ꝓnunciatiōe uocis morā attribuimus: uel celeriter procurri

uirum: quid uerum ſit intelligo: ſed alias ita loquor: ut conceſſum eſt: ut hoc uel proh deum dico: uel proh deorum. Alias ut neceſſe eſt quum trium uirum non uirorum: quum ſextertium: nūmum: nō ſexterrioꝝ: nō nūmorum: quid in his conſuetudo uaria non ē. Quid ꝙ ſic loqui noſſe iudicaſſe uetant: nouiſſe iubent & iudicauiſſe: quaſi uero neſciamus in hoc genere: & plenum uerbum recte dici: & īminutum uſirate. Itaq; utrunq; Terentius: eo tu cognatum tuū non noras? poſt idem ſtilionem inq̄ eſt noueras. ſic & plenum eſt ſicut imminuto licet utare: utroq; ergo ibidem quā curæ ſint quæ poſt carendo inrelligunr: quā quen atrinendi magni dominatus ſient. Nec uero repræhenderim ſcrpſere alii item: & ſcripſetunt eſſe uerius ſentio: ſed cōſuetudini auibus indulgenti libēter obſequor. Iſdem campus habet īquit Ennius & in templis idē probauit: ac iſdem erat uerius: nec tamen idem ut optimus male ſonabat iſdē ipſe tractum ē a conſuetudine: ut peccare ſuauitatis cauſa licerer: & pomeridianas quadrigas: quā poſt meridianas libentius dixerim: & mehercule: quā mehercules: nō ſcire quidem barbaram iam uiderur neſcire dulcius. ipſum meridiem: cur non medidiem. Credo ꝙ erat inſuauius. Vna prepoſirio ē: eaq; nunc rantum in accæptis rabulis manet: ne eam quidē oīum in reliquo ſermone mutara ē. Nā amouit dicimus: & abegit & abſtulit: ut iā neſcias: an ne uerum ſit: an abs. Quid ſi etiam affugit: turpe uiſum eſt: & affer noluerunt: aufer maluerunt. Quæ præpoſitio præter hæc duo uerba: nullo alio in uerbo reperietur. Noti erant & naui & nari: quibus quum ī præponi oporteret dulcius uiſum eſt: ignori ignaui: ignari dicere quā ut ueritas poſtulabat. Ex uſu dicunt: & e rep. quod in altero uocalis excipiebat: in altero eſſet aſperitas: niſi litteram ſuſtuliſſes ut exegit edxit refert rerulit: reddidit: adiuncti uerbi ī primā litterā præpoſitio cōmutauit: ut ſuffugit: ſummouit: ſuſtulit. Quid in uerbis iunctis: quā ſcite inſipientem non inſapientem: iniquum nō inæquum. tricipitem non tricapitem: conciſum non cōcæſum. Ex quo quidā perciſum etiā uolunt: quod eadem conſuetudo non probauit. Quid uero hoc elegantius: quod non fit natura: ſed quodam īſtituto: indoctus dicimus breui prima littera: īſanus ꝓducta: ihumanus breui: inſœlix lōga: & ne multis qbus ī uerbis: eæ priæ lr̄æ ſūt q̄ ī ſapiēte q̄q; fœlice producte dicit̄: ī cæteris omnibus breuiter. Itemq; compoſuit: conſueuit: concrepuit: confecit: conſule ueritatem reprehendet. Refer ad auris probabunt. Quare cur ita ſe dicent iuuari: uoluptati autem aurium morigerari deber oratio. Quin ego ipſe quū ſcirē ita maiores locutos eē: ut nuſquā nſi ī uocali aſpiratiōe uterētur: loqbar ſicut pulchros & cæthegos: triūphos: Carthaginē dicerē aliquādo: idq; ſero cōuitio autiū: qū mihi extorta ueri-

taseſſet uſũ loquẽdi populo cõceſſi: ſciẽtiã mihi reſeruaui. Orchi/
nios tamẽ: & mathões & othones: Chæpiões ſepulchra: ehoroas:
lachtymas dicimus: quia per auriũ iudiciũ ſemper licet. purꝝ ſem
per Ennius nũq̃ pyrrhũ ui pateſeeerũt phruges nõ phryges ipſius
antiqui declarant libri: nec enim græcam litreram adhibebant.
Nunc autem etiam duas: & quum phrygum & quum phrygibus
dicendum eſſet abſurdum erat: ut tamẽ barbaris caſibus græcam
litterã adhibere: aut recto caſu ſolũ græce loqui: tamẽ & phryges
& Pyrrhũ aurium cauſa dicimus. Quinetiã quod iam ſubruſti/
cũ uidetur: olim aũt politius eoꝝ uerboꝝ quorũ eædem erant po/
ſtremæ duæ litteræ quæ ſunt in optumus poſtremã litteram detra
hebant niſi uocalis inſequebatur. Ita non erat ea offenſio in uerſi/
bus: quã nunc fugiunt poetæ noui. Ita eni loquebamur: qui ẽ oi/
bu princeps non oibus princeps: & uita illa dignu locoq̧: non di
gnus. Quod ſi indocta cõſuetudo tã ẽ artiſex ſuauitatis: quid ab
ipſa tandẽ arte: & doctrina poſtulari putamus? Hec dixi breuius
q̃ ſi hac de re una diſputarẽ: eſt enim hic locus late patens de natu
ra uſuq̧ uerborũ: longius aũt q̃ inſtituta ratio poſtulabat. Sed qa
rerũ uerborũq̧ iudiciũ prudentiæ eſt: uocũ aũt & numerorum au
res ſunt iudices: & q̧ illa ad intelligẽtiã referũtur: hæc ad uolupta
tẽ: i illis ratio iuenit: in his ſenſus artẽ: aut enim negligenda nobis
fuit uoluptas eorum quibus ꝓbari uolebamus: aur ars eius conci/
liandæ repetenda. Duæ ſunt igitur res quæ permulceant aures: ſo
nus & numerus: De numero mox: De ſono nunc quærimus. Ver/
ba (ut ſupra diximus) legenda ſũt potiſſimum bene ſonantia: ſed
ea non ut poetæ exquiſita ad ſonum: ſed ſumpta de medio qua põ
rus helles ſuperat tmolum. At tauricos locorum ſplendidis nomi
nibus illuminatus eſt uerſus. Sed proximus inquinatus in ſuauiſ/
ſima littera finit ſrugifera & ſerta Aſias arua tener. Quare boni/
tate potius noſtrorũ uerborũ utamur q̃ ſplẽdore græcoꝝ: niſi for/
te ſic loqui pœnitet: qua tempeſtate paris Helenã: & quæ ſequũ/
tur: Immo uero iſta ſequamur aſperitatẽq̧ fugiamus. Habeo iſtã
ego perterricrepã: idemq̧ uerſutiloquas malitias. Nec ſolum cõ/
ponentur uerba ratione: ſed etiam ſiniẽtur: quoniã id iudiciũ eẽ al
terum auriũ diximus: ſed ſiniũtur: aut cõpoſitiõe ipſa & quaſi ſua
ſponte: ut quædam genera uerborum: in quibus ipſis concinnitas
ineſt quæ ſiue caſus habent in exitu ſimiles: ſiue paribus paria red
duntur: ſiue opponuntur contraria ſuapte natura numeroſa ſunt:
etiam ſi nihil eſt ſactum de induſtria. In huius concinnitatis cõſe
cutione Gorgiã fuiſſe principẽ accepimus: quo de genere illa no/
ſtra ſunt in miloniana. Eſt enim iudices hæc non ſcripta: ſed nata
lex: quã non didicimus: ſed aceepimus: non legimus: ueꝝ natura
ipſa arripuimus: hauſimus: expreſſimus: ad quã nõ docti ſed facti
non iſtituti: ſed ibuti ſumus. Hæc eni talia ſunt: ut q̄a referunt ad
ea q̃ debẽt referri. Intelligamus nõ q̃ſitũ eẽ numerũ ſed ſecutum:
quod ſit idem in referendis contrariis: ut illa ſunt quibus non mo/

mus: ut hic: cuius rei aulus geli
us: quĩtilianus: ſeruius: diome/
deſq̧ meminerunt: ubi & cice/
ronis teſtimonium afferunt.

Purrum ſemꝑ ennius. nã nõ
y. græca littera ueteres uteban/
tur. ſed ꝓ ea: u ponebãt. Quod
ex plautina fabula: quæ amphi
tryo iſcribitur: licet etiã itueri.
nã cũ nomẽ fabulæ ex argumẽ
ti primis uerſuũ litteris ſigniſi
care plautus conſueuit: i hac di
ctione pro y. græca littera. u. po
ſuit: cũ inquit. uterq̧ deludunt
dolis mirum imodũ. Phruges:
quia phrux: nõ phryx dicebãt.
Nunc & duas: quoniã ipſa aſpi
ratio græca eſt: poſt conſonan
tes: ubi græce litteræ aſpiratæ
correſpondent. In barbaris ca
ſibus. eſt ſiquidẽ phryx barba/
rum: Poſtremã litterã detra
hebant. ſ. i lucretianis uerſibus
adhuc iuenias frequẽtiſſime fa
ctũ. Qui ẽ oibu priceps: nõ oi/
bus ut nũc. Quid ab ipa tãdẽ
arte: & doctrina poſtulari puta
mus. hoc dicit cũ iperita multi
tudo hanc auribus ſuauem iue
niret ꝓnunciationẽ quod nos
facere par eſt: q ab ipſa doctria
exculti: & politi debemus ita
longe melius ſicut poſſumus
hæc adhibere. In his ſenſus
artẽ. ſenſus exterior: qui auriũ
eſt. Voluptas coꝝ. qui nos au
diunt a qbus probari deſidera/
mus. Sonus: & numerus. ſo
nus quidem: qui i ſinguloꝝ de
lectu eſt uerborum: numerus
qui eſt in copula uerborum.

Superat tmolum mõtẽ cili
ciæ: qui & tinolus ut ait plini/
us: prius dicebatur. Aſias ar/
ua tenet. genitiuus ẽ aſias: quæ
ſiue caſus habent in exitu ſimi/
les. quæ homœoptota paulo/
ante diximus appellari. Siue
paribus paria redduntur. q̃ ſta/
tim memorabuntur. Eſt. n.
iudices hæc non ſcripta: ſed na
ta lex: ſcripta: & nata ſimiles ca
ſus: & paria paribus correſpon
dent. Quã nõ didicimus. ſed
accepimus: & quæ ſequuntur.

Sed ẽt uerſus efficit eã: quã ni
hil accuſas damnas. dimeter eſt
iambicus ſcazon eam pro una
ſyllaba ponitur: ut ſæpe eo mo
do loquuntur poetæ.

do numeroſa oratio: ſed etiam uerſus efficitur: Eam quam nihil accuſas: damna: cōdēnas diceret qui uerſum effugere uellet: bene quam meritam eē autimas pro autumas: dicis male mereri: id quod ſcis prodeſt: nihil id quod neſcis obeſt. Verſum efficit ipſa ratio contrariorū. id eſſet in oratiōe numeroſum: quod ſcis nihil prodeſt: quod neſcis multum obeſt. Semper hæc quæ græci antitheta nominãt: quum contrariis opponũtur contraria: numerū oratoriū neceſſitate ipſa efficiunt: & eum ſine induſtria. hoc genere antiqui iam ante Iſocratem delectabãtur: & maxime Gorgias: cuius in oratione plærũqꝫ efficit numerū ipſa cōcinnitas. Nos ēt in hoc genere frequentes ut illa ſunt in quarto accuſationis. Conferte hãc pacē cū illius bello: huius prætoris aduētū cū illius iperatoris uictoria: huius cohortem impurã cū illius exercitu iuicto huius libidines cū illius cōtinētia: ab illo qui cæpit cōditas: ab hoc qui cōſtitutas accepit: captas dicetis Syracuſas. Ergo & hi numeri ſunt cogniti: etiã a latinis. Genus illud tertiū explicetᷣ: quale ſit numeroſæ & aptæ orationis. Quod qui non ſentiunt quas auris habeant: aut quid in his hominibus ſimile ſit neſcio. Meæ quidē & ꝑfecto: cōpletoqꝫ uerborū ambitu gaudent: & curta ſentiũt: nec amant redundantia: quod *dico meas* contiones ſæpe ex clamore uidi: cū apte ſæpe uerba cōcidiſſent. *Id eni* expectãt aures: ut uerbis colligentur ſententiæ. Non erat hoc apud antiquos: & quidē nihil aliud fere non erat. Nam & uerba eligebãt & ſententias grauis: & ſuauis *reperiebant*. Sed eas aut uinciebant: aut explebant: *parum hoc* meipſum delectat inquiunt. Quid ſi antiquiſſima illa pictura paucorum colorum magis q̃ hæc iam perfecta delectet: illa nobis ſint credo repetenda: hæc. ſ. repudiãda: nominibus ueterum gloriantur. Habet aũt ut in ætatibus auctoritatem ſenectus: ſic in exemplis antiquitas: quæ quidem apud meipſum ualet plurimum. Nec ego id quod deeſt antiquitati flagito potius q̃ laudo: quod ē præſertim: cuum ea maiora iudicem quæ ſunt q̃ illa quæ deſunt. Plus eſt enim in uerbis: & in ſententiis bonis: qbus illi excellunt: q̃ in cōcluſione ſententiaꝝ: quã nō habent. poſt autē inuēta cōcluſio ē: qua credo uſuros ueteris illos fuiſſe: ſi iam nota atqꝫ uſurpata res eſſet: qua inuenta oīs uſos magnos oratores uidemus: ſed habet nomē īuidiã: quum ī oratiōe iudiciali: & forēſi numerus latine: græce rhytmos ineſſe dicitur. Nimis enī īſidiarū ad capiendas auris adhiberi uidetur. ſi etiam in dicendo ab oratore quærũtur hoc fræti iſti: & ipſi īfracta: & amputata loquuntur: & eos uituperant qui apta: & ſinita pronunciant: ſi inanibus uerbis leuibuſqꝫ ſententiis iunctæ ſint probæ res lecta uerba. Quid eſt cur claudere: aut inſiſtere orationem malint: q̃ cum ſententia pariter excurrere? Hic enim inuidioſus numerus nihil affert aliud: ni

Condēnas diceret: qui uerſum effugere uellet. quoniam una ſyllaba ſuperat: ſed tamen tales apud tragicos: & lyricos præcipue pindarum uerſus inuenias. nã dimeter macrocatalectus uerſus: ſane hæc ipſa exempla: & enthymemata a loco: qui diciť a cōtrariis ipē uolens oſtēdere ī topicis poſuit. Bene q̃ meritã eē autimas dicis male mereri: & hic trimeter eſt ſcazon ubi facta eſt cōciſio uerbi autumas pro eo dictumqꝫ autimas. ſuntqꝫ oīa hæc interrogatiue legenda: ut enthymema fiat a cōtrariis. Id qđ ſcis ꝓdeſt nihil: id quod neſcis obeſt. ſimiliter iãbicus eſt uerſus trimeter non quo comici: tragiciqꝫ utanť: ſed iambographi: ſiqdē apud comicos iambus: & ad iambi tradendã uelocitatē ſpōdeus adhibeť ita ut nō de ſede ſecūda cederet aut quarta iãbus: & ultimus ſēper ſit iãbus cū reſolutiōe aliorū pedū. ꝓpter idifferentē. n. ultimã ēt pyrrhichius in ſine ponitur: & ꝓpter reſolutionē iãbi ubiqꝫ tribrachus: ac ꝑ reſolutionē ſpōdei ubi ſpōdeus: ibidem dactylus: anapæſtus: & proceleuſmaticus. Quod ſcis nihil ꝓdeſt: qđ neſcis multū obeſt. trimeter quoqꝫ hic iãbicus eſt.

Numerū oratoriū neceſſitate ipſa efficiūt. iō nō mirū dicit in arte poetica ariſtoteles: q ait iãbicū iō metrū uideri prio iuentū q̄ plerūqꝫ ita loqmur: ut neſciēter: īprudēterqꝫ ī ipm īcidamus. In q̈rto accuſatiōis. ſubaudi ī uetrē. Quod q nō ſentiūt. q̃ fere ſunt cū clauſula minor ē q̃ ut uno poſſit ſpiritu ꝓnunciari: aut plane ad ſyllabas ipas rettulit. Nō erat hoc apđ antiquos. hoc ex uerbis refert illoꝝ cicero quos ſemꝑ carpit.

Illa nobis ſint credo repetenda. quæ nulla coloꝝ uarietate diſtincta: qđ quã turpe uiſu tã ridiculum auditu fuerit. Nec ego qd deeſt antiqtati flagito. hoc dicit ſunt aliq̃ ueterū: q uelim ut exēpla deſunt eis aliq̃: q̃ ī nobis ꝑfectiora ſūt: q̃ qdē nō poſco. Potius q̃ laudo. quia ſunt alia pluris faciēda: q̃ q̃deſūt. In uerbis: & ſētētiis. ſubaudi grauibus ipſoꝝ. Quãi cōcluſiōe ſniaꝝ. quã ut ſniæ qbuſdã numeris teneãť: uinciãtur: cōcludanť. Quã nō hēnt. nō. n. numeros ullos norūt. Inuēta cōcluſio. inuētus numerus. Atqꝫ uſurpata. i. in uſū ueniſſent. Sed hēt nomē īuidiã. odioſus hoibus numerus ubi ī iudiciis hæc q̃ri uideantur:

ſi ut ſit apte uerbis cõprehenſa ſentẽria: quod ſit etiã ab antiquis:
ſed plærũqꝫ caſu: ſæpe natura. Et quæ ualde laudãtur apud illos:
ea fere: qa ſunt cõcluſa laudant: & apud græcos quidem iam ãni
ꝓpe quadringenti ſunt: quũ hoc probat nos nuper agnouimus.
Ergo Ennio licuit uetera contemnendi dicere uerſibus: quos olim
Fauni uateſqꝫ canebãt. mihi de antiquis eodem modo non licebit:
præſertim cũ dicturus nõ ſim ante hunc: ut ille: nec quæ ſequũtur
nos auſi reſerare. Legi eni: audiuiqꝫ nõnullos: quorũ propemodũ
abſolute concluderetur oratio. Quod qui non poſſunt nõ eſt eis
ſatis non contẽni: laudari etiam uolunt. Ego autẽ illos ipſos laudo
idqꝫ merito: quorũ ſe iſti imitatores eſſe dicunt. Et ſi in his aliquid
deſidero hos uero minime: qui nihil illorũ niſi uitiũ ſequũtur: quũ
a bonis abſint longiſſime. Quod ſi aures tam inhumanas: tamqꝫ
agreſtes habent: ne doctiſſimorum quidẽ uirorum eos mouebit
auctoritas. Omitto Iſocratẽ diſcipuloſqꝫ eius Ephorũ: & Naucra-
tem: quãquã orationis faciendæ & ornandæ auctores locupletiſſi
ſimi ſummiqꝫ ipſi oratores eſſe debeant. Sed quis omnium do-
ctior? quis acutior? quis in rebus uel inueniendis: uel iudicandis
acrior Ariſtotele fuit? quis porro Iſocrati eſt aduerſatus īſenſius?
Is igitur uerſum in oratiõe uetat eẽ: numerum iubet eius auditor
Theodotes imprimis (ut Ariſtoteles ſæpe ſignificat) politus ſcri-
ptor atqꝫ artifex: hoc idẽ & ſentit & præcipit. Theophaſtus uero
& hiſdem de rebus etiam accuratius. Quis ergo iſtos ferat? qui
hos auctores nõ probent: niſi oĩno hæc eẽ ab his præcepta neſciãt
Quod ſi ita ẽ: nec uero aliter exiſtimo: quia ipſi ſuis ſenſibus nõ
mouẽtur: nihil ne eis inane uidetur. Nihil inconditũ? nihil curtũ?
nihil claudicãs? nihil redundãs? In uerſu quidẽ theatra tota excla
mant: ſi fuit una ſyllaba aut breuior: aut longior. Nec uero multi
tudo pedes nouit: nec ullos nũeros tenet: nec illud quod offendit:
aut cur: aut ĩ quo offẽdit ĩtelligit: & tamen omniũ longitudinẽ &
breuitatẽ ĩ ſonis. ſicut acutarũ grauiũqꝫ uocũ iudiciũ ipſa natura
in auribus noſtris collocauit. Viſne igit Brute totum hunc locũ
accuratius etiã explicemus: q̃ illi ipſi qui & hæc & illa nobis tradi
derunt? An his cõtenti eſſe quæ ab illis dicta ſunt poſſumus? Sed
quid quæro uelis ne quũ litteris tuis eruditiſſime ſcriptis te id uel
maxime uelle perſpexerim? Primũ ergo origo: deinde cauſa: poſt
natura: tum ad extremum uſus ipſe explicetur oratiõis aptæ atqꝫ
enumeroſæ. Nam qui Iſocratẽ maxime mirantur: hoc ĩ eius ſum
mis laudibus ferunt: quod uerbis ſolutis numeros adiunxerit.
Quum enim uideret oratores cum ſeueritate audiri: poetas autẽ
cum uoluptate tum dicitur numeros ſecutus: quibus etiam ĩ ora
tione uteremur cum iucunditatis cauſa: tum ut uarietas occurre-
ret ſatietati. Quod ab his uere quadam ex parte non totum dici-
tur. Nam neminem in eo genere ſciennus uerſatum Iſocrate con
fitendum eſt. Sed princeps inueniendi fuit Thraſimachus: cuius
oĩa nimis etiam extant ſcripta numeroſe. Nam (ut pauloante di-

Hoc freti iſti. hoc ſolatio ſu
blati: qui numeris uti neſciũt.
Quã cũ ſnĩa pariter excurre
re. ſubaudi donec ſuo nũero te
uiciat: ac potius ipſã malimus ĩ
terſcindere ſentẽtiã. Sed plærũ
qꝫ caſu qppe: q neſciũt ſe illis uti
Sæpe natura: qa ut eoꝝ natura
ac dicendi cõcinitate delectat:
ita ſæpe in numerũ ĩprudẽter
delabitur. Vetera cõtẽnenti.
nam ſi horatio credimus tradẽ
ti Liuii andronici ridet ennius
poemata: & faunos illos: atqꝫ ab
origines. Ante hũc. ſubaudi
numerũ: & ennius: q ueteres ĩ-
ceſſebat: ſed ut nunc eruditi lo-
quuntur oratores. Nõ eſt eis
ſatis nõ cõtẽni. ignaui prorſus:
& ridiculi inquit hoĩes cum ad
hanc dicendi uirtutem aſpira-
re nõ potuerint non eſt ſatis eis
quod nõ cõtẽnunt quẽadmo-
dũ fieri oportuit: ſed etiã lau-
dari quod neſciant uolunt. qui
nihil illorum quos ſe imitari di
cũt: cum uitã quidem imitẽtur:
uirtutes uero relinquant. mirã
cicero ĩcrepationẽ adhibet ad-
uerſum iſtos: quos non inſci-
tiæ mõ qđ numeris uti neſciãt:
ſed etiã inſaniæ: qui uitia a uir-
tutibus diſcernere nõ queant.
Tã inhumanas. i. incultas do
ctrina: nã humanitas doctrina
appellat: ut tã aulus gelius: quã
nonius marcellus ꝓbant uete-
rũ autoritate: quibus dicẽdi eſt
attributa autoritas. Ephoꝝ:
& naucratem. hiſtoricos iſocra
tis diſcipulos. Quis porro iſo
crati eſt aduerſatus ĩſenſius. &
ꝓinde ſi qđ ĩ numeris ariſtote-
les uidiſſet ĩprobãdũ cũ inimi-
cus eius iſocrates numerorum
fuiſſet ſtudioſiſſimus: an id ta-
cuiſſet: inquit: uel potius aſper-
rime nõ fuiſſet inſectatus. Is
igitur ſubaudi ariſtoteles: atqꝫ
artifex: qa de arte dicẽdi libros
reliqt. Quis ergo iſtos ferat.
ſubaudi in calũniã numeros ad
ducentes. Niſi omnino hæc
eſſe ab eis præcepta neſciãt. iu-
cunde cicero maxime eos cõar-
guit ignorantiæ quod neſciãt:
qui etiã de numeris ſcripſerint.
Nec uero aliter exiſtimo: q̃
ab inſcitia proficiſci. Nec ue-
ro multitudo pedes nouit. ĩpe-
ritũ uulgus inquit haud quaq̃
nouit pedes. Cũ. n. uideret ora

xi) paria paribus adiūcta: & ſimiliter definita. Itemq̃ cōtrariis relata
contraria: quæ ſua ſponte etiam ſi id non agas cadunt plerūq̃ nume
roſe. Gorgias primus inuenit: ſed id is eſt uſus intēperantius. Idē aūt
eſt genus (ut ante dictum eſt) ex tribus partibus collocatiōis. Alterū
horū uterq̃ Iſocratē ætate præcurrit: ut eos illos moderatione nō in
uentione uicerit. Eſt enim ut in transferendis trāquillior: ſic in ipſis
numeris ſedatior. Gorgias aūt auidior eſt eius generis: & his feſtiui/
tatibus: ſic enim ipſe cenſet: īſolentius abutitᷣ: quas Iſocrates: quum
tamē audiuiſſet in theſſalia adoleſcens ſenē iam Gorgiā moderatius
etiā tēperauit. Quin etiā ſe ipſe tantū quantū ætate præcedebat: ꝓ
pe eni centū confecit annos: relaxarat a nimia neceſſitate numerorū:
quod declarat in eo libro quem ad Philippum Macedonem ſcripſit:
quū iam admodum eſſet ſenex. In quo dicit ſeſe minus: iam ſeruire
numeris q̃ ſolitus eēt: ita non modo ſupiores: ſed ſe ipſe correxerat.
Quoniam igitur habemus apta orationis eos principes: auctoreſq̃
quos dicimus: & origo inuenta eſt cauſa quæratᷣ: quæ ſic aperta eſt:
ut mirer ueteres non eſſe cōmotos: præſertim quū: ut fit: fortuito ſæ
pe aliquid cōcluſe aperteq̃ dicerent: Quod quum aīos hominū: au
riſq̃ ꝑpuliſſet: ut ītelligi poſſet id quod caſus effudiſſet: acidiſſe iocū
de: notandū certe genus: atq̃ ipſi ſibi imitādi fuerūt. Aures enim uel
animus auriū nūcio naturalē quandā in ſe continet uocū omnium
mēſionē. Itaq̃ & longiora & breuiora iudicat & ꝑfecta ac moderata
ſemp expectat. Inutilia ſentit quædā & quaſi decurtata: quibus tāq̃
debito fraudetᷣ offenditᷣ. Productiora alia & quaſi īmoderatius ex/
currētia quæ magis etiā aſpernantᷣ aures: quod quū in plæriſq̃: tum
in hoc genere nimiū: quod ē offendit uehementius q̃ id quod uidetᷣ
parū. Vt igitᷣ poetica: & uerſus inuentus ē terminatione auriū obſer
uatione prudentiū: ſic in orationē aīaduerſum ē: multo illud quidē
ſerius: ſed eadem natura admonēte: quoſdam eſſe certos curſus: con/
cluſioneſq̃ uerborū. Quoniā igitᷣ cām quoq̃ oſtendimus naturam
nunc: id enī erat tertiū: ſi placet explicemus quæ diſputatio nō huius
inſtituti ſermonis ē: ſed artis intimæ. Quæri enī pōt qui ſit orationis
nūerus: & ubi ſit natus & poſitus: e quo & is unus ne ſit: an duoᷣ an
pluresᷣ quaq̃ ratione cōponatᷣ: & ad quam rē: & quādo & quo loco
& quēadmodum adhibitus aliquid uoluptatis afferat. Sed ut ī plæ/
riſq̃ rebus: ſic ī hac duplex ē conſiderādi uia quarū altera eſt lōgior:
breuior altera: eadē etiā planior. Eſt aūt lōgioris prima illa quæſtio:
ſit ne omnino ulla numeroſa orationᷣ Quibuſdā enī nō uidetᷣ: quia
nihil inſit in ea certi ut ī uerſibus: & ꝙ ipſi q affirment ēt eſſe nume
ros rationē: cur ſint: nō queāt reddere. Deīde ſi ſit nūerus in oratione
qualis ſit: aut quales & e poeticis ne numeris an ex alio genere quo/
dā & ſi e poeticis quis eorū ſit: aut quiᷣ Nāq̃ aliis unus modo: aliis
plures: aliis omnes idē uidētᷣ. Deinde quicūque ſūt: ſiue unus ſiue
plures: cōmūes ne ſint oī generi orōnisᷣ quoniā aliud genus ē narrā/
di: aliud ꝑſuadēdi: aliud docēdi: an diſpares numeri cuiq̃ orōnis ge/
neri accōmodētur: ſi oēs: q̃ ſint: ſi diſpares: qd īterſit: & cur nō æque ī
orōne atq̃ uerſum numerus appareatᷣ Deīde quod dicitᷣ ī orōne nu

tor. numerorum iā originem
aggreditur. Quod ab his
uere. eatenus uere aiūt: q̃ te/
nus dicunt numeris delecta
tū iſocratem. quatenus ipſū
autē primum numeris uſū
ferūt: fallūtur. ſiquidem alii
ante iſocratem uſi ſunt nu/
meris. Princeps inuenien
di. Thraſimachus. primus
inuenit numeroſam inquit
orationem thraſimachus.
huius meminit plato in dia
logis. Similiter definita.
quæ homœoteleuta dixi/
mus appellari. Sed is eſt
uſus intemperantius. quod
nimius in eis fuerit feſtiui/
tatibus dicendi: ueneres fe/
ſtiuitates cicero appellat.
Prope. n. centū cōfecit an/
nos. panathenaicū. n. ſcri/
bens nonageſimū: & quar/
tum agebat annum: uelut
ipſe de ſe locutus inquit.
ηγουμαι γαρ ουχ αρμοτ
τειν ουτε τοισ ετεσι τοισ:
ενενηκοντα και τεσσαρ/
σιν ων εγω τυγχανω γε/
γονωσ ουθ ολωσ τοισ η/
δη πολιασ εχουσιν εκει/
νον τον τροπον επιλεγειν.
Relaxat a neceſſitate nu/
merorū. quoniā ut ipe ait ta
lis orō ſeni nō cōgruat. Ipſi
ſibi imitādi. i. ſequendū fuit
eis eā cōcinnitatē: quā ſemel
uſurpaſſent. Aures. n. uel
animus: alii. n. cōcētū muſi/
cū auribus tātū iudicari cen
ſuerūt: alii ſola ratione: alii
porro melius tum ſenſu: tū
ratiōe: q̃ aīo inſedit putaue
rūt. An diſpares numeri
. i. diſſimiles ī his oībus iue
niantᷣ. Numerus interual/
lis longarum: & breuiū ut in
muſicis diaſtemata. Quæ
græci uocāt ſchemata. de q/
bus ſupra abūde dictum ē.
Finitimū ē numero: tā. n.
figurata q̃ numeroſa oratio
ſplēdidā reddunt orationē.
Per ſe plærūq̃ ꝑfectū eſt.
nā luminibus orō. i. tropis:
& ſchematis ꝑ ſeſe elegans
& ornata ſatis apparet ora/
tio. Iniquum eſt quod ac
cidit nō cognoſcere. admo
dū inquit alienum eſt non
cognoſcere: quo maxie ſen
ſus noſter afficitur. Neq̃

meroſum: id utrũ numero ſolum efficiat̃: an etiã uel compoſitione quadam: uel genere uerborũ: an ẽ ſuum cuiuſq;: ut numerus iteruallis: cõpoſitio uocibus: genus ipſum uerboꝝ quaſi quædam forma: & lumen orationis appareat: ſitq; omnium fons compoſitio ex eaq; & numerus efficiatur: & ea quæ orationis quaſi formæ: & lumina quæ (ut dixi) græci uocant ſchemata. At nõ eſt unũ: nec idem quod uoce iucundũ eſt: quod moderatiõe abſolutũ: & quod illuminatũ genere uerboꝝ q̃q̃ id quidẽ finitimũ eſt numero: quia p ſe plærũque pfectũ eſt. Cõpoſitio aũt ab utroque differt: q̃ tota ſeruit grauitati uocũ aut ſuauitati. Hæc igit̃ fere ſunt: in quibus rei natura quærenda ſit. Eſſe igit̃ in oratione numerũ quendam nõ ẽ difficile cognoſcere. Iudicat enĩ ſenſus in quo iniquũ eſt quod accidit nõ cognoſcere: ſi cur id accidit reperire nequeamus. Neque enim ipſe uerſus ratione ẽ cognitus ſed natura atque ſenſu quem dimẽſa ratio docuit: quid acciderit: ita notatio naturæ & aĩaduerſio pepit artẽ. Sed in uerſibus res eſt aptior q̃q̃ etiã a modis quibuſdam cantu remota ſoluta eſſe uideat̃ oratio: maximeq; id ĩ optimo quoq; eorum poetarũ: qui lyrici a græcis nominãtur: quos quum cantu ſpoliaueris: nuda pene remanet oratio. Quorum ſimilia ſunt quædã etiam apud noſtros: uelut in thyeſte. Quẽnam te eſſe dicam? quin tarda ĩ ſenectute: & quæ ſequuntur: quæ niſi quũ tibicẽ acceſſit oratio ni ſunt ſolutæ ſimillima. At comicorũ ſenarii ,ppter ſimilitudinẽ ſermones ſic ſæpe ſunt abiecti: ut nõnunq̃ uix in his numerus & uerſus intelligi poſſit: quo ẽ ad inueniendũ difficilior in oratione numerus q̃ in uerſibus. Oĩo duo ſunt quæ cõdit orationẽ: uerboꝝ: numerorũq; iucũditas. In uerbis ineſt quaſi materia quædã: in numero expolitio: ſed ut cæteris ĩ rebus neceſſitatis inuẽta antiquiora q̃ uoluptatis. Ita ĩ hac re accidit ut multis ſæculis ante oratio nuda: ac rudis ad ſolos animorum ſẽſus exprimẽdos fuerit repta q̃ ratio numeroꝝ eã delectationis aurium excogitata. Itaq; & Herodotus & eadem ſuperior quæ ætas numero caruit: niſi quãdo temere ac fortuito: & ſcriptores perueteres: de numero nihil omnino: de oratione præcepta multa nobis reliquerũt. Nã quod facilius eſt & magis neceſſarium id ſemp ante cognoſcitur. Itaq; traſlata: aut facta: aut iuncta uerba facile ſunt cognita: quia ſumebantur e conſuetudine quotidianoq; ſermone. Numerus aũt non modo depromebatur neq; habebat aliquã neceſſitudinẽ: aut cognationẽ cũ oratione. Itaq; ſerius aliquãto notatus & cognitus quaſi quandã paleſtrã & extremã liniamẽta orationi attulit: quo & ſi anguſta quædã atq; conciſa: & alia collocata & diffuſa oratio: neceſſe ẽ id non litterarum accidere naturæ: ſed interualloꝝ longorũ: & breuiũ uarietate. Quibus implicata atq; permixta oratio: quoniã tũ ſtabilis eſt: tũ uolubilis: neceſſe eſt eiuſmodi naturã numeris contineri. Nã circuitus quẽ ſæpe iam diximus incitatior numero ipſo fertur & labit̃ quoad perueniat ad finẽ & inſiſtat. Perſpicuũ ẽ igit̃ numeris aſtrictã orationẽ eẽ debere carere uerſibus: ſed ei numeri poetici ne ſint: an ex alio genere quodã deinceps ẽ uidendũ. Nullus ẽ igit̃ numerus extra poe

enĩ ipſe uerſus ratiõe ẽ cognitus: at ut lucretius putat ex auiũ concentu homines cæperunt primo ipſiq; modulate aliquid pferre. Notatio naturæ: q̃ fuit in ſenſu. Et animaduerſio ratiõe cõpræhenſa. Peperit artẽ. ita ars ortũ habuit. Qui lyrici a græcis nominãtur. nã in his maxie cãtilenæ diuerſa harmonia eſt. Lyrici quod ad lyram uerſus canerẽt: ſicut ẽt a modulatu melici ſunt noĩati. In thyeſte tragœdia ueteres latini: uel ẽnii: uel pacuuii: uel actii alteriuſue fabula. Cũ tibicẽ acceſſit cũ ad tibias canũtur uerſus: ut ẽt cãtu teneat̃ auditor. Quo ẽ ad iueniendũ difficilior ĩ oratiõe numerus. quoniã numero comœdiaꝝ adhuc obſcurior. Itaq; trãſlata: aut facta. quoniã hæc admodum neceſſaria erãt: q̃ ĩ oĩ oratiõe erãt uſurpanda. Quãdã paleſtrã. q̃ exercendi corporis cã inuẽta ẽ. Et extrema liniamẽta orationi attulit. a pictoribus ſumpta trãſlatio: hoc ẽ abſoluit ita orationẽ ut ĩ ea polienda nihil amplius deſideraret. Tũ ſtabilis. q̃a ex lõgis: ut ex ſpõdeis: uel moloſis: Tũ uolubilis. quæ ex breuibus: & pæanibus q̃ttuor: uel iãbis aut trochæis. Nã circuitus. quẽ græci periodon: cicero multis appellat nominibus: modo. n. clauſulã: modo circuitum: modo cõpræhẽſionem: ut aliter etiam uocare ſolet. Nullus eſt igitur numerus extra poeticos. i. q pedibus eiuſmodi conſtet: atq; conficiatur: q̃bus etiam ipſi utuntur poetæ in uerſibus. Nam omnis talis eſt. ſubaudi numerus. nã ſicut hãc pedes: quã ipſe aperit habẽt ſectionem: ita numeri: q ex pedibus cõſtant habeãt neceſſe ẽ. Partem pedis: aut æqualẽ eſſe ut in pyrrichio ſpondeoq;. Aut altero tãto. ut in trochæo: & iambo: aut ſeſqui eſſe maiorem: ut pæanes quattuor: eſt & tripla proportio: ut in amphi

bracho: & ſeſquitertia: & i quattuor epitritis unde etiā nomē habuerunt epitriti. Aequalis dactylus: quia una duorū temporū cū duobus temporibus comparata æqualem proportionē facit. Duplex iambus: quia duo tempora cū uno comparātur. Seſqui pæan. quoniā tria tempora cū duobus conferuntur. Qui pedes in orationem cadere qui poſſunt: ac ſi dicat nullo modo accidere poterit. hoc dicit nō quī alii quoq; cadant: ſed ſatis habuit aliquos oſtendere. ideo etiā ſubiungit. incidere uero omnes in orationē etiā ex hoc itelligi poteſt.

Quod uæhementer eſt uitioſum. quoniam dum ſoluta eſſe debet oratio uitioſe uerſus pangitur. Neq; exaudimus noſmetipſos. nō ſuſpicimus quid dicamus. Senarios uero .i. trimetros iambicos: Et hipponactæos effugere uix poſſumus. hipponactæū ab hipponacte iābographo carmē appellatum. Eſt aūt metrū iambicū hipponactæū ut manlius īquit theodoricus quod reperit pedes ex lege in aliis cōpræhenſa: & additur ei i fine pes bacchius. ibis liburnis inter alta nauiū recurrens: ē etiam alterum iambicū hipponactæū quod a nobis cōprobatur in quo ſextus pes ſpōdeus ponitur. huius exēplū hic nō iambum reddit pedem ſextum. Sed tamen uerſus uitioſum genus. uerū tamen inquit uitioſe uerſibus utimur. Sed etiam anapæſta. ſubaudi carmina: ſane i anapæſtico metro: ut idem manlius theodoricus inquit nullum pedem ita congruere ut ſpōdeum uidemus: nam quāuis dactilum i hoc metro a quibuſdam græcis poſitū inuenimus eo tamē adhibito cōfragoſius quiddam reſonat: & durius itaq; tametſi dactylus: atq; anapæſtus ſūt tēporibus pares: id tamē auriū ſenſus cui eſt maxime parendum efflagitat: ut quemadmodū ītromitti in metrum dactylicū ne eius ſuauitatē corrumpat non poteſt: ita metrū anapæſticū ne eius genera minuātur dactylo inhoſpitalis erit. accommodatiſſimus uero ſpondeus in hoc metro locus prius: cæteri: atq; oēs pedes anapæſti. ita tamen ut pro ultimo pede: ſicut i trochaico metro una tamē ſyllaba cōſtituatur. prio aūt metrū anapæſticū: aut dactylicū ab hexametro metro ordimur. huius exēplū alte ſuperemicat ætna poloq; ꝓpinquat. Hæc mālius nō me fugit hic de hoc metro poſſe alia plura dici: ſed quod ad hunc locū attinet pluribus dicēdū non fuit. Anapæſticus is: qui ariſtophanius nominat̃. ariſtophanius cōſtat monometro: uel dimetro: ut optima calliope. Sed tamē hic corrector. ironicos hic corrector: quoniā dum alios corrigit in eo: ī quo corrigit uitio īpe repræhendēdus

Sunt. n. q iābum putēt. ut ariſtoteles. Quod ille dactylicus numerus hexametroꝝ magniloquētiæ ſit accōmodatior. ſicut demetrius phalereus putat. Profectus ex optīa diſciplina. ſubaudi iſocratea. Et choreū. choreus aliquādo trochæus: aliquādo tribrachus appellat̃. Alterā nimis icitatā: quæ ex choreis. i. tribrachis.

ticos: ꝓpterea ꝙ definita ſunt genera numeroꝝ. nam oīs talis ē: ut unus ſit e tribus. Pes. n. qui adhibetur ad numeros partit̃ i tria: ut neceſſe ſit ptē pedis: aut æqualē eē alteri parti: aut altero tāto: aut ſeſq eē maiorē. Ita fit æqualis dactylus: duplex iābus ſeſqui pæan q pedes ī orōnē nō cadere q poſſunt: qbus ordine locatis qđ efficitur numeroſū ſit neceſſe ē. Sed quærit̃ quo nūero: aut qbus potiſſimū ſit utēdū. Incidet̃ uero oīs i orōnē ē ex hoc itelligi pōt ꝙ uerſus ſæpe ī orōne ꝑ īprudētiā dicimus: qđ uehemēter ē uitioſū: ſed nō attēdimus: neq; exaudimus noſmetipſos. Senarios uero & hyponacteos effugere uix poſſumus. Magnā. n. partem ex iābis nr̄a cōſtat orō: ſed tamē eos uerſus facile agnoſcit auditor: ſunt. n. uſitatiſſimi. Inculcamus aūt ꝑ īprudētiā: ſæpe ēt minus uſitatos: ſed tamē uerſus uitioſum genus: & lōga aī ꝓuiſiōe fugiēdū. Elegit ex multis iſocratis libris triginta forraſſe uerſus Hieronymus ꝑipateticus īprimis nobilis: plæroſq; ſenarios: ſed ēt anapæſta: quo quid pōt eē turpius: & ſi i eligēdo fect malicioſe. Pria. n. ſyllaba dēpra ī prīo uerbo ſentētiæ: poſtremū id uerbū primā rurſus ſyllabam adiūxit inſequētis. Itaq; factus ē anapæſticus is q Ariſtophaneus nominat̃: qđ ne accidat obſeruari nec pōt: nec neceſſe ē. Sed tamē hic corrector ī eo ipſo loco quo repræhendit: ut a me aīaduerſū ē ſtudioſe inqrenti: ī eū imitit īprudens ipſe ſenariū. Sic igit̃ hoc cognitū ī ſolutis etiā uerbis ieſſe numeros: eoſdemq; eſſe oratorios: q̄ ſint poetici. Seq̄tur ergo: ut q maxīe cadāt ī orōnem aptā numeri uidendū ſit. ſunt enī q iambū putent: ꝙ ſit oratiōi ſimillimus: q̄ de cā fieri ut is potiſſimū ꝓpter ſimilitudinem ueritatis adhibeat̃ in fabulis: ꝙ ille dactylicus numerus exametroꝝ magniloquentiæ ſit accōmodatior. Ephorus āt leuis ipſe orator ſed ꝓfectus ex optima diſciplina pæana ſeq̄tur: aut dactylū: fugit aūt ſpōdeū & choreū. Quod enī pæan habeat tris breuis: dactylus aūt duas breuitate & celeritate ſyllabaꝝ labi putat uerba ꝓcliuius: cōtraq; accidere ī ſpōdeo & choreo ꝙ alter e lōgis cōſtaret: alter e breuibus fieret: alterā nimis icitatā: alterā nimis tardā: neutrā tēpatā. Sed & illi priores errāt & Ephorus i culpa eſt. Nā & q pæana prætereūt nō uident molliſſimū a ſeſe numeꝝ eūdemq; ampliſſimū præteriri. Quod lōge Ariſtoteli uidet̃ ſecus q iudicat Heroum numerū grādiorem q̄ deſideret ſoluta orō: iambū aūt nimis e uulgari eſſe

ſermõe. Ita nec humilẽ nec abiectã orõnẽ: nec nimis altã & exaggeratã ꝓbat. plenã tamen eã uult eſſe grauitatis. ut eos q audiẽt ad maiorẽ admirationẽ poſſit traducere: trocheũ aũt qui ẽ eodem ſpatio quo choreus cordacẽ appellat. qa cõtractio & breuitas dignitatẽ nõ habeat. Ita pæana ꝓbat: eoq; ait uti oẽs: ſed ipſos nõ ſentire quũ utant᷑. Eſſe aũt tertiũ ac mediũ inter illos: ſed ita factos eos pedes eſſe: ut in eis ſingulis modus inſit: aut ſexqplus: aut duplex: aut par. Itaq; illi de quibus ante dixi tantũmodo cõmoditatis habuerũt rationẽ: nullã dignitatis. Iãbus enĩ & dactylus ĩ uerſũ cadũt maxime. Itaq; ut uerſum fugimus ſic hi ſunt ĩ oratiõe euitandi continuati pedes. Aliud enĩ quiddã ẽ oratio: nec qcq̃ inimicius q̃ illa uerſibus. Pæan aũt minime eſt aptus ad uerſũ: quo libẽtius eũ recipit orõ. Ephorus uero ne ſpõdeũ quidẽ quẽ fugit ĩtelligit eẽ æqualẽ dactylo quẽ ꝓbat. Syllabis enĩ metiẽdos pedes nõ interuallis exiſtimat: quod idẽ facit in trocheo: q tpibus & interuallis par ẽ iambo: ſed eo uitioſius in orõne ſi ponat᷑ extremus: q uerba melius in ſyllabas longiores cadũt. Atq; hæc q̃ ſũt apud Ariſtotelẽ eadẽ a Theophraſto Theodecteq; de pæane dicunt᷑. Ego aũt ſentio oĩs in orõne eẽ q̃ſi pmixtos & cõfuſos pedes. Nec enĩ effugere poſſemus aĩaduerſionẽ ſi ſemp hiſdẽ uteremur: quia nec numeroſa eſſe: ut poema: neq; extra numerũ: ut ſermo uulgi debet oratio. Alteꝝ nimis ẽ iunctũ: ut de ĩduſtria factũ appareat. Alteꝝ nimis diſſolutũ: ut puulgatũ atq; uulgare uideat᷑: ut ab altero nõ delectere: alteꝝ oderis. Sit igit᷑ (ut ſupra dixi) pmixta & tẽperata numeris: nec diſſoluta: nec tota numeroſa pæane maxime: quoniã optimus auctor ita cenſet: ſed reliquis etiã nũeris: quos ille præterit tẽperata: Quos aũt numeros: cũ quibus tanquã purpurã miſceri oporteat nũc dicẽdũ ẽ: atq; ẽt quibus orõnis generibus ſint quiq; accõmodatiſſimi. Iãbus enĩ frequẽtiſſimus ẽ in his quæ demiſſo atq; humili ſermõe dicũtur: pæan ãt ĩ ãplioribus: ĩ utroq; dactylus: ita ĩ uaria & ppetua orõne: hi ſũt ĩter ſe miſcẽdi & tẽperandi: ſic minime aĩo aduerteret᷑ delectatiõis aucupiũ: & q̃drãdæ orõnis ĩduſtria. Quæ latebit eo magis: & uerboꝝ & ſniaꝝ põderibus utemur. Nã q audiũt hæc duo aĩaduertũt & iocũda ſibi cẽſẽt: uerba dico & ſnĩas: eaq; dũ aĩs attẽtis admirãtes excipiũt: fugit eos & prætervolat numerus: q tamẽ ſi abeſſet illa ipſa delectarẽt: nec uero minus his curſus ẽ numeroꝝ: orõnis dico. Nã ẽ lõge aliter in uerſib9 nihil ut fiat extra modũ. Nã id qdẽ eẽt poema: ſed oĩs nec claudicãs: nec q̃ſi fluctuãs: & æq̃liter cõſtãterq; ĩgrediẽs numeroſa habet᷑ orõ. Atq; ĩ dicẽdo nũeroſũ putat᷑: nõ q totũ cõſtat e numeris: ſed q ad nũeros ꝓxĩe accedit: quod etiã difficilius ẽ orõne q̃ uerſibus: quod ĩ illis certa q̃dã & definita lex ẽ: quã ſeq ſit neceſſe. In dicẽdo ãt nihil ꝓpoſitũ: niſi aut ne ĩmoderata: aut anguſta: aut diſſoluta: aut fluens ſit orõ. Itaq; nõ ſunt ĩ ea tanquã tibicini pcuſſionũ modi: ſed uniuerſa cõpræhenſio: & ſpẽs orõnis clauſa & ter

Alterã nimis tardã. q ex ſpõdeis. Priores errant. ideo non mirandũ ſi numeri nõdũ eis ſatis noti. Heroũ numerũ: qui ex dactylis cõſtet: uel ſpondeis. Trochæũ aũt: q ẽ eodẽ ſpatio: quo choreus. uterq; enĩ tribus conſtat temporibus. Cordacem appellat. i. laſſiuã: & procacem exultationẽ: quod in breuitate grauitas nulla ſit. Ita pæona probat pp dictionis lõgitudinẽ. Aut ſeſcuplus: qui ab aliis ſeſqualter etiã dicit᷑ latinis: græce aũt hemiolios ut tria ad duo. trigita ad uiginti: in quibus totum & dimidia alterius pars continetur numeri ſuperparticularis. quis aũt hic in pedibus metiẽdus ſit: ſicut & duplus: & triplus: & ſeſquitertius aut par iam dictũ. Iambus. n. & dactylus in uerſum cadunt maxime. hoc nõ dicit quin reliqui quoq; uerſum faciant: ſed quia hi coniuncti facile uerſũ facere dinoſcantur: multi iãbi: multiq; dactyli. Pæan autem minime eſt aptus ad uerſũ: atq; pæanicũ etiam metrũ dicimus intelligendũ ergo uerſum: qui ſonitũ aliquem poeticũ habeat: & eo metro rariſſime quoque utuntur poetæ. Aequalem dactylo. ſubaudi temporibus: nam et æqualis ẽ etiã ſectio. Nec enĩ poſſemus effugere animaduerſionem: quia cũ ſimilibus oẽs clauſule pedibus terminarẽt᷑: dephẽderet᷑ dicẽdi aucupiũ: & ꝓinde ubi uere dicer᷑ uideri uelles luder᷑ uidere. Alterũ nimis ẽ iũctũ. poema. Alteꝝ nimis diſſolutũ. qd ad ſermonẽ ptinet: iõ neutro genere ꝓtulit: qa ad rẽ: nõ ad ſermonẽ dirigit cogitatũ. Ab altero nõ delectere. ſermõe. Alterũ oderis. cũ ſimiles uideas poemati. Optimus autor. ſubaudi ariſtoteles. Hi ſunt ĩter ſe miſcẽdi iãbus: dactylus: pæan. Et quãdrãdæ orõnis ĩduſtria. ſicut enĩ q̃drata forma maxĩe ſtabilis ẽ: unde & eã plato terræ aſcribendã eẽ cẽſuit: qa quaq̃ iactes: & uoluas firmat᷑: ita ĩde q̃drar᷑ cõuenĩr dixerũt ueteres. Quæ latebit eo magis: hoc dicit. auriũ qd q̃rimus aucupiũ occultabit᷑ ſi põdus erit ĩ uerbis: atq; ſentẽtiis. Qui tamẽ ſi abeſſet. ſi nullus foret numerus ꝓpter grauitatẽ tamẽ uerboꝝ: & ſentẽtiaꝝ aures ad audiẽdũ intẽtæ eſſent. Ad numeros ꝓxime accedit. ſi qdẽ ex pedibus conſtanr

numeri:nec pars ulla ua
cat pedibus.clauſula ue/
ro ſatis habet: ſi primor
dia pedibus cōſtent:at/
q; adeo uerſuū primor
diis fines pedibus cōclu
danť uerſum nō termi/
nātibus. Tāquā tibici
ni pcuſſionū modi. ubi
percuſſiōe digitoꝝ bre
uitas: & lōgitudo ſylla/
bæ oſtēdať. Eſt enim
ille ābitus nō abiiciēdus
qđ fieri uidebiť ſi ſola ul
tima ſint numeroſa.

Nō erit difficillimū.id
uere. nā quoquo mō ſe
quiſpiā exercuerit; ita
dicit uel adeo uerū ē ut
nobis frequētiſſime ſcri
bētibus uerſus: extēpo/
ralis q̄dā uerſū dicēdi fa
cultas emanet. uerba cō
currūt ad illā afferēdā ſē
tētiā ita ut mēs ipa:q̄ ni/
hil celerius dici poteſt.

Spectaṙ debēt ad ulti
mū.quoniā pars ultima
potiſſimū mouet audiē
tē. Incitatior ſi ex bre/
uibus cōſtet. In reliq̄s
ornamētis.q̄ ſunt in ſo/
no uerboꝝ:& figuris.

Ternæ ptes uerborū
.i. ī tria genera uerborū
diſtribuitur ornatus: ut
ſint trāſlata : ut nouata:
ut priſca:addūt ēt alii:ut
alibi ipſemet cicero pro/
pria: ſed ſubiūgit. Nā
de ꝑpriis nihil hoc loco
dicimus.quoniā ea ma/
gis humili cōueniūt cha
racteri. Cōcinnitate. ut
ſupra oſtēſū cū cōmode
copulāť. Aut cōſtructi/
one uerboꝝ. ut hēnt cō
traria. Si quādo ſemp in
grādiloquo. ſubaudi ne
ſibi ſit ipe cicero contra/
rius: ſupra.n. humilem
characterē ait lōge abeſ/
ſe a numero oporteṙ. In
tota cōtinuatiōe uerbo/
rū.i.piodo. Quoꝝ.ſub/
audi uerſuū īparibus:an
æq̄libus:q̄bus periodus
cōſtat. Deq; eoꝝ par/
ticulis.i.cæſis: ac inēbris

Remotis igiť reliq̄s ge/
neribus. demōſtratiuo:
ſiue panagyrico: & deli/

minata ē:quod uoluptate auriū iudicať. Solet aūt quæri toto ne in am/
bitu uerboꝝ numeri tenendi ſint:an ī primis partibus atq; in extremis?
Pleriq; enī cenſent cadere tantū numeroſe oportere terminariq; ſenten
tiā.Eſt aūt ut id maxīe deceat nō id ſolū. ē enī ille ambitus non abiiciēn
dus.Quare quū aures extremū ſemp expectēt:in eoq; acq̄eſcant:id ua
care numero nō oportet: ſed ad hūc exitū tā a principio ferri debet uer/
boꝝ illa cōpræhēſio: & tota a capite ita flueṙ: ut ad extremū ueniēs ipſa
cōſiſtat. Id aūt bona diſciplina exercitatis q & multa ſcripſerūt:& q̄cūq;
ſine ſcripto dicerēt ſimilia ſcriptoꝝ effecerint nō erit difficillimū. Ante
enī circūſcribiť mēte ſnīa:cōfeſtimq; uerba cōcurrunt:quæ mēs eadē q̄
nihil ē celerius ſtatim dimittit:ut ſuo quodq; loco reſpondeat: quoꝝ de
ſcriptus ordo alias alia terminatiōe cōcludiť: atq; oīa illa: & pria & me
dia uerba ſpectare debēt ad ultimū. Interdū enī curſus ē in orōne incita
tior:interdū moderata īgreſſio:ut iā a principio uidēdū ſit quēadmodū
uelis uenire ad extremū:nec ī numeris magis q̄ in reliq̄s ornamētis orō/
nis:eadē quū faciamus q̄ poetæ:effugimus tamē ī orōne poematis ſimi
litudinē.Eſt.n.ī utroq; & materia & tractatio:materia in uerbis:tracta/
tio ī collocatiōe uerboꝝ. Ternæ aūt ſunt utriuſq; partes uerboꝝ: trāſla/
tū:nouū:priſcū.nā de ꝑpriis nihil hoc loco dicimus. Collocatiōeſq; aūt
eæ q̄s diximus: cōpoſitio:cōcinnitas: numerus: ſed ī utroq; frequētiores
ſūt:& liberiores poetæ.Nā & trāſferūt uerba quū crebrius. tū ēt auda/
cius:& priſcis libētius utūtur:& liberius nouis: qđ idē fit ī nūeris: ī q̄bus
q̄ſi neceſſitati parere cogūtur:ſed tamē hæc nec nimis eē diuerſa:neq; ul
lo mō coniūcta ītelligi licet. Ita fit ut nō itē in orōne: ut ī uerſu numerus
extet: idq; qđ numeroſū ī orōne diciť nō ſemp numero fiat: ſed nōnunq̄
aut cōcīnitate aut cōſtructiōe uerboꝝ. Ita ſi numerus orōnis q̄riť: q ſit:
oīs eſt: ſed alius alio melior atq; aptior. Si locus ī oī pte uerboꝝ: ſi unde
ortus ſit ex auriū uoluptate: ſi cōponēdorū: ratio diceť alio loco: q a pti/
net ad uſū:q̄ pars q̄rta & extrema nobis ī diuidēdo fuit:ſi ad quā rē adhi
beať ad delectationē:ſi quādo ſemp: ſi quo loco ī totā cōtinuatiōe uerbo
rū:ſi q̄ res efficiat uoluptatē eadēq; ī uerſibus: quoꝝ modū notat ars: ſed
aures ipſæ tacito: quū ſēſū ſine arte definiūt. Satis multa de natura:ſeq̄ť
uſus de quo ē accuratius diſputādū. In quo q̄ſitū ē:ī toto ne circuitu illo
orōnis quē græci piodū appellāt: nos tū ambitū tū circuitū tū cōprehē/
ſionē aut cōtinuationē aut circūſcriptionē dicimus: an ī prīcipiis ſolum
an ī extremis:an ī utraq; parte numerus tenēdus ſit? Deīde quū aliud ui
deať eſſe numerus: aliud numeroſū qd īterſit? tū autē ī oībus ne nūeris
æqualiter particulas deceat īcidere: an facere alias breuiores: alias lōgi/
ores: idq; quādo: aut cur: q̄buſq; partibus: pluribus ne: an ſingulis: īpari
bus:an æq̄libꝫ:& q̄ndo: aut iſtis aut illis ſit utēdū: queq; īter ſe aptiſſime
collocēť:& quō: an oīno nulla ſit ī eo genere diſtictio: qđq; ad rē maxīe
ptineat:q̄ rōne numeroſa fiat oratio. Explicādū ēt ē unde orta ſit forma
uerborū: dicēdūq; quātos circuitus facere deceat. Deq; eorū particulis
& tāq̄ īciſionibus diſſerēdū eſt. Quærēdūq; utrū una ſpecies & lōgitu/
do earū: an ne plures: & ſi plures quo loco: aut quādo: quoq; genere uti
oporteat. Poſtrēo totius generis utilitas explicāda ē: q̄ q̄dē ꝑ patet latius

nõ ad unâ.n.rẽ aliquã:ſed ad plures accõmodať.Ac licet nõ ad ſin
gulas res reſpõdẽtẽ de uniuerſo generȇ ſic dicerȇ: ut ẽt ſingulis ſatis
reſpõſũ eẽ uideať.Remot{ igȓ reliqs generibꝫ unũ ſelegimus:hoc
qdẽ ĩ cãis foroq; uerſať:de quo dicemus.Ergo ĩ aliis.i.ĩ hiſtoria &
ĩ eo qđ appellamus epidicticõ.placet oĩa dici Iſocrateo Theopom
peoq; morȇ:illa circũſcriptiõe ambituq;: ut tãq̃ ĩ orbe ĩcluſa currat
oȓo quoad ĩſiſtat ĩ ſingulis pfectis abſolutiſq; ſẽtẽtiis.Itaq; poſtea
q̃ ẽ nata hæc:uel circũſcriptõ uel cõpræhẽſio uel cõtĩuatio uel ãbi
tus:ſi ita licet dicerȇ nemo q aliquo eẽt ĩ nũero ſcripſit oȓonẽ gener{
eius:qđ eẽt ad delectationẽ cõparatũ:remotũq; a iudiciis forẽſiq;
certamie:qn redigeret oĩs fere ĩ q̃drũ numerũq; ſnĩas.Nã quũ is ẽ
auditor q nõ uereať:ne cõpoſitæ oȓonis inſidiis ſua fides attẽteť:
gratiã quoq; habet oratori uoluptati auriũ ſeruienti.Genus autẽ
hoc oȓonis: neq; totũ aſſumẽdũ eſt ad cãs forenſes neq; oĩno repu
diandũ. Si enĩ ſemp utare quũ ſatietatẽ affert: tũ quale ſit etiã ab
ĩpetitis agnoſcitur. Detrahit præterea actiõis dolorem:aufert hu
manũ ſenſum actoris: tollit funditus ueritatẽ & fidẽ. Sed quoniã
adhibẽda nõnũq̃ ẽ primũ uidẽdũ eſt quo loco: deinde quãdiu re
tinenda ſit:tum quot modis cõmutanda.Adhibenda eſt igitur nu
meroſa oratio ſi aut laudandũ eſt aliqd ornatius:ut nos in accuſa
tionis ſecũdo de Siciliæ laude diximus:aut in ſenatu de conſulatu
meo:aut exponenda narratio:quæ plus dignitatis deſiderat q̃ do
loris:ut ĩ quarto accuſatiõis de ætnenſi cerere: de ſegẽſtena diana:
de ſyracuſarũ ſitu diximus. Sæpe etiã in amplificanda re cõceſſu
oĩum funditur:numeroſe:& uolubiliter oȓo.Id nos fortaſſe nõ pfe
cimus:conati quidẽ ſæpiſſime ſumus:quod plurimis locis p orati
tiões noſtræ uoluiſſe nos atq; aĩo cõtendiſſe declarant.Id aũt tũ ua
let quũ is qui audit ab oratore iam obſeſſus eſt ac tenetur. Nõ enĩ
id agit ut inſidietur & obſeruet:ſed etiam fauet pceſſumq; uult:di
cendiq; uim admirãs:nõ anquirit q̃d præhendat. Hæc aũt forma
retinenda non diu eſt:nec dico in p oratione quã ipſe includit: ſed
in orationis reliquis partibus.Nã quum ſis his locis uſus: quibus
oſtendi liceret transferenda tota dictio eſt ad illa quæ neſcio: cur
quum græci comata:& cola nominent:nos non recte inciſa & mẽ
bra dicamus? Neq; enim eſſe poſſunt ut rebus ignotis nota nomi
na:ſed quum uerba:aut ſuauitatis:aut inopiæ cauſa transferre ſo
leamus:in omnibus hoc fit artibus:ut quũ appellãdũ ſit: q; pp̃ter
rerũ ignotationẽ ipſaꝝ nullũ habuerit ante nomen neceſſitas co
git:aut nouũ facerȇ uerbum:aut a ſimili mutuari.Quo aũt pacto
deceat ĩciſe mẽbratimue dici iã uidebimus: nunc quot modis mu
tẽtur cõpræhẽſiões cõcluſioneſq; dicẽdũ ẽ. Fluit oĩno numerus a
prĩo:tũ ĩcitatius breuitate pedũ:tũ pceritate tardius:curſũ cõtẽtio
nes magis reqrũt:expoſitiões reꝝ tarditatẽ.Inſiſtit aũt ãbitus mo
dis pluribꝫ: e qbꝫ unũ ẽ ſecuta aſia maxĩe q dichoreus uocať:quũ
duo extremi chorei ſunt.i.e ſingulis lõgis & breuibus.Explanan

beratiuo.uel ẽt aliis generibus:
ut dialogoꝝ: & id genus diſpu
tationũ de iudiciali dũtaxat ge
nere loqmur. Appellamus epi
dicticon.i.demõſtratiuũ:quod
alii ẽt laudatiuũ:qa græci enco
miaſticõ uocãt. In qdrũ.i.aptũ
et cõcinnũ:ut ſupra expoſuimus
Genus aũt hoc oȓonis.ſubau
di uoluptariæ. Detrahit p̃te
rea actiõis dolorẽ.qđ ludere in
cõpoſitiõe uideare:dolorẽ autẽ
qa ſeu accuſes:ſeu defendas do
lor exuſcitať. Aufert humanũ
ſenſũ.i.ſẽſus affectũ: q fere ĩ hu
mano generȇ excitari ſolet. Si
aut laudãdũ ẽ aliqd ornatius:qa
ea pars demõſtratiui ẽ generis:
cui numerus potiſſimũ accom
modať. Ut nos ĩ accuſatiõis ſe
cũdo.ſubaudi ĩ uerrẽ. In ãpli
ficanda re.q̃ q̃ttuor fere modis
fieri ſolet:aut ĩcremẽto:aut cõ
gerie:aut cõparatiõe: aut rõci
natione. Ab oratorȇ iã obſeſſus
ẽ.hoc ẽ: nõ ĩ exordiis:cũ attẽtio
docilitas: & beniuolẽtia q̃rẽda
ſed cũ iã factus auditor ĩ orato
ris uideť poteſtate.ut ĩſidietur
oratori:& obſeruet ne qd dicat:
qd minĩe cãæ cõuenire arbitre
tur. Nõ anquirit qd p̃hẽdat.i.
nõ circũſpiciẽs intẽtus ad ſingu
la q̃rit quid ſibi pſuadeat. Hæc
aũt forma.ſubaudi ĩ cãis nume
roſe loquẽdi. Trãſferenda to
ta dictio: totus is loquẽdi mo
dus. Cũ græci comata uocant.
ἀπὸ τοῦ κόπτειν.i.ab inciden
do: & cola mẽbra a nȓis dicũť.
In oĩbus hoc fit artibus.ut uer
ba noueť:trãſferãturq;:ut geo
metres rhõbũ figurã illã q̃dra
tã uocãt a rhõbi piſcis ſimilitu
dine:arithmeticus dociclas nu
meros q; lateris gerãt effigiem
muſicus a numeris cõſonãtias
appellauit ſeſcuplã: ſeſqtertiã:
ſeſquioctauã:duplã:triplã:qua
druplã ob illoꝝ mẽſurã nume
roꝝ.Aſtronomus argumentũ
qd ex eo ĩ quo loco ſol ſit argu
atur a dialecticis: uel oratoribꝫ
ſũpta ſimilitudĩe: & ita ĩ reliqs
ne ſim iã ĩ enumerãdis locis ni
mius. Fluit oĩno nũerus a pri
mo.qũo aũt fluat oſtẽdit. Bre
uitate ĩquit pedũ ĩcitatius ſicut
pceritate.i.longis ſyllabis tar
dius. Curſũ cõtẽtiões magis re
quirũt cõfirmatio inquit:& cõ
futatio magis exigũt: ut pcurrat oȓo. Expoſitiones reꝝ tarditatẽ:quia grauiter:ac ſine affectu efferri debent.
Qui dichoreus uocať.i.bini trochæi cõiũgũtur qd ipe expõit cũ inqt. Ideſt e ſingulis lõgis:& breuibus.nã

ut ſupra quoq; choreus ẽt tribrachus appellaꝶ.Sed ĩ oꝛonis numero ſi trochaicũ feceris metrũ. Cadit aũt p ſe ille ipſe p̃clare.dichoreus ĩquã ſi clauſulã cõcluſerit. Me ſtãte.iã ponit eius q̃d dixit exẽplũ carbonis:quẽ in bruto facũdũ fuiſſe memorat:cuius p ĩciſa:& mẽbra ſtructã numeroſe clauſulã metiꝶ. Pœnas pſolutas.ĩ duos trochæos cõcludiꝶ ſpõdeo ãtecedẽte:& quoniã pſolutas ultĩa ſyllaba lõga ẽ:ut ſpõdeus potius uideaꝶ ſubiũgit.

Nihil.n.ad rẽ extrema illa longa ſit an breuis: quoniã ita ẽt ĩ uerſu liberẽ poniꝶ.ſecus aũt qntiliano uideꝶ:qui ait ſi lõga ſit qddã uideri ſibi huberius ſonare:q̃ ſi breuis:q acccederẽ ariſtotelicæ uideꝶ eatenus ſnĩæ: quatenus pæan q̃rtũ ꝓbat ariſtoteles ĩ ultĩa clauſulæ pte collocari.nobis uero cicero ipe prudẽtiſſime dixiſſe uiſus ẽ: ſi qdẽ iõ breuis ꝓ lõga haberi ẽt a muſicis ſolet: qd mora q̃dã ſit donec alia exordiũ ſibi ſumat clauſula:q̃ recte breuẽ uideri lõgã facit. Deĩde patris dictũ ſapiẽs temeritas filii cõprobauit: q̃ carbõis clauſulæ pars extrema dichoreo termĩata:tantũ clamorẽ ĩnqt cicero excitauit:ut admirabile eẽt. Ordinẽ imuta. ne ſit ĩ poſtrema clauſula dichoreus: ſed ſit pæan q̃rtus cõprobauit filii temeritas. Iã nihil erit. ſubaudi qd ꝓbes. Sed id crebrius fieri nõ oportet.ne ſimilitudo ſatiet. Et eius æq̃lis pæan. qa totidẽ tẽporũ: nõ tamẽ ſyllabaꝝ. Qui numerus ĩ prĩo uiget.prius ĩnqt pæan ĩ prĩcipio clauſulæ: ut ẽ ĩcipite deſinite. Totidẽ breuibus:& lõga.ut eſt temeritas:facilitas:agilitas.

Cẽſent ueteres.ut ariſtoteles. Hebetior uideꝶ & tardior. iõ ẽt ĩ iãbico admiſſus unde horatius. Tardior ut paulo grauiorq; ueniret ad aures Spõdeos ſtabiles ĩ iura paterna recepit. Et nõ exptẽ dignitatis gradũ.ẽ ſiqdẽ in ſpõdeo grauitas. paucitate.n. pedũ.qa cũ ſit duarũ ſyllabaꝝ bis tãtũ poſitus facit numeꝝ ꝓpter lõgarũ tarditatẽ. Ne iãbus qdẽ. recte iãbus ãte dactylũ collocaꝶ: ut pro marco marcello ipe finẽ hodiernus dies attulit. Par choreo.i.tribracho.

Sed ſpatio.ĩ.tẽporibus. Si ẽ ꝓximus a poſtremo.qa tũ uerſus uideꝶ heroicus. Nũq̃.n.itereſt uter eoꝝ ſit ĩ pede extremo.pp ĩdifferẽtẽ:ut dixĩus ſyllabã ultimã:nõ ĩtereſt ſit ne ultimus ſpõdeus: an trochæus. Quĩ pæana dixit aptiorẽ:pæana ĩnqt q̃rtũ: q̃ dicit in extrẽ collocãdũ ꝓpter ĩdifferentẽ ultimã.

dũ ẽ.enĩ ab illis eidẽ pedes aliis nominãꝶ uocabulis. Dichoreus nõ ẽ ille q̃dẽ ſua ſpõte uitioſus in clauſulis:ſed ĩ oꝛonis numero. Nihil ẽ tã uitioſũ q̃ ſi ſemp idẽ. Cadit aũt p ſe ille ipſe præclare:quo etiã ſatietas formidãda ẽ magis me ſtãte. C. Carbo. C. F. tr. plæ. ĩ cõtione dixit his uerbis. O. M. Druſe patrẽ appello. Hæc q̃dẽ duo binis pedibus ĩciſũ dein mẽbratim tu dicere ſolebas ſacrã eſſe rẽpu. hoc itẽ mẽbra ternis poſt ãbitus:quicũq; eã uiolauiſſẽt ab oĩbus eẽ ei pœnas pſolutas. Dichoreus. nihil.n. ad rẽ extrema illa lõga ſit an breuis. deĩde patris dictũ ſapiẽs temeritas filii cõprobauit:hoc Dichoreo tãtus clamor contiõis excitatus ẽ ut admirabile eſſet. Quæro nũnc id numerus effecerit. uerboꝝ ordinẽ imuta:fac ſic: cõprobauit filii temeritas. iã nihil erit:& ſi temeritas ex tribus breuibus & lõga eſt:quem Ariſtoteles ut optimũ ꝓbat:a quo diſſentio. At eadẽ uerba: eadẽ ſnĩa aio iſtuc ſatis eſt:auribus nõ ſatis:ſed id crebrius fieri nõ oportet. Primũ enĩ numerus agnoſciꝶ:deinde ſatiat:poſtea cognita facilitate cõtẽniꝶ. Sed clauſulæ plures:q̃ numeroſe & iucũde cadãt. Nã & Creticus q eſt e longa & breui & lõga:& eius æq̃lis pæan q̃ ſpatio par ẽ ſyllaba lõgior.q cõmodiſſime putaꝶ in ſolutã oꝛonem illigari quũ ſit duplex. Nã aut e lõga:ẽ tribus breuibus:q nũerus ĩ prĩo uiget:iacet ĩ extremo:aut totidẽ breuibus & lõga:ĩ quẽ optĩe cadere cẽſent ueteres. Ego non plane reiicio:ſed alios antepono:ne ſpõdeus q̃dẽ funditus ẽ repudiãdus: et ſi quod eſt e lõgis duabus hebetior uideꝶ & tardior:habet tamẽ ſtabilẽ quẽdã:& nõ exptũ dignitatis gradũ. In iciſionibus uero multo magis & ĩ mẽbris. Paucitatẽ enĩ pedũ grauitatis ſuæ tarditate cõpẽſat:ſed quũ ĩ clauſulis pedes noĩo nõ loquor de uno pede extremo:adiungo q̃d minimũ ſit ꝓximũ ſupiorẽ:ſæpe ẽt tertiũ:ne iãbus q̃dẽ q ẽ e breui & lõga:aut par choreo q habet tris breues:ſed ſpacio par nõ ſyllabis: aut ẽt dactylus q ẽ e lõga & duabus breuibus:ſi ẽ ꝓximus a poſtrẽo parũ uolubiliter puenit ad extremũ:ſi ẽ extremus choreus:aut ſpondeus. Nũq̃ enĩ itereſt uter ſit eoꝝ ĩ pede extremo. ſed iidẽ hi tres pedes male cõcludũt:ſiqs eoꝝ ĩ extremo locatus ẽ:niſi quũ pro Cretico poſtremus ẽ & dactylus. Nihil.n.intereſt dactylus ſit extremus:an Creticus qa poſtrema ſyllaba breuis:an lõga ſit ne ĩ uerſu q̃dẽ refert. Quare ẽt pæana q̃ dixit aptiorẽ ĩ quo eẽt lõga poſtrema uidit parũ: quoniã nihil ad rẽ ẽ poſtrẽa q̃ lõga ſit. Iã pæana q plures habeat ſyllabas:q̃ tris nũerus a qbuſdã nõ pes habeꝶ. Eſt q̃dẽ:ut inter oĩs cõſtat ãtiquos ariſtotelẽ: Theophraſtũ: Theodectẽ:Ephoꝝ unus aptiſſius oꝛoni uel orienti uel mediæ:putãt illi ẽr cadẽti:quo loco mihi uidetur aptior Creticus. Dochimus aũt e quĩq; ſyllabis:breui: duabus lõgis: breui:lõga:ut ẽ hoc amicos tenes:quo uis loco aptus ẽ dũ ſemel põaꝶ iteratus:aut cõtinuatus numeꝝ aptũ & nimis iſignem facit. His

igit᷑ tot cõmutationibus tãq̃ uariis ſi utemur: nec deprehẽdet᷑ manifeſto qđ a nobis de ĩduſtria fiat: & occurret᷑ ſatietati. Et qa nũc numeroſa orõ: ſed & cõpoſitiõe fit & gener᷑: qđ aut dictũ ẽ cõcinnitatis cõpoſitiõe põt ĩtelligi q̃ ita ſtructa uerba ſunt: ut numerus nõ quæſitus: ſed ĩpſe ſecurus eẽ uideat᷑: ut apud Craſſũ. Nã ubi lubido domĩat᷑ ĩnocẽtiæ leue præſidiũ ẽ. Ordo enĩ uerboꝝ efficit numeꝝ ſine ulla apta oratoris ĩduſtria: itaq̃ ſi quæ ueteres illi: Herodotũ dico & Thucydidem totãq̃ eã ætatẽ apte numeroſeq̃ dixerũt: ea ſi nõ nũero q̃ſito: ſed uerboꝝ collocatione ceciderũt. Formæ uero quædã ſunt orõnis ĩ quibus ea cõcinnitas eſt: ut ſequat᷑ numerus neceſſario. Nã quũ aut par pari refert᷑: aut cõtrariũ cõtrario opponit᷑: aut quæ ſimiliter cadũt: uerba uerbis cõparãtur. Quid q̃ ita cõcludit᷑: plerũq̃ ficut: ut numeroſe cadat: quo de gener᷑ quũ de exẽplis ſupradiximus: ut hæc quoq̃ copia facultatẽ afferat: nõ ſemp eodẽ mõ deſinẽdi: nec tamẽ hæc ita ſunt arcta & aſtricta: ut ea quũ uelimus laxare nequeamus. Multũ intereſt utrũ numeroſa ſit. id eſt ſimilis numeroꝝ: an plane e numeris cõſtet orõ: alteꝝ ſi ſit ĩtolerabile uitiũ ẽ: alteꝝ niſi ſit diſſipata & ĩculta: & affluẽs ẽ orõ. Sed quoniã nõ mõ nõ frequẽter: uetũ etiã raro ĩ ueris cãis aut forẽſibus circũſcripte numeroſeq̃ dicẽdũ ẽ: ſequi uidet᷑ ut uideamus q̃ ſint illa quæ ſupra dixi ĩciſaq̃ mẽbra. Hæc enĩ ĩ cãis ueris: maximã partẽ orõnis obtinẽt. Cõſtat enĩ ille ambitus & plena cõpræhẽſio e ſere q̃ttuor ptibus q̃ mẽbra dicimus: ut & aures ĩpleat: & ne breuior ſit q̃ ſatis ſit: neq̃ longior: q̃q̃ utrũq̃ nõnũquã uel potius ſæpe accidit: ut aut citius ĩſiſtẽdũ ſit aut lõgius ꝓcedẽdũ: ne breuitas defraudaſſe auris uideat᷑: neue lõgitudo obtudiſſe: ſed habeo mediocritatis rõnẽ. Nec. n. loquor de uerſu: & ẽ liberior aliquãto orõ. E q̃ttuor igit᷑ q̃ſi extra metroꝝ ĩſtat uerſuũ: qđ ſit cõſtat fere plena cõpræhẽſio. His igit᷑ ſingulis uerſibus q̃ſi nodi apparẽt cõtinuatiõis: quos ĩ ãbitu coniũgimus. Sin mẽbratĩ uolumus dicer᷑ ĩſiſtimus: idq̃ quũ opus eſt ab iſto curſu ĩuidioſo facile nos & ſæpe diſiũgimus. Sed nihil tã deber eẽ numeroſũ: q̃ hoc qđ minime appet: & ualet plurĩmũ. Ex hoc genere illud ẽ Craſſi: miſſos faciãt patronos: ipſi prodeãt: niſi ĩteruallo dixiſſet: ipſi ꝓdeãt: ſenſiſſet ꝑfectos nõ effugiſſe ſenariũ: oĩno melius caderet ꝓdeant ipſi: ſed de genere nũc diſputo: cur clãdeſtinis conſiliis nos oppugnãt᷑: cur de ꝑfugis nr̃is copias cõparãt cõtra nos᷑ Pria ſũt illa duo q̃ cõmata græci uocãt: nos ĩciſa dicimus. deide tertiũ colõ illi nos mẽbrũ: ſequit᷑ nõ lõga. Ex duobus. n. uerſibus. i. mẽbris ꝑfecta cõpræhẽſio eſt: & in ſpõdæos cadit: & Craſſus quidẽ ſic plærunq̃ dicebat: idq̃ ipſe genus dicẽdi maxĩe ꝓbo. Sed quæ inciſum aut mẽbratĩ efferũtur: ea uel aptiſſime cadere debent: ut ẽ apud me domus tibi deerat: at habebas: pecunia ſuperabat: at egebas: hæc inciſa dicta ſũt quattuor. At mẽbratĩ quæ ſequũtur duo. Incurriſti amẽs ĩ colũnas: ĩ alienos ĩſanus ĩſaniſti. Deĩde oĩa tanq̃ crepidĩe. quadã compræhenſione lõgiore ſuſtinẽtur: depreſſam: cæcã: iacentem domum pluris q̃ te: & quã fortunas tuas æſtimaſti: dichoreo finitur. At ſpondæus maximum illud: nã in his: quibus ut ꝓpugnaculis uti oportet: breuitas facit ipſa liberiores pedes. Sæpe enim ſingulis utendũ ẽ plerũq̃

Vidit parũ. hoc ariſtoteles ait: cui quintilianus aſtipulat᷑: ut iam ſupra diximus.

Numerus a q̃buſdã non pes habet᷑. & proinde exiſtimãt ſolum hũc eẽ ponẽdũ.

Occurret᷑ ſatietati. cuius mater ẽ ſimilitudo. Quod aũt dictũ ẽ cõcinnitatis cõpoſitione. qa aptã diximus ĩgt ſtructurã cõpoſitiõe cõcinnitatis. id ita intelligẽdum q̃ tametſi numerus a nobis fiat nõ is tamẽ q̃ſitus: ſed dũ uerba ſtruimus ſpõte ſe numerus obtulit. Leue præſidiũ ẽ. pyrrhichius ãte pæana primũ ꝓpter ultimã indifferentẽ: q̃ a monoſyllabo excepta partẽ dictiõis facit.

Apte numeroſeq̃ dixerũt ſicut dionyſius halicarnaſeus eos locutos uideri plerũq̃ uult. Alteꝝ ſi ſit. ut e numeris cõſtet: ut iã diximus fuerit uicioſum. Alteꝝ niſi ſit. ut ſit numeroſa e quattuor fere partibus aliquãdo ſimplex ẽ periodos: & dicitur monocolos: ut demetrius phalereus ſcribit: aliquãdo duobus mẽbris: & dr̃ dicolos: ſi tribus tricolos: ſi quattuor tetracolos: ultra nõ ꝓgredit᷑. Quã ſatis ſit. q̃ uno poſſimus ꝓnũciare ſpiritu: ĩõ longiſſimi ſpũs fuiſſe demoſthenẽ arguit᷑: q̃ periodis utatur lõgiſſimis: ergo erit fere inq̃t ex q̃ttuor hexametris. Mẽbratim uolumus dicer᷑. ubi urgẽdũ & cõtẽtioſius dicẽdum ſit. Niſi ĩteruallo dixiſſet ĩpi ꝓdeant: quoniã dicendo miſſos faciãt patronos aliquãtulũ cõquieuit: inde ĩtulit: ĩpi ꝓdeãt: q̃ ſi cõtinuus ꝓnũciatione fuiſſet ſpũs trimeter erat iambicus: ſed numeroſius inquit erat prodeãt ipſi creticus ut ſit ante ſpondeũ.

Cur clandeſtinis cõſiliis. ex craſſo ſumpta ſunt exẽpla. Non longa. ab ĩferiore pede. eſt enim ordo uerborum: nõ longa compræhenſio eſt. Et craſſus quidẽ ſic plerũq̃ dicebat. grauior. n. ex lõgis ut diximus ſit orõ. Domus tibi deerat: at habebas. ſimiliter deſinẽs.

Tanq̃ crepidine.tanq̃ fornicato opere:ut rotunda fiat cōſtructio:quæ cōcluſa eſt gemino trochæo iābo ante
cedēte fortunas tuas æſtimaſti: At ſpōdeus ꝓximū illud:quod mēbratim enunciatum eſt id diſpōdeo termina
tur:inſanus īſaniſti. Nā ī his
quibus ut ꝓpugnaculis. recte
tranſlatio facta a ꝓpugnaculis
ut incisa: ut mēbra tanq̃ propu
gnacula antecedāt: inde maior
uis īfertur ex uocū igeminatio
ne p quādam: ut ipſe ait:crepi-
dinē. Sæpe enī ſingulis. ſub-
audi pedibus. Vtēdū.Et utriſ-
q;.hoc eſt: ſingulis: & binis pōt
addi: pes medius: qđ in metris
fieri ſolet macrocatalectis. Nō
fere ternis amplius.nō excedūt
tres inqt pedes. Cum aut ar-
guas:aut refellas.i. in argumen
tatiōibus: qa nō pōt eē breuior
q̃ ut ſit dicolos : nō ſimplex mē
brum habere putat cicero: De
metrius inde phalereus ipſam
monocolon appellauit. Inter-
ponit ſeſe raro numeroſa com
præhēſio.raro inqt ubi mēbra
tim dicas īterponitur clauſula
numeroſa.q̄ fructū oratori fe-
rat:q̄ palmā patrono cōparet.
Nō quī iidē ſint numeri : cadūt
enī numeri ſub tactum: ſub ui-
ſum:ſub auditū:ut arteriæ:ſal-
tatio:& ſonitus ſiue ore ſiue in-
ſtrumēto fiat. Ne infinite ſe-
ratur ut flumē oratio. ſed deco
re numeri tāq̃ habēis retineāť.
Interductū librari.iactari q̄ſi
ſingultu. Vt.n.athletas.i.pugi
les. Habeat palæſtrā quādā.q̄
ludēdi: nō feriendi cā adhibeť:
ſed īcurſandi: ſubducēdiq; p ſe
ſe q̄dā dexteritas ē. Nec plagā
grauē facit. argumētis iaculan-
do. Niſi petitio.i.īuaſio & cū ad
uerſarium īceſſimus apte facia
mus. Nec ſatis tecta. ab aduer
ſarii argumētis. Decliat. ſub-
terfugit. Apaleſtros græci uo-
cant.i.palæſtricæ agilitati mini
me idoneos. Tātūq; abeſt ne.
ſenſus ē. Tātū abeſt.ut eoꝝ nō
eneruet̃ oro: qa aut inopia magi
ſtroꝝ:aut īgenii ībecillitate:aut
laboris fuga aſſeq nō potuerūt
ut nūeris uterēť : ut ē t eoꝝ nul
lus īpetus ſit ī orone: nec uis ul
la ī dicēdo eē poſſit. Sed ma-
gnā exercitationē res flagitat:
ut oīa certe humana:q̄ ad laudē
mō aliquā aſpirarī poſſe uidean
tur. Traiiciamus.apte ne poe-
taꝝ mor̃ uerba trāſſeramus:ut
numerum faciamus quem ſo-
lent facere poetæ : ut uerſum
concludant. Et aſiaticos ma-

binis & utriſq; addi pedis pars pōt nō fere ternis amplius. Inciſim
aūt & mēbratim tractata oratio ī ueris cauſis plurimū ualet maxi
meq; his locis quum aut arguas aut refellas:ut noſtra in cornelia-
na ſecūda. O callidos homines:o rē excogitatam:o īgenia metuē
da.Membratim adhuc deinde cæſim diximus.Rurſus membra-
tim teſtis dare uolumus:extrema ſequitur compræhenſio: ſed ex
duobus mēbris qa non pōt eſſe breuior: quē quaſi noſtrū fefellit:
ita uos eē facturos.Nec ullū genus ē dicēdi aut melius aut fortius
binis aut ternis finire uerbis nōnūq̃ ſingulis:paulo alias pluribus:
inter quæ uariis clauſulis īterponit ſe raro numeroſa cōpræhēſio:
quā peruerſe fugiēs Egeſias:dū ille quoq; imitari Lyſiam uult:al-
terū pene Demoſthenē ſaltat incidens particulas : & is quidē nō
minus ſententiis peccat q̃ uerbis: ut nō quærat quem appellet ine
ptū qui illū cognouerit.Sed ego illa Craſſi:& noſtra poſui:ut qui
uellet auribus ipſis quid numeroſū etiā in minimis particulis ora
tionis eſſet iudicaret. Et quoniam plura de numeroſa orone dixi
mus:q̃ quiſquam ante nos: nūc de eius generis utilitate dicemus.
Nihil enī ē aliud Brute quod quidē tu minime oīum ignoras pul
chre & oratorie dicere: niſi optīms ſententiis uerbiſq; lectiſſime
dicere.Et nec ſententia eſt quæ fructum oratori ferat:niſi apte ex-
poſita atq; abſolute:nec uerborū lumen apparet niſi diligēter col
locatorū:& horū utrūq; numerus illuſtret.Numerus aūt:ſæpe.n.
hoc teſtandum eſt:non modo non poetice iunctus:uerū etiam fu
giens illum:eiq; oīum diſſimillimus:non quin idem ſint numeri:
nō modo oratoꝝ & poetaꝝ:uerū oīno loquentiū:deniq; etiā ſonā
tiū oīum quæ metiri auribus poſſumus:ſed ordo pedum facit: ut
id quod ꝓnūciať aut orationis aut poematis ſimile uideať. Hāc
igiť cōpoſitionem:ſiue pfectionem:ſiue numerū uocari placet:&
adhibere neceſſe eſt ſi ornate uelis dicere:nō ſolū quod ait Ariſto
teles & Theophraſtus: ne infinite feratur ut flumen oratio : quæ
non aut ſpū ꝓnunciātis:aut īterductu librari:ſed numero coacta
debet īſiſtere:uerūetiā quod multo maiorem habent apta uim q̃
ſoluta. Vt enim athletas:nec multo ſecus gladiatores uidemus ni-
hil ne uitādo facere caute:nec petēdo uehemēter: ī quo nō motus
hic habeat palæſtrā quādā:ut quicquid ī his rebus fiat utiliter ad
pugnā: id ad aſpectū ēt ſit uenuſtū: ſic oro nec plagā grauē facit
niſi petitio fiat apta nec ſatis tecta decliat īpetum: niſi ēt īcedēdo
q̄d deceat ītelligit.Itaq; q̄lis eoꝝ motus:quos apaleſtros græci uo
cāt.talis hoꝝ mihi uidetur oratio qui non claudunt numeris ſen
tentias:tantūq; abeſt: ne quod hi qui hoc : aut magiſtrorum ino-
pia:aut ingenii tarditate:aut laboris fuga non ſunt aſſecuti ſolent
dicere:eneruet̃ oratio cōpoſitiōe uerborū ut aliter ī ea: nec īpetus
ullus:nec uis eē poſſit.Sed magnā exercitationem res flagitat: nē
quod eoꝝ q̃ genus hoc ſecuti nō tenuerūt ſimile faciamus: ne aut
uerba traiiciamus apte quo melius aut cadat aut uoluať oratio.

Quod ſe.L.Cælius antipater ĩ proemio belli punici:niſi neceſſa
rio facturũ negat.O uirum ſimplicẽ qui nos nihil cælat:ſapiente
qui ſeruiendũ neceſſitati putet: ſed hic oĩno rudis. Nobis in ſcri
bendo atq; ĩ dicendo neceſſitatis excuſatio nõ putat̃.Nihil eſt enĩ
neceſſe:& ſiquid eſſet:id neceſſe tamen nõ erat cõfiteri. Et hic qui
dẽ qui hanc a Lælio ad quẽ ſcripſit cui ſe purgat ueniã petit & uti
tur ea traiectione uerborum:& nihilo tamen aptius explet:cõclu
ditq; ſñias.Apud alios aũt & aſiaticos maxime numero ſeruiẽtes
inculcata reperias inania quædam uerba quaſi cõplemẽta nume
rorũ. Sũt etiã qui illo uitio qđ ab Egeſia maxime fluxit infringẽ
dis cõcidẽdiſq; numeris in quoddã gẽus abiectũ incidã ſiculorũ
ſimillimũ.Tertiũ ẽ in quo fuerũt fratres illi aſiaticorũ rhetoꝝ pri
cipes Hierocles & menocles:minime mea ſñia cõtẽnendi.Etſi enĩ
a forma ueritatis & ab atticoꝝ regula abſunt:tamen hoc uitiũ cõ
pẽſãt: uel facultate uel copia:ſed apđ eos uarietas nõ erat:q; oĩa ſe
recõcludebãt̃ uno mõ:q̃ uitia q ſugerit: ut neq; ita traiciat: ut id
de iduſtria factũ ĩtelligat̃: neq; ĩfarciẽs uerba q̃ſi rimas expleat:
nec minutos numeros ſequẽs cõcidat:delũbetq; ſñias: nec ſine ul
la cõmutatiõe ĩ codẽ ſẽper uerſet̃ gener̃ numeroꝝ:is oĩa fere uitia
uitauerit:nã de laudibus multa diximus qbus ſũt alia ꝑſpicue ui
tia cõtraria.Quãtũ aũt ſit apte dicere expiri licet: ſi aut cõpoſitio
oratoris bene ſtructã collocationẽ diſſoluat ꝑmutatione uerboꝝ.
Corrũpat̃ enĩ tota res:ut & hæc nr̃a ĩ Corneliana & deinceps oĩa:
neq; me diuitiæ mouent qbus oĩs Aphricanos & Lælios multi ue
nalicii mercatoreſq; ſuparũt.Immuta paulũ ut ſic multi ſuparũt
mercatores uenaliciiq; : ꝑierit tota res & q̃ ſequũt̃: neq; ueſtis aut
celatũ aurũ & argẽtũ:quo nr̃os ueteres Marcellos:maxĩoſq; mul
ti eunuchi e Syria ægyptoq; uicerũt.uerba ꝑmuta ſic ut ſit uicerũt
eunuchi e Syria ægyptoq;.Adde tertiũ.Neq; uero ornamẽta iſta
uillaꝝ: qb9.L.paulũ:&.L Mumiũ q rebus his urbẽ Italiãq; oẽm
referſerũt:ab aliquo uideo ꝑfacile Delyaco:aut ſyro potuiſſe ſupa
ri.Fac ita potuiſſe ſupari ab aliquo ſyro aut Delyaco. Vides ne ut
ordĩe uerboꝝ paulũ cõmutato iiſdẽ uerbis ſtãte ſñia ad nihilum
oĩa recidãt: quũ ſint ex aptis diſſoluta:aut ſi alicuius ĩcõditi arripi
as diſſipatã ſñiam licet:eãq; ordĩe uerboꝝ paulũ cõmutato ĩ qdrũ
redigas:efficiat̃ aptũ illud qđ fuerit ãtea deflũẽs ac ſolutũ.Age ſu
me de Gracchi apud cẽſores illud abeſſe nõ põt:qn eiuſdẽ hoĩs ſit
ꝓbos ĩprobar̃ q ĩprobos ꝓbet. Quãto aptius:ſi ita dixiſſet: quin
eiuſdẽ hoĩs ſit q ĩprobos ꝓbet ꝓbos ĩprobar̃:hoc mõ.dicer̃ nemo
unq̃ noluit:nemoq; potuit qn dixerit. Qui ãt aliter dixer̃t hoc aſ
ſeq nõ potuer̃t:ita facti ſũt repẽte attici:q̃ſi uero Trallianus fuerit
Demoſthenes:cuius nõ tã uibrarẽt fulmĩa illa niſi numeris cõtor
ta ferrent̃.Sed ſiquos magis delectãt ſoluta ſequant̃ ea. Sane mo

xime quos ſupius diximus can
tũ: & tumorẽ quẽdam ĩ oratio
ne ſecuros prorſus atticis con
trarios oratoribus. Quaſi cõ
plementa numerorũ. quod cũ
poetis: q neceſſitate cogunt̃ eo
modo explere uerſum : ut nec
deſit: nec redundet puerile ſit:
multo id magis erit oratoribus
quos nulla ducit neceſſitas. Si
culoꝝ ſimillimũ. qui ut dorica
lingua utebantur: ita ruſtica: ut
apparet adhuc ex archimede
eutotio: & timæo qui eadẽ lin
gua uſi ſunt. Hierocles. qui
uerſus pythagoræ quos aure
os uocãt iterpretatus ẽ. Neq;
infarciens uerba. quæ momẽti
nullius ſint:ſicur aduerbia ali
quando poetæ ĩterſerũt. Mul
ti uænalicii. qui ſeruos mercan
tur: enũciãdũq;: qui & uænali
ciarii dicuntur ulpianus in.xxi.
pleriq; ſolẽt mãcipia: q̃ nouicia
nõ ſunt: q̃ſi nouicia diſtrahere
ad hoc.ſ.ut pluris uendãt.præ
ſumptũ.n.ẽ ea mãcipia:quæ ru
dia ſunt ſimpliciora eẽ:& ad mi
niſteria aptiora: & dociliora eẽ.
& ad oẽ miniſteriũ habilia.Tri
ta uero mãcipia:&ueterana dif
ficile ẽ reformar̃:& ad ſuos mo
res formare: qa ergo uænalicia
rii ſciũt facile decurri ad noui
cioꝝ emptionẽ idcirco ĩterpol
lãt ueteratores: & pro nouiciis
uendũt.Dicimus ẽt uænaliciũ:
qđ ẽ ad uẽdẽdũ expoſitũ:de ho
minibus locuti : ut põponius q̃
uir cibaria uxoris familiæ iu
mẽtiſue ꝑſtiterit: quæ ĩ uſu cõ
muni erãt nõ cõdicent̃. q; ſi fa
miliã uxoris domeſticã: aut ue
nalicia pauerit contra puto ob
ſeruari debere. Verba ꝑmuta.
tũ uidemus clauſulã ſordidã:
qa deeſt numerus. Adde terti
ũm.qa duo ꝓtulimus. Ad ni
hilũ oĩa recidant.i. quã nullius
momẽti eẽ oĩa uideant̃. In q̃
drũ redigas.i.ĩ aptiſſimã: & cõ
gruẽtiſſimã ſenſibus clauſulã.
Idq; gracchi minie numeris
utẽdũ docet exẽplo. Hoc mõ.
ſubaudi numeroſe nemo inqt
ita ĩeptus ẽ: & delirus: q potius
cõcĩne nõ cupiat dicer̃ ſi poſſit.
Ita facti ſũt repẽte attici.iro
nicos:dũ ĩquit numeris uti ne
ſciũt:& qa thucydides:aut herodotus attici numeris uſi nõ ſũt quoniã ꝑ id tẽpus nõdũ nũerus cognitus erat.
ſe putanr attice loqui:& repente ſe factos atticos:& quia numeris nõ utantur rem ſtatim confectam putant.
Si quis modo phidiæ clypeum diſſolueret.in eius medio phidiæ caput fuit:ſed ſtatua mineruæ ſicut ſupius.
oſtẽdimus. Vt in thucidide orbem modo orationis deſidero.in thucydide ĩquit ſolũ deſidero numerũ: cæ

do ſiquis Phidiæ clypeum diſſoluerint collocationis uniuerſam
ſpeciem ſuſtulerit:nō ſingularum operum uenuſtatem: ut ī Thu/
cidide:orbem modo orationis deſidero: ornamenta comparent.
Iſti autem quum diſſoluunt orationem ī qua nec res nec uerbū ul
lum eſt niſi abiectum non clypeum: ſed ut in prouerbio eſt : & ſi
humilius dictum eſt tamen ſimile eſt : ſcopas(ut ita dicam)mi/
hi uidētur diſſoluere.Atq; ut plane genus hoc quod ego laudo cō
tēpſiſſe uideantur:aut ſcribant aliquid uel ſocratco more:uel quo
Aeſchynes aut Demoſthenes utitur : tum illos exiſtimabo nō de/
ſperatione formidauiſſe genus hoc:ſed iudicio refugiſſe:aut repe/
riam ipſa eadem conditione qui uti uelit: ut aut dicat: aut ſcribat
utra uoles lingua eo genere quo ipſi uolunt.Facilius eſt enim apta
diſſoluere q̄ diſſipata connectere.R.es autem ſic habet:ut breuiſſi
me dicam quod ſentio compoſite & apte: ſine ſententiis dicere in/
ſania eſt:ſententioſe autem ſine uerborum & ordine & modo in/
fantia. Sed eiuſmodi tamen infantia: ut ea qui utuntur non ſtulti
homines haberi poſſint: etiam plærūq; prudentes quo qui eſt cō/
tentus utatur. Eloquens uero qui non approbationes ſolum: ſed
admirationes:clamores.plauſus ſi liceat mouere debet: omnibus
oportet ita rebus excellat : ut ei turpe ſit quicquā: aut expectare:
aut audire libentius. Habes meum de oratore Brute iudicium:
quod aut ſequere ſi probaueris:aut tuo ſtabis: ſi aliud quoddam
eſt tuum: ī quo neq; pugnabo tecum:neq; hoc meum de quo tā/
topere hoc libro aſſeueraui unq̄ affirmabo eſſe uerius q̄ tuum. Po
teſt enim non ſolum aliud mihi ac tibi: ſed mihi ipſi aliud alias
uideri. Nec in hac modo re quæ ad uulgi aſſenſum ſpectet & ad
aurium uoluptatem:quæ duo ſunt ad iudicādum nouiſſima. Sed
ne in maximis quidem rebus quicq̄ adhuc inueni firmius quod
tenerē:aut quo iudiciū meū dirigerē:q̄ id quodcūq; mihi q̄ſimilli
mum ueri uideretur:quum ipſum illud uerū ī occulto lateret. Tū
autem uelim ſi tibi ea quæ diſputata ſunt minus probabuntur:ut
aut maius opus inſtitutū putes q̄ effici potuerit:aut dū tibi rogāti
uolueri obſeq̄ uerecūdia negādi ſcribēdi me īpudētiā ſuſcæpiſſe.

Orator Finit.

tera ſiquidē mihi uidētur abſolutiſſima. Iſti cū diſſoluunt orationē.ac ſi dicat homines ineptiſſimi:qui ſe at
ticos faciunt. Nō clypeum:ſed ut ī ꝓuerbio eſt.ſenſus eſt.thucydides: uel ſiquis alius thucydideo more lo/
cutus grauiſſimis ſententiis:electiſſimis:grauiſſimiſq; uerbis:quod numeroſe ſi in ordinē ducat efferri potuit
nō effertur:ſed diſſolui.t raiicicq; numerus uidetur:is iure phidiæ clypeū diſſoluere dici pōt.ſiquidē eius grauiſ
ſime dicta:pulcherrimæq; ſentētiæ minime clypeo uidētur poſſe cōparari: qui aūt ineptiſſimis uerbis ineptiſ
ſimas deuiciūt ſentētias:ſi quá/
do iactátiæ cauſa ſimiles thucy
didi q; numeris nō utantur: ui
deri uelint:& perinde:quæ nu/
meroſe efferri poterant diſſol/
uunt: non illi inquit mineruæ
clypeum: ſed ſcopas:ut in pro/
uerbio eſt : diſſoluere iure dici
poſſunt.ſtolidiſſimi:q hoc uno
quo illi deliquerunt uideri uo/
lunt ſimiles eis:qui nullam eo/
rum uirtutem:in quibus maxi
me probari ſolent æmulentur:
aut cernete etiá poſſint nō iniu
ria diſſoluere ſcopas dicuntur:
quoniá eorum dicta non clype
us mineruæ ſunt: tanq̄ lōge ab
eo abſunt:ut iam quæ loquan/
tur ſcopæ dici poſſint. Et ſi
humilius dictu. quoniá nihil
uidetur abiectius ſcopis. Atq;
ut plane genus hoc.ſenſus eſt:
quod ſi genus hoc dicendi non
probant ſcribant igitur ſocra/
tis more aliquid: & quantūuis
diſſoluant: tunc credemus poſ
ſe:& hæc:& alia quæuis ſactita
re. Quo æſchynes.ſubaudi
ſocraticus: uel etiá q demoſthe
nis inimicus: uel quo ſcripſit
ipſe demoſthenes modo. Fa
cilius eſt.n.apta diſſoluer: quia
facilius eſt deliquere:q̄ bene ui/
uere: facilius a circuli cētro ab/
ſcedere:q̄ ipſum centrum inue
nire. Res autem ſic habet.
ſuam. nunc cicero de ſcribendi
iudicio effert ſententiam. Etiá
plærūq; prudentes poſſibile ſi/
quidem eſt:ut multi ſenſus ma
gnæq;:prudētiæ: eximiiq; iudi
cii ſis:& tamē dicēdi genus nul
lū habeas. Si liceat.quoniam
nō ſemper opus. Habes me/
um de oratore brute iudiciū.
mos ciceronis ita libros conclu
dens.habes:uel hæc fuerūt. Si
aliud quoddá eſt tuū.quod tu ſolus tibi inueneris.pōt enim nō ſolū aliud mihi : quoniá mutari hominis pru/
dētia conſueuit:ut aliud alio tēpore uideri.alioq ne cicero quidē tot libros nobis rhetoricos reliquiſſet:neq; ut
fecit emēdaſſet:q̄ ante ea multa tenenda ꝓnunciarat. Quæ ad uulgi aſſenſum pertinet.ſtudiū.n. oratoris to
tū ad multitudinis īperitæ iudiciū relegat. Sed ne ī maximis qdē rebus.q̄ altiſſimo regūtur cōſilio. Quicq̄
īueniri firmius.qđ minus poſſet imitari. Quá ſimillimū ueri uideret.i. ꝓbabile:ná q̄ ná q̄ſo diſciplina iá ē: q̄
maxie hoc nō ſequat ꝓter mathematicas diſciplinas:ī qbus ēt īuenias aliq̄ aliquádo:q̄ & ipa quoq; ueri ſimili
tudinē:atq; umbrā ſequant:q̄ certe ꝓferrē nec ullus eēt labor ſi mihi id mō ꝓpoſitū eēt. Maius opus īſtitutū
putes:qa qđ nūquá fuit:aut dubiū ſit eē ne poſſit nos aggreſſi fuerimus oſtēdere: q̄ certe q̄ magna ſint uix etiá
cogitatione poteſt acutiſſimi quilibet ingenii proſpicere.

Finis cōmentarii in Ciceronis oratorē accuratiſſime pro rerū neceſſitate expoſiti p
magnificum ac generoſum dominum Victorē Piſanū patritiun Venetum.

Ad magnificum Virum equitem iuratum:& myſoci in rhetiis comitem.D.Ioannem Iacobum triuultium ducalem ſecretorum arbitrum:exercitus prætorem:Mediolanenſem ciuem primarium.Georgii Vallæ in ſe-quentem editionem præfatio.

DE ſato Ciceronis opuſculum ſane reconditum:& argutum a me nuper interpre-tatum tibi Ioannes iacobe triuulti nequaquam deſtinandum cenſuiſſem: niſi ue-terum de ſato philoſophorum ſententias acri te ingenio penſitare:& inſigni iudi cio deſinire poſſe cognouiſſem.Cui quam grata hæc omnis futura ſit diſputario ex eo nempe mihi licet perſpicere:quod mens illa ſublimis tua nunquam niſi ar-dua excelſa:tum fama:tum re ipſa immortalia poteſt cogitare.Cætera uero cadu ca:mortalia:& in fluminis morem dilabentia uix uno:ut aiunt:oculo inſpicere:ut ſit tui ignarus nemo:qui de te ueriſſime prædicata potius uera q̄ ſicta eſſe ſit exi-ſtimaturus.at de ſato & præſtantiſſimorum philoſophorum:& Cicerone tanto autore diſſerente diſputatione: poteſt quicq̄ acutius:grauius:diſertius:iueniri?& cum eam omnem trinis potiſſimum ſingularibus conſtare diſciplinis compertū habeamus:morali:naturalique philoſophia:& arte diſſerendi:quam græca appel latione dialecticen appellamus:poteſt ne mentem tuam quicq̄ paſcere ſublimius? Totum præterea hunc de ſato locum multo etiam iucundiſſimum tibi fore non dubito:quod nos ipſos exci-tet cognoſcere quid ſumus:ut perſianis utar uerbis:aut quidnam uicturi gignimur:ordo quis datus:aut mœ-tæ q̄ mollis flexus: & unde:quis modus argēto:quid ſas optare:quem te deus eſſe iuſſit:& humana qua parte lo catus es in re.Quod ſi rerum alienarum:atque adeo non magni momenti nos tantopere ducit cognitio:ut ad extremum uſque legere ſoleamus hiſtorias:prætermiſſas repetere:inchoatas perſequi:nec hiſtorias modo un-de aliqua utilitas:ſed fictas ſabulas unde nulla:ſi homines infima fortuna:nulla ſpe rerum gerēdarum opifices: in cœtu& corona ſabulis delectantur:ſi confecti ſenectute cum non habeant ingenuas ex doctrina oblectatio nes (tanta ſcilicet hominū generi innata eſt aliquid cognoſcendi cupiditas)circulos aliquos:& ſeſſiunculas con ſectantur:quid a uulgo longe longeque remotos ſacere par eſt:qui aut priuati totos ſe ad ſtudia doctrinæ con-tulerunt:curas:ſollicitudines:uigilias perferunt:aut qui adhuc altiore animo ſunt:& res magnas capeſſunt:ſi-ue domi illuſtribus de rebus ſtatus ſouendo conſiliis.ſiue foris bellicis in rebus:honoribus:imperiiſque adipi-ſcendis optima parte hominis quæ in nobis diuina ingenii & mentis acie ſruuntur:nullam uoluptatem aucu-pantes:nullum laborem ſubterfugientes:qualem te omnes iuratorum equitum peritiſſimum:& peritorum omnium acutiſſimum ſuſpicimus:obſeruamus:admiramur.hanc diſciplinam dignam ut orator inquit præ-cipuus:ingenuarum artium ſtudioſis:dignam claris uiris:dignam principibus:dignam regibus non inſpicere: & colere uelle cenſebimus?quæ nobis noſtra uiſcera aperiat:animam oſtendat.quod ſi aliquando ad aliena li-bentius:q̄ noſtra cognoſcenda proruamus:eſt etiam uideri ubi plerunque alieni caſus grauius animos noſtros ſaucient:atque conſternentur:quod ſecurius:q̄ tutius incendentibus idem nobis euenire potuiſſe ſacile ſuſpice-mur:quod ipſi plane accidit ut hæc ſcriberet Ciceroni.nam cum Iulius Cæſar non paucis in ſenatu confoſſus fu iſſet uulneribus:& futuram huiuſmodi cædem prodigia compluria diuinitus indicaſſent:idque adeo palam ut ne ipſum quidem Cæſarem præterierit: quippe qui ad ea reſpondit neceſſarium fore:quod neceſſarium eſſet: ut uis fatalis ipſum ad uitæ exitium rapuiſſe magiſquam illexiſſe uiſa ſit:quod ſane quo pacto accipiendum ſit in tota hac de ſato diſputatione late patebit:Cum tanti inquam & tam longe:Lateque per orbem terrarum effu ſi ſtatus:tam repentina:ac ſubitaria fuiſſet ſubuulſio credere uticq̄ liceat:etiam ſi ad nos eius rei nulla ſama per-ueniſſet:omnium conuentus hominum tum nil aliud:q̄ de tam inſigni cæde ſuiſſe locutos:quod & Cicero te-ſtatur id ſibi in cauſa fuiſſe ut de ſato hæc ſcriberet:& nos pariter eadem prope:quæ Ciceronem cauſa commo uit:ut ueterum philoſophorum ſententias de ſato committeremus:& denique hāc ad te editionem perſcribe-rem:quod tot pridem a multis prædictos ſtatuum motus breuiſſimo temporis curriculo fuiſſe cernimus.p-inde operam dedi hoc Ciceronis opus a me nuper pro uiribus emēdatum:cum antea non ſatis commode per-cipi poſſet:tibi liceret inſpicere de re tanta:tam grauiter diſſerentis.ſed quod aliquot intuebar locos non ita ſo-re obuios:breui eos interpretatione putaui aperiendos:non equidem tibi quem multo obſcuriora intellectu¬ certo ſcio: ſed eis propter te cuius cauſa hæc a me inſumpta opera eſt:qui eruditione:& acumine non tantū emi neant:ut eximii oratoris Paulo abſtruſior ſenſus eos aliquando non ſugiat:denique tibi ſoli aliorum etiam pu taui philoſophorum:nec non meam de ſato ſententiam eodem in Ciceronem commentario aperiendam:quo te lucubratiuncularum mearum præſtantiſſimo iudice conſtituto ipſi libello apud cæteros impenſior accedat autoritas.ſed de re ipſa iam dicere ordiamur.

Ad prædictum.M.uirum.D.Ioānem Iacobum triuultium equitem iutatum & myſoci in rhetiis comitem Georgii Vallæ in Ciceronis librum de fato commentarium.

QVoniam de fato tota fere noſtra futura eſt oratio.primo quid ſit fatū:& unde fati cauſa ꝓueniat:nomenq́ꝫ deſcendat:ſecūdo loco quomodo fatū a fortuna & caſu diſtinguatur:poſtremo Ciceronis uerba conabimur interꝑtari.fatū igiť Cicero ip̄e in libro de diuinatione ita diffinit.fatū aūt id appello quod græci ειμαρμενην .i.ordinē ſeriemq́ꝫ cauſaꝝ:Cum cauſa cauſæ annexa rē ex ſe gignit.ea eſt ex omni æternitate fluēs ueritas ſempiterna.Idē ferme chryſippus in libro de ꝓuidētia ait φυξικην τιν συνταξιν τολων εξαιδιον τον ετερων τοισ ετεροισ επακολουθουν των μετα πολυμεν ουν απαραβατον ουσησ τησ τοιαυτησ συμπλοκησ. quod eſt æternā quandā a natura proficiſcentē reꝝ ſeriem:& quaſi cathenā aliaꝝ cū aliis cauſaꝝ ſe per eiuſdē obſequelæ æternos ordines ui neceſſitatis amplexātē. fati uero cauſas ex ſydeꝝ motu naſci oēs prope uoluerūt qui tres fati ſorores cōfinxerūt:ac ut cæteros miſſos faciā Platonis & Ariſtotelis teſtimonio cōtētus ero Plato.n.in ultimo de republica libro inquit αλλασ δε καθημενασ περιξ δι ισον τρισ εν θρονω εκαστην θυγατερασ τησ αναγκησ μοιρασ λευχειμονουσασ στεμματα επι των κεφαλων εχουσασ λαχεσιν τε και κλωθω και ατροπον υμνειν προσ την των σειρηνων αρμονιαν λαχεσιν μεν τα γεγονοτα κλωθω δε τα οντα ατροπον δε τα μελλοντα και την μεν κλωθω τη δεξια χειρι εφαπτομενην συνεπιστρεφειν του ατρακτου την εξω περιφοραν διαλειπουσαν χρονον την δε ατροπον τη αριστερα τασ εντοσ αυ ωσαυτωσ την δε λαχεσιν εν μερει εκατερασ εκατερα τη χειρι εφαπτεσθαι. quod latine ſignificat tres uero.In circū æque īter ſe diſtantes in excelſa ſede oēs licet cōſiderare neceſitatis filias cādicātes parcas:q̄bus ſunt in capitibus coronæ:Lacheſin:& clotho:& atropon:quæ ad ſirenū cōcinā harmonian:Lacheſin q̄dē præterita:clotho aūt præſentia: atropon uero futura.& clotho q̄dē dextra manu inuertēdo fuſo ambitū extrīſecus attigentē tp̄s a ſe dimittentē.atropon uero læua.idētidē porro quæ intus:at lacheſin in utriuſq́ꝫ partem utrāq́ꝫ manū porrigere.Ariſtoteles uero in libro qui de mūdo īſcribiť.Reor aūt īquit & neceſſitatē nihil aliud dici niſi hoc quaſi īſuperabilē eſſentiā.Imarmenē uero eo ꝙ copulet & diſiungat facile.pepromenem uero eo quod terminata ſunt oīa & nihil ſit in eis quæ ſunt īfinitū.& moerā quidē a diuidēdo.iemeſan aūt a diſtributiōe uniuſcuiuſq́ꝫ facta.athrauſtian uero ineuitabilē cauſam quæ iuxta naturā eſt æſan prro quæ ſit ſemper.quæ de faris & fuſo ferūtur ad hæc ſpectāt quodāmodo.nā tria fata ſecundū tēpora diſtīcta ſunt.filū aūt fuſi illud reſpicit.q̄d hoc quidē factū præteritū oſtēdit:illud uero futuꝝ.aliud porro quod torquet præſens.illud plane ī fato ſtatutū eſt quod atropos dictū.i.imutabile quod oīa quæ facta murari nō poſſint.In uturo lacheſis quod in oībus reſtet qui ſecundū naturā eſt finis:In præſenti uero clotho perficiēs & torquēs unicuiq́ꝫ propria.ſunt autē hæc oīa nihil aliud niſi deus:quēadmodū & acer ait Plato.deus itaq́ꝫ ſicut antiquus ſemo teſtať initiū:& mediū atq́ꝫ finē oīum quæ ſunt habēs ꝑficit per naturā ꝓcedēs.hūc uero ſemp comitať ultro:ſiue iuſtitia punitio:ſiue cruciatus.quē locū trāſferēs etiā apuleius īquit.Fatū quod græci imarmenē uocāt tractu quodā inuicē cauſaꝝ ſe cōtinēriū uolūt dici decretū:iidē pepromenen dicūt:quod oīa in hoc ſtatu reꝝ definita ſint:nec ſit in hoc mūdo aliquid īterminatū iidē fatū moeran uocāt quod ex partibus cōſtet.hinc nemeſen q̄d unicuiq́ꝫ attributio ſit aſcripta:ac pacti eadē reꝝ ineffugibilis neceſſitas ultionis:ſed tria fara ſunt.numerus quoq́ꝫ cū rōne tp̄is facit ſi poteſtatē eoꝝ ad eiuſdē ſimilitudinē tp̄is referas.nā quod ī fuſo ꝑfectū eſt:præteriti tēporis habet ſpēm:& quod torqueť ī digitis:momēti præſentis īdicat ſpacia:& quod nōdū colo tractū eſt ſubactūq́ꝫ cura digitoꝝ id futuri:& cōſequētis ſæculi poſteriora uideť oſtēdere.deū uero ire per oēs terras nō ſrutra arbitrabiť qui audiet Platonis hæc uerba:deus nāq́ꝫ īquit ſicut & uera cōtinet ratio prīcipia fines & media reꝝ oīum penetrat:atq́ꝫ illuſtrando curſu uolucri ſuperferť:eundē deū ultrix neceſſitas ſemp & ubiq́ꝫ comitať eoꝝ qui a ſacra lege diſceſſerīt:uidex futura quā ille facit multificā:qui ſtatim a tenero & ip̄is īcunabulis ītellexit.& timuit eiq́ꝫ ſe totū dedit atq́ꝫ ꝑmiſit.quidā uero putāt ipſos ſideꝝ curſus mortalibus corporibus animiſq́ꝫ noſtris īeuitabilē quādā īuehere reꝝ futuraꝝ neceſſitatē:exēpli cauſa cum mars centꝝ tenēs in domo ſua ex tetragone reſpexit ſaturnū cum Mercurio ad centꝝ:luna ſup eū ueniēte plena in geneſi diurna:nō ſignificare modo æde gaudentes:ebrioſos: Libidinoſos:& ſacrilegos ſed etiā efficere:alii uero futura dūtaxat portēdi euēta nō etiā effici.Cui opinioni accedit albumaſan.ſunt porro qui hunc cauſaꝝ ordinē:& nexū dei ſummi deputēt uoluntati:aſtra uero nihil efficere:& ne quidē oſtendere quod deus recte credatur cuncta ſcire anteq̄ fiant:itaq́ꝫ putant illi præſcitū dei īeuitabile:& ob hoc futura omnia fati neceſſitate aſtringi:ut eueniant aut nō eueniant:unde illud apud Senecā.Dux ſumme pater:altiq́ꝫ dominator poli.Quodcunq́ꝫ placuit nulla parendi mora eſt adſum īpiger:fac nolle comitabor gemēs maluſq́ꝫ patiar:quod licuit bono ducunt nolentē fata nolentē trahūt & illi quoq́ꝫ uerſus homerici quos Cicero latinos fecit.Tales ſunt hominū mētes quali pater ip̄e:Iupiter auctiferas luſtrauit lumine terras.ſed lōge ſaniore ſententia alii ita fati cauſas diſtinxere ut dixerint uniuerſa dei optimi maximi gubernare prouidentiā:ip̄mq́ꝫ ita naturā ꝓcreaſſe ut quæcunq́ꝫ intereant oriātur.animā uero ita genuiſſe ut naturā arte imitaretur:itaq́ꝫ quæ fierent omnia aut diuina ſola fieri ꝓuidentia:aut a natura gigni:aut humana arte atq́ꝫ diſciplina cōfici ꝓbabiliter oſtēderūt.ſicut igiť corpora deus oīa naturæ ſubiecit:& ꝓ ip̄ius arbitrio morbis debilitari frangiq́ꝫ cōceſſit:utpote quæ a tam uariæ & multiplicis qualitatis natura genita:non potuere niſi illam ducē in cunctis ſequi.ita animas quod imortales eas conſtituiſſet:liberæ omnes eſſe uoluit uoluntatis:quo dei optimi maximi maiorē in dies bonæ ſibi gratiam cōciliarent:& ob iugē ac perpetuam animi puritatē ampliora gratiæ inuenirent præmia. cōtra malæ maiore in dies caligine.et ut ſic loquar ſitu obductæ grauiore pœna afflictarenť:hoc eſt quod

etiam angelis liberam utrolibet ſe flectendi dedit uoluntatem & peccandi ſi libeat:unde Hieronymus ad dama
ſum pōtificem:nulli inquit periculoſum:nulli uideat̃ blaſphemū quod & in apoſtolos inuidiæ malū diximus
potuiſſe ſubrepere.Cum etiam de angelis hoc putemus:ſidera quippe nō ſunt munda in cōſpectu eius & cōtra
angelos ſuos.peruerſum quid ītellexit.nō iuſtificabitur in cōſpectu tuo omnis uiuens.nō iuſtificabitur omnis
homo ſed omnis uiuens.i.nō euangeliſta:nō apoſtolus:nō ꝓpheta:ad maiora cōſcendo:nō troni:nō domina/
tiōes:Cæteræq; uirtutes.ſolus enim deus eſt in quo peccatū nō cadit.Cæteri cum ſint liberi arbitrii iuxta quod
& homo:qui ad imaginē & ſimilitudinē dei ſactus eſt:in utranq; partē poſſunt ſuam flectere uoluntatē.mani/
feſtum igitur eſt cur liberæ uoluntatis animæ uideri debeant:ſed ſcrutemur nunquid ulla fati neceſſitate adigi
poſſint ut fati cauſa magis eluceſcat.Cum itaq; aīam ītelligentia ſapientē:& ratione prudentem:ut Plato ſcribit
deus genuiſſet:fati legē eidem dictitante cōſcientia porro docuit.fati aūt lex fuit huiuſmodi:ut deus edixerit ſi
hoc egeris:ium meo iuſſu neceſſario ſequet̃ illud.diuina itaq; ꝓuidentia edicit cuius edicti utrā potius partem
ſequamur noſtræ eſt optionis ſed cum alterā admiſerimus quid īde ſequatur in nobis nō erit:ſed in fati neceſſi
tate cōtinebit̃ uelut cum thetis:nec enim refert ſi explicādæ rei cauſa fabuloſa ponamus exēpla filio achilli præ
dixit ſi ad Troiam pugnaturus ꝓficiſceretur fore ut immatura morte raperetur:ſed multa īclytū gloria nomē
habituꝝ:ſin aūt domi ſe cōtineret:lōgæ ſpatia uitæ portendi.Veꝝ ſine ullo nomine ipſum uictuꝝ:quod cum
utꝝ deligeret efficere eius fuiſſet optionis:& maluerit ad Troianū bellum ꝓficiſci:neceſſaria uis eſt ſecuta ut iu/
uenis interiret:eadē ratio eſt de adam eiecto & mortali effecto.duplex itaq; fatum dici oeteꝝ teſtimonio liquet:
& quod ex naturæ uiribus deſcendit in corpora:& quod ex diuina lege ſancitum nobis ipſi contrahimus.Quid
aūt fatum ſit & unde fati cauſa deſcendat ſatis ut opinor dictum:nūc ſequitur ueluti ꝓpoſuimus ut fati nomē
exponamus:a græcis itaq; aliquando ειμαρμενη dicitur ut porphyrius exiſtimat παρα το μοιρα quod eſt ſor/
tior:quoniam ſorte quadā fata euenire dicuntur.aliquando πεπρωμενη οτι παντας εις περας αγοι.quod oēs
ad finē ſuum fata perducant:nec ſit quicq̄ infinitum.aliquādo μοιρα α μειρω.i.partior quod ſua ununquēq;
fata comitentur.modo nominatur κηρ απο του κηρου.i.cæra quod cauſæ cauſis colliqueſcāt ut cæra.modo νε
μεσις απο του νεμειν.i.a diſtributione quā cuius fata ſecundū merita exhibere dicuntur uelut iterpretatur Ari
ſtoteles & Orpheus de nemeſe locutus inquit ην πάντες δεδιασι βροτοι ζυγον αυχενι θεντες ψην γαρ αει
γνωμη παντων τελει ουδε σελη θει ψυχη υπερφρονεουσα λογυ αδιακριτω ορμην παντες αρας και παν
τεπακουοις και παν τα βραβευεις εν σοι δεισι δικαι θνη των παντυπερτατε δαιμον μō αθραυσια:qd̄ natu
ra ſuapte fatū ſit ieuitabile.ab a priuatoria particula & θραυω frāgo.nōnūq̄ αισα noiat̃ ita dictū:ut Ariſtoteles
putat:q̄ſi αεισα quod fatoꝝ cauſæ ſemper fuerint.porphyrius uero αισαν quaſi διαισαν dici putat α διαιω.i.
ſeco quod in ununquēq; ſuum partitum ſit fatum.eſt etiam uideri ubi ſub triū ſoroꝝ nomine appellet̃ quaꝝ
una λαχεσις eſt dicta α λαγχανω.i.ſortior quod quæ futura ſunt ſingulos ſua ſortiantur & finem cōſequan
tur altera κλωθω α κλωθω.i.torqueo quod fatum unicuiuis filum ſuum ſubigat.tertia ατροπος quod quæ iam
præteriere:aut quoꝝ futuroꝝ nos bonoꝝ uel maloꝝ ſundamenta iecerimus auerti nō poſſint quo minus præ
miū aut pœnā iueniant:niſi miſericordia noſtraꝝ deprecationum moueatur deus.ab a particula priuatoria &
τρεπω uerto:ſolet enam αναγκη.ideſt neceſſitas nonnunq̄ appellari quod neceſſariis antecedentibus cauſis:neceſ
ſarius ſequatur effectus:a latinis etiam parca dicitur per contrariam appellationem quod nemini parcat.i.quod
omnes ſato ſubiecti ſimus:denique fatum creditur nominatum:quod ita ſit ineuitabile ut quod iam diximus:
quod quidem quin ſit dictum fieri nullo modo poteſt aliis ſatum placet dictum quaſi ab aſtris ſignificantibus
quæ ſutura ſint:aliis uidetur quod diuina prouidentia præſcitum apud ſummum deum iam pro dicto ſit:ut
ita ſore neceſſe ſit:ſed de fati nomine ſatis multa.ſequitur ut ipſum a fortuna & caſu diſtinguamus.Quæcun/
que igitur uel rebus uita carentibus:uel ſine ratione uiuentibus aīalibus accidūt non a natura:uel arte profecta
caſu omnia fieri dicuntur:quæ uero hominibus accidunt uel fauentia negociis eorum uel aduerſantia fortuita
& fortunæ deputantur arbitrio.Cauſarum tamen huiuſmodi aliæ ſunt principales:aliæ ſuccedentes.principa/
lis eſt ut itineris faciendi:uel negocium gerendi:aut ruris inuiſendi:uel id genus aliud faciendi.ſuccedens ut cū
iter ingreſſos ſol aduſſerit ſequitur uultus nigricia.principalem ergo cauſam in fato eſſe putamus:ſuccedētem
uero & quaſi ſecundariam in fortuna & caſu.itaque & fortuna quidem ita diffinitur.fortuna eſt concurſus ſi/
mul cadentium cauſarum originem ex propoſito trahentium:ex quo cōcurſu eueniat aliquid præter ſpem cū
admiratione.Caſus uero hoc pacto.Caſus eſt concurſus ſimulatque una accidentium ſine ratione cauſarum in
uita carentibus uel mutis animalibus:uelut cum ſtabulis egreſſa armenta ſponte redeunt:uel cum ſaxum ultro
prolapſum eſſe dicimus.ſane docet Ariſtoteles fortunam neque natura:neque diuina prouidentia ortam:aut
humana arte:uel diſciplina:non natura:quod cuiuſcunque natura in cauſa fuerit id non aliud fere ſemper oria/
tur:fortuna uero ſit incerta:temeraria:& nulla cauſarum ratione proueniat:a diuina multo minus prouiden/
tia inquit quod indignis bona & mala plærunq; diſtribuat.deum autem nullam malorum habere curam credi
par eſſe.non deniq; ipam arte:uel diſciplina poſſe comparari:quod quæcunq; fortuita dicuntur præter ſpem &
propoſitum noſtrum eueniāt.ideo quidam fortunam dæmonum ludum eſſe diffinierunt:qui indigniſſimi ali
quando res ſecundas obiiciunt: ut eos agant præcipites.nam ut prudentiſſime īquit demoſthenes res nimium
ſecundæ ſtultis & indignis nequiter ſentiendi atq; adeo faciendi occaſionem præbent ut ꝓpemodum illecebris
nos fallere dæmones ita uideantur ut fortunatiores reddant quos ſentiant ſtultiores hinc licet credere dixiſſe
Ariſtotelem διο και ου πλειστος νους και λογος εν ταις θα ελαχιστη τυχην ου δε πλειστην τυχην εν τω
θα ελαχιστος νους ideſt quamobrem & ubi plurima eſt intelligentia:ac ratio illic minimam eſſe fortunam
conſtat:ubi uero fortuna plurima ſit minimam ibidem eſſe intelligentiam:ſed de caſu & fortuna hactenus di/
ctum.Nūc quod reliquum eſt Ciceronis uerba interprætemur:qui ita quātum ad nos peruenerit exorſus eſt.

Quia pertinet ad mores quos ΗΘΗ græci uocant nos eam partem philoſophiæ de moribus appellare ſolemus.

Quia pertinet ad mores & quæ ſequūtur. Senſus eſt. uis & ratio indicatiuaꝝ orationum a nobis explicabiť quia pertinet ad mores. demōſtrandū igiť arbitror quo pacto id ad mores pertineat: quod facere nō poſſumus niſi prius liberā noſtrā eſſe uoluntatē intellexerimus: quod faciemus: ſi prius tamē oſtēderimus quibus in rebus uis: ac neceſſitas eſſe dicať. uis igiť ac neceſſitas oīs in rebus aīatis & īanimatis inueniť: quod cum ſuus ſit ſingulis locus a natura tributus: ut igni qdē ſurſum terræ uero deorſum. ui autē agi dicunť cum lapis qdē ſurſum: ignis uero deorſum ferť. in rebus porro aīatis ut cum currentē equū auertimus ac retinemus: ut uim ita definire cōueniat. quandocunqꝫ extrinſecus cauſa aliqua eueniat. uel præter naturā uel præter uoluntatē eius in quē deſcē derit agēdi quicq̄ tum demū uis fieri diciť. at cū cauſa quod aliquid fiat ītrinſecus & agētis uolūtate erūpit tū nulla eſt uis. ꝓinde ſi quando deliquerit īcōtinēs nō ſe excuſat quod īquiat a cupiditate ſe coactū cōmiſiſſe: quia ſuæ ipſe cupiditatis: ueluti paulo poſt oſtendeť: fuit cauſa. idē quoqꝫ de neceſſitate ītelligendū eſt. oīs. n. coactio extrīſecus uenit. neqꝫ uoluptatis neceſſitate coactū ſe uirginē uiolaſſe quiſq̄ dixerit. manifeſtū eſt itaqꝫ nec uim nec neceſſitatē in nobis ullā eſſe: ſed utrāqꝫ extrīſecus in nos ꝓruere: ueꝝ ut oſtēdamus peccata nec ui nec neceſſitate ulla a nobis cōmitti: ſed ſpōte ac uolētibus nobis: quidnam ſit uoluntariū demōſtremus: quandoquidē id ad uirtutē capeſſendā eſt: ut īquit Ariſtoteles: potētiſſimum: itaqꝫ ut paucis abſoluā: illud ꝓprie uoluntariū diciť: quod agimus minime coacti: ueꝝ tamen de ipſo planius adhuc differendū eſt. Vt quiduis agamus aliquo nimiꝝ adducimur appetitu. appetitus aūt tria ſunt genera: cupido: ira: uolūtas: primū igiť īueſtigemus eam actionem quæ de cupiditate manat: nūquid ſit uolūtaria an nō: quæcūqꝫ nō ſpōte: facimus coacti: at qui quæcūqꝫ neceſſitudo & coactio facere īpulerit ſeqtur mœſtitiā: & cupide aliqd agētes comitať uoluptas. nō ergo quos cupido egit eos coegit: quādoquidē ad uoluptatem nulla nos agit neceſſitudo: quia tū ſequeretur mœror qui uoluptatis contrarius eſt. ſpōtanea igiť eſt cupiditas. eadē quoqꝫ ratio de ira adduci poteſt ſi quidē inimicum ulti ira cōciti: in eo adhuc furore bacchātes de ultione uoluptatem capimus. Itidē de alio quē tertiū fecimus appetitu hoc eſt uolūtate dicendū eſt.: ad ea ſi quidē īcontinēs īpellitur: quæ uult: ut aſſequať quā cōcupiſcit uoluptatē: ergo ſpōte uult: ſed quoniā plæraqꝫ ſunt argumēta quæ a multis ad libeꝝ uolūtatis īminuendū afferūtur arbitriū ea in unū colligētes ꝓponemus: poſtea confutabimus. Itaqꝫ Socrates: ueluti Ariſtoteles ſcribit: nō eē noſtræ poteſtatis aiebat ꝙ boni maliue euaderemus: quoniā ſi quis interroget quenq̄ iuſtuſne an iniuſtus eſſe malit: nemo futurus ſit qui iuſticiā iniuſticiæ nō anteponat: & ad cōfirmandū argumentū adducebat ut diceret: ꝓpter quid cum ægrotamus: aūt pallore uel macie confecti ſumus: id nemo dat nobis uitio: ideoqꝫ ne īcontinentiā quidē ullā eſſe: quod mala: ſciēs ea mala eſſe nemo faciat. Incōtinēs uero mala quidē cognouit: ſed tamē ad īcontinentiā ꝓlabiť. Alii ut libeꝝ ipi quoqꝫ uolūtatis noſtræ perimāt arbitriū aiūt cum deus cūcta ante reꝝ prīcipia norit: nec cæleſtia modo quæ perpetua beatitudine quodā fato cōnexa ſunt: ſed noſtras etiā cogitationes: & uolūtates: & oīa deniqꝫ ꝑterita præſentia & futura: nā apud ipm nullū unq̄ fuit tēpus: ut nullo modo falli poſſit deus: cūcta ab eodē īſtituta: digeſta & obnixiſſime decreta eſſe uideņť: tam quæ ī noſtra poſita poteſtate eſſe dicunť: q̄ quæ caſu & fortuna euenire cōtendamus. leges quoqꝫ & exhortationes: & obiurgationes & diſciplinas & id genus alia huiuſmodi eſſe: ut fatalibus nexibus alligentur: unde fit ut quicquid eueniat illud fati neceſſitate eueniſſe uideať: quēadmodū ſi cui iter nauigandū ſit euētura fœlicitas. nō poſſit euenire ab alio quoq̄ q̄ illo qui nauim gubernarit: uel ſi cui euētuꝝ ſit ciuitati: ut bonis utať inſtitutis: uelut ſolonis legibus atheniēſes: lycurgi lacedæmones: minois cretēſes: & ſi cui futuꝝ ſit ut euadat iuſtus parentum educatione: uelut ariſtides id omne & quicquid eſt ſimile fato euenire: prætetea artes quicquid efficiāt fati lege cōficere: ſicut qd ab īperito aliqs æger medico ſalutē īuenerit. alius a perito curatus necatus ſit. eandē quoqꝫ rationē eſſe putāt: laudū: uituperationū aīaduerſionū: præmioꝝ. fieri enim frequēter ut aduerſante fato quæ recte geſta ſunt nō modo laudē nullā: ſed e diuerſo reꝑhenſionē ſuppliciaqꝫ afferāt: ac poſtremo diuinationē aiūt. aperte demōſtrare: reꝝ euentus iam pridē eſſe decretos: nec enim niſi decretū ꝑcedat quæ futura ſunt præſagire quenq̄ potuiſſe: itaqꝫ animoꝝ noſtroꝝ motus nihil aliud eſſe q̄ decretoꝝ fataliū miniſteria: quoniā īpellente fato a nobis quod futuꝝ ſit agi neceſſe ſit: itaqꝫ in hominis uita concludi quæ præſaga mens nouerit: nec abſqꝫ ea agi quicq̄ poſſe: ueluti ſine loco: motus aut ſtatus eſſe nō poſſūt: ita ſine humana uita fatū eſſe nō poſſe. Hoc pacto igiť libeꝝ nobis auferētes uolūtatis arbitriū: uirtutē & bonos mores extīxerūt. aduerſum quos tam pugnaciter de ipo fato diſputātes argumenta opponamus. ꝙ Socrates igiť dixerit neminem ſi percūcteťur an ſe malū: q̄ bonū malit eē reſpōſuꝝ ſe malū: ideo neceſſitate cōpelli ut malus ſit id plane falſum cōplexū eſt. quorſum. n. tot leges nobis cōditæ: quæ aut bonis præmia tribuerēt: aut malis pœnas īfligerēt. quorſum aut laus benefaciētibus digna: aut ultio deliquētibus. quorſum cōſilia faciēdis rebus adhibebunť? ſi nec mala declinare: aut bona aſſeq illis nō poſſumus: uelut ſi ita cōſilieť Scipio. ſi exercitū in aphricā adduxero Hānibalis cladē ab Italia amouebo: ſin aūt minus ex Italia bellū eiici non poterit: q̄re ne homo qdē ullus ab altero diſtabit cū honoratiſſimos ac oīum digniſſimos illos demū arbitremur: q cōſilio: & prudētia cæteros antecellāt: quod ſi cuncta neceſſitate adducēte fruſtra cōſiliū eſt: neminē ꝓbare: laudareqꝫ cōueniet: aut īceſſere atqꝫ uituperare: qd exhortationes: admonitiones: īſtitutiones educationes: præceptiones: oīa in caſſum erūt: quæ cuncta ſunt huiuſmodi: ut tam eos audiamus cōticeſcēdos q̄ ex diuina ꝓuidētia nobis libeꝝ eximūt uolūtatis arbitriū: q̄ Socratē q ait neminē mala cōmiſſuꝝ potiuſq̄ bona factuꝝ: ſi utꝝqꝫ faciēdi in ſua habeat poteſtate: ideoqꝫ neminē īcrepari oportere īcontinentē ſicut ne qdē ægrotantē & morbo cōfectū: quod minime ueꝝ eſt quando qdē & tales carpimus cum ipſi

ſui morbi in cauſa ſunt:ſed quoniam de libera uolũtate noſtra diſputatio eſt ſcrutemus paululum quidnam id ſit quod libeꝝ uocamus arbitriũ:ut cætera ſint idẽ nobis apertiora.Libeꝝ certe uolũtatis arbitrium nõ id dicimus ut quod qſq; cupiuerit faciat:ſed quod iudicio & æſtimatione compræhẽderit.alioqui bruta quoq; aĩalia liberam dici poterunt habere uoluntatẽ:uidemus enim ea ſpõte & natura docente quædam ſubterfugere:quibuſdam inhærere:ſi igit̃ uelle hoc uel illud:aut nolle liberi arbitrii nomine uocet̃:nemo dubitauerit qn cæteroꝝ ita ſit aĩaliũ ſicut hoĩs liberam habere uoluntatẽ:atqui libeꝝ arbitrium dicit̃ libeꝝ nobis de uoluntate cum aliqua actione iudiciũ:quotiens enim imaginationes de re aliqua mentem ſubeũt & appetitũ mouent:eaſq; ratio perpenderit:atq; iudicarit diſcreueritq; ab altero altey:tum libero dicit̃ uolũtatis arbitrio id effeciſſe:ſicut uerbi cauſa.Cum dulcia quidẽ aliqua:ſed noxia ſpernimus:amara uero quæ profutura cõfidimus licet auerſemur tamen fortiter toleramus adeo nõ in uolũtate ſed in uoluntatis iudicio libeꝝ cõſtat arbitrium:nõ in ipſa imaginatione:ſed imaginationis æſtimatione actioneq; locatũ eſt:quæ igitur ĩcontinens ſecum reputarit uideritq; fugienda:nec fugit:merito deliquiſſe dicendus eſt.ideo aũt quæ ſecũ reputarit dicimus:quoniã eſt uideri ubi potius lapſus q̃ peccaſſe:quoniã nõ aduerterat & ubi uenia dignus quod aduertere nõ potuerit morbo correptus potius q̃ dãnandus dici queat.nam ſi tradẽti credimus Ariſtoteli:tria incõtinentiæ ſunt genera:unũ quidẽ morboſum:uelut cum morbi acerbitate correpti aliqui capillũ ſibi e capite cõuellunt:& alia agũt quæ morbo uacui nõ fecerit.alteꝝ aũt quod a natura ꝓficiſcitur:ut cum aliquis quæ uitioſa natura ſuggeſſerit repẽtino quodam motu excitata ilico nõ poteſt cõprimere:& peccati culpã recognoſcere:ut per irã uel cupiditatẽ in aliqua repræhendenda ꝓlabamur:ac cõmittamus quæ mox nos cõmiſiſſe pœniteat.In hoꝝ enim neutro uix delinquimus nõ magis q̃ cum poſcẽtibus nobis librũ miniſter ſedulus nondum expreſſo quod nobis uelimus pennatiũ aut atramẽtariũ ꝓfert.accipiendũ enim ei auribus fuit prius quid poſceretur:deĩde perficiendum:ſicut in cõtinenti aĩaduertendũ iuſte ne an iniuſte ageret:ſed ipſum prona nimiũ in cupiditatẽ:aut irã natura ſuperauit.Tertiũ uero genus a cõſuetudine naſcit̃.i.quod cum animaduerſione factũ maxime repræhendi ſolet:quod ſi iolere permiſerimus uix eradi & abſtergi poteſt.Lõgam enim cõſuetudinẽ nõ minus q̃ naturã ipſam uincere difficile eſt:quod prauo magis illectu q̃ delectu nobis blãdiẽte cõmittere uideamur.id nimiꝝ eſt quod ad libeꝝ uoluntatis pertinet arbitriũ & in quo in primis ſumus repræhẽdendi:nã cum ſint ira & cupiditas nobis cum brutis cõmunia:hoc ſolũ hoĩs eſt quod oĩa rõne perpẽdat:nec ab illis affectibus fallit̃:ſed ſe ipm ipſe ſeducit.nec peruicaciter hic iſtiterit quiſq̃ eam æſtimationẽ qua hoc potiuſq̃ illud perficere deligit:ut fati dicat aliqua neceſſitate agi:ſicut ſtoici:qui aiũt aĩam naturalẽ quãdã habere uolũtatẽ:ad quã ipſius natura uolũtatis ĩpellit̃:& ſicut in corporibus ĩanimatis quædã naturaliter grauia ferũtur ad terrã.leuia uero ſurſum uerſus meãt:ita in hoĩbus.cæteriſq; aĩalibus naturalẽ quandã eſſe uolũtatẽ ut ea uelimus:quæ ꝓuidẽtiæ illius neceſſitas ĩperauit:quod ſi ueꝝ ſit pereat oĩs æſtimationis ratio neceſſe eſt.qd enim æſtimare dicimus aliud niſi conſilio:ac rõne faciendũ ne aliqd an non nobiſcũ diſputare:ea ſi nos ad alterã partẽ trahat neceſſitas:magiſquã iudicii ratio perducat:ratio pereat neceſſe eſt.atqui ſolo iudicio ac rõne a cæteris diſtiguimur animalibus:ergo ne hominis quidẽ nomẽ in nobis manebit:quod rationẽ ei auferamus quã in hominis diffinitione ponimus:dicimus enim.homo eſt animal rationale:ꝙ ſiquis iudiciũ quidem libeꝝ eſſe fateat̃:ſed actũ ipm a neceſſitate deſcendere contendat.hic quoq; nihil dicit:omnis ſi quidẽ:ut Ariſtotelis utar argumẽto:natura talis eſt ſubſtãtiæ ꝓcreatrix:qualis ipſa eſt:ut uegetãtia:ut aĩalia.gignit.n.utꝝq; hoc genus:& ex ſuis prĩcipiis arbos quidem ex ſæmine ſuo:id enim cuiuſq; rei in ſua ſpecie prĩcipiũ eſt:a quo idẽ gignit̃:ita & aĩal naſcit̃.ut igit̃ fuerint prĩcipia ita quæ de principiis oriũtur:nec enim de caſtaneæ aut glãdis ſæmine naſcit̃ prunũ:aut de ficu caſtanea:quod ex geometriæ exẽplis facilius dat̃ ĩtelligi.uelut ſi triãgulus habet tres angulos æquales duobus rectis:quadrãgulus habebit q̃tuor angulos æquales quatuor rectis:quod ſi quadrãgulus nõ ita habeat ut diximus:ne triãgulus quidẽ tres angulos habebit æquales duobus rectis.hoc idẽ de hoĩe licet ĩtelligere.ſolus enim homo rõne duce quicquã agit:nõ autẽ dubiũ eſt qn ipſe gignat quod agit.actio aũt de aliquo prĩcipio:utpote cauſa ſua gignit̃.a cõſilio aũt & iudicio humanæ oriunt̃ actões.ꝙ ſi principiũ hoc eſt iudiciũ immutes.immutet̃ actio quoq; neceſſe eſt:uel ſi actionem mutes mutari quoq; iudiciũ neceſſe eſt:atq nemo unquã iudicio quicquã agit:ut dicat:aut cernat aliud ſe egiſſe q̃ ceparit cõſiliũ:nec me latet ĩmutari ſæpe in rebus ipſis obeũdis actiones:ſed tũ cõſilia quoq; mutant̃:aut euenire ſecus q̃ putauerimus:ſed tũ cũ in noſtra poteſtate nõ fuit.nã ſi gladio hoſtẽ petere noſtræ eſt optionis:nõ tamẽ etiam noſtri eſt ipm occidere arbitrii.quis ergo nõ uideat actiones:quæ de iudicio manẽt:noſtræ optionis eẽ:ac in nobis eẽ:nec aliũde deſiderari oportere quod boni maliue ſimus?ſed de his hactenus.nũc aliud argumentũ diluẽdũ ſumamus:quod fuit:quoniã eẽ nõ poſſit ut omnia futura nõ nouerit deus cũcta neceſſitati eẽ obnoxia.quid ergo dicendũ?fatemur deũ certe ſcire omnia:ſed ob hoc tamẽ quicquã neceſſitati obnoxiũ eẽ negamus.ſi enim neceſſario cũcta eueniũt:neceſſario ea quoq; euenire nouit deus:quod ſi ueꝝ ſit:quæ nos eadẽ quoq; deũ ligat neceſſitas:ut ſi cui bona tribuat tribuere coactus ſit:ſi quã in mũdũ animã miſit eã miſiſſe addictus fuerit.quod angelũ:quod hominẽ:quod cætera crearit creare cõpulſus ſit:quia ita futuꝝ ꝑſciuit.quod ſi ſit:ubi nã illa quæ in deo eẽ credit̃:uereq; ꝑdicat̃ fœlicitas?ut ipe quoq; non libera quæ uult agat uoluntate omnia:ſed neceſſario quæ facit facere cõpellat̃:ne qua igit̃ tãq; ſtulta tã ĩpia ſit ſapiẽtia quæ nos aliqua deũ adigi neceſſitate perſuadeat:ne aliquid ſupra deũ hoc eſt neceſſitatẽ eſſe fateamur.quod etiam cogitatu nefandũ ſit:ac nos ad impoſſibile perducat illud potius quod uerĩſſimũ eſt aſſeueremus:neq; decretũ neq; imperatum quod quiſquã futurus bonus aut malus ſit:ſed penes nos uiuẽdi eẽ optionẽ:& libeꝝ eẽ uolũtatis noſtræ iudicium.quid.n.ad nos ſi deus præſciuit quæ facturi ſimus nõ magis q̃ ſi qſpiam alius quis ille ſit illud idẽ nouerit.ſunt igit̃ aliqua quæ nobis deſiderare potius q̃ uendicare poſſimus:unde & externa nominantur:ut forma:diuitiæ:gloria:ualetudo:fama & id genus alia:quædã uero eẽ nemo etiã negauerit:quæ in noſtra ſint poteſtate:ut iudicium:uoluntas cõſenſus:

electio:cæteraq; huiuſmodi.itaq; tam qui quæ noſtra ſunt aliena arbitratur:q̃ qui quæ ſunt aliena noſtra putat
uehæmenter errat:& in ueri cognitione hallucinatur:nec ut opinor quicq̃ ſapit:nam ſicut diuitiæ:forma:gratia
gloria:& in hoc genere alia in fortunæ poteſtate eſſe credi certo debent.ita iuſtitiã:téperantiã fortitudinem:reli/
quaſq; uirtutes in noſtra manu eſſe par eſt exiſtimare.aiũt præterea illi delicta minime uideri debere uolũtaria:
quod mẽs noſtra diuinitatis particeps ſit:& naturali appetitu bonũ expetere:uerꝝ tamen in bonoꝝ iudicio nos
plærũq; errare:ide eſſe quod alii ſummũ bonũ uoluptatẽ:alii diuitias:alii gloriã & deniq; alii alia eſſe exiſtima/
rũt.at huiuſce erroris multiplex eſt cauſa nõ ſanũ iudiciũ ratioq; qua oĩa metiri nos cõuenit:ſed q̃ nimiũ ſenſi
bus dedamur.nam ut ſtoici putant cum dolore & corporis aliquo cruciatu affligamur & aio minus fortes deii/
ciamur:ſenſuũ aũt nimia oblectatione exultemus:hic dolorẽ ſummũ malũ & uoluptatẽ ſummũ bonũ illi pu/
tauerũt.hic pernitioſa pro ſalubribus:flagitioſa pro honeſtis & appetũt & agunt:hic diuitias quod præſentiſſi/
mum ad uoluptatẽ nobis cõparandã ſit iſtrumentũ ĩpenſiſſime diligimus:gloriã falſam pro clara cõplectimur
quod uirtutis præmiũ:ac quaſi teſtimoniũ laus:honor:gloria exiſtimeẽ:ſed prudẽtes & uere ſapiẽtes uiri in ue/
ri iueſtigatione uerſati:ſciũt quã & cuiuſmodi gloriã expetere non conueniat:uulgus autem ĩperiũ pro honore
ueraq; gloria popularẽ exiſtimationem:uanamq; gloriam colit:pro uirtutibus inſtituta.uoluptatibus delibutã
uitam cõſectatur:faciendi quæ quis uelit:iperatiq; cupiditas:aut ira ĩpulerit nõ ratio perſuaſerit:regiã quandã
eſſe eminentiam arbitratur natura ſi quidem ſuapte:homo liber eſſe:q̃ ſeruire:ĩperare q̃ obſequi potius affectat.
at quia ĩperium poteſtas comitatur regnum ubicunq; poteſtas fuerit putat.Cum ſit regnum ut recte diffinit Iſo
crates iuſta alicuius erga populos ſuos:ut parentum erga filios tutella:atq; obſeruatio.porro quod beate illũ pu
tent uiuere:qui ut ei libuerit uiuat:illum credunt beatum eſſe qui uoluptatem omnem aucupetur:& ſua conſe
quatur deſideria:Cum uiuere ut libet hoꝝ nemo poſſit quem ſemper aliqua deſerit cupiditas:uitiumq; quaſi
cathena aliqua uictum teneat.ille ſolus demum uiuit ut uult:qui iudicio & ratione omnia facere expetit:& cau/
tionis ſalubritate mala deuitat.hæc igitur & ſimilia errorem uulgo iniecerunt:ut plætiq; omnes in bonoꝝ dele
ctu hallucinẽtur:quamobrem diuino in primis homini opus eſt præſidio:quod fortitudinem:& cognitionem
ſuggerat ad animi affectum fere humanum hoſtem ſuperandum qui ea de cauſa carni aduerſus rationem da/
tus eſt ingens ut de uictoria maius præmium reportetur.ſed nihil aget deus niſi uolũtas ſe noſtra idoneam ex/
hibuerit ad accipiendum aſſueſcatq; a prima ætate illas corporis ĩ animum perturbationes cupiditateſq; extra/
rias contundere:difficillime enim eradetur:quod ſinetur inoleſcere.eadem eſt ad ultimum confutandum argu
mentum ratio:nullam ſi quidem oſtendit diuinatio neceſſitatem:non magis q̃ diuina ſcientia.nam plærũq; ita
dicitur:ſi hoc fiet ſequetur illud:ut perdet croeſus halym trãſgreſſus maxima regna.des igitur croeſum halym
non tranſgredi:non ſequetur ut maxima perdat regna.quod ſi ſit:nõ fuit neceſſe ut perderentur.ergo nõ omne
quod futuꝝ eſt ĩuehit neceſſitas.quod cum ita habeat ſecus non eſt q̃ nos a principio falſi ſumus.diximus enim
quædam fortuna:quædam caſu:alia fato euenire:fato q̃dem ut quod moriamur:& item cum deliq̃mus ut lua
mus pœnas:delinquere:ac non delinquere liberæ fuit uoluntatis præmium an pœna in noſtra poteſtate non eſt ut
cum anteceſſerit illud hoc ſequi neceſſe ſit:atqui ſanctiſſimi plærunq; uiri ſupplicio ultimo affecti ſunt:& peſſi
mi honorati:cur hæc permittat:nouit ipſe deus nec haꝝ reꝝ cauſas ſcrutari ad nos attinet.illud enim hic quæ/
rimus ſit ne libera uoluntas noſtra an non:quod autem bonus ob inuidiam plærunq; mala ſubeat & malus bo
na ĩcurrat non eſt quod liberam homini auferat uoluntatem.ideo in omni actione mens hominem:aut condẽ
nat:aut abſoluit.Inſtituant igitur quid tandem hanc neceſſitatem quod fatum appellamus eſſe uelint diuinam
ne prouidentiam?at malorum cauſa eſſe non poteſt:an malignam animam?ſed a malo nihil oriri poteſt boni:
nam fato etiam bona euenire aiunt:an bonam mentem uirtuteſq; uult quidem deus:ſed præſtare non poteſt?
ĩbecillum quiddam & ſine uirtutibus erit.poteſt ne:ſed non uult?hæc fera & ĩmanis erit ĩuidia:nunquid neq;
uult neq; poteſt?& hoc de quocunq; bono dicere flagitioſum eſt.an uero & poteſt & uult?ergo erit bonorum
cauſa cum ſit ĩpe optimorum omnium quæ excogitari poſſunt optimus:nec malorum ulla cauſa pertinebit ad
fatum.unde ergo tot mala contra nos ſeſe arietant:nunquid ex ſtellarum motu?& ſtellis ita iubentibus:atqui
quæcunq; in cælo animata ſunt ea iuxta diuinum nutum mouentur:& omnia diuina ſunt igitur bona:quo nã
pacto igitur quod bonum eſt maleficum eſſe poteſt:& rurſus cum ſidera omnia cæleſti ſapiẽtia plena eſſe opor
teat:manifeſtumq; ſit omnem malitiam ex dementia naſci:quonam modo ſidera conuenit maligna contra nos
eſſe cenſere.ergo ſi qua in cælo ſigna futura portendant:ſi qua mens præſaga futuri adeo prædicat ea de cauſa
contendendum eſt ut ſignificent quæ nobis immineant:quæ ſint quæ nobis gignant mala niſi cauerimus:&
ut caueamus nos admoneri credendum eſt:deus igitur omnium bonorum cauſa & iuſtorum bonos præmiis
inuitando:malos pœnis terrirando:& rurſus bonos mundanis fluctibus roborando.non enim arbor eſt ſolida
niſi quæ crebris fuerit flatibus agitata:malos præmonendo ut uitiis ſuis ſinem aliquando inueniant.exterminã
da itaque hæc nimirum uana credulitas:& arguendi fallax calliditas.Quod ſi quis ad humores corporis:natu/
ralemque illam compoſitionem reſpiciens deinde conſuetudines contempletur hinc plæroſque auaros:mul/
tos incontinentes.& in aliis alios uitiis laborantes & exinde in morbis animi multos fluitare quippe qui ſenſi/
bus nimium ſint dediti:mecum:& recte ut arbitror ſentit.ideo aduerſum huiuſmodi uitia ſalubris adeo homi
ni tributa ratio eſt.nam auaritia:libido:crudelitas:& reliquæ huiuſmodi peſtes:non in tenera ætate:ſed tum
cum iam ætas adoleuit maniſeſtiſſime erumpunt cum omnia conſilio & ratione regi gubernariq; poſſint:quin
& quo quis iam ingenio præſtantior fuerit plærunque maiore uitii tabe corrumpitur:quaſi ex uno eodemque
fonte naſcãtur utraq;:nam corporis proſpera ualetudo:& membrorum uigor ſenſus ad illecebras omnes præ/
cipue ad incontinentiam pronos habet:ita uigor ille ſenſuum reꝝ tractandaꝝ maiorem habet induſtriam:ſed
cupiditatem etiam uehementiorem:ut igitur pernitioſa uitent:& ſalubria conſequantur:humanaꝝ oium reꝝ

decus honeſta & liberalia ſtudia atque diſciplina in primis proſunt: exhortationes: admonitiones repræhẽſiones: aĩaduerſiões: educatiões ĩgenuæ: cõſuetudines ſanctæ: colloq̃a proba: naturis medent̃ uitioſis: horum autẽ cõtrariis mẽtis acies obtũdit̃: ratio deſipiſcit: igeniũ ĩſoleſcit. Inde in aĩo continentis uiri ſemp plus cõſilium poteſt: intẽperãtis uero ibecillitas aduerſum rõnẽ uitioſis animæ partibus ſuffragat̃: ne nr̃is igit̃ uitiis blãdiamur: ut nos neceſſitate cõpulſos ea ĩcurriſſe dicamus: ſciamus ea a diuinis p̄dici ſolere q̃ ambigua euentura ſint: nec ne. nemo. n. aſtrologũ unq̃ cõſuluit moriẽdũ ſibi ſit nec ne: ſed q̃ longiſſima uitæ ſuæ ſpacia poſſit ꝑducere. diues an paup: in plebeia an nobili fortuna uicturus ſit: & cætera quæ obſeruatione ſcientia artificioſaq; ſolertia

Sed decet augentem linguam latinam nominare molarem explicãda uis ẽ ratioq; enunciationum: quæ græci αξιωματα uocant: quæ de re futura cũ aliquid dicũt deq; eo quod fieri poſſit: aut nõ poſſit: quã ui hẽant obſcura q̃ſtio ẽ: quã περι δυνατων appellãt

indagant̃. omniſque huiuſmodi rõ nihil aliud eſt q̃ cõiectura earũ re℞ quæ uel ad corpus ptinẽt: uel ad ea q̃ ad corpus referũtur uel ad aĩum: q̃tenus corpori nimiũ obſequitur: nõ ut ad rõnẽ ſe cõparat. nec ſane rõni irã: & cupiditatẽ quaſi damnoſos & ĩutiles affectus ſed q preſto eẽnt ſi rõne gubernent̃: deus ut ueteres ẽt ſcriptis prodiderũt cõiũxit: quãdo q̃dẽ multa ſunt: quæ per idignationẽ: ſedatãq; irã inuita fiunt: quæ ad iuſtitiam uirilẽ quandã demõſtrãt cõmotionem. multa quoq; ex cupiditatis motu honeſta expetimus: ſicut ergo i cælo uiuentes: quod illic minime opus ſit: nulla ira: aut cupiditate agunt̃. ita mentibus noſtris neceſſariæ fuerunt ira & cupiditas: ut cum ſe ad rõnem atq; cõſilium cõuertiſſet metiret̃ cæleſtia: cõſideraret immortalia: cũ uero terrena diſpiceret: animi noſtri obtutus non eſſet inanis: ſed ad ea gubernãda: tum iræ: tum cupiditatis partibus alliceretur: ne q̃d tamen ledere poſſent: rõnis præſcriptõi ſuppoſitæ ſunt: quæ ſi cedit affectibus: malos: ſin aũt ĩperat: bonos ĩſtituit mores: expoſitum tãdem: ut opinor: ẽ q̃re Cicero dicat. fati quæſtionẽ ad mores ptinere: reliquũ nũc eſt: ut uerba interpretemur: inq̃t igitur: q̃a ptinet ad mores quos ηθη græci uocant ηθος dictũ απο του εθους. ariſtoteles in primo magnorũ ethicorũ το γαρ ηθος απο του εθους εχει την επωνυμιαν ηθικη γαρ καλειται δια το εθιζεσθαι Nos eã partẽ philoſophiæ: ſubaudi quæ græce ethica dr̃. Sed decet augentẽ linguã latinã noĩare moralem. Hic nobis licet intueri moralẽ ante ciceronẽ dictũ nõ fuiſſe: & ab eo nouatũ eſſe uerbũ. Explicãda uis eſt ratioq; enũciationum. quẽ ſenſum: & quam ueritatẽ habeãt enunciatiões de qua ni mox diſſeremus: nunc quid ſit enũciatio: & quot enunciationũ ſint genera explicemus: orõnis igitur partes Ariſtoteles cæteriq; dialectici duas omnino eſſe uoluerũt: nomẽ & uerbũ quod ex his uerũ uel falſum poſſit iudicari. orationũ uero aliæ imperfectæ: ut At regina graui iamdudum ſaucia cura. aliæ perfectæ. ut At regina graui iãdudum ſaucia cura Vulnus alit uenis. aliæ deprecatiuæ: ut Adſit letitiæ bacchus dator. aliæ imperatiuæ: ut Cape robora paſtor: Tollentẽque minas & ſibila colla mouentẽ deiice. aliæ interrogatiuæ: ut Tu ne ille æneas quem dardanio anchiſæ Alma uenus phrygii genuit ſimœntis ad undam? aliæ uocatiuæ: ut O qui res hominũq; deũq; æternis regis imperiis: & huiuſmodi. aliæ etiam ſunt ad oratores & pœtas pertinẽtes: ad dialecticum uero: & philoſophũ ſolæ indicatiuæ: has itaq; oratiões enunciatões dialectici uocãt: ut plato diſputat. enunciationũ porro aliæ ſunt negatiuæ: aliæ affirmatiuæ. itẽ aliæ ſunt unæ: aliæ multiplices. oratio una dicitur quæ unam ſignificat ſubſtantiã: unde & theophraſtus in libro de affirmatione: & negatione diffinitionẽ unam ſemp eſſe orationem ait. ut homo eſt animal rõnale mortale. multiplex uero quæ nõ unũ ſed plura ſignificat: ut aiax ſibi mortem conſciuit. hæc oratio nõ eſt una: q̃ duo fuerint aiaces: ſi de telamonio intelligas: uera eſt: ſin de oileo: falſa. aliæ enunciationes ſunt ſimplices: aliæ compoſitæ. ſimplices ut dies eſt. hæ a græcis cathegoricæ a noſtris prædicatiuæ dicuntur. Cõpoſitæ autem quæ a græcis nominantur hypotheticæ ſunt: ut ſi dies eſt lux eſt: rurſum aliæ enũciationes dicunt̃ uniuerſales: ut omnis uirtus eſt bona: aliæ particulares: ut hic homo eſt bonus: ſingulares aliæ: ut. M. Var. omniũ romanorũ fuit doctiſſimus. aliæ indeſinitæ ut uirtus eſt uitæ humanæ regula. Cæterum oẽs enunciatiões ſũt: aut poſſibiles aut impoſſibiles. poſſibilium uero aliæ ſunt neceſſariæ. aliæ cõtingentes: de quarum ui atq; rõne mox dicetur. Quæ græci αξιωματα uocãt. notanda locutio: ratioq; enũciationũ quæ græci αξιωματα uocant: huic diſſimilis illa: q̃a pertinet ad mores quos ηθη græci uocant. axioma græci: noſtri uero tũ enũciationem tum effatum nominãt. cicero ipſe in hortenſio. nempe fundamentũ dialecticæ eſt: quo quid enũcietur. id autem appellatur axioma quod eſt quaſi effatum: aut uerum eſſe aut falſum. Obſcura quæſtio eſt. quã περι δυνατων philoſophi appellant. ideſt ut ipſe interpretatus eſt: de eo quod fieri poſſit: aut non poſſit ſane quæ ſiunt omnia in partes tris ueteres diuiſerunt: poſſibile: neceſſarium contingens. quod non nulli dixerunt ambiguum: ut ſit quidem poſſibile ut genus: neceſſarium uero & contingens: ut ſpecies. ergo omne poſſibile uel neceſſarium uel ambiguum eſt. philo autem ait poſſibile eſſe: quod propria enunciationis natura uerum ſignificet: ut ſi dico me cras librum de fato expoſiturum. hoc niſi extrinſecus aliquid prohibeat uere enunciabitur: eodemque pacto ipſe philo neceſſariũ definit: quod cũ uerũ ſit quãtũ in ipſo eſt mẽdacium admittere nõ poſſit: & poſſibile idẽ porro definit: ut quãtũ i ꝑo ſit falſũ poſſit admittere. Impoſſibile ãt q̃d ſuapte natura uerum nunq̃ poſſit admittere. i.{ideſt} ille tamẽ cõtingẽs: & poſſibile unũ eẽ aſſerit. Diodorus uero poſſibile eẽ definit quod aut ẽ aut erit. Impoſſibile q̃d falſũ ſit nec unq̃ erit ue℞. neceſſariũ quod cũ uerũ ſit nunq̃ erit falſũ: nõ neceſſariũ quod aut ẽt eſt: aut erit falſũ. Stoici uero poſſibile q̃dem uoluerũt quod rem exprimeret uerã ſi modo nihil extrinſecus ſecus facere prohiberet: quod cũ eo tamẽ fieri cõtingat. Impoſſibile ãt quod nũq̃ admittat uerũ. Ita aliis extra ipſius euentum ꝓhibentibus. neceſſariũ porro quod cũ uerũ ſit falſã uim nulla rõne admittat: ſed ſi cuncta a neceſſitate eueniãt ĩ diodori non ſatis ꝓbatã perueniemus ſententiam. Ille ſiq̃dem cenſuit ſi quis in mari moreret̃ cũ i terra mortẽ obiiſſe nõ potuiſſe: quod nec philo nec ſtoici probant. Ariſtoteles autem ea ait neceſſaria:

quæ nullam cum contrario habeant cognationem: ut nix quod ſemper frigida ſit nunq̃ calori poſſit eſſe coniūcta. itidem ignis cū nunq̃ frigori cognatus ſit ſemꝑ in frigoris cōtrario iacet: quæcūq; igiť ſunt neceſſaria nullā cū cōtrariis unquā habēt cognationē: quæ uero habēt nō ſunt neceſſaria: quæ cū ad utrāq; partē flecti poſſunt rum poſſibilis utriuſq; diciť euētus ut calamū hunc frangi: & nō frangi. poſſibiliū igitur aliud ē huiuſmodi: ut ei obſtari quo minus eueniat non poſſit: cuius cōtrariū īpoſſibile: ut eſt omnia orta occidere: & aucta ſeneſcere: nec eſt eius cōtrario locus: ut quod natum ſit nō occidere. aliud tale eſt ut ꝓhiberi declinariq; poſſit ſicut omne quod in uoluntatis noſtræ arbitrio poſitum eſt. Cōtingens uel dubium eſt poſſibile: Cuius etiam contrariū poſſibile natura ꝓduxit: ut hodie poſt ſolis occaſum futuram pluuiā: quod certe ita poſſibile eſt: ut æque eius cōtrarium ſit poſſibile. itaq; certū neſcientibꝫ oratio enūciabiť ābigua. quæcunq; igitur ab humana actiōe: cum aliqua fiūt animaduerſione eorū penes nos optio ē. nam euenit plærūq; ut īprudēter aliquid agamus. unde & dicere ſolemus: nō equidē hoc præuiderā: non aīaduerterā quid agerē. ſed nulla eſt fere in nobis culpa: ſi mō eius īprudētiæ ipſi nō ſimus in cauſa. ac tū demum culpam effugere non poſſumus cū ſenſus atq; appetitus non eſt ſine phantaſia: quā: ut cenſeo: noſtri imaginationē uocāt: ac ſine idolo: quod nr̄i ſpectrū appellarunt: rei efficiendæ ad ītima penetrans: hoc eſt ad rationē atq; conſiliū: ut id animæ aſſenſum admiſerit. Illud tamē nō negauerim animæ noſtræ aſſenſum multis de cauſis in uitioſa deflecti: aut enim ītemperantium in conſultando ruſticitas: & quædam barbaria cōſilium ſubuertit: uel īſcitia illecebris nimium dedita mens: & laboris īpatiēs: uel falſæ opiniōis perſuaſio: uel maxime cū magni auctoris habet exēplū: uel īproba cōſuetudo: & uitii alicuius q̃ſi tyrānica dominatio: ꝓpter quæ uiolentis qbuſdā delinimētis: potius quā uolūtate peccare existimamur: quæ omnia quādo cautiones prudentiæ auerti queūt in optione noſtra eſſe iure duci debēt: ſed de ui: ac ratione poſſibilium enunciationum hactenus. merito igiť cicero ſubiungit.

Totaq; eſt logicæ, quam rationem diſſerendi uoco. quod autem ī aliis libris feci: qui ſunt de natura deorum: itemq; in his quos de diuinatione edidi: ut in utranq; partem perpetua explicaretur oratio: quo facilius id a quoq; probareť: quod cuiq; maxime probabile uideretur in hac diſputatione de ſato caſus quidā ne facerē īpediuit. Nam cum eſſem ī puteolano: hirciuſq; noſter cōſul deſignatus iiſdem in locis uir nobis amiciſſimus & his ſtudiis ī quibus nos a pueritia uiximus deditus: multum una eramus maxime nos quidem exquirentes ea cōſilia quæ ad pacem: & ad cōcordiam ciuiū pertinerent. Cum enim omnes poſt interitum cæſaris: nouarū perturbationum cauſæ quæri uiderentur: hiſque eſſe occurrendum putaremus: omnis fere noſtra in his dæliberationibus conſumebatur oratio: idque & ſæpe alias: & quodam liberiore q̃ ſolebat: Et magis uacuo ab interuentionibus die cum ille ad me ueniſſet: primo illa quæ erant quottidiana: & quaſi legitima nobis de pace: & de otio: quibus acceptis: quid ergo inquit ille: quoniam oratorias exercitationes nō tu: ut ſpero: reliquiſti: ſed certe philoſophiam illis antepoſuiſti. poſſū ne aliquid audire? tu uero īquam uel audire uel dicere. Nec enim illud: quod recte exiſtimas oratoria illa ſtudia deſerui: quibus etiā te īcendi q̃ flagrantiſſimū acceperam: nec ea que nunc coutracto minuunt: ſed augent potius illam facultatem. Nam cum hoc genere philoſophiæ: quod nos ſequimur: magnā habet orator ſocietatē. ſubtilitatem eni ab academia mutuať.

Totaq; eſt logicæ. nā cū in partē īueniēdi: & partē iudicādi omnis a ueteribus logica diuiſa ſit incognita ui: ac rōne enūciationū iudicare. certe nemo poterit: nemo argumentationē cōcludere: argumēta aſtruere uel deſtruere quæ uelit: in horū nāq; diſputatione oīs dialectici neceſſe eſt uerſetur orō. Logica. n. ἀπο του λογου. i. aut rōcinādi ſiue ſermocinādi: uel potius diſſerēdi dicta. Vt in utrāq; partē. ī dialogi ritū: ut cōfirmaret unus quod alter aut tertius cōſutaret. Maxime ꝓbabile. ui argumētoꝝ cōuictum.

Nam cū ēēm ī puteolano: urbs cāpaniæ puteoli colonia dicæarchia dicti: qđ ea ciuitas olim iuſtiſſime tegeretur: unde puteolanus ager dictus. Conſul deſignatus. i. īſigni noīe cōſulatus clarior factus. ē ēt uideri ubi deſignare ſit ignominia cū aliquid facere Hora. dū ficus prima calorq;: deſignatorē decorat littoribꝫ atris. Terentius in adelphis. illa quæ ante acta ſunt omitto modo qđ deſignauit. Et magis uacuo ab īteruentōibus die. quo minus īteruenirēt alii ad nos quo liberius nō poſſemus quæ uellemus īter nos loq. Illa quæ erāt quottidiana. deeſt referebamus: eſt eni nō ſine orōnis grā elipticos dictum. Quibus acceptis. admiſſis. Incēdi. & ut audires flagrātiſſimū acceperā. Hoc genere philoſophiæ dialectica: & morali phil loſophia: aut certe morali tantū.

Subtilitatē. n. ab academia mutuatur. i. a philoſophoꝝ & platonicoꝝ ſubtilitate: nō eni lōge ab athenis platonis fuit uilla ī academia ubi ad ſtudia cū diſcipulis ſuis īcūbebat philoſophiæ: ab academo heroe locus ſic appellatus ſicut eupolis īaſtra teutis memit īges umbroſis īcurſibꝫ acadēi dei: ſed tīmō pricipē platonē fuiſſe ait ſuauitate orōnis & copia oīum ꝙ acadēiæ rus aī coleret florētia ubi ēt ſepultus dr̄ a quo academici phī poſtea dicti ſūt. hic & Ci. uillā ſuā academiā & quē edidit libꝝ acadēicoꝝ appellauit. & quoniā res ut igr Pli. digna memoratu ē: ipius Pli. uerba apponā. uilla iqt ē ab auerno lacu puteolos tēdētibꝫ īpoſita littori celebrata porticu: ac nēore: quā & uocabat. M. C. academiā ab exēplo athēaꝝ: ibi cōpoſitis uolumibꝫ eiſdē noībꝫ. In q̃ & monumētū ſibi

inſtaurauerat:ceu uero nō & in toto terrarum orbe feciſſet. Huius ī parte prima exiguo poſt obitum ipſius: antiſtio uetere poſſidente eruperūt fontes calidi perq̄ ſalubres oculis celebrati carmīe laureæ tullii qui fuit e libertis eius ut protinus noſcaꝰ etiā miniſteriū eius hauſtus ex illa maieſtate: ponam enim ipſum carmē dignū ubiq; & non ibi tantum legi. Quod tua romanæ uindex clariſſime liguæ Silua loco melius ſurgere iuſſa uiret. Atq; academiæ celebratam nomine uillam. Nunc reparat cultu ſub potiore uetus. Hic etiā apparent lymphæ nō ante reptæ: Languida quæ infuſo lumina rore leuant: Nimirū locus ipſe ſui ciceronis honori Hoc dedit: hac fontes cum patefecit ope. Vt quoniam totum legitur ſine fine per orbem. Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

Et ei uiciſſim reddit hubertatem orationis & ornamenta dicendi. quamobrem inquam quoniam utriuſq; ſtudii noſtra poſſeſſio ē. Vtro frui malis: optio ſit tua. Tum hircius gratiſſimum inquit: & tuorum omnium ſimile: nihil enim unquam abnuit uoluntas tua meo ſtudio: ſed quoniam rethorica noſtra mihi ſunt nota: teq; in his & audiuimus ſæpe & audiemus: atq; hanc academicorum contra propoſitum diſputandi conſuetudinem indicat te ſuſcepiſſe tuſculanæ diſputationes: proponere aliquid ad quod audiam ſi tibi non eſt moleſtum uolo. At mihi inquam poteſt quicquam eē moleſtum quod tibi gratum futurum ſit? ſed ita audies: ut romanum hominem: ut timide ingredientem ad hoc genus diſputandi: ut lōgo interuallo hæc ſtudia repetentem. Ita inquit audiam te diſputantem ut ea lego quæ ſcripſiſti proinde ordire: Cōſideramus hirci: quoꝝ ī aliis. Vt in antipatro poeta: ut ī brumali die natis: ut ī ſimul ægrotātibꝰ fr̄ibꝰ: ut ī urina: ut i unguibus: ut ī reliq̄s eiuſmodi

E Propoſito egredi paſſus ut ab illa cicerōis diſputandi ſeueritate te aliquando Ioannes iacobe triuulti in angulū aliquē amœnū deducerē quo reliqua lōge magis tibi eēnt uiliorū cōparatione placitura. Et ei. ſubaudi philoſophiæ uiciſſim. ut ab ipa acumen accepit: ita reddit: ſubaudi orator. Hubertatē orationis. eloquii copiam: quæ i ipſo ampliſſima eē debet. Et ornamēta dicendi. ea uero aut in ſententiis: aut in uerbis ſpectantur. In ſentētiis quidē: ne qd abſurdū: ſed neſcio unde erutum: & nouū uideatur materiæ accomodatum: acutū: aliquando graue: aliquando humile: & aliquādo tēperatum dicendi genus. in uerbis uero aut ſingulis: aut cōiunctis ſingulis: ut propria: ut nouata: ut antiqua: ut tranſlata ſint: ut lautiſſima eligamus: q̄q̄ & aliis etiā ſuus utendi eſt locus. i cōiunctis autē ordo ſpectandus: ut ſtructura numero & lenitate profluat: troporum & ſchematon perpetua luminibus exornetur oratio. hoc ſane expreſſi breuius q̄ res ipſa depoſcebat: ſed ad id quod nunc agimus nō fuit dicendū pluribus: p̄ſertim cū de hac oī materia alibi abūde ſcripſerimus. Vtro frui malis. i. uoluptatem capere: diſtat aūt a uerbo utor: utar aūt auguſtini uerbis: qui frui inqt eſt amore ihærere alicui rei ꝓpter ipſam. uti autē. quod in uſum uenerit ad id quod amaꝰ obtinendū: ſi tamen amandū eſt. nam uſus illicitus abuſus potius uel abuſio noīanda eſt. quo modo ergo ſi eſſemus peregrini qui beate uiuere niſi in patria non poſſemus: eaq; peregrinatione utiq; miſeri: & miſeriam uitare cupientes in patriam redire uelimus: opus eſſet uel terreſtribus uel marinis uehiculis quibus utendum eſſet ut ad patriā qua fruendum erat peruenire ualeremus. Optio ſit tua: tu inquit deligas. eſt enī optare deligere. Rhetorica nr̄a: quæ tu latina feciſti. rhetorica iſtitutiōes rhetoricæ: generis neutri: numeri tātum pluralis: nam rhetorica generis fœminini facultatē ipſam & artem ſignificat.

Cōtra propoſitum diſputandi conſuetudinem: quemadmodum plato in dialogis facit: ut quod unus confirmet alius refellat. Conſideramus hirci quorum in aliis: ordo eſt. conſideramus hirci in aliis: ut in antipatro poeta: & que ſequuntur: quorum naturæ contagio ualeret. Vt in antipatro poeta. antipater poeta ſidonius omnibus annis eo tantum die: quo erat genitus febri corripiebatur: cumq; ad ultimam ætatem perueniſſet die natali ſuo certo illo circuitu morbi cōſumptus eſt. Vt ī brumali die natis. Cuius modi hoc ſit exemplū mihi nō liquet: nec uſq̄ me legiſſe recolo: ſed nihil refert quādoquidem: & huiuſmodi quottidie poſſimus exēpla ſpectare ſi mentē adhibeamus. Vt iſimul ægrotātibus fratribus. polyſtratus & hippoclydes īquit Valerius maximus: philoſophi eodē die nati eiuſdē præceptoris epicuri ſectā ſecuti: p̄rimonii etiā poſſidendi alendæq; ſcholæ cōmunione cōiuncti: eodēq; momento tp̄is ultima ſenectute extincti tam æqualē ſortunæ pariter: atq; amicitiæ ſocietatē qs nō ipſius cæleſti cōcordiæ ſinu genitā: nutritā: & finitā putet? quod ſi hos forte cicero etiam non dicit: qui ſimul ægrotantes: qui fratres fuiſſe ſcribit nō dubiū qn his ſimile philoſophis proferre uoluerit exemplum: ſed hic nō eſt curandū quod nā exemplum ſit: ſed ad quod referatur inſpiciendum: fati enim neceſſitatē nūc quærimus: quam in huiuſmodi rebus nullam eſſe cicero arguit: quod fatum id eſſe putet quod longiſſima cauſarum ſerie diuina & eterna prouidentia ad ultimum peruenit effectum: ſed longe magis illis acceſſerim: qui ut ſupra oſtendimus: omnem rei futuræ neceſſitatem fatū dixerūt: ſiue id a natura ī corpora noſtra deſcenderit: ſiue noſtris flagitiis irritatus deus nobis inflixerit cuiuſmodi iam abūde a nobis dictū: præterea qui ſcire quiſquam poteſt: niſi ſit deus: an etiā hæc ipſa quæ a naturæ uiribus ait euenire a cauſis æternis non emanarint? id eſt curſibus cæleſtibus: quæ illam corporum molem atq; materiem ſtolidam: ac ſine ſenſu ita affecerint atq; commouerint: ut nos utpote perq̄ratos demiremur effectus. Vt in urina. ut in unguibus: ut in reliquis eiuſmodi. ſubaudi quæ in toto corpore ſpectantur multis eſſe inter ſe ſimilia: quod ab una aut non admodum ab ſimili cauſa effluere certum eſt.

Naturæ contagio ualeret.cõtagio &nõ contagiũ:ut iqt feſtus põpe.Legimus tamẽ cõtagia unde illud apđ lucretiũ.Quippe eteni nullo ceſſabãt tpe apiſci. Ex aliis alios auidi cõtagia morbi. Legimus & cõtagibꝫ ut apud eundem. Qui fuerãt aũt præſto cõtagibus ibant. Quaſi ad cõtagies contagis deductus:ac ſicut compago: & compages:& ab utroq; compagis naſcitur genitiuus ita ab eo quod eſt cõtagio genitiuus ſit in uſu cõtagis q fuit a nominatiuo contages.dicit̃ & contagionis.Naturæ contagio.ut quæ unum cõplexa ſit:alterum quoq; aliqua in parte ſimiliter contigerit:quãdoquidẽ a ſimilibus principiis ſimiles gignuntur effectus. Quam ego nõ tollo.non aufero quo minus accedã id a natura poſſe fieri. Fortuita quædam eſſe poſſunt:quæ fato ab aliis fieri putantur. Vt in illo naufragio:cuiuſmodi hoc fuiſſe naufragium ſentiat: ipſe paulo poſt expoſuit.Vt ĩ icadio.icadius ſceuiſſimus pirata ut feſtus põpe. inqt:qui cum in ſpeluncã ſe quãdam recepiſſet ſaxo de rupe excidente extinctus ẽ. Vt in daphyta.daphytas cũ eius ſtudii eſſet cuius ꝓfeſſores ſophyſtæ uocãtur:ut ualerii maximi uerba referam: inæptæ:& mordacis opiniõis apollinem delphis irridẽdi cauſa cõſuluit: an equũ ĩuenire poſſet cũ omnino nullũ habuiſſet cuius ex oraculo reddita uox ẽ iuẽturum equũ: ſed ut eo ꝑturbatus periret. Inde cũ iocabundus quaſi deluſa ſacrarũ ſortiũ fide reuerteret̃ incidit ĩ regẽ atalum ſæpenumero a ſe cõtumelioſis dictis abſentẽ laceſſitũ:eiuſq; iuſſu ſaxo cui nomẽ erat æq ꝑcipitatus ad deos uſq; cauillãdos demẽtis aĩ iuſta ſupplicia pepẽdit.

naturæ contagio ualeret. quam ego non tollo: uis eſt nulla fatalis.In aliis autem fortuita quædam eſſe poſſunt. Vt in illo naufragio:ut in icadio. Vt in daphyta. quædam etiam poſidonius. pace magiſtri dixerim:comminiſci uidetur:ſunt inquam abſurda.quid enim ſi daphytæ fatum ita fuit de equo cadere atque ita perire: ex hoc ne equo:qui cum equus non eſſet nomen habebat alienũ aut philippus haſce ĩ capulo quadrigulas uitare monebatur. quaſi uero capulo ſit occiſus:quid autem hoc magnam ut naufragum illũ ſine nomine eſſe in riuo lapſum. quanquam huic: quid enim ſcribit hoc prædictum in aqua eſſe pereundũ ne hercule & icadii prædonis quidẽ uideo fatum ullum. Nihil enim ſcribit ei prædictũ: quid mirum igitur ex ſpelunca ſaxum in crura eius incidiſſe.puto enim ſi icadius tum in ſpelunca non fuiſſet ſaxum tamen illud caſurum fuiſſe:nam aut omnino nihil eſt fortuitum: aut hoc ipſum potuit euenire fortuna. Quæro igitur atque hoc late patebit ſi fati omnino: nullum nomen:nulla natura: nulla uis eſſet:& forte temere. Caſu aut plæraque fierent: aut omnia num aliter: ac

Pace magiſtri.zenonis. Cõminiſci cõfigere unde commentus.Plautus. fac ſis cõmentus. .i.memineris & cõmenticius ideſt ficticius.& cõmentarius ſiue cõmentarium. Qui cum equus non eſſet animal ſed montis propriũ. Aut philippus haſce in capulo quadrigulas uitare moneat̃.oraculo ut ualerius inqt maximus macedonũ rex philippus admonitus ut a quadrigæ uiolentia ſalutẽ ſuã cuſtodiret: toto regno diſiũgi currus iuſſit.eũq; locũ:qui ĩ boetia quadriga uocat̃ ſemper uitauit:nec tamen denunciatum periculi genus effugit.nã pauſonias in capulo gladii:quo eum occidit quadrigã habuit celatam. In capulo. capulum manubrium dicit̃ & pheretrũ:unde ſenex capularis qui iam ita decrepitus ut in pheretro capiendus uideatur. Sine nomine:quoniã ſi lapſus in flumẽ occubuerat nõ proprie feciſſe naufragium dici potuit. Quid eni ſcribit? ſubaudi poſidonius. Quid eni ſcribit hoc predictum in aqua eſſe pereundum.i.quidnã ſcribit igitur ĩ aqua eẽ pereundũ ſi non ita enunciatũ ſed quod naufragium facturus erat. Ex ſpelunca ubi diliterat:dicitur & ſpeleũ:ſed apud poetas.græcũ enim eſt uerbũ.& ſpecus & ſpecu genere maſculino:fœminino & hæc poſtrema terminatio neutro tãtum genere qđ ẽt græci tũ σπέος tũ σπήλαιον dicũt.Aut nihil omnino ẽ fortuitũ. qđ temere & ſine cã dicimus euenire. Aut hoc ipm potuit euenire fortuna.potuit quidẽ euenire fortuna.i. temere: ſed cũ plectẽda icadii piratæ uiderent̃ facinora.potuit etiã id fato eueniſſe ut ſupra oſtẽdimus.ſane fors quod a fortuna ipa dea dicebat̃ uelut ipſe de diuinatõe.qd eſt eni aliud fors q̃ fortuna? quid caſus? quid euẽtus? niſi cũ ſic aliquid cecidit:ſic euenit:ut uel aliter cadere:atq; euenire potuerit:& rurſum qd eſt tãdẽ quod caſu fieri: aut forte fortuna putemus? nihil enim tam contrarium rationi:& conſtantiæ q̃ fortuna: ut mihi ne in deum quidem cadere uideatur:ut ſciat quid caſu fortuitoue futurum ſit:ſi enim ſcit:certe illud eminet.ſin certe eueniet nulla eſt fortuna.rerum igitur fortuitarum nulla eſt præſenſio:immo equidem apud deum rerum omnium præſenſio eſt.nec quicquã ipſum poteſt fallere: ſed ideo fortuitu dicimus aliquid eueniſſe: quod cur ita eueniret nulla fuit neceſſitatis cauſa.non enim omne quod futurũ eſt:neceſſario eſt futurũ nempe quis me nunc ſcribere cõpellit? aut uetat deſinere:ſiue ſim adhuc ſcripturus aut deſiturus neutrũ cogor facere. Cum uero alterũ feci non poſſum dici coactus effeciſſe:non tamen hoc a me etiam factũ forte fortuna dici põt: ſed quod ita uoluerim: qꝫ ſi extrinſecus aliqua cauſa immineat que id me facere prohibeat tum aut fortuna aut fato factum dici poteſt:queadmodũ ſupra abunde diſſeruimus. Quæro igitur:atq; hoc late patebit:ſi fati omnino nullũ nomẽ:nulla natura:nulla uis eſſet:& forte temere:caſu aut plæraque fierẽt:aut omnia nunc aliter:ac nunc eueniunt euenirent:ſi uis fati ulla nũc eſt non eſt dubitandũ quin aliter a fato aliter a fortuna & caſu eueniat alioqui nullum inter hæc eſſet diſcrimen:itaque ſi fortuna: & caſu omnia fiant longe ſecus fieri q̃ fato neceſſe eſt: quod ſi datur nunc alia fato:alia fortuna euenire:& detur in poſterum hæc immutatum iri ut fortuna omnia eueniant fati cauſas extingui oportebit:quod ſi ita ſit mundi quoque machinam neceſſe erit immutari quæ

ut Ariſtoteles acutiſſime arguit.ita ab optimo maximo deo fabricata eſt:ut exigua etiam ipſius parte diminuta totam collabi neceſſe ſir ita pars parti hæret: ita altera ídiget alrera:ur id euenire opus ſit.quid ergo dicere attinet ſi non fato:ſed remere omnia eueniant non aliter euentura ac eueniant? Longe enim ſecus poſſunt euenire.hæc ſolus nouit deus q hæc conſtituit:num ſecus ſint euentura an nõ ſed quæ & quare euenire fato:& alia & alia fortuna cõtendamus iam a prícipio ſatis ut opinor oſtẽdimus. Cum bona gratia dimittamus.cuius a nobis exploſa ſententia eſt. In aliis eſſe pituitoſos:chatarrus a græcis a latinis uero pituita nominatur: ut ueterum quorundam uoluit opinio:pituita quod petat uitam dicta. Redũdantes.noxio humore ſuperfluentes

nunc eueniunt.euenirẽt? quid ergo attinet ículcare fatum? Cum ſine fato ratio omniũ rerũ ad naturam ſottunãue referatur.ſed poſidonium ſicut æquum ẽ cum bona gratia dimittamus. Ad chriſippi laqueos reuertamur.Cui primum quidẽ de ipſa rerum cótagione reſpõdeamus: reliqua poſtea perſequemur. Inter locorũ naturas quãtum íterſit uideamus:alios eẽ ſalubres:alios peſtilẽtes: in aliis eẽ pituitoſos:& quaſi redũdãtes:í aliis exiccatos.atq; aridos:multa q; ſunt alia: quæ íter locum & locum plurimum differant.athenis tenue cœlũ:ex quo etiam acutiores putatur attici: craſſum thebis:itaq; pingues thebani:& ualẽtes:tum neq; illud tenue cœlum efficiet ut aut zenonẽ qs aut archeſylam:aut theophraſtum nõ audiat: neq; craſſum ut nemea potiuſquã iſthmo uictoriã petat.diſiunge longius:quid enim loci natura aſferte põt ut in porticu pẽpei:potiuſquã in campo ambulemus? tecũ quã cũ alio? idibus potiuſquã calendis? ut igitur ad quaſdã res naturas loci pertinet aliquid ad quaſdam autem nihil: ſic aſtrorũ ualeat affectio:ſi uis ad quaſdã res ad omnes certe non ualebit.at ení quoniã in naturis hominum diſſimilitudines ſunt ut alios dulcia alios ſubamara delectent.alii libidinoſi:alii iracũdi: aut crudeles:aut ſuperbi ſint:alii talibus uitiis abhorreant. quoniã igitur inquit tantum natura a natura diſtat:quid mirum eſt has diſſimilitudines ex differentibus cauſis eẽ factas? Hæc diſſerens qua de re agatur:& in quo caſu conſiſtat non uidet:non eni ſi alii ad alia propenſiores ſunt propter cauſas naturales & antecedentes: nam tum nihil eſſet in noſtra poteſtate ſi res ita haberet: nũc uero fatemur acuti:hebeteſue ualẽtes imbecilliue ſimus nõ eſſe id in nobis quod autem ex eo cogi putat ne ut ſedeamus quidem:aut ambulemus uoluntatis eſſe is non uidet quæ quamq; rem res conſequatur:ut enim & ingenioſi & tardi ita naſcant̃ anteceden-

Athenis tenue cœlum.penetrabilẽ aerem.dicitur enim cœlum aliquando aer.lucretius.quæ generantur in hoc cœlo qui dicitur aer. Acutiores putant̃ attici.íuentione prõptiores. Pingues thebani.ígenio craſſi. Et ualentes.corporis mole robuſtiores

Tũ neq; illud tenue cœlum efficiet ut aut zenonẽ quis.zenonẽ cittiea dicit̃ ex cypro.nam cũ octo fuerint zenones hic præſtãtiſſimus habitus ẽ:& ne aliorum quidẽ ullus fuit athenienſis. Aut archeſylã:qui pytaneus ex eolide primus mediam íuexit academiam. Aut rheophraſtum:qui ereſius fuit: leucippi platonis & poſtremo ariſtotelis diſcipulus fuit: ſed nemo íquit cicero quod nullus horũ fuerit atheniẽſis ípos audire recuſauit. Neq; craſſũ ut nemea potiuſq̃ iſthmo uictoriam petat:quattuor í græcia fuere olim celebrara certamina:ioui apollini:palæmõi: & archemoro:unde illud epigramma.

τεσσαρεσ οισιν αγωνεσ εν ελλαδα παντεσ αγανοι
οι δυο μεν θνητων οι δυο δαθανατων ζηνος λη-
τοιδαο παλαιμονοσ αρχεμοροιο
αθλα δε των κοτινοσ μηλα σελινα πιτυσ

ſunt autem qui exiſtimẽt ioui qdẽ olympia:& apollini pythia ſicut cæteri dicata fuiſſe: ſed neptunno iſthmia:& herculi nemea ur uerſus illi indicant.

ζηνι μεν οι πισαται κοτινον και ολυμπια θεντο
και πυθιοισ μετα τουσ δε τα πυτια μηλα τε φοιβο
ισθμια και πιτυν αυτε κοριντιοι εννοσ ιγαιο
και νεμεα νεμεα τω ηρακλει η δε σελινα

Apparet ãt í iſthmo tenuiorẽ fuiſſe aerẽ:craſſiorẽ uero í nemea ſilua ac p hoc nemeatas corpore robuſtiores fuiſſe. Vr í porticu põpei potiuſq̃ in campo ambulemus:diſiũge íquit longius ut loci natura nihil ad fatũ cõferre uideat̃: qd ſit quod alio nobis í loco potiuſq̃ alio nobis ambulare nobis libeat. In cãpo.ſubaudi martio. Idibus:potiuſq̃ kalẽdis.idus ab eo qđ thuſci itus.ut íqt Var.uel potius ſabini idus dicũt:primi dies mẽſiũ noíati kalẽdæ ab eo q; his diebus calent̃ eius mẽſes:licet απο του καλειν.i. ab aduocando quidã deduci putauerit. Sic aſtroꝝ ualeat affectio quã græci.διαθεσιν uocãt.nr̃i affectionẽ: quoniã igit̃ íqt:ſubaudi Chryſippus. Hæc diſſerẽs diſputãs. Propẽſiores:íclinatiores. Propter cãs naturales:& anrecedẽtes: ſubaudi ſũt.ẽ.n. αποκινον dictum:ur ſit tamẽ ítegrũ ſunt fato. Nõ eẽ id í nobis .i.optíõe nr̃a quoniã id a natura ípa propẽdet. Ex eo quod í oprõe nr̃a nõ ſit ut corpe ualidi aut íbecilli ſimus ut piter nõ ſit í nobis ut ſedeamus aut ſtemus qd a uolũrate pficiſcit̃ niſi tamen extríſecus uis aliq̃ aut ſtare aut ſedere nos phibeat.ſed hæc q̃lia ſint nos ſupra oſtẽdimus:uí qdẽ corpi & externis rebꝫ afferri poſſe:uoluntati nr̃æ nõ poſſe: ut pote liberæ & nulli obnoxiæ uiolẽtiæ. Cogi putar ur ſtoicus q omnia fato definit. Nõ uidet quæ quãq; rem res cõſequatur.quoniam: ut diximus: iudicium actio ſequitur: is qui omnia neceſſitati ſubiecit:aut certe uerborum cõſequentiã nõ cernit. Vt enim ingenioſi: hoc dicit.non ſi ingenioſum aut tardum eſſe in nobis non eſt:idcirco & ambulare & ſedere pariter non eſſe dici poteſt.

Principalibus cauſis.i.generalibus & omnibus īminentibus:quandoquidem id in uoluntate poſitum eſt.
Zophyrus phyſognomon:ideſt qui naturas hominum ex uultu:oculis:naribus:ore omnibuſq; totius cor/
poris membris cognoſcit:a phyſis:ideſt natura:& gnome ideſt cognitio perceptio.ſententia.unde & Ariſtote/
lis libellus eſt:& alter alberti alemani & adamantii cuius eminentiora præcepra nos in latinum cōuertimus:q;
de phyſognomia in ſcriptis ſunt ubi ex membris humanis naturam hominum uariam dinoſci uoluerunt.

Stupidum eſſe ſocratem dixit & bardum. bardum
inquit nonius marcellus eſt ut propria & ingenio tar
dum:nam græci.bardos rardos dicebant.Hom.ψι.
ideſt xxiiii.iliados. βάρδιστοι μεν γαρ οἱ εσαν καλ
λίτριχεσ ἵπποι.Idē ī eodē οἱ δὲ γαρ εὖ περὶ τερμα θ
αλὶ σεμεν αλλα τοὶ ἵπποι βάρδιστοι θεείν. Plau/
tus in perſa nimis tandē equidē pro barda & pro ru
ſtica reor habitam eē abs te.Inde apud Iuuenalē bar/
daicus iudex datur.ſane dicūt bardum græci per hy
perteſim pathos ab eo quod eſt bradys ideſt tardus:
& ſegnis ut ex homero licet nobis perſpicere qui in
octauo iliados inquit. ηπεδανοσ δε νυ τοι θέρα/
πων βραδεεσ δε τοι ἵπποι. Quod iugula: un/
de iugulo uerbū. Alcibiades athenienſis adoleſcēs
ſocratis diſcipulus:poſtea philoſophus. Dicitur ca
chinum ſuſtuliſſe.i.ſolutū riſum emiſiſſe.a græcis
eſt ſumptum uerbum.illi enim καγχάζομαι dicūt
quod nos cachinor. Ex naturalibus cauſis.magis
enim ſanguinei:q̄ melancholici uenerem affectant.
Studio.ſubaudi ea uitia amouendi. Diſciplina
morali philoſophia. Si uis & natura fati ex diuina
tionis ratione firmabitur.ideſt ex eo quod aſtrolo/
gus ita prædixerit. Etenim ſi eſt diuinatio quæli
bet natura.ideſt nil aliud q̄ quod natura efficit.legi/
tur & noſtra:ut ſit quam nos habemus quoniam &
apollo & cæteri dæmones etiam futura præcinue/
runt. A præceptis artis proficiſcitur ſicut aſtro/
logiæ:id tamen minime uerum eſt:nā & natura qua
dam quam anima plerunq; habet futura prædicun/
tur ut cæleſtibus fuerit cōiuncta corporibus: aut di
uina conceſſione permiſſum cuiuſmodi prophetæ.
& ſibyllæ: & hermes triſmegiſtus & multi præterea
alii:quin & aſtronomum quoque prophetē eē opor
tere multi dixere.non ergo diuinatio omnis noſtra
a præcepris artis proficiſcitur. Quæ dicūtur græ
ce.θεωρεύματα. ideſt quæ in rerum ſpeculatione &
corporum cæleſtium conſideratione poſita ſunt α
πο του θευρεῖσθαι.ideſt a ſpeculando. Nullo præ/
cepto.ordo eſt:non enī credo artifices nullo præce/
pto ante cæteros uerſari in ſuo munere.ſenſus ē.exi
ſtimo artificēs in ſuo quoſlibet officio aliquo præce
pto cæteros anteire. Aut eos qui diuinatione utā/
tur.ſubaudi nullo præcepto futura prædicere:ſi qui
dem omnis aſtrologia præceptis & ſpeculatione cō
ſtat:q̄q̄ ut diximus mens præſaga multi momēti ha
beri debeat. Luctatio.contentio certamen. Pu/
gnant hæc igitur inter ſe.ſi modo illud quod iā pro
poſitum eſt admittamus. Certum in fabio poni/
tur ut oriente canicula natus ſit. Hæc quoq; coniun
ctio ideſt hypothetica propoſitio de qua abunde ſu/
pra diximus. Eſt ex repugnantibus:quia ſi uerū ē
illud connexum.ſi fabius oriente canicula natus ē fa
bius in mari non morietur:illius connexi contrariū
eſt.atqui fabius oriente canicula natus eſt & fabius ī
mari morietur:quia illius conſequēs fuit.fabius aūt
oriente canicula natus eſt:ergo fabius ī mari nō mo/
rietur:hæc ergo propoſitio a loco ſumpta eſt qui ex

tibus cauſis.itemq; ualentes & ībecilli. Non ſequi
tur tamē ut & ſedere eos & ambulare. & rē agere
aliquam prīcipalibus cauſis deſinitū: & conſtitu
tum ſit.Stilponē megaritum philoſophum acutū
ſane hominem:& probatum temporibus illis ac/
cepimus. hunc ſcribunt ipſius familiares & ebrio
ſum & mulieroſū fuiſſe:neq; hoc ſcribunt uitupe
rantes:ſed potius ad laudē:uitioſam enim naturā
ab eo ſic domitam. & compreſſam eſſe doctrina:
ut nemo unquam uinolentum illum: nemo ī illo
libidinis ueſtigiū uiderit:quid ſocratem? nōne le/
gimus queādmodum notarit zophytus phyſo/
gnomon:qui ſe profitebatur hominū mores na/
turaſq; ex corpore:oculis:uultu:fronte:pnoſcere:
ſtupidum eē ſocratem dixit & bardum: quod iu/
gula concaua non haberet obſtructas eas partes
et obturatas eē dicebat: addidit etiā mulieroſum:
in quo alcibiades dicitur:achinum ſuſtuliſſe:ſed
hæc ex naturalibus cauſis uitia naſci poſſunt: ex/
tirpari autem & funditus tolli:ut is ipſe qui ad ea
propenſus fuerit a tantis uitiis auocetur. nō eſt id
poſitū in naturalibus cauſis:ſed in uoluntate ſtu/
dio:diſciplina.qua tolluntur omnia:ſi uis & natu
ra fati ex diuinatōis rōne firmabitur:& enim ſi eſt
diuinatio quælibet natura a præceptis artis pro/
ficiſcitur.præcepta appelo:quæ dicuntur græce
θεωρήματα.non enī credo nullo præcepto ante
cæteros artifices uerſari in ſuo munere: aut eos q
diuinatione utantur futura prædicere. Sūt igitur
aſtrologorū præcepta huiuſmodi.ſi qs uerbi cau
ſa oriēte canicula natus eſt:in mari nō morietur.
Vigila chryſippe ne tuā cauſam in qua tibi cum
diodoto ualente dialectico magna luctatio ē: de
feras.ſi enim eſt uerū quod ita cōnectitur: ſi quis
oriente canicula natus eſt in mari non moriet̄:il/
lud quoq; uerum eſt.ſi fabius oriente canicula na
tus ē fabius ī mari nō moriet̄. pugnant igit̄ hæc
īter ſe.fabium oriēte canicula natū & fabiū in ma
ri moriturū eſſe:& quoniā certum in fabio poni/
tur natum eſſe eum canicula oriente: hæc quoq;
pugnant & eſſe fabium & in mari eē moriturum.
ergo hæc quoq; cōiunctio eſt ex repugnantibus:

repugnantibus dicitur de quo in topicis Ciceronis quæ dicere attinebat protulimus. Ex eo genere eſt quod fieri non poteſt: ideſt αδιγατων quæ neoterici poſſibilia uocant. Vt propoſitum eſt. ut pro conceſſo in ea propoſitione poſitum. Omne ergo quod ſalſum dicitur in futuro id fieri non poteſt. ſenſus eſt. ſi quiſquis uerbi cauſa natus eſt oriente canicula is in mari mori non poteſt: quod idem cæteris in rebus ualet ſequitur ut quicquid falſum uel uerum dicatur in futuro id fieri non poſſit: ſed hic reſpondendum quod merito peripatetici aſſerunt non omne quod falſum ſit id impoſſibile eſſe ſiue in futuro ſiue in præſenti ita ſit: nam ſi me dicas ſtare qui ſedeo falſum eſt: non tamen: ut etiam beatus Thomas in Ariſtotelis librum pri-

& eſt fabius & in mari fabius morietur. quod ut propoſitum eſt ne fieri quidem poteſt. ergo illud morietur in mari fabius: ex eo genere eſt quod fieri non poteſt. omne ergo quod falſum dicitur in futuro id fieri non poteſt. At hoc chryſippe minime uis maximeque tibi de hoc ipſo cum diodoro certamen eſt. Ille enim id ſolū fieri poſſe dicit: quod aut ſit uerum: aut futurum ſit uerum: & quicquid futurum ſit id fieri neceſſe eſſe: & quicquid non ſit futurum id negat fieri poſſe: tu etiam quæ non ſunt futura poſſe fieri dicis: ut frangi gemmam hanc etiam ſi id nunquam futurum ſit: neque neceſſe fuiſſe cypſellum regnate corinthi: quãquam id mileſimo ante anno apollinis oraculo editum eſſet. at ſi iſta comprobabis diuina prædicta & quæ falſa in futuris dicuntur: in his habemus ut ea fieri non poſſint ut ſi dicatur africanum carthaginem potiturum & ſi uere dicatur de futuro idque ita futurum ſit dicas eſſe neceſſarium: quæ ē tota diodori uobis inimica ſnīa: & enī ſi illud uere cōnectit̃ ſi oriē te canicula natus ē ī mari nō moriet̃: primūq; qđ ē ī cōnexo natus

mum de cœlo & mundo inquit: impoſſibile eſt itidē: quia futurum eſt ut hinc ad horam hunc anulum non confringam non ideo tamen impoſſibile eſt. at quod tria & quattuor conficiant octo non falſum modo eſt: ſed etiam impoſſibile. falſum itaque aliquid in futuro dici poteſt: quod tamen fieri potuit: idq; præcipue ſi humana uolūtas acceſſerit: nam ſicut nauis uēto acta ī ſcopulis colliſa foret niſi gubernatoris ſollertia ſubueniſſet: ita humana corpora a corporibus acta cæleſtibus multa ſubitura eēnt pericula niſi ratio ſuccurriſſet. proinde ſi quis oriēte canicula in mari mori nō debuit qđ corpora cæleſtia quæ corpori nō etiam rationi dominantur: alioqui cum ſedeo exurgere non poſſum quod ridiculum eſt: talem uideantur habere affectionem: & ita etiam affectus commouere. uide quid concedam ut aquas nullas ingredi uelit: poteſt tamē accidere ut uoluntas & ratio ſicut affectus plærunque obtundit & ſibi ſubiicit eo ira corpus immittat ut periclitari fortuna ita aduerſante neceſſe ſit. Et quicquid non ſit futurum id negat fieri poſſe. ſed fallitur Diodorus ut iam oſtendimus. Neque neceſſe fuiſſe cypſellum regnare corinthi. de cypſello hæc apud Herodotum legimus. Cum ciuitas corinthiorum paucorum potentia teneretur. qui bacchiadæ nominabantur. hi inter ſe & dabant: & accipiebant uxores. amphioni igitur uni ex horum numero filia naſcitur nomine Labda: quæ cum claudicaret & bacchiadatū nemo uxorem ſibi uellet: eætioni cuidam echeratei deſpondetur: iſque ex petrea tribu oriundus erat: ſed ea res laphitas: & cenidas latuerat. is igitur cum neque ex uxore neque ex alia filios haberet delphos petit: Cui apollo. Eætion quãuis longe es digniſſimus: at te Vitio pro meritum tamen eſt non nulla ſecuta. Labda quidem nocuum gignet parietque tyrannos Qui cadet in ſcæuos iudex tum deinde corīthi. Quæ reſponſa ubi bacchiadis nunciata ſunt: licet antea eſſent prædicta: tamen exciderant: deinde aliud reſponſum fuit. En aquila in petris gignet fortemque leonem Ac ſcæuum pariet genua & compluria ſoluet Talia uobiſcum iam nunc uerſate corīthi. Qui colitis pulchram pyrthenen: altamque corinthon. His exciti bacchiadæ partum ex eætione ſi quod oriatur interficere decernunt: nec mora decem eliguntur: quibus id negocium demãdatur: ac iureiurando adiguntur. Coniurati ubi eætioni natum eſſe intelligunt domum ingrediuntur: Læta mater talium aduentu uirorum ob patris beniuolentiam accurrit ilico: & infantem abſente uiro porrigit uni. Conuenerant autem ut qui primus ſuſtuliſſet is illum parieti illideret aut terræ: ſed euenit ut primo īfans arrideret eum ſuſpiciens: qui miſeratus ſecundo tradidit: is inde tertio: & ſic deinceps: qui omnes miſericordia moti ei ignouere: & matri infantem reddidere: ſed inter eundum adhuc immutati regrediuntur: ubi rem mulier intelligit, propere aduolans puerum in aluearibus recondit ſibi perſuadens ſi redeant ſubuerſuros omnia. regreſſi cum nuſquam eum inueniunt: domum redeunt ſe negocium confeciſſe dicentes. Infante per hunc modum liberato ad locum ubi latuerat cypſelli nomen habuit. is demum cum ſacrificaret oraculi ſorte corīthiorum imperium obtinuit. Fœlix ille meas qui nunc aſcendit in ædes Cypſellus eætides celebris rex ipſe corinthi: Ipſe quidem & nati: at non qui naſcentur ab illis. Talis itaque uir regno potitus graui in ciues tyrannide ſæuiens ad duos ac triginta: quibus regnauit: annos corinthiorum alios urbe ſummouit: alios pecuniis mulctauit: plures interfecit. qui decedens periãdro filio reliquit imperium: quod ad tertium uſque hæredem peruenit: ut autor eſt Strabo. Diuina prædicta. quæ futura antequã euenerint ſignificauerunt. Eque ſalſa in futuris dicuntur. ideſt quæ minime futura ſunt falſumque ſit ſi quis ea futura dicat. In his habemus. ideſt pro certo tenemus. Vt ea fieri non poſſint hoc eſt ut facta ſint impoſſibilia. Dicas eſſe neceſſarium. non neceſſarium ſed contingens eſt: quoniam aliter potuit accidiſſe. Primum quod eſt in connexo. ideſt in hypothetica oratione. Natus eſt oriente canicula neceſſarium eſt. poſtea q̃ eſt: eſſe neceſſe eſt: ſed tamen ne hoc quidem neceſſarium: ſed contingens

ſi quidem potuit non naſci oriente canicula:non enim neceſſitatis ullæ fortaſſis anteceſſerunt cauſæ non magis q̄ quod ipſe nunc ſcribam:illi enim neceſſaria ducimus appellanda ſicut ſupra præfati ſumus quæ a cauſis emanant neceſſariis ut mori quod natum eſt corpus ex principiis naturalibus hoc eſt elemētis. Vt chryſippo placet: ac ſi dicat qd' nos non utiq; admitrimus. Quia ſunt immutabilia hoc pacto:& qui intuletit cuipiam iniuriā neceſſario ſe intuliſſe dici poterit:iam ſæpius oſtendimus q̄ ut iterandum uideatur immutabile omne non eſſe neceſſarium. hæc itaque ſunt etiam huiuſmodi. Fit etiam quod conſequitur neceſſarium. ſi propoſitio ſit uera aut neceſſaria:id quoq; erit uerum aut neceſſarium: ſed ſi rem ipſam inſpiciamus ne id quidem uerum eſt:nam ſi ortum oriente canicula Fabiū ideo neceſſariū putes:quia præterita ſint ut tu uis neceſſaria oia quod immutabilia ſint ac iſecta fieri non poſſint:ita futura quia futura ſūt:ut ſæpe iam diximus nō, de omnibus futuris idem dici poteſt ſi quidem multa a nobis fient quæ potuerunt euitari quo minus fierent. itaq; hoc cōfirmatur quaſi natum Fabium oriente canicula infantem uel uirum aliquis ſi uoluerit in mare præcipitem agere nō potuerit. quod ſi nemo id poſſit non uidetur cur etiam magis alia quædam poſſit ut ſedere & ambulare ut nō poſſit quiſquam aliqua niſi quæ neceſſitas imperarit. ut rurſum in illud recidamus nullum eſſe peccatum quoniam liberæ noſtræ nō ſint actiones atq; uolūtates:ſed liberas eē iam a pricipio oſtēdimus uolūtates. liberæ ergo etiā & actiōes:ut oſtēſū ē. Quāq̄ chryſippo hæc nō uidentur ualere in omnibus:ut

eſt oriente canicula neceſſarium eſt. omnia enim uera in præteritis neceſſaria ſunt:ut chryſippo placet diſſentienti a magiſtro cleāthe: quia ſunt immutabilia nec in falſum e uero prætetita poſſunt conuerti. ſi igitur quod primum in eo connexo eſt neceſſarium eſt: fit etiam quod conſequitur neceſſatiū: quāquam hæc chtyſippo non uidentur ualere in omnibus: ſed tamen ſi naturalis eſt cauſa cur in mari fabius non moriatur: in mari fabius moti nō poteſt. hoc loco chryſippus æſtuans falli ſpetat chaldæos cæteroſque diuinos: neq; eos uſuros eſſe coniunctionibus ut ita ſua precepta pronuncient: ſi quis natus eſt oriente canicula: is in mari nō morietur: ſed potius ita dicant: non & natus eſt quis oriente canicula & is in mari motietur. O licētiam iocularem. ne ipſe incidat in diodorum docet chaldæos quo pacto eos exponete præcepta oporteat. quæro enim ſi chaldæi ita loquantur ut negationes infinitarum cōiunctionum potiuſquā infinita connexa ponant. cur idem medici: cur geometres: cur reliqui facere non poſſunt. Medicus in primis quod erit ei perſpectum in arte non ita proponet: ſi cui uenæ ſic mouentur is habet febrem & is febrem non habet. Itemque geomettes non ita dicet ſi in ſphæra maximi orbes medii inter ſe diuiduntur: ſed potius illo modo nō

neceſſitas neceſſitatem conſequatur:quoniam poteſt neceſſitas alia aliam impedire. Sed ſi naturalis eſt cauſa. ut elementa ita affecta ſint aut humores in corpore ita corrupti uel nō corrupti:neceſſario ſequitur quicquid natura inuexetit:ſed ſi naturalis eſt cauſa inquit:ideſt ſi aſtra ita portendant:uerū tamē corpus non animus cohiberi poterit. q; ſi uehementer etiam aſtrorum ſint impulſus:nulla tamen eſt neceſitas quin uoluntas ſecus poſſit efficere. Vſuros eſſe coniunctionibus. ideſt coniunctis enunciationibus. Ne incidat in diodorū:ne a diodoro refellatur. Quæro enim ſi chaldæi. ideſt mathematici:ut Strabo in duodecimo. qui nūc chaldæi inquit olim chalybes:qui antea halybes dicebantur:apud quos eſt pharnacia:& rurſus in ſextodecimo. apud idos gymnoſophiſtæ. apud perſas magi:& necromantici & qui dicuntur leuconomantes:& hydromātes ideſt in aqua diuinātes:apud aſſyrios chaldæi. apud romanos tyrrheni temporum coniectores:ideſt horoſcopi. talis fuit & moſes & eius ſucceſſores. Vt negationes infinitarum coniunctionum. ideſt enūciationūquæ definitas non ſignificent perſonas. Infinita connexa ut propoſitum eſt ſi quis natus eſt oriente canicula is in mari non morietur infinitam enim perſonam indicat quod ita connectitur. Cur reliqui facere non poſſunt. ne ipſe quidem chryſippus prohibet. Si cui uenæ ſic mouentur. quoniam ex earum motu cordis temperamentum & diſtemperamentum nouerunt medici. Si in ſpera maximi orbes medii inter ſe diuiduntur. ſignificationes quædā in ſperæ circūductione orbes ſiue circuli ab aſtrologis nominantur. ſpæra autem dempta aſpiratione more æolico latine globus dicitur. circuli igitur omnes ſunt decem. eorum uero alii minores:alii maiores appellantur: minores dicuntur qui ſpæram ambientes eam in partes duas diuidunt inæquales ſuper ſpæræ centrū inuecti: maiores uero qui circum ſpætæ centrum inuecti eam diuidunt in partis duas æquales. minores itaque circuli de quibus hic loqui nihil attinet ſunt quatuor: maiores autem ſunt ſex quorum unus equinoctialis a quibuſdam: ab aliis æquidialis: quod græcæ dicat̄ iſmerinus: appellatur. hic igitur orbis equinoctials æque ab utroq; polo diſtat: ideo autem æquinoctialis uel equidialis appellatur: quoniam cum per eum ſol tranſit quod ſingulis annis bis facit: in principio arietis & libræ rum dies ac noctes ſint æquales per omnem terram. alter orbis uoce græca zodiacus dici ſolet: qui diuidit medium æquinoctialē & ab eo medius diuiditur: cuius ltera medietas ad ſeptētrionem uergit: altera uero ad meridiem: dicitur etiam græce λοξιασ. ideſt obliquus in quo ſecundū acceſſum ac receſſum ſolis omnes tum generationes: tum corruptiones fiūt. Tertio duo ſunt alii maximi circuli coluri appellati: qui ſolſtitia & æquinoctialia media diuidunt & ab eis diuidunt̄ per polos tranſuntes mundi & zodiaci & per maximas ſolis declinationes ideſt per cancri: & capricorni primos gradus: quintus circulus maximus dicitur meridianus: qui ubicunq; quiſq̄ fuerit quouis anni tempore cum ſol ad meridiē peruenit ei meridiē facit.

ſextus maximus circulus orizon dictus qui terminat ea quæ perſpici:aut uideri non poſſunt.hic autem ĩcerta ratione deſinitur:nam aliis atq aliis terræ partibus adiectus prouidetur ita ut ſpæra fuerit collocata:nec minus hi poſtremo loco poſiti orbes alios diuidunt medios & ab eiſdem diuiduntur. Multa ſunt genera enunciandi:ita ſcilicet & cum enunciationum:aliæ quidem ſimplices:aliæ uero ut ſupra oſtendimus compoſitæ ſint.cõpoſitarum:de quibus hic mentio fit:uinculo oriuntur ſyllogiſmi :qui hypothetici nominantur:quorum genera ſiue ut nunc loquimur modi ſunt ſeptem.Primus modus eſt quotiens quod in cõnexa enunciatione proponitur:ita aſſumitur ut quod conſequatur ex duabus conſtet affirmationibus hoc modo.ſi dies eſt.lux eſt.atqui

& ſunt in ſpæra maximi orbes:& hi nõ medii iter ſe diuidunt quid eſt quod non poſſit iſto modo ex connexo tranſferri ad coniunctionum negationem:& quidem aliis modis eaſdem res efferre poſſumus.modo dixi in ſpæra maximi orbes medii inter ſe diuiduntur. poſſum dicere:ſi in ſpæra maximi orbes erunt.poſſum dicere quia in ſpæra maximi orbes erunt:multa ſunt genera enunciandi:nec ullum diſtortius q̃ hoc quo chryſippus ſperat chaldæos contentos ſtoicorum cauſa fore:illorum tamen nemo ita loquitur:maius eſt enim has cõtortiones orationis q̃ ſignorum ortus:obituſq perdi-

dies eſt.lux igitur eſt.ex duabus negationibus.ſi lux non eſt dies non eſt:ſed lux non eſt:dies igitur nõ eſt.ex affirmatione & negatione.ſi dies eſt:nox non eſt:ſed dies eſt:nox igitur nõ eſt:ex negatione & affirmatiõe.ſi nox non eſt dies eſt:ſed nox nõ eſt dies igitur eſt.Secũdus modus eſt quotiens in cõnexa enunciatione ad ſyllogiſmum ita aſſumit ut id quod primum eſt auferat ex duabus affirmationibus hoc modo:ſi dies eſt lux eſt:ſed lux non eſt.dies igitur non eſt.ex duabus negationibus:ſi lux non eſt dies nõ eſt:ſed dies eſt.lux igitur eſt .ex affirmatione & negatione ſi dies eſt:nox non eſt:atqui nox eſt.dies igitur nõ eſt:ex negatione & affirmatione.ſi nox nõ eſt dies eſt.ſed dies non eſt.nox igitur eſt.Tertius modus eſt cum connexæ enunciationis partes ex affirmationibus coniunctæ negatione diuiduntur:totique enunciationi rurſus negatio adiungitur.quod genus enunciationis græce υπερ αποφατικόν appellatur aſſumiturque quod prius eſt in enunciatione:ut ex contrario concludatur ab eo quod in propoſitione prolatum fuerat hoc modo.non ſi dies eſt lux nõ eſt:atqui dies eſt.lux igitur eſt.hic ergo poſito quod præcedebat ideſt eſſe diem:euerſum eſt quod ſequebatur:ideſt non eſſe lucẽ:quod negantiam euertat affirmatio:uel cum connexæ enunciationes ex negantiis iunctæ:ſecundæ parti negantia demitur totaque enunciatio abnegatur præpoſita priori enunciationis parti negantia interimit quod ſubſequitur hoc modo ſit enunciatio.ſi non eſt lux dies non eſt.fiat repugnans ita :ſi nõ eſt lux eſt dies. huic negantiam præponamus ut fiat uera hoc modo non ſi lux non eſt dies eſt:atqui lux non eſt:dies igitur non eſt.Aut ſi connexæ enunciationis ex negantia & affirmatione compoſitæ:uelut ſi dies non eſt nox eſt ſecundæ parti negantia iungatur:ut ſit ſi dies non eſt nox non eſt.ſit repugnãs eaque porro abnegetur ut ſit uera hoc pacto:non ſi dies non eſt nox non eſt:atqui dies non eſt:nox igitur eſt.Aut ſi in eadem enunciatione quæ ex negantia atque affirmatione copulata eſt:quæ eſt ſi dies non eſt nox eſt.priori parti negantia ſubtrahatur ſiet repugnans hoc modo ſi dies eſt nox eſt.ponaturque quod primum eſt ut id quod ſequatur auferatur hoc modo.non ſi dies eſt nox eſt:atqui dies eſt nox igitur non eſt.Aut ſi connexæ enunciationis ex affirmatione & negatione copulatæ uelut ſi uigilat nõ ſtertit.poſteriori parti negantia dematur ut ſit:ſi uigilat ſtertit.ſit repugnans:totaque porro abnegetur ut fiat uera hoc modo.non ſi uigilat ſtertit.poſitoque priore id quod ſequitur ĩterimatur hoc modo:nõ ſi uigilat ſtertit:atqui uigilat non ſtertit igitur.hæc omnia in tertio eſſe genere ſiue modo facile intelliguntur:quæque ex repugnantibus fiunt:ubi ſemper id quod antecedit ponitur:ut id quod ſequitur auferatur:ipſo etiã in topicis memorante Cicerone.Quartus uero modus eſt cum diſiunctiua enunciatione primum ponitur:ut auferatur ſecundum hoc modo:aut dies eſt.aut nox eſt:atqui dies eſt nox igitur non eſt.Quintus modus eſt quotiens in diſiunctiua enunciatione aufertur quod prius eſt ut ponatur ſecundum hoc modo:aut dies eſt:aut nox eſt.non eſt autem dies.nox igitur eſt.Sextus modus eſt cum in his rebus quæ in diſiunctionẽ uenire poſſunt.ideſt contrariis uel repugnantibus medietate carentibus negantia præponitur & copulatiuæ coniunctiones adiunguntur. poniturque quod eſt primum:ut id quod ſequitur auferatur hoc modo:non eſt dies & nox eſt.dies autem eſt. nox igitur non eſt.Septimus modus cum in eadem enunciatione aufertur quod præcedit negantia:ut ponatur id quod ſequitur hoc modo.non eſt dies & nox eſt.atqui dies non eſt.nox igitur eſt.cum ergo ĩquit chryſippus non & natus eſt quis oriente canicula & is in mari non morietur.negat natum aliquem oriente canicula qui in mari non moriatur ne ſi ut diodorus ſentiebat præteritum omnino affirmet futurum quoque admittere neceſſe ſit. Nec ullum diſtortius.a communi conſuetudine loquendi remotius. Quo chryſippus ſperat chaldæos contentos ſtoicorum cauſa fore. uenuſta certe Ciceronis irriſio.hoc enim dicit.Sperat chryſippus contentos chaldæos fore ut ita loquantur quod ſtoicis id loquendi genus gratum fore intelligant. Illorum.ſubaudi chaldæorum. Maius eſt enim has contortiones orationis q̃ ſignorum ortus obituſq perdiſcere.hoc dicit.obſcurius erat futurum chaldæis ſtoicorum dialecticas obſeruare orationes q̃ ſtellarum ortus & occaſus perdiſcere.nec dubium quin per ſigna ſtellas omnes accipiat non eas modo quæ in plano ſunt:ſed etiam & erraticas.at certe res ita habet.nam qui inter cæteros eximii haberi dialectici uolunt ita loquuntur ut inſantiſſimi plane deprehendantur licet in dialectica omnem ætatem contriuerint:nam cum ad oſtendendã ueritatem & ſidem alicuius rei ſaciendam inuenta ſit dialectica:nullam ipſa hypotheſin per ſeſe habet:ſed aliũde ex omnibus ſibi aſſumit diſciplinis:iſti tamen ita in ea conſeneſcunt perdiſcenda quaſi cæteræ nõ ſint artes cognoſcendæ:& cũ oẽm

dialecticam orationem ſenſibus & uerbis conſtare neceſſe ſit & ſenſus quidem aliunde ex aliqua eruere diſcipli/
na:uerba autem a grammatica:ita propemodum loquuntur ut nec alicuius artis ſenſus iſignis appareat:ſed po
tius inanis quædam loquacitas ihorreſcat:orationes uero ſunt huiuſmodi ut præter ipſo eo pacto loquatur ne/
mo.iure itaque inquit Cicero maius eſſe has contortiones orationis q̃ ſignorum ortus obituſque perdiſcere.πε
ριδυνατον.ideſt de poſſibilibus quid ualeat id quod fieri poſſit.ideſt quo pacto poſſibile fieri accipiendum ſit.
Anquirit.ideſt circũquirit. Sic ſi diceretur morietur noctu in cubiculo ſuo ui oppreſſus Scipio:uere diceref:
mori Scipioni utpote ex naturalibus habens cauſis originem neceſſe fuit.nec enim immortalis eſſe potuit.at illo
ne modo ei moriendum fuerit
ambigi plane pōt:quoniã & fato
& fortuna id accidiſſe coniecta/
ri poteſt.ſane Cornelius Scipio q
carthaginē euertit ac ſolo æqua
uit cum aduerſus grachanas le/
ges dicere cõpelleretur:ſibi ple/
beios grauiter reddidit iſenſos:
ita cum i ueſpera ſe domum re/
cepiſſet tabula & pugillaribꝫ pa/
ratis qua nocte ſcripturus uide/
batur quæ populo recitarentur
in cubiculo ſuo lecto ſtratus ſi/
ne uulnere mortuus iuetus eſt:
ſiue corneliæ grachi inſidiis cir/
cũuentus ne leges grachanæ ſol
uerentur agrariæ:conſcia in his
etiam ſempronia eius ſilia quæ
ſcipioni nupta ob deſormem eũ
faciē non amabat:& ne ipſe qui/
dem eam ut marito par fuit dili
gebat:ſiue ipſe ſibi ut quibuſdã
uiſum eſt mortem conſciuerit:
quando quæ eſſet pollicitus nõ
poſſet tranſigere:ſunt etiam qui
dicãt ſeruos Scipionis in tormē
tis faſſos eſſe ab exteris quibuſ/
dam per noctem i Scipionis do
mo latitantibus oppreſſum ſug
gillatum eē nec auſos fuiſſe qui
necis eius in cauſa fuerat profer
re. Et ab atomis petat præſi/
dium:hoc eſt ſe a fati neceſſitate
defendere nõ poſſe uideatur:ni
ſi atomos in medium producat
atomi iſecabilia corpora dicuntur:unde & nomen habent ab a priuatoria particula & τεμνω ſeco.aiebat autem
epicurus ex atomis deſcendentibus e cœlo:omne corpus gigni:nec non animorum motus pacari & excitari ab
eiſdem.itaque quales eſſent atomi:tales humanos caſus fore & declinatione atomorum declinari:tum bona:tũ
mala:petit itaque præſidium ab atomis ne æternas fateatur eſſe cauſas. De uia deducat.quoniam ſi omnes
certa quadam uia deſcenderint neceſſitatem cauſarum inferre uideantur. Inenodabiles.inexplicabiles. Ex
quo exiſtet.unde apparebit ac fieri uidebitur. Vt de nihilo quippiam fiat.Cum omne corpus materia formaꝗ
conſtet. Quod nec ipſi.unde Lucretius in primo:qui epicuri dogma ſequitur.Nil igitur fieri de nihilo poſſe
fatendum eſt Semine quando opus eſt rebus:quo quæque creatæ:Aeris in teneras poſſenit proferrier auras.

Nec cuiquam phyſico placet.ideſt qui de rerum natura diſputet ſicut Ariſtoteles qui in phyſicis hoc idem do
cet. Duo indiuidua.ideſt atomi.Per inanitatem.ideſt per aera qui quod non cernatur ſicut aqua & terra ianis
uideatur:aut quod epicurus:ita eſſe ſibi perſuaſerit cum doceat in phyſicis Ariſtoteles & cæteri philoſophi Ari
ſtoteli aſtipulentur nuſquam eſſe inane. Alterum.ſubaudi indiuiduum corpus. E regione moueatur.ideſt
ex oppoſito atque contrario quod græci dicunt καταντικρυ Plato in timæo εισ κυκλωσ συναψασ αντιοισ.τε/
κατ αλληλοισ εν τω καταντικρυ τησ προσβολησ quem locum Cicero ita in latinum uertit:ut & ipſe ſecum
& inter ſe ex cõmiſſura:quæ e regione eſſet iungerentur:ſane e regione ſine.x.littera dicimus quod fere ſolet fie/
ri quotiens.r.ſequitur ut e repu.ideſt pro repu.e re mea e re tua e re noſtra:e renibus laborabat:hoc eſt morbum
in renibus patiebatur.& non ſequente r ut in uerrem Cicero quorum alterum fingere opinore cæra ſolitum eē
& alio pacto alibi ſimulacrum inquit præclare factum e marmore:quod ſi uocalis ſequatur tum x exprimi ſo/
let ut ex utilitate ex uſu pro eo quod eſt ad dignitatem uel uſum ex equo loqui uel pugnare quod eſt in equo ſe/

ſcere:ſed ad illam diodori contentionē quã περιδυνατον appel/
lãt reuertamur:in qua quid ualeat id quod fieri poſſit anquirit.pla/
cet ergo diodoro id ſolum fieri poſſe quod aut uerum ſit:aut uerum
futurum ſit:qui locus attingit hanc quæſtionem nihil fieri quod nõ
neceſſe fuerit:& quicquid fieri poſſit id aut eſſe iam:aut futuꝝ eſſe:
nec magis commutari ex ueris in falſa poſſe ea quæ futura ſũt qui/
dem q̃ ea quæ facta ſunt.ſed in factis immutabilitatem apparere
in futuris quibuſdam quia non apparent:ne in eſſe quidem uideri:
ut in eo qui mortifero morbo urgeatur uerum ſit hic morietur hoc
morbo:at hoc idem ſi uere dicatur in eo in quo tanta uis morbi nõ
appareat nihilominus futurum ſit.Ita ſicut commutatio ex uero in
falſum ne in futuro quidem ulla fieri poſſit.nam morietur ſcipio ta
lem uim habet ut quãquam de futuro dicatur:tamen id non poſſit
conuerti in falſum:de homine enim dicitur cui neceſſe eſt mori.ſic
ſi diceretur morietur noctu in cubiculo ſuo ui oppreſſus ſcipio ue/
re diceretur:id enim fore diceretur:quod eſſet futuꝝ:futurum autē
fuiſſe ex eo quia factum eſt intelligi debet:nec magis erat uerum
morietur Scipio q̃ morietur illo modo:nec minus neceſſe mori Sci
pioni quã illo modo mori:nec magis mutabile ex uero i falſum ne/
catus eſt Scipio quã necabitur Scipio.Nec cum hæc ita ſint eſt cau
ſa cur epicurus pertimeſcat fatum:& ab atomis petat præſidium
eaſque de uia deducat & uno tempore ſuſcipiat res duas inenoda/
biles:unã:ut ſine cauſa fiat aliquid ex quo exiſtet ut de nihilo quip/
piam fiat quod nec ipſi:nec cuiquam phyſico placet.alteram ut cũ
duo indiuidua per inanitatem ferantur alterum e regione moueatur

dentem loqui uel pugnare quod ſi.u.littera non uocalis ſed conſona ſit tum ex dicitur.ut ex uinculis cauſam di/
cere quod eſt ligatum reſpondere criminibus. Alterum declinet.deuitet alterius caſum:aut declinet de uia ſe/
cedat. Deſcendit in academiam.in differendi conſuetudinem platonicam:ut ſupra a nobis expoſitum eſt.
Carneades quem argutiſſimum in diſputando fuiſſe ferunt. Fortuito.ideſt quæ ſortuna non fati neceſſita
te anteceſſerunt. Cohibentes in ſe.complectentes. Efficientiam naturalem.ideſt quod naturalirer efficia/
tur. Morietur epicurus cum duos & ſeptuaginta annos uixerit archonte pytharato.Cum rriginta duorum
eſſet annorum epicurus primum mitylenæ & lampſaci docuit annis quinque;inde athenas migrauit ubi diem

alterum declinet: licet enim epicuro concedenti omne enuncia/
tum aut uerum:aut falſum eſſe non uereri ne omnia fato fieri ſit ne
ceſſe.non enim æternis cauſis naturæ neceſſitate manantibus ue/
rum eſt id quod ita enunciatur deſcēdit in academiam carneades:
nec tamen ſine cauſis:ſed intereſt inrer cauſas fortuito antegreſſas:
& inter cauſas cohibentes in ſe efficientiam naturalem:ita & ſem-
per uerum fuit:morietur epicurus cum duos & ſeptuaginta annos
uixerit archonte pytharato:neque tamen erāt cauſæ fatales cur ita
accideret:ſed quod ita accidiſſet certe cauſarum ſicut accidit fuit.
nec hi qui dicūt immutabilia eſſe quæ futura ſint nec poſſe uerum
futurum conuettere in falſum fati neceſſitatem confirmāt:ſed uer/
borum uim interpretantut:ac qui introducunt cauſarum ſeriem
ſempiternam hi mentem hominis uoluntate libera ſpoliatam ne/
ceſſitate fati deuincunt:ſed hæc hactenus:alia uideamus.Conclu/
dit enim chryſippus hoc modo ſi eſt motus ſine cauſa non omnis
enunciatio quod αξιωμα dialectici appellant:aut uera aut falſa
erit:cauſas enim efficientes quod non habebit id nec uerum nec fal
ſum erit:omnis autem enunciatio:aut uera aut falſa eſt.motus er/
go ſine cauſa nullus eſt:quod ſi ita eſt omnia quæ fiunt cauſis fiunr
antegreſſis:id ſi ita eſt:fato omnia fiunt:efficitᷣ ergo fato fieri quæ/
cunque fiant.Hic primum mihi ſi libeat aſſentiri epicuro:& nega/
re omnem enunciationem:aut ueram eſſe:aut falſam:eam plagam
potius accipiam quā fato omnia fieri comprobē.Illa enim ſenten/
tia aliquid habet diſputationis.Hæc uero non eſt tolerabilis. Itaq;
contēdit omnes neruos chryſippus ut perſuadeat omne αξιωμα
aut uerum eſſe aut falſum:ut enim epicurus ueretur ne ſi hoc con/
ceſſerit concedendum ſit omnia fato fieri quæcunque fiant ſi alte/
rum:ſi neutrum ex æternitate uerum ſit:eſſe id etiam certum:& ſi
certum:neceſſarium:ita & neceſſitatem & fatum confirmari purat
ſic chryſippus metuit:ne ſi non obtinuerit omne quod enuncietur
aut uerum eſſe:aut falſum omnia fato fieri poſſint & ex cauſis æter
nis rerum futurarum:ſed epicurus declinatione atomi uitari fati ne

obiit anno ſecūdo.c.xxvii.olym
piadis ſub pytharato cum ſeptu
aginta & duos uitæ compleſſet
annos: ergo archonte pythara/
to.ideſt quo tempore pythara/
tus imperabat.nam archon ar/
chontos dicirur imperans ab ερ
χομαι quod eſt īpero.libet au/
tem credere : ideo appellatione
græca uti uoluiſſe Ciceronē aut
quod tum ita loqui uſitatus fue
rit:aut ꝙ expreſſius: ita enunci/
atum uideretur niſi ipſe fortaſ/
ſis ſcripſit græce αρχοντοσ πυ
θαρατου.Neq; ramen erant cau
ſæ fatales cur ita accideret:ſi quo
ad corporis compoſitio patieba
tur longius uitā producere non
potuit id ei neceſſarium fuit.at/
qui neceſſarium fatale dicimus:
fato igitur tum deceſſiſſe faten/
dum erit. Fuit cauſarum.ideſt
in cauſis fuit incluſum. Fati
neceſſitatem confirmant ut ali/
ter eueniſſe nō potuerit. Ver/
borum uim interpræiantur ut
qualis ſit eorum uerborum uis
doceant:non ut fati lege omnia.
ita aſtringere uelle uideri uelint
Cauſarum ſeriem uinculum
& quaſi cathenā ut ex cauſa cau
ſæ emanent. Fati neceſſitate
deuincunt.qualiter hæc ſint ac/
cipienda:& quid reſpondere il/
lis oporteat ſupra ut cēſeo abū/
dē dictum eſt. Id ſi ita eſt fato
omnia ſiunt.hoc non eſt conſe/
quens.non enim ſi omnia cauſis
ſiunt antegreſſis fato etiam fiūt.
nam non ſunt neceſſariæ cauſæ
omnes ſed ſunt aliquæ etiā am/
biguæ quæ nullū neceſſariū alla
turæ ſunr effectum. Et nega/
re omnem enunciationem.aut
ueram eē aut falſam quod a nul
lis ut opinor conceditur dialecticis:ideo ſubiungit eam plagam potius accipiam:patiar inquit eo pacto potius
feriri:plaga quæ a græcis πληγη α πληττω quod ferio ſignificat. Illa enim ſenrentia ut negē omnem enun/
ciationem aut ueram eſſe aut falſam. Aliquid habet diſputationis.quod poſſit uideri enunciationes aliquæ
nec uerum nec falſum ſignificare:quia ſunt aliquæ ambiguæ orationes quæ in plures poſſint ſenſus trahi. Cō/
tendit omnes neruos.ideſt omnem loquendi & intelligendi acrimoniam ad hoc probādum exacuit:quoniam
omnis enunciatio pro eo quod ſignificat una eſt non ambigua:quod cum ita ſit uerum uel falſum ſignificat.
Si alterum.uerum uel falſum. Eſſe id etiam certum.ſi neutrum ſit hoc eſt nec uerum nec falſum. Chry/
ſippus metuit.ordo eſt.chryſippus metuit nec omnia fato fieri poſſint ſi non obtinuerit:& quæ ſequuntur.
Declinatione atomi.declinando atomum ut etiam fatum poſſimus declinate credidit epicurus.

Extra pondus.alterius atomi.

Et plagam.eum ubi erat locum. Id appellat ελαχιςόν. ideſt minimum uelut etiam ipe interpretatur ut parum admodum deeſſe uideatur ne id conficiat:quod effugitur. Qui poteſt. quonam pacto poteſt.

Ad perpendiculum.ideſt rectalinea deſcendendo.Cæſar in commentariis de geſtis rebus in galliis:non ſublicæ modo directæ ad perpendiculum:ſed pronæ ac faſtigiatæ ut ſecundum naturam fluminis procumberent. Autor atomorum.qui hanc commentus eſt de atomis rationem. Naturales motus. quos ineuitabiles natura dediſſet corporibus. Suam cauſam. ſententiam qua innitebantur.

Animi motum uoluntarium ipſi animæ ut ſupra dictum eſt naturalem. Quam introducere declinationem.ſubaudiendum atomi. Abutimur.quoniam nihil fit ſine cauſa licet animi motum ſine cauſa eſſe diximus. Non ita loquimur ut phyſici:quibus inane eſſe nihil placet:ideo ſecuti epicurum errant qui inane in rebus eſſe uoluerunt ſicut Lucretius qui ait. Quapropter locus eſt intactus inane uacanſque Quod ſi non eſſet nulla ratione moueri Res poſſent:nanque officium quod corporis extat Officere:atq; obſtare id in omni tempore adeſſet Omnibus:haud igitur quicquam procedere poſſet Principium:quoniam cedendi nulla daret res. Ipſius idiuidui.ideſt atomi. Cur ita feratur.quamobrem eum habeat motum.

Omnis pronunciatio. ideſt uerum uel falſum indicans oratio. Niſi cum conceſſerimus fato fieri quæcunque fiant . ac ſi dicat abſque hoc ueram uel falſam eſſe poſſe omnem enunciationem liquet. Inquit.ſubaudi chryſippus. Confectum negocium.ideſt hoc modo ſuum chryſippus concluſit argumentum. Capiet numantiam Scipio hiſpaniæ potentiſſimam olim ciuitatem quam Scipio minor africanus excidit ſubactis omnino celtiberis qui ſæpe bellum romanis intulerant.

eeſſitatem putat:Itaque tertius quidem modus oritur extra pondus & plagam cum declinat atomus interuallo minimo id appellat ελαχιςον quam declinationem ſine cauſa fieri ſi minus uerbis te cogitur confiteri.non enim atomus ab atomo pulſa declinat.nam qui poteſt pelli alia ab alia ſi grauitate feruntut ad perpendiculum corpora indiuidua a rectis lineis:ut epicuro placet.ſequitur enim ut ſi alia ab alia nunquam depellatur ne contingat quidem alia aliam ex quo efficitut ut iam ſi ſit atomus eaque declinet:declinate ſine cauſa.Hanc epicurus rationem induxit ob eam rem quod ueritus eſt ne ſi ſemper atomus grauitate feratur narurali ac neceſſaria nihil liberum nobis eſſet cum ita moueretur animus ut atomoꝝ motu cogetetut.id democritus autor atomorum accipete maluit ex neceſſitate omnia fieti: q̄ a corporibus indiuiduis naturales motus auellere.Acutius carneades qui dicebat poſſe epicureos ſuam cauſam ſine hac commenticia declinatione defendere. Nam cum docetet eſſe poſſe quendam animi motum uoluntarium id fuit defendi melius: q̄ introducete declinationem:cuius præſertim cauſam reperire non poſſunt:quo defenſo facile chryſippo poſſent reſiſtere.Cum enim conceſſiſſent motum nullum eſſe ſine cauſa:non concedetent omnia quæ fietent fieri cauſis antecedentibus.uoluntatis enim noſtræ non eſſe cauſas externas:& antecedentes.Communi igitur cōſuetudine ſetmonis abutimur cum ita dicimus: uellē aliquid quēpiam:aut nolle ſine cauſa.ita enim dicimus ſine cauſa:ut dicamus ſine externa & antecedente cauſa non ſine aliqua ut cum uas inane dicimus:non ita loquimur ut phyſici quibus inane eſſe nihil placet:ſed ita ut uetbi cauſa ſine aqua ſine uino ſine oleo uas eſſe dicamus.ſic cum ſine eauſa animum dicimus moueri: ſine antecedenti & externa cauſa moueri:non omnino ſine cauſa dicimus:de ipſa atomo dici poteſt cum per inane moueatur grauitate & pondere ſine cauſa moueri:quia nulla cauſa accedat exttinſecus Rurſus autem ne omnes phyſici irrideamur ſi dicamus quicquam fieri ſine cauſa diſtinguendum eſt:& ita dicendum ipſius indiuidui hanc eſſe naturam.ut pōdere & gtauitate moueatur :eamq; ipſam eſſe eauſam cur ita feratut:ſimilitet ad animorum motus uoluntarios non eſt exquitenda externa cauſa.motus enim uoluntarius eam naturam in ſe ipſe continet:ut ſit in noſtra poteſtate:nobiſque pareat nec id ſine cauſa:eius enim rei cauſa ipſa natuta eſt.quod cum ita ſit quid eſt cut non omnis pronunciatio aut uera aut falſa ſit? niſi cum conceſſerimus fato fieri quæcunque fiant.quia futura ueta inquit non eſſe poſſunt:ea quæ cauſas cur futura ſint non habent.habeant. igitur cauſas neceſſe eſt ea quæ uera ſint ita cum euenetint fato euenerint confectum negocium: ī quidem tibi concedendū eſt aut fato omnia fieti:aut quieq̄ poſſe fieri ſine cauſa.an hæc enūciatio aliter uera eſſe non poteſt capiet numantiā ſcipio ni-

De fato

Niſi ex æternitate cauſa cauſam ferens.ideſt fato:nam hæc fati diffinitio eſt. Vera hæc enunciatio.ſubaudiendum eſt:& iuuanda pronunciatione ſentētia. Vera eſſe.ſubaudi poteſt. Ne illa quidem uera eſſe:quia neſcita. Quod non fuerit uerum futurum eſſe:ſed ambiguum futurum ne eſſet an nō. Atq3 ideſt q̄ caſurum euenturum ſit. Fortuitæ.ancipites ſit futurum an non aliquid. Cato in ſenatum ueniet. quoniam id in libera ipſius uoluntate poſitum conuerti in falſum poteſt. Nec ob eam cauſam fatum aut neceſſitas extimeſcenda eſt.quoniam in libera eſt poſita uoluntate non in externis cauſis incluſum. Quorum iſti neutrum uolūt.quoniam ambiguum eſſe uideatur uenturus ne in uillam ſuam hortenſius ſit quæ in tuſculano fuit.

ſi ex æternitate cauſa cauſam ferens hoc erit effectura? an hoc falſū potuiſſet eſſe ſi eſſet ſexcētis ſæculis ante dictum:& ſitum non eēt? uera hæc enunciatio:ſcipio numātiam capiet:ne illa quidem uera eſſe uera eſt hæc enunciatio capiat numātiam ſcipio. Poteſt igitur quicquam factum eſſe quod non fuerit uerum futurum eſſe: nam ut præterita ea uera dicimus:quorum ſuperiore tempore uera fuerunt inſtantia:ſic futura quorum conſequenti tempore uera erunt inſtantia ea uera dicemus.nec ſi omne enunciatum aut uerum aut falſum eſt.ſequitur ilico eſſe cauſas imutabiles:eaſq3 æternas quæ prohibeāt quicquam ſecus cadere atque caſurum ſit. fortuitæ ſunt cauſæ quæ efficiant:ut uere dicātur quæ ita dicantur cato in ſenatū ueniet non incluſæ in rerum natura atq3 mundo: & tamen tam eſt immutabile uenturum cum eſt uerum quam ueniſſe:nec ob eā cauſam fatum aut neceſſitas extimeſcenda eſt:& enim erit confiteri neceſſe ſi hæc enunciatio ueniet in tuſculanum hortenſius uerum nō eſt:ſequitur ut falſum ſit:quorum iſti neutrum uolūt.quod fieri nō poteſt.nec nos impediet illa ignaua ratio quæ dicitur.appellatur.n.a philoſophis αργοσ λογοσ cui ſi pareamus nihil ē omnino quod agamus in uita. ſic enim interrogāt ſi fatum tibi ē ex hoc morbo cōualeſcere: ſiue tu medicum adhibueris:ſiue non:conualeſces: item ſi fatum eſt tibi non conualeſcere:ſiue medicum adhibueris ſiue nō non conualeſces.& alterutrum fatum eſt. medicum ergo adhibere nihil attinet. recte genus hoc interogationis ignauum atque iners nominatum eſt: quod eadem ratione omnis e uita tollatur actio. licet etiam īmutare ut fati nomen non adiungas:& eandem teneas ſententiam hoc modo ſiue adhibueris medicum ſiue non conualeſces:ſi ex æternitate uerum hoc fuit ex iſto morbo conualeſces ſiue adhibueris medicum:ſiue non.itemque ſi ex æternitate falſum hoc fuit ex iſto morbo non conualeſces ſiue adhibueris medicum ſiue non adhibueris:non conualeſces.deinde cætera. Hæc ratio a Chryſippo repræhenditur:quædā enī ſunt inq̄t in rebus ſimplicia:quædā copulata.ſimplex ē.morietur illo die ſocrates huic ſiue qd fecerit ſiue nō fecerit finitus ē moriēdi dies:at ſi ita fatū ſit naſcetur oedipus laio

Quod fieri non poteſt. quoniam id aut uerum aut falſum ē omnino. Nec nos īpediet quominus quod ita enunciamus dicamus:aut uerū aut falſum eſſe Ignaua ratio quæ quantum ī ipſa eſt facit ut ignaui & inertes ſimus. Cōualeſces. quoniā debuiſti conualeſcere. Et alterutrum: utrū potius ex his ſequetur quoniam neceſſarium ut ea ratio dictat. Omnis e uita tollatur actio ſubaudi ſi id ſequamur ꝓpoſitum. Vt fati nomen non adiungas.ita loqui ut fatum nō nomines:& tamen neceſſitatem oſtendas. Deinde cætera ſi argumentationem tibi texere libeat. Naſcetur oedippus laio.labdaco filius fuit laius qui cum apollinem cōſuluiſſet cuiuſmodi ſobolem eēt habiturus.apollo reſpondit oedippum ei fore filiū: qui patrem erat occiſurus:quoniam ipſe laius pelopis qui hæc omnia ei imprecabatur filiū rapuerat:in hunc enim ſenſum aſclepiades editum eē oraculum ſcribit his uerſibus. λαιε λαβδακιδη παιδων γενοσ ολβιον αιτισ δωσω τοι φιλον υιον αταρ πεπρωμενον εστιν σου παιδοσ χειρεσσι λιπειν φαοσ ωσ μαρανευσε ξευσ κρονιδησ πελοποσ ςυγεραισ αραισι πιθησασ ου φιλον ηρπασασ υιον ο δευξα τοσοι ταδε παντα. nato igitur oedippo non patrem modo occidit:ſed etiam matrem iocaſtam duxit uxorem ſed neſcius:unde & polynices & Eteocles nati qui mutuis occidere uulneribus: quam obrem cū peſtis thebas atrociſſima īuaſiſſet: apollinem creon conſuluit de liberanda a tantis malis ciuitate qui reſpondit: laii mortem eſſe ulciſcendam qui a filio oedippo fuerat occiſus:hoc oedippus ītelligens ſibi oculos eruit & mater ſibi mortē conſciuit:ut Ariſtophanes his uerſibus docet. λιπων κορινθον οιδιποδοσ πατροσ νοθοσ προσ των απαντων λοιδορουμενοσ ξενοσ ηλθεν πυθεσθαι πυθικων θεσπισματων ζητων εαυτον και γενουσ φυτοσπορον ευρων δε τλημων εν στενοισ αμαξιτοισ ακων επεφνε λαιον γεννητορα σφιγγοσ δε δεινησ θανασιμον λυσασ μελοσ ησχυνε μητροσ αγνοουμενησ λεχοσ λοιμοσ δε θηβασ ειλε και νοσοσ μακρα κρεων δε πεμφθεισ δελφικην προσ εξιαν οπωσ πυθηται του κακου παυστηριον ηκουσε φωνησ μαντικησ θεου παρα του λαιειου εκδικηθηναι φονον οθεν παθων γνουσ εαυτον οιδιπουσ ταλασ διπλαισι χερσιν εξετυφλωσ εκορασ αυτη δε μητηρ αγχοναισ διωλετο.

Dictus autem ideo oedipus eſt quod cum natus eſſet laio ſibi propter oraculum metuenti expoſitus eſt ad
necem & pedibus appēſus:nam oiΔμα dicitur tumor & pus pes.a paſtoribus uero uiſus ſublatus & educatus
ad regem polybum portatus ab eo pro filio educatus eſt:cui cum in grādiore ætate ei obiiceretur quod p̄rem
neſciret quærēdo patrem ei incognito occurrit atque occidit.ſane oedipus oedipodis ut melapus & tripus.de/
clinatur & oedipi:ut etiam auctor eſt donatus.nam quod claudianus inquit.Oedipodes matrem natam du/
xiſſe thyeſtes.Cantátur.deriuatiuum pro primitiuo poſitum eſt:qui mos poetis creberrimus eſt. Confatalis
cum re alia fatalis. Luctabitur olympiis milon: milon crotonienſis inuictus athleta cuius pleriqꝫ meminere
& miſerabilem eius exitū Ge/
lius in atticis noctibus refert.Pli
nius autem ait uiſum eſſe aliq/
bus ideo inuictum quod alecto
riam gemmam ſecum geſtaret.
ita enim ſcribit.alectorias uocát
in uentriculis gallinaceorum in
uentas cryſtallina ſpecie.magni
tudine fabæ:quibus milonē cro
tonienſem uſum in certamini
bus īuictum fuiſſe uideri uolūt.
Captioſum.ſubaudiendū eſt
hoc loquendi genus. Fatale.
fato & neceſſitati ſubiectum.
Concludi hanc rationē.ideſt
confici ſyllogiſmum. Nec ul/
lam adhibebat calumniam.i.cal
lidam & uerſutam īterpretatio/
nem:queqꝫ a uero ipſo longe ab
eſſet:calleo callui callutum.ūde
callumnia ueluti grāmaticis ui/
ſum eſt.Conſerta.colligata. Cō
texta.coniuncta. Quod ſi ita
ē omnia neceſſitas efficit hoc nō
ſequitur:quandoquidem non
cauſis omnia neceſſariis contex
ta ſunt:ſed multa ambiguis an/
nectuntur unde nulla ſequitur
neceſſitas. Eſt autem aliquid
in noſtra poteſtate:quod in uo/
luntate uidelicet eſt noſtra.nam
in fortunæ manu poſitum opti
onis noſtræ noſtriqꝫ arbitrii eē
qui poteſt? Quid enim ſpe/
ctans:ſi cauſam nullā uidet an/
tecedere:unde futura poſſit ape
rire. Deus ipſe apollo:nam re
rum omnium creator nō poteſt
aliquo non modo nomine ex/
plicari:ſed ne quidem humana
intelligentia cognoſci. Marcel/
lum eum qui ter cōſul fuit:quo
niam complures marcelli fuere:
ſed cauſas efficientes id non ha/
bebat.ideſt in cauſis hoc nō erat
neceſſariis incluſum:ſed eis quæ
nullos exitus uiderentur allatu/
ræ fatales. Quo minus.ut nō.
Cauſis enim efficiētibus.ideſt
neceſſariis: Ergo hec de oedipo potuiſſe apollinem prædicere ſubaudi:ut patrem laium eſſet occiſurus ioca/
ſtam matrem ducturus uxorem:& ſibi oculos eruturus. Nullis in rerum natura cauſis præpoſitis.ſi nullæ
fuiſſent cauſæ præpoſitæ quæ hæc futura enunciarent. Cur quāobrē. Quæ ad diuinationem pertinent cō
probare:ideſt exiſtimare:ita ut dicunt futura eſſe. Non idem dicendū eſt:quoniam multa futura ſunt quæ
nō ex æternitate uera fuerunt. Illorum oraculorum. Hi enim ſtoici. Ratio.ideſt mens humana. Libe
ra quæ libere quæ uult cogitat. Quod uidebatur:in eo autem quod uiri dicebatur.

non poterit dici ſiue fuerit laius cum muliere:ſiue nō fuerit. Copu/
lata enim res eſt & confatalis.ſic enim appellat:quia ita confatale
ſit eſſe concubiturum cum uxore laium & ex ea oepidum procrea/
turum ut ſi eſſet dictum luctabitur olympiis milon & refeter aliqd
ergo ſiue habuerit aduerſarium ſiue non luctabitur:erraret.eſt enī
copulatum luctabitur:quia ſine aduerſario nulla eſt luctatio.oēs
igitur huius generis captiones eodem modo refelluntur:ſiue tum
adhibueris medicum:ſiue non conualeſcēs captioſum.tam enim
eſt fatale medicum adhibere quam conualeſcere:hæc ut dixi con/
fatalia ille appellat.Carneades genus hoc totum non probabat:&
nimis inconſiderate concludi hanc rationem putabat.Itaque præ/
mebat alio modo nec ullam adhibebat calumniam:cuius erat hæc
concluſio ſi omnia antecedentibus cauſis fiunt omnia natutali col
ligatione conſerta contextaque fiunt quod ſi ita eſt omnia neceſſi/
tas efficit:id ſi uerum eſt nihil eſt in noſtra poteſtate:eſt autem ali/
quid in noſtra poteſtate.at ſi omnia fato fiunt omnia cauſis antece
dentibus fiunt.non igitur fato fiunt quæcunque fiunt.hoc arctius
aſttingi ratione non poteſt:nam ſiquis uelit idem referre atque ita
dicere:ſi omne futurum ex æternitate uerum ē:ut ita certe eueniat
quemadmodum ſit futurum omnia neceſſe eſt colligatiōe natura/
li conſerte contexteque fieri nihil dicat.multum enim differt utrū
cauſa naturalis ex æternitate futura uera efficiat:an etiā ſine æter/
nitate naturali futura queqꝫ ſint ea uera eſſe poſſint ītelligi.Itaque
dicebat carneades ne apollinē q̄dē futura poſſe dicere:niſi ea quo
rū cāſ natura ita cōtineret:ut ea fieri neceſſe eſſet.quid eni ſpectans
deus ipſe diceret marcellū cū q ter cōſul fuit ī mari eē peciturū.erat
q̄dē hoc uerū ex æternitate:ſed cāſ efficiētes id nō hēbat:ita ne præ
terita q̄dē ea quoꝝ nulla ſigna tāq̄ ueſtigia extarēt apollini nota eē
cēſebat:quominus futura.Cauſis.n.efficiētibus quāqꝫ rē cognitis.
poſſe dēiqꝫ ſciri qđ futuꝝ eēt:ergo nec de oedipo potuiſſe apollinē
prædicere nullis ī reꝝ natura cauſis præpoſitis cur abeo patrē īterf
fici neceſſe eēt:nec q̄cq̄ eiuſmodi.Quocirca ſi ſtoicis q oia fato fie
ri dicūt cōſentaneū ē huiuſmodi oracula cæteraqꝫ q̄ ad diuinationē
ptinēt cōprobare:hæc āt quæcūqꝫ futura ſūt ea uera eē ex æternita
te dicūt nō idē dicēdū ē.Videne nō eadē ſit illoꝝ cā & ſtoicoꝝ.Hi

Quid proficiatur? quid tandem concludi poterit. Apta coniuncta ἅπτομαι: enim attigo significat: unde
illud ſtellis fulgentibus aptum. Cruditas morbi. ideſt epulæ nocuere repoſtæ: ut inquit Virgilius: uel cum iã
grauis eſt ætas & attrita uis eſt ſtomachi. Vt quod cuiq antecedat: ut ſpecies huic uel illi indiuiduo. Efficiẽ
ter antecedat: antecedens neceſſario efficiat. Id fuiſſe cauſæ. id in cauſa fuiſſe. Vt pila luderem: cum id forte
fortuna euenerit. Quod Alexandrum genuerit: qui & paris dictus eſt: notiſſima autẽ hiſtoria eſt. Nec tyn
dareum cauſam Agamẽnoni quod clytemneſtram: ſubaudiendum genuerit: ſane tyndareus oebali filius cuius
frater iacarus fuit: & arne ſoror illegitime uero natus hippothohon ex læda Caſtorem & Pollucem: Clytemne/
ſtram: & helenam filios exce
pit. Cum igitur Helena Me
nelao deſpõſa ſecuta fuiſſet
Paridem: & ob hanc iniuri/
am omnis græcia in troia/
nos coniuraſſet excidiumq
troianum ſecutum eſſet: &
Clytemneſtra agamennoni
tradita uxor. Helena quidẽ
maritũ poſtea ſecuta ab ore
ſte & pylade domi occiſa: ut
euripides uero fabulatur ĩn
cælum trãſlata eſt. Clytem/
næſtra uero propter ſuſpe/
ctam quam ſecum adduce/
bat pellicem maritus: ac qđ
ægiſthiam adulrerum ardẽ
tiſſime adamaret: cum ipſo
adultero incautum agamen
nonem ipſum excipiens oc/
cidit. Cur a graſſatore ex/
poliaretur. a latrone: ac ſica/
rio eiuſmodi ueſtibus exue/
retur. Ex hoc genere. ſubau
di cauſarum minime neceſ/
ſarium. Illud eſt enii. fuit
autem apud enniũ hic uer/
ſuũ contextus: & ſeries. Vti
nam ne in nemore pelio ſe/
curibus. Cæſæ cecidiſſent
abiegnæ ad terram trabes.
Neue inde nauis inchoã/
dæ exordiũ cæpiſſet. Quæ
nunc nominatur nomine:
Argo. qua necti argiui dele/
cti uiri. Petebant illam pellẽ
inauratam arietis. Chol/
chis imperio legis peliæ per
dolum. Nam nunquam

enim urgentur anguſtiis illorum. ratio ſoluta: ac libera eſt quod ſi con/
cedatur nihil poſſe euenire niſi cauſa antecedente quid proficiatur ſi ea
cauſa non æternis cauſis apta ducatᷣ. Cã autem ẽ quæ id efficit cuius ẽ
cã ut uulnus mortis: cruditas morbi: ignis ardoris: itaque non ſic cauſã
intelligi oportet. ut quod cuiq antecedat idem cauſa ſit. Sed quod cui/
que efficienter antecedat id & cauſa ſit: nec quod in campum deſcen/
derim id fuiſſe cauſe cur pila luderem: nec hecubam cauſam interitus
fuiſſe troianis: quod alexãdrum genuerit: nec tyndareum cauſam aga
mennoni quod clytæmneſtram. hoc enim modo uiator bene ueſtitus
cauſa foret cur a craſſatore expoliaretur. ex hoc genere illud eſt ennii.
Vtinam ne in nemore pelio ſecuribus cæſæ cecidiſſẽt abiegnæ ad ter/
ram trabes. licuit uel altius. utinam ne ĩ nemore pelio nata ulla unquã
eſſet arbor: etiam ſupra. utinam ne eſſet mons ullus pelius ſimiliterq
repetentem regredi in infinitum licet. Neue inde nauis inchoandæ ex
ordium cæpiſſet. Quorſum hæc præterita: quia ſequitur illud. nam
nunquam hera errãs mea domo efferret pedem. Medea animo ægro:
amore ſæuo ſaucia. non ut hæ res cauſam afferret amoris. ĩtereſſe autẽ
aiũt utrum eiuſmodi quid ſit ſine quo aliquid effici non poſſit: an eiuſ
modi cum quo aliquid effici neceſſe ſit. nulla igitur earum eſt cauſa:
quia nulla earum eam rem ſua ui efficit: id cuius cauſa dicitur. nec id
ſine quo quippiam non fit cauſa eſt: ſed id quod cum acceſſit id cuius
ẽ cauſa efficit neceſſario. nondum enim hulcerato ſerpẽtis morſu phi/
locteta: quæ cauſa in rerum natura continebatur: fore ut is in inſu/
la lemno linqueretur. poſt autem cauſa fuit propior: & cum exitu iun
ctior. Ratio igitur euentus aperit cauſam: ſed ex æternitate uera fuit
hæc enunciatio: relinquetur in inſula lemno philoctetes. nec hoc ex ue
to in falſum poterat conuerti. nec eſt enim in rebus cõtrariis duabus.
Cõtraria aũt hic ea dico: quorum alterum ait quod alterũ negat. ex his igitᷣ

hera errans mea domo efferre pedem. Medea animo ægro amore ſæuo ſaucia. In memore pelio. pelium
theſaliæ mons eſt ubi a chirone nutritus ac eruditus Achilles fuit: unde & lancea achillis exciſa qua in troiano
bello utebatur. ideo pelias dicta: ut apud Ouidium: & Homerum in ſextodecimo iliados. fraxineã fuiſſe refert.
Abiegnæ ex abiete ex quibus argonauis facta eſt. ab abiete uero ita abiegnus ductum ut a ficu ficulnus a cory/
lo colurnus. ilice ilignus: quãquã & iliceus dicitur. a ſalice ſalignus. a quercu quernus: licet & querceus legatur.
Licuit uel altius. hoc eſt cauſa adhuc ſuperior adduci potuit. Vtinam ne eſſet mons ullus pelius: nunc adie
ctiuum fecit pelius. nam pelium genere neutro mons illæ theſſaliæ effertur. Ne ut inde nauis qua medea ra
pta eſt: uel patrem effugit. Sine quo aliquid effici non poſſit ſicut Iaſon qui Medeam uidiſſe non potuit niſi il
la anteceſſiſſent quæ memorata ſunt. Cum quo aliquid effici neceſſe ſit: ut quæ ad amorem iaſonis. & Me/
deæ nõ longiſſimæ: ſed proxime anteceſſerunt. Nulla igitur earum: quas ennius memorauit. Eſt cauſa. ſub
audi neceſſaria. Nondum enim hulcerato ſerpentis morſu philocteta. Philoctetes dum ad troianum bellum
cum cæteris græcis ducibus proficiſceretur in lemno ĩſula ſerpẽtis morſu hulceratus relictus ẽ: quẽ poſtea Ma
chaon ſanauit. ũde Proper. Tarda philoctetæ ſanauit crura machaõ: poſtea græcis ducibꝰ reſtitutus Paridẽ ſa/
gittis cõfixit & deĩq gladio occidit. Hulcerato. ab eo qđ ẽ hulcus qđ græce ελκοσ dr̃. Rõ igr̃ ut philoctetæ

quo reliqueretur eſt quod
ægrotus ſedui exercitũ non
potuĩt. Quoꝝ alteꝝ ait qd
ideſt affirmat:ũde illud.aiũt
aio.negant nego:& illud uel
ai uel nega apud Terentium
& neuium. Aut cum id pu
det ſubaudi dicere: quoniã
omnis enunciatio: aut uera
aut falſa eſt. Veras eſſe ex
contrariis diſiunctiones:ſed
quæ in his enunciata eſſent:
eorum neutrum eſſe uerũ:
quod quam abſurdum cogi
tatu.tam ridiculum affirma
tu eſt. O admirabilem li
centiam.ſubaudi diſputãdi.
Qui põt nõ falſũ eẽ:quod
ẽ eius cõtrariũ & ea nõ eſſe
nexa cauſis æternis.ac per
hoc nõ fato ſed fortuitu eue
nire. Vim neceſſitatis ut cor
poribus afferret. Chryſip
pus tanquã arbiter honora
rius cui tanquam delato iu
dicio honor: ut ei uidet᷑ ha/
bendus ſit. Neceſſitate mo
tus.ut nulli neceſſarii mo/
tus ſint. Fato aſſenſiõibus
adhibito.i.diuinis aut natu
ralibus cauſis uoluntati hu
manæ adhibitis.hoc dicit ſi
naturales cauſæ fore aliqd
portenderẽt ad eaſque men
tis aſſenſus acceſſiſſet id ne/
ceſſarium foret. Si omnia
fato fiũt hoc negauerimus.
Et ſi appetitus.nam appe
titus: ut Ariſtoteles docet:
tria ſũt genera:cupiditas:ira
ſcibilitas: & uoluntas. Hæc
ſupra lõgius diſputauimus.
Quod cum uitioſum ſit.
exiſtimatu. Perfectis:quæ
ſine adminiculo alterius ꝑfi
ciant. Cauſis adiuuanti/
bus: quæ cum ſolæ perfice/
re neceſſitatem non queant
aliis adiunctæ id efficiunt.
Non ſequitur: ut ne appe
titus quidem ſit ĩ noſtra po
teſtate:quoniam motus ille
appetitus ex adiuuante cau/
ſa ex ſe aliquid edit non ne/
ceſſaria. Hæ cauſæ quæ ſũt
appetitus. In eos ualebit il
la cõcluſio: ut cauſis antece/
dentibus fiat quicquid eue/
nerit: quæ effectus ſuos ne/
ceſſarios emittant. In eos
nihil ualebit.quoniam non
erit neceſſe cauſarum gene/

neceſſe eſt inuito epicuro alterum uerum eſſe altetum falſum: ut ſau/
ciabitur philoctheta:omnibus ante ſæculis uerum fuit.non ſauciabitur
falſum: niſi fotte uoluerimus epicureorum opiniones ſequi: qui tales
enunciationes nec ueras nec ſalſas eſſe dicunt. aut cum id pudet illud
tamen dicunt:quod eſt impudentius:ueras eſſe ex cõtrariis diſiunctio
nes:ſed quæ in his enunciata eſſent eorum neutrum eſſe uerum. O ad
mirabilem licentiam & miſerabilem inſcitiam diſſerendi: ſi enim ali/
quid in eloquendo nec uerum:nec falſum eſt: certe id uerum non eſt.
quod autem uerum non eſt qui poteſt non falſum eſſe? aut quod fal/
ſum non eſt qui poteſt non uerum eſſe? tenebitur id quod a chryſippo
defenditur omnem enunciationem aut uerã aut falſam eſſe: ratio ipſa
coget:& ex æternitate quædã eſſe uera & ea non eſſe nexa cauſis æter/
nis:& a fati neceſſitate eſſe libera. Ac mihi quidem uidetur cum duæ
ſententiæ fuiſſent ueteꝝ philoſophorum:una eorum:qui cẽſerent oĩa
ita fato fieri:ut id ſatum uim neceſſitatis afferret:in qua ſentẽtia demo
critus:heraclitus:empedocles:ariſtoteles fuit:altera eorum quibus ui/
derentur ſine ullo fato eſſe animorum motus uoluntarii: chryſippus
tanquam arbiter honorarius medium fieri uoluiſſe: ſed applicat ſe ad
eos potius qui neceſſitate motus animos liberatos uolunt.dum autem
uerbis utitur ſuis:delabitur in eas difficultates ut neceſſitatem fati con
firmet inuitus.atq; hoc ſi placet quale ſit uideamus in aſſenſiõibus q̃s
ptima oratione tractaui. eas enim ueteres illi quibus omnia fato fieri
uidebantur ui effici:& neceſſitate dicebant:qui autem ab his diſſentie/
bant fato aſſenſiones liberabant negabantque fato aſſenſionibus adhi
bito neceſſitatem ab his poſſe remoueri:hique ita diſſerebãt. ſi omnia
fato fiunt:omnia fiunt cauſa antecedẽte:& ſi appetitus illa etiam quæ
appetitum ſequũtur:ergo etiam aſſenſiones. At ſi cauſa appetitus non
eſt ſita in nobis ne ipſe quidem appetitus eſt in noſtra poteſtate: quod
ſi ita eſt ne illa quidem quæ appetitu efficiuntur ſunt ſita in nobis.non
ſunt igitur neque aſſenſiones neq; actiones in noſtra poteſtate ex quo
efficitur:ut neque laudationes iuſtæ ſint:nec uitupetations:nec hono/
res:nec ſupplicia:quod cum uicioſum ſit probabiliter cõcludi putant:
non omnia fato fieri quæcunque fiant. Chryſippus autem cum & ne/
ceſſitatem ĩprobaret:& nihil uellet ſine præpoſitis cauſis euenire cau/
ſatum genera diſtinguit:ut & neceſſitatem effugiat & retineat fatum.
Cauſarum enim inquit aliæ ſunt perfectæ & principales:aliæ adiuuã/
tes & ꝓximæ:quamobrem cum dicimus omnia fato fieri cauſis ante/
cedentibus non hoc intelligi uolumus cauſis perfectis & prĩcipalibus:
ſed cauſis adiuuantibns: antecedentibus & proximis. Itaq; illi rationi
quam paulo ante concluſi ſic occurtit ſi omnia ſato fiãt ſequi illud qui
dem: ut omnia cauſis fiant antepoſitis.uerum non principalibus cau/
ſis & perfectis.ſed adiuuantibus & proximis quæ ſi ipſæ non ſint in no
ſtra poteſtate.at non ſequit᷑ ut ne appetitus qdẽ ſit in nr̃a ptãte. at hoe
ſeq̃ret᷑ ſi oĩa perfectis & prĩcipalibus cauſis fieri diceremus:ut cum hæ
cauſæ nõ eẽnt ĩ nr̃a ptãte. Quãobrẽ q̃ ita ſatũ ĩtroducũt ut neceſſitatẽ
adiungãt in eos ualebit illa concluſio: qui autẽ cauſas antecedentes nõ

ra ita diſtinguere. Proximam habet cauſam unde motum eſt. Hinc habet rationem ut adiuuetur. Non
ut illa quidem. ſubaudi aſſenſio. Viſo cõmoueri. re uiſa quã mẽte cõceperit. Sed reuertit̃ ad cylindrũ ſub/
audi chryſippus cylindrus lapis rotundus ẽ ad areas æquandas: Virgilius. Area cum primũ facili eſt æquanda
cylindro. & cato in rebus ruſticis. Areã ubi frumẽtũ teratur ſic facies. cõfodiatur minute terra. amurca bene cõ
ſpergatur & cõbibat q̃ plurimũ: cõminuito terrã cylindro: aut paulula coæquato. fuerunt igitur ſicut chryſip
pus qui dicerẽt nullas cauſas quæ aſſenſionibus noſtris accederent nõ magis moueri appetitus noſtros q̃ cylin
drum: & ſicut cylindrus tardius aut uelocius extrinſecus mouetur. ita aſſenſionibus noſtris moueri: & intendi

dicunt perfectas neq; principales in eos nihil ualebit.
quod enim dicantur aſſenſiones fieri cauſis antepoſi/
tis id quale ſit facile a ſe explicari putant. Nam quan/
quam aſſenſio non poſſit fieri niſi commota uiſo. tamẽ
cum id uiſum proximam cauſam habeat non princi/
palem hãc habet rationem: ut chryſippus uult: quam
dudum diximus: non ut illa quidem fieri poſſit nul/
la ui extrinſecus excitata: neceſſe eſt enim aſſenſio/
nem uiſo commoueri: ſed reuertitur ad cylindrum: &
ad turbinem ſuum: quæ moueri incipere niſi pulſa non
poſſit: id autem cum accidit ſuapte natura quod ſuper/
eſt & cylindrum uolui: & uerſari turbinem putat. ut igi
tur inquit qui protruſit cylindrum dedit ei pricipium
motionis: uolubilitatem autem non dedit: ſic uiſum ob
iectum imprimet illud quidem: & quaſi ſignabit in ani
mo ſuam ſpeciem: ſed offenſio noſtra erit in poteſtate.
eaq; quemadmodum in cylindro dictum eſt extrinſe/
cus pulſa quod reliquum eſt ſuapte ui: & natura mo/
uebitur: quod ſi aliqua re efficeretur ſine cauſa antece/
dente falſum eſſet omnia fato fieri. ſin omnibus quæcũ
que fiunt ueriſimile eſt cauſam antecedere quid afferri
poterit cur non omnia fato fieri fatendum ſit modo in
telligatur quæ ſit cauſarum diſtĩctio ac diſſimilitudo.
Hæc cum ita ſint a chryſippo explicata ſi illi qui negãt
aſſenſiones fato fieri. fateantur tamen eas ſine uiſo ante
cedente fieri alia ratio eſt: ſed ſi concedunt anteire uiſa:
nec tamen fato fieri aſſenſiones ꝙ proxima illa & con
tinens cauſa non moueat aſſenſionem: uide ne idem di
cant: neq; enim chryſippus concedens aſſenſionis pro/
ximam & continentem cauſam eſſe in uiſo poſitam eã
cauſam eſſe ad aſſentiendũ neceſſariam concedet: ut ſi
omnia fato fiant omnia fiant cauſis antecedentibus: &
neceſſariis. Itemque illi qui ab hoc diſſentiunt confiten
tes non fieri aſſenſiones ſine præcurſione uiſorũ dicent

ac remitti appetitus. Et ad turbinem ſuum.
trochus a græcis a latinis uero turbo nomi/
natur: licet ſit etiam turbo tã typhon q̃ ecne/
phias a ſimilitudine credo uterq; dictus quã
cum turbine habent. Id autem cum accidit:
ut moueri ĩcipiat. Et uerſari turbinem. i. fla/
gello agitari. Sic uiſum: ideſt res uiſui obie
cta. Signabit in animo ſuam ſpeciem: ſpe/
ctrum in mente: & quaſi ſignaculum impri/
met. Eaq;. ſubaudi aſſenſio erit. Extrin/
ſecus pulſa a uiſo atq; appetitu ꝙ interior eſt.
Quemadmodũ in cilyndro dictum eſt. ſa/
ne cylindri nomen non unius eſt ſignificati.
nam & gẽmam aliquando ſignificat. aliquan
do eum quẽ diximus lapidem: apud plautũ
uero uiri ꝓprium eſt. cylindrum autẽ genere
neutro dogmatis philoſophorũ ſpecies. tria
ſi quidem a ueteribus dogmatum genera le/
gimus ĩſtituta: unum quidẽ quod primo ad
erudiendũ ſcholaſticorum multitudinẽ pro
poſitum quaſi rotabatur. idq; cylindrũ uoci/
tarunt απο του κυλιειν. alterũ fuit ſubtilius
quod eruditioribꝫ ꝓponebat̃: quod συνταγ
ματικον tũ etiã ακοοματικων appellarunt. i
de: & phyſicorũ ariſtotelis liber λογον ακροο
ματικον ab ipſo dictus eſt. tertiũ uero quod
abſolutum inter ipſos philoſophos uerſabat̃
nominatũ ab eiſdẽ philoſophima. Quod re
liquum eſt: cum iam moueri ĩceperit. Mo/
do ĩtelligatur quæ ſit cauſarũ diſtictio ac diſ/
ſimilitudo. cũ ſint cauſarum: aliæ quidẽ pro/
pinquæ: aliæ remotæ: aliæ efficientes: aliæ ad
iuuantes. nec exiſtimandũ ſit cauſam efficien
tem fuiſſe Medeæ cur Iaſonẽ ſecuta ſit: quod
abiegnæ trabes in monte pelio exciſæ nauim
argo confecerint. ſed ꝙ Iaſon a Medea uiſus
amoris ſpicula iecisse uiſus ſit deĩde eam rem
auxerint tũ colloquia blanda tũ cætera quæ ĩ
ter utrunq; interceſſiſſe dicũtur: idem de cæ/
teris quoq; rebus eſt ĩtelligendũ. hoc ergo di/
cit diſtinguere cauſas oportet ne longinquas
ꝓ proximis accipiamus ſi fatũ uelimus ex an
tecedẽtibus cauſis approbare. itidem ſimiles
metiri cauſas oportet. nam ſicut a ſimili ſimi
le omne gignitur: ut a piro pirum: a ficu ficus
a columbo columbus: ita omnis cauſa alia ſi
milem ĩ eodem genere producit: ut ſi impro
ba cauſa antecedat improbum facinus edat neceſſe ſit: ſin autem bona bonum: quãobrẽ afferri nihil poteſt: mo
do cauſarum diſtictionem ac diſſimilitudinem recte teneamus: quo minus fati legem fateamur ſi modo me/
minerimus fati: quã ſupra ꝓtulimus diffinitionẽ. Aſſenſiões fato fieri. qd cãs præcedẽtes nõ habeãt æternas.
Sine uiſo. abſq; re uiſa ac præcurrẽte ſenſu. Alia rõ ẽ. diuerſa ẽ opiniõis argumẽtatio: quo ꝓxima illa ſubaudi
endũ niſi cã. Vide ne idẽ dicãt. qd. n. refert dĩe nullas cãs neceſſarias antecedere aſſẽſiões: an ãtecedere q̃dẽ. ſed tã
exhauſtas uiribus: ut aſſẽſiões mouere nõ poſſint. Oĩa fiãt cauſis ãtecedẽtibꝫ: & neceſſariis: quoniã non omnes

ſunt quæ præeunt cauſæ neceſſariæ. Con/
ſitédum eſſe fato fieri omnia. quoniam quæ
fiunt fato ea ex cauſis æternis antecedentibus
&quaſi cathena quadam connexis fieri dicun
tur. Verbis eas non re diſſidere.quandoqui
dem non ex neceſſariis cauſis fata euenire oia
concludunt. Cũ hæ cauſæ antegreſſæ ſint:
ut cũ anteceſſerit: quod in tua fuerit optione
aſſumendi uel abiiciendi ita plærũq; non tuæ
ſit optionis euitare quod imineat. Sed ali
ter cẽſent.quo nam pacto illud ſiat licet idem
cõcludãt. Ab his fatũ abeſſe. nẽpe: & nos ita
a pricipio de fato præfati ſumus:ut quid ipm
afferat nõ ſit in noſtra poteſtate ſi modo a na/
turalibus cauſis corpori aliquid iſligatur aut
ſi nobis ipſi cauſam inflictus protulerimus.

Præſidium petere.ut fati neceſſitatem ſe eo
pacto dicant effugere. Vim motus habeát
a democrito impulſionis. qui non ſponte pri
mum uoluit moueri atomum ſed eam ipel/
li:non ut epicurus põdere ſuo moueri. Quá
plagam ille appellat: democritus inquit per/
cuſſionem nominat: A te epicure grauita/
tis & ponderis.ſubaudi uim habeat. Quæ
declinet atomũ. e ſublimi cogat deſcẽdere ac
deorſum ferri. Aut num ſortiũtur inter ſe
quæ declinent.hic locus q̃ uenuſtiſſime in de
mocritum &epicurum irriſione refertus eſt
Cur minimo:ut uoluit epicurus. Vno mini
mo:deeſt iteruallo. Optare hoc quidé ẽ nõ
diſputare. ſibi reſpõſio per homœoteleuton
ſpecioſa. Quicquá fuiſſe cauſæ.ſubaudi di
cis.ideſt non ais quicquã impediuiſſe. E re
gione feratur.i oppoſitum eat atomus. Nec
in ipſa atomo mutatiõis aliquid factum eſt.
cum ſit ſine ſenſu:& cum extriſecus a quopiã
non moueatur qui potuit mutatiõis aliquid
habere. Aliquid ſibi dicere uidetur cum ni/
hil dicat.aliqd ſibi dicere uidetur. ideſt quod
probabile uideatur.ab hoc non inſcitiam mo
do rerum:ſed etiam eius arguit ſtultitiam.

Nec uero quiſq̃ magis.quanta animi ſit epi
curi caligo quáq; mira ſtultitia docet cũ pror
ſus contrarium probet eius quod ſe cõproba
re exiſtimauit. Et uim.i.uiolentiam. Su/
ſtuliſſeq; motus animi uoluntarios quos ato
morum motu regi putauit. Commenti/
tias.fictitias ac minime ueras. Tamen decli
nationes iſtæ:ſi etiam detur eſſe atomos.

Nunquam explicarentur.ſatis alicuius exa/
ratione percipi poſſent. Moueatur & fera/
tur.ſubaudi deorſum.quod ponderi natura/
le ſit ut deſcendat. Neceſſe eſt declinare qui
buſdam athomis: declinatio tribuenda ato/
mis ẽ: ſi minus omnibus ſaltẽ aliquibus idq;
ipſorum ita iubente natura.

De fato opuſculi finis:

ſi omnia fato fierẽt eiuſmodi:ut nihil fieret abſq; præ/
greſſione cauſæ:cõfitendũ eſſe fato fieri omnia:ex quo
facile intellectu eſt:quoniam utrinq; patefacta atq; ex
plicata ſentẽtia ſua ad eundẽ exitũ ueniant: uerbis eas
nõ re diſſidere. Omninoq; cum hæc ſit diſtictio ut qui/
buſdã in rebus uere dici poſſit cũ hæ cauſæ antegreſſæ
ſint non eſſe in noſtra poteſtate: quin illa eueniant quo
rum cauſæ fuerint: quibuſdam autem in rebus cauſis
antegreſſis in noſtra tamen eſſe poteſtate: ut illud ali/
ter eueniat.tũ hanc diſtictionẽ utriq; approbãt: ſed ali
ter cenſent:quibus rebus cũ cauſæ anteceſſerit non ſint
in noſtra poteſtate:ut aliter illa eueniant eas fato fieri.
quæ autem in noſtra poteſtate ſint ab his factum abeſ
ſe.hoc modo hanc cauſam diſceptari oportet non ab
atomis errantibus: & de uia declinantibus præſidium
petere.declinat inquit atomus primum. Cur enim aliã
quandam uim motus habeant a democrito impulſio/
nis:quam plagam ille appellat a te epicure grauitatis
& põderis? Quæ ergo noua cauſa eſt ĩ natura quæ de
clinet atomũ? aut num ſortiuntur iter ſe quæ declinent
quæ non? aut cur minimo declinent interuallo:maiore
non:aut cur declinent uno minimo non declinẽt duo/
bus:aut tribus? optare hoc quidẽ eſt nõ diſputare. Nã
neq; extrinſecus atomũ impulſã loco moueri & decli/
nare dicis:neq; i illo inani per quod ferat atomus quic
quam fuiſſe cauſæ cur ea nõ e regione feratur nec i ipſa
atomo mutationis aliquid factum eſt:quãobrem natu
ralem ſui ponderis motũ non teneret. Ita cũ attuliſſet
nullam cauſam quæ iſtam declinationẽ efficeret:tamẽ
aliqd ſibi dicere uidetur cũ id dicat: qđ oĩum mẽtes
aſpernentur:ac reſpuant.nec uero quiſquã magis cõfir
mare mihi uidetur:non modo fatum rerum etiã neceſ
ſitatem:& uim omnium rerum:ſuſtuliſſeq; motus ani/
mi uoluntarios quam hic qui aliter obſiſtere fato fate/
tur ſe non potuiſſe niſi ad has commentitias declinatio
nes confugiſſet:ut eſſent atomi:quas quidem eſſe mihi
probari nullo modo poteſt:tamen declinatiões iſtæ nũ
quã explicarent.nã ſi atomis ut grauitate ferant tribu
tum eſt neceſſitate naturæ:quodq; pondus nulla re im
pediente moueatur & feratur neceſſe eſt. Illud quoque
neceſſe eſt declinare quibuſdam atomis:uel ſi uolunt
omnibus naturaliter.

Liber topicorum

Geotgius ualla placentinus bernardo ſaluatico genuenſi Patritio Sal.D.P.

OBſeruantia præcipuaq; beniuolentia qua me ex quo tempore diſcipulus iam pridem meus ſui/ſti in diem uſq; hodiernũ perperuo obnixeq; proſecutus es me profecto bernarde ſaluatice adi/gunt operam dare: ut lucubrationum mearum aliquo ad te munere meũ tibi animum mutuo reſpondere depræhendas. Cum igitur Ciceronis librum topicorum: argumentorum omnium quoddã cellarium: unde tanq̃ e penu argumentorũ omne genus ad propoſitã tibi oſtendẽdam: poſſis depromere materiã: fuerim interpræ tatus: quod non ſatis obuiũ legentibus: uel etiã pluribus doctiſſimis eſſe perſpexerã ipſos tibi deſtinãdos eſſe cenſui: quos in huiuſmodi librum ſcripſi cõmẽtariolos. Hos tibi gra/tiſſimos fote ratus ſum: tũ ut cicerõis paucis admodum cognitus tibi liber inoreſcat: tũ ut præcepta longe utiliſſima uſu aſſi/duo mẽte recõdas penitiſſima: quod te facturum cẽſeo ꝓ mẽ/tis tuæ acie euigilãti: rerũq; minus expoſitatum atq; adeo iuo/lutarũ cupidiſſima: q̃re bernar/de mi non equidem ero præfatione lõgior ne auidã. ut iã mihi uideor intueri mentẽ tuã a ciceroniani opis lectõe differã. Vale.

M. Tull. Cice. C. Trebatio. S.D.P.

VIde quanti apud me ſis: & ſi iure id quidem. non enim amore te uinco. uerũtamen quod præſenti tibi prope ſubnegaram nõ tribueram certe id abſenti debere nõ potui. Itaq; ut primum uelia nauigare cœpi: iſtitui topica ariſtotelica conſcribere: ab ipſa urbe commoni/tus amantiſſima tui. Eum librum tibi miſi rhegii ſcriptum quã pleniſſime res illa ſcribi potuit. Sin tibi quædam uidebũtur obſcuriora: cogitare debebis nullam artem ſine litteris ſine interprete & ſine aliqua exercitatione ꝑcipi poſſe. Non longe abieris. nam ius ciuile ueſtrum ex libris cognoſci poteſt: qui quanquã plures ſint: doctorem tamen lumenq; deſiderant: quanquam tu ſi attente leges: ſi ſæpius: per te omnia cõſequere: ut certe intelligas: ut uero etiam ipſi tibi loci propoſita quæſtione occurrant: exercitatione cõſequere: in qua quidẽ nos te continebimus: ſi & ſalui redierimus: & ſalua iſta offenderimus. Vale. Calen. Sextil. rhegio.

Incipit præfatio Ciceronis in Librum Topicorum.

MAiores nos res ſcribere ingreſſos. C. Tre/bati & his libris quos breui tempore multos edidimus ſatis digniores e curſu ipſo reuocauit uoluntas tua. Cũ .n. mecum in tuſculano eſſes: & in bibliotheca ſeparatĩ uterque noſtrum ad ſuum ſtudium libellos quos uellet euolueret: incidiſti in Ari/ſtotelis topica quædam quæ ſunt ab illo pluribus libris explicata: Qua iſcripti/one commotus cõtinuo a me librorũ co/tum ſententiam requiſiſti. Quã cum tibi expoſuiſſem diſciplinã iueniẽdorũ argumẽtoꝝ ut ſine ullo errore ad eã rõnẽ uia ꝑuenire/mus ab ariſtotele iuẽta illis libris cõtineri uerecũde tu quidem: ut oĩa: ſed tamẽ facile ut cernerẽ te ardere ſtudio mecũ ut tibi illa traderẽ: egiſti. Cũ aũt te nõ tã uitãdi laboris mei cauſa q̃ qa tua id iter eſſe arbitrarer: uel ut eos ꝑ te ipſe legeres uel ut totã rationem a doctiſſimo quodã rhetore acciperes hortatus eſſem: utrunq; ut ex te audiebã es exꝑtus. Sed a libris te obſcuritas reiecit. Rhetor aũt ille

GEORGII uallæ i topicis Ciceronis cõmentariũ: ad Bernardũ ſaluaticũ genuẽſem patritiũ

IN topicis Ciceronis poſt Marii uictorini boetiiq; igentes commentatios gloſſema/ta: & breues iter/prætationes poſituris ſatius nobis fuerat ſiluiſſe: niſi & labori nr̃o apud aliquos daret̃: quo ſe reciperet locus. propoſitũ ãt nobis ẽ quæ ab illis explicata pluribus fuere uoluminibꝫ i breuem ſummã cõttahere: ne lõgius tractata eademq; iculcata ſæpius e mente effluant audientis: præcepto mõitis horatiano. Quicqd præcipies eſto breuis: ut cito di/cta Percipiãt animi dociles: teneantque fideles. Omne ſupetua/cuũ plẽo de pectore manat. ubi iudiciũ aliquãdo nr̃m iſeremus ſuũ tamẽ linq̃mus audiẽtibus: qđ eo libentius fecimus bernar/de ſaluatice ut totus hic topico/rũ liber iterꝑte nõ careret: cũ tã uictorinus q̃ boetius totũ nõ fuerit iterꝑtati: nos uero ad finem uſq; euecti cõmẽtariolos & bre/ues iterpretatiũculas cõcludamus. ſed ne prĩcipiis te longius trahã Ciceronis ad trebatiũ epiſtolã paucis eiuſdẽ deĩceps obſcurius dicta enubilaturi pro uiribus iterpretemur.

MAiores nos res ſcribere igreſſos. C. trebati: & his libtis quos breui tꝑe ſatis multos edidimus di/gniores e curſu ipſo reuocauit uolũtas tua. oẽ orõnis cuiuſcũq; ꝓhemiũ rhetoꝝ oĩum conſenſu: & cõciliat: attẽtũ facit: & docilẽ qbus rebus trebatiũ. hic Cic. qd unuſqſq; facile poterit ĩtueri: alloquit̃: qd .n. a magnis ſe rebus: q̃s ĩchoauerat: quo trebatii uotis ſatiſfaceret reuocatũ dicit: eum ſibi conciliat: ſed quod ait maiores ſe res ſcribere ĩgreſſum ad amici ſtudiũ cõtuliſſe philoſophiã

accipimus quæ plutibꝫ ab eo libris ē explicata: ut tuſculanis q̄onibus: de fato: de diuinatiōe: de finibus bonorū & malorum: timæo. ſimilibuſque qui ab eo editi ſunt. E curſu ipſo reuocauit uoluntas tua. attentum facit. Maiores nos res ſcribere ingreſſos: tropus eſt ſynecdoche: pluralis.n. numerus pro ſingulari poſitus eſt: ſicut e diuerſo ſingularis plærūq; ꝑ plurali ponitur: ut cum dicit Liuius. romanus prælio uictor. cum romanos ui/ ciſſe ſignificat. quod loquēdi genus nō orationē modo ornat: ſed etiā quottidiani ſermōis uſus recipit. Cur/ ſu ipō reuocauit uolūtas tua. metaphora ē. eteni e curſu: & reuocauit trāſlata ſunt: quę in alienū locū uenientia plus eo ual[illegible]t quod expellūt. Cū tibi expoſuiſſē diſciplinam iueniendorum argumentorū: hic futuri libri in/ tentio dignoſcit̄: docilē ergo tre batiū facit. Atq diſciplinā ait in uenienꝺoꝝ eſſe argumētorum cum materiam nobis iueniēdo rū argumētoꝝ natura ſuppedi/ tet. adiicit ergo: ut ſine ullo erro re ad eā rōnem uia ꝑueniremus ab ariſtotele iuēta illis libris cō/ tineri ut ſine ullo labore: ac ſine ulla cōfuſiōe: nō caſu ad ea mēs noſtra: ſed quadā uia & rōne ꝑ/ ueniat. Verecūde tu quidē ut oīa. ελλειπτικως dictū. deeſt.n. poſcis. Facile.n. id cernebā debe re diutius ne ipī iuris īterptæti fieri uideret̄ iniuria. Eteni cū tu mihi meiſq; multa ſæpe ca/ uiſſes ueritus ſū ne ſi ego graua/ ter aut īgratū id aut ſuperbū ui deret̄. ueritū ſe eē dicit ne ſi mo/ deſte poſtulanti pernegaſſet ipſi quodā modo iuris īterpræti fie/ ri uideret̄ iiuria: fuit igī uerēdū ne ſi reddere grām noluiſſet aut īgratū id: aut ſuperbū uideret̄. īgratū quidē ꝙ magna trebatii merita parui æſtimare uideret̄: ſuperbū uero ſi ipm ſperneret trebatiū. Nec hōeſte iter arma uerſari poſſe: bella ciuilia dicit. Admonitus huius æris alieni hoc ē debiti. tranſlatio ſumpta ab illis qui pecuniā alicui debēt: ſed ī exordio iam ſatis dictum.

magnus hæc: ut opinor. ariſtotelica ſe ignotare reſpōdit: quod qui dem minime ſum admiratus cū philoſophum rhetori non eſſe co gnitū: qui ab ipſis philoſophis præter admodū paucos ignoretur. Q uibus eo minus ignoſcendum eſt ꝙ non modo rebus his: quæ ab illo dictæ & inuentæ ſunt allici debuerūt: ſed dicendi quoq; icre dibili quadā cum copia: tum etiam ſuauitate. non potui igitur tibi ſæpius hoc rogāti: & tamen uerenti ne mihi grauis eſſes: facile eni id cernebā debere diutius ne ipſi iuris interptæti fieri uideretur iiu ri. Et.n. cum tu mihi meiſq; multa ſæpe cauiſſes: ueritus ſum: ne ſi ego grauater: aut īgratū id aut ſuperbum uideretur. Sed dum fui/ mus una tu optimus es teſtis quā fuerim occupatus. Vt aūt a te di ſceſſi in græciam proficiſcēs: cū opera mea nec res.p. nec amici ute rent̄: nec hōeſte iter arma uerſari poſſē. ne ſi tuto quidē id mihi li ceret ut ueni ueliā: tuaq; & tuos uidi admonitus huius aeris alieni nolui deeſſe ne tacitæ quidē flagitatiōi tuæ: Itaq; hæc cū libros me cum nō haberem memoria repetita in ipſa nauigatione cōſcripſi: tibiq; ex itinere miſi: ut mea diligentia mandatorū tuorū te quoq;: & ſi admonitore non eges ad memoriam noſtrarum rerum excita rem. ſed iam tēpus eſt ad id quod inſtituimus accedere.

Incipiunt Topica Ciceronis.

Q Vum oīs ratio diſſerēdi duas habeat partes unā inue niendi alterā iudicādi: utriuſque prīceps: ut mihi ui/ det̄: quidē Ariſtoteles fuit. Stoici aūt in altera elabo/ rauerūt. iudicādi.n. uias diligenter ꝑſecuti ſunt: eā

nec.n. ī ſingulis hærere uerbis īterp̄tem decet. cuius officiū eē duco obſcura diſſerere manifea ꝓſtringere ī du/ biis īmorari: ſiqs eloqūētiam q̄rit hēt in utraq; lingua quos poſſit legere grauiſſimos: & elegātiſſimos aucto/ res prope īfinitos. nos ad huius opis grauiora & magis recōdita feſtinamus.

Q Vum oīs rō diligēs diſſerēdi duas habeat partes unā iueniēdi alterā iudicādi utriuſq; prīceps: ut mihi uidet̄ qdē ariſtoteles fuit: Cū tota philoſophia maximis ī rebus operā ſuā ſtudiumq; cōſu mat: tū eorū quæ in reꝝ naturæ ſunt ſpeculatōe: tū morū actiōe: tū cæteraꝝ animi uerſationū: quæ ui aliq̄ rōnis quodāmodo ꝑficiunt̄ euenire neceſſe ē: ut quo nos ratio iudiciūq; uocauerit ad qd uis tenēdū omittēdūue faciendū aut nō faciendū eo ire cōpellamur. erit ergo neceſſariū uel in naturaliū rerū ſpeculatiōe uel moraliū actionū cogitatione cæterarūq; facultatū aīaduerſiōe: ut certa rō certūq; iudiciū: uel qd in rebus ſpeculādū ē iueniat: uel quod ad uiuēdi actionē duci oporte: ante ꝑpēdat. hæc aūt rō niſi uia q̄dā ꝓceſſerit ſæpe in multos neceſſe eſt labat̄ errores: qd ne cōfuſe fieret atq; ī certis regulis tra ctatus īſiſteret: uiſū eſt neceſſariū antiq̄ philoſophiæ doctoribus atq; ꝑuis ut ipſaꝝ ratiocīationū qbus aliqd inqrendū eēt natura penitus artē diſcuterēt: ut his digeſtis atq; cōpoſitis uel in uerā reꝝ ſpeculatione: uel in re/ ctam uirtutum actionem peruenire mus. hanc græci dialecticem. Cicero artem diſſerendi uocat. huius autem facultatis uis ē diffiniti aliqd partiri: & colligere quo pacto diffiniēdū aut qd partiēdū ſit a nobis dicet̄ poſterius Colligere aūt tribus modis poſſumus: aut.n. ueris ac neceſſariis argumētationibus diſputat & ſcia uel demō/ ſtratio nūcupat̄: aut ꝓbabilibus tātū inſiſtit: & dialecticæ ſibi ꝓpriū nomē aſſiſtit: aut apertiſſime falſis initit̄ illa/ tionibus: & ſophiſtica uel cauillatoria noīat̄. omnis igit̄ dialectica quā alii logicen appellatur: uel diffinit: uel partit̄: uel colligit. rurſū colligit: uel de ueris ac neceſſariis: uel de ꝓbabilibus hoc ē ueriſimilibus: uel de ſophiſti cis. i. cauillatoriis agumētatiōibus tractat. altera ē diuiſio per quā hæc tota diligēs diſſerēdi ratio deducit̄. pars .n. una Inueniendi altera iudicādi appellat. has aūt partes uidet̄ etiam ipſa diffinitio dialectices monſtrare. nam

quia dialectica rō differēdi eſt nō pōt ab īuētōe ſepari. Cū.n.nemo ſine īuētiōe poſſit differere differēdi rō īuētiōis rō erit. porro quoniā dialectica diligēs differēdi rō ē ab ea iudiciū abeſſe poteſt. ipa.n.diligētia rōnis ī differēdo poſita iudiciū ē. neq;.n.nō pōt qſq̄ diligēter differere niſi q̄le ſit quod in diſputatione ſumit̄ iudicauerit. his igr̄ ita expeditis uidēdū ē quanā hæ diuiſiones cognatōe cōiungant̄: plane īuētio cæteris oibus ueluti materiæ loco ſubiicit̄: niſi.n.inuētio fuerit nō pōt eē uel diffinitio uel ptitio: quoniā unūquodq; uel dr̄iaꝝ īuētōe diuidimus uel diffinimus: ſi ēt abſit īuētio: ne qdē ipa poterit eē collectio: porro iudicia ex materia fiūt qppe quod tres illæ ptes iudicio materiam p̄ſtēt. Quū.n.diffinit aliqs uel rē ꝓpoſitā diuidit īuenit qde diuiſiōi diffinitōiq;

ſcientiā quā dialecticen appellat. īueniēdi uero artē quæ topice dicit̄ quæq; ad uſū potior erat: & ordine naturæ certe prior totā reliquerūt. Nos āt quoniā ī utraq; ſūma utilitas ē: & utrāq; ſi erit ociū pſequi cogitamus ab ea quæ prior ē ordiemur. Vt igit̄ eaꝝ rerum quæ abſcōditæ ſunt demōſtrato & notato loco facilis īuentio ē: ſic cū pueſtigate argumētū aliquod uolumus: locos noſce debemus: ſic eñi appellatæ ab ariſtotele ſunt hæ quaſi ſedes e qbus argumēta promunt̄. Itaq; licet diffinire locū eſſe argumēti ſedē. Argumētū aūt rōnē quæ rei dubiæ facit fidē. Sed ex his locis in qbus argumēta īcluſa ſūt: alii eo ipſo de quo agit̄ hærēt: alii aſſumunt̄ extriſecus. In ipſo. tū ex toto: tū ex ptibus: tū ex nota: tū ex his rebus quæ quodāmō affectæ ſunt ad id de quo quærit̄. Extrinſecus aūt ea di-

dr̄ias accōmodatas: ſed an recte uel diffiniat: uel diuidat iudicio ꝓpēdit. ſunt ergo duæ īuicē ſibi cōiūctæ iſtæ diuiſiōes: ut oſtēdimus: nūc quō īueniēdi iudicādiq; artis huius differēdi ptes ſūt accipiēdæ exponamus. tota logica quā dialecticē uoco. licet iudicādi ꝓprie ptē dialecticē īueniēdi topicen plæriq; oēs appellauerit: nō ē ipa ſcīa: ſed ad ſciam pcipiēdā & qd ī ea fugiēdū tenēdūue uiſ ē: & examē qddā: quo adhibito uix hoīs falli mēs pōt aut a uero multū diuertere. per hāc igr̄ cū reꝝ q̄ p ſe cōſiſtūt: & ut nūc multi loquūt̄ īcōplexaꝝ uim ſcrutemur ſi p ea q̄ naturæ ordie ātecedūt p diffōnē ſi p ea q̄ ſubſequunt̄ p diuiſionē. Sed quoniā ad diffinitionē diuiſio plærūq; ac ad demōſtrationē diffinitio uia q̄dā ē. ſi qdē ī demr̄atōe mediū diffinitō ē: & p demōſtrationē q̄ ē ſtatus qdā mētis in ſcia ē. ſeorſū ars diffiniēdi & diuidēdi ab arte demōſtrādi ab ariſto. nō tradit̄. ſed ſimul ī ſecundo αναλυτικων δευτερων. uel ut nūc loq̄t̄ uulgus poſterioꝝ: explicat̄. Sed cū oīs argumētatio oīſq; ſyllogiſmus ꝓpōnibus ſtruatur: totū illd̄ cōpoſitū duo ī ſe q̄dā retinet q̄ ſpeculatōe aduertēda eē uideant̄. unū quæ illa ſint ex qbus id qd̄ cōpoſitū ē ītelligat̄ eē cōnexū: aliud uero q̄ nā ſit ſuaꝝ ptiū cōiūctōe cōpoſitū ut ī piete ſi qdē lapides īpos qbꝯ paries ſtructus ē īſpicias q̄ſi materiā ſpectes. ſin uero ordinē cōpoſitionēq; iūcturæ cōſideres tanq̄ de formæ rōne ꝓpēdas: ſic cōſtāt priora poſterioraq; analytica. priora qdē utꝝ bene ſint cōpoſitæ partes q̄ q̄ſi formā īdicāt argumētoꝝ. poſteriora aūt utrū ueræ ac neceſſariæ ſint. q̄ ſophiſticiſāt applicent̄ paralogiſmis ī elenchorū libro oſtēſū ē. de uериſimiliū uero argumētationū iudicio nihil uidetur eē tractatū: quoniā plēa ē atq; expedita rō iudicādi de medietate cū qs extremā cognouerit. ſi.n.qs diiudicare neceſſaria ſciat idēq; falſoꝝ argumētoꝝ poſſit hr̄e iudiciū uериſimilia q̄ ī medio collocata ſūt diſcernere nō laborat. porro quoniā oīs argumētatio ꝓpōnibus cōponit̄: aut ipm cōpoſitū cōſiderat aut ſicut ptes p ſe poſitæ ſi cōpoſitū ut ea ē cōſideratio: quam ſupra rettulimus: ſin āt ptes p ſe. īſpicit̄ ex qbꝯ: & quot ptibus cōponant̄: q̄ ſit q̄liſue aut q̄tū unaq̄q; ꝓpō: ut ſi materiā pietis īſpicias nō ut ex ea pies ſurgat: ſed p ſe q̄ ſit uis lapidū cū calce hærētiū: qd ab ariſt. ī libro q pihermēias græce. a nr̄is de īterpretatōe uerbū e uerbo trāſferētibꝯ īſcribit̄: oſtēſū ē: nā p̄dicamēta. ſic.n.nr̄i. ille aūt cathegorias appellarūt tanq̄ elemēta decē oīno īſtituit ariſtoteles quo res oēs certo ſub numero cōpræhēderent̄ ne q̄ōnes q̄ circa hæc uerſant̄ oēs ī īfinitū ꝓfluerēt: & īcerto numero laberētur: ac p hoc ne ſcientia q̄ reꝝ ulla eē poſſet. hāc iudicādi ptē ſtoicos ſciſſe & in ea elaboraſſe cicero dicit: inueniēdi āt q̄ topice ab ariſtotele ē appellata q̄ locos: & ſedes argumētoꝝ. i. maximas ꝓpōnes: ūde oēs erui poſſint argumētatōes: octo libris idē auctor acutiſſime ut omnia: & elegātiſſime primus declarauit: ubi ad definita q̄dā pricipia oēm uī argumentatiōis referri oſtēdit. Explicatū igr̄ ut reor ē qd ſit: qd̄ ait Cice. rōnē diligētē differēdi duas hr̄e ptes. inueniēdi unā: alterā iudicādi. Inueniendi artē. q̄ topice dr̄ q̄q; ad uſū potior erat: & ordine naturæ certe prior totā reliq̄rūt. iure ſtoicos increpat tullius: quoniā id maxime reliq̄rūt: qd̄ & natura prius & uſu potius erat: natura qdē qa fieri nō pōt: ut de inuētione iudicet̄ niſi ipa īuētio prius extiterit: uſu uero qa lōge utilius ē nuda: & ſine arte ꝓlata naturali inuētōe ad ſuſceptū ſæpe accōmodare negociū q̄ nihil īuenire: & ſtolidū ipm: ut ita loquar: & inerme uerſare iudiciū. Argumētū āt rōnem q̄ rei dubiæ facit fidē. Multa.n.ſunt q̄ fidē faciūt: ſed qa rōnes nō ſunt ne argumēta qdem eē poſſūt: ut uiſus facit fidē his q̄ uident̄: ſed qa rō nō ē uiſus ne argumentū quidē eſſe pōt que rei dubiæ facit fidē argumentū nāque eſt quod rem arguit. i. oſtendit & ꝓbat: nihil uero ꝓbari niſi dubiū pōt: niſi ergo ſit res ambigua: & ad eā rō fidem faciens afferat̄ argumētū eſſe nō poterit. addita ergo alia dr̄ia: quæ eſt rei dubiæ facta ē ītegra diffinitio argumēti ex genere: & duabus differētiis cōſtans. genere qdem rōne: una uero dr̄ia qd̄ faciat fidem. altera āt quod rei dubiæ. Sed ex his locis in qbus argumēta īcluſi ſunt alii in ipō de quo agit̄ hærēt. alii aſſumunt̄ extriſecus. Cū.n.ſit quæſtio dubitabilis ꝓpō. & cū ꝓpō ſubiecto prædicatoq; conſtet: q̄ōnem quoq; prædicato ſubiectoq; cōſtare neceſſe ē. p̄dicatū igr̄: & ſubiectum eſt id ipm de quo agitur: nā cū de alterutra q̄ōnis pte dubitet̄ id ī hac ambiguitate quærit̄ utꝝ p̄dicatus terminus ineſſe ſubiecto uideat̄ an minime: ſed in q̄ſtionū diſputatōe: alter affirmationē: alter negationē tuet̄. i. alter predicatū ineſſe ſubiecto: alter non īeſſe defendit: quod igitur ex alterutra parte defenditur id eſt ipſum de quo agitur: & illud ipſum ē p̄dicatus terminus uel

ſubiectus de q̄bꝫ agit̃: atq; :ut id exẽplo clarius ſiat ſit q̃õ an uerres furtũ fecerit hic uerres ſubiectũ ē:furtũ facere p̃dicatũ:ſi furtũ uerri cõiungit̃ idq; argumẽtatiõibus ita eẽ oſtẽdit̃ q̃õnis affirmatio q̃ erat utrũ uerres furtũ fecit an nõ demſtata ē:ſi furtũ a uerre ſeiũgit̃ q̃õnis rurſus negatio oſtẽdit̃:ip̄m itaq; de quo agit̃ nihil ē niſi uterlibet eoꝝ terminus q̄ ĩ q̃õne ꝓponit̃ ſiue p̄dicatus ſiue ſubiectus:qui q̄dẽ termini ꝑ ſe argumẽta eſſe nõ poſſũt: q̄ ſi poſſint nullã ĩ queſtiõe relinq̄rẽt dubitationẽ:ſed ea q̃ ĩ ipis inſunt:uel extrinſecus poſita ſunt argumentoꝝ copiã ſupp̄ẽditãt:illi ãt qui poſiti exterius a ꝓpõnũ quodãmõ terminis ſunt ablegati & res q̄dã ſunt extrinſecus poſitæ:ſed ĩtra ſe argumẽtoꝝ copiã claudũt:ut ſi ab exẽplo uel auctoritate alicuius p̄ſtãtis uiri ſumat̃ argumentũ cuiuſmodi exẽpla poſterius a nobis ponent̃.

cunt̃ quæ abſunt lõgeq; diſiũcta ſunt: ſed ad totũ de quo diſſerit̃ cũ diffinitio adhibet̃ quaſi ĩuolutum euoluitur id de quo quærit̃. Eius argumenti talis ē formula. ius ciuile eſt æquitas cõſtituta his qui eiuſdẽ ciuitatis ſunt ad res ſuas obtinendas. Eius aũt æquitatis utilis cognitio ē:utilis ergo eſt iuris ciuilis ſcĩa. Tum partium enumeratio quæ tractatur hoc modo. Si neq; cenſu:nec uindicta nec teſtamẽto liber factus ē nõ ē liber. Neq; ulla ē eaꝝ reꝝ: nõ eſt igit̃

Sed ad id totũ de quo diſſerit̃ cũ diffinitio adhibet̃ q̄ſi ĩuolutũ euoluit̃ id q̄d quærit̃. ſupra locos oẽs bifarie diuiſit in ipſo de quo agit̃: & extrinſecus poſitoꝝ poſt partitus eſt eũ locũ qui ē ĩ ip̄o in q̄ttuor mẽbra hoc eſt a toto a ꝑtibus a nota ab his rebus q̃ quodammõ affectæ ſunt :nũc antequã diuidat eum locũ quẽ ab affectis eẽ ꝓpoſuit ſupioꝝ triũ quos minime diuiſurus eſt ſubiicit exẽpla:ac de eo quidẽ loco qui ē a toto ita diſſerit:tunc ĩquit dicimus a toto locũ argumenti quãdo totũ illud q̄d ĩ q̃õnem poſitũ eſt. diffinitiõe complectimur. quæ diffinitio rei dubiæ de qua agit̃ facit fidẽ. diffinitio ãt oĩs id q̄d noĩe ĩuolute ſignificat̃ euoluit: & explicat:atq; iõ nõ terminus q̄ ĩ diffinitõe ponit̃:ſed q̃ ĩ ip̄o ſũt poſſũt argumẽtis p̄ſtare materiã:ſunt ãt in unoquoq; ꝓpriæ diffinitões. diffinitio.n.ē orõ ſubſtãtiã cuiuſq; rei ſignificãs: q̄ ſi ab unaquaq; re ꝓpria ſubſtãtia nõ recedit ne diffinitio quidem aberit. eſt ergo diffinitio ĩ ip̄o termino de quo agit̃:quæ diffinitio totum terminũ comp̄hendat neceſſe eſt:neq;.n.ꝑtem ſubſtãtiæ ſed totius termini ſubſtãtiã demſtrat: itaq; argumentũ q̄d a diffinitõe ducit̃ ab eo ducit̃ loco qui in ip̄o termino eſt qui in q̃õne eſt collocatus:ſed quoniã multi ſũt loci in ip̄o hic locus a toto eſt. diffinitio.n. ut diximus totũ terminũ compræhẽdit atq; id q̄d ĩuoluto nomine ſignificabat̃ euoluit atq; apit. Eius argumenti talis eſt formula. ius ciuile eſt æquitas cõſtituta hs qui eiuſdem ciuitatis ſunt ad res ſuas obtinendas:eius ãt æquitatis utilis cognitio eſt. utilis ergo eſt iuris ciulis ſcĩa. eſt.n. q̃õ an iuris ciuilis ſcĩa ſit utilis. hic ius ciuile ſubiicit̃. utilis ſcĩa p̄dicat̃. Quærit̃ ergo an id q̄d p̄dicat̃ uere poſſit adhærere ſubiecto. ip̄m igr̃ ius ciuile nõ potero uocare argumentũ:de eo.n.eſt q̃õ. reſpicio igr̃ quid ei ſit inſiũ. uideo oẽm diffinitionem ab eo nõ ſeiũgi cuius ē diffinitio: ergo ne a iure q̄dẽ ciuili ꝓpriã diffinitionẽ poſſe ſeiũgi. diffinio igr̃ ius ciuile hoc mõ. ius ciuile ē æquitas cõſtituta his qui eiuſdẽ ciuitatis ſũt ad res ſuas obtinẽdas poſt hoc cõſidero nũ hæc diffinitio reliquo termĩo hoc ē utili ſcĩæ poſſit eẽ cõiũcta. i. an æquitatis cõſtitutæ his qui eiuſdem ciuitatis ſũt ad res ſuas obtinẽdas utilis ſit:ſcĩa hic igr̃ argumẽtũ eſt ex eo loco qui ē ĩ ip̄o hoc eſt ĩ iure ciuili:qui terminus eſt ĩ q̃õne cõſtitutus hic uocat̃ a diffinitõe:q̃ diffinitio quoniã totũ eſt:argumentũ eſt a toto. oĩs locus a toto in ip̄o eſt nec nos moueat:q̄d ius ciuile eſt æquitas. & rurſus ſcĩa utilis eſt. q̄dã ſunt orões quas ut terminos collocamus:nõ.n.oĩs terminus una tãtũ orõnis ꝑte ſemꝑ ꝓfert̃:ſed aliquotiẽs orões integræ in terminis cõſtituunt̃. In hac igr̃ argumentatõe maxima ac ꝑ ſe nota ꝓpõ eſt ea ꝑ quã intelligimus omnia quæ diffinitioni alicuius cõiungunt̃. ip̄a quoq; illis quoꝝ diffinitio eſt copulari. ſequit̃.n.cũ diffiniti iuris ciuilis utilis ſcĩæ poſſit adiũgi tũc quoq; iuri ciuili utilẽ ſciẽtiã poſſe copulari:ē igr̃ hoc argumẽtũ tractũ ab eo loco qui eſt in ip̄o:omnis.n.diffinitio in eo termino eſt quẽ diffinit:eoꝝ ãt locoꝝ qui in ip̄o ſũt a toto. oĩs.n.diffinitio totũ arguit atq; apit:maxima ꝓpõ hoc eſt q̃ ꝑ ſe ita manifeſta eſt:ut ꝓbatõe nõ ĩdigeat:quæq; locus etiã appellat̃ eſt huiuſmodi:quibꝫ aliquoꝝ diffinitio iungit̃ eiſdem neceſſario ea q̃ diffiniunt̃ accõmodari oportere. Tũ partiũ enumeratio que tractat̃ hoc mõ. ſi neq; cenſu nec uindicta nec teſtamento liber factus eſt non eſt liber neq; ulla eſt eaꝝ rerũ. nõ eſt igr̃ liber. ſit q̃õ. utrũ quem ſeruũ fuiſſe cõſtiterit ſit liber cũ tres ſint liberi faciẽdi ꝑtes. una q̄dem cenſu liber fiebat cũ ſe p̄cio redimebat aut ab alio dato p̄cio redimebat̃. Plautus. in aulularia. quin ego illi inueniſſe dico hãc p̄dã atq; eloquar igr̃ orabo:ut manu me mittat. idem in caſſina. uobis inuitis atq; amborũ ĩgratis una libella liber poſſũ fieri. alio aũt mõ cõparabat̃ libertas uĩdicta:Plau. in curculiõe. hoc dicto uindictã para. ꝑſius. uĩdicta poſtq̃ meus a p̄tore receſſi:cur mihi nõ liceat iuſſit quodcũq; uolũtas: fuit ãt uindicta uirga quã lictor ſerui eũ mãumiſſurus capiti ĩponẽs ſub eadẽ uirga uertẽs ĩ libertatẽ eũ uẽdicabat. hic Perſius. uerterit hunc dominus momẽto t̄pis exit. Marcus dama: unde & uindicta q̄d ĩ ui indicaret appellata:ut quidã putant: ſed potius a uĩdice d̄r de quo mox dicet̃:tertia pars faciẽdi liberi eſt ſi quis ſuprema uolũtate ĩ teſtamẽti ſerie ſeruũ ſuũ liberũ liq̄rit:q̃ ꝑtes omnes ſũt liberi faciẽdi: ſi quis aliquem quem ſeruũ fuiſſe conſtiterit monſtrare uelit nõ eẽ liberũ:dicet ſi neq; cenſu neq; uĩdicta neq; teſtõ liber factus ē nõ ē liber:at nulla earũ ꝑte liber factus ē: non eſt igr̃ liber. nã cũ totũ ĩ ſuis ꝑtibꝫ conſtet:ſi nulla illaꝝ ꝑte contingit̃ toto eſt ſegregatus. ꝑtes ãt duobꝫ modis dicũt̃:uel ſpecies uel membra. ſpecies ē q̃ nomen totius ĩtegꝝ capit uelut homo atq; equus animalis: utraq;.n.ꝑ ſe integro nomine ꝑ ſe animalia nũcupant̃. ē.n. homo animal:& rurſum equus animal. mẽbra uero ſũt q̃ cũ totũ efficiãt coniũcta totius nomen capiũt:ſingula uero nullo modo ut fũdamentũ pietes & tecta domus mẽbra ſunt:ſimul oĩa domus dicunt̃:fũdamẽta uero ſola neq; pietes neq; tecta domus uocabulo nũcupãtur. In his igit̃ quæ ſũt ſp̄es quoniã nomen totius integrũ capiunt niſi ſingulatim oẽs ꝑtes ab eo de quo dubitatur adiũxeris non poſſis totũ abeſſe demſtrare ut quoniã faciendi liberi tres ſunt ſpecies:cenſus:uindicta:teſtamen-

tum ſi qs uis duas amouetis una tātū remāſerit liberū neceſſatio cōſitebere: ſiue.n.cenſu tātū ſiue uindicta ſiue
teſtamēto ſit liber factus libeꝝ eē cōſtat.ergo in his niſi oēs ſpēs ſemoueris non potes deſtruere qđ ī qōne poſi/
tum ē:at ſi affirmare uelis atq; aſtruere ſufficit unā tātū ponere: hæ āt ptes quæ ſunt mēbra cōtrario mō ſūt ſi de
ſtruere uelis ſat erit unā ſeiungas: ſin aſtruere cūcta adhibeas neceſſe ē: nā ſi uelis oſtēdere nō eē domū ſufficit: ut
aut fūdamēta nō eē dicas aut parietes aut tecta: nā aliquo horū deficiēte domus nullo mō poterit appellari: at ſi
uelis oſtēdere domū eē niſi cūcta in unū cōiunxeris id qđ ponis nō ualebis aſtruere: oēs tamē hi loci ad ptiū enu
meratiōes dicunt.qō igit ē ī ꝓpoſito ciceronis exemplo an is quē ſeruū fuiſſe cōſtitit liber ſit.Is quem ſeruū fuiſ

liber. Tum notatio cum ex uerbi ui argumentum aliquod elicitur
hoc mō. Cū lex ælia ſanctia aſſiduo uindicē aſſiduū eē iubeat locu
pletem iubet locupleti: locuples enī aſſiduus. ut ait ælius appella/
tus ab ære dando. Ducunt & argumenta ex his rebus quæ quodā
mō affectæ ſunt ad id de quo quærit. Sed hoc genus ī plures ptes
diſtributū eſt. nā alia cōiugata appellamus. alia ex genere: alia ex
forma: alia ex ſimilitudine: alia ex differētia: alia ex cōtrario: alia ex
adiunctis: alia ex antecedētibus. alia ex cōſequentibus: alia ex re/
pugnātibus: alia ex cāis: alia ex effectis: alia ex cōparatōe maiorū:
aut pariū aut minorū: Cōiugata dicunt. quæ ſunt ex uerbis gene/
ris eiuſdē. Eiuſdem autē generis uerba ſunt quæ orta ab uno uarie
cōmutant ut ſapiens ſapientis ſapientia. hæc uerborū coniugatio

ſe cōſtitit ſubiectus ē terminus: li/
cet uero p̄dicatus. neutꝝ igr̄ eo/
rū terminū ad argumētū trahe/
re poterimus: de qbus.n. dubita
tur hi fidē dubitatiōi facere non
poſſunt. dinumeto itaq;: & req/
ro an ulla eaꝝ ptiū uideat ī eſſe
ſubiecto ſi nulla ī eſt cōcludā nō
eē libeꝝ: unde māifeſte demrat
nō ſolum ab eo termino q ſubie
ctus ē argumēta ſumi poſſe: ue/
rū ēt ab eo q ē p̄dicatus. nā prius
exēplo quo demrabat iuris ciui/
lis ſciam eē utilē ius ciuile quod
ſubiectū erat diffiniuit ductūq;
ī de argumētū ad rei dubiæ fidē.
hic uero cū ſit: ut dictū eſt qō an
quem ſeruum eē cōſtiterit liber
ſit terminus is quē ſeruū eē cōſtiterit ſubiectus: p̄dicatus uero liber in ipo.i. ī p̄dicato. ptes ſūt quæ enumerant
a q enumeratōe dū deducit argumētū ſit argumētū in ipo ex partiū enumeratōe: maxima ꝓpō cuius ptium ni
hil copulatū ē ei ne totū qdē eē pōt cōiūctū: tū notatio cū ex uerbi ui argumētū aliqđ elicit hoc modo. cum lex
ælia ſanctia aſſiduo uidicē aſſiduū eē iubeat locupletē iubet locupleti: locuples ē aſſiduus: ut ait ælius appellatus
ab ære dādo. tertius eorū q in ipſo ſūt locus a notatōe ē cōſtitutus: notatio āt ē noīs īterp̄tatio. Vindex ē q alteri
us cām ſuſcipit uindicādā ueluti quos nunc ꝓcuratores uocamus: unde illud apud Pliniū li. xxxi. Quod tue ro
manæ uindex clariſſime linguæ. Silua loco melius ſurgere iuſſa uiret. Hinc uindicia oſconius pedianus lis uidi
ciaꝝ ē cū litigat de ea re cuius apud prætorē certū ē qs debeat eē poſſeſſor dicta a uidice ſeruo. pōponius cū bru
tus q primus romæ cōſul fuit uindicias ſecundū libertatē dixiſſet ī pſona uidicis uitellioꝝ ſerui q ꝓditiōis cōiu
ratōe indicio ſuo detexerat. lex ælia ſanctia aſſiduo uindicē aſſiduū eſſe iubet. quærit igr̄ utꝝ cū lex ælia ſanctia
uindicē uelit aſſiduo aſſiduū locupletē uelit locupleti. hic igr̄ ſubiectus qdē terminus ē lex ælia ſanctia uidicem
uolēs aſſiduo aſſiduū. p̄dicatus uero locupletē locupleti. Cū aūt ipos terminos nō poſſim ad fidē qōnis adduce
re ſi qdē de qbus ambigit nulla effici fides pōt. qro qd in ipoꝝ altero ſit ac uideo unū eoꝝ terminū eē legē æliam
ſanctiā quæ aſſiduū aſſiduo uidicē eē decernat: & hūc ſubiectū eē huius orōnis ptē īterp̄tor quæ ē aſſiduus. qd
eni ē aſſiduus aliud niſi aſſē dās. aſſē uero dare niſi locuples nō poterit. aſſiduus igr̄ locuples ē. cū ergo lex ælia ſā
ctia aſſiduo uidicē aſſiduū eē uelit. locupletē iubet locupleti qppe qđ aſſiduus locuples a dando ære noiat. argu
mētū igit hoc tractū ē ex eo loco q eſt ī ipo.i. a nois īterprætatōe. nomē.n. in ipo illo ē cui nomen eſt. Cuius īter/
prætatio notatio nūcupat: ſed ab huius īterprætatōe factū ē argumētū. igr̄ hoc argumētū ex eo loco ē q ē in ipo
.i. a noie qđ ī qōne poſitū ē ex eis q in ipo ſūt a notatōe.i. a nois īterprætatōe. maxima ꝓpō ē īnterp̄tationē no/
minis idē ualere qđ nomē cuius ē īterprætatio. ſed paulo obſcurius dictū argumētū ē. multo.n. clarius enūcia/
bit ūdicas aſſiduus ē q aſſem dat: q uero aſſē dat locuples ē. aſſiduus igr̄ locuples ē. atq lex ælia ſanctia aſſiduū
aſſiduo eē uidicē iubet locupletē igr̄ locupleti uindicē eſſe præſcribit. dixit aūt cū lex ælia ſanctia aſſiduo uindi/
cē aſſiduū eē iubeat. locupletē iubet locupleti. is ē aſſiduus: ut ait æliuus ab hære dādo: argumēti igr̄ cōcluſionē
priorē poſuit. ſubiecit uero ꝓbationē cōcluſio nāq; ē cū lex ælia ſanctia aſſiduū aſſiduo uelit eſſe locupletē iubet
locupleti atq; hāc p̄miſit. ꝓbatio āt ē aſſiduū eſſe locupletē ab ære dando noiatū. & hāc ītulit cōcluſiōi. Ducunt
ēt argumēta ex his rebus q̄ quodāmō affectæ ſunt ad id de quo q̄rit: ſed hoc genus ī plures ptes diſtributū ē. ſūt
āt affecta q̄ quodāmō ad aliqd referri poſſunt. oia uero q̄ ſe aliq̄ relatōe reſpiciunt: aut amica īter ſe aut diſſiden
tia cōſtrant. ſi amica uel ſubſtātialiter: ut genus & forma: antecedentia cōſequentia. cā effectus uel in q̄litate: ut
cōiugatū ſimile cōiūctū. uel in q̄titate ut paria. q̄ uero ſibi diſſidentia cōferunt partī a ſe dr̄ia ſūt tātū: ptim ad/
uerſa. ſed aduerſa ptim in q̄litate: ut cōtraria: & repugnātia ptim in q̄titate: ut maius: & minus: q̄ cū ita ſint. ma
nifeſtū eſt. & amica ſibi cognatōis relatōe cōiūgi: & diſſidentia hoc ipo q; ſibi aduerſa ſūt ad ſe inuicem cōparari
Cōiugata dicunt q̄ ſūt generis eiuſdem. eiuſdem āt generis uerba ſunt q̄ orta ab uno uarie cōmutāt ut ſapiens
ſapienter ſapientia. hæc uerboꝝ cōiugatio συζυγία dr̄ ex qua huiuſmodi eſt argumentum ſi cōpaſcuus ager
eſt ius eſt cōpaſcere. cōiugata inqt cicero dicunt q̄ ſunt ex uerbis generis eiuſdem.i. q̄ ab uno uerbo uariis infle/
ctunt modis ex eodem qppe genere uerba ſunt iuſticia iuſte iuſtū: & q̄cunq; alia q̄ in diuerſas poſſunt uocabu/
loꝝ ſpecies inflecti. q̄cunq;.n. ab uno quolibet orta uarie cōmutant hæc a græcis συζυγία dicunt. apud lati/
nos uero coniugata. quā enim græci συζυγία dicunt nos cōiugationem appellamus. hæc autē ſunt ut ſapiens

συζυγια dicitur ex qua huiuſmodi eſt argumẽtum. Si cõpaſcuus ager eſt: ius eſt cõpaſcere. a genere ſic ducit̃ argumentũ. quoniam omne argentũ mulieri legatũ eſt nõ põt ea pecunia quæ numerata domi relicta eſt nõ eſſe legata. Forma eni a genere quo ad ſuum nomẽ retinet nũquã ſeiũgit̃. numerata aũt pecunia nomẽ argenti retĩet: legata igit̃ uidet̃. a forma generis quã interdũ quo planius accipiat ptem licet noĩare hoc mõ. Si ita fabiæ pecunia legata eſt a uiro ſi ei uiro mr̃familias eẽt ſi ea in manũ non cõuenerat nihil debet̃: genus ẽ enĩ uxor eius duæ formæ ſũt una matrũfamilias. hæ ſũt quæ ĩ manũ cõuenerũt. altera eaꝝ quæ tãtũmõ uxores hñt̃. q̃

ſapienter ſapientia: & q̃cũq; alia q̃ ĩ uarias ptes orõnis uariaſq; ĩflexiones ab uno quodã ducta temunt̃. ex coniugatis igr̃ hoc exemplũ eſt. ſit qđ an i aliquo agro mihi atq; uicino ſimul paſcere liceat pecus. ſubiectũ igit̃ ẽ ager cõpaſcere uero p̃dicatũ. faciemus itaq; argumentũ hoc mõ. hic de quo q̃rit̃ ager cõpaſcuus eſt. in cõpaſcuo autẽ agro licet cõpaſcere. in hoc igr̃ agro licet cõpaſcere. hic igr̃ cõpaſcẽdi iuris argumẽtũ ex cõpaſcuo ſumptũ eſt. idq; ex cõiugato. cõpaſcere enim & cõpaſcuũ cõiugata ſunt. ſumptũ ẽ argumẽtũ ius eſt cõpaſcere quoniã ſit ager cõpaſcuus atq; cõiugatũ ẽ: ut diximus cõpaſcuũ ei qđ eſt cõpaſcere. a cõiugatis igr̃ ſumptũ eſt argumentũ quod coniugatũ in ĩpo eſt de quo agit̃. i. in cõpaſcendo factũ. igit̃ eſt argumentũ ex eo q̃ eſt in ĩpo ab affectis. i. a cõiugatis. maxima uero ꝑpoſitio eſt cõiugatorũ in eo qđ cõiugata ſunt unã atq; eãdem eẽ naturã uel cui cõuenit aliqd etiã cõiugatũ eius põt ſociari a genere ſic ducit̃ quoniã argentũ oẽ mulieri legatũ eſt nõ põt ea pecunia quæ numerata domi relicta eſt nõ eſſe legata. Forma enĩ a genere: quo ad ſuũ nomẽ retinet nũq̃ ſeiũgit̃. numerata ãt pecunia nomẽ argenti retinet legata igr̃ uidet̃. genus ẽ q̃ de quolibet ſp̃e in eo quod qđ eſt p̃dicat̃. i eo quod qđ eſt ãt p̃dicari dicit̃ qđ de quolibet ſp̃e ĩterrogantibus qd ſit reſpõderi conuenit p genus. ſemp uero genus ꝑpria ſpecie maius ẽ: eaq; ĩtra ambitum ſuæ p̃dicationis ĩcludit. quo ſit: ut quãuis in alia quoq; diſpartiri genus poſſit. ſpẽm tamen ſuã nullo mõ derelinquat: ut aĩal p̃dicat̃ qđ de de hoĩe: & hoĩs ſubſtãtiã mõſtrat. iterrogãtibus enĩ nobis qd eſt hõ reſpõdet̃ aĩal. idẽ de cæteris aĩaliũ ſp̃ebus ĩtelligẽdũ. & ubicũq; bos: leo: urſus cæteraq; aĩalia noĩata fuerint in ſingulis aĩal eſſe ĩtelligit̃. quoniã nomẽ generis a ſp̃e diuelli nõ põt. quãobrẽ ſi aliquãdo generis uocabulũ uniuerſaliter enũciabit̃ neceſſe eſt oẽs ſp̃es deſignari: ut ſiqs dicat oẽ aĩal: & hoiem ſignificabit: & leonẽ: & q̃ſcũq; alias ſp̃es ſub animali collocatas. qđã igr̃ teſtamento mulieri argẽtũ oẽ legauerat. q̃rit̃ an etiã numerata pecunia ſit legata. numerata igitur pecunia in hac qõne ſubiectũ ẽ. legata uero p̃dicatũ. cõſidero igr̃ in alterutro boꝝ qd nã inſit: ut ex eo qđ in ĩpo ẽ aliquod argumentũ reqtã. uideo ſubiectũ terminũ q̃ eſt numerata pecunia habere genus ſuũ argentũ qđ affectũ ẽ quoniã ad ſpẽm ſuã hoc eſt numeratã pecuniã refert̃. q̃. n. ad ſeinuicẽ referunt̃ affecta ſunt. ergo quoniã argẽtũ oẽ: qđ eſt genus legatũ eſt: & genus ꝑpriã ſpẽm nõ relinqt. neceſſe eſt: ut numerata quoq; pecunia ſit legata q̃ eſt ſp̃es. nã cũ genus. i. argentũ oẽ legatũ ſit nulla ſp̃es excipit̃. atq numerata pecunia argentũ eſt. ſit igit̃ ut numerata quoq; pecunia legati uocabulo poſſit ĩcludi. ẽ igr̃ qõ ut dictum eſt an numerata pecunia legata ſit: argumẽtũ ab eo qd in ĩpo eſt. i. a genere qđ ineſt ꝑprie ſp̃ei quodq; ita ineſt ut ad ſpẽ referat̃. i. argẽtũ: ab affectis ergo hoc ẽ a genere p̃dicat̃. n. utpote genus argentũ de numerata pecunia. iterrogãtibꝰ. n. qd ſit numerata pecunia iur̃ nos reſpõdemus argẽtũ. maxĩa ꝑpõ cui oẽ cõuenit genus unãq̃q; ſpem cõuenire quã diuerſis uerbis ſed eodẽ ſenſu tulit Ci. iq̃ens. forma. n. a genere quoad ſuũ nomẽ retinet nũq̃ ſeiũgit̃. A forma generis quã iterdũ quo planius accipiat̃ partem licet noĩare hoc mõ. ſi ita fabiæ pecunia legata eſt a uiro ſi ei uiro mr̃familias eſſet ſi ea in manum non conuenerat nihil debetur. genus eſt enim uxor. eius duæ ſunt formæ una matrum familias. hæ ſunt quæ in manum conuenerunt. altera earum quæ tantum modo uxores habentur. qua i parte cum fuerat ſabia legatum ei non uidetur. ſpecies eſt q̃ propriis differentiis inſtructa ſub prædicatione generis collocatur differẽtiæ uero propriæ a cæteris eam ſpeciebus ſeparãt atq; ſeiungunt uelut homo cum ſit ſpecies animalis differentiis propriis cõſtat rationabilitatis: & ut uoluit plato mortalitatis. & ſeiungitur ab his animalibus que æterna ſunt & ab his quæ ſunt rationis expertia. cum igitur omnes ſpecies inter ſe propriis differentiis diſtent neceſſe eſt quod de altera ſpecialiter dicitur id in aliam non poſſe transferri uelut quod de homine dicit̃ ſpecialiter idẽ de equo atq; boue nõ poſſit intelligi. dr̃ ãt de ſpecie quotiens genus ipſum uelut in quãdam portionem contrahitur uelut ſi quis dicat illud animal ſibi adduci debere quod ſit rationale uel mortale. non utiq; de equo uel de boue aut de cæteris niſi tantum de homine intelliget̃. que cum ita habeant a forma generis: ideſt a ſpecie generis tale ſit argumentũ quã formã generis cicero partem ſæpe nominat quod id quod dicitur planius fiat. notius enim nomen partis eſt q̃ formæ. quomodo autem diſtet forma a pte paulo poſt ab ipſo cicerone latius explicabitur: ſed de propoſito iã exemplo uideamus. uxoris ſpecies ſunt duæ. una matrum ſamilias altera uſu cõmunitatione generis uxor uocat̃. materfamilias uero eſſe non poterat niſi que cõueniſſet ĩ manum. tribus autem modis uxor haberi poterat uſu farre. coemptiõe cum farreatio. ita enim dicebatur a farre quo ſacrificabatur ſolis pontificibus conueniebat. que autem in manum per coemptionem conuenerant hæ tantum matres familias uocabantur: que uero uſu uel ſarreatio minime. coemptio uero certis ſolennitatibus peragebatur: & ſeſe coemendo ĩuicem interrogabant: uir q̃dem an mulier ſibi materfamilias eẽ uellet: illa reſpondebat uelle. item mulier iterrogabat: utꝝ uir ſibi paterfamilias eſſe uellet ille reſpõdebat uelle. itaq; mulier uiri cõueniebat ĩ manũ & hæ nuptiæ p coemptõem uocabãt̃: eratq; mr̃familias uiro loco filiæ. qđã igr̃ extremo teſti iudicio omne fabiæ uxori legauit argentũ. ſi ãt fabia ei nõ tãtum uxor ueꝝ etiã certa ſpecies uxoris. i. mr̃familias eſſet aut ſi in

uiri manum nõ cõuenit ac ne m̄rfamilias q̄dem ſit quæritur utro potius mõ uxori fabiæ legatū ſit argentū: uxor fabia ſubiectū eſt legatū argentū p̄dicatū:q̄ro igiť quod nã ex his argumētum poſſim ſumere quæ in quæſtione ſunt poſita.ac uideo uxori duas ineſſe formas quaꝝ una tantū uxor eſt altera m̄rfamilias quæ in manū coēptiõe perficiť:quod ſi fabia in manū nõ cõuenit ne materfamilias quidẽ fuit.i.nõ fuit ea ſpecies uxoris cui argentū oẽ legatū eſt.quocirca:quoniã id quod de alia ſpecie diciť in aliã duci nõ cõuenit.cūq; fabia p̄ter eã ſpẽm ſit quæ in manū cõuenerit.i.m̄rfamilias nõ ſit:& uir m̄rifamilias legauerit argentū nõ uideť fabiæ eſſe legatū.quæſtio igiť ut dictū eſt an uxori fabiæ omne argentū legatū ſit.ſubiectū uxor fabia p̄dicatū uero legatū argentū.argumentū

i parte cũ fuerit fabia:legatū ei nõ uideť.a.ſimilitudine hoc modo Si ædes exeſæ corruerũt:uiciũue faciunt:quaꝝ uſufructus legatus eſt:hæres reſtituere nõ debet nec reficere:nõ magis q̄ ſeruū reſtituere:ſi is cuius uſufructus legatus eſſet deperiſſet.A differentia:nõ ſi uxori uir legauit argentū oẽ qđ ſuū eſſet.idcirco quæ in nõibus fuere legata ſũt.Multū.n.differt in arca ne poſitū ſit argentū an i tabulis debeať.A cõtrario aũt ſic.nõ debet ea mulier cui uir bonoꝝ ſuoꝝ uſufructū legauit cellis uinariis & oleariis plenis relictis putare id ad ſe pertinere.uſus.n.nõ abuſus legatus eſt.Ea ſũt iter ſe cõtraria.

ab eo quod i ip̄o eſt de quo q̄riť.i.ab eo qđ ẽ in uxore de q̄ q̄riť.eſt aũt in uxore de qua q̄riť ſpẽs uxoris.i.ea quæ in manũ nõ conuenit quæ ad uxorẽ quod eſt genus affecta eſt.oĩs.n.ſpẽs ad ſuũ genus referť.factũ eſt igiť argumentũ ab eo quod eſt in ip̄is ab affectis a forma generis.maxima ꝓpoſitio eſt quod de una ſpecie diciť id in alterã non conuenire.

A ſimilitudine hoc modo.ſi ædes exeſæ corruerũt uiciũue faciunt q̄ꝝ uſufructus legatus eſt hæres reſtituere nõ debet nec reficere nõ magis q̄ ſeruū reſtituere ſi is cuius uſufructus legatus eẽt deperiſſet.ſimilia dicunť quæ eiuſdẽ ſũt qualitatis ex q̄bus hoc mõ ſumiť argumētū.q̄dã teſtamẽto uſufructū ædiũ legauit.i.cõceſſit ædes ut his dũ alius uiueret uteretur eæ cœperunt uel uiciũ facere.i.ruinã minari uel etiã corruerũt.petit igiť ab hærede is cui ædiũ uſufructus legatus eſt:ut eaꝝ ſibi ædiũ quæ teſtamento relegatæ ſunt dãna reficiat & ædes quæ uiciũ fecerũt uel corruerũt reſtituat.q̄riť an eaꝝ ædiũ quaꝝ uſufructus legatus ſit uiciũ uel ruinã hæres reſtituere cogať.hic igiť ſubiecta q̄dẽ oro eſt ueluti q̄dã terminus ædium quaꝝ uſufructus legatus ſit ruinã uel uiciũ.p̄dicta uero oro loco termini cõſtituta ab hærede reſtitutio.ſumo igiť a ſimili argumentū hoc modo.quoniã ſi q̄s ſerui uſufructū legauerit.iſq; ſeruus aliquo mõ deperierit nõ cogiť reſtituere hæres ſeruū.ne nunc q̄dẽ cogeť hæres reſtituere ædes quæ in uſufructū legatæ ruinã uiciũue fecerũt.ſimilis eſt.n.ſerui uſufructus legatio ædiũ uſufructus legationi.ſimile etiã ſeruū in uſufructū legatū ſi deperierit ab hærede nõ reſtitui:& ædiũ in uſufructū legataꝝ uiciũ ruinãue ab hærede nõ refici.eſt igiť quæſtio q̄dẽ an ædiũ in uſufructū legataꝝ uiciũ uel ruinã hæres reſtituere cogať.termini uero ſubiectus q̄dẽ ædiũ in uſufructū legataꝝ uiciũ uel ruinã.p̄dicatus ab hærede reſtitutio.argumentū uero ab eo quod in ip̄o eſt.i.ab eo quod ineſt uel ruinæ uel uicio ædiũ in uſufructū legataꝝ.id aũt eſt affectū.i.ſimilitudo.oĩs.n.ſimilitudo ei ineſſe perpẽdiť quod eſt ſimile.ſimilitudo aũt eſt ſerui uſufructus legati pereũtis quẽ reſtituere hæres nõ cogiť.maxima uero ꝓpoſitio eſt ſimilibus rebus cõuenire ſimilia. A differẽtia nõ ſi uxori uir legauit argentū omne quod ſuū eẽt idcirco quæ in nõibus fuerũt:legata ſũt.multū.n.differt in arca ne poſitū ſit argentū an in tabulis debeať.in rebus plurimũ differẽtibus qđ de altera eaꝝ diciť nõ uideť in altera cõuenire.qđ cũ ita ſit q̄dã argentū omne ſuū legauit uxori.illa pecuniã quoq; quã in nõibus debebať ſuã eẽ dicebat quod oĩs pecunia nõie uocareť argẽti.quæriť an id quoq; argentum quod in nõibus debebať legatū ſit.hic igiť ſubiectus eſt terminus argentū quod in nominibus debeť.legatū uero p̄dicatus.a differẽtia igiť faciemus argumẽtationẽ hoc modo.idẽ de plurimũ differẽtibus rebus intelligi nõ poteſt.plurimũ uero differt argentū in arca ne ſit poſitū an in nominibus debeať.nam quæ poſita in arca pecunia eſt iuris eſt noſtri in nominibus uero debita nõ eſt noſtra:nã quod mutuũ dať ex meo fit accipiẽtis atq; ideo nõ cogiť eandẽ ip̄am pecuniã debitor reſtituere creditori:ſed aliã tantã.in arca uero poſita pecunia & in nominibus debita nõ ſunt argẽti uel pecuniæ ſpecies:ſed differẽtiæ.nã argẽti ſpecies ſignatū ac nõ ſignatū eſſe dictæ ſunt.qualitas uero pecuniæ in poſſeſſione poſitæ uel nõ poſitæ:ſed nõ modis omnibus alienæ in his differẽtiis conſtat ut alia ſit in arca poſita reliqua in nominibus debeať.cum igiť ſuū omne quod fuerat argẽtū uir uxori legauerit.cũq; manifeſtū ſit id ad eã p̄tinere quod fuerit legãtis.i.quod in arca fuerit cõditū nõ poteſt id intelligi de eo quod in nõibus debeať:quoniã ſicut dictū eſt id quod in nominibus debeť ab eo quod in arca poſitū eſt plurimum differt:facta eſt igitur argumẽtatio ab eo quod in ip̄o inerat de quo quærebať:quærebatur uero de argento in nominibus debito.in hoc inerat ꝓpria differentia qua ab alio differebat argento hoc eſt eo quod in arca poſitū fuit:id uero eſt affectū.i.a differentia:maxima uero ꝓpoſitio eſt de rebus plurimũ differentibus idẽ intelligi non poſſe. Ex cõtrario autẽ ſic non debet ea mulier cui uir bonoꝝ ſuoꝝ uſufructum legauit cellis uinariis & oleariis plenis relictis putare id ad ſe pertinere:uſus enim nõ abuſus legatus eſt ea ſunt inter ſe cõtraria:quod de aliquo dicitur id in eius cõtrarium nõ poteſt cõuenire.idẽ enim de duobus cõtrariis intelligi nullo modo poteſt:quidã igitur ſupremæ uoluntatis arbitrio uxori bonoꝝ ſuoꝝ uſufructum legauit mulier cellas uinarias & olearias plenas ad uſum ꝓprium deuocabat:quæriť an pœnus quoq; uſufructus legatus ſit.pœnus igiť uſufructus ſubiectus eſt.legatio p̄dicatus.a cõtrario igiť ſumiť argumẽtum hoc modo:utimur his quæ nobis utẽtibus p̄manẽt.his uero abutimur quæ nobis utẽtibus pereunt:ergo cũ p̄manere ac perire cõtraria ſint:uſus quoq; atq; abuſus cõtraria neceſſe eſt iudiceť.q̄ ſi cætera quidẽ utẽdo p̄manẽt.cellæ aũt uinariæ atq; oleariæ utẽdo conſumunť:aliaꝝ q̄dẽ reꝝ uſufructus eſſe poteſt.pœnus uero nõ poteſt uſus eẽ:ſed potius abuſus:ergo cũ uir uxori uſufructū bonoꝝ

legauerit non potuit legare contrarium quod eſt abuſus.eſt uero abuſus uini atq; olei.uinum igitur atq; oleum
ad uſufructum mulieris non poteſt pertinere.argumentũ ab eo quod in ipſo eſt de quo agit.i.ab uſufructus le/
gatione atq; ab affecto.i.contrario.contraria.n.ſecundum plurimã diſtantiam ſibi inuicem conferũtur:maxima
propoſitio eſt quod alicui conuenit id eius contrario non conuenire. Ab adiunctis.ſi ea mulier teſtamentum
fecit quæ ſe capite nunq̃ diminuit non uidetur ex edicto prætoris ſecundum eas tabulas poſſeſſio dari:adiungi/
tur.n.ut ſecundum ſeruoꝝ ſecundum exulum:ſecundum pueruloꝝ tabulas poſſeſſio uideatur ex edicto dari.

Ab adiunctis.Si ea mulier teſtamentum fecit:quæ ſe capite nunq̃ diminuit non uidet̃ ex edicto prætoris ſecundũ eas tabulas poſſeſ/ſio dari:adiũgitur.n.ut ſecundum ſeruoꝝ uel exulum uel ſecundũ pueruloꝝ tabulas poſſeſſio uideatur ex edicto dari.Ab anteceden/tibus autẽ & conſequentibus & repugnãtibus hoc modo.Ab ante/cedẽtibus:Si uiri culpa factũ ſit diuortiũ:& ſi mulier nũciũ remiſit

adiuncta ſunt quæ proximum ac finitimum locum tenent ut ſi unum aliquo cõſtiterit modo alteꝝ quoq; uel
conſtitiſſe uel conſtare uel cõſti
tutuꝝ eſſe uideatur.Hæc.n.ſibi
uicina ſunt.quæ uero ſũt ſibi ꝓ/
xima ea uel rem antecedunt:ut
amor ſæpe concubitũ:uel ſimul
ſũt ut pallor & timor:uel eueni/
unt poſterius ut poſt iracũdiam
cædes:eaq; eſt natura adiũctoꝝ
ut ſeparari quidẽ poſſint:tamen
ſeſe inuicẽ monſtrent:nam neq;
qui amauit neceſſario potitus eſt.& ſæpe qui potitus eſt non amauit:nec qui pallet neceſſario timet & ſepe nõ ti
mens pallet:nec ex neceſſitate iratus cædit:& cædit ſæpe aliquis non iratus:ſed tamẽ ueriſimilia eſſe poſſunt qa
ex uicinis uicina colligimus:ſed redeamus ad exemplum Ciceronis.Capitis diminutio eſt prioris ſtatus permu
tatio.id tribus fieri modis ſolet:uel maxima uel media uel minima:maxima eſt cũ & libertas & ciuitas amittit̃:
ut deportatio:media uero in qua ciuitas amittitur retinet̃ libertas:ut in latinas colonias tranſmigratio:minima
cũ nec ciuitas nec libertas amittit̃:ſed ſtatus prioris qualitas ĩmutatur uelut adoptatio aut q̃buſlibet aliis talibus
modis ubi prior ſtatus potuerit ĩmutari.mulieres uero antiquo iure tutela perpetua continebat:recedebãt uero
a tutoris poteſtate quæ in manũ uiri cõueniſſent:quædã igit̃ quæ ſe nunq̃ capite diminuiſſet.i.quæ in manũ ui
ri nõ cõueniſſet ſine tutoris autoritate teſtamẽtũ fecit:quærit̃ an ſecũdũ eas tabulas ex edicto p̃toris debeat dari
poſſeſſio.hic ſubiectus qdẽ terminus mulieris nunq̃ capite diminutæ tabulæ:p̃dicatus uero poſſeſſionis cõceſ/
ſio ſumit̃.ergo ab adiũctis argumentũ hoc modo.nã ſi ſecundũ mulieris tabulas nunq̃ capite diminutæ poſſeſ/
ſio dat̃:nihil cauſæ eſt cur nõ ſecundũ exulũ puerul oꝝ quoq; & ſeruoꝝ tabulas ex edicto p̃toris poſſeſſio p̃mit/
tat̃.cũ aũt illoꝝ ætas illoꝝ cõditio in alterius ſita ſit poteſtate:nõ poteſt:atq̃ ſimilis eſt mulieris nunq̃ capite dimi
nutæ cõditio:nõ uidet̃ ergo dari poſſe poſſeſſio.ꝓximũ nãq; eſt rei de qua q̃rit̃ id quod cõſeqtur.Et.n.ſecundũ.
exulũ ſeruoꝝ pueroꝝq; tabulas bonoꝝ poſſeſſio dari poſſe uidet̃ ſi illud quod in q̃one ꝓtulimus cõcedit̃.quæ/
ſitũ.n.eſt an ſecundũ mulieris tabulas nunq̃ capite diminutæ poſſeſſio dari poſſit:nec tamẽ quod ſequit̃ neceſſa
riũ eſt:ſed uicinũ:nã fieri potuit ut id reciperet̃ ut ſecundũ mulieris tabulas daret̃ poſſeſſio.illud aũt ut ſecundũ
tabulas exulũ ſeruoꝝ uel pueroꝝ daret̃ poſſeſſio nõ cõcederet̃:ſed tamẽ ꝓximũ ẽ ut q hoc recipiat illud admit
tat.eſt igit̃ argumentũ ab adiũctis.i.ab eo quod in ipo hæret de quo quærit̃:eſt aũt quæſtio de mulieris nunq̃ ca
pite deminutæ tabulis ab affectis:quoniã ab adiũctis maxima ꝓpoſitio eſt ex adiũctis adiuncta perpendi. Ab
antecedẽtibus aũt & conſequẽtibus & repugnãtibus hoc modo ab antecedẽtibus ſi uiri culpa factum ſit diuor/
tium & ſi mulier nunciũ remiſit.tamen pro liberis manere nihil oportet.antecedentia ſunt quibus poſitis aliud
neceſſario cõſequatur:licet illud quod antecedit minus ſit atq; poſterius:minus quidẽ ut ſi homo eſt animal eſt
homo enim minus eſt animali:& tamen poſito homine:conſequitur ut animal ſit:poſterius uero ut ſi peperit
cum uiro concubuit.Poſterius eſt enim peperiſſe q̃ concubuiſſe cum uiro:aliquotiẽs uero & quod æquale eſt &
quod ſimul:& quod prius eſt præponit̃ ut antecedens æquale quidẽ eſt ut ſi homo eſt riſibilis eſt:ſimul uero ut
ſi terræ obiectio eſt luna defecit:& hæc ſibi conuertũtur:ut conſequentia ſiãt antecedẽtia ut ſi riſibilis eſt homo
eſt.& ſi luna defecerit terræ adſit obiectio:antecedẽs uero prius eſt ut ſi arrogans eſt odioſus eſt.prius eſt.n.arro
gans poſterius odioſus:illud tamẽ in omnibus manet.poſitis antecedẽtibus neceſſario cõſequẽtia trahi:ſed iam
ad Ciceronis exemplũ redeamus.Ciuitatis romanæ iure liberi retinentur in patꝝ arbitrio uſq; dum tertia emã/
cipatione ſoluãtur:ergo ſiquando diuortiũ interceſſiſſet culpa mulieris parte quadam dotis pro liberorum nu/
mero mulctabatur.de qua re Paulus inſtitutionũ lib.ii.titulo de dotibus.diſſeruit ſi diuortiũ eſt matrimonii &
hoc ſine culpa mulieris factum eſt dos integra repetetur.q̧ ſi culpa mulieris factũ eſt diuortium in ſingulos libe
ros ſexta pars dotis a marito retinetur uſq; ad dimidiã partẽ dũtaxat dotis:quare quoniã quod ex dote cõquiri/
tur liberoꝝ eſt qui liberi in patris poteſtate ſunt id apud uiꝝ neceſſe eſt permanere.facto igitur diuortio contẽ/
ditur an dotis pars pro liberis apud uiꝝ debeat permanere.hic ſubiectum quidem eſt factum diuortium a mu/
liere nunciatum:prædicatum uero apud uiꝝ ſextæ partis dotis poſt diuortium p̃manſio.quæſtio an poſt diuor
tium factum muliere nuncium permittente ſextã dotis partem apud uiꝝ manere oporteat:quæro igitur ſi ab
antecedentibus argumentum faciendum eſt quid antecedat quid conſequatur:at ſi uiri culpa factum eſt diuor
tium uideo mulierem dotis parte non poſſe mulctari etiam ſi prima repudii nuncium miſit:quod enim anteceſ
ſit ut uiri culpa fieret diuortium id non permittit ut dotis pars mulieri pereat quãuis prima repudii nuncium
mittat:non enim quia prior repudium nunciauit dotis parte mulctanda eſt:ſed abſoluenda potius quia nõ ſua
culpa factum:ſed uiri:igitur antecedens eſt uiri culpa factum diuortium:conſequens uero dotis partem non re
tineri:nam ſi hoc eſt illud quoq; eſt:argumentationẽ uero faciam hoc modo:ſi uiri culpa factũ eſt diuortiũ etiã
ſi mulier repudii nũciũ miſit:nullo tamẽ mõ dotis parte mulctãda eſt:ſed uiri culpa diuortiũ factũ eſt.nõ igitur

iure mulier dotis parte mulctabiť:quod ſi nõ mulctabiť dotis parte nihil in uiri domo liberoꝝ cã dotis noíe relinq̃tur:ſed nõ mulctabiť dotis pte:nihil igiť apud uiꝝ dotis ꝓ liberis relinq̃tur.argumẽtũ ab eo qd in ipo eſt de quo agiť:uerſať qppe intẽtio de dotis pte eiuſqꝫ retẽtiõe apud uiꝝ poſt diuortiũ qd id prima nũciauerit.hoc aũt uiri culpa anteceſſit qđ q ꝓcedẽs eſt affectum eſt:oẽ.n.qđ ꝓcedit ad id qđ cõſequiť referať neceſſe eſt.maxima ꝓpoſitio eſt ubi eſt antecedẽs ibi erit & cõſequẽs. A cõſequẽtibꝫ ſi mulier cũ fuiſſet nupta cũ eo q cũ cõnubiũ nõ eẽt nũciũ remiſit:quoniã q nati ſunt patrẽ nõ ſequunť ꝓ liberis manere nihil oportet. A cõſequẽtibus ſũt quæ cũ fuerint antecedẽtia poſita cõſequũtur ueluti ſi dicamus hõ eſt:aĩal eſt:ſed in ꝓpoſito exẽplo nõ ſatis apparet a

tamẽ ꝓ liberis manere nihil oportet.A cõſequentibus.Si mulier cũ fuiſſet nupta cũ eo q cũ cõnubii ius nõ eſſet nũciũ remiſit:quoniã q nati ſunt p̄rem nõ ſequunť: ꝓ liberis manere nihil oportet.A repugnãtibus ſi pr̄familias uxori ancillaꝝ uſũfructũ legauit:a filio neqꝫ a ſecundo hærede legauit:mortuo filio mulier uſũfructũ nõ amittet.qđ.n.ſemel teſtamento alicui datũ eſt id ab eo ĩuito cui datũ eſt auferri nõ põt.pugnat.n.recte accipe & ĩuitũ reddere.A cauſis efficiẽtibus hoc mõ.oĩbus eſt ius parietẽ directũ ad parietẽ cõem adiũgere:uel ſolidũ uel fornicatũ.At ſi qs in pariete cõi demoliẽdo dãni iſecti ꝓmiſerit:nõ debebit præſtare quod fornix uitii fecerit.Nõ.n.eius uitio qui demolitus eſt dãnum factũ eſt:ſed eius operis uitio:

cõſequẽtibus argumẽtũ:ſed ab antecedẽtibus potius.qđ paulo poſt liq̃bit:filii nõ iure ſuſcepti ĩ patꝝ nõ erãt poteſtate:ſed mr̄es potius ſeq̃banť:nõ aũt omnibꝫ erat cõnubiũ cum romanis:nec erãt nuptiæ iure cõtractæ:quæ nõ aut inter ciuẽ romanã ciueꝗ romanũ iniebanť:aut cui principes populus ſue ciuitatis cõnubiũ ꝑmiſiſſet eo mõ ut in poteſtatẽ parẽtũm liberi redigerenť:illud quoqꝫ uidẽdũ ꝙ ex impare mr̄imonio ſuſcepti nõ patrẽ:ſed matrẽ ſequũtur.ergo q̃dã romana uel cũ latino uel cũ ꝑegrino uel cũ ſeruo cũ quo cõnubii ius nõ erat nuptias fecit:dotẽ cõtulit factoqꝫ inter eos diuortio cõtendiť an nuptiæ mulieris cũ eo cũ quo connubii ius nõ erat apud uiꝝ dotis pars poſt diuortiũ debeat ꝑmanere:hic ſubiectũ qdẽ eſt nupta mulier cũ quo connubiũ nõ erat:p̄dicatũ uero dotis ptis apud uiꝝ poſt diuortiũ retẽtionis iure ꝑmãſio:ſumiť ergo a cõſequẽtibus argumẽtũ hoc mõ:nã q nuptias fecit cũ eo cũ quo cõnubii ius nullũ eſt:id cõſeq̃tur ut liberi patrẽ nõ ſequanť:ſi aũt liberi p̄rem nõ ſequũtur ne in p̄ris qdẽ ſunt poteſtate.at ſi in p̄ris poteſtate nõ ſũt mr̄iqꝫ applicãtur apud uiꝝ dotis pars nõ poterit ꝑmanere.hic igiť antecedẽs eſt cũ eo cũ quo cõnubii ius non erat nuptæ.cõſequẽs nihil ꝓ liberis dotis noie manere oportere.Cõcludať argumẽtatio:quoniã nõ ꝑmiſſo cõnubio liberi q ꝓcreanť p̄rem non ſequũtur:ne dotis qdẽ pars apud p̄rem ꝓ liberis manere debet:quãdoqdẽ nõ p̄rem filii:ſed mr̄em ſequũtur:ꝓbatũ eſt igiť ꝓ liberis manere nihil oportere ex hoc ꝙ cũ eo mulier nuptias fecit:cũ quo cõnubii ius nõ erat:hoc uero erat antecedẽs:nõ ergo a cõſequẽti:ſed ab antecedẽti potius factũ dep̄hẽdiť argumentum:ꝙ ſi ꝑ id ꝙ nihil dotis noie manere oporteret ꝓbareť eã nuptias cũ eo feciſſe q cũ cõnubii ius non eẽt:recte a cõſequẽtibus argumẽtũ factũ eẽ diceretť:fieret a cõſequẽtibus argumentũ ſi ita poneretť:ſi qd ex dote ꝓ liberis manere oporteret quia p̄rem liberi ſequũtur.cũ eo nupta eẽt mulier cũ quo cõnubii ius erat.aſſumo qd eſt cõſeq̃ns:ſed mulier cũ eo nupta nõ eſt cũ quo cõnubii ius erat.cõcludo antecedẽs.nihil igiť dotis ꝓ liberis manere oportebit:quia patrẽ liberi non ſequũtur.argumentũ ab eo qd in ipo eſt de quo q̃riť. Quæriť.n.de his nuptiis q̃ꝝ nullũ fuerit iure connubiũ.Ex affectis hoc eſt a conſeq̃nti.oẽ.n.conſeq̃ns ad id qđ ꝓcedit referť.maxima ꝓpoſitio ubi conſeq̃ns non eſt ibi ne antecedẽs qdẽ eẽ poteſt. A repugnãtibus ſi pr̄familias uxori ancillaꝝ uſufructũ legauit.a filio neqꝫ a ſecũdo hærede legauit mortuo filio mulier uſufructũ nõ amittit.qđ.n.ſemp teſtamento cui datũ eſt id ab eo inuito cui datũ eſt auferri nõ põt.pugnat.n.recte accipe & ĩuitũ reddere.ſecũdus hæres dr̄ qui hæredi inſtituto ſubſtituiť.ueluti ſi quis filiũ ĩſtituat hæredẽ:ſcribatqꝫ ſi is filius intra pubertatẽ deceſſerit nepotem uel quẽlibet aliũ hæredẽ eſſe oportere:nepos igiť uel quilibet alius ſecũdus hæres dr̄.repugnãtia ſũt quæ cõtraria cõſequunť ſi ipis cõtrariis cõparenť.quidã igiť hæredẽ teſtamẽto ſcripſit filiũ:eiqꝫ ſecũdũ ſubſtituit hæredẽ uxoriqꝫ ſuæ ancillaꝝ uſufructũ legauit a filio:dixitqꝫ uxori meæ filius meus uſufructũ ancillaꝝ ꝑmittet:neqꝫ illud adiecit:ut etiã ſecũdus hæres eundẽ uſufructũ mulieri cõcederet:ſucceſſit filius ac mulieri ancillaꝝ cõtulit uſufructũ.illo mortuo itra pubertatẽ agit ſecũdus hæres & uſufructũ ancillaꝝ mulieri extorquere conať dicens uſufructũ ei eſſe a filio legatũ a ſe uero minime.quæriť utꝝ ea mulier legatũ qđ teſtamento recte acceperit inuita poſſit amittere.hic igiť ſubiectũ eſt legatũ quod teſtamento recte acceperit.p̄dicatũ uero inuita poſſit amittere:ſumo igitur argumentũ a repugnãti.Repugnat.n.inuitũ reddere ei quod eſt recte accipere.faciemuſqꝫ argumentũ ſic.qui teſtamento accipit recte accipit:quod aũt recte accipiť inuito eo qui ſemel recte accepit auferri nõ poteſt:at mulier teſtamento uſufructũ ancillaꝝ accepit:id igiť ab ea inuita nõ poterit auferri.argumentũ ab eo quod in ipo eſt de quo agitur.i.de eo quod recte acceptũ eſt.In ipſo uero eſt uelut affectũ contrarietatis.modo argumentũ eſt a repugnãti:maxima ꝓpoſitio eſt repugnãtia conuenire non poſſe. Ab efficiẽtibus rebus hoc modo.oibus eſt ius parietẽ directũ ad parietẽ cõmunem adiũgere uel ſolidũ uel fornicatũ:at ſi quis in pariete cõmuni demoliendo dãni infecti ꝓmiſerit:non debebit p̄ſtare ꝙ fornix uicii fecerit.non.n.eius uicio qui demolitus eſt dãnũ factũ eſt.ſed eius operis uicio quod ita ædificatũ eſt ut ſuſpendi non poſſit.Cauſaꝝ multa ſunt genera quæ Cicero poſterius diuidit:ſed nunc de efficientium cauſaꝝ differit argumento:efficiens uero cauſa eſt qua præcedente aliquid effectum eſt non tempore:ſed proprietate naturæ uelut in hoc quod nunc declaramus exemplo.damni infecti promiſſio eſt quotiens quis promittit ſi quod damnum eius opera contigerit ſua reſtitutione eſſe penſandum:

quod ita ædificatum eſt ut ſuſpendi non poſſit. Ab effectis rebus hoc modo. Cum mulier uiro in manu conuenit omnia quæ mulieris fuerunt uiri fiūt dotis nomine. Ex comparatione autem: omnia ualēt quæ ſunt eiuſmodi. quod in re maiore ualet ualeat in minore: ut ſi in urbe fines nō regunť: nec aqua ī urbe arceať. Itē cōtra quod in re minore ualet: ualeat in maiore licet idē exēplū conuertere. Itē qđ ī re pari ualet ualeat in hac quæ par eſt: ut quoniā uſus autoritas

Ius aūt eſt parieti cōi parietē alium uel fornicatū .i. arcum habentem: uel directum continuūq; coniūgere. quidā igiť ad parietē cōmunē aliū extrinſecus parietē iūxit deditq; ſatis dāni inſecti. cōmunis aūt paries fornicatus fuit .i. arcū habēs. adiūgente igiť eo qui ſatis dederat & ut adiūgeret demoliēte partē parietis quo iunctura cohæreſceret uiciū cōmunis paries fecit: quæriť an dāni inſecti ꝓmiſſio cogat eum qui ꝓmiſerat uiciū reſtituere. ſubiectus terminus dāni iſecti promiſſio: prædicatus uicii reſtitutio. ſumimus igiť argumentū a cauſis hoc modo: ſi is qui dāni inſecti promiſit: eius uicii cauſa fuit: reſtituere debet uiciū quod eius culpa accidit: quod ſi ea natura parietis fuit ut ſuſpēdi ſuſtineriq; nō poſſet: fornicati. n. parietis nō ea natura eſt ut ſuſpēdi quæat: parietis potius forma q̄ demoliētis culpa uiciū feciſſe dāni uidebiť: atq; ita non cogitur ꝓſtare uiciū qui ſe iſecti ꝓmiſſione conſtrixerit: fiet igiť argumētatio hoc modo. ſi iuxta parietis formā cōſtitit ut eo adiūgente parietē qui damni iſecti ꝓmiſerat uiciū fieret id uicium qui ꝓmiſit ꝓſtare nō cogiť. fuit aūt cauſa paries ut uiciū fierēt q ea fuit natura ut ſuſpēdi ſuſtineriq; nō poſſet. nō igiť quod fornix uicii fecerit ꝓſtare debet qui dāni ꝓmiſit iſecti: argumentum ab eo qui in ipō eſt de quo agiť .i. in uitii reſtitutione ex effecto .i. ex cauſa. Cauſa. n. uicii forma eſt parietis nō culpa cōiungētis parietē. itaq; factum eſt ut fornix uiciū faceret: quæ cauſa uicii cum abſit ab eo qui parietē iūxit abeſt & eiuſdem uicii reſtitutio. maxima ꝓpoſitio uniuſcuiuſq; rei effectū ex cauſis ſpectari oportere. Ab effectis rebus hoc mō. cū mulier uiro in manū cōuenit oīa quæ mulieris fuerūt uiri fiūt dotis noīe. effecta ſunt quæ aliq̄bus efficiunť cauſis nō tempore præcedētibus: ſed natura. uelut ſi quærať uxore defuncta quæ in manū uiri cōuenit an eius bona ad uiꝝ ꝑtineāt. ī qua quæſtione bona uxoris defunctæ quæ in manū non cōuenerit ſubiectū eſt: ad uiꝝ aūt pertinere prædicatū. Quæro igiť argumentū ab effecto reſpicioq; q̄d fecerit ipſa in manū conuētio atq; ex eo argumentū traho. Id autem eſt omnia uiri dotis nomine fieri quæcūq; mulieris fuerūt: ipſa igitur in manus conuētio omnia quæ mulieris fuerūt uiri fecit dotis nomine: nō præcedēs tēpore: ſed ſtatim ꝓpria ui naturæ: nam ut in manū quoq; conuenerit: mox eius bona dotis nomine uiꝝ ſequūtur. facio igitur argumentū ſic: ſi mulier quæ defuncta eſt in manū cōuenit cum in manū conueniētis mulieris bona uiri fiūt dotis nomine. hæc quoq; bona de q̄bus agitur uiri ſunt: argumentū ex eo quod in ipſo eſt de quo agitur continetur: agitur enim de eius bonis quæ in manū cōuenit ab affectis. ideſt a cauſæ effectis. Effectum nanq; eſt in manū conuentionis omnia quæ mulieris ſunt uiri fieri dotis nomine: ſed hoc argumentum a cauſa potiuſq̄ ab effectis uidetur eſſe. oſtenſum enim eſt uiri fieri dotis nomine quicquid mulieris fuerit ex eo quod mulier in manū conuenerit: ſed hæc cauſa eſt ut quæ mulieris ſunt uiri fiāt dotis nomine cum in manū conuenerit: ſed dicat quis ex eo quod ea quæ mulieris erant uiri fiunt dotis nomine id approbari quod defunctæ bona ad uiꝝ debeant pertinere: ſed quæ mulieris ſunt ea uiri fieri dotis nomine & bona ad uiꝝ pertinere uel idem eſt uel neutꝝ alteri cauſa eſt: uel ſi quis dicat eam eē cauſam ut bona mulieris uiro debeant cedere quod per in manus conuentionē uiri facta ſunt dotis nomine a cauſa rurſus ac non ab effectis factum eſſe argumentū putabit ideſt conuentione in manus: ab effectis uero non oportet aliud niſi cauſam ꝓbari. eſſet uero ex effectis argumētum ut eo cauſa probaretur hoc modo. ſi quæſtio eſſet an mulier in manum uiri conueniſſet: & īdubitatū haberet omnia quæ fuiſſent mulieris uiri facta dotis nomine: diceretur ita: ſi omnia quæ fuere mulieris uiri facta ſunt dotis nomine: mulier igitur in uiri manum conuenit. maxima propoſitio cauſas ab effectis ſuis non ſeparari. Ex comparatione autem omnia ualent quæ ſunt eiuſmodi quod in re maiore ualet ualeat in minore ut ſi in urbe fines non regunť nec aqua in urbe arceatur. a cōparattione locus qui diciť tripartito ſcindiť. aut enim a cōparatione maioꝝ. aut a cōparatione minoꝝ. aut a comparatione pariū naſcitur. a comparatione igitur maioꝝ eſt quotiens maiora minoribus comparanť hoc modo. ut quod iure maiore ualet ualeat in minore. ſit enim quæſtio an in urbe aquā liceat arceri. In hac igitur ſubiectus eſt terminus ī urbe aqua: prædicatus uero ius arcendi. regi fines dicuntur quotiens unuſquiſq; ager propriis finibus terminať. arcet uero aquā qui eam per ſua ſpacia meare nō patitur. facimus igitur argumentū hoc modo: quoniā plus eſt regi fines: minus uero arceri aquā: ſi in ciuitate fines non regūtur quod maius eſt: ne id q̄dem: quod minus eſt fiet ut aqua in ciuitate arceať. hic igiť ſūptū eſt argumentū ab eo quod in ipō hæret de quo q̄riť. Quæritur uero de arcendæ aquæ iure ab affecto. ideſt a maiore quod refertur ad id quod minus eſt. Notandum uero q̄ Tullius maximam propoſitionem argumentationi includit hoc modo. quod in re maiore ualet ualeat in minore & deinceps ea nixus argumentationem expediuit. Item contra quod in minore ualet ualeat in maiore licet idem exemplum conuertere: ut ſi quæratur an in urbe fines oporteat regere a minore ſumetur argumentum. ideſt ab arcenda aqua ut ſit hoc quoque argumentum ab eo quod in ipſo eſt. ideſt ab eo quod eſt in regendis finibus ab effecto. ideſt a minore: id enim quod minus eſt affectum eſt: reſpicit nanque ad quod comparatur. hic quoque maxima propoſitio a Tullio poſita eſt ea quæ eſt quod in re minore ualet: ualeat etiam in maiore. Item quod in re pari ualet ualeat in hac quæ par eſt. ut quando uſus autoritaſque fundi biennium eſt: ſit etiam ædium: at in lege ædes non appellantur & ſunt cæterarum omnium quarum annuus eſt uſus ualeat æquitas quæ paribus in cauſis paria iura deſiderat: plurimarum rerum uſucapio annua eſt ſi eis anno continuo uſus fuerit: &

ea iuris firma poſſidet autoritate. fundi uero uſucapio biennii tẽporis ſpatio continetur. de ædibus in lege nihil aſcriptum eſt: quæritur igitur uſus ædiũ unone anno an biẽnio capiatur: faciemus a paribus argumentationẽ: & quoniam ĩmobilium æqua poſſeſſio eſſe uidetur cum ædes ĩmobiles ſint: fundus quoq; ĩmobilis: biẽnio fundus uſucapiť: ædes biennio uſucapi poſſe uidebuntur: æquitas .n. paribus in rebus paria iura deſiderat: quæ maxima ꝓpoſitio a Tullio expreſſa eſt: at exẽplũ paulo obſcurius eſt poſitũ. ait enim: ut quoniã uſus autoritaſq; fundi bienniũ eſt: ſit etiã ædiũ. hic igitur ædiũ uſus autoritatẽ biẽnio fieri ſentit: ſed adiecit. At in lege ædes nõ appellanť: & ſunt cæterarum oĩum quarum annuus eſt uſus: hic rurſus ædes in his uideť ponere quæ annuo uſucapiũtur

fundi biennium eſt: ſic etiam ædium. At in lege ædes non appellantur & ſunt cæterarum omnium quarum annuus eſt uſus ualeat æquitas quæ paribus in cauſis paria iura deſiderat. quæ autem aſſumũtur extrinſecus ea maxime ex autoritate dicuntur. itaque græci tales argumentationes ατεεχνουσ uocant ideſt artis expertes ut ſit ita reſpondeas quoniam. P. ſcæuola id ſolum eſſe ambitus ædium dixerit quoad parietis communis tegendi cauſa tectum proiiceretur. Ex quo in tectum eius ædis qui protexiſſet aqua deflueret id tibi ius uideri. His igitur locis qui ſunt expoſiti ad omne argumentũ tanq̃ elementis quibuſdam ſignificatio & demõſtratio ad repetiendum dať. Vtrum igitur hactenus ſatis eſt. tibi quidẽ tam acuto & tã occupato puto. Sed quoniã auidũ hoĩem ad has diſcẽdi epulas recepi: ſic accipiã ut reliquarum ſit potius aliq̃d q̃ te hic patiar nõ ſatiatũ

& cõcludit nihil diffiniens: ĩquit .n. niſi ualeat æquitas quæ paribus ĩ cauſis paria iura deſiderat: ſed uideť ita dictũ: quoniã ĩmobiles ſunt ædes ut fundus cũ biẽnio fũdus uſucapiať ædes quoq; biennio uſucapi poſſe iure uidebunť ut ſibi ipſe opponit: ſed in lege duodecim tabularum de ædibus nihil aſcriptũ eſt: nã cum de fundo ꝑſcriberet lex biẽnii uſucapionẽ eẽ tacuit ædes: & his potius hac taciturnitate lex eas iunxit quarum annuus eſt uſus: ſoluit igiť obiectionẽ ita. Sed æqtas paribus in rebus paria iura deſiderat: itaq; quoniã æque fũdus atq; ædes ĩmobiles ſunt æque biẽnio uſucapienť. factũ eſt igiť hic quoq; argumẽtũ ab eo quod in ipſo eſt de quo agiť .i. ab affecto hoc eſt a pari: nã cum agať de ædiũ poſſeſſione argumentũ ſumptũ eſt ab uſucapione fundorum ad uſucapionẽ ædiũ: ſeqtur locus earum rerum quæ extrinſecus petunť ut fidẽ faciamus. Quæ aũt aſſumunť extrinſecus ea maxime ex autoritate ducunť: itaq; græci tales argumẽtationes atechnos uocãt .i. artis exptes. Alia qppe argumẽta ſunt quæ ipẽ elicit orator atq; ipẽ quodãmõ ex deſignatis locis ſibi cõparat & ꝓpria facultate cõquirit: alia quæ extrinſecus poſita nõ ipẽ inuenit: ſed præſentibus utiť & paratis ueluti teſtimonia tabulæ ingeniũ: opes: ætas: fortuna. uſus: neceſſitas: de qbus Cicero poſterius tractaturus eſt: nõ .n. hæc ſibi orator parat: ſed paratis utiť: neq; ipẽ iudiciũ facit: ſed iã poſito rumore uenĩẽte ad cãm utiť. quã ob cãm hos locos græci atechnos uocãt .i. ab arte ſepoſitos: uelut Cicero dicit artis exptes: quæ .n. nõ ꝓprio oratoris artificio cõparanť: ſed ſe extrinſecus uenĩẽtia ſũministrãt hæc iure artis expertia appellata ſunt: huius exẽplũ eſt. Vt ſi ita reſpõdeas: quoniã. P. ſcæuola id ſolũ eſſe ambitus ædiũ dixerit quantũ parietis cõmunis tegendi cauſa tectũ ꝓiiceret ex quo in tectũ eius ædes qui ꝓtexiſſet aqua deflueret. Id tibi ius uideri Scæuola dixit id ſolũ ambitus ædiũ quod tecti effuſione regeretur: manifeſtũ eſt enim tecta latius fũdi nec parietibus adæquari ut ſtillicidiũ lõgius cadat. quæ cum ita ſint quidã parietẽ cõmunẽ tegere nitebatur. quæritur an ſit aliquod ius tegẽdi. reſpõdeas tu inquit trebatiũm id ius eẽ tegendi parietis cõmunis: ut in eius qui tegat aliud quodlibet tectũ ſtillicidii aqua deſtillet: an nõ eſſe iuris ut tegat quis parietẽ ſtillicidio in uicini tecta defluẽte. hæc enĩ ſtillicidii ſeruitus noua niſi cõſentiẽte uicino nihil iuris habet: ſed ſi huic reſpõſo opponatur. nec ſic quidẽ ut tegat eſſe iuris quãdo quidẽ ædium tantũ eſt quantũ cuiuſq; parietes claudũt: qui uero tegit tectũ lõgius mittit. Tu inqt reſpõſum tuũ Scæuolæ auctoritate firmabis dicẽs ſcæuolã reſpõdiſſe tantũ eẽ ambitus ædiũ q̃tũ tecto ꝓiiceretur nõ q̃tũ ambirẽt parietes: ius eſt igitur tectũ ꝓiicere qa ĩtra ambitũ adhuc ſuarum ædiũ tegit: ſed ita ut in tectũ ſuũ ſiue ĩpluuiũ aqua excidat ne noua uicino noceat ſeruitute in qua qõne neq; a ſubiecto neq; a ꝑdicato termino ductũ eſt argumentum quod in his cõſiderari moris eſt qui in ipſis hærẽt de qbus agitur terminis ut ſupra exẽplis diligẽter excuſſũ eſt: ſed qa extrinſecus ſumitur argumentũ dubitatiõni iudiciũ alicuius opponitur ut nũc ſcæuolæ cuius autoritate ſatiſfactũ eſt atq; ideo ex loco qui uocať extrinſecus ſumptũ diciť argumentũ. His igiť locis qui ſunt expoſiti ad omne argumentũ tanq̃ elemẽtis qbuſdã ſignificatio atq; demonſtratio repetiendũ dať. utrum igiť hactenus ſatis eſt: tibi quidẽ tam acuto & tam occupato puto: ſed auidũ hominẽ ad has diſcendi epulas recepi: ſic accipiã ut reliquiarum ſit potius aliquid q̃ te hinc patiar non ſatiatũ diſcedere: elementa rerum quæ generantur omniũ ſemina atq; principia quatuor eſſe manifeſtũ eſt: dicũtur ſane elemẽta ut Hieronymus in epiſtolæ Pauli cõmentario ad hebreos inquit quaſi eleuamenta: eo ꝙ ex ipſis cætera originem ſumãt quod initia uidelicet ſunt & fundamẽta creaturarum: a quibuſdã etiã dicũtur elimẽta per i litterã quaſi ſabricamenta ab eo quod eſt elimo elimas quaſi ex eis fabricata ſint omnia: hinc litteræ quod ex eis ſyllabæ uocabula: & omnis cõſtet oratio elemẽta dicũtur. ergo quoniã loci quos ſupra attigimus argumentorum quaſi quædam principia ſunt: ipſi enim ſunt ut oſtẽdimus qui continent argumenta: recte Cicero hos locos ueluti quædam elementa argumentorum uideri dixit: ꝙ argumentorum quædam principia eſſe uideãtur: ſi quidẽ ſignificatio quædã eſt & demonſtratio ad cõperiẽdũ argumentũ data ut ſi locos tenueris noueris oportear ubi conditur: & unde erui omne debeat argumentũ. Blãdiť deinceps trebatio cui breuiter decurſa poſſe ſufficere dicit: præſertim cum ſit iuris occupatione diſtrictus & legẽdi plura

tempus non habeat: ſed quoniam ĩquit te ad has epulas auidiſſimum ſuſcepi non ſinam ut his deguſtatis abeas ſed ita dimittam ut non relinquam niſi ſatiatum: ut non tantum non prætermittatur quid: ſed etiam pleno tibi aliquid adiiciatur: & quaſi a conuiua ſibi trebatio iocundiſſima facta eſt trãſtatio. Quando ergo unuſquiſq; eorum locoꝝ quos expoſui ſua quædam membra habet ea quã ſubtiliſſime perſequamur: & primum de ipſa diffinitione dicatur. Cum ſupra argumentorum locos omnes breuiter complexus ſit eoſdem nunc ſubtilius & explicatius eſt traditurus ut locorum omnium natura pateat & diſtributim in ſuarum partium proprietate noſcantur: quod multam inueniendorum argumentorum copiam dabit: ex ſingulis enim partibus infinitæ erui poterũt argumentationes. quãobrem ĩueniendis erimus argumentis copioſiores. quod cũ ita habeat: cum primus omniũ locus a toto ſit. i. a diffinitione. primum quid ſit diffinitio diffinitione explicatur. rei natura patefacta ſpecies eius uel membra conuenienti ordine partiatur.

diſcedere: quãdo ergo unuſqſq; coꝝ locoꝝ quos expoſui ſua quædam mẽbra habet: ea q̃ ſubtiliſſime perſequamur. & primũ de ipſa diffinitione dicat᷑. Diffinitio eſt oratio quæ id quod diffinit᷑ explicat quid ſit. Diffinitionũ aũt ſunt duo genera prima. Vnũ eaꝝ reꝝ quæ ſunt. alteꝝ eaꝝ quæ intelligũtur. eſſe ea dico quæ cerni tãgiue poſſunt: ut fundum ædes: parietem ſtillicidium: mancipiũ pecudẽ ſupellectilẽ & cætera. quo ex genere quædam ĩterdum nobis diffinienda ſunt. Eaꝝ autem reꝝ quæ non ſunt non eſſe rurſus ea dico: quæ tangi demõſtrariue non poſſunt: cerni tamen animo atq; ĩtelligi poſſunt. Vt ſi uſucapionem: ſi tutelam: ſi gẽtem: ſi agnationem diffinias: quaꝝ reꝝ nullum ſubſtet quaſi corpus. Eſt tamẽ quædã cõformatio inſignita & ĩpreſſa intelligentia quam notionem uoco ea ſæpe in argumẽtãdi diffinitiõe explicãda ſunt. Atq; etiã diffõnes aliæ ſũt ptitionũ: aliæ ſũt diuiſionũ: partitionũ cũ res ea quæ ꝓpoſita eſt quaſi ĩ mẽbra diſcerpit᷑. ut ſi quis ius ciuile dicat id eſſe quod in legibus: ſenatuſcõſultis: rebus iudicatis: iuriſperitorum autoritate: edictis magiſtratuum: more: æquitateque cõſiſtat. Diuiſionum autem diffinitio formas omnes complectitur: quæ ſub eo genere ſunt quod diffinitur hoc modo. Abalienatio eſt eius rei quæ mancipi eſt aut traditio alteri nexu: aut in iure ceſſio: inter quos ea iure

Diffinitio inquit eſt orõ quæ id quod diffinitur explicat quid ſit: ſicut diffinitio eſt hoĩs aĩal rationale mortale: explicat autem quid ſit: ideo dixit qđ id nomen confuſe denunciet q; diffinitio p quædam ſubſtantialia membra diffundit: quod enim cõfuſe nomine hominis declaratur id aperit & explicat diffinitio: quæ eſt. homo eſt animal rationale mortale: eodẽ pene modo & Ariſtoteles diffinitionem diffinit: cum inquit. diffinitio eſt oratio quid eſt eſſe ſignificans: hanc ergo tullius hoc modo diuidit. Diffinitionũ aũt ſunt duo genera: unũ eaꝝ reꝝ quæ ſũt: alteꝝ eaꝝ reꝝ quæ ĩtelliguntur. oĩa enim quæ diffiniuntur: aut corporalia ſunt aut ĩcorporalia. & res oẽs in hæc primũ diuidunt᷑: ea aũt quæ corporalia ſunt eſſe dicit: ea quæ ĩcorporalia nõ eẽ: nõ qn oĩno ea quæ ĩcorporalia ſunt nõ ſint: alioqui nec diffinitionẽ ſuſciperent: nã ſi diffinitio eſt qua explicat᷑ id quod diffinit᷑ qd ſit: eius rei quæ oĩno nõ eſt explicatio nulla eſſe poteſt: ſed quia hoĩum genus ſenſibus maxime uiget id maxime eſſe arbitrat᷑ quod ſenſuũ cõpræhẽſioni ſubiicit᷑: quis. n. nõ magis lapidẽ ibi ſcire uidebit᷑ aut hoĩem q̃ iuſtitiã aut hæreditatem uel qcqd nõ ſenſibus ſed ĩtelligẽtia cõpræhẽdit᷑: idq; Cicero ad opinionẽ uulgarẽ rettulit: ſiquidẽ inter philoſophãtes cõſtat illa maxime eſſe quæ longe a ſenſibus ſegregata ſunt illa minus quæ opiniones ſenſibus ſumminiſtrãt. unde & Cicero ipſe in timæo inquit qd eſt quod ſemp ſit nec illũ habet ortũ: & quod gignat᷑ nec unq̃ ſit: quoꝝ alteꝝ ĩtelligẽtiæ rõne cõpræhendit᷑: alteꝝ affert opinioni ſenſus rõnis expers. hic. n. quod ſemper ſit rõni: quod nunq̃ ſit ſenſibus ſubiecit. ponit igit᷑ exẽpla eaꝝ quidẽ reꝝ quæ habẽt formas quaſdã corporaliũ reꝝ. ut fundũ: ædes: parietes: ſtillicidiũ atq; id genus. alia quæ corporalia eſſe oſtẽdit hac rõne: quoniã cerni tãgiq; poſſiũt. eaꝝ uero reꝝ quæ nõ ſunt exẽpla poſuit uſucapionẽ. tutelã gentẽ: cæteraq; quæ ſunt ĩcorporea: quæ ob hoc eſſe non mõſtrauit quod ea nõ tãgi demõſtrariue licet: ĩtelligẽtia aĩoq; cõpræhẽdi poſſe oſtendunt᷑. Atq; etiã diffinitiones aliæ ſunt partitionũ aliæ ſũt diuiſionũ. partitionũ cũ res ea quæ ꝓpoſita eſt q̃ſi in mẽbra diſcerpit᷑: ut ſi qs ius ciuile dicat id eſſe quod ĩ legibus ſenatuſcõ ſultis rebus iudicatis iuriſperitoꝝ autoritate: edictis magiſtratuũ: more: æqtate cõſiſtat: nũc a ꝓpria forma diffinitionũ differẽtias trahit. ꝓpria. n. forma uniuſcuiuſq; cõpoſiti ſuis partibus cõſtat. ꝓinde aliæ ĩquit diffinitiones per diuiſionẽ: aliæ per partitionẽ fiũt. diffinit᷑. n. q̃libet res dũ aut eius ſpẽs oẽs enumerant᷑ aut partes. qd aũt ſpẽs a parte differat paulo poſt oſtẽdet᷑. partitionis igit᷑ hoc exẽplũ dat. ſit ꝓpoſitũ diffinire ius ciuile qd ſit dicemus. Ius ciuile eſt quod in legibus ſenatus cõſultis: rebus iudicatis: iuriſperitoꝝ autoritate: edictis magiſtratuũ: more: æqtate cõſiſtit. Lex igit᷑ eſt quã populus cẽturiatis comitiis aſciuerit. Senatuſcõſulta ſunt quæ fuerũt ſenatus autoritate decreta. Res iudicatæ ſunt quæ ĩter eos. q ſup aliq̃ re ambigũt: ſentẽtia iudicũ fuerit cõſtitutæ: q̃ꝝ exẽplo cætera quoq; iudicant᷑. Iuriſperitoꝝ autoritas eſt eoꝝ q ex duodecĩ tabulis: uel ædictis magiſtratuũ ius ciuile ĩterp̃tati ſunt: deinde ꝓbatæ ciuiũ iudiciis creditæq; ſnĩæ: edicta magiſtratuũ ſũt: quæ p̃tores urbani uel peregrini uel ædiles curules iura dixerũt. mos eſt: qđ in ciuitate ſolitũ eſt fieri. Aeqtas ẽ qđ naturalis rõ pſuaſit. hæc igit᷑ oĩa unã formã iuris ciuilis efficiũt tanq̃ partes: uelut hoĩem caput. mentũ: thorax: uẽter: crura: pedes. ptitio. n. ut ipſe ait: ẽ quæ unãquãq; rẽ ꝓpoſitã q̃ſi in mẽbra diſcerpit. Diuiſionũ autẽ diffinitio formas oẽs cõplect᷑ quæ ſub eo genere ſunt: qd diffinit᷑ hoc

modo.abalienatio eſt eius rei quæ mancipi eſt aut traditio alteri nexu:aut in iure ceſſio: inter quos ea iure ciuili
fieri poſſunt.Iure ciuili fieri aliquid non inter alios niſi iter ciues pōt romanos quoꝝ eſt etiā ciuile ius qđ duo-
decim tabulis contineť.omnes uero res q̄ abalienati poſſunt.i.q̄ a nr̄a in alterius trāſire poteſtatē poſſunt mā-
cipi dicunť:mācipi ueteres appellabāt que ita abalienabanť: ut ea abalienatio per quādā nexus fieret ſolēnitatē:
aut ceſſionē in iure.mācipi igiť quæ manucapi res abalienariq̧ poſſūt ueteres appellarunt:ut ſeruū:equū librū.
Cicero ꝓ murena.quod ſi in his repetē quæ mācipi ſunt is periculum iudicii præſtare debet qui ſe nexu obliga
uit.nexum manilius ſcribit oē quod per librā & æs geriť in quo ſint mancipia:mutius autem quæ per æs: & li
bram fiant ut obligenť ꝑterq̄ mancipio detur hoc uerius eē ipm uerbū oſtendit de quo quærit. Nā idem quod
obligať per libram neq̧ ſuū fit ide nexum dictum.Liber qui ſuas operas in ſeruitutem pro pecunia quā debe-
bat dum ſolueret nexus uocať.ut uarro inq̄r:ſicut ab ære æratus.nexus demū eſt ūt alii:quædā iuris ſolennitas
quæ quo modo fieri oporteret in inſtitutiōibus gaius exponit.eiuſdem autem gaii libro primo īſtitutionum
de nexu faciēdo hæc uerba ſunt.eſt āt mancipatio:ut & ſupra quoq̧ iudicauimus:imaginaria quædam uendi-
tio quod ipſum ius ꝓpriū romanorum eſt ciuiū:eaq̧ res ita agitur adhibitis nō minus q̄ q̄nq̧ teſtibus ciuibus
romanis puberibus:& ꝑterea alio eiuſdem conditionis. qui libram æneam teneat q appellatur libripens q̄ mā-
cipium accipiat æs tenens ita dicit.hunc ego hominem ex iure quiritium meum eſſe aio:iſq̧ mihi emptus eſt
hoc ære aheneaq̧ libra. deinde ære percutit libram idq̧ æs dat ei a quo mancipium accipit precii loco: quæcū
q̧ igitur res lege duodecim tabularum aliter niſi per hanc ſolennitatem abalienari nō poterat. ſui iuris autem
cæteræ res ne mancipi uocabantur.eædem uero etiam in iure cedebantur.Ceſſio autem eo fiebat modo: ut ſe-
cundo commētario idem gaius expoſuit. In iure autem ceſſio hoc modo apud magiſtratum populi romāi uel
apud prætorem uel apud præſidem prouinciæ is cui res in iure ceditur rem tenens ita uendicat.hunc ego ho-
minem ex iure quiritium meum eſſe aio:deinde poſtquam hic uendicauit prætor interrogat qui eum cedit an
contra uendicet:quo affirmante ei cui uendicauerit eam rem adiicit idq̧ legis actio uocatur.res igitur quæ mā-
cipi ſunt aut nexu:ut dictum eſt abalienabantur: aut in iure ceſſione.has autem ſolennitates quaſdam eē iuris
ex ſuperioribus gaii uerbis oſtenditur.At ſi ea res quæ mancipi eſt nulla ſolennitate interpoſita tradatur abalie
nari nō poſſe uidebitur niſi ab eo a quo capitur uſucapiatur:quæ cum ita ſint recte diffinita eſt per diuiſionem
abalienatio eſt rei mancipi quæ aut nexus traditione aut in iure ceſſione perficitur.nam pura traditione abalie
natio rei mancipi non explicatur.ſpecies uero has eſſe non partes hinc ītelligitur:q̄a ſi quis nexu abalienet rem
mancipi id quod ſuum fuit in alterius poteſtatem trāſtulerit pleno iure:quod ſi etiam ī iure cedat plenum ab-
alienationis ius erit.ſunt & alia genera diffinitionum:ſed ad huius libri inſtitutum illa non pertinent.diffinitio
num aliæ propriæ:aliæ impropriæ:propriæ quidem diffinitiones ſunt quæ ex genere differentiiſq̧ conſiſtunt
uelut hæc.homo eſt animal rationale mortale.Hic enim animal genus eſt.ratiōale uero & mortale.differentiæ
earum uero diffinitionum quæ īpropriæ dicuntur: aliæ ſunt quæ ſingulis nominibus denotantur. aliæ uero
quas explicat ac promit oratio.rurſum earum diffinitionū quæ noīe ſolo ſignificantur aliæ ſunt:quas græci κα-
τὰ ἀντίλεξιν.i.quæ per noīs fiunt interpretationem:cum nomini redditur nomen: uelut ſi dicat aliquis quid
eſt conticere:& reſpondeatur tacere:quid eſt in eo quod dicit Virgilius. Latus haurit apertum: haurit reſpon-
deatur ferit.aliæ quæ exempli gratia ponuntur ut cum uolumus monſtrare quid ſit ſubſtantia exempli gratia
dicimus homo hæc uocať græce τύπος quæ idcirco iter diffinitiōes ponūtur quoniam idipſum quod quouis
modo ſignificat eius quod ſignificatur licet non proprie tamen aliquo modo uidetur eſſe diffinitio: quod ta-
men Ariſtoteles negat.In topicis enim non poſſe nomine fieri diffinitiones aſſerit. idq̧ Cicero etiam oſtendit.
cum inquit.diffinitio eſt oratio quæ id quod diffinitur explicat quid ſit.Earum porro diffinitionum quæ ora-
tione conſiſtunt:neq̧ tamen ſunt propriæ:multæ ſunt ſpecies:quarum omnium nomen eſt deſcriptio harum
aliæ fiunt partitione:aliæ diuiſione de quibus ſuperius dictum eſt.Rurſum aliæ ſubſtantiales quidem differen
tias ſumunt:ſed genus non adiiciunt atq̧ hæ a græcis ἐννοηματικαὶ dicuntur: quaſi communem quandam
continentes notionem:uelut ſi quis dicat homo eſt quod rationali cogitatione uiget mortiq̧ ſubiectū eſt.Hic
enim genus poſitum non eſt ſed differentiæ dūtaxat ſubſtantiales:aliæ uero ſunt quæ pluribus qualitatibus de
monſtrātur ita ut ſingulæ qualitates etiam ſi non coniungantur poſſint tamen quod demonſtratur efficere
ut homo eſt ubi pietas:ubi æquitas:uel rurſus ubi malitia aſtutia ue eſſe poſſunt.nam & ſi cætera nullus adiun-
xerit ſufficere uidetur ad oſtendendum hoīem ſi dicas ubi pietas ineſſe poteſt:uel ubi iuſtitia: uel quiduis ſimi
le.hæc uocatur græce ποιότης:aliæ ſunt quæ pluribus in unum coniunctis accidentibus efficiūtur: ut ſi quis
luxurioſum diffiniens dicat.Luxurioſus eſt qui pluribus:& non neceſſariis ſumptibus in deliciis affluit: & in li
bidinem fertur effuſior.omnia enim coniuncta luxurioſum uidentur efficere:ſingula uero minime: hæc uoca
tur ὑπογραφική.aliæ quoq̧ fiunt eo modo ut ad differentiam ſignificandam proponantur in his rebus quæ ī
diſcreto fine coniunctæ ſunt:ut ſi roget aliquis utrū nero imperator an tyrannus fuerit.reſpondebit alius eum
tyrannū fuiſſe quoniā crudelis fuerit atq̧ ītemperās.hæc adiuncta differentia ita tyrānū ab īperatore ſeiūgit:ut
etiam ſi de eodem tyrāno atq̧ rege dubiteť qđ uterq̧ ſit iuncta differentia utroſq̧ demōſtrat:ut ſi temperantia
quidem regi:tyrāno aūt ītemperātia & crudelitas dicanť cōuenite:ut illud ſocratis in ea ōrone quæ de pace in-
ſcripta eſt. Τὸν μὲν γὰρ ἀρχὸν τῶν ἔργον ἐστι τοὺς ἀρχομένους ταῖς ἑαυτῶν ἐπιμελείαις ποιεῖν εὐδαιμονε-
στέρους τοῖς δὲ τυράννοις ἔθος καθέστηκε τοῖς τῶν ἄλλων πόνοις καὶ κακοῖς αὐτοῖς ἡδονὰς παρασκε-
υάζειν uel ut plato. βασιλεὺς ἀρχὼν κατὰ νόμους ἀνυπεύθυνος πολιτικῆς κατασκευῆς τύραννος ἄρ-
χων πόλεως κατὰ τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν hæc uocať κατὰ διαφορὰν.alia eſt quæ per tranſlationē dr̄: ut ado
leſcentia eſt flos ætatis: illa quoq̧ diffinitio eſſe dr̄: quæ fit ex priuatione contrarii: ut bonum eſt quod malum
nō eſt.ut illud apud horatium.Virtus eſt uicium fugere:ſapientia prima ſtulticia caruiſſe: illam quoq̧ diffini-

tionem ponūt aliqui quæ propriis tantū nominibus aptari pōt quæ ēt υπο τυπωσιο appellaꝛ. ut æneas eſt ueneris: & anchiſæ filius. ꝑter has ēt illa eſt q̄ fit p indigentiā pleni ut quadrās eſt cui dodrās deeſt ut ſitas. ponūt ēt aliq inter differentias diffinitionū illā quæ per quādā laudē fieri pōt. ut lex eſt mens: & animus: & cōſiliū: & ſententia ciuitatis: uel ciues boni uiſcera ſūt ciuitatis. quod admodū nō probaueri. illa. n. cōſiderāda ſūt q̄ in diffinitione ponunꝛ nō que aio cōſtituta ſunt. fiunt ēt diffinitiones per ꝓportionē: ut ſi quis dicat homo ē minor mūdus. ſicut enim mūdus rōne regiꝛ: ita quoq; quoniā multis partibus homo iūctus eſt: habet tamē in oibus rōnem ducē. minor mūdus dici pōt. fiunt etiā diffinitiōes relationibus cū dicimus qd eſt pr̄ & reſpōdeꝛ cui eſt filius. cauſa quoque ſolet efficere diffinitionē: ut cū dicimus quid eſt dies & reſpondetur ſol ſuper terram. cauſam enim. i. ſolem ſuper terram pro re ipſa cuius cauſa eſt interpoſuimus: atq; ita diē diffinitione monſtrauimus. hæ ſunt ergo diffinitiones q̄s marcus tullius cōſulto prætermiſit quod eas huic ꝓpoſito minime neceſſarias æſtimauerit. Tātū ē dicendū qui ſit diffinitionis modus: & que ſequūꝛ. hoc dicit diffinitionis hic eſt modus cum ſūpſeris ea que ſint ei rei quam diffinire uelis cū aliis cōmunia eo uſq; perſequi quo ꝓprium efficitur: quodq; nullā ī aliam rē trāſferri poſſit: ut his uerbis hāc breuiter ſententiā complecti uideatur. diffinitio eſt quæ ex ſubſtantialibus rebus quæ aliis ſint cōmunes iuncta atq; in minorem modū cōtracta ut ei rei quæ diffinitur æqualis ſit. exemplorū q̄ ponit unum diffiniendæ hæreditatis: alterum gētilitatis. hæreditatis hoc mō. hæreditas eſt pecunia: cōmune ē: & multis aliis cōueniens quia pecuniæ uel donatiōibus uel furtis uel ſimilibꝰ nullo mō hæreditates ſūt. addēdū ergo q̄ morte alicuius ad quēpiā ꝑuenit. ſed ne hoc qdē explicat. mortuorū eni pecuniæ pluribus modis poſſunt teneri uelut ſi quis bello uictus ac ſpoliatus eſt. addēdū igiꝛ iure. ut ſit hæreditas eſt pecunia q̄ morte alicuius ad quēpiam peruenit iure. iure. n. capiunꝛ hæreditates. ſed nū uidebiꝛ hoc hæreditatē cōficere? minime. legata eni eſſe poterit: & erit pecunia quæ morte alicuius ad quēpiam iure ꝑuenerit nec erit tamen hæreditas. addēdū ergo quæ legata non ſit: ne id qdem ſatis eſt. poſſum eni fundi uel cuiuſuis pecuniariæ rei habere dominiū ubi uſufructus ſit alienus. adiiciēdū ergo q̄ minime ſit poſſeſſione retēta. cōiuncta igitur hæc hæreditatē conſtituent hoc modo. hæreditas ē pecunia quæ morte alicuius ad quēpiam peruenit iure nō legata neq; poſſeſſione retēta. hæc. n. diffinitio æqualis ē hæreditati. uerꝝ qd eſt quod cicero cū diffiniēdo ad id uenerit: ut diceret hæreditatem eſſe pecuniā quæ morte alicuius ad quempiā ꝑueniſſet iure ait. iā a cōitate diſiūcta res uꝛ. ut ſit explicata diffinitio. hæreditas ē pecunia q̄ alicuius morte ad quempiā iure ꝑuenit. q̄ſi iā ſit abſoluta diffinitio: deīde adiecit. nōdū eſt ſatis: hoc āt iō dictū eſt: ut ea explicatiōe eſſe hæreditatis ſubſtātiā expreſſā ſignificaret: & quæ adderentur eā cōficere nō tamen ſubſtantiā hæreditatis oſtēdere qppe quæ ne ſit hæreditas corrūpunt ipediūtq; ad hæreditatis ſubſtantiam demōſtrandā niſi ſemoueātur diffinitiōe. Aliud exēplū de gētilitatis diffinitiōe eſt. gētiles ſūt q eodem noie inter ſe ſunt: ut Scipiōes bruti: & ſimiles. quid ſi ſerui ſint nū ulla gentilitas ſeruorꝝ eſſe pōt? minime. adiiciēdum igr̄ q ab īgenuis oriūdi ſunt. quid ſi libertinorꝝ nepotes ciuiū romanorꝝ eodem noie nūcupeꝛ: num gentilitas ulla eſt? ne id qdem. quoniā ab antiquitate īgenuorꝝ gētilitas duciꝛ: addaꝛ igr̄. quorꝝ nemo maiorꝝ ſeruitutem ſeruiuit. qd ſi per adoptiōem ī alteram familiā trāſeat tūc etiam ſi eius gentis a qua migrauit noīe nūcupetur licet ab īgenuis: & ab his ortus parētibus ſit qui nūquā ſeruitutem ſeruierit. tamē quoniā ī familia gētis ſuæ nō manet ne in gētilitate qdem manere pōt. addēdū igr̄ eſt neq; capite ſunt diminuti hoc fortaſſe inquit ſatis eſt. ſcæuola enim pōtifex plura nō addidit: ut ſit diffinitio gētilium. gētiles ſūt qui inter ſe eodem ſūt nomine ab īgēuis oriūdi quorum maiorū nemo ſeruitutem ſeruiuit. & ubi gētilitatem nulla capitis diminutio deſtruxit. hic igr̄ diffinitōis modus in utroq; genere regꝝ ualet: ſiue quæ ſunt ſiue quæ non ſunt. i. ſiue corporaliū ſiue incorporalium. nam

ciuili fieri poſſunt. Sunt enā alia genera diffinitionum: ſed ad huius libri inſtitutum illa non pertinent: tātum eſt dicendum qui ſit diffinitionis modus. Sic igitur ueteres præcipiunt. cum ſumpſeris ea que ſint ei rei quā diffinire uelis cū aliis corā uſq; eo ꝑſequi: dū ꝓprium efficiatur: quod nullam in aliam rē trāſferri poſſit. Vt hoc hæreditas eſt pecunia commune adhuc. multa enim genera ſunt pecuniæ adde quod ſequitur quæ morte alicuius ad quempiam peruenit. nondū eſt diffinitio. Multis enim modis ſine hæreditate teneri mortuorū pecuniæ poſſunt. Vnū adde uerbum iure iam a cōmunitate res diſiūcta uidebitur ut ſit explicata diffinitio ſic. hæreditas eſt pecunia quæ morte alicuius ad quempiam peruenit iure. Nondū eſt ſatis adde nec ea aut legata teſtamento aut poſſeſſione retenta confecta eſt. Itemq; ut illud. Gentiles ſunt qui inter ſe eodem nomine ſunt. Non eſt ſatis. qui ab ingenuis oriūdi ſunt. ne id quidem ſatis eſt quorꝝ maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit. abeſt etiam nunc qui capite non ſunt diminuti. hoc fortaſſe ſatis eſt. nihil enim uideo ſcæuolam pontificē ad hanc diffinitionem addidiſſe. Atq; hæc rō ualet ī utroq; genere diffinitionum. ſiue id quod eſſe ſiue non eſſe eſt intelligitur diffiniendum eſt: partitionum autem & diuiſionum genus quale eſſet oſtendimus. ſed quid inter ſe differant planius dicendū eſt. in partitione quaſi membra ſunt ut corpis caput humeri manus latera crura: pedes & cætera. i diuiſione formæ ſunt quas græci ιδεασ uocant. noſtri ſi q̄ hæc forte tra-

ctant ſpecies appellant nō peſſime id quidem: ſed ĩutiliter ad mutandos caſus ĩ dicendo. nolim enim niſi latine quidē dici poſſit ſpecierum: & ſpeciebus dicere: & ſæpe his caſibus utendum eſt. at formis: & formarum uelim. cum autem utroq; uerbo idem ſignificetur cōmoditatem in dicendo non arbittor negligendam. Genus & forma diffiniunt hoc modo. genus eſt notio ad plures differentias pertinens. forma eſt notionis differentia ad caput generis: & quaſi fontē referri pōt notionē appello quod græci tũ ἔννοιαν rũ πρόληψιν. ea eſt inſita: & ante percepta cuiuſq; formæ cognitio enodationis idigens. formæ ſunt igiť hæ ĩ quas genus ſine ullius prætermiſſione diuiditur ut ſi quis ius ĩ legem: morem: æquitatem diuidat. Formas qui putat idem eſſe quod partes confũdit artem & ſimilitudine quadam cōturbat: & non ſatis acute quæ ſunt ſecernenda diſtinguit. Sæpe etiā diffiniunt: & oratores & poetæ tráſlationem uerbi ex ſimilitudine: cum aliqua ſuauitate. Sed ego a ueſtris exēplis niſi neceſſatio nō recedam. Solebat igitur aquilius collega & familiatis meus cum de littoribus ageret quæ omnia publica eſſe uultis quærentibus his ad quos id pertinebat qd eſſet littus ita diffinire. quo fluctus elideret hoc eſt quaſi qui adoleſcentiam florem ætatis ſenectutem occaſum uitæ uelit diffinire. Tráſlatione enim utens diſcedebat a uerbis propriis rerum ac ſuis. quod ad diffinitiones attinet hactenus reliqua uideamus. partitione ſic utendũ eſt: nullā ut pattē relinquas: ut ſi partiri uelis tutelas ĩnſcienter facias ſi ullam prætermittas. At ſi ſtipulationum: aut iudiciorum formulas pattiare: nō eſt uicioſum in re ĩfinita prætermittere aliqd quod

ut ſupra dictum eſt id eſſe cicero dicit quod corporale ſit id non eſſe qd ſit incorporale. In diuiſiōe formę q̄s græci ideas uocant. plato ideas quaſdam ponebat. ideſt ſpecies incorporeas ſubſtātiaſq; cōſtantes. & per ſe naturæ rōne ſeparatas: ut hoc ipm homo: animal qbus participātes cæteræ res animalia: & homines fieri. atiſtoteles aũt nullas putar extra eſſe ſubſtātiales: ſed itellectā ſimilitudinē plurimoꝝ ĩter ſe differentiũ ſubſtantialem genus putat eē uel ſpeciē. nam cũ homo atq; equus differāt rationabilitate & irrationabilitate: hoꝝ intellecta ſimilitudo efficit genus: nā ſimilitudo equi: & hoīs ſubſtātialis ea ē quoniā uterq; ſubſtātia eſt: uterq; animatus uterq; ſenſibilis quæ iuncta efficiunt aīal. eſt nāq; aīal ſubſtātia animata ſenſibilis. igř hominis atq; equi ſmilitudo ē aīal quod eſt genus. rurſus cum plato: & demoſthenes numero accidentibuſq; diſtarēt horum ſimilitudo quæ eſt humanitas ĩtellecta atq; animo formata ſpecies eſt. cōītas igiť illa: & plurimũ ĩter ſe differētiũ ſimilitudo: notio eſt: cuius notōis aliud genus eſt aliud forma: ſed quoniā ſimilium ĩtelligentia eſt omnis notio. ĩ rebus uero ſimilibus neceſſaria eſt differentiæ diſcretio: idcirco indiget adhuc notio q̈dam enodatione: ac diuiſiōe: uelut ipſe intellectus animalis ſibi ipſe nō ſufficit. nā mox animus ad aliquod animal. ideſt uel hominem: uel equum deducitur ĩquirendũ: & hominis notio uel ad ſocratē: uel ad demoſthenē: uel quenlibet ſingularem refertur. quæ cum ita habeāt quotiens genus diuiditur in formas nullā ꝑtermitti oportebit. ē enī uicium uel maximũ ſi qua diuidentem forma effugiat. cum cura itaq; intuēdũ. i. quia ſi unum quodlibet omiſerimus cum rīſu quoq; tota res ſoluitur tutius eſt quod Cicero ꝓ Cecinna facit cũ interrogat ſi hæc actio nō ſit qd igitur hoc erit: ut ſi quis ius uelit diuidere in legē morē æquitatem neceſſe ē partiať. nam & lex & mos etiā æquitas: & ſingula: & in cōi iuris uocabulo ſubiecta ſunt: damnat aũt illoꝝ inſcitiam qui ſpecies uel formas idem putāt eē quod partes: qui res ĩter ſe plurimũ differentes ĩperite: & inprouide diſtiguere: ac ſegtegare nō cutant. Sæpe etiā diffiniunt: & oratores & poetæ per ttanſlationē uerbi ex ſimilitudine cum aliq̃ ſuauitate: & quæ ſequunť. hāc quā addit diffinitionũ ſpeciem nos ſupra poſuimus: quæ nō propria eſt: ſed ornatus ſplēdoriſq; cauſa ea poetæ utuntur: & oratores ſed a iure ciuili cicero petit exemplũ: quia ad trebatium ſcribit uelut aqlius inqt cum littus uellet diffinire dicebat littus eſt quo fluctus eludit. hoc aũt eludere ab his tráſlatũ eſt q agitatione aliq̃ cā luſus mouenť: itemq; adoleſcentia eſt flos ætatis ab arbotibus plantiſue deductũ: quaꝝ fructus flores præcedũt: & ſenectus uitæ occaſus. a die aũt ductum. i. qui eē deſinit cũ ſol occidit: quæ diffinitōes quoniā a ꝓprietate diſcedũt licet ſimilitudine ſubiecta ſignificēt non ſunt ꝓprie dicendæ diffinitiones. Partitione ſic utendũ eſt. nullam ut partem relinquas ut ſi ꝑtiri uelis tutelas inſcienter facias ſi ullam prætermittas: hunc locũ merobaudes rhetor mihi recte uideť ĩterpretatus: ut quod ait cicero partitione ſic utendũ eſt nullam: ut partem relinquas de diuiſione dixerit. nā & ipſa nō minus q̄ per mēbra diſtributio partitio nũcupatur: ĩ diuiſione enī uitioſum eſt aliquid prætermittere in partitione uero membrorũ minime itaq; exemplũ de tutelis ei partitioni accōmodauit: quæ eſt diuiſionis. hoc ergo dicit ſi diuiſionem facias. i. formarum a genete partitionem ſummũ eſt uitium aliquid prætermittere: uelut ſi tutelas partiaris. tutela enim quatuor poſſe modis fieti uř aut cōſanguinitatis gradu aut patronatus iure: aut teſtamēto pr̄is tutot eligiť: aut urbani prætoris iuriſditione formať: uel ſi ſinr plures iſtæ ſufficiant. Ac ſi ſtipulationũ aut iudiciorũ formulas partiare nō eſt uicioſum in re ĩfinita prætermittere aliquid in tutelæ diuiſione paucæ partes & facile cōptehēdi poſſunt. at ſi ſtipulationũ inqt formula: & iudiciorum uelis cōprehendere quoniam in his pene infinitæ pattes ſunt: utpote totius membta nō autem generis ſpecies non erit uicioſum ſi quid omiſeris. Itaq; in otatoriis attibus quæſtiōis genere propoſito quot eius formæ ſunt

ſubiungit̃ abſolute. ſi enĩ queſtiões uelimus in formas ſecare dicemus omnẽ rhetoricã qõnem aut de facto eſſe aut de qualitate facti aut de nomine. At cum de ornamẽtis uerboꝝ ſentẽtiarũue præcipit̃ quæ uocant ſchemata nõ ſit idem. at ſi uerborũ ĩquit figuras ſentẽtiarũqꝫ diſtribuam nõ erit: ut dictum eſt uiciũ trãſire aliquid quandoquidẽ ſententiaꝝ iter ſe atqꝫ uerborũ figuræ: & multiplices: & uaria tractatiõe diuerſæ ſũt: ſed quid ẽ ꝙ cicero figuras in ꝑtes diuidi uelit. nõ enim queadmodũ partes totius: ſed ut generis ſpecies accipiendæ uidentur: etenim unaquaqꝫ figura figuræ generalis: & ſpecies quod facile ex ipſo cicerone põt itelligi: & Quintiliano ubi de elocutione diſſeruerũt. nullæ ſi quidẽ ſunt figuraꝝ partes quæ figuras iũgant: ita ut ſingulæ figuræ nomen uniuerſalis figuræ non poſſint admittere. nã unaquæqꝫ figura generalis figuræ nomine & diffinitione cõprehendit̃: quæ res unãquãqꝫ figurã uniuerſalis figuræ ſpeciem eſſe declarat. itelligendũ igitur eſt figurarũ partitionem ad elocutionis cõtinuationem quandã tullium rettuliſſe. cuius pars quædã figura non ſpecies erit uariiſqꝫ eius: & multiplicibus figuris elocutio luculẽta cõtexitur. ſi quis enim elocutionẽ partiri uelit in figuras nõ forte gẽus ĩ ſpẽs. ſed totũ ſecabit ĩ partes: nec id aliter dilui poſſe uideo. Multa etiã ex notatione ſumunt̃. ea eſt cum ex ui nominis argumẽtũ elicitur: quam græci etymologiã uocant. i. uerbum ex uerbo ueriloquiũ. ex notatione inquit ſumitur argumẽtum quotiens aliquid ex nominis ĩterpretatione colligitur nominis interpretatio græce etymologia ab ετυμοσ uera: & λογοσ locutio: ſed q̃a ueriloquiũ dicere cicero formidabat notationẽ appellat. quod uerba rerũ quæ ĩ animo ſunt notæ dicant̃. id ãt ẽ ut ſi quærat̃ quid ſit poſtliminium: in qua quæſtione nõ quærit̃ quæ poſtliminio reuertantur. hoc enĩ in diuiſionem caderet uel earum rerũ omnium enumerationem: quæ poſtliminio redeunt poſceret uelut ſi dicas poſtliminio redeunt hõ nauis. mulus clitellarius equus eq̃ quæ fræna recipere ſolet. ideſt domita. poſtliminio autẽ redit quicq̃d captum ab hoſtibus ad patriam remeauerit. ſi quidẽ ciuis ius amittit cũ hoſtiũ ſubit ĩperium. ſi poſtliminio autẽ redeat omnia iura recipit. poſtliminiũ. ut ipe inqt ſeruius: ex aduerbio poſt uim nois interꝑtatus reliquã uocabuli partẽ ꝓ tractionẽ quandam eẽ confirmans. nam in eo quod eſt poſtliminiũ poſt iterpretationem: & uim habet. liminiũ uero ſuperuacuum ſicut in finitimo legitimo æditimo finis lex ædes ſignificat. timũ prorſus nihil quippe quæ uerbi ſunt ſupplemẽta nõ minus q̃ in meditullio tulliũ. eſt aũt æditimus interior ædium pars: ædituus uero aliud eſt ut omnes intelligunt. ſignificat enĩ eum qui ædes ſacras tuetur: & templo curã gerit. æditimũ tamẽ feſtus Pompeus quaſi ædis intimũ dici putat: ſicut & meditulliũ idẽ inquit dr̃ nõ mediũ terræ: ſed procul a mari quaſi meditellium ab eo quod eſt tellus: ſed id nomen quod poſtliminiũ eſt ſceuola publii filius ex poſt & limine putat eẽ cõpoſitum q̃d quæcunqꝫ a nobis aliena ad hoſtẽ perueniunt cũ a noſtro limine exierint ſi poſt ad idem limen reuertãtur poſtliminio redeant. ueluti & mancini cã defendi poteſt: quẽ cum populus romanus ob fœdus male ictum dediſſet hoſtes eum ſuſcipere noluerunt qui cũ reuerſus eſſet poſtliminio rediiſſe uidebatur: idcirco quia ſi eum hoſtes recepiſſent deditum ciuibus etiam ſi quoquo modo ab hoſtibus effugiſſet non uideretur poſtliminio regreſſus qui iudicio ciuium omni libertatis iure fuiſſet exutus: ſed quoniam nec deditio: nec datio: nec donatio ſine acceptione uidetur poſſe conſiſtere hac de cauſa qui ſuſceptus non ſit ne deditus quidem intelligi poteſt. recte igitur mancinus qui non ſuſceptus ab hoſtibus nec deditus eſſe uidebitur. is igitur cũ in patriam remigrauerit

item in diuiſione uitioſum eſt. Formatum enim certus eſt numerus qui cuicunqꝫ generi ſubiiciatur: partiũ diſtributio ſemper eſt ĩfinitior tanquã riuorum a fonte deductio. Itaque in oratoriis partibus quæſtionis genere ꝓpoſito: quot eius formæ ſint ſubiungit̃ abſolute. At cum de ornamẽtis uerborũ: ſententiarũue præcipitur quæ uocant̃ ſchemata nõ fit idem. res enim ifinitior eſt: ut ex hoc quoqꝫ ĩtelligatur: quod uelimus ĩter partitionẽ: & diuiſionem ĩtereſſe. quãq̃ uocabula prope idẽ ualere uideantur: tamẽ quia res differebant nomina rerum diſtare uoluerunt. Multa etiam ex notatione ſumunt̃. ea eſt autẽ cum ex ui nominis argumẽtum elicitur quam græci etymologiã uocãt: ideſt uerbũ ex uerbo ueriloquiũ. Nos autẽ nouitatem uerbi non ſatis apti fugientes genus hoc notationẽ appellamus. quia ſunt uerba rerũ notæ. Itaque hoc idẽ ariſtoteles συμβολον appellat quod latine eſt nota. Sed cum intelligitur quid ſignificetur minus laborãdum eſt de nomine. Multa igitur in diſputando notatione eliciuntur ex uerbo: ut cum quæritur poſtliminium quid ſit nõ dico quæ ſint poſtliminii. nam id caderet in diuiſionem: quæ talis eſt. poſtliminio redeunt hæc homo nauis mulus clitellarius: equus equa quæ frena reecipere ſolet. Sed cum ipſius poſtliminii uis quæritur. & uerbum ijpſum notatur in quo ſeruius noſter ut opinor nihil putat eẽ notandũ niſi poſt & liminium illud productionem eſſe uerbi uult ut in finitimo: legitimo: editimo nõ plus ĩeſſe timum quã ĩ meditullio tullium. Scæuola autem. p. filius iunctum putat eſſe uerbum ut ſit in eo & poſt & limen. Vt quæ a nobis alienata ſunt cum ad hoſtem peruenerint & ex ſuo tanquam limine exierint: ea hinc cum redierint poſt ad idem limen poſtliminio uideantur rediiſſe: quo genere etiã Mãcini cauſa defendi poteſt poſtliminio rediiſſe deditum nõ eſſe: quo-

iure poſtliminio reuerſus defenſus eſt a uerbi etymologia quod poſt ad limen redierit. Sequitur is locus q cō
ſtat ex his reb; quæ quodāmō affectæ ſunt ad id de quo ambigitur. ſanæ affecta non uno dicunt̄ modo. dicun/
tur eni affecta: ut ædificia templa & multa alia quæ abſoluta perfectaq; ſunt. cicero in xenophontis œconomi/
co quod ipſe in latinū uertit. cum uero affecta iam prope æſtate uaſa ſole miteſcere tempus eſt: & alibi in orati/
one quam habuit de prouinciis conſularibus: bellum affectum uidemus: & uere ut dicam pene confectum. & ī
ſecundo de diuinatione. & ſi ad rem ꝑtinet quo modo cælo affecto cōpoſitiſq; ſideribus quodq; animal oriat̄
ualeat id neceſſe non in hominibus ſolū uerū in bcltiis quod cū nomen fuerit maſculini generis quartiq; ordi/

niam non ſit receptus. nam neq; deditionem neq; donationem ſi/
ne acceptatiōe intelligi poſſe. ſequitur is locus qui cōſtat ex rebus
quæ quodāmō affectæ ad id quo ambigitur quē modo dixi in plu
res partes diſtributū. Cuius eſt primus locus ex cōiugatione quā
συζυγιαν uocāt finitimus notationi de qua modo dictum eſt: ut
ſi aquam pluuiam eā modo intelligeremus: quā imbri collectam
uideremus: ueniret mutius qui quia coniugata uerba eſſent pluuia
pluendo diceret omnē aquā oportere arceri quæ pluendo creuiſ
ſet. cum autem a genere ducit̄ argumētum non erit neceſſe id uſq;
a capite arceſſere ſæpe: & citra licet dūmodo ſupra ſit quod ſumi/
tur quam id ad quod ſumit̄: ut aqua pluuia ultimo genere ē quæ
de cælo ueniens creſcit imbri. ſed ꝓpriore loco in quo quaſi ius ar/
cendi continetur genus eſt aqua pluuia nocēs eius generis formæ
loci uicio & manu nocens: quorum alteꝝ iubetur arbitro coerceri
alterum non iubetur. cōmode etiam tractatur hæc argumentatio:
quæ ex genere ſumitur cum ex toto partes perſequare hoc modo.

nis id affectus ſignificabit quod
græci παθοσ uocant: quo in ge/
nere ſunt riſus & iracūdia. ab af/
ficio qđ commoueor ſignificat.
cicero pro plantio. etenim cū in
omnibus uirtutibus me affectū
eſſe cupiā tum nihil ē quod ma/
lim q̄ gratus uideri. tertio mō af
fectum genere neutro ſecūdiq;
ordinis nomē qđ ad aliqd refer
tur noiamus quod & adiectiuū
eſſe pōt ubi ſubſtantiuo cōiun/
gat̄ uelut hic cicero. Cuius pri/
mus locus eſt ex cōiūctione quā
συζυγιαν uocant. cum affectio
num multæ ſint ſpecies. prima ē
quæ a cōiugatis appellatur: quæ
notationi de qua dictum ē fini/
tima quod notatio ex ui nomi/
nis trahat̄ itemq; cōiugatio a uo
cabuli ſimilitudine ducat argu/
mentum: ſed hoc intereſt quod
illa expoſitione nominis hæc ſi/
militudine uocabuli perficitur. Vt ſi aquam pluuiā eam modo itelligeremus quā imbri collectā uideremus
ueniret mutius qui qđ iugata uerba eſſent pluuia: & pluendo diceret omnem aquā oportere arceri quæ pluēdo
creuiſſet aqua pluuia eſt quæ pluēdo colligit̄: & exundat. pluendo autem: & pluuia cōiugata ſunt. in uno enim
eodemq; uocabulo diuerſus nominū terminus differentiam facit. item ius eſt aquā pluuiam arceri. ideſt ſi ī ali
cuius agrū pluuia aqua colligatur: & in alterius defluat eaq; uicini frugibus nocitura concreſcat arceat eam a ſu
is finibus ille q ſua putat itereſſe ne defluat. fluuius quoq; ſi pluuia creuerit quærit̄ an debeat arceri. reſpōderet
inqt mutius quoniā aqua pluuia a pluendo dicta ſit etiā fluuium quoq; qui pluēdo creuerit aquam eſſe pluuiā
atq; arceri debere cōfiteretur. Cum autem a genere ducit̄ argumentum nō erit neceſſe id uſq; a capite arceſ/
ſere ſæpe etiā citra licet dūmodo ſupra ſit quod ſumitur q̄ id quod ſumitur ſi cuiuſlibet ſpeciei genus efferendū
ſit: nō erit tamen inquit neceſſe maxima: & principalia genera ſemp exqrere: ſed ea dūtaxat quæ in medio loca/
ta ſunt oportebit adhibere. ſeruata ea rōne ut ſemp genus ſuperius ſit eo quod ꝓbandū eſt: & non erit neceſ/
ſe ultimum ſemper genus adhibere: ut ſi homini genus propriū uelimus præponere non eſt neceſſe ut ſubſtan
tiam præponamus: ſed uel corpus animatū uel quod maxime fieri oportet animal. illa enim genera potiſſimū
ad ſumēda quæ proxima adhærēt formis eaq; in diffinitione maxime depoſcunt̄: ſed in argumentatiōibus ni/
hil differt utrū proximū an multo ſuperius eligas genus. illud aūt in his hoibus præter cætera aduertēdum ne
id quod inferius eſt ſuperiori præponat̄ ut genus. ut aqua pluuia. ultimo genere ea eſt quæ de celo ueniens cre
ſcit imbri: ſed ꝓpriore in quo quaſi ius arcēdi cōtinetur: genus eſt aqua pluuia nocens eius generis formæ loci
uicio: & manu nocens quo cum altera iubetur ab arbitrio coerceri altera non iubetur ſit aqua pluuia ea quæ
iacta de celo imbri colligit̄ huius ſpecies duplex eſt. alia enim aqua pluuia nocens eſt alia non nocēs: nocētis quo
q; duplex eſt ſpecies alia manu alia uicio: ſed aqua pluuia manu nocens eſt quæ ita loco aliquo excipit̄: ut īde ꝓ/
fluens uicio noceat ſi locus is non ſit naturaliter talis: ut noceat ſed licet manu hominis ad excipiēdam aquam
fuerit idoneus: uicio autem quotiēs naturaliter ita ſeſe locus habet uel excipere aquam: & nocere uicino poſſit.
ſi igitur eius aquæ quam quis arceri uelit ne ſibi noceat a uicino: genus uelit exquirere nō neceſſe eſt ab ultimo
uſq; deducere: ut dicat aquæ eius qua quis uelit arceri genus eſſe aquam pluuiam. ſed poteſt id quod quærit ge
nus paulo inferius inuenire: ut huius aquæ quam arceri deſiderat id genus eſſe dicat quod eſt aqua pluuia no/
cens. quod ſi proximum genus quærit illud poterit adhibere quod eſt aqua pluuia manu nocens. hoc enim ar/
cere quis cogitur quod manu ſit noxium. quod uero loci forma uel uicio aliquid infert incommodi arcere nō
cogitur. Commode etiam tractatur hæc argumentatio quæ ex genere ſumitur. Cum ex toto partes per/
ſequare: hoc modo ſi dolus eſt. Cum aliud agitur aliud ſimulatur enumerare licet quibus id modis fiat: dein
de in eorum aliquem id quod arguas dolo malo factum includere: quod genus argumenti in primis firmū ui/
deri ſolet. quotienſcunq; autem de re aliqua dubitatur ſi facta generis eius rei diuiſione ſub aliqua eius generis
parte id de quo ambigitur poterimus īcludere tunc agere trahi dicetur argumētum hoc modo. ſit doloſus ma

ſus quando aliud agitur aliud ſimulatur. huius ergo ſi ſpecies diuidantur: & id quod factum arguimus alicui earum ſpecierum quæ a dolo malo deductæ ſunt poterimus adiũgere quicquid de dolo malo æſtimabitur idẽ etiam de ea re quam arguimus neceſſe eſt iudicari: & factum eſt a genere ideſt a dolo malo argumentum. nam de quo quæritur ſpecies eſt: & id a quo ſumitur argumentum genus eſt. locus autem hic abeo qui eſt a partiũ enumeratione differt: ab enumeratione partium ducitur argumentum. quotiens enim ipſa partium enumeratione utimur ad argumentationem tunc ab eadem partitione argumentum tractum eſſe dicemus ut hoc modo. ſi fundamenta: & parietes: & tectum habet: & habitationi idoneus eſt locus domus eſt. ipſa igitur partitiõe utentes domũ eẽ probauimus.

Si dolus malus eſt cum aliud agitur: & aliud ſimulatur enumerare licet quibus id modis fiat: deinde in eorum aliquem id quod arguas dolo malo includere quod genus argumenti in primis firmũ uideri ſolet. Similitudo ſequitur quæ late patet. ſed oratoribus & philoſophis magis quam uobis. Etſi enim omnes loci ſunt omniũ diſputationum ad argumenra ſuppeditanda: tamen aliis diſputationibus abundantius occutrunt: aliis anguſtius. Itaque genera tibi nota ſint. ubi autem his utare quæſtiones ipſæ te admonebunt. Sunt enĩ ſimilitudines quæ ex pluribus collatõbus pueniunt quo uolũt hoc mõ. Si tutor fidẽ præſtare debet ſi ſocius: ſi cui mãdaris ſi qs fiduciã accepit. debet ẽt pcurator hæc ex pluribꝰ pueniẽs quo

quotiens autem ſub genere aliquid collocãdum eſt diuiſis partibus alicui eorum quæ a genere deducuntur id de quo quæritur aggregamus: ut hoc mõ. ſi ciceronem animal eſſe monſtremus dicemus omne animal aut rationale eſt aut irratiõale. at cicero ratiõalis eſt. animal ergo ẽ. non partitiõe utimur principaliter ad argumentum faciendũ. ſed hac de cauſa gẽus diuiſimus ut in unam quanlibet diuiſionẽ id quod nitebanť oſtendere poſſet includi ideſt ut id de quo dubitatur ĩ aſſumptum generis redigeretur atq; de eo per generis naturam fides fieret. ſic ergo a genere facta argumentatio iure dicetur. item partium enumeratio totius efficere ſubſtantiam ſolet ſiue illud uniuerſale ſit ut genus ſiue partium cõiunctione copuletur ut totum. at uero hæc generis diuiſio in cuius parte quodlibet illud de quo cotenditur includendũ eſt non id efficit: ut totius ſubſtantia conſtituatur: ſed ut illud quod approbare quærimu intra genus locetur quem argumentanonis modum in primis ualidum eſſe affirmat. nec mirum cuiquam uideatur ſi ultimã ſpeciem aliquando uocamus genus: & indiuiduam ſpeciem: cum ita præſit indiuiduis ea ſpecies ſicut genus ſpeciebus. Similitudo ſequitur quæ late patet: ſed oratoribus & in philoſophis magis quam uobis: quoniã non in omnibus quæſtiõibus demonſtratione utimur: ſed aliquotiens uerisſimilia colliguntur quo id facilius perſuadeamus quod nitimur oſtendere. ſimilitudo rerum ſæpe eſt conquirenda atq; idcirco locus a ſimilitudine oratoribus maxime philoſophiſq; conducit. non tamẽ ſolis. omnes enim loci cõmunes ſunt cuiuſq; materiæ ſed in aliis huberius in aliis anguſtius inueniuntur. quocirca cognitis ante atq; perceptis locis quæſtiones ipſæ quæ tractabũtur quibus uti debeamus locis animum poterunt noſtrum admonere. omnis autem ſimilitudo duplex eſt: aut enim ex pluribus rebus ſimilitudo colligitur: & inductio nuncupatur quan græci epagogen nominant: aut ſingulæ res per ſimilitudinem comperantur ac prior quidem huiuſmodi eſt Si fidem tutor præſtare debet ſi ſocius ſi cui mandaueris ſi qui fiduciam acceperit debet etiam procurator. nam cum ĩ pluribus rebus fides præſtari debeat unaque ſimilitudo ſit in fide præſtanda tam in tutore quam ſoio atq; ei cui mandatum ſit ei quam qui fiduciam accepit. debet eadem ſimilitudo procuratori etiam conueĩre. fiduciam autem accipere eſt: ut ſi quis tempus dubium timens amico potentiori fundum mancipet: ut ei cum tempus quod ſuſpectum eſt prætetierit reddat hæc mancipatio ſiduciaria nominatur: quoniam reſtituendi ſides interponitur item qui defendit alterum a iudicio: ut aſconius inqt patronus dicitur ſi orator eſt: aut aduocatus. ſi aut ius ſuggerit aut præſentiam ſuam commodat amico: aut procurator ſi negocium ſuſcipit aut cognitor ſi præſẽtis cauſam nouit: & ſic tuetur ut ſuam. hac ergo ſimilitudine ſocrates plurimum uſus eſt. ut apud Platonem apparet. quotiens uero una res uni rei per ſimilitudinem comperatur hoc modo colligitur argumentum: quemadmodum fines qui magis agrorum uidentur eſſe quam urbis ſi in urbe de finibus controuerſia aſt ac finibus regendis adigere arbitrum non poſſis ex eodem ſimilitudinis loco ſic: ſi aqua pluuia in urbe nocet quoniam res tota magis agrorum eſt aquæ pluuiæ arcendæ adigere arbitrum non poſſis: regendorum finium arbitri eſſe dicuntur qui finalia diſcernunt litigia: ut ſi fuerit de finibus orta contentio eorum dirimatur arbitrio: ſed fines in agrorum tamen limitibus eſſe dicuntur. arbitri autem finium regendorum in ciuitate eſſe non poſſunt. item arceri aquam in agris tamen dici ſolet ubi in aliquo loco aqua pluuia colligatur: & in uicini campos defluens: paſcua frugeſue corrumpat. arbitri autem arcendæ aquæ a magiſtratibus deligebantur. quæritur ergo an ĩ urbe arcendæ aquæ arbitrum poſſimus adigere ideſt apponere: & argumentum ex ſimilitudine capitur ſi regendorum finium quia ſolius agri ſunt in urbe arbitrum adigere non poſſis ne aquæ quidem arcendæ quia ſolorum eſſe agrorum uidetur in urbe arbitrum poſſis adigere. hic igitur una res uni rei ſimilitudine eſt cõiũcta.

Ex eodem etiam ſimilitudinis loco illa ſumi Cicero dicit quæ uocantur exẽpla ueluti craſſus in cauſa curiana quæ fuit huiuſmodi quidam prole grauidam uxorem relinquẽs ſcripſit hæredem poſthumum: eius que aliũ

ſubſtituit ſecundū qui curius uocabaẽ ea conditione ut ſi poſt humus qui intra menſes decem proximos naſce/
reẽ ante moreretur quā in ſuam tutelam perueniſſet.i.ante diem obiret quā teſtamentū iure poſſet facere ſecun
dus hæres ſuccederet:quod ſi ad id tēpus perueniſſet quo iam firmo iudicio in ſuā tutelā receptus iure ciuili iſti
tuto poſſet hærede perfungi ſecūdus hæres.i.curius nō ſuccederet quæ uocaẽ ſubſtitutio pupillaris quæſitū eſt
an ualeret ita inſtituta ratio.Craſſus igiẽ plurima protulit exempla quibus ita inſtitutus hæres obtinuiſſet hære
ditatē quæ exemplorum cōmemoratio iudices mouit.dicit etiam ipſos iuriſperitos uti ſæpius exēplis:ut hoc mo
do.finge mācipio aliquē dediſſe id quod mācipio dari nō poteſt:nū idcirco id eius factū eſt qui accipit aut nū is q

uult appellatur iductio quæ græce epaagoge nominatur:qua plu
rimum eſt uſus:in ſermonibus Socrates. Alterum ſimilitudinis ge
nus collatiōe ſumitur cum res par pari cōparatur hoc modo.quē/
admodum fines qui magis agrorum uidentur eſſe q̄ urbis ſi in ur/
be de finibus controuerſia eſt finibus regēdis adiicere arbitrum nō
poſſis.Ex eodem ſimilitudinis loco ſic. Si aqua pluuia in urbe non
nocet:quoniam res tota magis agrorum eſt aquæ pluuiæ arcendæ
adducere arbitrum non poſſis.Ex eodem ſimilitudinis loco etiam
exempla ſumuntur.ut Craſſus in cauſa curiana exemplis plurimis
uſus eſt qui teſtamento ſic hæredē inſtituiſſet:ut ſi filius natus eſſet
in decem mēſibus:iſq; mortuus ptius quā in ſuam tutelā ueniſſet:
hæreditatem obtinuiſſet:quæ commemoratio exemplorum ualuit
eaque uos in reſpondendo uti multum ſoletis ficta etiam exempla
ſimilitudines habentiū:ſed ea oratoria magis ſunt quā ueſtra quāq̄
uti etiam uos ſoletis.ſed hoc modo finge mācipio aliquem dediſſe
id quod mancipio dari non poteſt:num idcirco id eius factum eſt
qui accepit:aut non is qui mācipio dedit ob eam rem ſe ulla re obli
gauit:in hoc genere oratoribus & philoſophis conceſſū eſt:ut mul
ta etiā loquantur ut mortui ab inferis excitentur:aut aliquid quod
fieri nullo modo poſſit augendæ rei gratia dicatur aut minuendæ
quod dicitur:& multa alia mirabilia.ſed latior eſt campus illorum
eiſdē tamē ex locis ut ante dixi & maximis & minimis i quæſtioni/
bus argumēta ducunẽ.Sequiẽ ſimilitudinē differētia:rei maxime
cōtraria ſupiori:ſed ē eiuſdē diſſimile & ſimile iuenire:eius generis
hæc ſunt.nō queādmodū q̄d mulieri debeas recte ipſi mulieri ſine
tutore auctore ſoluas itē q̄d pupillo aut pupillæ debeas recte poſ
ſis eodē mō ſoluere.Deiceps locus eſt qui e cōtrario diciẽ. Contra/

mācipio dedit ob eam rem ſe ul
la re obligauit:ſi quis.n.iuriſpe/
ritus adiiciat id quod nō iure cō
tractū eſt nullius eſſe momenti
adhibeatq; exemplū tale uelut ſi
quis rem non mancipi mancipa
uerit nū idcirco aut rem abalie/
nauerit:aut ſe reo facto ob id ali
cui rei obligauiẽ minime.quod
enim nō iure contractū eſt nihil
habet firmitatis & alia huiuſmo
di apud iuriſperitos inueniūtur
in quibus oratores etiā & philo/
ſophi crebro uerſanẽ:ſed & ora
toribus licet mortuos ab inferis
excitare augendæ minuendæue
rei gratia quod ipſe Cicero facit
in ea oratiōe qua celiū defendit.
ſed latius orator euagaẽ & libe/
rioribus habenis ferẽ quā quis
alius in quocunq; ſcribendi ge/
nere:quo fit ut iidem loci multis
facultatibus ad fidem faciēdam
argumentorum copiam ſuppe/
ditent. Sequitur ſimilitudinē
differentia rei maxime cōtraria
ſuperiori:ſed eſt eiuſdem diſſi/
mile & ſimile iuenire.eius gene/
ris hæc ſunt nō quemadmodū
q̄d mulieri debeas recte ipſi mu
lieri ſine tutore autore ſoluas.itē
quod pupillæ aut pupillo debe/
as recte poſſis eodem modo ſol
uere.eiuſdem facultatis eſt ſimi/
litudinem differētiaſque cogno
ſcere.qui enī ſcit quid id ſit idē
poterit noſcere quid ſit diuer/
ſum.differentiarum uero mul/

tæ ſunt ſpecies.aliæ nanque ſunt ſubſtantiales:ut homini rationale:aliæ non ſubſtantiales:ſed tamen inſepara/
biles ut nigrior æthiopi atque coruo:aliæ uero mobiles labileſque ut ſedere ſtare & cæteræ huiuſmodi quibus
& ab aliis hominibus & a nobis ipſis ſæpe diſtamus.quod autem ad exemplum attinet Ciceronis tale eſt:priſcas
mulieres perpetua tutela tenuit poro pupilli pupillæue ſub tutore ſunt:ſed mulieribus ſiquid debuiſſes ſine tu/
toris autoritate ſolui poterat.pupillis uero minime.ergo ſi quæraẽ an id quod debeaẽ pupillo renuente tutore
poſſit exolui:a differentia ſumitur argumentū hoc modo.nam ſicut mulieri ſine tutoris autoritate quod debeas
poſſis exoluere eodē modo niſi tutoris acceſſerit auctoritas pupillo ſoluere quod debeas non poſſis illa perpetua
tutela tenet.illorum autem tutelæ certus annorum numerus terminum facit atq; idcirco diuerſa ſunt differt/
q; mulierum perſona a perſona pupillorum:quod pupillus nullum ſuæ adminiſtrandæ utilitatis iudicium ha
bere poteſt cum ſit aliquis mulieribus in rei utilitate diſcernenda delectus. Deinceps locus eſt qui a contrario
dicitur.Contrariorum autem genera plura unum eorum quæ in eodem genere plurimum differunt:ut ſapien
tia:ſtultitia quæ Ariſtoteles oppoſita id eſt ἀντικείμενα uocat:ea Tullius cōtraria nominat.oppoſitorum Ariſto/
teli placet alia ſunt contraria alia priuatio & habitus alia relatiua:alia contradictoria.cōtraria quidem ut album
& nigrum:habitus uero & priuatio ut uiſus & cæcitas lux & tenebræ:humanitas & inhumanitas:Relatiua ue/
ro ut pater & filius:dominus & ſeruus:contradictoria ut dies eſt dies non eſt.Cicero autem contrariorum alia

eſſe quæ aduerſa uocentur: alia priuantia: alia quæ in cõparatione ſint: alia quæ aientia: & negantia nuncupẽtur: ſed quæ cõtraria nominat oppoſita peripathetici uocãt. quæ Cicero diuerſa peripathetici cõtraria. quæ hic ĩ cõparatione illi relatiua & ad aliquid: ut Ciceroni ergo placet contrarioꝝ alia ſunt diuerſa ut ſapientia ſtultitia. alia priuantia ut humanitas inhumanitas. alia quæ cum aliquo conferuntur: ut duplũ ſimplũ. alia appellant̃ negãtia e cõtrario aientibus conſtituta ut ſi hoc eſt illud non eſt: diuerſa igit̃ uel aduerſa ſunt quæ ſub uno genere poſita plurimũ differunt ut album nigrũq; a ſe plurimũ diſtãt ſub uno genere ſub colore itẽ celeritati tarditas aduerſa eſt poſitis utriſq; ſub motu: neq;.n. celeritati debilitas eſt opponenda quia debilitati bona ualetudo potius contraria eſſe uidet̃. Illa quoq; diuerſa dicunt̃ uel aduerſa quæ in aduerſis generibus ſita plurimũ a ſe diſcrepare intelligunt̃ ut ſapientia ſtultitia. Illa.n. ſub genere boni eſt: hæc uero ſub mali. licet hoc exemplũ priuationẽ potius ſpectare uideat̃. ſtultitia.n. ſapiẽtiæ priuatio eſt: ut tenebræ priuatio lucis: ex his hoc modo argumenta ſumunt̃: ſi ſtultitiã fugimus ſapientiã ſequamur. ſi bonitatẽ expetimus maliciã fugiamus: priuãtia inquit Cicero ſũt quæ græce ςερητικα appellãtur quæ habent in ꝑpoſitionẽ quæ cum fuerit adiecta aliquando ꝓ modo qualitatis ut quem pellis ahenis implumã ſquamis auro cõſerta tegebat: Quãdoq; ſuꝑuacuã: ut noſco crines incanaq; mẽta niſi ualde ſignificet ut ĩſanã uatem. interdũ qualitatẽ habet deterius habentẽ: ut q̃ ſemel informes uidiſſe cyclopas. non.n. nullius formæ ſignificat: ſed malæ formæ. & quod uulgo dicit̃ deforme: & pro qualitate ordinatiua ut cum dicimus opus in dies creſcit ut Virgilius: Inq; diues auidũ caput altius effert: & pro ſpatio tẽporali. ut apud Virgi. ſœlix ſi ꝓtinus illũ: æquaſſet noctiludũ in luceq; tuliſſet. aliquotiẽs pro ante. Martialis. in lucem ſemper acerta bibit. ponitur ꝓ præpoſitione ad. ut cum dicimus in diem more feraꝝ uiuunt: & cum dicimus in uicem uel in uices. Iuuenalis. Inq; uices equitant & luna teſte mouẽtur. Ponitur & pro præpoſitiõe pro. ut cũ dicimus hoc ĩ munere magno habeo. ut Vir. in magno munere reſus eſſe ſui dederat monumẽtum & pignus amoris. & Saluſtius in primo hiſtoriaꝝ. & facto in gloria numero: ſed in compoſitione fere ſemper demit ut humanitas inhumanitas. ſanus inſanus. doctus indoctus. Cicero quidem ea tantũ priuãtia aſſerit in quibus in præpoſitio præponitur: ſed a peripatheticis accipimus priuationes tum ſimplicibus in nominibus: tum priuatoria præpoſitione efferri: ſimplicibus noĩbus: ut cæcitas tenebræ cum priuatoria præpoſitione: ut humanitas inhumanitas: quocirca Cicero cæcitatem aduerſum non uiſus priuationẽ appellabit. & ob hanc rationem ſtultitiam inter aduerſa enumeraſſe uideri poteſt: quoniam in præpoſitionem nõ habuit: ex qua priuationes arbitratur exiſtere: illa uero contraria quæ cum aliquo conferuntur Tullius uocat ut duplum ſimpli: uelut etiam pater filii: ſeruus domini: ſiquidem ſimplũ dupli dimidium eſt. Item negantia ſunt in affirmationibus & negationibus poſita: ut ſi hoc eſt illud non eſt ut ſi dicas: ſi dies eſt nox non eſt atq; hanc oppoſitionem Cicero dicit ualde contrariam eſſe: ex relatiuis contrariis ita ſumimus argumentum ſi pater eſt non poteſt fieri quin ei ſit filius: ſi duplum eſt ſimplum ſit neceſſe eſt. Ex negantibus autem quæ αποφατικα ut ait græci uocant ita ſi ſol ſupra terram fuit nox eſſe non potuit. hæc enim affirmatio illam perimit negationem. Sed cur hæc negantia Cicero uocauerit mirum uideri poteſt: nam quæ negantia ſunt aientibus opponuntur ut dies eſt dies non eſt. Hoc uero eſt ſequens cum dicitur. ſi hoc eſt illud non eſt ut ſi dies eſt nox non eſt: ad diem enim eſſe ſequitur noctem non eſſe & contra: atqui affirmationem negationemque ualde contraria eſſe dicit id ſcilicet ita eſt: ſed in hoc exemplo nequeunt eſſe contraria. nam quod conſequens eſt contrarium non eſt. nam ſi dixiſſet hoc eſt. hoc non eſt. nox eſt. nox non eſt. ualde contraria futura erant quæ Ariſtoteles cõtradictoria uocat ut diximus. Ab adiunctis poſui equidem exemplum: qui ſit ab adiũctis locus breui ſuperius monſtrauit exẽplo ſi ſecundum mulieris nunquam capite diminutæ tabulas poſſeſſio bonoꝝ daretur conſequẽs eſſe ut ſecundum pueroꝝ quoq; & ſeruoꝝ poſſeſſio permitteretur: ſed nunc formã ipſam & quaſi ſubſtantiam loci mõſtrare proponit. ab adiũctis locus eſt cũ ex aliquibus quæ ſunt proxima eis de q̃bus quærit̃ rebus id quod quærit̃

riorum autem genera plura. Vnum eorum quæ in eodem genere plurimũ differunt ut ſapientia: ſtultitia. Eodem autem genere quibus propoſitis occurrunt tanquam e regione quædam cõtraria: ut celeritati tarditas non debilitas: ex quibus contrariis argumenta talia exiſtunt. Si ſtultitiam fugimus ſapientiam ſequamur & bonitatem: ſi malitiam hæc quæ ex eodem genere contraria ſunt appellantur diuerſa. Sunt enim alia: contraria: quæ priuantia licet appellemus latine: græci appellant ςερητικα. Præpoſitio enĩ in priuat uerbum ea ui: quam haberet ſi in præpoſitũ non fuiſſet ut dignitas indignitas: humanitas inhumanitas: & cætera generis eiuſdẽ. Quorum tractatio eſt eadem quæ ſuperiorum quæ diuerſa dixi. nam alia quoq; ſunt contrariorum genera: uelut ea quæ cum aliquo cõferuntur: duplum: ſimplum: multa: pauca: longũ: breue: maius minus. Sunt etiam alia ualde contraria: quæ appellantur negantia: ea αποφατικα græci: e contrario aientibus: ſi hoc eſt: illud non eſt. Quid enim opus exemplo eſt tantum intelligantur in argumento quærendo contrariis omnibus contraria non conuenire. Ab adiunctis autem poſui equidem exemplum paulo ante multa adiungi quæ ſuſcipienda eſſent: ſi ſtatuiſſemus ex edicto ſecundum eas tabulas poſſeſſionem dari quas is inſtituiſſet cui teſtamenti factio nulla eſſet. Sed locus hic magis ad coniecturales

uel fuiſſe uel eſſe uel futuꝝ eſſe qui locus cõiecturalibus cauſis maxime neceſſarius eſt.Cum.n.de facto quæriť tum ſi id factũ eſt quod dubitať quid uel fuerit uel ſit uel futuꝝ ſit conſiderari ſolet.multa.n.ſunt quæ unicuiqꝫ adiũcta rei varioꝝ euentu tẽpoꝝ colliguntť.Idcirco.n.quid ante rẽ quid cum re qd poſt rẽ euenerit in cõiectura libus cauſis ĩquiriť quæ ab oratoribus tractanť ſolis:nã iuriſperitus de facti q̃litate nõ de ipſius facti ueritate re/ ſpõdet.q̃obrẽ quotiens ad gallũ iuriſperitũ facti quæſtio deferebať nihil ad nos inq̃ebat & ad Ciceronẽ.i.ad the torẽ remittebat:deinde ad trebatiũ Cicero urbane imiſcet:patiare inq̄: trebati me nullã operis ĩchoati partẽ præ terire & aliquãdo a tuis exẽplis diſcedere niſi uis credi nimiũ te amare.ab adiũctis igiť locus triũ ſæpe tẽpoꝝ ra/ tione tractãdus eſt:nã de facto ſi quæriť qd uel ante id:uel cũ eo: uel poſt id fuerit neceſſe eſt ueſti gari:ante rẽ quidẽ hoc modo:ap paratus : uerisimile.n.eſt feciſſe aliquẽ quod ante efficiẽdũ para/ uit:colloq̃a.fieri enim potuit:ut amauerit qui ſæpe fuerit collo/ cutus.Locus uelut cũ ad aliq̃d fa ciẽdũ opportunus locus eligiť: cõſtitutũ cõuiuiũ uelut ſi q̃s ĩ eo aliq̃d feciſſe arguať capiaturqꝫ fa cti cõiectura ex eo ĩpo qd ſit cõ/ ſtitutũ conuiuiũ.hæc ante rẽ:cũ re aũt pedũ ſtrepitu ſi dep̄hẽſus fuerit:uel ſi fuiſſe adulter in cu/ biculo ex umbra corporis oſten dať:poſt rẽ ſi quas conſciẽtiæ ia ctet maculas pallor rubor tituba tioqꝫ crimẽ ꝓdiderit:reſtinctus ignis uelut ſi clã factũ aliq̃d exrĩ cto igni uelimus oſtẽdere ut tu/ tius in tenebris quiduis cõmit/ tereť.Itẽ gladius cruentus pactũ iam facinus oſtẽdit.hæc oĩa poſt rẽ facto etiã intelliguntť annexa.

Deĩceps eſt locus dialecticoꝝ ꝓprius ex cõſequẽtibus & ante/ cedẽtibꝫ & repugnãtibus. nã cõ/ iũcta de q̃bus paulo ante dictũ ẽ

cauſas quæ uerſanť in iudiciis ualet cum quæritur quid aut ſit:aut euenerit:aut futurum ſit:aut quid omnino fieri poſſit.Ac loci qui/ dem ipſius forma talis eſt.Admonet autem hic locus ut quæratur quid ante rem:quid cum re:quid poſt rem euenerit.Nihil hoc ad ius ad Ciceronem inquiebat gallus noſter ſi quis ad eum quid tale retulerat ut de facto quæreretur.Tu tamẽ patiere nullum a me ar/ tis ĩſtitutæ locum præteriri:ne ſi nihil niſi quod ad te pertineat:ſcri bendum putarim:nimium te amare uidear.Eſt igiť magna ex par te locus hic oratorius:non modo non iuriſconſultorum:ſed ne phi/ loſophorum quidem.Ante rem enim quæruntur quæ talia ſunt ap paratus.colloquia:locus:conſtitutum conuiuium.Cum re autẽ pe dum crepitus:ſtrepitus hominum:corpoꝝ umbræ:& ſi quid eiuſ/ modi.At poſt rem:pallor:rubor:titubatio:& ſi qua alia ſigna con/ turbationis & conſciẽtiæ.ꝑterea reſtinctus ignis:gladius cruen/ tus:cæteraqꝫ quæ ſuſpitionem facti poſſunt mouere.Deĩceps eſt lo cus dialecticorũ proprius ex conſequentibus & antecedentibus & repugnantibus.nam cõiuncta:de quibus paulo ante dictũ eſt:non ſemper eueniũt:conſequẽtia autem ſemper.Ea enim dico cõſequẽ/ tia:quæ rem neceſſario conſequuntur.Itẽqꝫ & antecedẽtia & repu/ gnantia quicquid enim ſequitur quãqꝫ rẽ id cohæret cũ re neceſſa rio:& quicquid repugnat:id eiuſmodi eſt ut cohærere nũq̃ poſſit.

nõ ſemp eueniũt:cõſequẽtia aũt ſemp:ea.n.dico cõſequẽtia:quæ rẽ neceſſario cõſequunť.Itẽqꝫ & antecedẽtia & repugnãtia:quicquid.n.ſequitur quãqꝫ rem id cohæret cũ re neceſſario:& quicquid repugnat id eiuſmodi eſt ut cohærere nunq̃ poſſit.De antecedẽtibus cõſequẽtibus & repugnãtibꝫ Cicero tradituras exẽpla eſt:at cum unus hoꝝ oĩum ſit locus in tria uelut mẽbra diuiſus eſt .huius nomẽ Cicero nõ poſuit .multi cõditionalẽ uocauerũt: antecedens igitur eſt quo poſito aliud cõſequatur neceſſe eſt.Cõſequens eſt alicuius quod eſſe neceſſe ſit ſi illud cuius eſt cõſequens præceſſiſſe cõſtiterit.Repugnãs eſt quod ſimul cum ea re cui repugnat eſſe nõ poteſt:ſciẽdũ utiqꝫ primo eſt unum locũ a conſequentibus & antecedẽtibus & repugnãtibus:quoniã eiuſdem intelligẽtiæ eſt tam cõſentanea noſce q̃ eidem rei cui cõſentanea ea cognoſcimus noſſe diſſidẽtia.Conſentaneoꝝ duæ ſunt par tes antecedens una altera cõſequẽs:rurſus unum illud idem eſt ubi altero præcedente alteꝝ ſequi neceſſe ſit.Re pugnantium ſimiliter tam&ſi duæ ſunt partes:unũ tamen eſt utriſqꝫ uocabulũ:utraqꝫ enim repugnãtia nomi nantur.quocirca cum non fieri poſſit ut antecedens aliquod ĩtelligatur niſi in eodẽ quid ſit cõſequens conſide/ retur eodẽqꝫ modo.nec conſequens niſi quid præcedat apparuerit.Item repugnãs aliquid intelligere niſi intelli/ gať cui repugnet:& quoniã eadẽ ratio põt qd antecedat & ſequať qdqꝫ repugnet diſcernere recte unus eſt locus a Cicerone ĩ tres diuiſus partes. Sed dicet hic aliq̃s.qd eſt igiť cur alios ex ſimilitudine differẽtia & cõtrario locos ſupra cõpræhẽdit Cicero cum ſecundũ ꝓpoſitã rationẽ unus eſſe debuerit locus?reſpondendũ non eodẽ modo ſibi antecedẽtia conſequẽtia & repugnãtia cõſentire quo modo ea quæ ſimilia differẽtia & contraria dicunť.In his.n.una tantũ qualitas ĩueniť & ſecundũ eã qualitatẽ ſimilia differẽtiaqꝫ & cõtraria ſe reſpiciũt.In antecedẽti/ bus aũt & conſequẽtibus nõ qualitatis ſimilitudo:ſed q̃dã naturæ cõſenſus eſt ſicut & in cõtrariis:q̃d exẽplis po ſterius liq̃bit.Cõditionalis orõ eſt quæ cũ cõditiõe ꝓnũciať ut cũ dicimus ſi dies eſt,lucet.Cur ergo hũc locũ cõ ditionalẽ dixerimus poſterius ab exẽplis apparebit:ſed quoniã nullius facultatis alterius eſt qd quãqꝫ rẽ cõſequã tur uel id cuiqꝫ repugnet iſpicere niſi dialecticæ artis quæ huius rei maxime ꝓfiteť peritiã hãc ob cauſam locum dialecticoꝝ hũc eſſe ait Cicero:differre exĩde locũ ab adiũctis a loco qui ab antecedẽtibus & cõſequẽtibus eſt qd adiũcta ꝓdere ſeſe atqꝫ oſtẽtare poſſunt:fidẽ uero neceſſariã ꝓrſus facere non queũt:ueluti ĩceſſum pedũ crepi/ tus:ſæpe.n.ita incedit ut nullus pedis crepitus audiať:& ſæpe pedum crepitus eſt ubi nullus eſt inceſſus:itaqꝫ ab adiunctis argumenta plæꝝqꝫ nos deficiũt:antecedentia uero & conſequentia repugnantiaqꝫ nunq̃.omne enim

quicquid in rerum natura eſt habet quod ſe aut natura ſequatur aut antecedat: eſt etiam a quo naturæ diuerſitate diſſideat uelut animal ſequitur quidem hominem: præcedit uero ſubſtantiam: dicimus enim ſi homo eſt animal eſt: ſubſtantia uero præcedit cum præponimus ſi animal eſt ſubſtantia eſt. Repugnat aūt mortuo cum enūciamus ſi animal eſt mortuum eſt: prærerea quæ ſunt adiuncta temporibus diſtributa ſunt ut ante rem cum re poſt rem. quæ uero ſunt antecedentia & conſequentia & repugnantia in quo tempore ſint nihil refert. præterea quæ antecedentia ſunt & conſequentia relinquere ſe & ſeparari non queunt. idē de repugnantibus intelligendū: neceſſario enim ſibi nectuntur. adiuncta autem nihil habent neceſſitatis quo minus ſeparentur. nec cum quoq̄ alioꝝ locoꝝ hic communis eſſe poteſt. Si quidem locus qui a toto eſt a ſubſtantia trahitur. a partibus uero a rei compoſitiōe: nā ĩ ſimplicibus terminis tale argumentū non poteſt inueniri a nota ab interpretatione a coniugatis ab eo quod ex eodem utrūqꝫ deducit: a genere: a continenti: a forma ab eo quod continetur: a differentia. ab eo quod diſcrepat a ſimilibus ab eadem qualitate a differētibus: a diuerſa qualitate:

Cum tripartito igitur diſtribuatur locus hic: in conſequutionē: antecesſionē: repugnantiā. Reperiendi argumenti locus eſt ſimplex: tractādi triplex. Nam quid ītereſt cum hoc ſumpſeris pecuniā numeratā mulieri deberi: cui ſit omne argentū legatū: utrū hoc modo cōcludas argumentum. Si pecunia ſignata argētum eſt: legata eſt mulieri. Eſt autem pecunia ſignata argētum: legata igitur. An illo modo ſi numerata pecunia non eſt legata: non eſt numerata pecunia argētum: eſt autem numerata pecunia argentū. legata igitͤ eſt.

a cōtrariis ab eis quæ longe a ſe diuerſa ſunt a cauſis efficiēdi: ab effectis ab his quæ uim alterius ut ita loquar efficientiæ ſuſceperūt ab adiunctis a uicinitate naturæ a cōparatione maioꝝ pariū uel minoꝝ a relatione ad æqualē uel īæqualē quantitatē: ab antecedētibus aūt longe aliter: conſtat enim in eo quod ſi poſitū quid fuerit aliud quiddam oīno fuerit quod conſequens appellatͬ. Repugnantiū uero non modo quod neqꝫ ſequi neqꝫ antecedere poſſit ueꝝ: quod ne ſimul quidem eſſe poſſit quæ omnia ut diximus in conditione ſunt. q̄obrem unus locus recte conditionalis eſt appellatus. Cum tripartito igitur diſtribuatur locus in conſecutionem. anteceſſionem: repugnantiā. reperiendi argumenti locus eſt ſimplex: tractandi triplex: nam quid itereſt cum hoc ſumpſeris pecuniā numeratā mulieri deberi cum ſit omne argentū legatum utꝝ hoc modo includas argumntū. ſi pecunia ſignata argentū eſt legata eſt mulieri: eſt aūt pecunia ſignata argentū. legata igitͬ eſt: an illo modo. ſi numerata pecūia nō eſt legata nō eſt numerata pecunia argentū: eſt aūt numerata pecunia argentū. legata igitͬ eſt: an illo modo. nō & legatū argentū eſt: & nō eſt legata numerata pecunia legatū argentū. legata igitur numerata pecunia eſt. Cum ꝓpoſuerit locos in cōſecutione: anteceſſione: & repugnātia poſitos: reperiendi quidē argumenti ſimplicē eſſe ītellectū: tractandi autem triplicē adiecit. nam quid itereſt cum hoc ſumpſeris ad demonſtrandū pecuniam numeratā mulieri deberi cui ſit argentū omne legatū utꝝ id ab antecedētibus an a conſequētibus an a repugnantibus ꝓbes: nam eadē concluſio colligitur. & argumentationū diuerſitas nō in re: ſed in antecedentiū & cōſequentiū: & repugnantium tractatu eſt conſtituta. Ponamus igitur. aliquis teſtamento omne ſuum argentum mulieri legauerit: quæraturqꝫ an numerata quoqꝫ pecunia mulieri legata ſit: concedatur numeratam pecuniam argētum appellari. argentum igitur in primo modo ex antecedentibus tali ratione contexitur. Proponimus enim ſi pecunia ſignata numerataqꝫ argentum eſt eadē pecunia ſignata atqꝫ numerata legata mulieri eſt. hic præcedit numeratam atqꝫ ſignatam pecuniam argentum eſſe: ſequitur legatā eſſe mulieri. Id igitur quod præceſſit aſſumimus dicentes: at eſt ſignata ac numerata pecunia argentum. concludimus numeratam ſignatamqꝫ pecuniam mulieri eſſe legatam: eritqꝫ totius argumentationis hic contextus: ſi pecunia ſignata numerataqꝫ argētum eſt legata mulieri eſt. at eſt pecunia ſignata numerataqꝫ argentum. igitur legata mulieri eſt. Cum igitur ab antecedētibus a cōſequentibus & repugnantibus omnis argumentatio conditionalis ſit. ab antecedentibus autem quotiens enunciata conditionali propoſitione ſumitur id quod anteceſſit ut id quod ſequitur inferatur non eſt quod quiſquā dubitet hanc argumentationem ab antecedentibus eſſe deductam. An illo modo ſi numerata pecunia nō eſt legata: non eſt numerata pecunia argentum: eſt autem numerata pecunia argētum. legata igitur eſt: a conſequētibus hoc modo. ſi numerata pecunia non eſt legata mulieri cum ſit argentum omne legatum ſequitur numeratam pecuniam argentum non eſſe: ſi igitur id quod eſt poſterius auferamus ideſt numeratam pecuniam nō eſſe argentum dicemus: atqui eſt numerata pecunia argentum. affirmatio nāqꝫ tollit negationem: ſequitur igitͬ ut pars præcedens auferatur ea quæ erat non eſſe legatam mulieri pecuniam numeratam cum argentū ei omne fuiſſet legatū: ſed cum ſit negatio affirmatione tollitur dicimuſqꝫ concludentes. eſt igitur numerata pecunia mulieri legata cum ſit argentū omne legatū: eritqꝫ hoc modo explicata argumentatio. ſi non eſt mulieri legata pecunia numerata cum ei ſit argentum omne legatum non eſt argentum numerata pecunia: at eſt argentum numerata pecunia. legata eſt ergo mulieri numerata pecunia cum ei fuerit argentum omne legatum: ſed quod breuitatis cauſa præterit id eſt illam partem propoſitionis quæ eſt cum ſit argentum omne legatum mulieri: nos ut id fieret apertius ſubiunximus. A conſequenti igitur fit argumentatio quotiens conditione poſita id quod ſequitͬ aufert aſſumptio ut id quod præceſſerat interimatͬ. uelut ſi dicas. ſi homo Cicero eſt animal eſt. antecedit homo ſequitur animal. Si igitur ex conſequenti facere argumentum uelim dicam: atqui nō eſt animal ſequitur ne hominem quidem eſſe: ſed id perſpicue falſum eſt. eſſe. n. hominem conſtat: falſum eſt igitur animal nō eſſe: nec tamen miretur quiſq̄ quod in hoc exēplo a cōſequētibus per negationē facta fuerit aſſumptio: & per negationem rurſus illata cōcluſio: in exēplo autem Ciceronis & aſſumptio & cōcluſio per affirmationem facta ſit: ſi quidem

huius rei ratio in promptu eſt.nam cum in poſito nunc exemplo prima propoſitio ex affirmatione cōſtructa ſit & in arguēdi a cōſequentibus modo aſſumptio id quod ſequit̃ ſemper auferat interimatq; id quod præcedit neceſſariū fuit duplicē affirmationē gemina negatione auferre:uelut hoc modo.ſi dies eſt lux eſt.utræq; affirmationes ſunt tā id quod antecedit q̃ quod ſequit̃:ut igit̃ poſterior pars.i.lux eſt quæ affirmatio eſt interimat̃ negāda eſt:dicā igit̃ atqui nō eſt lux:quo fit ut præcedentē quoq; partē.i.dies eſt quā affirmationē eſſe manifeſtū eſt negatione tollamus cōcludemus.dies igit̃ nō eſt.In Ciceronis aūt exēplo utraq; pars cōditionalis ꝑpoſitiōis negationibus enūciata eſt quæ in aſſumptione & concluſione non aliis q̃ affirmantibus orōnibus auferri poſſunt.Eſt.n.

An illo modo nō & legatū argentū eſt:& nō eſt legata numerata pecunia:legatū aūt argentū eſt:legata igit̃ numerata pecunia eſt.Appellāt aūt dialectici eam cōcluſionē argumenti in qua cū primum aſſumpſeris conſequit̃ id quod annexum eſt primum cōcluſionis

Ciceronis exemplū hoc:ſi legata non eſt mulieri numerata pecunia nō eſt numerata pecunia argētū.uides ut ſit utraq; negatio:nā & nō eē legatā mulieri numeratā pecuniā:& nō eſſe numeratā pecuniā argētū utræq; in negatiōe ſunt demerſæ:quocirca ſi auferēda ē p aſſūptionē illius cōpoſitæ ꝑpōnis pars cōſequēs ut ī argumētatiōe quæ ſit a cōſequēti fieri oportet:quoniā negatio eſt:dicit.n.nō eē numeratā pecuniā argētū & ſi p cōcluſionē auferēda ē pars ꝓcedēs ut ī tali argumētatiōe fieri neceſſe eſt cū ſit & ipa ī negatiōe occupata.dicit.n.nō eē legatā mulieri pecuniā numeratā affirmationibus ſuetūt efferēda hoc modo:atqui numerata pecunia argentū eſt:ergo legata eſt mulieri numerata pecunia:ſed ſi qs ſtatim mihi occurrat exēplo Ciceronis ſupra poſito cū locoꝝ exēpla decurrebat:ac q̃ſi aliā a cōſequēti argumētationū formā uelit iactare nihil agit.oſtēdimus.n.ſupra ab antecedēti nō a cōſequēti exēplū illud eſſe qđ nūc hoc eiuſdē exēplo manifeſtū ē:& nos quonā pacto dicēdū fuiſſet ibidē mōſtrauimus. An illo mō.nō & legatū argētū ē:& nō ē legata numerata pecunia legatū argētū.legata igr̃ numerata pecunia eſt:tertius modus a repugnātibꝫ nō legatū ē argētū:& nō ē legata mulieri numerata pecunia.hic nāq; cōſeqns erat ſi argētū eēt oē legatū pecuniā quoq; numeratā fuiſſe legatā:ut igr̃ fieret repugnās huic cōſequētiæ iterpoſita negatio eſt dictūq; ſi argētū omne eſſet legatū numeratā pecuniam nō eē legatam.quod quia repugnat & falſum eſt ad ueritatem alia negatione reducitur ſic.nō ſi legatum argentum eſt non eſt legata numerata pecunia.ut et affirmationi conueniat quæ dicit ſi legatum argentum eſt legatam eſſe pecuniam numeratam:aſſumimus igitur huic propoſitioni argentum omne eſſe legatum & conſequitur omnem numeratam pecuniam mulieri eſſe legatam ut ſit forma argumentationis hæc non ſi legatum argentum eſt non eſt legata numerata pecunia:atqui legatum argentum eſt legata igitur numerata pecunia:ſed Marcus Tullius propoſitionem ita formauit.non & legatū argentum eſt & non eſt legata numerata pecunia:ſed idcirco cauſalem coniunctionem appoſuimus eam quæ eſt ſi ut ex quo eſſet genere talis propoſitio monſtraremus.nanque ex connexo negatione addita fit repugnans.cōnexum uero nullum æque ut ſi coniunctio poſſit oſtendere licet idem efficiat etiam copulatiua coniunctio:nā quæ connexa ſunt etiam coniuncta eſſe intelliguntur.In omnibus igitur illud eſt approbatum pecuniam numeratam mulieri deberi cum ſit argentum omne legatum:ſed ex ſupra memoratis propoſitionibus modo quidem quod antecedebat aſſumpſimus modo uero quod conſequebatur:nunc autem id quod repugnabat ſiquidem a repugnantibus argumentationem ita faciemus non ſi homo Cicero eſt animal non eſt:repugnat enim eſſe hominē & animal non eſſe.hic ſi aſſumamus eſſe hominem animal quoque eſſe recte cōcludimus hoc modo:atqui homo eſt animal igitur eſt:atque hic quidem modus ex ea propoſitione connexa conuerſus eſt quæ ex duabus iuncta eſt affirmatiuis quæ dicit:ſi Cicero homo eſt animal eſt.His igit̃ tribus modis Cicero qui homo eſſet animal quoque eſſe monſtratus eſt.nunc quidem id quod antecedit aſſumentes ideſt eſſe hominem.nunc uero id quod cōſequitur in aſſumptione denegantes ideſt non eſſe animal.nunc autem repugnantiam denegantes eorum quæ ſibi ſunt conſequentia poſito quod præcedebat id quod ſequebatur intulimus.ſed ad Ciceronis exempla reſpiciens minus cautus fortaſſe aliquis eūdem locum eſſe arbitrabitur a genere quem ab antecedentibus conſequētibus & repugnantibus eſſe diximus illo falſus errore quod in utriſque locis Cicero eodem utitur exemplo hoc eſt argenti & numeratæ pecuniæ:ſed accuratius intuenti in eiſdem rebus diuerſa argumentationum tractatio eſſe uidebitur:quippe quod aliud eſt dicere cum argenti ſpecies ſit numerata pecunia ſi genus legatum ſit & ſpeciem eſſe legatam:quoniam nunquam ſpecies a genere ſeparatur:aliud eſt in conditione enunciationem proponere & eiuſdem partibus aſſumendis argumentationem uaria ratiocinatione formare ut iādudum monſtrauimus:nam neque dies lucis neque lux diei ſpecies aut genus eſt.ex his tamen etiam argumenta ſumpſimus ab antecedentibus conſequentibus & repugnantibus.In his ergo conſideratur tantum ut poſito altero alteꝝ neceſſaria ratione ſubſequitur.Differunt igitur loci a genere uel ſpecie ab eo loco qui in cōditione eſt cōſtitutus:quoniam illi ex uniuerſalitatis:ac partis ratione dicuntur:hic autem in cōſequentiæ & repugnantiæ ordine tractat̃:nihil enim prohibet eandem rem diuerſa cōſideratione diuerſam nobis poſſe arguendi ſuppeditare materiam.

Appellāt dialectici eam concluſionem argumēti in qua cum primum aſſumpſeris conſequitur id quod annexum eſt.primum concluſionis modū.ſeptem modos hypotheticos hoc eſt conditionales enumeraturus Cicero ait cum in connexis propoſitionibus id quod eſt primum aſſumit̃ ut oſtēdatur ſecundum primū a dialecticis modū uocari hoc modo.ſi hoc eſt illud eſt:quod dicit̃ hoc primum eſt:quod uero illud ſecūdum:aſſumit̃ ergo quod primū eſt:atqui hoc eſt concludit̃ id quod ſecūdum eſt illud igit̃ eſt uelut in his rurſus exemplis.ſi homo eſt animal eſt aſſumit̃:atqui homo eſt concludit̃.animal igitur eſt.nec enim bene aſſumeret̃ atqui aial eſt ut con

modum:cum id quod annexum eſt negaris:ut id quoqꝫ cui fuerit anoexum negandum ſit.Secundus is appellatur concludendi modus:cum autem aliqua coniuncta negaris & ex his unum aut plura ſumpſeris.ut quod relinquitur tollendum ſit.Is tertius appellať conclusionis modus.Ex hoc illa rhetoꝝ ex contrariis concluſa quæ ipſi ενθυμηματα appellant:non quod non omnis ſenteotia ενθυμημα nõ proprio nomine dicatur:ſed ut Homerus propter excellentiam commune poetarum nomen efficit apud græcos ſuum ſic cum omnis ſententia dicatur enthymema.quia uidetur ea quæ ex contrariis conficiatur acutiſſima ſola proprie nomen cõmune poſſedit:eius generis hæc ſunt:hunc metuere:alterum in metu non ponere.eam quã nihil accuſas dãnas.bene quã meritã autumas male mereri:id quod ſcis prodeſt nihil id quod neſciis obeſt:hoc diſſerẽdi genus attingit omnino ueſtras quoque in reſpondendo diſputationes:ſed philoſophorum magis quibus eſt cum oratoribus illa ex repugnantibus ſententiis communis concluſio quæ a dialecticis tertius modus:a rhetoribus enthymema nuncupatur. Reliqui

cluderetur.homo igitur eſt.inueniuntur tamen in quibus æquo modo ualet aſſumptio ſiue præcedat ſiue ſubſequať ut in homine atqꝫ riſibili.ut ſi homo eſt riſibile eſt.atqui homo eſt.riſibile igiť eſt.uel atqui riſibilis eſt homo igiť eſt:ſed in hoc eſt in cauſa quod homo atqꝫ riſibile æqui ſunt termini:atqꝫ idcirco uno poſito alteꝝ ſequi neceſſe eſt:ſed quia hoc raro contingit dicimus uniuerſale eſſe ut aſſumpto priore quod ſequiť concludať. Cũ id quod annexum eſt negaris ut id quoqꝫ cui fuerit annexum negandum ſit ſecundus is appellať modus concludendi:ſecundum uero modum Cicero dicit eſſe ex cõnexis propoſitionibus textum.in quo ſi ſecundum negať ſequiť ut id etiam quod primum eſt tollať hoc modo:ſi homo eſt animal eſt:animal autẽ non eſt.homo igiť nõ eſt.nã ſi neges ſumendi quod antecedit nõ erit ꝑpetuo ueꝝ ut dicas atqui homo nõ eſt.nõ igitur aĩal eſt.ſed Cicero ita dicit cũ id quod annexum eſt negaris ut id quoqꝫ cui fuerit annexũ negãdũ ſit.ſecũdus is appellať modus cõcludẽdi quaſi hic locus ex ꝓpoſitione cõditionali.i.hypothetica affirmatiuis ſemper iũcta partibus itelligať:quod minime ueꝝ eſt.emendatius itaqꝫ dici cenſuerim.Cum eius quod annexũ eſt cõſequẽs perimiť perimi quoqꝫ quod illi annexũ antecedat.idqꝫ ſecundũ concluſionis modũ uocari ut ſi affirmatiuum eſt quod annexũ eſt negatiõe perimitur.uelut ſi homo eſt animal eſt:atqui animal nõ eſt.nõ igiť homo erit.ſi uero negatiuũ affirmatione tolliť ut ſi nox nõ eſt dies eſt:ſed dies nõ eſt nox igiť eſt. Cũ aũt aliqua cõiũcta negaris & his unũ aut plura ſumpſeris ut qđ relinquiť tollendũ ſit is tertius appellatur cõcluſionis modus.tertiũ uero modũ ait eſſe Cicero cum ea quæ coniũcta ſunt abnegãtur:& his alia negatio rurſus adiũgiť:ut quia aĩal homini cõiunctũ eſt ita dicamus non & homo & nõ animal eſt.atqꝫ ex his unũ poniť ut quod relinquiť auferať hoc modo.ponamus eſſe hominẽ dicentes atqui homo eſt.quod ergo relinqtur nõ eſt aĩal auferť atqꝫ cõcludiť animal igiť eſt. Ex hoc illa rhetoꝝ:ex cõtrariis cõcluſa quæ ipſi ενθυμηματα appellãt nõ quod non oĩs ſentẽtia ενθυμημα dicať:ſed ut Homerus ꝓpter excellentiã cõmune poetaꝝ nomẽ efficit apud græcos ſuũ ſic cum oĩs ſentẽtia enthymema dicatur quia uideť ea quæ ex cõtrariis cõficiať acutiſſima ſola ꝓprie nomẽ cõmune poſſedit:eius generis hæc ſunt hũc metuere alteꝝ in metu nõ ponere.eam quã nihil accuſas dãnas:bene quã meritã eſſe æſtimas male mereri.Id quod ſcis ꝓdeſt nihil id quod neſcis obeſt.hoc diſſerẽdi genus attingit oĩno ueſtras quoqꝫ in reſpõdendo diſputationes:ſed philoſophoꝝ magis quibus eſt cum oratoribus illa ex repugnãtibus ſentẽtiis cõmunis cõcluſio quæ a dialecticis tertius modus:a rhetoribus enthymema nũcupať.ex his naſci dicit enthymemata ex cõtrariis cõcluſa quibus plurimũ rhetores uti ſolẽt:atqꝫ hæc enthymemata dicũt nõ quin oĩs ſentẽtia animiqꝫ cõceptio enthymema nõ poſſit appellari:enthymema.n.quod ab aliis cõmentũ:ab aliis cõmentatio uerbũ uerbo reddẽtibus trãſferť mentis conceptio quæ oĩbus conuenit inuẽtionibus noĩatur:ſed illæ inuẽtiones quæ breuiter ex contrariis colligũtur maxime acutæ ſunt.hinc quia excellũt ſpecie inſpectionis cõmune enthymematis nomẽ ꝓprium ſibi effecere.a rhetoribus enim quaſi ꝓprio nomine enthymemata ſunt dicta:ſicut cum Homeꝝ græci aliquid dixiſſe uolũt intelligi ita loquũtur ut dicãt poeta hoc dicit:nec alius ab Homero intelligiť:licet cõmune ſit omnibus hoc poetæ nomẽ uatibus:excellẽtia enim cõmune nomẽ ſibi proprium uẽdicauit.Fiũt autem hæc enthymemata ex cõtrariis hoc modo.hoc metuere alteꝝ in metu non ponere:uelut ſi de Lẽtulo:Cæthego:Cãtilina & cæteris dicať paucos ciues interfici:metuis ne reſpublica intereat nihil laboras.Connexum quippe eſt ut quicũqꝫ nolit interire paucos ciues rempublicam multo magis nolit extingui.quibus cum interponitur negatio ſit ex repugnãtibus argumentum:ſed hoc breuiter nimium rettulit Cicero.nos uero ſyllogiſmũ ex hoc texamus hoc eſt a repugnantibus:unde enthymema naſci doceamus.ſit connexum ſi quis metuit ciues paucos interfici is metuit interire rẽpublicam.interponatur negatio hoc modo.ſi quis metuit ciues paucos interfici is nõ metuit interire rem publicam.præponatur ipſi propoſitioni altera negatio ut ſit.non ſi quis metuit ciues paucos interfici non metuit interire rempublicam.quæ duæ negationes uni affirmationi pares ſunt quæ dicit ſi quis metuit hoc metuit illud.cuius aſſumptio eſt.at metuit hoc.concluſio ſequitur metuit igitur illud.quæ perinde ualet ac ſi negando interrogaretur ita.hoc metuis:illud non metuis?ſed quia non totus in his argumẽtationibus ponitur ſyllogiſmus:ſed propoſitio cuius aſſumptio & concluſio notæ ſunt hac de cauſa enthymema dicitur quaſi breuis animi conceptio & in cæteris exẽplis idem eſt diſſerendi modus.his adiicit eã quã nihil accuſas dãnas huius enthymematis

.ſyllogiſmus erit non ſi nihil accuſas damnas: ſed nihil accuſas.non dãnas igitur.deſcendit autẽ hoc argumentũ ex ea propoſitione connexa quæ ex duabus negatiuis componitur ita. ſi nihil accuſas non damnas. poſteriori parte detracta negatio eſt:& tota eſt propoſitio denegata hoc modo.non ſi nihil accuſas damnas. ex ea factum ẽ argumentũ quod ex iterrogatione effici poterit enthymema hoc. quã nihil accuſas damnas. bene quã meritã eẽ autumas male mereri: huius quoqꝫ enthymematis hæc collectio eſt.nõ & bene quã meritã eſſe autumas male mereri: atqui bene meritã eſſe autumas: non male igit̃ mereri.quod enthymema ex ea ꝓpoſitione cõnexa perficitur quæ conſtat ex affirmatione:& negatione hoc modo: ſi bene meritam eſſe autumas male mereri cuius ex

dialecticorum modi plures ſunt qui ex diſiunctionibus conſtant aut hoc: aut illud: hoc autem non.igitur illud. Itemqꝫ aut hoc aut illud: non autem hoc.illud igitur.quæ concluſiones idcirco ratæ sũt quod in diſiunctione plus uno uerum eſſe non poteſt: Atqꝫ ex his concluſionibus quas ſupra ſcripſi: prior quartus: poſterior quitus a dialecticis modus appellatur. Deinde addũt cõiunctionũ negantiam ſic.nõ & hoc: & illud.hoc aũt non.igit̃ illud.hic modus eſt ſextus. Septimus aũt.nõ & hoc: & illud: nõ aũt hoc.illud igitur. Ex his modis cõiũctões inumerabiles naſcunt̃ i quo ẽ fere tota dialectica .ed ne hæ quidem quas expoſui ad hanc iſtitutionem neceſſariæ

poſteriore parte dempta negatione totaque propoſitione abnegata fiet propoſitio. non ſi bene meritam eſſe autumas male mereri. quod in interrogationem deductum enthymema efficit. bene quam meritam eſſe autumas male mereri? idque απο/κοινου enunciatum eſſe eſt accipiendum: ut ita ſubaudiatur autumas perinde ac ſi ſit bis prolatum. Item id quod ſcis prodeſt nihil id quod neſcis obeſt: hoc quoqꝫ enthymema tali nectitur ſyllogiſmo: non ſi id quod ſcis prodeſt: & id quod neſcis nõ obẽ. atq id quod ſcis ꝓdeſt.obeſt igr̃ qđ neſcis. Hoc argumẽtũ ex ea ꝓpoſitione textũ ẽ: quæ duabus affirmatiõibꝫ iũcta accepit mediam negationem: & prior denegata eſt quod per interrogationem fit enthymema hoc modo id quod ſcis prodeſt nihil id quod neſcis obeſt: omniũ autẽ quæ ſuperius poſita ſunt exempla ſenſus eſt: quã quiſquam non accuſat eam damnare recte non poſſe: & eam quam bene meritam eſſe autumat male eandem mereri æſtimare turpe eſſe: & ſi id quod ſcit unuſquiſqꝫ in cauſa proderit oberit id quod contrarium eſt illi hoc ẽ quod neſcit: hunc uero locum cõmunem eſſe oratoribus ac philoſophis dicit: ſed apud illos tertium modum apud rhetores autem enthymema nuncupari. Reliqui dialecticorum modi.plures ſunt qui ex diſiunctionibus conſtant aut hoc: aut illud.hoc autem nõ.igitur illud: itemqꝫ aut hoc aut illud.non autem hoc. illud igitur quæ concluſiones idcirco ratæ ſunt quod in diſiunctione plus uno uerũ eſſe non poteſt.atque ex his concluſionibus quas ſupra ſcripſi prior quartus: poſterior quintus a dialecticis modus appellatur: deinde addunt coniunctionum negantiam ſic.non & hoc & illud.hoc autem non: non igitur illud.hic modus eſt ſextus: ſeptimus autem.non & hoc & illud: non autem hoc: illud igitur. ex his modis concluſiones innumerabiles naſcũtur i quo. eſt fere tota dialectica: ſed ne hæ quidem quas expoſui ad hanc inſtitutionem neceſſariæ. Reliqui inquit modi plures ſunt. Cum enim tres ſupra modos enumerauerit adiũcturus quatuor plures dixit. Hi autem ſunt in diſiunctionibus conſtituti hoc modo. aut hoc aut illud.hoc autem non.igitur illud.qui ẽ quartus modus: ita aut dies eſt: aut nox eſt.dies autem eſt: nõ igr̃ nox eſt: & ſemꝑ quod Cicero ait.hoc antecedens ſpectat.quod uero ait illud cõſequens ſiue in cõnexis propoſitionibus ſiue diſiunctus. Item aut hoc aut illud.nõ autem hoc.illud igit̃: hic quintus eſt modus ut exemplo ſit manifeſtus.aut dies eſt aut nox eſt: non autem dies eſt nox igitur eſt.quarum quattuor plures dixit. Hi autem ſunt in diſiũctionibus cõſtituti hoc modo: aut hoc aut illud hoc autẽ nõ igitur illud qui eſt quartus modus: ita aut dies eſt: aut nox eſt dies autem eſt.non igitur nox ẽ. & ſemꝑ quod Cicero ait.hoc antecedens ſpectat.quod uero ait.illud cõſequens: ſiue in cõnexis ꝓpoſitionibus ſiue diſiunctis. itẽ aut hoc aut illud non autem hoc illud igitur.hic quintus eſt modus ut exemplo ſit manifeſtus aut dies eſt. aut nox eſt.nõ aũt dies eſt nox igit̃ eſt.quarũ concluſionũ neceſſitatem ex eo dicit euenire: quia quæ in diſiũctione ſunt poſita medium nõ admittũt.ut aliquid præter ea q̃ poſita ſunt eſſe poſſit: atqꝫ ideo uno ſublato alterũ eſſe: unoqꝫ poſito alterũ eſſe concludit̃.ſi autem ſit mediũ eorum utrũlibet q̃ poſita ſunt nec uera propoſitio eſt: nec rata concluſio uelut in his: aut albũ: aut nigrũ eſt id falſum eſſe poterit poteſt ſi quidem præterea eſſe rubrũ.uel quiuis alius color. Item ſi ponamus eſſe albũ uel auferamus nõ neceſſe erit nigrũ eſſe uel non eſſe. ſubiungit cicero at aũt coniunctionũ negantiũ in diſiũctiuis propoſitionibus hoc modo: non & hoc: & illud.hoc autem nõ igit̃ illud id eſt nõ & nox: & dies eſt.nox aũt ẽ.non igitur dies eſt: & hic ſextus eſt modus ſane ſextus ac ſeptimus modus ex q̃rti & q̄nti modi diſiunctiua ꝓpoſitione deducunt̃ una tantũ negatione adiecta: & diſiũctiua dempta coniunctione additaqꝫ copulatiua: ut in ſupiore patuit exẽplo.ſeptimus igit̃ modus eſt ex eadem deſcendẽs ꝓpoſitione hoc modo non & hoc & illud.non autem hoc illud igit̃.uelut ſi dicamus non eſt nox. & dies eſt nõ autem nox eſt dies igitur eſt. quilibet autem hoꝝ modus infinitis põt accõmodari cõcluſionibus: & in his inquit tota fere dialectica: ſed ad topices ſcientiæ locos tres primi modi ſunt neceſſarii qui anteceſſionem cõſecutionem.& repugnantiã tenent reliqui perficiendæ potius huius rei gratia quam quod ad hanc iſtitutionem attinerent adiecti ſunt.ut autem cuncta: quæ de hoc conditionali loco diximus breuiter colligantur ac ne tantæ rei quod neceſſarium eſt deſit: quod cõſulto ſupra prætermiſimus cũ id cicero non poſuerit nunc adiiciat̃: primus modus eſt quotiens in cõnexa ꝓpoſitione primum in ꝓpoſitione locat̃ aſſumit̃: ut quod cõſequat̃ ex duabus conſtet affirmationibus hoc modo ſi dies eſt lux eſt atqui dies eſt lux igitur ẽ.ex duabus negationibus ſi lux

non eſt dies non eſt:ſed lux non eſt dies igitur non eſt.ex affirmatione & negatione ſi dies eſt nox non ẽ ſed dies eſt nox igit̃ nõ eſt.ex negatõe & affirmatione ſi nox nõ eſt dies eſt:ſed nox nõ eſt dies igitur eſt. ſecũdus modus eſt quotiens ĩ connexa ꝓpoſitione ſcd̃m aſſumit̃ ut id quod primũ eſt auferat̃.ex duabus affirmationibus hoc modo ſi dies eſt lux eſt ſed lux nõ eſt dies igit̃ non eſt.ex duabus negationibus ſi lux non eſt dies nõ eſt. ſed dies eſt lux igr̃ eſt.ex affirmatione & negatione ſi dies eſt nox non eſt atqui nox eſt. dies igit̃ non eſt.ex negatione: & affirmatione ſi nox non eſt dies eſt ſed dies non eſt nox igit̃ eſt.tertius modus ẽ cũ cõnexæ ꝓpõnis partes ex affirmatiõibus cõiũctæ negatione diuidunt̃ totiq; ꝓpoſitioni rurſus negatio adiũgitur quæ ꝓpoſitio græce υπεραποφατικη appellat̃. aſſumit̃q; qđ prius ẽ in ꝓpõne:ut econtrario cõcludatur ab eo quod in ꝓpoſitiõe ꝓlatũ fuerat hoc mõ non ſi dies eſt lux nõ ẽ.atqui dies ẽ lux igit̃ ẽ.hic ergo poſito qđ p̄cedebat.i.eſſe idem euerſum ẽ: qđ ſequebat̃.i.non eſſe lucẽ qđ negãtiã affirmatio euertat uel cõnexæ ꝓpõnis ex negãtiis iũctæ ſecundæ parti negãtia demit̃ totaq; propoſitio abnegat̃ p̄poſita priori ꝓpoſitionis parti negantia iterimit̃ quod ſubſequit̃ hoc mõ ſit ꝓpoſitio ſi ẽ lux dies non ẽ. fiat repugnãs ita.ſi non ẽ lux ẽ dies huic p̄ponamus negãtiam: ut fiat uera hoc modo nõ ſi lux non ẽ dies ẽ atqui lux non eſt dies igit̃ non eſt.aut ſi connexæ ꝓpoſitionis ex negantia: & affirmatiõe cõpoſitæ: ut ſi dies nõ eſt nox eſt.ſecũdæ parti negatio iungat̃:ut ſi dies nõ ẽ nox nõ eſt ſit repugnãs eaq; porro abneget̃:ut ſit uera hoc mõ nõ ſi dies nõ ẽ nox nõ eſt ponaturq; quod prius ẽ:ut quod ſequit̃ auferat̃ hoc mõ nõ ſi dies nõ eſt nox nõ eſt atqui dies nõ ẽ nox igit̃ eſt.uel ſi in eadem ꝓpõne quæ ex negantia atq; affirmatione copulata eſt q̃ ẽ ſi dies nõ ẽ nox ẽ priori parti negantia ſubtrahat̃ fiet repugnãs hoc modo.ſi dies eſt nox ẽ eaq; de abnegetur ut ſit uera ponaturq; hoc modo nõ ſi dies ẽ nox eſt quod primũ eſt:ut id quod ſequatur auferatur hoc mõ non ſi dies eſt nox eſt atqui dies ẽ nox igitur nõ eſt.uel ſi cõnexæ ꝓpoſitiõis ex affirmatõe & negamtia copulatæ:ut ſi uigilat nõ ſtertit poſteriori parti negatio dematur:ut ſi uigilat ſtertit ſit repugnans totaq; porro abnegetur: ut ſiat uera poſitoq; priore hoc mõ non ſi uigilat ſtertit: id quod ſequitur interimatur hoc mõ non ſi uigilat ſtertit atqui uigilat non ſtertit igr̃.hæc omnia in tertio eẽ modo facile intelliguntur quæ ex repugnantibus fiunt ubi ſemꝑ id quod antecedit ponitur:ut id quod ſequitur auferatur.quartus uero modus eſt cũ in diſiunctiua ꝓpõne primum ponitur:ut auferatur ſecundũ hoc modo.aut dies ẽ aut nox ẽ atqui dies ẽ nox igr̃ non ẽ.quitus modus ẽ quotiens in diſiunctiua ꝓpoſitione aufertur quod prius ẽ ut ponatur ſecundũ hoc mõ aut dies ẽ aut nox ẽ non eſt aũt dies nox igitur ẽ. ſextus modus cũ in his rebus quæ in diſiunctiõem uenire poſſunt.i. cõtrariis uel repugnantibus medietate caẽtibus negatio p̄ponitur:& copulatiuæ cõiunctiones adiũguntur ponturq; quod eſt primũ:ut id qd ſequitur auferatur hoc mõ non ẽ dies:& nox eſt.dies autem eſt.nox igitur non eſt.ſeptimus modus eſt cũ in eadem ꝓpõne aufertur qđ præcedit negatione:ut ponatur id quod ſequitur.hoc modo:non & dies & nox eſt.atqui dies nõ eſt nox igitur eſt. Proximus eſt locus efficientiũ reꝝ quæ cãæ appellãtur: & quæ ſequũtur.poſt eũ locũ qui in cõditione ẽ ſequens ſuit ex cauſis.cũ igitur ariſtoteles q̃ttuor poſuerit cauſas q̃bus omnia fiunt primã quæ mouendi principium ẽ. ſecundã ex qua ſit aliquid quã materiã uocat tertiã rõnem. ac ſpeciẽ qua unũquodq; formatur:q̃rtã finẽ ꝓpter quem unũquodq; efficitur.Cic.pricipalẽ cauſaꝝ diuiſionẽ facit in ea q̃ efficiũt aliq̃d:& ea ſine q̃bus effici neq̃at:ut id qđ efficit ad eam cãm referatur in qua motus principiũ cõſtitutũ eſt:id uero ſine quo non fit aliquid:tum ad intellectum materiæ referatur uel eorum q̃ cõiuncta materiæ efficiẽtis adiuuant facultatẽ:tũ ad reliquas cãs trahatur ut poſt paulũ appebit. eius igr̃ cauſæ q̃ ui ſua id qđ ſub ea ſubiectũ eſt efficit ponit exemplũ:ut ignis accẽdit.nã accẽſiõis ipſius cauſa ignis eſt mouetq; ac ꝑmutat id quod accenditur.eam uero cauſa ſine qua id qđ faciendũ ẽ nequit fieri excẽplo oſtendit inq̃ens: ut ſi q̃s æs cãm ſtatuæ uelit dicere:qđ ſine eo ſtatua eẽ nõ poſſit.eam igitur cãm ſine qua id quod faciendũ ẽ fieri nequit diuidit hoc modo.alia enim eius ſunt q̃eta nihil agẽtia:& ſtolida quodãmõ hæc ſi extrinſecus agendi motus nullus acceſſerit immobilia ſunt: ſunt aũt ut locus tp̃s materia ferramẽta:& cætera generis eiuſdem oẽ enim quod fit fiat in loco neceſſe eſt.locus aũt ip̃e immobilis ẽ ad aliquid efficiendũ tẽpus quoq; actioni ſubiectũ eſt.fit enim ĩ tempore quicq̃d fit. Iteq; materia & inſtrumẽta niſi manu moueantur artificis ip̃a nihil utiq; egerint.eiuſdẽ generis etiã ſunt ſine q̃bus nihil ſit illa q̃ in motu poſita p̄curſionẽ quandam ad efficiendũ ac p̄parationem uident̃ afferre:ut amoris cauſa ẽ cõgreſſio q̃ ab aliquo p̄curri põt:& amor flagitii ex his inq̃t cauſis fatũ ſtoica diſputatio cõnectit.fatum enim dicunt eẽ ſtoici precedentiũ cauſarum ſubſequentiumq; rerum quãdam quaſi cathenam ſe continentem.unde & chryſippus in libro.quem περι προνοιασ inſcripſit fatũ dicit. eſſe φυσικην τινα συνταξιν των ολων εξ αϊδιου των ετερων τοισ ετεροισ επακολουθουντων μεταπολυμενου απαραβατου ουσησ τησ τοιαυτησ συμπλοκησ.exemplo ſiat clarius quidam domo deſcendens peregre profectus ẽ

proximus eſt locus efficientium reꝝ quæ cauſæ apellantur.deide rerum effectarum ab efficientibus cauſis.harum exempla: ut reliquorum locorum paulo antepoſui equidem ex iure ciuili:ſed hæc patent latius..Cauſarum igit̃ genera duo ſunt. Vnum quod ui ſua id quod ſub ea ui ſubiectum eſt certe efficit: ut ignis accendit.alterum quod naturã efficiendi habet: & ſine quo effici non poſſit. ut ſi quis æs cauſã ſtatuæ uelit dicere quod ſine eo nõ poſſit effici. huius generis cauſarum ſine quo non efficitur: alia ſunt quieta nihil agentia:ſtolida quodãmodo:ut locus: tẽpus materia ferramẽta:& cætera generis eiuſdẽ. Alia autẽ præcurſionẽ quandam adhibent ad efficiẽdũ:& quædam afferũt per ſe adiumenta:& ſi non neceſſaria:ut amori congreſſio cauſã attulerit amor flagitio.Ex hoc gene-

re cauſatum ex æternitate pendentiū fatum a ſtoieis nectitur. Atq; ut earum cauſarum ſine quibus effici non poteſt: genera diuiſi ſic etiam efficientium diuidi poſſunt. Sunt enim aliæ cauſæ quæ plane efficiant nulla re adiuuante. aliæ quæ adiuuari uelint ut ſapientia efficit ſapiētes ſola per ſe beatos efficiat nec ne ſola per ſeſe quæſtio eſt. Quare cum in diſputatione inciderit cauſa efficiens aliqd neceſſario ſine dubitatione licebit quod efficitur ab ea cauſa cōcludere. Cum autem erit talis cauſa ut in ea non ſit efficiendi neceſſitas: neceſſaria concluſio non ſequitur: atque illud quidē genus cauſarum quod habet uim efficiēdi neceſſariam: errorem afferre non fere ſolet. hoc autem ſine quo non efficit̄ ſæpe conturbet. non autē ſi ſine parentibus filii eſſe non poſſunt propterea cauſa fuit in parentibus gignendi neceſſaria. hoc igit̄ ſine quo nō fit: ab eo in quo certe fit: diligēter ē ſeparādū. illud enī eſt tāquā: utinā ne ī nemore pelio. niſi eni cecidiſſent abiegnæ ad terram trabes: argo illa facta nō eſſet. nec tamē fuit ī his trabibus efficiēdi uis neceſſaria. At cum aiacis nauim criſpi ſulcās igneū fulmen iniectū ē: īflammat̄ nauis

quod parentum iram ferre non poterat. ideo autē non ferebat. quia amore amicæ detinebatur. amabat autem: quod ſæpe ante fuerat cōgreſſus: cōgreſſus aūt fuerat: qđ blandū ſibi amicæ uultū uiderat. uidiſſe autē blandū eius uultum potuit quod quiduis aliud anteceſſerit. itaq; ordine p̄cedentium cōſequentiumq; re℞ a ſtoicis fatum nectit̄. diuidit porro cā cām q̄ ui ſua aliquid efficit in cā q̄ ad aliquid efficiēdū ſibi ſufficiat: eāq; quæ alterius īdigeat adminiculis. ſufficit āt ſibi ad efficiendū: ut ſapiētia q̄ ſapientes per ſeſe pōt efficere: ſed num hæc ſola beatos poſſit efficere q̄ſitum ē: & q̄ iuuent ſint extrinſecus quoque adiicienda: ut fortunæ bona uel corporis. Ille āt cauſæ quæ tā per ſe ad efficiendū ualent quæ alterius indigēt adminiculo ab ariſtotele pricipium motus appellant̄: licet de ſapiētia exemplum parū fortaſſe conueniat. ſi quidē ſapientes ſimus ſapiētia .i. ratiōe q̄dam: & q̄ſi forma. ea aūt cā quā Cice. dicit ſine qua non fit aliqd hoc ē: materia tēpus locus q̄ ſūt efficiētis ſubiecta naturæ uel materia ſunt uel uice materiæ ſubiecta iſtrumēta eius cāæ ſūt q̄ ad finem ſpectant. nā pp aliquē finē p̄parantur. nec mirū cuiq; uideatur q̄ cicero amoris cōgreſſiōe nūerauerit iter eas cās ſine qbus effici nō pōt cū agat aliqd ac moueat: & inter eas quæ uim hēant afficiēdi cōgruētius potuiſſe numerari uiſa fuerit. merobaudes enim rhetor hāc dubitationem q̄ mētē alicuius ſubrepe potuit: ita diluit. earū eni inquit cārum: quæ efficiēdi uim habent cā eſſe uim: ut ētſi adminiculis extrīſecus īdigeāt effectus tamen ea℞ ad id ſpectare qđ efficiēdū ſit: ut ignis ad urēdū aq̄ ad irrigādū. at in his cauſis q̄ p̄currūt ēt ſi qd antecedēs fuerit nō tamen qdq̄ agit: ſed q̄dā futuri effectus occaſione p̄currit illud uero ipm qđ eſt: ut amor ex aliis naſcitur agētibus uelut cōgreſſione. ē. n. amor & p̄cedēte: ut diximus cōgreſſione. Cū ergo amor ſine antecedēte cōgreſſione fuiſſe nō poſſit intelligi recte inter eas cās poſita a Ci. uidebit̄. ſine qbus nō efficit̄. Quare cū i diſputatiōnē īciderit cā efficiēs aliqd neceſſario ſine dubitatōe licebit qd efficit̄ ab ea cā cōcludere. cū āt erit talis: ut ī ea nō ſit efficiēdi neceſſitas cōcluſio nō ſeq̄t atq; illd qdē genus cā℞ qđ hēt uī efficiēdi neceſſariā errorē afferre nō fere ſolet. hoc āt ſine quo nō efficit̄ ſæpe cōturbat. nō āt ſi ſine parētibꝫ filii eē nō poſſūt: pp̄terea cā fuit i parētibꝫ gignēdi neceſſaria. hoc igit̄ ſine quo nō fit ab eo ī quo certe fit diligēter ē ſeparandū. illđ. n. ē tāq̄ utinā ne i nēore pelio. niſi. n. cecidiſſēt abiegnæ ad terrā trabes argo illa facta nō eēt. nec tamē fuit ī trabibꝫ efficiēdi uis neceſſaria. at cū in aiacis nauem criſpi ſulcās igneū fulmē iniectū eſt inflāmat̄ nauis neceſſario: Prima cauſarū diuiſio a cicerone facta eſt in ea quæ efficeret aliquid: & ea ſine quibus effici nō poſſit. ac illud quidē qd efficeret in gemina p̄titus ē in id qd ad efficiendū aliquid neceſſariā uim poſſideret neq; ullus indigeret extrinſecus auxilio: & inde id qđ ſine alterius adiumento agere atq; efficere nō poſſet ac primū de ea loquit̄ cā quæ efficiendi uim tenet. eius. n. ea p̄s cuī efficiendi neceſſitas adeſt ſtatim ſecū cōcluſiōem trahit comitem. eā. n. cām quā diximus quā aliqd neceſſario efficit effectus ſeq̄tur neceſſe ē: ueluti ſiquis ſolem affuiſſe dicat lucem quoq; fuiſſe ſignificabit. aut cū cuiq̄ adeſſe ſapientiā dixerimus ſapiētē eū eē neceſſe ē fateamur. at ī cauſis efficiētibus quæ alterius īdigent adiumentis nō eſt neceſſe effectū ſequi. nec ullā in rebus efficiēdis neceſſitatē: iō dicta cauſa nō ſtatim ſequit̄ effectus. neq; enim ſi cōgreſſus ē mox amabit. nec ſi fuit æs ſtatuā quoq; fuiſſe neceſſe eſt: p̄inde aliæ ſunt cauſæ neceſſariæ. aliæ minime nō neceſſariæ. aliæ ſunt efficiētes. aliæ ſine quibus non efficit̄. neceſſariarū uero cauſa℞ concluſio nō ſolet cōturbare quod cauſa dicta ſequatur effectus. nō neceſſariarum uero: q̄ ſunt efficiētes nō habet ſubſeq̄ntē effectus cōcluſionē: neq; enim ſi liberi ſine parētibus nō ſunt idcirco in parētibus efficiendi cauſa neceſſaria fuit cum in poteſtate hoīum ſit gignere. ea aūt cauſa quæ ip̄a quidem nō efficit: ſed ſine ip̄a effici non poteſt eſt: ut ennii uerſu oſtenditur. niſi enim cecidiſſent abiegnæ ad terram trabes argo illa facta non eſſet. ex trabibus nanq; argo facta eſt: ſed nulla erat neceſſitas trabibus: ut ex eis nauis fieret. at uero ea cā quæ eſt efficiens & quæ in ſe continet ſuā neceſſitatem huiuſmodi eſt cuiuſmodi cum in aiacis criſpi ſulcās nauim igneum fulmē iniectū eſt: ſtatim enim accēdendi nauim neceſſaria cā eſt: quia ignis accēdēdi uis ēſt neceſſaria q̄tū in ſe eſt. ſed hæc cicero paulo obſcurius protulit nimia breuitate conciſus. iquit. n. atque illud quidē genus cārum quod habet uim efficiendi neceſſariam errorem afferre non fere ſolet. hoc autem ſine quo non efficitur ſæpe cōturbat q d cū dixiſſet exēplum dedit: ſed neutri cōueniens: nam cū uel neceſſariā cauſam efficientem uel eam ſine q̄ nō efficitur propoſuiſſet eius cauſæ poſuit exemplū quæ afficit quidem aliqd ſed non ſine alterius auxilio hoc modo. non enim ſi ſine parentibus filii eſſe nō poſſunt id pp̄ter cauſa fuit i parentibus gignē

neceſſario. Atque etiam eſt cauſarum diſſimilitudo quod aliæ ſūt ſine ulla appetitione animi ſine uoluntate ſine opinione ſuum quaſi opus efficiāt uelut omne itereat quod ortum eſt. Aliæ autem aut uolūtate efficiunt: aut peturbatione animi: aut habitu: aut natura: aut arte: aut caſu. Voluntate ut tu cum hunc libellum legis: perturbatione: ut ſi quis euentum horum temporum timeat: habitu ut q facile & cito iraſcatur. natura: ut uitium in dies creſcat: arte ut bene pingat. caſu ut ꝓſpere nauiget. nihil horum ſine cauſa. ne quicquā omnino ſed huiuſmodi cauſæ non neceſſariæ. omniū autē cauſaꝝ in aliis ineſt conſtantia in aliis non ineſt in natura & in arte cōſtātia eſt in cæteris nulla. Sed tamē eaꝝ cāꝝ quæ nō ſūt cōſtātes aliæ ſūt ꝑſpicuæ aliæ latēt. Perſpicuæ ſunt quæ appetitionē animi iudi

di neceſſaria. parentes enim cauſa ſunt efficiens ſed per ſe neuter: & ea cauſa eſt ſine qua fieri non poſſit cum ipa uim efficiendi non haber. itaqꝫ nec cauſæ neceſſariæ nec efficientis poſuit exemplum nec eius ſine qua fieri nihil poſſit: ſed ſi efficientis non ramen neceſſariæ. ſed uidet̄ tacuiſſe in ꝓpoſitione id cuius poſuit exemplū: ita enim dicere apertius putamus. atqꝫ illud quidem genus cauſaꝝ quod haber uim efficiendi neceſſariā errorem afferre non fere ſolet. hoc autem non habet uim efficiendi neceſſariam errorem afferre non fere ſolet. hoc autem nō habet uim efficiendi neceſſariam uel hoc ſine quo non efficitur ſæpe conturbat. itaqꝫ ſic intelligendum eſt ac ſi ita dictum ſit nam de neceſſaria cauſa nullū poſuit exemplū: quod uero ſubiecit utriſqꝫ cauſis conuenit poſterius enumeratis tam efficienti: nō neceſſariæ ꝙ ei ſine ꝙ nō efficit̄. parētes nāqꝫ tā ſexus maſculini ꝙ fœminini eē dicunt̄ quoꝝ qdē maſculini ſexus ea cā ē quæ efficiat. ſed non neceſſaria. fœmini uero ea quæ nō efficiat. ſed ſine qua effici nō poſſit. atqꝫ etiā eſt cāꝝ diſſimilitudo quod aliæ ſūt ſine ulla appetitōe animi ſine uolūtate ſine opinione ſuū quaſi opus efficiant uelut omne itereat quod ortum ſit. aliæ autem uoluntate efficiantur: aut perturbatione aī: aut hītu: aur natura aut arte aut caſu. diuidit rurſum cās hoc mō cāꝝ aliæ ſūt quæ ſunt quadā ui ſine appetitione ſine uolūtate ſine opinione unū in efficiēdis rebus ordinem tenent: ut eſt iterire oīa quæ orta ſunt: ortum. n. oēm ſequitur iteritus: ea ſiquidem eſt q̄ttuor illoꝝ principioꝝ natura: ut quicquid ex eis componat̄ aliquādo diſſoluatur neceſſe ſit nec ipē ortus ur intereant uel appetitōe aliqua: uel uolūtate uel opinione id effi ir: ſed quod a rerū primordio cā ſit quatuor illis ſeminibus: unde oīa iiūt corpa a teꝝ omniū cōditore natura tributa motuſqꝫ perpetuus ut quæ ex eis cōponantur poſtea diſſoluātur. aliæ itē ſunt cauſæ quæ aut in uoluntate aut in animi ꝑturbatiōe: aut in habitu aut in naruta aut in arte caſū ue conſiſtūt. uolūtate: ut ſi quærat aliquis cur trebatius hunc a Cice. ad ſe miſſum libꝝ legat reſpōdebit: quia legēdi uolūtas eſt: animi ꝑturbatōe: ut ſi quis timore paleſcat: aur bellorū ciuiliū futuraſqꝫ ciuiū cædes formidet: ut ſi qs roget quæ nā cā te animo eſſe ꝑturbato cōpellit reſpondeat̄ bella ciuilia quæ imīnere uideo. habitu ut ſi quis ciceronē interroget quæ nā cā ſit: quod tā diſerte oīa: & copioſe dicat reſpōdeat uſus ſcribēdi exercitatioqꝫ: & multa legēdi intelligendiqꝫ cura pręcipua. uel ſi iterroget quid ſit qd alius tā facile iraſcat̄ reſpōdeat habitū nō cōpeſcēdi irā ira factū. natura. ut ſi iterroget̄ qſpiā qd nam i cā ſit ꝙ tā iracunde omnibus reſpōdeat iſque dicar natura id fieri idqꝫ uicium in dies excreſcete ſiue conſuetudine ſiue natura ita iubēte. creſcit. n. plærūque ex cōſuetudine q iſitus natura morbus ē. arte ut ſi qs roget quæ nam ſit cā cur pingat aliqs tam egregie: & reddatur pingendi ars caſu. ut ſi quis cām roget cur tā ꝓſpere nauiget reſpōdeatur caſus atqꝫ hoꝝ nihil ſine cā eſt: & hæc ſingula uim nobis ſuppeditant argumēti licet eiuſmodi ſint: ur nullā ferant neceſſitatē: item oēs cauſæ ꝙ ex uolūtate uel ꝑturbatiōe animi itelligunt̄ eam ſpectant cām quā mouendi principiū ariſtoteles appellauit. hæc eni: ut aliqd efficiat̄ mouendi principiū ſunt quæ aūt in arte uel habitu: uel natura ſunt in rōne cōſiſtunt. rō eni uniuſcuiuſqꝫ efficiēdæ rei in arte: & habitu: & natura poſita ē. caſus aūt exterior eſt cauſa nec iter pricipales ab ariſtotele numerat̄ licet Cic. id fecerit. Omniū āt cāꝝ in aliis ineſt cōſtātia. in aliis nō ineſt in natura: & in arte cōſtātia eſt i cæteris nulla. ſed tamē eaꝝ cauſarū quæ nō ſūt cōſtātes aliæ ſūt ꝑſpicuæ: aliæ latent. cauſaꝝ aliam diuiſionē rurſū adiicit dicens. cāꝝ aliæ ſunt cōſtantes. aliæ uero icōſtantes. cōſtantes ſunt quaꝝ nō fere uariat̄ effectus. icōſtantes aūt quæ tranſmutationibus ſunt obnoxiæ. omnia igitur quæcūqꝫ ex natura atqꝫ arte deſcendūt conſtantia ſunt. natura qppe atqꝫ ars ſuū ſemp opus: cōficiunt niſi ſubiecta obſtet materia caſuſue extra artē ullus offēderit. nam quod idē artifex ex eadē ſæpe materia non admodum ſimiles format ſtatuas non hæc eſt in arte uarietas: ſed tū in artificis manu quæ artis integritatem aſſequi nō potuit. tum in ipſa materia quæ æqualiter ſemp ſe nō ſubiicit. idem in natura eſt. ſeruat enim conſtantiam cū hominem: aut quiduis format q̄tum ad eius ſpeciei formam attinuit integrū. at cum mōſtroſe aliquid editur nō naturæ uicio: ſed materiæ aut latentis alicuius cauſæ occurſu obueniſſe credendū eſt. ſed iter cōſtātes cauſas habituſque potuit adiungi. nam quod ex habitu cuiuſqꝫ fit id cōſtans nec mutabile eſſe ſolet quandoquidē habitus nominat̄ quod a diuturnitate habēdi i naturæ ſimilitudinem uertitur aur quamobrem quod imutari pene impoſſibile ſit dixit Ariſtoteles ἐξεισ Δε ισιν καθασ προσ ταυ Ια εχομεν ευη κακωσ. ſed fortaſſis illud ſpectauit Cicero. quod natura atque ars nō tam in effectibus conſtantes ꝙ in propria ratione eſſe intelliguntur unde & materiæ imputantur ſi quid in natura arte ue erratum inueniatur: habitus autem ex conſuetudine quadā colligitur nec aliquid fortaſſe rationi tribuit ea porro quæ non ſunt conſtantia in ea diuidit quæ perſpicua ſūt & in ea quæ latent. perſpicua ſunt quæ animi quolibet motu: uel appetitione uel iudicii ratione perficiuntur.

Latent autem quæ fortunæ ſubiacent. nam quia non ignorat animus in quam potiſſimum partem declinet neceſſe eſt nota eſſe quæ ex uoluntate: uel animi iudicio fiunt. itaque quoniam dementes: & inſani nullam uo-

luntatẽ habẽt nedũ mẽtis iudiciũ certi nihil agere poſſũt quãdoqdẽ bellicari ritu ſenſibus ferunť nõ rõne q̃obrẽ cũ ſit uolũtas cũ rõe appetitio.ũde & a platone diffiniť.βουλησισ εσσι μεταλογου ορθου ορεξισ μεταλογου καταφυσιν nõ ẽ dubiũ qn a demẽtis mẽte ſit aliẽa.fortuna uero atq; caſus ſemꝑ ignotus ẽ:cuius qdẽ natura æq̃ ĩcerta eẽ ꝓhibeť atq; ea q̃ ex ipis caſibꝫ fortunaq; fiũt.ſed qdnã ẽ ꝙ Cicero caſũ diffinit euentum cauſis latẽtibus effectum:num ſi adhuc lateret quibus cauſis ſolis defectus lunæue euenerit a fortuna caſuue fieri dicerenť cũ ex cõſtantibus cæli motibus rataq; rõne fieri intelliganť?nullus hoc philoſophus dici recte poſſe recipiet.enim uero tam plato q̃ ariſtoteles aſſerunt quæ uel rebus uita carentibus uel ſine rõne uiuẽtibus animalibus accidũt non ex natura uel arte omnia caſu facta dici.q̃ uero hoibus accidunt uel fauentia negociis eorũ uel aduerſãtia fortuita:&ex fortunæ arbitrio deputari.itaq; id a cicerone ita dictum crediderim quia nõ de hac re ſibi fuit diſputandum:ſed utpote ad trebatiũ ſcribente paulo minus argute id eſſe cõſulto ab eo poſitũ:& cum omnia quæ certis de cauſis fiãt:iã manifeſto depræhẽſa uideantur nec amplius q̃cq̃ latitare:qđ itelligi queat uideať.caſus ãt & fortuna nulla oĩo rõne fieri ĩtelligi poſſint:ita caſũ diffiniſſe unde & latenter efficiť dixit non dixit quæ nos lateret:or eius rei eã eẽ naturã oſtẽderet ut lateret:ẽt ut ea quæ fiũt partim ſint ignorata partim uoluntaria.ignorata quæ neceſſitate effecta ſũt.uoluntaria quæ cõſilio.quæ aũt fortuna uel ignorata uel uoluntaria.his addit aliã cãꝝ partitionem.ait autẽ alias cãs eẽ uolũtarias alias ignoratas uolũtarias eas quæcũq; ex iudicio animi ueniũt.ignoratas ĩ qbus neceſſitas dominatur.i.in qbus aut oĩno nolumus aut ne ſi uelimus qdem aliter poſſimus efficere:ut in natura atque caſu neceſſitate ſi quidẽ naturæ grauia dehorſum feruntť:&leuia ſurſũ.neceſſitate itẽ factũ dicimus:ut aliqs ignorans qui iacto trãs parietẽ lapide ꝑtereũtẽ hoiem peremerit nõ quo aliter fieri ſed ꝙ niſi iacto lapide feriri nõ potuerit:uolũtatẽ uero a fortuitis euẽtibus uno exemplo aptiſſime ſeiũxit:ueluti ſi tælũ iaciẽtes ferire quẽpiam nolimus iacere ex uolũtatis naſciť arbitrio.idcirco.n.iecimus:qa uoluimus.ignoramus aũt quẽ ſimus pcuſſuri.neq; iecimus qa pcutere uoluerimus.ſi eni nõ ignoraſſet nõ pcuſſiſſet.ex quo inqr aries ille ſubiiciť ĩ ũris actionibus ſi tælum manus fugit magiſq̃ iecit teſtudo a ueteribus contexebatur quæ ne exureretur iacto igne coriis uel ciliciis centonibuſq; ueſtiebať hæc ĩtrinſecus accipiebat trabẽ q̃ adunco ꝑfigebať ferro.cui falx nomẽ fuit qđ icurũ more falcis eẽt:ut e muro lapides extraheret aut certe caput ipius ueſtiebať ferro appellabaťq; aries:uel qđ duriſſimã frontẽ hẽret qua ſubuertebat muros:uel qđ more arietis retro cedebat:ut cũ impetu uehemẽtius feriret.hoc ergo dicit ex quo aries ille ſubiiciť.i.accuſantis more arietis expugnatio adhibeť cũ defẽdiť hoc mõ q. pcuſſerit:ut dicať tælũ manus fugit quo tæli miſſi ĩprudẽtiã oſtẽdamus nec cõſulto iactũ fuiſſe oſtẽdemus:ita q ſi qs accuſeť cædis aliquãdo hac ſolet euadere defẽſione.de pturbatiõibus aũt aĩoꝝ dubitari põt:ut cũ uoluntariæ ſint an neceſſitate uel ignoratiõe obueniãt.peccata enim oio uolũtaria eſſe intelliguntť.ſed cõfuſo obſcuraroq; plærũq; iudicio cæci peccata uidemur ĩcurrere hinc euenit:ut nõ inter uolũtarias:ſed iter ignoratas uel neceſſarias cãs animi pturbatio eſſe uideať.tantũ eni plerũq; animus pturbať:ut a rõne oĩo diſcedat ac cõſulentiũ recte admonitiões aio cernere non queat.oĩs eni animi pturbatio iudiciũ rationẽq; ſubuertit:quãobrẽ quicqd ex eis obuenerit uiolenta uidetur neceſſitate potiuſq̃ libera ex uoluntate deſcendere. Toto igitur loco cauſarum explicato ex earum differentia in magnis quidẽ cauſis uel oratorum uel philoſophorum magna argumentorum ſuppetit copia diuiſio cauſarum loco atq; per ordinem ſuis partibus diſtributo de loci eiuſdem facultate q̃uibuſq; huberius:& quibus anguſtius accõmodetur:uti mos eſt ſuus cicero ediſſerit primum enim inquit oratoribus:& philoſophis quorum diſputationes largius effunduntť multa ex cauſarum loco copia ſuppeditatur.nam cum de qualibet re quæritur eius cauſæ a philoſophis iueſtigari ſolẽt quibus propoſitis ſequitur quod concludendum eſt:& oratores ad ſuſpitionem mouendam amouendamue factorum cauſas requirunt inde quoniam ad trebatium ſcribit cicero:hunc quoq; locum iuriſconſultorum reſponſionibus accõmodatũ eſſe oſtendit in quibus maxime eorum apparet prudentia.priuatarum ſi quidem quæſtiones cauſarũ in iuriſconſultorũ prudentia maxime uerſanť:&in quibus bonæ fidei iudicia nectuntur.in his enim quis fuerit cõtrahentium animus quæri ſolet.cognoſci autem animus qui poterit niſi præcedentibus cauſis?in his igitur iudiciis in quibus additur:ut ex bona ſide iudicent hoc eſt ubi iudices dantur non ut ſeuero iure inter litigantes ſtipulationes ſtringant:ſed bonam ſidem quærant plurimum canſarum uſus facit in quibus etiam additur:ut inter bonos bene agi oportet conſiderantur mores:inquitũtur conſilia ſtatuiturq; quibus quicq; de cauſis admi/

ciumq; tangunt:latent quæ ſubiectæ ſunt fortunæ. Cum enim nihil ſine cauſa fiat hoc ipſum eſt fortunæ euentus obſcura cauſa:& latenter efficitur.etiam ut ea quæ fiunt partim ſint ignorata parti uoluntaria.ignorata quæ neceſſitate effecta ſunt uoluntarie:quæ conſilio.Quæ autem fortuna uel ignorata uel uolũtaria.Nam iacere tælum uolũtatis eſt:ferire quẽ uolueris fortunæ.Ex quo aries ille ſubiicitur in ueſtris actionibus.Si tælum manum fugit magis quam iecit.Cadunt etiam in ignorationem atque in imprudentiã perturbationes animi quãquã ſunt uoluntariæ:obiurgatiõe & admonitione enim deiiciuntur:tamen habent tãtos motus ut ea quæ uoluntaria ſunt aut neceſſaria interdum aut certe ignorata uideantur. Toto igitur loco cauſarum explicato ex earum differentia in magnis quidem cauſis uel oratorum uel philoſophorum magna argumentorum ſuppetit copia.In ueſtris autem ſi non uberior at fortaſſe ſubtilior.priuata eoim iudicia maximarum quidem rerũ

niſtrandum ſit.item in rei uxoriæ iudicio cãrum huberrimus ẽ cãpus ueluti cũ poſt diuortiũ de dote lis naſcit̃
dos enĩ licet marrimonio cõſtãte in bonis uiri ſit in uxoris nõ iure:& poſt diuortiũ uideri põt.dos enim irerdũ
his cõditionibus dari ſolebat:ut ſi ĩter uiꝝ uxorẽq; diuortiũ cõtigiſſet:qd melius æquſq; eẽt.apud uiꝝ relinqre
tur reliquũ dotis uxori reſtitueret̃ in quo iudicio nõ tãtũ boni natura ſpectari ſolet ueꝝ etiã cõparatio bonoꝝ:
ut nõ tam qđ æquũ bonũ:ſed qđ æquius meliuſq; eſt nobis ſequendũ ſit.q̃ oĩa ex p̃cedentibus cauſis ueſtigari
ſoleat.nã ſi uiri culpa diuortiũ factũ ẽ æqus meliuſq; eſt apud uirũ nihil manere ſi a mulieris æqus meliuſq; eſt
ſextã ptẽ retineri.ĩ hiſq; oĩbus paratiſſimi eẽ iuriſcõſulti debẽt.quo fit ut ĩ reba.quoq; ad hæc hortet̃ ĩtelligẽda.
multa enim ĩnqt ſũt q̃ hoꝝ ope
ram expectant.ſi quidẽ illi dolũ
malũ illi bonã ſidẽ illi æquũ bo/
nũ.illi etiã qd ſocius ſocio p̃ſtare
debeat ex cauſis p̃cedẽtibus diiu
dicant.is quoq; q gerẽdũ cuiuſq̃
ſpõte ſuſceperit negociũ: & is q
mãdauerit ei cui mãdauerit ſuo
rũ actiones negocioꝝ cãis iudi/
cat qd uir uxori qd uxor uiro de
beat.hæc oĩa cãꝝ cognitione iu/
dicari recte queũt.oĩa nãq; quæ
quiſq; alteri p̃ſtare debet cãs hr̃e
uel eoꝝ tractãdis iudicãdiſq; ne
gociis cãe ſunt cur potius hoc q̃
illud iudicet faciendũ.quocirca
recte cõcluſit diligẽter cognitis
argumẽtorũ locis nõ tãtũ orato
ribus & philoſophis:ſed ẽt iuriſ
conſultis argumentoꝝ copiam
nõ deſuturã. Cõiunctus huic
cauſaꝝ loco locus ille eſt qui effi
ficitur ex cauſis:ut enim cauſa ef
fectum indicat.ſic quod effectũ
eſt quæ fuerit cauſa demonſtrat
hic locus ſuppeditare ſolet ora/
toribus:& poetis ſæpe etiã phi/
loſophis:ſed his qui ornate &co
pioſe loqui poſſunt mirabilẽ co
piam dicendi cum denũciãt qd
ex qua re ſit futurum:cauſarum
enim cognitio cognitionem effe
ctorũ facit.omnia quæ ad ſe re/
feruntur recte dicuntur eſſe cõ/
iuncta:ipſa enim relatio rerum
efficit cõiunctionem:quod ſi cauſa alicuius eſt cauſa: ut eſſe oportet non alterius niſi ſui effectus eſt cã: iure igit̃
ab effectis locus cauſaꝝ loco cõiunctus dictus eſt: & cum cauſæ multam argumentorum copiam ſuggerant:
effectus quoq; idem facere neceſſe eſt:hic locus licet philoſophis ſuppeditare magnam argumentorum poſſit
copiam quippe quod nõ tãtũ a cauſis effectus demonſtrant:ſed etiam ex effectu cauſam probant nec id tantum
phyſici uerũ etiã aliquando mathematici quoꝝ ſcientia in demonſtratione tota uerſatur: oratoribus tamen &
poetis qui copioſe loqui poſſunt uim argumentorum maximam ſuggerũt.oratoribus quidem uelut ipſe Ci/
cero:ut exẽpli grã aliquid ſubiicitamus: p̃ flacco.ſui cuiq; ciuitati religio læli eſt noſtra nobis ſtantibus hieroſoly
mis paccatiſq; iudæis:tamen iſtorũ religio ſacrorũ a ſplẽdore huius imperii grauitate nominis noſtri maiorũ
inſtitutis abhorrebat:nũc uero hoc magis:quod illa gens quid de imperio noſtro ſentiret oſtẽdit armis q̃ cara
diis immortalibus eſſet docuit quod eſt uincta quod eſt capta quod ſeruata ex effectu:& enim cauſam probat.
non eſſe caram diis immortalibus cum hæc obuenerint:quæ res in leuiſſimis:& aliquando deprænditur:ut
idem pro balbo:erat accuſatoris interprætatio indigna reſponſione qui ita dicebat comiter eſſe communiter.
quaſi uero priſcum aliquod aut iſolitum uerbum interprætaretur comes:benigni: faciles ſuaues homines eſſe
dicuntur qui erranti comiter monſtrant uiam benigne non grauate:communiter quidem certe non cõuenit:
cur enim indignum fuiſſe cui reſponderet oſtendit ex rei leuitate: & ex eo effectu hominis annotauit imbecilli/
tatem:poetis uero ut uno ſim lucretii contentus exemplo:qui ex multis effectibus ingentem peſtem athenien/
ſes inuaſiſſe ita oſtendit. Principio caput incenſum feruore gerebant: Et duplices oculos ſuffuſa luce ruben:
tes. Sudabant etiam fauces intrinſecus atræ. Sanguine uiſceribus uocis uia ſepta coibat: Atque animi in
terpres manabat lingua cruore: Debilitata malis:motu grauis aſpera tactu. Inde ubi per fauces pectus cõ/

in iuriſconſultorum mihi uidentur eſſe prudentia. nam & adſunt
multum:& adhibentur in conſilia & patronis diligentibus ad eoꝝ
prudentiam confugientibus haſtas miniſtrant. In omnibus igitur
his iudiciis ĩ quibus ex fide bona eſt additũ. ubi uero etiam ut iter
bonos bene agere oportet. In primiſq; ĩ arbitrio rei uxoriæ in quo
eſt quid eius melius æquiuſue parati eſſe debent. illi dolum malũ
illi fidem bonam:illi æquum bonum.illi quod ſociũ ſocio. Quid
eum qui negocia aliena curaſſet ei cuius ea negocia fuiſſẽt quid eũ
qui mandaſſet eumue cui mandatum eſſet alterum alteri præſta/
re oporteret.& quid uirum uxori quid uxorem uiro tradiderunt.
Licebit igitur diligenter cognitis argumentorum locis non modo
oratoribus & philoſophis:ſed iuris etiam peritis copioſe & de con
ſultationibus ſuis diſputare.Coniũctus huic cauſarum loco locus
ille eſt qui efficitur ex cauſis. Vt enĩ cauſa quid ſit effectum ĩdicat
ſic quod effectum quæ fuerit cauſa demonſtrat.hic locus ſuppedi
tare ſolet oratoribus &poetis:ſæpe etiam philoſophis.Sed his qui
ornate & copioſe loqui poſſunt mirabilem copian dicendi cũ de/
nunciant quid ex quaq; re ſit futurum. Cauſarum enim cognitio
cognitionem euentorum facit.Reliquus eſt comparationis locus
cuius genus & exemplum ſupra poſitum eſt:ut cæterorum nunc
explicãda tractatio eſt. Comparant̃ igitur ea quæ aut maiora aut
minora aut paria dicũt ĩ quibus ſpectantur hæc numerus ſpecies
uis quædam etiam ad res aliquas affectio. Numero ſi compara/
buntur plura bona ut paucioribus bonis anteponantur paucio/
ra mala: malis pluribus diuturna bona:breuioribus longe:& late

plerat & ipſum:Morbida uis in cor mœſtum confluxerat ægris:Omnia tum uero cum uitæ clauſtra lababant:Spiritus ore foras tætrum uoluebat odorem:Rancida quæ perolent proiecta cadauera rictu: Atq̧ animi prorſum uires ac totius omne:Languebat corpus lethi iam limine in ipſo:Et deniq̧ totus locus ille ubi quāta eā fuerit uis morbi ex effectu ipſo dꝑhendit̃:ſed apud oratores & poetas īfinita ſunt alia quæ unuſq̃ſq̧ ſibi exēpla poterit inuenire qd ex qua re ſit futuꝝ:id.n.eſt ex cauſa effectū ꝓbare cuius rei apud oratores & poetas exēpla ſunt inumerabilia & reptu facillima.Reliquus eſt cōparatiōis locus cuius genus & exēplū ſupra poſitū eſt ut cæterorū nūc explicāda tractatio eſt:oīs cōparatio duplex eſt:aut enim æqualia ſibimet comparant̃ aut iæqualia:oīum

peruagata anguſtis.Ex quibus plura bona propagētur quæq̧ plures imitentur & faciant.Specie autem comparantur ut anteponantur quæ propter ſe expetenda ſunt his quæ propter aliud:& ut innata atq̧ inſita aſſumptis & aduenticiis.integra contaminatis.iocunda minus iocundis.honeſta ipſis etiā utilibus.procliuia laborioſis.neceſſaria nō neceſſariis.ſua alienis.rara uulgaribus:deſiderabilia his quibus facile carere poſſis.perfecta inchoatis.tota partibus.ratione utentia rationis expertibus.uolūtaria neceſſariis.animata inanimatis.naturalia nō naturalibus.artificioſa non artificioſis.Vis autem in comparatione ſic cernitur.efficiens cauſa grauior quam non efficiens.Quæ ſi ipſa contenta ſunt meliora quam quæ egēt

itaq̧ cōparationū modos Cicero nūc ꝑſequit̃ cū ſupra iuētionis exēplū dūtaxat appoſuerit:omnis igit̃ cōparatio aut in numero conſtat aut in ſpecie aut in ui aut in aliqua locata extrīſecus affectōe:nā quodcūq̧ cōferre uolumus aut numero cōparamus & in hoc aliud maius:aliud minus eſſe diſcernimus:aut ſpeciē ipſam ſpectātes eā quæ alii cōparātes qd excellat iudicamus aut cōſideramus qd res quæq̧ poſſit efficere & inq̄tū eius poſſit ꝓgredi natura aut ex alioꝝ quodāmodo cōtinētia:& ex circūſtātiū affectione rē quā alicui cōferimus ſtruemur:numero igit̃ quæ cōparant̃ ſi ex eodē ſint genere plura paucioribus anteponunt̃:uelut ſi bona oīa ſint æq̄lia iure aliq̄s plura bona paucioribus anteponet.& hæc maxima ꝓpoſitio eſt.plura bona paucioribus anteponunt̃.At ſi oīa in cōtrario ſint genere pauca pluribus plærūq̧ anteponent̃:ut pauca mala pluribus malis:mala uero ipa bonis nullo mō cōferunt̃:nā cū ſe cōtrariis ſpectēt frōtibus cōferri cōparariq̧ nō queūt:eſt etiā in numero cōparatio in tpis rōne:nā cū tp̄s certis q̄buſdam īteruallis metiamur uelut horas dies mēſes atq̧ annos:ex æq̄libus bonis ea magis eligēda ſunt quæ diutius durāt:qđ in numero poſitū eē facile ītelligit̃ a quo uis lōge etiā ꝑuagata anguſtis & coartatis in unū locū cōparatione præcellūt:nā quæ lōge lateq̧ ꝑuagata ſunt ea in plurimas gētes regioneſq̧ diffuſa ſunt q̄ plures facere & imitari queāt:ſpecies uero cōparant̃ ac quæ ſua quodāmodo pulchritudine merito cæteris antefetunt̃:meliora.n.ſunt quæ ꝓpter ſe q̄ ꝓpter aliud expetunt̃.uelut ſalus quæ ꝑ ſe expetit̃ medicina q̄ ꝓpter ſalutē.q̄obrē ſalus medicinæ ꝑſtat:illa quoq̧ quæ inata ſunt atq̧ īſita aſſūptis & aduēticiis meliora iudicant̃:ut īnata moribus grauitas lōge excellit eā quæ ꝑ imitationē affectat̃.Integra cōtaminatis:quæ.n.itegra ſūt ſpēm ſuā ſeruāt.quæ cōtaminata aut aliq̄ parte uiciata ſi qua eis ſpēs inerat amiſerūt.Iocūda minus iocūdis meliora cōmunis oīum aialiū natura diiudicat:honeſta utilibus ſapiētes anteponunt:ꝓcliuia laborioſis:oīs.n.ad eūdē finē facile potiuſq̄ laborioſe cupit tēdere:neceſſaria nō neceſſariis partim præferri partim etiā poſtponi debēt.qđ tacuit Cicero:neceſſaria q̄ppe ꝑferunt̃ his nō neceſſariis quæ nō boni rōne:ſed uoluptatis appetitiōe q̄runt̃.ueluti ꝑ luxuriā cōparata ſapiēs nullus iudicabit eē meliora his quæ naturæ expleāt īdigentiā:quædā uero ſūt q̄ ipa ſpecie boni cū nō neceſſaria ſint meliora ſūt neceſſariis.nā uiuere neceſſariū eſt & ſine eo cōſiſtere aīal nō pōt:bene uiuere āt nō neceſſariū:melius tamē eſt excellētiuſq̧ unicuiq̧ bene uiuere q̄ uiuere tātū.hoc.n.raꝝ etiā īter hoīes eſt & ad naturā diuinā ꝓxime accedit:illud aūt aīantibus etiā brutis cōe nobis ē.ſua alienis quæ poſt mortē & nos comitant̃ q̄ quæ relinquunt̃ uel quæ ad nos magis attinēt q̄ quæ ad alios debēt eē cariora.Rara uulgaribus ut bene uiuere q̄ uiuere:honeſtatē q̄ utilitatē ſeq:rōni q̄ appetitiōi obtēperare.Cū bona fama paucas opes q̄ igētes cū īfamia expetere:deſiderabilia his q̄bus facile poſſis carere:ueluti ſi q̄s capillū alicui attūdeat facilius pati id q̄at q̄ ut oculo careat aut manu.ꝑfecta īchoatis:ut ꝑfectū iā opus illo qđ fieri iā īcipiat:tota ꝑtibus:qđ.n.totū ē id eſt itegrū:qđ uero pars totius iperfectū:totū aūt impfecto antecedere nemo dubitat.Rōne utētia rōis exꝑtibus nullus meliora eē ambigit:uolūtaria quoq̧ neceſſariis anteponunt̃:ſiq̄dē quæ uolūtaria ſūt libera ſūt quæ neceſſaria ſeruitutē īferūt:aīata inaīatis quæ aīam habēt excellūt ea quæ carēt aīa idq̧ nulli dubiū eſt ſi naturā aſpicies rei nō appetitionē tuā ſpectes:nā tūc auꝝ & argētū dices ꝑcellere.oē aīal nedū aliq̄đ etiā puſillū naturalia nō naturalibus & artificioſa inartificioſis q̄a hic gradus in natura eſt ut eam ꝑferas arti:artē aūt tertiæ:ars.n.naturā imitat̃.q̄cq̄d.n.in natura pulchri eſt ars cupit imitari. Vis aūt in cōparatōe ſic cernit̃.efficiēs cā grauior q̄ nō efficiēs.in quo uis cōſiſtat nūc cōſiderat̃:primū igit̃ qđ unaq̄q̧ res pōt id eius rectiſſime uis pōt dici:efficiens igit̃ cā grauiorē uim hēt q̄ ea quæ nihil efficit.uelut artifex melior q̄ materia.illa q̄ppe ſtolida eſt atq̧ imota nec aliq̄đ efficiēs niſi formā ab artifice.i.ab efficiēte cā ſuſcepit quæ ipa cōtēta ſūt meliora q̄ quæ egent aliis.in aliena.n.manu poſita facile elabunt̃ ueluti oīum optimus deus eſt q̄ nullo indiget:ipo aūt aīal & quæ in nr̄a poteſtate ſūt meliora q̄ quæ nō ſūt ut uirtus q̄ diuitiæ:uirtus in nr̄a ꝑtāte eſt.diuitiaꝝ domina ē fortuna.& naturalibus ſcīa ꝑcellit:naturales.n.ab aliis ad nos fluxere.ſcīa in nobis ē quā nobis ipi cōparauimus.ſtabilia incertis quæ eripi poſſūt īferiora his oīa q̄ eripi nulla ui poſſūt:quæ ſi tamē bona ſūt nullus dubitat eē meliora:affectio aūt ad res aliq̄s eſt huius de affectiōe ultima reſtat tractatio:principū cōmoda maiora q̄ reliquoꝝ.maiora ſunt principū cōmoda q̄ eoꝝ qui aliquā rēpu.gubernēt:aut q̄ priuataꝝ ꝑſonaꝝ.comparant̃.n.hæc ſibi hoc eſt affecta ſunt

eodem modo quæ iocundiora pluribus quæ clariora īter multos quæ a pluribus comprobata & quæ optimus
qſq; laudauit meliora ducūtur. & licet quod a pluribus ꝓbat̃ ſupra in ea cōparatiōis parte poſuerit in qua fiebat
ſecundū numeꝝ cōparatio: nil tamē īpedit eandē rē diuerſa cōſideratione diuerſis ſubiici locis: atq; ut hæc in cō
paratione meliora ſic deteriora quæ his ſunt cōtraria: dictis igit̃ oībusællioꝝ locis his oppoſiti quæ deteriora
ſunt cōtinebūt: itaq; eos unicuiq; cognoſcere facile eſt. pariū uero nulla eſt diſcretio: neq;.n. quod par eſt aut exce
dere aut ſūmiti poteſt: & quæ equalia ſunt uel numero uel ſpecie uel ui uel affectione ſunt paria: exēplū uero qđ
ſubiecit Cicero ut trebatio blādiret̃ eſt poſitū ut oratoriæ facultates cū iuriſperitoꝝ laude cōiungat hoc modo:
ſi cōſilio iuuare ciues qđ iuriſpe
ritoꝝ eſt & auxilio qđ oratoꝝ ē
æqua in laude ponēdū eſt paris
gloriæ eē debēt & hi q cōſulunt
.i. periti iuris & q defendūt. hoc
eſt oratores at qđ primū eſt. i. cō
ſilio iuuare ciues & auxilio æq̄ i
laude ponēdū eſt: qd ſeqtur igit̃
hoc eſt & q cōſulunt & q defen-
dūt pari in gloria eē debēt. & eſt
hæc ꝓbatio ab antecedēti ſūpta
ut ſi dicas ſi dīes eſt lux eſt atq; di
es eſt lux. igit̃ eſt. ita dictū a Cice
rone ſi cōſilio & auxilio ciues iu
uare æqua in laude ponit̃ paris
laudis oratores & iuriſpitos eſſe
oportet atqui in pari ſūt laude q
cōſulūt & auxiliū præſtant. id.n.
antecedebat. cōſequēs eſt ut pa-
ris ſint laudis iuriſcōſulti & ora-
tores. Hæc ergo argumentatio
quæ dicit̃ artis expers in teſtimo
nio poſita ē: teſtimoniū aūt nūc
dicimus oē qd ab aliq̄ re externa
ſumit̃ ad faciēdā fidē: expoſitis
artificialibꝫ eā ī artificiales locos
tractaturus ē: extrīſecus itaq; po
ſitū argumenti locū quē Cicero
artis exptē uocat in teſtimonio
poſitū eſſe aſſerit: ſed dubiū ui-
deri poteſt quid hic locus diffe-
rat a ſupioribus quæ affecta ap-
pellauit: nā ſicut affecta ad ſe refe
runt̃: ita teſtimonia ad ea quoꝝ
teſtimonia ſunt referūtur: quā-
obrē cur aut ea quæ affecta di-
cta ſunt nō extrīſecus appellen-
tur: aut quæ nūc extrinſecus nō
inter affecta ponerent̃ quæri po
tuit cū præſertī ea quæ adiuncta eſſe negocio ſupra dixerimus ueluti quoddā teſtimoniū ſæpe rebus afferāt cū ex
eoꝝ quæ p̄ceſſerūt uel cōſecuta ſunt ſignis qd geſtū ſit cōſiderari ſoleat quoꝝ cōmunis illa iſolutio eſt qd ex affe
ctis argumēta ab oratore īueniunt̃ eiuſq; opera atq; induſtria naſcunt̃. ea aūt quæ extrīſecus ꝑpoſita ſunt rei tantū
teſtimoniū præbēt: nec ab oratore īueniunt̃: ſed eis orator utit̃ inuētis & paratis: quæ.n. a genere uel ſpecie uel a
cæteris affectis argumēta dicūtur ab ipſo oratore cōparant̃ credūturq; quodāmodo: teſtimonia aūt ſibi ipſe non
efficit: ſed ad cauſas p̄paratis utit̃: quo fit ut argumēta ex affectis in cauſa ſtatim atq; ex tēpore naſcantur: ea uero
quæ in teſtimoniis poſita ſunt rē p̄currētia uſum negocio poſterius præſtēt adiūcta ab oratore coniectura colli-
guntur: teſtimonia uero nō in coniecturis ſuſpicionibuſue: ſed rei iam factæ narratione cōſiſtunt: dicit.n. a ſe uo
cari teſtimoniū quod ab aliqua externa re ſumit̃. Perſona aūt nō qualiſcūq; eſt teſtimonii pōdus habet: ad fa-
ciendā.n. fidē autoritas quærit̃: quoniā locū artis expertē in teſtimonio poſitū eſſe dixit: in teſtimoniis uero per-
ſonaꝝ fidē ſuā autoritas quærit̃ neceſſariū fuit qbus rebus autoritas fieri ſoleat expediret & cætera quidē clariſſi
me atq; apertiſſime dicta ſunt: ſed quod autoritatē in naturā tēpuſq; diuiſit quodq; in tēpore īgeniū opes fortu-
nā artē uſum neceſſitatē cōcurſionē etiā nōnunq̄ reꝝ fortuitaꝝ locauit quæri poteſt. quid.n. attinet ad tēpus īge-
niū: quid ars: quid uſus. nā ætas atq; opes & fortuitaꝝ reꝝ cōcurſio tēpori recte ſubiiciūtur: quoniā unūquodq;
hoꝝ uariis tēpoꝝ uicibus permutat̃. Ingeniū uero potius naturæ attribui debere uidet̃. quod ſi uelimus proprie
diſtribuere artem uidemur & uſum tertiū quiddā conſtiruere quod neq; tempori neq; naturæ ſubiiciatur: licet

aliis quæ in noſtra quā quæ in alioꝝ poteſtate ſunt ſtabilia in cer-
tis quæ eripi non poſſunt his quæ eripi poſſunt. Affectio autem ad
res reliq̄s eſt huiuſmodi principiū cōmoda maiora quā reliquoꝝ:
Itēq; quæ iocūdiora quæ pluribus probata: quæ ab optimo quoq;
laudata. Atq; ut hæc in incomparatione meliora ſic deteriora quæ
his ſunt contraria. Pariū autem cōparatio nec elationem habet nec
ſubmiſſionem. eſt enim æqualis. Multa autem ſunt quæ æqualita-
te ipſa cōparentur quæ ita fere cocluduntur. Si cōſilio iuuare ciues
& auxilio æqua in laude ponēdum eſt pari gloria debēt eſſe hi qui
conſulunt: & hi qui defendunt. at quod primū eſt. quod ſequit̃ igit̃
Igitur perfecta eſt omnis argumentoꝝ īueniendoꝝ præceptio ut
cū profectus ſis a diffinitione a partitione a notatione a coniugatis
a genere a forma a ſimilitudine a differentia a contrariis ab adiun-
ctis a conſequētibus ab antecedētibus a repugnantibus a cauſis ab
effectis a comparatione maioꝝ minoꝝ pariū nulla præterea ſedes
argumenti quærenda ſit. Sed quoniam ita a pricipio diuiſimus ut
alios locos diceremus in eo ipſo de quo ambigitur hærere de qui-
bus ſatis eſt dictum alios aſſumi extrīſecus de his pauca dicamus.
& ſi ea nihil omnino ad ueſtras diſputationes pertinent: ſed tamen
totā rem perficiamus quādoquidem cœpimus. Neq; enim tu is es
quem nihil niſi ius ciuile delectet: & quoniam ad te hæc ita ſcribū-
tur ut etiam in alioꝝ manus ſint uentura detur opera: ut q̄ plurimū
his quos recta ſtudia delectāt ꝓdeſſe poſſimus: Hæc argumētatio
quæ dicit̃ artis expers ī teſtimonio poſita eſt. Teſtimoniū aūt nūc
dicimus omne quod ab aliqua re externa ſumit̃ ad faciendam fidē
Perſona aūt nō qualiſcūq; teſtimonii pōdus habet. ad faciendā.n.
fidē autoritas quærit̃: ſed autoritatem aut natura aut tēpus affert.
Naturæ autoritas in uirtute īeſt maxime. In tpe aūt multa ſūt quæ

afferunt autoritatem ingenium opes ætas fortuna ars uſus neceſſitas concurſus etiam nonnunq̄ rerum fortuitarum. nam & ingenioſos & opulentos & ætatis ſpatio probatos dignos quibus credatur putant nō recte fortaſſe: ſed uulgi opinio mutari uix poteſt ad eāqꝫ omnia dirigunt & qui iudicant & qui exiſtimant. qui enim rebus his quas dixi excellunt ipſa uirtute uidētur excellere. Sed reliquis quoqꝫ rebus quas modo enumeraui quāquā in his nulla ſpes uirtutis: eſt tamen interdum confirmatur fides ſi uſus aut ars quædam adhibetur. Magna enim eſt uis ad perſuadēdum ſcientiæ aut uſus: plærunqꝫ creditur his qui experti ſunt: facit etiam neceſſitas fidem quæ tum a corporibus tū ab animis naſcitur. nam & uerberibus & tormentis ignis fatigati quæ dicūtur ea uidetᷣ ueritas ipſa dicere & quæ ꝑturbatiōis animi dolore cupiditate iracūdia metu qa neceſſitatis uim habēt afferūt autoritatē & fidē cuius generis etiā illa ſunt ex qbus ueꝝ nō unq̄ īuenitᷣ pueritia ſomnus īprudētia uinolentia īſania. nā & parui ſæpe iudicauerunt aliqd quod ꝑtineret ignorari & ꝑ ſomnū uinū īſaniā multa ſæpe patefacta ſunt. Multi etiā in res odioſas īprudētes īciderūt ut ſtagerio nuper accidit. Qui ea locutus eſt bonis uiris ſubauſcultantibus pariete interpoſito: quibus

uirtus quoqꝫ ipſa quā Marcus Tullius in naturæ ratione conſtituit quibuſdam non tam naturalis q̄ tum doctrina tū recta uiuēdi īſtitutiōe uideatᷣ cōparata: eſt ergo hæc diuiſio ita intelligēda: qd oīs autoritas aut ex magnis atqꝫ excellētibus rebus & natura optimis uenit: aut his quæ ĩfra naturā ſūt fidē nō ex naturæ q̄litate: ſed ex uulgo īſitis opinionibus capit: & maximas excellēteſqꝫ res in natura cōſtituit. quæ ſemꝑ: ut ipſe Cicero multis ĩ locis deſedit: boni eſt appetēs: at quæ poſteriora ſūt ſub tpe poſuit: quoniā oīa tpi ſubiecta principalis boni ſtatū nō retinēt uirtus qdē: quoniā firmos iā habitus boni habet ad uitiū flecti nō pōt. qđ ſi poſſit nō uirtus: ſed uirtutis fuit ſimulacrū: ingeniū aūt & opes & fortuna & ars: uſuſqꝫ ſæpe inuertuntᷣ: nā qcqd hoꝝ fuerit a uirtute ſeiūctū ueræ uirtutis dignitatē amittit: & de uirtute qdē dicere diſtulit: poſteriorē uero partē. i. in tpe poſitæ autoritatis diuiſit & euidentiſſimis patefecit exēplis: nā & ingeniis fides adeſt atqꝫ ex eo ꝓſto eſt autoritas plurima: eos qppe ſapientius loqui hoies credūt quoꝝ ingeniū uelox ad explicādū extricādūqꝫ qd uis fuerit: opibuſqꝫ ꝓpollētes dignos fide renᷣ: fortuna quoqꝫ & dignitate ꝓclaros autoritatis q̄da maieſtate digniſſimos qbus credanᷣ exiſtimāt nō recte fortaſſis: ſed & iudiciū ĩ negociis & uitæ exiſtimatio opinione hominum maxime creſcit quæ qa mutari uix poſſunt ad eā cūcta orator diriget eandēqꝫ ſibi tractādā regēdāqꝫ ꝓponet quando qdē & q iudicaturus eſt & exiſtimātis auditoris eā uidet eē ꝑſuaſionē. ars præterea atqꝫ uſus etiā plurimū ualēt: in utriſqꝫ. n. fidē notitia facit quæ ex ſcia experiētiaqꝫ naſcitᷣ. Facit etiā neceſſitas fidē q̄ rū a corporibus tū ab animis naſcitᷣ: neceſſitas quoqꝫ inqt q̄ſi qđ latebat extorquēs autoritati obnoxia eſt: hæc tū a corporibus tū ab animis uenit: a corporibus qdē cū igni: ferro uerberibus qd ueꝝ latet apitᷣ: ab animis uero cū mēs q̄dā ꝑturbatiōis uel ignorātiæ neceſſitate ueꝝ dicere quodāmō cōpellitᷣ: cōfuſa. n. mēs nec qd dici nec qd taceri debeat ſatis diſtiguit: ſi quidē iracūdia uel animi quælibet perturbatio quod occultandū fuit nō tenet. quæ idcirco ad fidē faciēdā habēt autoritatē qa ſimpliciter ꝓdita ſunt nec aliqua calliditate id ꝓlatū eſt qn etiā pueroꝝ ignorātia uinolētia ſomniis quædā ſæpe ꝓduxerūt ĩ mediū ĩ qbus ſi iudiciū ullū ſit ꝓlata utiqꝫ nō eēnt: ſæpe etiā hoies ꝓter ullā animi ꝑturbationē īprudētes ꝓpria cōfeſſione ſe cōdemnarūt: dū ſimpliciter cūcta effundūt quæ ſibi nocitura nō æſtimant: ut ſtagerio tūc eueniſſe dicit Cicero qui interpoſito pariete teſtibus audientibus ea īprudens confeſſus eſt quaſi ſecurus eſſet ne a quoq̄ audiretur quibus uulgatis in iudiciumqꝫ prolatis capitis dānatus interiit. huic ſimile quiddam de lacedæmonio pauſania accepimus: nam ut thucydides ſcripſit: & æmilius probus ſcriptis teſtatur: Argilius quidam adoleſcentulus cum epiſtolā pauſania ad artabagū accepiſſet: eiqꝫ in ſuſpitionē ueniſſet aliquid in ea de ſe eſſe ſcriptū quod nemo eoꝝ rediiſſet: qui ſuper tali cauſa eodē miſſi erāt: uincula laxauit epiſtolæ ſignoqꝫ derracto cognouit ſi ꝓtuliſſet ſibi eſſe pereundū. erant in eadē epiſtola quæ ad ea pertinebāt quæ inter regem pauſaniamqꝫ conuenerant: has ille præfectis urbis tradidit: ſed lacedæmonii ne huius quidem iudicio impulſi ſunt ut pauſaniam comprænderent neqꝫ prius uim adhibendam putauerunt q̄ ſeipſe iudicaſſet. Itaqꝫ huic iudici quid fieri uellent præceperunt. fanum fuit neptuni quod uiolari nefas putabant græci: eo ille iudex cōfugit in ara conſedit hanc iuxta locum fecerūt ſub terra ex quo poſſet audiri ſi quis quid loqueretur cum Argilio huc uiri habiti boni ex præfectis quoꝝ res arbitratu fieret quidā deſcenderunt: pauſanias nihil tale cogitans ſui ſecurus ut Argiliū in aram cōfugiſſe audiuit eo peruenit: quē cum ſupplicē in ara neptūni ſedentē uideret quærit quid cauſæ ſit tam repētini cōſilii huic ille quid ex litteris cōperiſſet aperit tūc magis pauitans pauſanias orare cœpit ne enūciaret ne ſe meritū optime de illo ꝓderet: quod ſi eam ueniā ſibi dediſſet tantiſqꝫ īplicatum rebus ſubleuaſſet magno ei præmio futuꝝ. his rebus ab eius uerbo clādeſtine excipientibus ſatis cognitis putarunt in urbe eum cōpræhendi quo cum eēnt ꝓfecti & pauſanias placato Argilio: ut putabat lacedæmona reuerteretᷣ in itinere cum iam eueniſſet ut compræhenderetur ex uultu cuiuſdam præfecti qui eum amoueri cupiebat inſidias ſibi fieri intellexit. itaque paucis ante gradibus q̄ qui ſequebanᷣ in ædē mineruæ quæ calchidicos uocabatᷣ cōfugit hinc ne ullum pateret effugiū ſtatim qui ſecuti fuerāt ualuas eius ædis obſtruxerunt tectūqꝫ ſunt demoliti quo ſub diuo celerius interiret: ſic pauſanias magnam belli gloriā turpi morte maculauit: nā cum ſemianimis exide de templo elatus eēt cōfeſtim

animam efflauit cui mortui corpus cū eodem nōnulli dicerent inferri oportere quo hi qui ad ſuppliciū eſſent dati diſplicuit pluribus & ꝓcul ab eo loco īfoderēt quo erat mortuus īde poſterius delphici apollinis reſponſo eruius eodē in loco ſepultus ē ubi uitā poſuetat atq; hæc qdē ī ignorātia ī neceſſitate cōſtituta eē dicit Cicero: nā id qđ qs neſcit uix pōt euitare: idq; uidet̄ ipa ꝓpemodū referre ueritas qđ illi ferūt cōcurſio etiā fortuitaꝝ reꝝ fidē facit quæ licet aliquādo falſa ſignificar tamē tātā hēt uim ut plærūq; ꝓ uero hēat̄. Concurſio quoq; fortuitaꝝ reꝝ fidē facit cū cā: aut ꝓinde ac ſi uere ageret̄ aut diceret̄ aliqđ ita rōnibus cōuicit̄ ut nullo mō falſū uideat̄ qđ refutari plæꝝq; uix pōt. uelut de palamede narrat̄ a græcis: obrutus. n. ſaxis q; ab ulyſſe ꝓditiōis totius exercitus fuerit īſimulatus cōpertis ī ſinu īterfecti lrīs falſis qſi a Priamo ad palamedem miſſis: fuerit aūt manū imitata phrygiā ulyſſes & pōdus Priamū miſiſſe auri illæ lræ teſtabāt̄: quo cōperto fides fcā ꝓditiōis ē. in hoc etiā genere inqt Cicero ē qđ uulgo ab oibus credit̄ & multitudinis īperitæ fama celebrat̄. Quæ aūt uirtute fidē faciūt ea bipītita ſūt ex qbꝰ alteꝝ natura ualet: alteꝝ īduſtria ea inqt quæ uirtute extriſecus uim nobis argumētoꝝ ſuppeditāt biſarie diuidūt̄: quorū alteꝝ natura: alteꝝ īduſtria fidē faciūt: & utꝝq; aut ex rebꝰ diuinis aut ex hoibus nobis ꝓbādi aut refellēdi uī argumētoꝝ ſuppeditāt natura qdē diuina ſūt teſtimōia ut oracula quæ quoniā deoꝝ cōtinere credunt̄ ōrōnē ſine ulla extriſecus adhibita īduſtria fidē ſolēt facere: & quoniā ī dei ſūt uolūtate nec ab ullo depēdēt: fieri natura Cicero dixit: illa aūt qſi ſecūdaria fidē facerēt īduſtria qdā uim hre ꝓtulit: huius inqt opis & īduſtriæ primū eſt mūdus: ut ſi ī mūdū dicas ea fieri ſolere ut eclypſes qđ in caſtris maxime ſolēt accidere ne terreatur aliquādo īperita multitudo ut dicat̄ hæc mūdi ea natura ē ut hæc ferat: nec ob id timēdū qcq; & ordinē hūc eē ut q ex qtuor elemētis cōponat̄ ītereat ornatūq; eē ut reꝝ uiciſſitudines fiāt: deīde cū ita ꝓbamus eē: quoniā ex auiū uolatu auſpiciū & cantu auguriū captatū ītellectūq; ſit deīde aeris ſonitus ut armoꝝ nōnunq̄ crepitus futura bella īdicarūt & ardores unde futura mōſtrent̄ incēdia aut īgentes æſtus futuros: portētis quoq; in terra īdicant̄ aliqua ut in hiſtoriis plærūq; legit̄. ex īteſtinis quoq; uictimaꝝ haruſpices futura diuināt præſentia hoc eſt fauētia iuēta ſunt rebus de qbus quærit̄: a dormiētibus quoq; uiſionibus & īſomniis multa ſūt per ſomnioꝝ cōiectores ſæpe pdicta præſertim cū ea ſunt ut oracula uideri poſſint. In hoīe aūt multū teſtimonii uirtutis præbet opinio: ut nō tantū qui eā habeāt: ſed qui habere uideantur multū fidei præſtēt: ſed quoniā duplex eſt uirtus altera quæ ītelligētiæ tota tributa eſt: altera quæ ī moribus & bene uiuēdi uia cōſtituta recte ita diſtribuit īquiēs quos īgenio quos ſtudio quos doctrina pditos uident: ut his uerbis uirtus ea quæ intellectu pficit̄ ītelligat̄. Inde ſubiūgit quoꝝq; uitā conſtantē & ꝓbatā ut moralē uirtutē oſtendat cuiuſmodi fuere plurimi uelut Cato Scipio Lælius. eius aūt quæ nō tam in actione corporis q̄ animi cōſiſtit uirtutis exēpla poſtponit quales īquit fuere oratores philoſophi poetæ & hiſtorici ex quoꝝ pceptis aut quomodocūq; ſcriptis alicuius rei petit̄ autoritas cū dicimus. ita. n. eē cōuenit: nam hoc Cato faciebat hoc Scipio. & ita eſſe oportet: nā hoc Cicero ſcribit. hoc dixit Liuius. hoc Virgilius teſtatus eſt. illud Ariſtoteles rettulit: qđ aūtē ſupra dixit Cicero naturæ autoritas in uirtute eſt maxima ita ītelligēdū ut uis ea & natura quæ in uirtute eſt maxima ītelligat̄. Inde cū adiecit quæ aūt uirtute fidē faciūt ea bipartita ſūt ex qbus alteꝝ natura ualet alteꝝ īduſtria ita dixit ꝓinde ac ſi dixiſſet uis reꝝ oīum duplex eſt: altera quidē ad deū attinēs quā natura fieri uoco. altera ad hoīes. quæ ad hoīes rurſum uirtus ꝓprio noīe appellata duplex ut altera in parte ītellectiua aīæ altera in moribus cōſtituta fidē faciat. itaq; nihil eſt quod ſibi cōtrariū uideri poſſit licet uerbi ſimilitudine minus fortaſſis aperte fuerit enūciatū. Expoſitis oībus argumētandi locis illud primū intelligendū eſt nec ullā eſſe diſputationē in qua nō aliquis locus īcurrat quod poſt paulum ipſe oſtēdet & qbus quiq; loci quæſtionibus accōmodent̄ explicabit.

patefactis in iudiciūq; prolatis ille rei capitalis iure damnatus eſt. Huic ſimile qddā de lacedæmonio pauſania accepimus. Cōcurſio aūt fortuitoꝝ talis eſt ut ſi īteruentū eſt caſu cū aut ageret̄ aliquid quod ꝓferendū nō eſſet aut diceret̄. In hoc genere etiā illa eſt in palamedē cōiecta ſuſpitionū ꝓditiōis multitudo. Quod genus refutare interdū ueritas uix pōt. huius etiā generis eſt fama uulgi qddā multitudinis teſtimoniū. quæ aūt uirtute fidem faciūt ea bipartita ſunt. Ex qbus alteꝝ natura ualet alteꝝ īduſtria: deoꝝ. n. uirtus natura excellit. hoīum aūt īduſtria. Diuina hæc fere ſunt teſtimonia. Primū orationis. oracula enim ex eo ipſo appellata ſunt quod īeſt his deoꝝ oratio: deīde reꝝ quibus īſunt quaſi quædā opera diuina: primū ipſe mūdus eiuſq; oīs ordo & ornatus deīceps aerii uolatus auiū: atq; cantus: deīde eiuſdē aeris ſonitus & ardlores multaꝝq; rerum in terra portēta atq; etiā per extra iuēta præſenſio. A dormientibus quoq; multa ſignificata uiſis qbus ex locis ſumi īterdū ſolent ad fidē faciēda teſtimonia deoꝝ. In hoīe uirtutis opinio ualet plurimū opinio. eſt aūt nō modo eos uirtutē habere qui habeant: ſed eos etiam qui habere uideant̄. Itaq; quos īgenio quos ſtudio quos doctrina præditos uident quorumq; uitam conſtantem & probatam ut catonis lelii ſcipionis alioꝝq; plurium reentur eos eſſe quales ſe ipſi uelint. nec ſolum eos cēſent eſſe tales qui in honoribus populi atq; in rep. uerſantur. ſed oratores & philoſophos & poetas & hiſtoricos ex quorum & dictis & ſcriptis ſæpe autoritas petitur ad faciendam fidem. Expoſitis omnibus argumentandi locis illud

Quæſtionū duo ſunt genera alterꝝ īfinitū definitū alterꝝ:cū e quibus locis oīa argumētationū genera erui poſ ſent cōſēſū ſit & nihil argumētatiōe cōprobet̃ niſi qđ dubiū uideri potuit recte Cicero cuiuſmodi ea ſint de qbꝫ q̄ri poſſit de qbꝫ dicēdū eē uidebat̃ iā expoſiturus ē.q̄onū inqt duo ſūt genera deſinitū alterꝝ qđ hypotheſin græci.nos cām.īſinitū qd theſin illi appellāt nos ꝓpoſitū poſſumus noīare.cā a certis ꝑſonis tꝑibꝫ locis actōibus ne/gociis cernit̃ aut ī oībꝫ aut ī plæriſqꝫ eorꝝ.q̄obrē hāc ſolā rhetorices materiā aliq eē crediderūt quā opinionē licet primū Cicero ī hermagorā tenuerit & īſinitā q̄onē nihil ad oratorē ꝑtinere dixerit hic tamē ſicut & alibī licet ēt uidere eādē Cicero dānauit opinionē.etenī res certas definitaſqꝫ fere oēs ꝑ uniuerſales ꝓbat orator.ꝓpoſitū aūt

primū ītelligēdū eſt nec ullā eē diſputationē in quā nō aliqs locus icurrat nec fere oēs locos īcidere in oēm quæſtionē & qbuſdā quæſtionibus alios:qbuſdā alios eſſe aptiores locos.Quæſtionū duo ſunt genera alterꝝ infinitū alterꝝ definitū eſt quod hypoteſin græci nos cām:īſinitū quod theſim illi appellant nos ꝓpoſitū poſſumus noīare.Cauſa certis ꝑſonis tꝑibus:locis actionibus negociis cernit̃ aut in oībus aut in plæriſqꝫ eorꝝ:ꝓpoſitū aūt in aliqbus eorꝝ aut in pluribus:nec tamē in maximis.Itaqꝫ ꝓpoſitum pars cauſæ eſt.Sed oīs quæſtio eorꝝ aliqua de re eſt qbus cauſæ cōtinent̃ aut una:aut pluribus aut nōnunq̄ oībus.quæſtionū aūt quacūqꝫ de re ſint duo ſunt genera:unum cognitionis:alterꝝ actionis.Cognitiōis ſunt hæ quarꝝ eſt finis ſciētia:Vt ſi quærat̃ a natura ne ius ꝑfectū ſit an ab aliqua quaſi cōditione hoīum & pactione.Actionis aūt huiuſmodi exempla ſunt.Sit ne ſapiētis ad rēpu.accedere.Cognitiōis quæſtiones tripartitæ ſunt aut ſit nec ne aut qd ſit:aut quale ſit quærit̃.

ī aliquo eorꝝ nō tātum maximis Cicero theſin ꝓpoſitū uocat alii q̄ones uniuerſales ciuiles alii q̄ones philoſopho cōuenientes athe neus ēt ꝑtē cauſæ cū Cicerōe uocat.cū igit̃ finita ſint ex cōplexu rerꝝ perſonarꝝ tēporꝝ cæterorꝝqꝫ hæ hypotheſes a græcis dicunt̃ cauſæ a nr̄is.ī his oīs q̄ſtio uidet̃ circa res ꝑſonāſqꝫ conſiſtere.amplior ſemꝑ ē īſinita.īde.n.ut multi exiſtimāt ſinita deſcēdit.& ut illi uolūt īſinita eſt ut an ducēda uxor finita an Catonī ducenda.alii putāt eas theſes aliquādo nominari q̄ ꝑſonis cauſiſqꝫ cōtīne/ant̃ alr̄ tantūmō poſitis ut cā ſit cū oreſtes accuſat̃ theſis an iure ſit accuſatus uel an recte ſit abſolutus hī theſim a cā ſic diſtīguūt ut illa ſit ſpectatiuæ ꝑtis hæc actīue.illic.n.ueritatis tātū gr̄a diſputari hīc negociū agi.hoc igr̄ dicit Cicero ꝓpoſitū.i.īſinitā q̄onē ī aliquo eorꝝ eē q̄ in cā ſunt.ꝑtē.n.cauſæ eē uult ut diximus aut pluribus ut dictū ē poſſe ſieri nec tamē ī maximis ſiqdē id qd maximū eſt ī certis ꝑſonis īpoqꝫ negotio ē hypotheſin appellamus adiicit porro oīs q̄ſtio q̄ de aliq̄ re naſcit̃ ē eorꝝ qbꝫ cauſæ cōtinent̃ aut una aut plu ribꝫ aut nōnūq̄ oībus.hoc ē eiuſmodi ē cā ut ꝑ oēs decurrat q̄ones q̄ de ea re naſcunt̃ de q̄ q̄ſtio ē ꝑinde ac mēbra q̄dā e toto corpore diffuſa ut ſit res ipa corpus de alia multiſarie q̄ri poſſit q̄onū porro q̄ de q̄cūqꝫ re ſūt duo inqt ſūt genera.hoc.n.genus q̄onis qd de q̄cūqꝫ re dr̄ ſcīa & actione diſtiguit̃.nā aut ipa cognitio rei ſcīaqꝫ perqrit̃ ut uirtus ſuā ne ꝓpter dignitatē an ꝓpter fructus aliquos expetat̃:& an ꝓuidētia mūdus regat̃:aut augēdi conſiliū exqrit̃ ut ſit ne ſapiēti capeſſēda res publica:aut ſit ne boni uiri manus cū hoſte cōſerere. Cognitiōis.q̄ones tri/partitæ ſūt aut ſit ne aut qd ſit aut q̄le ſit q̄rit̃.oīs.n.res cū eādē hēat naturā ambigēdi deq̄ q̄ri & diſceptari pōt ſiue in īſinitis cōſultatiōibus diſceptas ſiue ī his cauſis q̄ in ciuitate & ī forēſi diſceptatōe uerſant̃ aut ad cognoſcēdi aut ad agēdi uim rōnēqꝫ referat̃ neceſſe ē.nā aut ipa cognitio rei ſcīaqꝫ ꝑquirit̃ ut ſi q̄rat̃ natura ne ius ꝑfectū ſit an ab aliq̄ q̄ſi cōditiōe hoīum & pactiōe.aut agēdi aliqd uel nō agēdi exqrit̃ cōſiliū ut ſit ne ſapiētis ad rē publicā accedere cognitiōis porro tres ſūt modi cōiectura diffinitio.& ut ipe ī lib.de oratore dicere formidat cōſecutio.nā qđ ī re ſit cōiectura q̄rit̃ ut illud ſit ne ī humano genere ſapiētia.quā aūt uim quæqꝫ res hēat diffinitio explicat ut ſi q̄rat̃ qd ſit ſapiētia.cōſecutio aūt tractat̃ cū qcq̄ qd rē ſeq̄tur exqrit̃ ut illud ſit ne aliquādo mētiri boni uiri.Redit rurſus ad cōiecturā eāqꝫ in q̄tuor genera partit̃.nā aut qd ſit q̄rit̃ hoc mō.natura ne ſit ius inter hoīes an opi/nionibus aut q̄ ſit origo cuiuſqꝫ rei:ut qd ſit initiū legum:aut rerꝝ.p.aut cauſæ tractatio:ut ſi q̄rat̃ cur doctiſſimi hoīes de maximis rebus diſſentiāt:aut de īmutatiōe ut ſi diſputet̃ nū īterire uirtus ī hoīe aut nū in uiciū poſſit cō uerti:diffinitiōes aūt ſūt diſceptatiōes q̄ diffinitiōe generis uel formæ explicādæ ſūt:ut cū q̄rit̃ ſit ne ius qđ maxime parti ſit utile:aut cū qđ cuiuſqꝫ ſit ꝓpriū exqrit̃:ut ornate dicere ꝓpriū ne ſit oratoris an id ēt aliis ꝑter eū poſ ſit:aut cū res diſtribuit̃ ī ꝑtes ut ſi q̄rat̃ quot ſint genera rerꝝ expetēdarꝝ aut ſint ne tria corporis aī externarꝝqꝫ rerū q̄ ꝑtitionē oſtēdūt ut ipe uult aut cū q̄ forma:& q̄ſi naturalis nota cuiuſqꝫ ſit deſcribit̃:ut ſi q̄rat̃ auari ſpēs ſe/ditioſi glorioſi.cōſecutiōis aūt duo prima q̄onū genera ponunt̃:nā aut ſimplex eſt diſceptatio ut ſi diſſerat̃ expetēda ne ſit gloria:aut ex cōparatiōe laus an diuitiæ magis expetēdæ ſint ſimpliciū tres ſunt modi de expetēdis fugiēdiſue rebus ut expetēdi ne honores ſint nū fugienda pauptas de æquo aut iniquo æquū ne ſit ulciſci iniurias. de honeſto & turpi ut hoc ſit ne honeſtū gloriæ cuiuſcūqꝫ cā mortē obire.cōparatiōis aūt duo ſunt modi unus cū idē ne ſit an aliqđ īterſit quærit̃ ut metuere:& uereri:rex & tyrannus:aſſentator & amicus.alterꝝ cū qđ præſtet aliud alii quærit̃:ut illud optimi ne cuiuſqꝫ ſapientes an populari laude ducātur atqꝫ eæ qdē diſceptationes quæ ad cognitionē referunt̃ ſic fere deſcribunt̃.Quæ uero referunt̃ ad agēdum aut in officii diſceptatione uerſant̃. quo in genere qđ rectū faciēdūqꝫ ſit quærit̃ cuī loco hoīs q̄ſi uiciorꝝ eſt ſilua ſubiecta:aut in aīorꝝ aliq̄ ꝑmonitōe aut gignēda aut ſedāda tollēdaue tractant̃.huic generi ſubiectæ ſūt hortatiōes obiurgatiōes cōſolatiōes miſera/tiōes oīſqꝫ ad oēm aī motū & ipulſio & ſi ita res feret mitigatio.hæc ſūt genera ac modi diſputationū qbus Cicero de unaquaqꝫ re quæri dicit. Cognitiōis q̄ones tripartitæ ſunt aut ſit ne aut qd ſit aut quale ſit quærit̃ recte

cognitionis hæc ſunt.poſſunt.n.omnia ĩgnorari. Hoꝝ prima coniectura.quæ facti q̃ſtio dicitur.unde quoniã facti aliq̃ habet cõtrouerſiã & cõiecturis cauſa firmat̃ cõſtitutio coniecturalis appellat̃. Secũdũ diffinitiõe.quæ nõis quæſtio noĩat:unde quia uis uocabuli diffiniẽda eſt conſtitutio diffinitiua nuncupat̃. Tertiũ iuris & iniuriæ diſtictione explicat̃.& hæc quæſtio q̃litas appellat̃.Ac.n.quoniã q̃lis res ſit quærit̃ quia & de ui & de genere negocii cõtrouerſia eſt cõſtitutio orit̃ generalis.nõ.n.ex modo actionis ut ſuperioribus duabus:ſed ex re.i.negocio nomẽ ĩpoſitum eſt.hic.n.dè negocii genere.i.q̃litate quærit̃ iurene id an iniuria factũ diſtinctione explificat̃.

horum primum coniectuta.ſecũdum diffinitione.tertium iuris & iniuriæ diſtinctione explicatur.cõiecturæ ratio in quatuor partes diſtributa eſt.Q uarum una eſt cum quæritur ſit ne aliquid.altera unde ortum ſit.tertia quæ id cauſa effecerit.quarta ĩ qua de mutatione rei quæritur ſit nec ne ſit:& quid nam ſit honeſtum & quid æquum re uera an hæc tantum in opinione ſint. Vnde autem ſit ortum ut cum quæritur natura an doctrina poſſit effici iuſtus.Cauſa autem efficiens ſic quæritur quibus rebus eloquẽtia efficiatur.De commutatione ſic poſſit ne eloquentia commutatione aliqua conuerti in infantiã.Cum aũt quid ſit quærit̃ notio explicãda eſt:& ꝓprietas:& diuiſio & partitio:hæc enim ſunt diffinitioĩ attributa.addit̃ etiã deſcriptio quã græci uocãt υπογραφικιν.Notio ſic quærit̃ ſit ne id æquũ q̄d ei qui plus põt utile eſt.Proprietas ſic.ĩ hoĩem ne ſolũ cadat an etiã ĩ beluas ægritudo.Diuiſio ẽt eodẽ pacto partitio ſic.Tria ne genera bonoꝝ ſint:Deſcriptio q̃lis ſit auarus q̃lis aſſentator cæteraq; eiuſdẽ generis in q̄bus natura & uita deſcribitur:

Cõiecturæ ratio in q̃tuor partes diſtributa eſt quaꝝ una eſt cũ quærit̃ ſit ne aliq̄d.altera unde ortũ ſit.tertia quæ id cauſa effecerit.quarta in qua de mutatione rei quærit̃.in rhetoricis idẽ inq̄t ac facti q̄dẽ cõtrouerſia in oĩa tẽpora poteſt diſtribui.nam q̄d factum ſit poteſt quæri hoc modo:occideritne aiacem ulyſſes.& quid fiat hoc modo:bono ne animo ſint erga rẽpu.fregellani.& q̄d futuꝝ ſit hoc modo.ſi carthaginẽ relinquemus incolumẽ nunq̄d ſit in cõmodi ad rẽpu.ꝑuẽtuꝝ:ſed nõ ſũt ſibi iſtæ diuiſiones cõtrariæ.etenim quatuor illæ partes ĩ his tribus ĩcluduntur ut paulo poſt exẽplis apparebit illud in primis tenendũ etiã nõ oĩa hæc tẽpora ad iudiciale gẽus attinere poſſe.nemo enĩ accuſat niſi quæ facta ſũt. Sed anteq̄ ad Ciceronis uerba uenio ſciẽdũ cõiecturã oẽm aut de re aut de aĩo eẽ:& utriuſq; tria eẽ tẽpora p̃teritũ p̃ſens & futurum:de re & generales quæſtiones ſunt & definitæ.de animo quæri nõ poteſt niſi ubi pſona eſt.& de facto cõſtat.ergo cum de re agit̃ aut q̄d factum ſit ĩ dubium uenit:aut q̄d ſit:aut q̄d futuꝝ ut in generalibus an atomoꝝ cõcurſu mũdus ſit effectus:an ꝓuidẽtia regat̃:aut ſit aliquãdo caſurus q̃tũ ad finitas attinet :an parricidiũ cõmiſerit oreſtes:an regnũ affecter gracchus:an recte uerrẽ ſit accuſaturus & cecilius.q̄d aũt dicit hic Cicero unde ortũ ſit nec minus p̃teriti t̃pis eẽ põt utq; obrepſit peſtilẽtia an ira dei.an intẽperie cæli:an corruptis aq̄s an noxio terræ halitu:& quæ cauſa ſit quare ad Troiã q̄nquagita reges nauigauerĩt iureiurãdo adacti an exẽplo moti an gratificãtes attidis.animi cõiectura nõ dubiũ quin in oĩa t̃pa cadat:ut qua mẽte Cæſar ĩ galliis certauerit:qua mẽte pyrrhus fœdus petat.quomodo laturus ſit Cæſar ſi Ptolemæus Põpeium occiderit.quærit̃ per cõiecturã quoq; de qualitate circa modum ſpẽm numeꝝ:an ſol maior q̃ terra:luna globoſa:an plana.an acuta:unus mundus an plures.itẽ & extra naturales quæſtiones maiuſne bellũ troianũ:an pelopõnenſiũ:qualis clypeus achillis an unus Hercules.in hac aũt quæ accuſatione & defenſione cõſtat unũ eſt genus in quo quærit̃ & de facto & de auctore ſed ad Ciceronẽ iam redeo qui ĩquit ſit nec ne ſit ut q̄d nã ſit honeſtũ & q̄d æquũ reuera.at hæc tantũ in opinione ſint ac in oĩa tẽpora diſtribui poteſt nec minus. & quæ ſequũtur.ut unicuiq; ĩtuenti manifeſtũ eſt & oĩa q̃lia ſint cõiectura cõſequi poterimus.in rhetoricis.n.tẽpus quod maxime quærit in iudiciis oſtẽdit̃.hic aũt quaſi in mẽbra diſcerpit̃: & ut rebus oĩbus cõiectura occurrit explicat̃ & licet illæ non minus ĩfinitæ q̃ finitæ eẽ poſſint quæſtiones:hæc tamẽ in quatuor partes facta diuiſio ad theſin hoc eſt ĩfinitã quæſtionẽ potius attinet ut & ĩ ſequẽtibus apparebit magis. Cũ aũt quid ſit quærit̃ notio explicãda & ꝓprietas:& diuiſio & partitio:hæc enim ſunt diffinitioni attributa.addit̃ & deſcriptio quã χαρακτηρα græci uocãt.ſequit̃ cõiecturã diffinitio.qui enim nõ poteſt dicere nihil feciſſe ꝓximũ habebit ut dicat non id feciſſe quod obiiciat̃:diffinitio autẽ rei ꝓpoſitæ erit ꝓpria dilucida & breuiter cõpræhẽſa uerbis.enũciatio aũt ipſa qua aliquid diffinit̃ cõſtat genere ſpecie differentia & aliquãdo ꝓprio.ut ſi diffinias hoĩem.noto enim exẽplo utar.genus eſt aĩal.homo ſpẽq diffinit̃ ſpẽs.rõnale differẽtia.riſibile ꝓpriũ uel pro ꝓprio poſitũ ut ſi dicas.homo eſt animal riſibile uel homo eſt animal rõnale.alii aliã addũt etiã differentiã mortale:& quoniã ſæpe diffinimus.omitto enim oẽs modos diffinitionũ cum abunde eos ſupra tradiderimus.nũc attingere aut per genus & differentiã aut per genus & propriũ quod maxime diffinitioni cõuenit aut diuidẽtes aut partiẽtes aut deſcribẽtes & diffiniẽtes oĩbus his modis quærere poſſumus per genus ut in eodẽ cõſidamus exẽplo an homo ſit idẽ quod animal rationale mortale.per ꝓpriũ an homo ſit id q̄d animal riſibile.per deſcriptionẽ an homo ſit qui in cælũ uerticẽ totũq; caput geminis utriq; auribus attollẽs ſub collo humeros brachiaq; demittẽs geminis ambulat pedibus & cætera in hũc modũ.diuiſione ut an illa rhetorica ſit quæ diuidit̃ in demõſtratiuũ deliberatiuũ & iudiciale genus.partitione ut an rhetorica illa quæ partit̃ in iuentionẽ diſpoſitionẽ elocutionẽ memoriã & ꝓnũciationẽ quæ quæſtionũ genera in ea etiã trãſferri poſſũt quæ in cauſis uerſant̃ foreẽſibus:ſed ne ĩ hac re nimius exiſtimer plura his nõ adiiciã.hoc ergo dicit Cicero cũ q̄d ſit quærit̃ notio hoc eſt genus uel formæ explicãda eſt.etenim genere formæ & formis indiuidua notiora fiunt.

Cũ aũt q̃le ſit q̃rit̃ q̃le q̇d ſit aut ſimpliciter q̃rit̃ aut cõpate ẽ q̃litas de ſummo genere l finitaq; q̃ſtiõe atq; ea q̇dẽ nõ ſimplex: nã & q̃lis ſit cuiuſq; rei natura & q̃ forma q̃ritur an ĩmortalis aĩa an humana ſpecie deus & de magnitudine ac numero quãtus ſol & an unus mundus q̃ oĩa cõiectura q̇dẽ colligunt̃: q̃ſtionẽ tamẽ hẽnt & in eo q̃lia ſunt hæc in ſuaſoriis hoc ẽ deliberatiui genere tractari ſolent ut definite q̃ſtionis exẽplũ demus. ſi cæſar deliberet an britãniã ĩpugnet q̃ ſit oceani natura: an britannia ĩſula natum ignorabatur quãrum pateret quo numero militum aggrediẽda ut ĩ cõſilium ferẽdum ſit eidẽ q̃litati ſuccedunt facienda & nõ facienda appetẽda uitanda q̃ ĩ ſuaſoriis maxĩe cadunt nec ſuaſoriis tãtum ueꝝ ẽt ĩ iudiciis ſunt frequẽtia ac ſola differentia q̇a ĩ ſuaſoriis de futuris ĩ iudiciis de factis agit̃.

Cum autem queritur quale quid ſit aut ſimpliciter quæritur aut comparate: Simpliciter expetẽda ne ſit gloria. Comparate præponenda ne ſit diuitiis gloria. Simplicium tria genera ſunt de expetendo fugiendoq;: de æquo & de iniquo: de honeſto & turpi Comparationum autem duo: unum de eodem & alio: alterum de maiore & minore. De expetendo & fugiendo huiuſmodi. Si expetendæ diuitiæ fugienda paupertas. De æquo & ĩquo. æquum ne ſit ulciſci a quocumq; iniuriam acceperis. De honeſto & turpi. honeſtum ne ſit pro patria mori. Ex altero autẽ genere quod erat bipartitum unum eſt de eodem & alio quid ĩterſit inter amicũ & aſſentatorẽ: inter regem & tyrannũ. Alterũ de maiore & minore. ut ſi quærat̃ eloquẽtia ne pluris aut iuris ciuilis ſcientia. De cognitiõis quæſtionibus hactenus. Actiones reliquæ ſunt quarum duo genera unum ad officium: alteꝝ ad motũ aĩ uel gignendum uel ſedandũ: planeue tollendũ. Ad officium ſic ut cum quæritur ſuſcipiẽdi ne ſint liberi. Ad mouẽdos aĩos cum fiunt cohortationes ad defendendã remp. ad gloriã ad laudem quo ex genere ſunt querelæ incitationes miſerationeſq; flebiles. Ruſuſq; oratio tum iracundiã reſtinguẽs tum metum eripiens tum exultantem lætitiam comprimẽs: tum ægritudinem abſtergens. hæc cum ĩ propoſitis quæſtionibus genera ſint. eadem in cãs trãſferuntur. loci aũt qui ad quaſq; quæſtiones accommodati ſunt deinceps eſt uidendum Oẽs illi quidẽ ad pleraſq;: ſed alii ad alias ut dixi aptiores. Ad cõiecturã igitur maxime apta quæ ex cauſis: quæ ex effectis: quæ ex coniunctis ſumi poſſũt. Ad diffinitionẽ aũt pertinet rõ & ſciẽtia

Item demõſtratiue partis oĩa ſunt ĩ hoc ſtatu ĩ quo factum eẽ cõſtat q̃le ſit factum q̃rit̃ lis oĩs eſt aut de p̃mio aut de pœna aut de quantitate. hoc genus aut ſimplex aut cõpatũ illic q̇d æquũ hic q̇d æquius: aut q̇d æquiſſimũ ſit excutitur cum de pœna iudiciũ eſt a parte eius qui cãm dicit: aut defenſio eſt criminis aut immminutio aut excuſatio aut ut putant alii deprecatio. hæc abſoluta appellat̃ cõſtitutio. ſed eſt alteꝝ defenſionis genus ĩ quo factũ p̄ ſe ĩprobabile aſſumptis extrĩſecus auxiliis tuemur id genus aſſũptiua dicit̃ cã cum dicit̃ occiſus eſt ſed latro: excæcatus ſed raptor. Itaq; ĩquit cicero. cum autem q̃ritur q̃le quid ſit aut ſimpliciter q̃ritur aut cõparate ſimpliciter expetenda ne ſit gloria. nulli enĩ rei cõpatur & qualitas q̃ritur nõ an ſit uel quid ſit ut ĩ cõiecturã aut diffinitionem cadit. ſed q̃lis an ſit eiuſmodi ut a nobis ſit expetẽda. Cõpate p̄ponenda ne ſit diuitiis gloria & hoc licet cõiectura cõſequi poſſimus tamẽ q̃litas q̃ritur enim ueto cum q̃rimus an ſit talis gloria ut ſit p̄ponenda diuitiis de q̃litate q̃ritur & cõpate q̇a diuitiis compatur. diuidit exĩde ſimplicia & ea q̃ cõpantur ſimplicia q̇dem ut de expetendo fugiendoq; q̃le id ſit q̇d expetendum & q̃le q̇d fugiendũ de æquo & iniquo q̃le ſit q̇d æquum uocamus & q̃le q̇d iniquum noiamus: Idem de honeſto turpiq; intelligendũ. cõpationum aũt duo ſunt genera. unũ de eodem & alio ut quid differãt inter ſe amicus & aſſentator rex & tyrãnus. alteꝝ de maiore & mĩore. ut ſi q̃ratur nũ plus utilitatis eloquentia an iuris ciuilis ſcientia afferat. q̃ quoniã aliis cõferũtur cõpatiõi ſubiiciũtur. & licet hæc oĩa cõiectura diffinitiõeq; q̃lia ſint colligamus. tamẽ quia nõ an ſint aut q̇d ſint q̃rimus: ſed q̃lia ſint ſcire cupimus ut ſpectãti unicuiq; põt eẽ manifeſtũ q̃litati ſubiiciuntur. Actiones relique ſunt: quaꝝ duo genera unum ad officium alteꝝ ad motũ aĩ uel gignẽdũ uel ſedãdũ planeue tollẽdũ diuiſerat ſupra cice. ita q̃ſtionũ genera ut alia cognitiõis alia actionis eẽ diceret. Cognitiõis genera clariſſime cõpræhẽdit & ſingula lucida diuiſiõe núc actiõis q̃ſtiones ita diuidit ut alterã ad officiũ alterã ad motum aĩ attinere dicat ad officiũ ſi cũ q̃ritur ſuſcipiẽdi ne ſint liberi &.c. quoniã oĩs uirtutis laus in actiõe cõſiſtit de uirtutibus uiciiſq; oĩs q̃ officii ẽ q̃ſtio naſcit̃. ad mouẽdos aĩos cohortatiões ad rẽ pu. efferẽdã. nã & actiõis ſunt: & moueri aĩos ut id faciãt oportet: ad uirtutẽ q̇dẽ attinẽt. ſed nõ ut q̇d p̄priũ uirtutis ſit q̃ratur potius q̃ q̇d ex ea uirtutis actione eueniat etenĩ uero laudẽ & gloriã conſequimur q̃ uirtutes ſunt p̄mia in quo genere ſunt q̃rele uelut de his q̃ p̄ditũ eãt rẽp ubli. icitatiões de eis q̃ rei publicæ p̄future ſunt. miſeratiões ſi quid dãni ſit uentuꝝ quibus rebus maxĩe prudẽs & diſerta dominat̃ oratio. itaq; licet ĩ ĩfinitis q̃ſtiõibus hæc q̃ſtionũ q̃dã ſint genera auditori: eadẽ tamen in cãs trãſferrũtur ubi negocii p̄ſonæq; cã tractatur ut ſupra oſtẽdere niſi ſumus. Loci aũt ad q̃ſque q̃ſtiones accõmodati ſũt nunc q̇bus q̃ſtionibus loci quos ſupra abunde explicuimus accõmodentur breuiter decurrit. Ad cõiecturã igitur maxime apta quæ ex cauſis q̃ ex effectis. nã aut cã effectu ut ignis fumo aut effectus cã ut fumus igne eẽ intelliguntur in coniectura. a coniunctis quoq; lo/

diffiniendi.Atq; huic generi finitimũ eſt illud quod appellari de eodẽ & de altero diximus.quod genus forma quædam eſt diffinitionis. Si enĩ quæratur idem ne ſit pertinacia & pſeuerãtia diffinitiõibus iudicandum eſt.Loci autem conueniẽt in eius generis diffinitione quæſtiões cõſequẽtes antecedentes repugnãtes. Adiuncti etiã duo quoq; qui ſumunt̃ ex cauſis & ex effectis. nã ſi hanc rem illa ſequitur:hanc autem non ſequitur.aut ſi huic rei res illa ãtecedit huic nõ antecedit:aut ſi huic repugnat illi non repugnat: aut ſi huic rei hec illius alia cã ẽ aut ſi ex alio hoc ex alio illud effectum eſt.Ex quouis hoꝝ id de quo quærit̃ idẽ ne an illud ſit ĩueniri põt. Ad tertium genus quæſtiones in quo quale ſit quærit̃:in cõpatiõe ea cadunt quæ pauloante in cõparatiõis loco enumerata ſunt: In id autem genus in quo de expetendo fugiendoq; quæritur adhibent̃ ea quæ ſunt aut animi aut corporis:aut externa uel cõmoda uel incõmoda. Iteq; cũ de hõeſto turpiq; quæriturad aĩ bona aut mala oĩs oratio dirigenda eſt:Cum autẽ de æquo & iniquo diſſeritur æquitatis loci colliguntur: hi cernuntur bipartito & natura & inſtituto: natura partes hẽt duas: tuitionẽ ſui & ulciſcendi ius.Inſtitutio autẽ æquitatis tripartita eſt: Vna pars lægitia eſt: altera cõueniens.tertia moris uetuſtatẽ cõfirmata. Atq; etiã rurſus æquitas tripartita dicitur eſſe: Vna ad ſuperos deos:altera ad manes: tertia ad homines ptinere. Pria pietas.ſcda ſãctitas:tertia iuſtitia aut æquitas noiat̃: De propoſito ſatis multa.deĩceps de cauſa pauciora dicenda ſunt.Plæraq;.n.ſunt ei cum propoſito cõmunia.Tria ſunt

cus ut cũ q̃ritur quid ſit aut euenerit futurũ ſit cõiecturæ cõuenit etenĩ q oibus locis coniecturæ excutitur ad diffinitionẽ ptinet.ſcĩa diffiniendi poſtq̃ qd ſit ſcierimus ꝓximũ ẽ ut qd id ſit itelligamus.id aũt diffinitione colligemus de q̃ abunde tractatũ ſupra. Atq; huic generi finitimũ ẽ illud qđ appellari de eodẽ & de altero diximus qd genus forma q̃dã diffinitiõis ẽ.ſupra poſt eã q̃ſtionẽ quã diffinitiõe diximus explicari oſtẽdimus eã eẽ q̃ſtionem q̃ ẽ cũ q̃rit̃ q̃le quid ſi t eiuſq; q̃ſtiõis duas eſſe ptes.alterã qdẽ cũ qs ſimpliciter.alterã cũ cõparate q̃rit̃.cõparatiõis duas fecimus ptes:alterã cũ de eodẽ & altero q̃rit̃:alterã cũ q̃rit̃ de maiore & minore.de diffinitiõe igitur tractãs imiſcet etiã q̃litatis unã dũtaxat formã quã de eodem & altero diximus appellari.dicitq; eoſdem locos cõuenir̃ hic formæ cõpationis cũ q̃litas q̃rit̃ q̃ eſt cũ de eodem & de altero q̃rit̃ ut diximus q cõueniũt diffinitiõi ſiqdem ſi q̃ratur idem ne ſit ptinacia & pſeuerãtia diffinitiõibus iudicãdũ eſt ptinacia:ut uarro inquit oſtendit̃ eſſe a ptendẽdo ĩ q̃ re ſit ĩpoſitũ dicit̃ cũ demõſtrãtur ĩ quo nõ debet ptẽdi & ptẽditur.pertinaciã eẽ:quod in quo oportet manere ſi in eo pſtat pſeuerãtia ſi hac uarronis diffinitiõe qđ ĩterſe differãt ptinacia & pſeuerãtia apte cognoſcitur. Nã ſi hãc rẽ illa ſeqtur.hãc aũt nõ ſeqtur.a cõſequenti dat exemplũ ſi hanc rem illa ſequitur ut ſi hõ eſt animal eſt.ãtecedit.n.hõ & ſeqtur animal. hãc aũt non ſeqtur ut ſi animal ẽ: hõ eſt.nõ.n.ſeqt̃ ut ſi hõ ſit aĩal ſit cũ multa p̃ter hominẽ ſint aĩalia: aut ſi huic res illa antecedit.uelut ſi aĩal ẽ ſubſtãtia aĩata ſenſibilis eſt huic nõ antecedit: ut ſi aĩal ẽ plãta ẽ: aut ſi huic repugnat ut ſi eſt lux dies nõ ẽ.illi nõ repugnat ut dicas ſi lux ẽ dies ẽ. etenim ſi lux ẽ dies eſſe & nõ eẽ põt.non ergo repugnat aut ſi huic rei hæc ut ſi iterpoſitio terre inter ſolẽ & lunã cã ẽ eclypſeos illius alia cã ẽ ut q; ſolares aut lunares radii non luceãt nõ q̇ppe qd intra nubes ĩ ſublimeq; eleuatos uapores cõditi ſint alia cã ẽ. Aut ſi uelut ſi cometes alia cã appareat q̃ ut ex alio ſtella ſit q̃ eo modo licet raro appareat emicet.ex alio illud effectũ ẽ ex alia cã ẽ ut in cælo galaxia colluceat quos locos in definitã q̃ſtionẽ traducere haud difficile ẽ ex quouis hoꝝ id de quo q̃rit̃ idem ne an aliud ſit ĩueniri põt ſenſus ẽ ex quolibet hoꝝ locorũ quos memorauimus id de quo erit q̃ſtio an ſit idem qd aliqs dicat an qd uis aliud poterit inueniri. At tertiũ genus q̃ſtiõis in quo q̃le ſit q̃ritur in cõpatiõe ea cadũt q̃ pauloante in cõpatiõis loco enumerata ſunt.tertiũ fuit ſupra a cicerone interp̃tatũ cognitiõis genus & diuiſũ in id ĩ qđ ſimpliciter q̃ritur & id qđ cõpate.rurſũ qđ cõpate in duas diuiſũ formas in id qđ de eodẽ et altero diceretur cui diffinitiõis locos aptos eſſe recenſuimus:& id qđ de maiore & minor̃ q̃reret̃.cui nũc dicit cicero locũ eſſe accõmodatũ quem ſupra inter artificiales ultimũ tractauit. cõpatio oĩs eſt a maioribus minoribus & paribus. In illud aũt genus in quo de expetendo ſugiendoq; q̃rit̃ hæc eſt q̃litas huius ptis de q̃ ſimpliciter q̃ritur pars prima.hoc ergo dicit ſi de expetendo fugiendoq; q̃rit̃ adhibentur ea q̃ ſunt aut aĩ aut corpis aut externa uel cõmoda uel incõmoda.aĩ ut ſcientiæ.corpis ut robur.forma externa ut opes diuitiæ q̃ cõmoda putãt̃.incõmoda his aduerſa ut debilitas uel ægritudo deformitas uel mãcũ aliqđ membrũ mendicitas uel pauptas. cũ igit̃ q̃ritur qd in rebus expetendũ ſugiendũ ue ſit:hæc ꝓſcrũtur qbus expetendũ fugiendũq; eſſe aliqd oſtenditur. Itemq; cũ de honeſto turpiq; q̃ritur ſimpliciter intellectæ q̃ſtiõis hæc tertio loco fuit pars enumerata q̃ nũc in ſecũdo ponitur inquiens cũ de honeſto turpiq; q̃ritur ad animi bona aut mala oĩs orõ dirigẽda ẽ:ſupra qd hæc cũ bonis corporis externiſq; cõmodi uel incõmodi afferre poſſet.hic qd honeſtatis turpitudiniſq; afferre poſſint exponitur. cũ igit̃ turpe aut honeſtũ quicq̃ ſignificare uolumus maxĩe animi ꝓbamus bonis ſiquidem ne debilem eſſe aut pauperem nemini turpe niſi animi uicio id obuenerit ſicut ne honeſtum quidem aut robore corporis aut genere uel opibus alios excellere eſt niſi ad mentis cõmoda referri q̃ant. Cum autem de æquo & iniquo differitur æquitatis loci colliguntur. hi a cauſa & effectu loci eſſe uidentur ſicut & memorati ſupra omnes in his formis

eius qſtiõis quã ſimpliciter dici q̃litatis eẽ diximus: hæc eni quã ultimã partẽ poſuit ſupra ſecũdã i ordine fecit cuius locos eẽ alios dicit natura alios iſtituto. naturã rurſũ duas ptes habere tributionẽ ſui & ulciſcẽdi. ius eteni natura poſcit ut tribuamus unicuiq; qd ſuũ ẽ. & ſi qs uim iſerre uoluerit ulciſci nobis licere natura iubẽte com probamus, pinde: ac ſi dicamus cãm eẽ in natura ut id faciamus qd tacuit cicero. iſtitutio aũt æqtatis tripartitã ẽ. una pars legitia ẽ q̃ lege ſancit̃ q̃ multoꝝ opiniõe cõſtitutæ ſũt. altera cõueniẽs cũ cõuentũ fuerit ab aliqbus ut id obſeruet. tertia moris uetuſtate cõfirmata cũ ita oportere fieri arguimus qd uetuſto id mor̃ cõfirmatũ ſit atq; ẽt æqtatis triptita dicit̃ eſſe. diuidit rurſum æqtatis iſtitutionem trifarie ut una ad ſuperos deos. altera ad manes. tertia ad homines attineat. q ad ſupos inqt pietas apellatur. piamus eni deũ ſacrificiis inſtituto: & ut anguſtius iquit pietas, ppe cultus itelligi ſolet quẽ græci εὐσέβιαν uocant. uel dei cultũ poſſumus dicere. ſecunda ſãctitas quã cicero ad manes dicit attiner̃. dicit aũt apuleius & animas hoĩum dæmonas eẽ: & ex hominibus fieri lares. ſi meriti boni ſũt. lemures ſi mali ſũt ſeu laruas. manes aũt deos dicĩ ſi ĩcertũ ẽ bonoꝝ eos ſeu malorũ eẽ meritoꝝ. ſãctũ ẽ ut trebatius libro decio religionũ refert interdũ idẽ qd ſacrũ idẽ qd religioſũ. ĩterdũ aliud hoc ẽ nec ſacrũ nec religioſũ ẽ ut nos pauidi trepidare metu crineq; flagrãtẽ excurer̃ & ſanctos reſtinguer̃ fõtibus ignis hic ſãctos ac ſi ſacros accipiamus qd diuinitus contigerat. ſicut ergo ſupis cultũ ueteres adhibuere ita mãibus mẽtis ſinceritatem & imaculatã adhibebant cõtinẽtiã. ſed hæc i aliud tẽpus miſſa facio. indigẽt. n. fortaſſis lõgior̃ diſputatiõe q̃ huic, pposito haud quaq̃ cõuenit. tertia iuſtitia & æqtas noĩatur tertiã ad homines attinere dicit eãq; uocari iuſtitiã & æqtatẽ. nã ita iuſtitiã diffinit plato. Δικαιοσυνη ομονοια της ψυχης προς αυτην και ευταξια των της ψυχης μερων προς αλληλα τε και περι αλληλα εξις διανομητικη του κατ αξιαν εκαστω εξις καθην ο εχων προαιρετικος εστι των φαινομενων αυτω δικαιων εξις εν βιω νομου υπηκοος ισοτης κοινωνικη εξις υπηρετικη νομων æquum ita. Δικη αποφασις κυρια περι αμφισβητουμενου πραγματος. ſi qd ergo pietas aut ſanctitas aut iuſtitia uel æqtas poſcat ob eas id fieri debere arguemus ut ex cã, pbetur effectus. de, pposito ſatis multa: deinceps de cã pauciora dicẽda ſũt. plæraq;. n. ſunt ei cũ, pposito cõmunia. poſt traditã locoꝝ cognitionẽ cicero ſupra q̃ſtionẽ ita diuiſit ut diceret alterã eẽ ĩfinitã: quã theſin græci: nři, ppoſitũ uocãt. definitã alterã hãc hypotheſin græci. latini cãm noĩant. cũ igit̃ de, pposito inqt abũde tractauerimus: ſupeſt ut de cã pauca reſeramus ſi qdẽ multa ſũt i cã q̃, ppoſito cõueniũt ut nos oſtendimus. Tria ſunt igitur genera cãꝝ ita pœne oẽs cõueniũt iudicii deliberationis: laudationis. i. demõſtrationis. hoꝝ fines declarãt qbus ĩquit locis nobis ſit utẽdũ. nã iudicialis generis finis ẽ ius: unde iudiciali nomẽ iditũ. iuris aũt ptes tũ ſunt expoſitæ cũ æqtatis. diuiſit. n. q̃litatis q̃ſtionẽ i eã q̃ ſimpliciter & eã q̃ cõpate diceret̃. q̃ ãt ſimpliciter diceret̃ diuiſit i id qd de expetẽdo & fugiẽdo, de honeſto & turpi. de æquo & iniquo. unde tria hæc cãꝝ genera deſcẽdũt eorũq; materies & q̃ a fine uniuſcuiuſq; dinoſcit̃. iudicialis. n. generis finis ẽ ius. iuris aũt partes expoſuimus cũ de ea q̃ſtiõe q̃ d æquo & iniquo ẽ tractãtes ei, pprios locos ſubiecimus: qui i iudiciale genus trãſferri ẽt poſſũt: hoc ẽ ad definitã q̃ſtionẽ eãq; in q̃ de iure q̃rit̃ deliberãdi finis utilitas generis deliberatiui finis ẽ utilitas de q̃ utilitate cũ de expetẽdi fugiẽdiq; q̃ſtiõis locis diſſeruimus abũde diximus. laudatiõis finis honeſtas: de hoc quoq; ſupra dictũ: ubi locos eius q̃ſtionis q̃ de honeſto turpiq; fuit expoſuimus: ſed definitæ q̃ſtiões a ſuis quoq; locis q̃ſi, ppriis iſtituũtur eruuntur ex, ppriis locis definitæ q̃ſtiões: ut cũ an factũ ſit qd factũ aut q̃le ſit q̃rit̃. Quæ i accuſationẽ defẽſioneq; ptitæ i qbus exiſtũt hæc genera. licet. n., pprie ĩ iudiciis accuſar̃ aliqd defẽdereq; dicamur: tamẽ & cũ ſuademus diſſuademuſue: aut laudamus rephẽdimuſue accuſamus quodãmõ: aut defẽdimus. ut accuſator pſonã arguat facti defẽſor aliqd opponat qd definitæ q̃ſtiõis, ppriũ ẽ: aut nõ eẽ factũ arguit̃. unde cõiecturalis uel inficialis ſtatus naſcit̃. ĩficialis ẽ cui ab ĩficiẽdo nomẽ ẽ. cõiectura dicta ẽ a cõiectu. i. directiõe q̃dã rõnis ad ueritatẽ. itaq; q a in ea d q̃ſtione accuſator cõiectura reus ĩficiatiõe utitur ea noĩa ei q̃ſtioni idita putauerũt. Aut ſi ſit factũ aliud eius facti nomẽ eẽ aut, p hoc: quoniã diffinire qd nõ ſit oportet deſinitiua naſcitur cõſtitutio. Aut iure eẽ factũ hoc ẽ an ſit iure an iniuria factũ q̃ritur & iuriſditialis quã græci Δικαιολογικον noĩant appellatur: ſed id uerbũ hãc rem paꝝ exprimer̃ putat cicero ſane ut ſupra quoq; diximus: tertia qõ quoniã de facti q̃litate q̃ritur q̃litas generalis noĩata ẽ. ea aũt diſtributa ẽ i negocialẽ iuriſditialẽq;. iuriſditialis rurſũ i abſolutã & aſſũptiuã: ſed quoniã de definita qõne loquitur ĩ q̃ de rebus ipſis q̃ritur certis deſtinatiſq; pſonis qd iuriſditialis, ppriũ ẽ: nã i negociali. quã græci πραγματικην uocãt remoto pſonaꝝ cõplexu de rebus tãtũ q̃ritur qd quid ipſe i primo the

Igit̃ genera cãrum: iudicii. deliberationis: laudationis. quaꝝ fines ipſi declarant quibus utendum locis ſit. Nã iudicii finis eſt ius ex quo etiam nomen. Iuris autem partes tũ expoſitio tum æquitas. Deliberandi finis utilitas cuius hæ partes quæ mõ ſunt expoſitæ reꝝ expetendaꝝ. laudatiõis finis honeſtas: de qua item eſt antedictum. Sed definitæ quæſtiões a ſuis quoq; locis quaſi, ppriis inſtituunt̃. Quæ ĩ accuſationem defenſionemq; partitæ in quibus exiſtunt hæc genera ut accuſator perſonam arguat facti: defenſor aliquid opponat de tribus: aut nõ eſſe factum: aut ſi ſit factũ aliud eius facti nomẽ eẽ: aut iure eẽ factum. Itaq; aut inficialis aut coniecturalis prima appelletur. diffinitiua altera. tertia q̃uis ſit moleſtum nomẽ hoc iuriditialis uocatur. Haꝝ cãꝝ, ppria argumenta ex his ſumpta locis: quos expoſuimus in præceptis oratoriis explicata ſunt. Refutatio ãt accuſatiõis in qua ẽ depulſio criminis quæ græce ſtaſis dicitur appelletur latine ſtatus in quo primum

exiſtit quaſi ad repugnãdum cõgreſſa defenſio. Atq; ĩ deliberatõi bus etiã & laudatiõibus exiſtunt ſtatus. Nam & negantur ſæpe ca futura quæ ab aliquo in ſnĩa dicta ſunt fore. Si ãt oĩo fieri nõ poſ ſunt aut ſi ſine ſũma difficultate nõ poſſunt. in qua argumẽtatione ſtatus cõiecturalis exiſtet. aut cum aliquid de utilitate honeſtate æquitate diſſerit̃. deq; his rebus quæ his ſunt cõtrariæ incurrunt. Status aut iuris aut noĩs: quod idẽ contingit in laudatiõibus: nam aut negari poteſt id factum eſſe quod laudetur: aut nõ eo nomine efficiẽdum quo laudator effecerit: aut oĩo nõ cẽ laudabile qđ non recte non iure factũ ſit. quibus omnibus generibus uſus eſt nimis ĩprudẽter Cæſar contra Catonem meum: ſed q̃ ex ſtatu contentio efficit̃ eã græci κρινομενον uocãt. mihi placet id quoniã qdẽ ad te

toricorũ de inuẽtiõe dixerit iuriſditialẽ dixit appellari. Harũ cauſarũ ꝓpria argumẽta ex his ſupra locis quos expoſuimus in ꝑceptis oratoriis explicata ſũt: in ſecũdo. n. rhetoricæ artis libro ſingularũ diffinitaꝝ q̃ſtionũ locos diligenter ẽ ꝓſecutus. Refutatio autẽ accuſationis in qua ẽ depulſio criminis græce ſtaſis dr̃. appellatur latine ſtatus ĩ quo primũ inſiſtit q̃ſi ad repugnãdũ cõgreſſa defenſio: quod cicero ſtatũ id qdẽ cõſtitutionẽ uocãt: alii q̃ſtionẽ: alii qd ex q̃õne appeat: alii caput. i. κεφαλαιον γενικωτατον. ad qđ referũtur oĩ quoꝝ appellatiõis uis eadẽ ẽ: ſtatũ qdã dixerũt primã cãꝝ cõflictionẽ: ſed nõ ẽ ſtatus prima cõflictio feciſti nõ feci: ſed quod ex prima cõflictiõe naſcitur. i. genus q̃õnis feciſti: nõ feci. an fecerit: hoc feciſti nõ hoc feci: qd fecerit aut ẽt ſi feci recte feci ex his apparet primũ coniectura ſecũdũ finitione tertiũ q̃litate eẽ q̃rendũ: prima erit q̃õ cõiecturalis: ſecũda finitiui: tertia generalis ſtatus: ſed cicero hic dicit ſtatũ eẽ ĩ quo primo inſiſtit q̃ſi ad repugnãdũ cõgreſſa defẽſio: cui rei repugnat Cornelius celſus dicẽs nõ a depulſione ſummi ſed ab eo q propoſitionẽ ſuã cõfirmet: ſed celſũ quintilianus multis rõnibus nõ recte cẽſere cõuincit. itaq; tutius ita nos definire poſſe ſtatũ arbitratur: ut cũ ſint frequẽter in cã diuerſi q̃ſtionũ ſtatus in eo credere ſtatũ cãæ: qd eẽt in ea potentiſſimũ: & in quo res maxime uerſaretur: id autẽ ſi qs generalẽ q̃õnẽ uel caput generale dicer̃ malit cum hoc mihi nõ erit pugna nõ magis q̃ ſi aliud adhuc quo idẽ intelligatur eius rei nomẽ ĩuenerit. Atq; in deliberatiõibus & laudatiõibus iidẽ exiſtũt ſtatus ſubaudi q̃ in iudiciis exiſtunt qđ qdã negarunt: etenĩ ſtatus ad iudicialẽ tãtũ ptiner̃ materiã putauerũt quoꝝ inſcitiã ipa ſtatuũ tractatio oſtẽdit qppe q; ĩ oĩbus generibus eẽ facile inueniãtur: idq; oſtẽdit cicero dicẽs: nã & negãtur ſæpe ea futura q̃ ab aliquo in ſnĩa dicta ſunt fore ſi aut oĩno fieri nõ poſſint: aut ſi ſine ſũma difficultate non poſſint: in q̃ argumẽtatiõe ſtatus cõiecturalis exiſtet cũ ſit genus deliberatiuũ. Aut cũ aliqd de utilitate qd deliberatiui generis ẽ finis: honeſtate aũt demõſtratiui æq̃tate iudicialis ſunt fines. Deq; his rebus q̃ his ſunt contrariæ ut in cõmodo turpi iniq̃tate q̃ eiſdẽ generibus ut prius oſtenſum ẽ ſubiiciunt̃: aut iuris: aut nois de cõiecturali dixit adiungit. iuris q ẽ iuriſditialis q̃ſtionis hoc ẽ an iure factũ ſit ſtatus. nominis autẽ diffinitiuus. Quod idẽ cõtingit in laudationibus. in iudiciali eẽ ſtatus oẽs cõſentiunt ĩ reliq̃s generibꝰ aliq negarunt in deliberatiuo mõſtrarunt eẽ poſſe nunc qđ in demõſtratiuo quoq; eſſe poſſint oſtendit: nã aut negari inq̃t põt qđ laudet̃ qd ꝑſentis tpis eſt demõſtratiuiq; generis & cõiecturalis ſtatus erit q̃õ: aut nõ eo noĩe q ſtatus diffinitiuæ q̃ſtionis erit. Aut oino nõ eſſe laudabile qđ nõ recte nõ iure factum ſit q ſtatus generalis eſſe q̃ſtionis facile depræhenditur qbus inquit cicero generibus ſubaudi ſtatuum cæſar nimis imprudenter uſus eſt in eis libris quos anticatones inſcripſit q; eos contra catonem uticenſem ſcripſerit qui tyrãnidem effugiens mori melius q̃ ſeruire arbitratus ſit. Sed quæ ex ſtatu contẽtio efficit̃ eã græci κρινομενον uocãt. mihi placet id quoniã qdẽ ad te ſcribo q̃ de re agit̃ uocare. Inuentis q̃ ſupra memorauimus intuẽdũ deinceps hermagoræ uidetur qd ſit: q̃õ: rõ: iudicatio: cõtinẽs: q̃õ latius intelligitur oĩs de q̃ in utrãq; ptẽ uel in plures dici credibiliter põt: dupliciter. n. accipiẽda eſt: altero mõ primã aduerſarioꝝ cõtentionem appellamus quo etiã minores oẽs cõplectimur: diffuſã. n. hẽt q̃õnẽ: ut in cõiectura cœpit ne pecunias decius: in diffinitiõe minuerit ne maieſtatẽ norbanus. in æq̃tate iure ne occiderit opimus gracchũ: hæc q̃ primã habent cõtentionẽ ex arguẽdo & reſiſtendo lata & ſſuſa ſunt: altero quo ſignificamus ſummã illã in q̃ cã uertitur ex q̃ naſcitur ſtatus. Theodorus illas capita uocat generalia ſicut ex illis pẽdentes ſpecialia & q̃ſtiões ex q̃õne naſci & ſpẽm in ſpẽs diuidi cõuenit. Rõ qđ αιτιον uocãt alii eſt ea q̃ refertur a reo ad recuſandũ depellendi criminis cã: ut ſi Oreſtes accuſetur matricidii: niſi dicat iure feci: illa. n. patrem meũ occiderat: nõ habet defenſionem q̃ ſublata oĩs cõtrouerſia quoq; ſublata eſt. ergo eius cãæ rõ eſt q; illa agamẽnona occiderat: hæc rõ noiat̃ nõ qn ea q̃ cõtra rõnem defenſionis aſſerũtur nõ minus q̃ ipæ rões defenſionis rões appellari poſſint: ſed diſtinguendi grã id factũ. Iudicatio qđ græci κρινομενον uocãt eſt ut Cicero in rhetoricis inq̃t q̃ ex iſirmatiõe & cõfirmatiõe rõnis naſcit̃ cõtrouerſia ut ſi oreſtes dicat licuit mihi matrẽ meã occidere: illa. n. meũ patrem occiderat: attamen iq̃t aduerſarius abs te filio matrẽ necari nõ oportuit: potuit. n. ſine tuo ſcelere illius factũ puniri. ex hac deductiõe rõnis illa ſũma naſcit̃ cõtrouerſia quã iudicationem appellamus: ibi ergo iudicatio ubi q̃õ: nec ut ſi dicat̃ Oreſtes occidit recte: nõ recte an recte occiderit q̃õ: tamen ſtatĩ iudicatio cõtendit recte occidi quãdo illa patrem meũ occiderat: reſpondet̃ ſed nõ iõ tu mr̃em debuiſti occidere an debuerit hæc iudicatio. Cõtinens. i. συνεχον qd alii firmamentũ uocãt: eſt ut Cicero ĩ rhetoricis inq̃t firmiſſima argumentatio defenſoris & appoſitiſſime ad iudicationem: ut ſi uelit oreſtes dicere eiuſmodi animũ mr̃is ſuæ fuiſſe in patrem ſuũ in ſeipm ac ſorores in regnũ in famã generis & familiæ ut ab ea pœnas liberi ſui potiſſimũ peter̃ debuerint: qbuſdã id uidet̃ eſſe poſt qđ nihil q̃rit̃ qbuſdã. id qđ ad iudicationem firmiſſimũ affert̃: ſed qđ diximus oẽ ĩ ordinẽ digeramus utamurq; eodẽ quo oẽs uſi ſũt exẽplo. Oreſtes matrẽ occidit hæc ẽ cã q̃ ĩ iudiciũ defert̃ hoc cõſtat: an licuerit oreſti mr̃em occidere q̃õ generalis dicit ſe iuſte feciſſe ſtatus erit q̃li/

tatis quæſtio ſpecialis an iuſte id fecerit:ratio quia clytæmneſtra agamēnona maritum ſuum patrē oreſtis occi dit iudicatio an potuerit uel nocentē mr̄em a filio occidi:quod ad continens uel firmamentū attinet ſupra exē plum poſuimus:ſed breuius ueriuſqꝫ eſt quod dixerūt aliq̄ qui ſtatum:& continens:& iudicationem idem eſſe uoluerūt:idqꝫ potiuſq̄ quod hæc affectata ſubtilitas circa nomina rerū ambitioſe laborat:ſimpliciuſqꝫ eſt & ꝓbabilius id facere q̄ per minutas rerū particulas rōnē docendi cōcedere:ſed redeo ad ciceronis uerba.inquit eni.ſed q̄ ſtatu cōtentio efficitur eam græci.κρινομενον uocant.mihi placet id quoniā qdem ad te ſcribo qua de re uocate.In his ſecū & cicero paulū diſſentit.In rhetoricis.n.ubi hermagorā ſecutus inqt cōſiderato genere cauſe co/

ſcribo qua de re agitur,uocari.Quibus autem hoc qua de re agit᷑ continetur:hæc cōtinentia uocent᷑ quaſi firmamēta defenſionis:qbus ſublatis defenſio nulla ſit.ſed quoniā lege firmius in cōtrouerſiis diſceptādis eē nihil debet dāda eſt opera ut legem adiutricem & teſtē adhibeamus.In qua re alii quaſi ſtatus exiſtūt noui.ſed appellantur legittimæ diſceptatōes.Tū.n.defēdit᷑ non id legē dicere quod aduerſarius uelit:ſed aliud.Id aūt contingit cū ſcriptū ambiguū eſt:aut duæ ſnīæ differētes accipi poſſunt.Tū opponitur ſcripto uoluntas ſcriptoris ut quærat᷑ uerba ne plus an ſentētia ualere debeāt.Tū legi lex cōtraria affert᷑ iſta ſunt tria genera que controuerſiā ī oī ſcripto facere poſſunt.Ambiguū uel diſceptātia ſcripti:& uoluntas ſcripto cōtratia.iā hoc pſpicuū eſt non magis ī le-

gnita cōſtitutione cū ſimplex ne an iuncta ſit intellexeris:& ſcripti an rōnis habeat:& cōtrouerſiā uideris:deinceps erit uidēdū q̄ qō.q̄ rō.q̄ iudicatio.quod firmamētū cauſæ ſit.quæ oīa a cōſtitutione proficiſcātur oportet qō ea q̄ ex cōflictione cauſarū gignitur cōtrouerſia hoc mō.non iure feciſti.iure feci.cārum hæc ē cōflictio ī qua cōſtitutio cōſtat.ex ea igit᷑ naſcit᷑ cōtrouerſia quā qōnem dicimus hoc modo.iure ne fecerit rō ē ea q̄ cōtinet cauſam q̄ ſi ſublata ſit nihil in cā cōtrouerſiæ relinqtur hoc mō:ut docēdi cā ī facili.& puulgaro exēplo cōſiſtamus.oreſtes ſi accuſetur mr̄icidii niſi dicat iure feci.illa.n.patrem meum occiderat non habet defenſiōem:qua ſublata omnis cōtrouerſia quoqꝫ ſublata ē:ergo ei cauſæ rō eſt ꝙ illa agamēnona occiderit iudicatio eſt q̄ ex infirmatiōe:& cōfirmatione rōnis naſcit᷑ cōtrouerſia.nā ſit nobis expoſita ea rō quā paulo ante expoſuimus.illa.n.meū inqt patrem occiderat.attamē inqt aduerſarius abs te filio mātrē necari nō oportuit:potuit.n.ſine tuo ſcelere illius factū puniri.ex hac deductione rōnis illa ſumma naſcit᷑ cōtrouerſia quā iudicationē appellamus.ea eſt eiuſmodi.rectum ne fuerit ab oreſte matrē occidi cū illa oreſtis patrem occidiſſet:firmamentū eſt firmiſſima argumentatio defēſionis:& appoſitiſſime ad iudicationē.In partitionibus aūt inquit primus ille ſtatus habet rationē facti criminis ipſa coniectura īficiationēqꝫ facit:ſecūdus quod nō ſit in re quod ab aduerſario ponit᷑ in uerbo tertius qui id recte factū eē defendit quod ſine ulla nōis controuerſia factū fatet᷑.deinde unicuiqꝫ rōni opponendū eſt ab accuſatore id quod ſi non eēt in accuſatōe cā oīno eē nō poſſet:itaqꝫ ea quæ ſic referūtur cōtinētia cārum uocētur q̄q̄ non ea magis quæ cōtra rōnem defenſionis aſſerunt᷑ q̄ ipæ rationes defenſionis continent cauſas:ſed diſtinguēdi gratia rationē appellamus eā que refertur a reo ad recuſandū depellendi criminis cā;q̄ niſi eſſet quod defēderet non hr̄et:firmamentū aūt appellamus qđ contra ad labefactandū refert᷑ ſine quo accuſatio ſtare non poteſt ex rationis aūt & ex firmamenti conflictione:& quaſi concurſu:quæſtio qdē exorit᷑ quā diſceptationem uoco in qua qd eueniat in iudiciū:& de quo diſceptet᷑ q̄ri ſolet:ex his.n.primum nobis licet uidere quod iudicationē in rhetoricis nominauit hoc eſt κρινομενον.ut hic.trebatio qui erat iuris conſultus alludens qua de re agit᷑ appellatit:deinde ut in rhetoricis iudicationem eā eſſe dixerit q̄ ex rationis ea controuerſia naſcit᷑ qua īfirmatione cōfirmatōeqꝫ deducit᷑:hæc aūt ex ſtatu cōfectā cōtentionē iudicationē eē dixit.In partitionibus uero oratoriis ut ſupra oſtendimus firmamētū id quod opponit᷑ defenſiōis quod ab accuſatore cōtinēs quædā inferat᷑ in reū nō nominauit:hic aūt cōtinentia defēſionē quibus ſublatis defenſio nulla ſit:firmamentū appellauit:cū id rōnē in partitionibus dici uoluerit:inqt.n.qbus autem qua de re agit᷑ cōtinet᷑:hoc eſt unde iudicatio deſcendit ea cōtinentia uocent᷑ q̄ſi firmamenta defenſionis quibus ſublatis defenſio nulla ſit. Sed quoniā lege ſirmius in cōtrouerſiis diſceptādis eſſe nihil debet danda eſt opera ut legem adiutricem & teſtem adhibeamus:in qua re alii quaſi ſtatus exiſtunt noui quæ appellantur legitimæ diſceptatōes q̄ tripartitam eſſe in oībus cauſis rationē nobis licet intelligere prima longe fortiſſima tuēdi ratio ſi negari pōt.ꝓxima ſi negari factū eſſe negetur:tertia q̄ recte factum defendit᷑:qbus ſi deficiamus ultima quidē:& iam ſola ſupereſt ſalus aliquo iuris adiutorio elabēdi a crimine.hæc q̄ttuor q̄ generales ſtatus uocātur in duo genera deſcēdūt rōnale:& legale:rōnale ſimplicius ē.quia ipſius tantū naturæ cōtemplatione cōſtat.itaqꝫ in eo ſatis eſt oſtendiſſe coniecturam finitionem.qualitatē legalium plures ſunt ſpecies.ꝓpterea quod multæ ſūt leges:& uarias habent formas:alia ē cuius uerbis utimur:alia cuius uoluntate alias nobis cum ipſi nullam habemus adiungimus alias inter ſe cōparamus.alias in diuerſum interpretamur:ſic naſcuntur hæc uelut ſimulacra ex illis tribus propriam faciem oſtendentia aut ſcripti aut uoluntatis quæ ſine dubio:aut qualitate aut cōiectura continentur:finitio quoqꝫ utriqꝫ generi quodqꝫ rerum quodqꝫ ſcripto cōtemplatione cōſtat cōmunis eſt.hæc omnia licet in illos tres ſtatus ueniant tamen quia habent aliquid uelut proprium permittitur ut legales ſtatus uel queſtiones uel capita quædam minora nominentur dum ſciamus nihil ne in his quidem præter tria quæ diximus quæri. Iam hoc perſpicuum eſt nō magis in legibus q̄ in teſtamentis in ſtipulationibus in reliquis quæ ex ſcripto aguntur poſſe controuerſias eaſdē exiſtere.in omni enim ſcripto quæri ea quæ diximus poſſunt.

gibus quam in teſtamentis: in ſtipulationibus. ĩn reliquis rebus q̃ ex ſcripto agunt̃ poſſe cõtrouerſias eaſdẽ exiſtere. Hotum tractationes in aliis libris explicãtur: nec ſolũ perpetuæ actiones: ſed etiã partes orõnis. iiſdem locis adiuuant̃: parti propriis: pti cõibus: ut ĩ principiis quibus ut beniuoli ut dociles ut attenti ſit q audiant efficiendũ eſt locis ꝓpriis. Itemq; narrationes ut ad ſuos fines ſpectẽt. ideſt ut planæ ſint ut breues ut euidẽtes ut credibiles ut moratæ ut cũ dignitate. Quæ quãquam in tota orõne eſſe debẽt magis tamẽ ſunt ꝓpria narrãdi. quæ autẽ cõſequitur narrationem fides ea perſuadendo quoniã efficitur qui ad perſuadendum loci maxime ualeant dictum eſt in his quibus de omni rõne dicendi. Peroratio ãt & alia quædã habet: & maxime amplificationẽ. Cuius effectus hic debet eſſe ut aut perturbent̃ animi aut trãquillent̃. Et ſi ita iam affecti ante ſunt ut augeat eoꝝ motus aut ſedet oratio. Huic generi ĩ quo: & miſericordia: & iracũdia: & odiũ: & inuidia: & cætera. ea in affectione perturbant̃: præcepta ſuppeditant̃: aliis in libris quos poteris mecũ legere cũ uoles. Ad id aũt quod te uelle ſenſerã cumulate ſatis factũ eſſe debet uoluntati tuæ. Nam ne præterirem aliqd qđ ad argumentũ in oĩ rõne reperiendũ ptineret plluta quã a te deſiderata erãt ſum cõplexus. feciq; quod ſæpe liberailes uẽditores ſolent. ut cũ ædes fundũue uendiderint rutis cæſis receptis: concedãt tamen aliquid emptori quod ornãdi cã apte & loco poſitũ eſſe uideatur. Sic tibi nos ad id quod quaſi mancipio dare debuimus ornamẽta quædã uoluimus nõ debita accedere. FINIS.

In libris explicant̃. ſubaudi ubi pcepta tradunt̃ oratoria. Nec ſolũ ppetuæ actões de qbus locuti ſumus. ſed ẽt partes orõnis de qbus iá ſumus dicturi. Hiſdẽ locis adiuuant̃ qbuſdam ſedibus. & principiis qbus cõſiſtũt & cõponuntur. Partim ꝓpriis ut alteri parti nõ cõueniant. Parti cõibus. qui oĩbus in tali materia poſſint cõuenire. Vt in principiis qbus: ut beniuoli. ut dociles. ut attenti ſint q audiãt efficiendũ eſt propriis locis. beniuolentia. n. q̃ttuor ex locis cõparat̃ ab nr̃a ab aduerſarioꝝ a iudicũ perſona ab ipſa cã: docilitas duobus ex locis ſit: ſi aperte: & breuiter ſummã cauſæ exponemus hoc eſt in quo cõſiſtat cõtrouerſia. attẽtionem captabimus ſi demõſtrabimus ea q̃ dicturi erimus magna noua ĩcredibilia eẽ aut ad oẽs aut ad eos qui audiẽt: aut ad aliquos illuſtres hoĩes: aut ad deũ ĩmortalem: aut ad ſummã. r.p. pertinere: & ſi pollicebimur nos breui nr̃am cãm demõſtraturos atq; exponemus iudicationẽ: aut iudicationes ſi plures erũt: quæ oĩa qui de pceptis rhetoricis locuti ſunt tractauere. Itẽq; narratões ut ad ſuos fines ſpectẽt. i. ut planæ ſint ut breues ut euidẽtes ut credibiles ut moratæ ut cũ dignitate. hoc ẽ uenuſta rerũ cõplexiõe: & ea qdẽ rebus accõmodata q̃ oĩa tamẽ lõgius ĩ præceptis oratoriis explicant̃. Qui ad perſuadẽdũ loci maxime ualeant. dictũ eſt ãt in his qbus de oĩ orõne dicendi: oĩa. n. argumẽtandi genera ĩ arte rhetorica explicata ſunt quæ ad defenſiõem attinere uiſa ſunt. Peroratio ãt & alia q̃dã habet & maxime amplificationem. cõcluſionẽ in rhetoricis in tres ſecat ptes: enumerationẽ: ĩdignationẽ. cõquæſtionẽ: quaꝝ partiũ locos enumerauit tractauitq;: alii diuiſerunt in enumerationem quã ανακεφαλαιωσιν græci nominãt: & amplificationẽ. quã illi αυξησιν uocant. Præcepta. ſubaudi a me & aliis ſunt. Aliis libris. qui de arte rhetorica cõpoſiti. Nã ne pterirẽ aliquid quod ad argumẽtum in oĩ rõe repiendũ ptineret cũ cœperim inquit de ſedibus loqui argumẽtorũ idq; tu quoq; me popoſceris non præterirem quicq̃ qd ad hanc rem attineret. Feciq; quod ſæpe liberales uenditores ſolẽt: ut cũ ædes fundũue uendiderint rutis cæſis receptis concedãt: tamẽ aliquid ẽptori qđ ornãdi cã apræ: & loco poſitũ eẽ uideat̃. ſic tibi nos ad id qd quaſi mãcipio dare debuimus ornamẽta uolumus nõ debita accedere: elegãtiſſimo exẽplo perorationẽ Ci. cõcludit: hoc. n. dicit liberaliũ uenditoꝝ eſt: ut cũ fũdũ aut ædes uẽdiderint. &: in uenditõe ſibi receperint ruta: & cæſa cõcedãt tamen aliqd emptori qđ ornare ædes aut fundũ qđ ement poſſit: idq; pſertĩ ſi apte: & ſuo loco poſitũ uideat̃: quo ſit ut minus a bono uenditore abneget̃. ſic nos cũ reddidiſſemus tibi q̃ debueramus ornamẽta adiecimus q̃dã q̃ illis debita: & pp oportuna acceſſiſſe credidimus. Rutis & cæſis receptis cõcedant aliqd emptori. Inqt. n. Vulpianus iuriſcõſultus ſi ruta cæſaq; excipiant̃ ĩ uenditõe ea placuit eẽ ruta quæ eruta ſunt ut arena creta: & ſimilia. cæſa ea eſſe: ut arbores cæſas: & carbones. & his ſimilia. Gallus ãt aquilius cuius mella refert opinionem rectæ ait fruſtra in lege uenditiõis de rutis: & cæſis contineri: quia ſi non ſpãliter uenierint ad exhibendũ de iis agi poſſe: neq; enim magis de materia cæſa aut de arena cauendũ eſt uenditori q̃ de cæteris q̃ ſunt pcioſiora: hinc dixit Cicero ruta: & cæſa recepta a uenditore: qa licet aquilius gallus fruſtra in uẽditione contineri exiſtimet quippe qd ſi non ſpecialiter uenierint poſſint redhiberi: cauendũ tamen ſit non tantũ in pcioſis rebus: ſed etiã leuioribus a uẽditore. Sic tibi nos ad id qđ quaſi mãcipio dare debuimus: ſiquidẽ & tu popoſceras: & ego ꝓmiſerã me traditurũ tibi topicoꝝ argumentoꝝ rõnes: itaq; licet non oĩno mancipio haberemus quippe qd laborem hũc potuimus ſubterfugere: tamen meo erga te amore q̃ſi mancipio hæc dare compellebamur: & ad illa exornanda alia adiecimus: licet non tantũ ego ea ꝓmiſeri: ſed ne tu quidẽ popoſceris idq; fecimus ne huic rei conficiẽdæ quicq̃ ad modũ deeſſet: quo tanta res ſuis partibus abſoluta uideret̃.

Topicoꝝ Ciceronis libellus cum commentario a domino Georgio Valla placentino Viro utiq; eloquẽtiſſimo: ac oĩbus liberalibus artibus ornatiſſimo compoſito finit.

De uniuerſitate

GEORGIVS Valla Placentinus Hermolao Barbaro Veneto peritiſſimo Patricio Sal.P.D.

PLatonis liber qui timæus uel de natuca iſcribit:in quo more modoq; platonico per dialogũ loq̃ iducunt Socrates:timæus:hermocrates:critias doctiſſimoꝝ oĩum conſenſu Hermolae Barbare abſtruſus atq; reconditus non iniuria haberi ſolet:& perinde perq̃ pauciſſimis iiſdẽq; doctiſſimis dũtaxat obuius & apertus eſt:dum arithmeticas ſimilitudines perſcrutãdæ reꝝ naturæ accommodat.dum muſicas proportiones cum naturæ uiribus confert:dum geometricas figuras inueſtigat quæ naturæ reꝝ fere affici uideantur atq; comparari:dum aſtroꝝ motus & animaꝝ formas ſeu entelechias molitur indagare:hæc & id genus alia ibi memorãdo ad naturalem illam iuſtitiam ſiue æquitatem rettulit leges ponendo:uiuendiq; formulas ſciſcendo:ubi timæus locrus:ut noſti numeroſi illius pythagoræ numeros diſciplinamque ſecutus hæc longa diſputatione ꝓſecutus eſt:ut cum multa ultro citroq; inter illos ſermocinando iactata forent:tandem timæus numinis prius ope iuocata de ortu animæ dicere ordiatur:de cæli elementorumq; harmonia:& creatione diſſerat:de ſtellis erratibus ſtellis earumq; motibus:de cælo ut ex ea qua & elementa conſtare uideri uoluerit materia:de quatuor aĩalium generibus hoceſt cæleſtibus:uolatilibus:natarilibus:& terreſtribus de ortu generis humani cor hominum ſapientes alii & alii inſipientes:de uiſu:de imaginibus quæ in ſpeculis.& huiuſmodi corporibus referantur:de ſilua:de tempore:de corporum diuerſis humoribus:de corporis ſenſibus:de colorum uarietate & mutatione:de principio uitalis eſſentiæ:de anima & partibus eius & locis:de corporis membris & artubus:de ægritudine corporis:de ægritudine animæ:de remedio utriuſq;:de uniuerſo mũdo:& quæ mundus complectatur:de diuina poteſtate ita concludens ο δε κοσμοσ ουτω ζωον ορατον τα ορατα περιεχον εικων του ποιητου θεοσ αισθητοσ μεγισοσ και αρισοσ καλλισοσ τε και τελεωτατοσ γεγονεν εισ ουρανοσ οδε μονογενησ ων. Cum igitur huiuſce operis platonici Cicero eam ſolum partem latinam ſibi faciendam eſſe cenſuerit:quæ a mundi genitura ad eum uſque locum porrigitur qui de uiſu tractatus eſt:ita latinam fecit ut ſuum maluerit iudicium q̃ digeſti a Platone operis ordinem ſequi:quippe qui non nulla intercepit quod propoſito ei quadrare:ac conducere minime uiderentur:hunc porro locum tantummodo uertit quod potiſſimum intellectu nedum tractatu multo difficillimus ſit perideque uideri nobis poſſit Cicero ad res multis offuſas caligine:& ad doctrinæ mirificæ ſenſus latine enodandos explicandoſque ſuam experiri uoluiſſe eloquentiã:non minuſq̃ ex æſchynis & demoſthenis quas in ſeinuicem habuerunt oratores illi iſignes capitalibus orationibus.nã & eas latinas fecit oſtendere nobis quod nam demũ id loquendi genus apud latinos foret quod a græcis atticũ diceretur.Proinde hoc tam reconditũ Ciceronis opus tẽpoꝝ iniuria:& librarioꝝ incuria prius mẽdoſiſſimũ & aliquot in locis præpoſtere digeſtũ diligentia q̃tulacũq; in me fuit ac labore recognitum correctũq; & deniq; interpretatũ:non doctrinã unde longe abſum oſtentandi:ſed lucubratiũculis meis te æquiſſimum & doctiſſimũ iudicẽ adhibendi cauſa tibi mancipandũ uouendũq; duxi quo fauſtũ ſibi ex præclariſſimo nomine tuo ſumat auſpiciũ:quod ut in ciuitate lõge excellẽtiſſima genere præſtantiſſimũ eſt:opibus lautiſſimũ:maioꝝ laudibus inſigne:moꝝ elegantiſſimoꝝ norma ſingulare reꝝ uſu ſollers.& nos te lenem te benignum te mẽtis acie uelocem in omni dicendi genere facundum eſſe cognoſcimus ſtilo ſenſibus acutis crebꝝ:grauem iucundũ:uerbis ꝓprium:ſignificantem:emẽdatum:ornatum:doctum in utraq; lingua & deniq; in omni diſciplinaꝝ genere præcellentem:ita ab his tot tantiſq; uirtutibus ad hunc laborem meum laudem aliquã deriuare poſſe mihi uiſus ſum ſi tuæ acerrimi iudicii ſubiiceretur incudi. Vale.

MVlta ſunt a nobis in academicis noſtris conſcripta contra phyſicos:& ſæpe.P.nigidio carneadeo more ac modo diſputata.fuit.n.uir ille tum cæteris artibus quæ quidem dignæ libero eſſent:ornatus oĩbus.tum acer inueſtigator:& diligẽs earum rerum quæ a natura inuolutæ uidẽtur:denique ſic iudico poſt illos nobiles pythagoreos:quorum doctrina extĩcta eſt quodãmodo. Cũ aliquot ſæcula ĩ Italia Siciliaq; uiguiſſet hunc extitiſſe qui illa renouaret:qui cũ me in ciliciã ꝓficiſcentẽ epheſi expectauiſſet Romã ex legatiõe ipſe deſcendens:ueniſſetq; eodem mytilenis mei ſalutãdi uiſendiq; cauſa cratippus peripateticoꝝ omnium:quos quidẽ ego audiuerim: facile princeps:perlibenter & nigidium uidi:& cratippum cognoui.

Georgii Valle uiri eloquẽtiſſimi ac omnibus liberalibus artibus ornatiſſimi In Marci Tullii Ciceronis libꝝ de uniuerſitate commentarium ad Hermolaum Barbarum Venetum peritiſſimum patricium.

MVlta ſũt a nobis in academicis nr̃is cõſcripta & ce. Terentio Varrone:& Põponio attico p dialogũ cõtra eos q reꝝ naturæ cãs nõ ſatis ꝓbabiliter attigerãt:diſſerẽte.Diſputata.i.i utrãq; partẽ ꝓpoſita qõne copioſe & acute diſerta:ut ipe diſputaſſe dr̃ carneades:q ut alias ſæpe ita romæ legatus audiẽte cẽſorio Catone nõ minoribus uerbis cõtra iuſtitiã ferẽ diſſeruiſſe:q̃ pridie ꝓ iuſtitia dixerat. Inuolute uidẽt.q̃ ipa reꝝ natura texiſſet aut q̃ꝝ reꝝ natura paulo abſtruſior uideret.pythagoreos.ſciæ noĩe iſignes oĩbꝫ mathematicis diſciplinis a pythagora eruditos.Extĩcta ẽ.quoniã pauci Cice.tpe mathematicis diſciplinis ingeniũ ſuũ excoluerũt.In italia ubi diu pythagoras numæ Põpilii docuit tpibus.Cratippus

At primum quidem tempus ſalutationis: reliquum percunctatione conſumpſimus quid eſt quod ſemper ſit: neque ullum habet ortum: & quod gignatur nec unquam ſit quorum alterum intelligentia & ratione compræhēditur quod unum ſemper atque idem eſt. alterum quidem affert opinionem ſenſus rationis expers. quod totum opinabile eſt: id gignitur & interit: nec unquam uere poteſt eſſe. omne autem quod gignitur ex aliqua cauſa gigni neceſſe eſt. quocirca ſi is qui aliquod munus efficere molit᷑ eam ſpeciem quæ ſemper eſt eadem intuebitur. ad quod ſi proponit exemplum præclarum opus efficiat neceſſe eſt. ſin autem illam quæ gignitur nunquam illam quam expetet pulchritudinem conſecquetur. omne igitur cælum ſiue mūdus: ſiue quo alio uocabulo gaudet: hoc a nobis nuncupatus ſit. de quo id primū conſideremus: quod præcipue eſt in omni quæſtione. Conſiderādum ſemper ne fuerit nullo generatus ortu: an ortus ſit: an ab aliquo tēporis principatu ortus ſit: quādoquidē cernitur & tāgitur: & undiq; corporatus. omnia autem talia ſenſum mouent: ſenſuſq; mouētia quæ ſunt: eadē in opinatione conſidunt. quæ ortū habere: gigniq; diximus. Nihil autē gigni poſſe ſine cauſis. atq; illum quidem quaſi parentem huius uniuerſita-

cui Ciceronis filius athenis operam dedit. Cōſumpſimus. ad hunc uſq; locum Ciceronis ſenſus quidē ſunt. quæ uero ſequūtur oia timæi ſunt locri apud Platonē diſſerētis quæ Cicero ipſe latina fecit. Habet ortū. ſane qđ Cicero neq; habet ortū: chalcidius: q timæi magnā partē in latinū uertit traducit carēs generatione qđ ad uerbū cōuerſum eſt. nā Plato γενεσιν δε inqt ουκ εχον. Auguſtinus geneſin latine tū ortū tū natiuitatē uocat in prædicamētoꝝ libro. generatio aūt ut Plato diffinit eſt motus ad id qđ futuꝝ eſt eēntiæ alterius in alterā trāſmutationis acceſſus. nō igit᷑ habet ortū qđ ſemp fuit. hoc aūt præcipuū & peculiare diuina hēt eēntia: quæ rebus ortū dedit ut cū ipo æterna fuerit ſapiētia. ſemp aūt, eſt qa apud ipm nulla præteriti aut futuri tpis dimēſio eſt: tps. n. a ſideꝝ tēperie & modo dictū: ſed tantū æui īfinita series ſane qđ Cicero inqt & quod gignat᷑ nec unq̄ ſit chalcidius uertit. qd itē quod gignit᷑ nec ē ſemp. fidelius ergo & aptius Cicero. nā inqt Plato και τι το γιγνομενον μεν αει ον δε ουδεποτε. qđ ut uerbum uerbo reddā & qd gignat᷑ inqt qdē ſemper nec unq̄ ſit quoꝝ alteꝝ qđ ortu caret. Intelligētia. hoc eſt qđ nil fere aliud eſt quā itelligētia: & rō nec mutatur ut deus & ꝓrſus diuina in hoīe ueſtigia ueritas & ueritatis ſpecies ut itellectus mēs rō & cætera huiuſmodi quæ i deo qdē pfectiſſima ut nihil pfectius poſſit excogitari. in hoīe aūt hoꝝ quædā dūtaxat ſūt ſimulacra. unde & humana ortū hēt ſapiētia. Alteꝝ qdē. chalcidius aūt inqt. porro alteꝝ opinione cū irrōnali ſenſu opinabile ꝓpterea q; icertū naſcens & occidēs: neq; unq̄ i exiſtēdi cōditione cōſtanti & rata pſeuerās. illud aūt alteꝝ qdē affert opinionē: ſenſus rōnis expers. Plato inqt το δαυ δοξη μετ αισθησεωσ αλογου. qđ chalcidius ad uerbū trāſtulit īquiēs. alteꝝ opinione cū irrōnali ſenſu. diſtiguēdū igit᷑ illud eſt Ciceronis ut nō ſit affert opinionē ſenſus: ſed exps ſenſus rōnis. Affert opinionē uelut. humana prudētia: aut etiā cognitio. Sēſus rōnis exps. nā cū duplex ſit ſenſus: rōnalis: & rōnis expers: qđ eſt opinabile. ſenſus rōnis eſt quo rōne nitimur. rōnis expers quo opinione ad credēdū iducimur: ut uidēdo: audiēdo: odorādo & reliqs ſenſibus patiendo qcq̄: ut ſi perticæ partē in aquā demergas: uiſu pſuaſus credas obtortā: aliquātoq; craſſiorē quæ ſub aqua quā ea quæ extra aquā emineat. at rōne oēm dubitationis nebulā excutiēs: qd ueꝝ ſit diſcernes. ita qcqd genitū eſt labile, caducū: moribūdū eē neceſſe eſt ut quæ mūdo cōtinent᷑ oia in materia formaq; cōplexa. ideo ſubiūgit quod totū opinabile eſt gignit᷑ & iterit nomē qđ nactū fuerat amittit. Nec unq̄ uere pōt eē. hoc aūt dicit. tā continuus eſt reꝝ lapſus ut unū & idē diu pmanere nō poſſit fruſtreturq; opinionē gigni neceſſe eſt. Cās Ariſtoteles oēs q̄drifaric partitus eſt. in materialē: formalē: finalē: agētē: qbus Plato adiecit exēplarē atq; iſtrumētalē. ſine his cauſis aut haꝝ aliqbus gigni qdq̄ nō pōt: q̄obrē & chalcidius qđ a Cicerone ꝑtermiſſū eſt ſubnectit. nihil. n. fit cuius ortū nō legitima cā & rō ꝑcedat qđ Plato inqt παντι γαρ αδυνατον χωρισ αιτιου γενεσιν σχειν. qđ. C. ſubticēdū uiſum eſt efficiat neceſſe eſt: ordo uerboꝝ eſt. quocirca neceſſe eſt opus ad qđ ſibi ꝓponit exēpla ꝑclaꝝ efficiat is q aliqđ munus efficere molit᷑ ſi ituebit᷑ eā ſpēm quæ ſemp eadē ē: ſed qđ Cicero ſpēm inqt Plato την ιδεαν και δυναμιν dixit. i. ſpēm & uim cōſeq̄tur. quē locū chalcidius: ita uertit. at uero ad natiuū reſpiciēs generatūq; cōtemplās: minime decoꝝ. Plato aūt ſic ου δαν εισ το γεγονοσ γεννητω παραδειγματι προσχρωμενοσ ου καλον. idē ergo dicit qđ. C. Omne igit᷑ cælū. cælū Ariſtotelis teſtimonio in libro q de cælo & mundo iſcribit᷑. dr̄ tū globus ultimus. tū etiā oēs una globi: & æther & ipſe aer noiatur. Lucretius quæ generant᷑ in hoc cœlo qui dicit᷑ aer: cœlū Varro qđ ſit ſideribus ſculptū & mūdū a globoꝝ motu dictū putat. Plinius uero: nā quē κοσμον inqt græci noie ornamēti appellauerūt eū & nos a pfecta abſolutaq; elegātia mūdū. & undiq; corporatus. Plato inqt και σωμα εχων. hoc eſt corpus habens: qđ chalcidius inqt corporeus; ſed corporeū dicimus qđ de corpore aliquo factū eſt ut ferreum ligneū & ſimilia. corporatū uero qđ habeat corpus ut tunicatū armatū: ueſtitū: loricatū: qđ tunicā: arma ueſtē: loricā habeat. talia quæ corpus hēnt. ſenſū mouēt. tāgere. n. & tāgi niſi corpus nulla pōt res inqt Lucretius. oia aūt talia ſēſū mouēt hoc inqt Plato παντα δε τα τοιαυτα αισθητα. neoterici apud Ariſtotelē ſemp αισθητον ſenſibile. Lucre. aūt ſēſibile uertit. cōſidūt. i. opinatōe cōſidūt. Plato dicit δοξη περιληπτικα qđ ſignificat opiniōe cōpræhēſa ſūt. quæ ortū. ea quoq; labi quo ad itereant diximus idcirco ulla teneri cognitione nō poſſe. Nihil aūt gigni. hoc ultimū chalcidius uertit ſuētū ipoſſibile digne ꝑfari, ubi iquit Plato και ευροντα εισ παντασ αδυνατον λεγειν ad uer-

bū igit̃ tranſtulit chalcidius alibi quoq; plato θεον.inquit ευρεῖν μὲν οὖ ῥᾴδιον νοηϑαι δὲ ἀδύνατον.i. deum qdé iueniſſe haud facile ē:ītellexiſſe āt ipoſſibile.& rurſū alibi.αρρητον ακατωνομαζον uocat.i.idictū & inoiabilē.Rurſus igit̃ ſpēm æternitatis imitari maluit.hoc plato ita expreſſ.t.δηλον ως προς το αιδιον εβλεπεν hoc ē nō dubiū qn æternū teſpexerit p̃ſtātius.neq; eius ædificatore p̃ſtātius hoc plato ĩnqt.ο δ αριςος των αιτιων.i.hic uero optimus cāꝝ. Aeternū eē.ſimulacrū æternū eē alicuius æterni plato inqt.ει κονα τινος ειναι. hoc ē ſimulacrū alicuius eſſe ergo ſicut ſupra in mutabili æternitate.ita hic mūdū æternū eē addidit cicero: ut ex æterno qđ apud ſolū deū fuit.hūc quoq; genitū eē æternū uoluerit. Difficillimū:hoc calcidius fidelius trāſfert ingens: & quoniā rōnē originis explicar̃ nō eſt factu facile diſtiguēdæ ſūt imaginis exēpliq; naturæ ſed i eūdem tamē ſen ſū recidūt.nā hoc dicit ĩ oīe ingrēda quo pacto ſumamus exordiū difficillimū dictu ē:atq đ mūdo quē nullū ortū haber̃ diximus & de eo q genitus ſit loqmur: ut cuiuſmōi ſit hic fuerit exordiēdū.ergo huius pricipiū orōnis difficillimū ē iuenir̃.

tis iuenite difficile & cū iam inuenerit iudicari in uulgus nephas. rurſus igitur uidēdū ille fabricator tāti operis utrū ſit imitatus exēplar.id ne qđ ſemp unū & idē:ut ſui ſimile.an id qđ generatū ortūq; dicimus. At qui ſi pulcher eſt hic mūdus ſi probus eius artifex: profecto ſpeciem æternitatis imitari maluit.ſin ſecus quod ne quidem dictu fas eſt generatū exemplū ē pro æterno ſecutus: nō igit̃ dubiū quin æternitatē maluerit exequi: quādo quidē neq; mūdo qcquā pulchrius neq; eius ædificatore præſtātius.ſi ergo generatus ad id eſt effectus:qđ ratione ſcientiaq; cōprehendat̃:atq; ĩmutabili æternitate cōtineat̃. ex quo efficit̃ ut ſit neceſſe hūc quē cernimus mūdū ſimulacꝝ æternū eē alicuius æterni.difficillimū āt ē in omni ĩquiſitione oratōis exordiū. de his igit̃ quæ diximus hæc ſit prima diſtinctio in oī oratiōe cū his rebus de qbus uidet̃ explicata cognitio. Itaq; cum de re ſtabili & imutabili diſputat̃ oratio talis ſit qualis ſit illa quæ neq; redargui neq; cōuinci pōt. Cū autē ingreſſa eſt immutata: & effecta ſimulacra bene agi putat ſi ſimilitudinē ueri cōſequat̃.quātū enī ad id qđ ortū eſt æternitas ualet tātū ad fidē ueritas. quocirca ſi forte de deoꝝ natura ortuq; mūdi diſſerētes mīus qđ habemus aīo cōſeqmur.ut tota dilucide & plane oratio exornata ſibi cōſtet & ex omni parte ſecū ipſa cōſentiat. haud ſane erit mirū cōteriq; eſſe debetis ſi ꝓbabilia dicēt̃. æquū ē eni meminiſſe & me qui diſſerā hominē eē & uōs q iudicatis ut ſi ꝓbabila dicēt̃ nil ultra reqratis.Quæramus igit̃ cām quæ eū ĩpulerit qui hæc machinatus ſit ut originē rerū & molitionē nouā quæreret ꝓbitatē uidelicet præſtabat. Probus autē inuidet nemini. Itaquæ omnia ſibi ſimilia generauit hæc nimirum gignēdi mūdi cauſa iuſtiſſima. Nā cum cōſtituiſſet deus bonis omnibus explete mundum mali nihil admiſcere quo ad natura pateretur. quicquid erat quod ĩ cernēdi ſenſum caderet id ſibi aſſumpſit. nō trāquillum & quietū:ſed immoderate agitatū & fluctuās. Ideoq; ex inordinato in ordinē adduxit.hoc enī iudicabar eē præſtātius. Fas āt nec eſt nec unquā fuit qcquā niſi pulcherrimū facere eum

De his igit̃.i.nihil ad dubitādū relīquat̃:ſit explicata cognitio in oī orōne his accōmodata rebꝫ de qbus oborta inqt qō ē.Itaq; hoc ſeqt̃ apđ platonē. τουτου δει μηδεν ελλειπειν. hoc ē huius ꝑtermitter̃ nihil oportet.Ingreſſū ē.i.initiū ſūpſit. Immutata. ſūr ēt q nō ĩmutata:ſed imitata hoc ē q imitādo effingit legāt:effecta aūt q genita. Quātū.n.ad id.color ē ſimiliter deſinēs: ſed plato inquit.ο τι προς γενεσιν ουσια τουτο προς πιςιν αληθεια.qđ ad uerbū ē qtū ad generationē eſſentia tātū ad fidē ueritas.cicero igr̃ uti dicēdo ornatū retineret platōis æternitatē ꝓ eſſentia poſuit:niſi eſſentia dicere forte utpote minus uſitatū recuſarit.Idē ramen ē ſenſus.nā & diuina eſſētia:ut hoc nos utamur uerbo:qd aliđ ē ab æternitate hoc ergo dicit qtū ad id qđ ortū ē:ualet.i. momēti hēt æternitas. hoc eſt diuina eſſentia:tātū ad fidē.ut ita nobis ꝑſuadeamus ueritas: quā nos argumentis ueriſq; rōnibꝫ đmōſtremus. Quocirca. de quo differer̃ aīus ē. Cōſeqmur.ꝓbar̃ poſſumus. Vt tota.ut nil ſit niſi indubitatū. Ex oī.hic nō nihil cicero in latinū trāſferre noluit qđ plato ſocratē cū timæo ſermocinātē loq finxit. Molitionē.i.cōnatū. Nouā.q nūq fuerit:aut icredibilem & inuſitatā. Probitatis.plato.αγαθοσ ην. qd ē ꝓbus erat. Itaq;.plato aūt inqt. ταυτην δε γενεσεως και κοσμου μαλιςα ν τις αρχην κυριωτατην παρ ανδρων φρονιμων αποδεχομενος ορθοτατα αποδεχοιτ αν.ad uerbū āt.hoc dicit hoc aūt ortus eſt mundi ſane ſi qs principiū maxie p̃cipuū apud prudētes uiros ſuſcipiat rectiſſime ſuſcepit. Tātū cōſtituiſſet.i.uoluiſſet.nā ita inqt plato. βουληθεισ γαρ ο θεοσ. qd eſt.uolens enim deus. Quo ad natura pateretur calcidius tranſfert prout eorū quæ natura fert reliquit proprietatem. Sed ut aiunt, quantum per naturam fieri poterat. Ad hunc locum exemplum sanguinis multae naturae —

tribuiſſe malā & bonā: aut quoad natura pateret̃. ſi qua alicui mala adeo genita uideāt̃ nō ſunt huiuſmōi ut
ea natura nō pariat̃:ac uim ipſoꝝ ferat.ſicur oī ueneno adhibuir natura remediū oī hūanæ cupiditati acertimā
ratiōis obiicē oppoſuit:q̄ licet mala appellemus neceſſaria tamē aliq̄ de cā natura ꝓgenuit.Quicq̄d erat &c.hoc
ſq̄t ſimulacrū q mūdus appellat̃ oē qđ uiſu cerni poſſet ſibi aſciuit.aſſumpſit a deo ſibi accipiēs uēdicauit. Nō
trāq̄llū &c.uertigine ſine ullo mō:ac ſine circūactu fluctuās dum hæc generat illa corrūpit nobis certi nihil ꝓ/
mittēs. Ideoq; &c.cū eſſet chaos.i.omniū cōfuſio elementoꝝ ea diſcreuit librata ſuo pōdere ī mediū terra ut

qui eēt optimus. Cum rationem igit̃ habuiſſet repiebat nihil eē
eorum qua natura ītelligēs:intelligēte in toto genete præſtantius
quocirca intelligentiā in animo animum concluſit ī corpote:ſic ra
tus eſt opus illud effectum ēe pulchetrimum.quā ob cām non eſt
cōctādū ꝓfiteri ſi mō īueſtigari aliquid cōiectura pōt hūc mundū
aīal eē:idq; intelligēs & diuina ꝓuidentia cōſtitutum: hoc poſito
quod ſequitur uidendum eſt cuiuſnā animātiū deus ī fingēdo mū
do ſimilitudinem ſecutus ſit.nullius profecto eoꝝ quidem q̄ ſunt
nobis nota aīantia.ſunt enim oīa in q̄dā genera partita. aut incho
ata nulla ex patte pfecta.imperfecto autē nec abſoluto ſimile pul
chtū eē nihil pōt.huius ergo oē aīal quaſi particula q̄dā ē ſiue in
ſingulis ſiue in diuerſo genere cernat̃: cuius ſimilem mundū eē
dicamus.oēs igit̃ qui aīo cetnunt̃.et ratione ītelligunt̃ aīantes.co
plexu ratiōis & intelligentiæ ſicut hōies.hoc mundo & pecudes &
oīa quæ ſub aſpectū cadunt cōpræhēdunt̃.quod.n.pulcherrimū
in reꝝ natura ītelligi pōt: & quod ex omni pte abſolutiſſimū eſt
cū deus ſimilē mundum efficere uellet animal unum aſpectabile:
in quo oīa aīalia cōtinerent̃ effecit.tecte ne igit̃ unū mūdū dixeri
mus.an ſint plutes:an īnumerabiles.dic ut ueriuſ:& melius:unus
pfecto ſiquidē factus ē ad exēplū. quod enī oēs animātis eos qui
ratiōe ītelligunt̃ cōplectit̃ id nō pōt eē cum altero.ru rſus enī alius
aīans qui cum cōtineat ſit neceſſe ē.Cuius pattes ſint animātes ſu
piores. Cælūq; hoc ſimulacrū illius ultimi ſit nō ꝓximi.quoꝝ ne
quid accidetet atq; ut hic mundus eſſet animāti abſoluto ſimilli
mus: hoc ipſo qđ ſolus atq; unus idcitco ſingularē deus hūc mū
dū atq; unigenū ꝓcteauit. Corporeū autē & aſpectabile. itemq;
tractabile eſſe neceſſatiū ē.quod natū eſt nihil potto igni uacuū
uideri poteſt.nec uero tāgi qđ careat ſolido. ſolidum autem nihil
qđ terræ ſit expers.quā obrē mūdū efficere moliēs deus terrā pri
mā ignēq; iungebat.oīa āt duo ad cohætēdū tertiū aliq̄d req̄rūt
& quaſi nodū uinculūq; deſiderāt. ſed uinculoꝝ: id eſt aptiſſimū:
atq; pulchetrimum: quod ex ſe atq; æque de his quæ aſtrīgit quā
maxime unū efficit id optime aſſequitut æquæ quod gtæce analo
gia.latine. audendum eſt enim.quoniam hæc primū a nobis no
uantut:compatatio ꝓpottioue dici poteſt. Q uando enim trium

poteelementoꝝ oium fæce: &
cæteris ut leuioribus. ita a me/
dio lōgius abeūtibus. Hoc eni
qđ ſingula p ſe plus uitiū rebus
gignēdis poſſēt ſuggerer̃. Fas
aūt &c.hoc plato ita exp̄ſſit λο
γισαμενοσ ουν ευρισκεν εκ
των κατα φυσιν ορατων ου/
δεν ανοητον του νουν εχον/
τοσ ολον ολου καλλιον εσεσθαι
ποτε εργον.i.reputans hæc igit̃
ſecū repiebat ex his quæ natura
ſpectari poſſēt nullū ſtolidū to/
tū opus ī toto pulchrius eo qđ
haberet ītelligētiā. Cū rōnē igi
tur habuiſſet.i. cū rōne ꝑpēdiſ/
ſet & ē ordo ac ſēſus cū rōnē igr̃
habuiſſet repiebat nihil eē eoꝝ
ſubaudi q̄ genuiſſet p̄ſtātius ī to
to gener̃ ītelligēte īter oīa q̄ ītel
ligerēt q̄ natura ītelligēs:ſed his
adiūgit plato qđ a cice.p̄termiſ/
ſū īuenio νουν δαυ χωρισ ψυ
χησ αδυνατον παραγενεσθαι
.i.itelligētiā porro ſine aīa adue
nire fuit īpoſſibile. Pulcherri/
mū:plato addit ēt αριστον qđ eſt
optimū. Sūt.n.oīa &c.ſiue cor/
pus ſiue aīam inſpicias. Huius
&c.ſubaudiēdū mūdi. In ſingu
lis.in eadē ſpē q̄ ſint. Cuius ani
mātis. Cernūt̃. nā oīa nō poſ/
ſūt oculis cerni aīalia. hoc plato
ita exprimit τα γαρ δη νοητα
ζωα παντα εκεινο εν εαυτω περι
λαβον εχει καθαπερ οδε κοσ/
μοσ ημασ οσα τε αλλα θρεμ/
ματα ξυνεστηκεν ορατα.i.nā in
tellectilia aīalia oīa illud ī ſe ābi/
ēs hēt ſicut hicce mūdus nos &
q̄cūq; alia pecora cōſtituit uiſibi
lia. Aīantes.ut āgeli & demōes.
Cōplexu &c.i.rōnē & ītelligētiā
quā hō hēt. Aſpectabile. mun/
dū q ſpectari poſſet. Recte &c.
hoc ēt q̄rit ariſtoteles ſed ēt illđ
ſit ne hic ī ſinitus & idē ſuis ſini/
bus termīatus. Ad exēplū.ſub/
audi alterius. Alius &c.Si duo ſint mūdi. Cuius &c.i.āgeli alterius mūdi. Cælūq; hoc.qđ ītuemur. Simula/
crū. quoniā ſicut ultimū oīa aīaliū cōplectit̃ genera:& ſua q̄ ſupiora ſūt:& q̄ ī hoc cælo. Nō ꝓximi. q̄a ad hoc
ꝓximū ſupna tātū cōplectit̃ q̄ in ipo ſita ſūt. Abſoluto.cui nihil ad modū deſit. Vnigenū.unigenū plato μονο
γενη.iq̄t qđ uerbū de xp̄o locuti unigenitū trāſferūt.ſed ego tamē reor unigenā tā platonē hic q̄ ciceronē ſigni
ficar̃ uoluiſſe unum cuncta gignentem. Nihil porro hoc plato ita. χωρισθεν τε πυροσ ουδεν αν ποτε ορατον/
γενοιτο quod calcidius uertit ſine igni porro nihil uiſibile ſentit̃.eſt ergo ſenſus niſi ignis cōpoſito corpi āmi/
ſceat̃ nihil ē qđ cerni poſſit.nā cū ſint tria q̄ ſe nobis ſuggerāt ut aliq̄d cernamus:oculi radius lux q̄ tenebras offu
ſas oculis fugat.& qđ cernit̃ tā oculi radius q̄ lux aere apiēs igni cōſtāt.Analogia &c.cū ātea apđ latios analogia
nomē latinū inq̄t nō habuerit uocemus nos uerbū nouātes cōpationē uel ꝓportionē. Quoniā.n.&c.ſed hoꝝ

uerbo℞ ſenſum tẽtemus ſi poſſimus apite aliquãto obſcuriorem q̃ ut paucis cõcludi uerbis poſſit.poſteaq̃ igit̃ elemẽto℞ ortũ docuit reliquum eſt ut iuncturæ ipſo℞:ac medio℞ cãni apiat.nec mõ hec.ſed ẽt alia quo pacto ſua coniungant extrema docet.illud aũt primo ſciendũ aliũ d eſſe miſceri aliud coniungi elementa.miſceri en ĩ tum dicũtur cum ex duobus aut pluribus ita ſit unũ ut neutrum deinde ſuum reneat nomẽ: ſed utrũq; aliud ſimul nanciſcatur:ſicut mixto calidiſſimo æqua cum frigidiſſimo proportione:fit ex utroq; tepidum:Cõiun gi uero cum ex duobus unũ qdem fit:ſed neutrum tamen ſuum nomen amittir ſi quidem in contrarium agẽ tibus hoc fieri qualitatibus non poteſt uti caliditas & frigiditas:exiccar enim & cõſumit caliditas.frigiditas uero exiccat quidem:ſed & aſtringit & denſat.q̃ ſi ambo ſine medio iungatur:ab altero alterum attrahi atq; diſſolui neceſſe eſt.quod ſi medium ad alterum magis propendeat quod propenderit in alterum recideat neceſſe eſt.at ſi medium ad utrunq; æq̃ declinet ui m utriuſq; extremi cõſeruabit indiſſolubilẽ ut in ſubiecta figura facile dat̃ itelligi ſicut & q̃libus iungãtur ꝓportiõibus.quẽadmodũ cubici numeri qui duobus mediis proportionalibus reuiciuntur ut quadrata uno tantum ligantur medio proportionali.

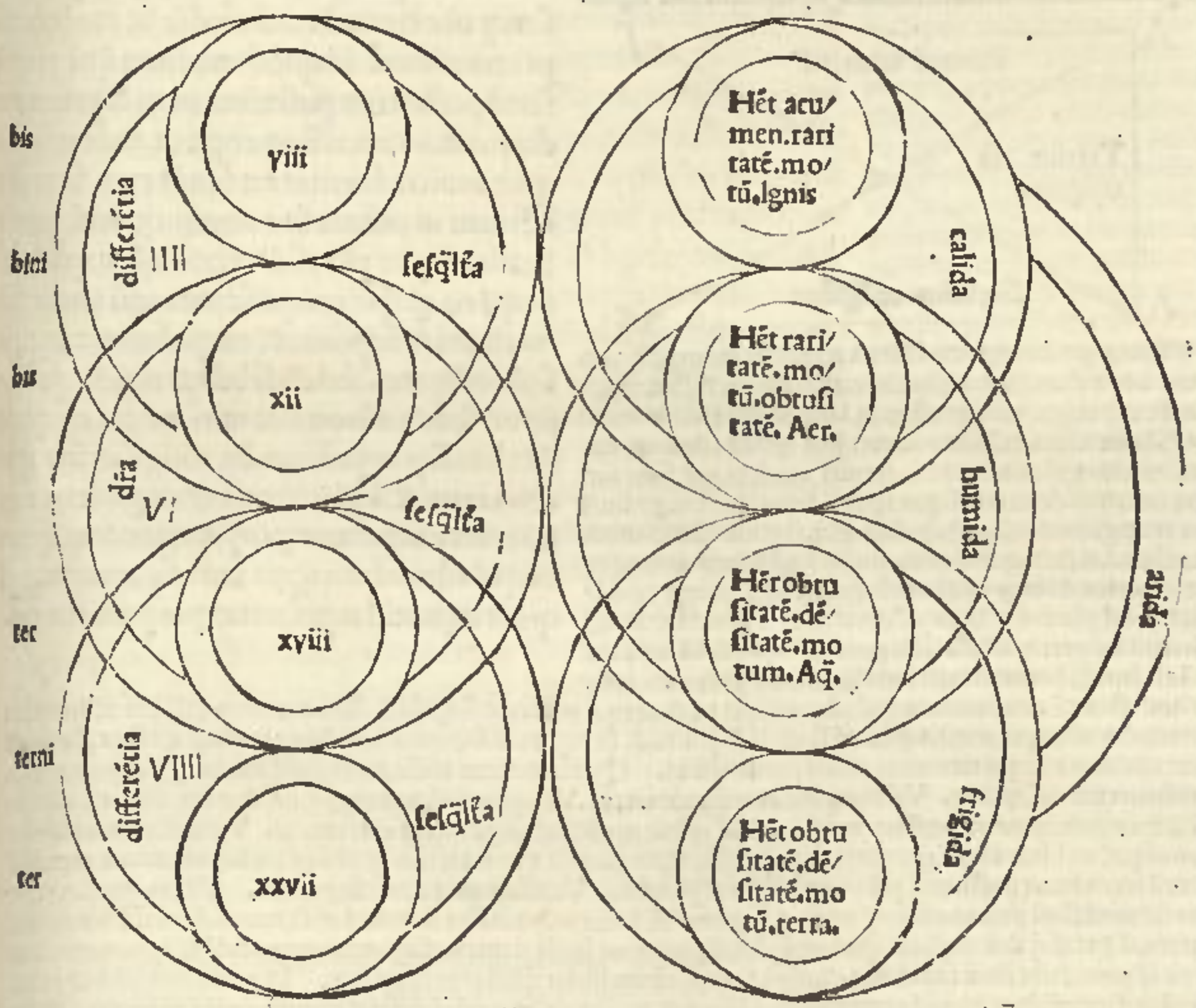

Atq; eſt uideri ubi unũ ſatis ſit mediũ:& ubi duo eſſe media neceſſe ſit q̃ extrema ſeruent incorrupta.docet igitur plato epipedis hoc eſt planis ſigoris:quæ longitudinem:& latitudinem quidem habent ſed craſſitudinem nullam in eis unum ſatis eſſe medium.at perfectis corporibus:quod lõgitudine:latitudine:& craſſitudine cõſtent neceſſario bina media accedere ac de planis figuris q̃ uno contentæ ſunt medio inquit.quando enim triũ uel numerorum & quæ ſequuntur.prima igitur eſt arithmetica probatio quã nos ut magis patear figuris deſcribamus duabus quidem extremis & media illis cognata qua iungi extrema colligamus hoc pacto habeat latus unum binarium: alterum ſimiliter binarium.hoc ſupputatum quaternarium cõſtituet.bis enim bini quattuor.altera extremitas trinarium.& ſupernum latus pariter trinarium hoc ſupputatum conficit nouem.ter enim terni nouem conficiunt.in altero utrunq; latus ẽ par paremq; conficit. in altero utrunq; diſpar diſparẽq; cõficit numerum. horum medius eſt ſenarius qui neq; utraque parte par neque impar eſt.bis ſi quidem tres ſe

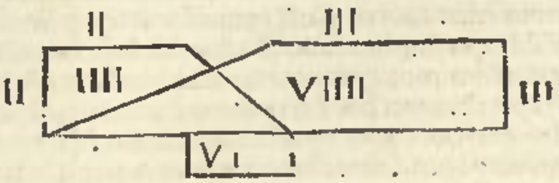

narīū conficiunt qui utrāq; uincit extremitatē eadēq; inter ſe ſeſqualtera ꝓportione diſtent.nā qualis ꝓportio nonarii ad ſenarium eſt talis & ſenarii ad quaternarium.& rurſum hoc pacto ſit in altero latere binarius & ſu-

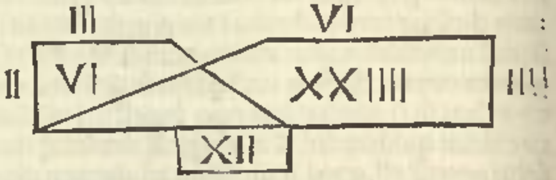

perne trinarius hoc ſupputatū conficit ſenarium ī altero extremo q̄ternarius. ſupne aūt ſenarius hoc ſupputatū conficit uigintiquattuor. tā enī quater ſex uiginti quattuor cōficit q̄ bis ter cōficiūt ſex.medietas aūt q̄ eſt ī duodecim his ita adhæret extremis ut ſit cognata cū ipſis. tā enī binarius cū ſenario q̄ q̄ternarius cū trinario q̄ ambo extrema ſunt duodecim conficiunt.quod ipſoꝝ mediū eſt.e diuerſo bis ſex q̄ ſingula in ſingulis ſunt extremis duodecim faciūt ſupputata.at quod in arithmetica oſtēdimus idē & ī geometria nobis licet ītueri.ī triāgularibꝫ ergo formis huiuſmōi medium īſpiciamus hac figura

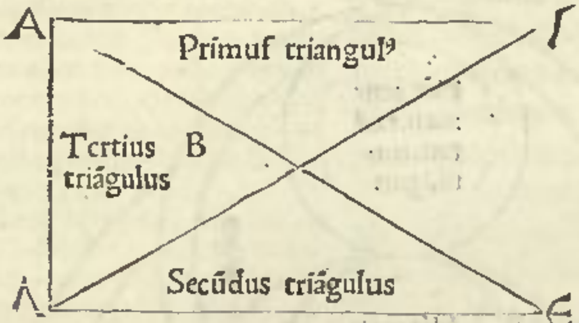

Hi ſunt ergo duo græcis litteris annotati trianguli quorum unus ab.α.β.γ.includitur.alterum.α.Δ.β.ε.æquis ſuperiori angulis.nā ut eſt.α.β.latus iuxta.β.ε.latus.ita γ.β.latus iuxta.β.Δ.latus.inter hos igitur ſibi inuicem æq̄les triangulos unus eſt inueniri medius qui ābos iungat ueluti in deſcripta figura patet: inter duos ergo ſimiles triangulos ideſt.α.β.γ.&.Δ.β.ε.tertius eſt inuentus medius.i.α.β.Δ.qui illos in unum quaſi corpus iungat. at aduertendum ꝙ cicero uel quorūcūq; generꝝ tranſfert quod plato inquit.ειτεΔυνάπεων ουτινωνουν.qđ chalcidius uertit uel ulla alia potentia:quod ita accipiendū eſt.hoc ēt licebit intueri in elemētorū potentiis inter ſe hoc eſt eorū qualitatibus quēadmodū terræ & aeris.ē enī terra frigida & ſicca:aer uero calidus & humidus interiecta aūt aqua media quæ eſt frigida & humida ſit nexus.ſed quoniā hoc iam apertius eſt q̄ ut pluribus liceat uerbis proſequi ciceronis uerba excutiamus. Quando enim triū.i.in triplici q̄litate. Vel numerorū.i. arithmeticæ diſciplinæ. Vel figurarū.hoc ē geometriæ.Vel quorūcūq; generꝝ:q̄ his ſint ſimilia:ut duobꝫ poſitis quæ cohærere nō poſſint tertiū īueniat qđ ſit mediū ac illoꝝ nexus extremoꝝ. Vti ueluti primū.poſtremo cōpet ut binarius cū q̄ternario:triangulus extremus cū alio extremo ut in figuris ſuperioribus expreſſū ē aer cū terra:ita ut poſtremū prīo retrorſum cōpando. Viciſſimq;.i.e diuerſo pariter. Vt extremū.cum medio ſic mediū cū primo cōferat ut duodenarius cū binario.bis.n.ſex duodeci cōſtituunt.& rurſū bis duodeci extremā partē:q̄ fuit uigīti & q̄ttuor:ſed ex ſiguris hoc facile datur ītelligi numeroꝝ itidē & ī geometria & cæteris id genus ubi duæ tantū ſint q̄litates ſiue potētias libeat q̄ſdā reꝝ appellare. Id quood mediū ē tū primū ſit tū poſtremū:hoc ē quādo tale mediū a ſūmo & rurſus ab imo nihil differt: quoniā eadē ē ꝓportio. Poſtrema uero & prima media fiunt:q̄ppe q̄ nihil īter ſe differre demōſtrētur loces ut uelis. Ita neceſſitas cogit.ut eadē ſint ea q̄ deuincta fuerūt hoc ē ſit ut ex oībus una & eadē fiat materia:ac rōne uinciaat ꝓportioneq; cōſtet.

Quod ſi.ſenſus ē:ſi corpus rei uniuerſæ hoc ē mundi longitudinē:& latitudinē ſolas habuiſſet ut mathematicæ habēt figuræ:ſoliditatē uero nullā:neq; eēt reqſitū qcq̄ hoc ē neq; ad hæc pficiēda qcq̄ deficeret unū cōtētū fuiſſet ut ſupra oſtēdimus medio ꝙ extrema uinciens unū faceret. Sed cū.qđ ad pfectioinē mūdi pfecta quoq; opus eēt forma:nā idcirco pfecta corpis ē forma ꝙ oēm dimēſionē.lōgitudinē:latitudinē & ſoliditatē complectat. Vt īter ignē & terrā.pter multas ignis ac terræ ſicut & reliquoꝝ elemētoꝝ ꝓprietates illæ ſunt pcipue: ignis qdē acumen:acutus enī & penetrās ē:deinde mollis.facile enī cedit ſubtilitate ſua:tum mobilis:ſem p.n.in motu ē:terra aūt retuſa:& corpulēta:& ſem p ī mobilis:quēadmodū igit īter hæc duo ſolida corpora : ea ē quā oſtēdimus ſimilitudo:ita alia duo ſolida ut īteriecta illis cōtinuū efficiant corpus demōſtrādū pariter ē.ſi duas igitur ſumimus ignis uirtutes ſubtilitatē & mobilitatē: unā uero terræ:hoc ē:ut ita loquar obtuſitatē ſecundi ab igne elementi hoc ē aeris īuenieť genitura.eſt ſiquidē aer obtuſus:ſubtilis mobilis:rurſus ſi ſecundi a terra elementi hoc ē aquæ genituram uelimus īſpicere duas ſumamus terræ q̄litates obtuſitatē & corpulentiam: unā uero ignis.i.motum tum orietur aquæ ſubſtātia q̄ eſt obtuſa:corpulēta mobilis. Itaq; īter ignē & terram: aer & aq̄ de extremorum cōcretione naſcētur ex q̄bus mundi continuatio conſtat.Proportione igitur geome

uel numeroꝝ uel figuraꝝ: uel quorūcūq; generꝝ cōtigit ut qđ ſit uti primū poſtrēo ꝓportione ita ut poſttemum primo compet uiciſſimq; ut extremū cum medio ſic medium cū primo cōferat id quod medium ē tū primū ſit:tū poſtremū: poſtrema uero & prima media fiunt.ita neceſſitas cogit ut eadem ſint ea quæ deuicta fuerunt.eadē aūt cum facta ſint efficitur ut omnia ſint unum.quod ſi uniuerſitatis corpus planū & æquabile explicareť neq; ī eo qcq̄ eēt requiſitum:unū interiectū medium & ſeipſum:& ea quibus eēt interpoſitū colligaret. ſed cū ſoliditas mūdo quærēretur: ſolida aūt omnia uno medio nūquam duobus ſēp copulētur.Ita cōtigit ut īter ignē & terram: & aquā & aerē deus poneret eaq; inter ſe compararet:proportione coniūgeret ut quēadmodum ignis aeri: ſic aer aquæ:qđ q; aer aquæ:id aqua terræ proportione red-

trica ita conſeruantur.nam ut ignis aduerſus aera ita aer aduerſũ aquã: & deniqꝫ aqua aduerſum terrã:retrorſũ
qꝫ ut terra aduerſũ aquã:ita aqua aduerſũ aerẽ:& aer aduerſũ ignẽ. Cõiunctione. uinculo alterius cũ altero.
Cælũ.ita ad motũ eſt genitũ legitur & aptũ.ideſt concinnũ. Vt ſub.unde & tris habuit dimenſiões. Re/
bus.i.elementis. Numero q̃tuor.nam ſi aquã inter ignem:& terram tantũ iecisset: propẽſior certe ad terram
aqua futura erat.q̃ ad ignem nec alteꝝ ſatis fuiſſe dixeris.nam cum ipſorum contraria uis in tribus ſit qualitati
bus neceſſe fuit medium ab altero unam.ab altero autem duas accipere q̃litates:quod ſi ita ſit ꝓpenſius erit ad
alterum.ſed ne qdẽ illud dixerimus:ut ab utroqꝫ duas ſibi aſſumat:quandoqdẽ ita q̃litatibus extrema ſupabit.

deret.qua ex coniunctione cælum ita actum eſt ut ſub aſpectum
& tactum cadat. Itaqꝫ & ob eam cauſã & ab iis rebus numero qua/
tuor mundi eſt corpus effectum ea cõſtructum proportione quã
dixi:ex quo ipſe ſe cõcordi quadã amicitia & caritate cõplectit᷑ at/
qꝫ ita apte cohæret ut nequeat diſſolui ullo modo niſi ab eodem a
quo eſt ligatus:earꝫ ãt quattuor rerum quas ſupra dixi ſic in omni
mundo omnes partes collocatæ ſunt ut nulla pars ullius generis
excederet extra.atque in hoc uniuerſo ineſſent genera illa uniuer/
ſa. Id ob eas cãs primũ ut mũdus aĩatus poſſit ex pfectis ptibus eẽ
pfectus. deĩde ut unus eẽt nulla pte unde gigneret᷑ relicta:poſtre/
mo ne quis morbus cum poſſit aut ſenectus affligere: oĩs.n. coag/
mentatio corporis uel calore uel frigore:uel aliqua impulſione ue
hementi labefactatur & frangitur & ad morbos ſenectutemqꝫ cõ/
pellitur. hanc igitur habuit rõnem effector mundi molitorqꝫ deus
ut unum opus totum atqꝫ perfectum ex omnibus totis atqꝫ perfe/
ctis abſolueretur quod omni morbo ſenioue careret. formam aũt
& maxime ſibi cognatam & decoram dedit. a quo enim animan/
te omnes reliquos contineri uellet animantes:hunc ea forma figu/
rauit qua una omnes reliquæ formæ concluduntur & globoſus eſt
fabricatus quod ſphæroides græci uocãt: cuius omnis extremitas
paribus a medio radiis attĩgatur:id itaqꝫ ita tornauit ut nihil effici
poſſit rotundius:nihil ut aſperitatis haberet:nihil offenſiõis: nihil
incluſum angulis:nihil anfractibus:nihil eminẽs: nihil lacunoſũ:
omneſque partes ſimillimæ omnium quoad eius præſtabat iudi/
cio:ſimilitudinis diſſimilitudo.omni autem totam figuram mun/
di leuitate circũdedit.nec enĩ oculis egebat quia nihil extra quod
cerni poſſet relictũ erat: nec auribus quia ne quod audiretur qdẽ

eo nãqꝫ pacto ad ſe utrũqꝫ extre/
mũ trahẽs poſſet aliquando oia
corrũpere qđ ne fieret recte ĩqt.
Ex quo una ps eſt ut idcirco.
Mũdo.i. oi mũdi pte. Oẽs ptes
.i. ut nihil mundũ ꝓrſus egrede
ret᷑ ubi plato.inqt μεροσ ουδεν
ουδενοσ ουδε δυναμιν εξωθεν
υπολιπων hoc ẽ ptẽ nullam ul
lius neqꝫ uĩ extra reliquẽs. Reli
cta extra mũdũ nihil relicto un
de gigni mũdus poſſet. Poſtre
mo.ſenſus eſt.oĩa p̃ter mũdum
corpa:aut frigida:aut calida ſũt:
nulla tamẽ frigoris aut caloris ĩ/
pulſiõe extrinſecus mũdo acce/
dente:uel genus alio quouis: ut
mũdo ægritudinẽ poſſint ĩferre
p̃terea licet fluidũ corpus ſit nõ
tamẽ extrorſũ: ſed itrorſũ fluit:
ut oĩbus intra mũdũ regeſtis ex
uniuerſo nihil amittat. qđ cum
oĩs ĩteritus ex uehemẽti aliquo
acceſſu:aut receſſu corporis eue
niat & cũ hoꝝ nihil ĩ ſit mũdo ſu
pereſt ut mũdũ æternũ eẽ fatea/
mur ne id quidẽ ĩiuria:nã cũ oĩa
q̃ ſũt uel dei ſint opa uel naturæ
uel naturã imitãtis humani arti
ficii:& tã naturæ:q̃ humani arti/
ficii crebra fiat mutatio:ortũqꝫ
hẽat quẽ ipſi uideamus ac perin
de ĩtereãt:par ẽt uidetur ne mũ/
dus perfectiſſimũ:& abſolutiſſi/
mum opus exitio ullo terminet᷑
quando ab eo factus quẽ:ut ipſe
ait plato humanæ linguæ ꝓme/
re ſit nefas:cuius ẽt origo intelli

gẽtia nulla cõprehẽdi poſſit ſola q̃ ab eo facta cernunt᷑ cõiectura ĩtelligi uideant᷑:quẽ ẽt cũ ipſo æternũ deo fuiſ
ſe credere ſit nefas. Sphæroides.ſphærã.græci:latini globũ uocãt:ſphæroides aũt globoſũ.globoſus aũt fabri/
catus ſubaudi mũdus aut fabricatus ẽ deus mũdũ globoſũ. nã utroqꝫ mõ legit᷑: qa & fabrico & fabricor ut aſſen
tio & aſſentior & multa huiuſmodi alia dicunt᷑ i eadẽ ſignificatõe. Cuius.q̃ forma oĩum maxime capax ẽ. An
fractibus.anfractũ inqt uarro ẽ flexũ ab origine duplici dictũ ab ambitu & frãgẽdo ab eo leges iubẽt in directo.
ꝓpedũ.viii.eẽ in anfracto.i.in flexu:celſus quoqꝫ cõtra inqt illđ cõmodũ acceſſiſſe ei cui debebat᷑ qđ p duas ptes
uiæ ire agere poſſit biſqꝫ octonos ĩ porrectũ & ſenoſdenos i anfractũ. Lacunoſũ.cauũ in lacus more. Quoad.
quouſqꝫ. Eius.dei. Præſtabat.melius erat & expediebat. Iudicio.uolũtate duce q̃ in ipo deo ſũmũ iudiciũ atqꝫ
cõſiliũ ẽ.Similitudis:cũ oia ſint i mũdo ſimilia ortu iteritu:& ceteris huiuſmodi qd tamẽ ẽ qđ magis uariũ poſ
ſit excogitari:ut ẽt hæc diſſimilitudo ꝓportionũ q̃litatis alliget᷑ adeo:ut alteꝝ altero ita idigeat:ut ꝓrſus nihil
fruſtra nihil ocioſũ:qn imo opportuniſſimũ uideri poſſit.lure ĩqt ari.foret natura ex cõtrariis cõſonũ qddã face
re gaudet nõ ex ſimilibꝰ ſicut marẽ cũ fœmĩa copulauit:ita cætera p cõtraria nõ p ſimilia.ſed uĩ ars quoqꝫ natu
rã imitata:nã pictura uariis diſtĩcta coloribꝰ reꝝ naturas exprimit & imagines repſentat.muſica uero acutos &
graues lõgos & breues ſonos cõmiſcẽs i diuerſis unã pficit harmoniã.ita grãmatica ex uocalibus :& cõſonãtibꝰ
mixtũ qddã faciẽs totã artẽ ex eis cõſtituit:ita ĩ cæteris ĩtelligendũ dat᷑.addit quoqꝫ idẽ ariſto.ferũt aũt & ſculpto
rẽ phidiã mineruã q̃ ĩ atheniẽſi arce fuit ita cõparaſſe ut in eius ſcuti medio ſuã faciẽ connexuerit q̃dã occulta &
mira arte ut ſi qſqꝫ uellet eã auferre neceſſario totã eẽt ſtatuã labefacturus atqꝫ cõfuſurus.talẽ gerit deus ad mũ/

di cōpagem omniū rerū harmoniā & ſalutē:ut ſi uel exigua ps labefactet totū labi & corrūpi neceſſe ſit. Leuitatis.i.plana ac minime ſcabra figura. Neq uero.cū intra ſe cūcta cōcluderet. Motū.n.ſane motuū duo omnino ſūt genera:alterū qdē animæ:alterū uero corporis:animæ aut quo aliud mouet:aut ab alio mouet aut ſeipam mouet: & aliud poſſit mouere:in qbus generibꝫ ſūt uires animæ ſiue ad uirtutes ſiue ad effectus ſiue ad aliquē corporis motū:ſed de motu corporis hic loqt:corporis igr motus q̄drifariæ diuidunt: alii.n.q̄litatis ſunt: alii q̄titatis:alii ſubſtātiæ:alii uero loci:q̄litatis qdē ſunt cōmutatio & ſepatio:q̄titatis uero crementū: & diminutio ſubſtātiæ aūt generatio & corruptio.at loci motus ſeptē ſūt ſpēs:ſurſū:deorſū:dextrorſū.ſiniſtrorſū:ante: pone & deniq circū. Mentē. quam plato νοῦν.uocat. Atq intelligentiā quā nominat plato. φρόνησιν.i.prudētiā. Cohiberet.i. īcluderet. Maxima. qa mundo nihil maius. Itaq una.qa ſimul totus mouet. Cōuerſiōe.qa nūq̄ cedit loco motuſq idē ille deniq ē et:tq qante fuit. Circū ſe. qa nec intra nec extra ſe qcq̄ admodū ē. Sex āt.ſubaudiēdū loci quos memorauimus. Rōne. ab omni animaduerſiōe & cogitatōe fecit immunē:rōne.n. bona a malis deſcernimus ſicut ea mēte cernimus. His qbus perſicit ptibus: ſed uerior ē lectio is.

Deo futuro.i. diuinitatē habituro q mūdū fingebat. Leuem. minime ſcabrū. Effingit.cōponit. Et undiq.qd plato inqt και ομαλλον παντα χη τε και εκ μεσου ισον. qđ ad uerbū ſignificat:& qd ualde undiq & ex medio æqbile: Et a medio: ubi pla. inqt και ολον και τελεον εκ τελεων σωματων σωμα εποιησεν.i. & totū & pfectū ex pfectis corporibus corpus fecit. Animū.i. ſpiritū rebus inſitū eē uoluit eis augēdis molliendis mouēdiſq omnibus ſed non æq̄liter: unde & Virgilius. Principio cælū ac terras cāpoſq liquētes. Lucētēq globum lunæ titaniaq aſtra. Spūs intus alit: totāq infuſa p artus. Mēs agitat molem & magno ſe corpore miſcet. Inde hominū pecudumq genus uitæq uolātum. Et q marmoreo fert mōſtra ſub æquore pōtus. Ingens ē ollis uigor: & cæleſtis origo. Seminibus q̄tū nō noxia corpa tardāt. Terreniq hebetāt artus moribūdaq mēbra. (Quidā uero ex xpianis hunc ſpūm ſcūm eē dixerūt.qd neuꝗq̄ credēdū eſt. Eū.ſubaudi animū. Soliuago.p ſe & ſolo circūuagante.

Propter uirtutē.i.ui q̄ corpibus ab aīa tribuit. Notus ē.mūdus īqt ſe nouit qđ nulla ī eo ſtirps extraria. Minori.i.corpi. Maiorē.i.aiam. Materia.materiā dicit quā plato ουσιαν uocat.latinorū uero alii ſubſtātiā:alii eēntiā uocant. Indiuidua.non ut corpus qd in ſemp diuiſibilia ſecari pōt .Vniuſmodi:nūq̄.n.ſeneſcit: aut immutatur. Sed ex ea.naturā in duo ſecat mēbra:& ex iis duobus facit dei iuſſu tertiū naturæ genus:q eq̄ mediū poſitū inter utrunq ſit naturæ genus indiuiduū & diuiduū. Sed quoniā a ueteribus q̄ſitū ē q̄ nā ſit ea apud platonē eēntia:quā indiuiduā & rurſū quā diuiduā uocat.id nos quoq decet q̄rere.primū igr illos minime ꝓbauerim q tertiū eēntiæ genus ꝑ eo qđ ē trifariæ diuiſū:ut humanā animā dent intelligi:q tris habet uires rōnē:irā:cupiditatē.Indigniſſimū.n.ſit eloquētiſſimo uiro hāc tribuere infantiā:& grauiſſimo uiro hāc puerilē ſententiā dare. melius igr exponamus ſicut & acutius qdā dixerīt cūcta naturæ ſuppoſita uel eadē uel diuerſa eē:eadē qdē genere:ſed diuerſa ſpē:hō.n.uerbi cā & equus genere idē ſunt qa uterq ē animal:ſpē uero diuerſa: rōnalis ſi qdē hō: & irrōnalis equus eſt:ita ergo platonē locutū accipiunt ut eſſentiā mediā hoc eſt indiuiduū uocet ut ſocratem &

neq erāt aere circūfuſa externa mūdi ut reſpiratiōem requireret: nec uero deſiderabat ut alimēta corporis aut detractionē confecti & cōſumpti cibi:neq enim ulla deceſſio fieri poterat neque acceſſio:neq uero erat unde:itaq ſe ipſe cōſumptione & ſenio alebat ſui quo ipſe per ſe & a ſe & pateret & faceret omnia:ſic enī ratus eſt ille q iſta iūxit & cōdidit ipſum ſe cōtentū eſſe mundum neq egere altero. Itaq nec ei manus affixit: quia nec capiendū quicquā erat: nec repellendū:nec pedes:nec alia membra quibus īgreſſus corpore ſuſtineret:motum.n.dedit cælo cū qui ſigutatus ſit aptiſſimus: qui unus ex ſeptē motibus mentē atq ītelligentiā cohiberet. maxima itaq una cōuerſiōe atq eadē ipſe circū ſe torquetur: & uertit: ſex autem reliquos motus:ab eo ſepatauit.itaq cum ab omni ratione liberauit:ad hāc igit cōuerſionē quæ pedibus & manibus nō egeret īgtediēdi mēbra nō dedit deus is qui erat:de aliquādo deo futuro cogitās leuē:eū effingit:& undi æquabilē: & a medio ad ſūmū parem & perfectū atq abſolutum ex abſolutis atq pfectis.animum aūt ut ī eius medio collocauit: ita per totū tetēdit: deinde eū circūdedit corpore:& ueſtiuit extrīſecus cæloq ſoliuago:& uolubili & in orbē īcitato cōplexus eſt.quod ſecū ipſū ꝑpter uirtutē facile eſſe poſſet. nec deſideraret alterū ſatis ſibi ipſe notus: & familiaris:ſic deus ille æternus hūc pfecte deum beatum deum ꝑcreauit: ſed haud ita ut modo locuti ſumus tum deniq cum corpus ei effeciſſet inchoauit.neq enī eſſet rectum minori parere maiorem:ſed nos multa īcōſiderate ac temere dicimus:deus aūt & ortu & uirtute antiquiorē genuit animū eūq dominū atq īperantē obediēti præfecit corpi:idq molitus tali quodā eſt mō nō ex materia quæ indiuidua ē:& quæ ſemp uniuſmodi ſuiq ſimilis: ſed ex ea quæ corporibus diuidua gignitur tertium materiæ genus ammiſcuit ex duobus in medium quod eſſet eiuſdem naturæ & quod alterius: idq intericcit inter indiuiduum atq id quod diuiduum eſſet in corpo-

platonem quod tertiũ genus uideri uult ex indiuidua eẽntia & ultima ſpecie q̃ diuidi nõ põt: & diuidua hoc eſt ex genere qđ diuidit̃ in ſpẽs: alii ſpẽm intelligibiles mũdi ad cuius ſimilitudinem formas mẽte cõceptas ad corpora trãſtulit indiuiduã eſſentiã mundi nominauiſſe putauerunt: diuiduam uero ſiluã quæ uelut exordium & fons eſt corporum: ut tertiũ illud mixtũ eſſentiæ genus eſſe intelligendũ cẽſeãt q̃ effecta ſint nõ mũdus mõ: ſed oĩa quæ mũdus cõplectit̃ corpa: ut ſit idea qdẽ ĩdiuidua: ſilua uero diuidua: & qđ ex utroq; cõſtat mixtũ: alii porro indiuiduã dixiſſe platonẽ putãt eẽntiã: eminẽtiorẽ animã quæ minime corpi obnoxia eẽ poſſit: & cuius puritas corporis nulla poſſit labe uiolari: diuiduã uero eſſentiã illã dicere animã: quæ nõ cũctis mõ aĩalibus: ſed etiã herbis: & arboribus uitalẽ uigorem præbet: & ex his duabus cõflatũ tertiũ eſt aĩæ genus qđ rõnale noĩat̃: q rõnis & intelligentiæ diſciplinarũq; omniũ ſit capax: ut tãti opis tanq̃ abſolute digeſti admirãdã ĩtelligens rõnem tantũ uenerare auctorẽ cui ſane ultimæ magis accedo ſnĩæ: nã niſi illa duo ſint. unde tertiũ

re. ea cum tria ſumpſiſſet in unam ſpeciem temperauit naturaque illa quam diximus uel cum eadem coniunxit fugientem. & eius copulationis alienam permiſcens cum materia cum & ex tribus effeciſſet unum id ipſum in ea quæ decuit membra partitus eſt. iã partes ſingulas ex eodem: & ex altero. & ex materia temperauit fuit autem talis illa partitio unam principio partem detraxit ex toto.

genus naſcat̃ nec aĩa erit ulla: nec ullũ eẽ uideri põt corpus ſi recte q̃ ſuperius diximus ĩſpiciamus. In corpa. i. q per corpus nõ animaliũ mõ ſed ẽt cæterorum uigeret. Cõiunxit ſugiẽtẽ. i. q̃ corpora uigere facit q̃ facillime corrũpi poſſunt. uel fugiẽtẽ qđ nihil magis cõtrariũ ſit q̃ rõ & rõne carẽs: aut certe fugiẽtẽ diuerſã dicit ab hoc humano corpe cũ ad diuinitatẽ aciẽ attollit imaq; cõſiderat. qđ mẽris eſt ꝓpriũ. cũ materia qđ plato inqt μετα τησ ουσιασ. i. cũ eẽntia. Ex eodẽ. ex rõnali aĩa. Ex altero. ex ſenſibili. Fuit aũt. poſteaq̃ docuit ex qbus ſit excogitata aĩa ptibus: eiuſdẽ nũc uiriũ formã tãq̃ ĩ ſpeculo exprimit ſimulacrum: deũq; ait illam aĩæ cõſtare naturã uiribus q̃ſi mẽbris ſeptẽ uoluiſſe qbus oĩum numerorum deputat aptitudinẽ in figurã huiuſmodi expreſſam.

quæ in extremo apice unitatẽ hẽt in altero latere trinariũ ĩ altero binariũ numerum unitati ſubiectũ ſub trinario nouẽ: ſub binario q̃ttuor & rurſum ſub nouẽ uiginti & ſeptẽ ſub quatuor uero octo: ad cuius uim ac poteſtatẽ exprimẽdã primo nobis uidet̃ ĩueſtigãdũ cur aĩe uires ad numeros accõmodauit Pla. Deinde cur hos: nec alios: aut plures: aut pauciores: poſtremo q̃re hac potiſſimũ figura cõcluſit: ad numeros igr̃ animam reuocauit quo pfectionẽ ipſius nobis oſtẽderet: quãdoqdẽ numero in rebꝫ humanis nihil pfectius excogitari poſſe ur̃: qppe qđ mathematicæ oẽs ſciæ numerum fontẽ ad cõſumationẽ ſuã ſibi fere aſſumãt: & q numerus in ĩfinitũ ꝓcurrat ac nõ uno mõ addito augeat̃: ſed utcũq; ad ſũmã excreuerit multitudinẽ nõ ſolũ duplicari: uerũ ẽt ĩfinities multiplicari poſſint: hinc adductus ẽ pythagoras: ut pfectiſſima q̃q; numero deputauerit: quẽ ſecutus timæus locrus q eius fuit diſcipulus apud platonẽ hũc de aĩa differẽdi ſeqt̃ modũ.

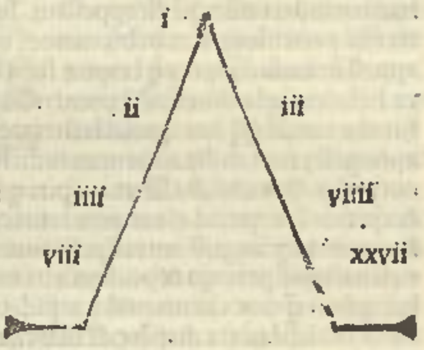

Illud igr̃ primũ nobis licet intueri q ſicut corpus aĩaliũ ſicut & cætera pfecta & abſoluta corpa tris hẽt dimẽſiões: lõgitudinẽ: latitudinẽ: & ſoliditatẽ: ita aĩam quã uitali uigore p ipm oĩfariã penetrare oportuit: longitudini: latitudini: & ſoliditati uires par fuit ſimiles habuiſſe: ſiqdẽ paria paribꝫ neceſſe fuit cõiũgi. In ſũmo igr̃ uertice unitas ẽ poſita quoniã nũerorum apex ẽ ſingularitas. & in geometria ſine ullis ptibꝫ nota ẽ qđ pũctũ uocãt. hac igr̃ nulla aptior fuit figura in q̃ ſingularitas cacumini ſupĩpoſita ſũmitatẽ atq; arcẽ obtinere cõſiderat̃: nã ſicut ex unitate numerus ĩ ĩfinitũ ꝓfluit. ita & ex una aĩa uires ĩfinitæ tanq̃ ex largo amne riui etũpũt: aut qđ deũ regem oĩum exprimat opificẽ q ut unitas in ſuo ſemp iure ſtatuq; pſeuerat unus ſemp: ac ſemp ĩmutabilis cũ cæteri ĩminutionẽ: aut auctionẽ numeri patiãtur ipa ſemp eadẽ ẽ ſingularitas: ita aĩa. itaq; & rex opifex deus nullo tpis ſpacio ſeneſcit aut immutat̃: ſed idem ſemp ſupra q̃ excogitari poſſit fœlicitate abſolutiſſimus: at quoniã corpori deſtinata fuit aĩa ab ĩdiuidua ſingularitate exordiũ trahẽs p lineã & ſupficiẽ ad ſoliditatẽ. i. ad pfectũ uſq; corpus penetrauit. ut tã p ſolida q̃ tenuia mũdi ſẽſibilis corpa penetrarit. Vnitati altera in pte binariũ ſuppoſuit numerum: q numerus lineã ſiue lõgitudinẽ exprimit: ſiqdem ex duplicato pũcto naſcit̃ linea ſub binario numero ẽ q̃ternarius eadẽ nãq; rõne lineæ duplũ ſupficiẽ hoc ẽ latitudinẽ cũ lõgitudine facit: q̃ternario octonariũ ſuppoſuit: quoniã ut bis q̃tuor octo ita dupla ſupficies corpus gignit qđ diuiſũ ẽ p lõgũ latũ: & ſolidũ: q ut tris hẽt dimenſiões ita hic numerus ab unitate: ut dictũ ꝓfluit: bis. n. duo bis octo eſt: eadẽ eſt rõ triplicitatis in altero numeri genere: primus. n. ab unitate ꝓfluẽs ĩpar numerus ẽ trinus q ut ſupior multiplicatus hoc ẽ ut bina bis q̃ttuor ſũt: ita trina ter nouẽ: & ſicut bis duo bis octo ita ter tria ter uiginti & ſeptẽ ſũt. p q̃s dimẽſiones aĩæ forma ꝓut cũ corpe cõiũgit̃ expſſe ſũt ſecũdũ rõnẽ igr̃ geometricã qđ octo aduerſus q̃tuor ualet: hoc q̃ttuor aduerſus duo & duo aduerſus unũ & rurſus qđ ualet uiginti & ſeptẽ numerus aduerſus nouẽ: hoc nouẽ aduerſus tria & tria aduerſus unũ: ſed hic quæri nimirum põt: primũ qdẽ cũ id ps altera ſignificaſſe potuerit cur duos fecerit de re eadẽ limites: ſcđo ãt loco cur in hũc hoc eſt ſeptenariũ numerum figurã cõcluſerit: qbus ita occurrẽdũ ẽ q̃nibus. q unã & eãdẽ aĩam diuiſibilẽ qdẽ uiribꝫ. eẽntia uero indiuiſibilẽ p imparẽ & parẽ expſſit numerum & rurſus diuiſibilẽ ut eãdẽ animã corpa in lõgũ latũ: & ꝓfũdũ mouere poſſe ſignificaret p lineas ſupficies & ſolida a pari & ĩpari cõpoſita figura demrauit: & ẽ alia rõ qđ in hoc numero ꝓportões cõtineãt̃ q̃ oẽm muſices reddũt cõſonãtiã. In altero ſiqdẽ limite dupla ꝓportio ẽ quæ diapaſon ĩ canẽdo uocitat̃. ut ſũt duo aduerſus unũ: in altero aũt tripla quæ eſt diapaſon & diapẽte in canẽdo ut

ſũt tria aduerſus unum: quaternarius uero ad unitatem quadrupla eſt ꝓportio quæ diſdiapaſon eſt in canẽdo: trinarius ãt ad binarium ſeſcupla ẽ ſiue ſeſq̃ltera ꝓportio quæ ẽ in canẽdo diapẽte q̃ternarius ad trinarium qui epitritus aliquãdo noĩat̃ ſeſqtertia ẽ ꝓportio qd trinum hẽat totũ numeꝝ & tertiã eius ptẽ ea in canẽdo diateſſaron appellat̃. nouẽ ad octo ſeſqoctaua q̃ tonus dr̃: i canẽdo hæc ẽ ſeptenarii numeri rõ q̃ forma aĩam plato expſſit: ſed & alia eiuſdẽ ꝓprietas ẽ nũeri ẽt cõſiderãda quã cæteri minime numeri ſortiti ſũt: qd̃ ĩtra dcẽ oẽs alii numeri pri alios patiãt: pti ab aliis partant̃. ſolus ſeptenarius neq; aliũ gignat neq; ab alio gignat̃. q̃ de cãa ueteribꝫ ẽ etiã minerua cognomĩatus q; ut illa ſine prẽ ppetua fuit uirgo: ita hic numerus: & neminẽ ꝓcreet & a nemine ꝓcreet̃:

Secundam autem primæ partis duplam. Deinde tertiam quæ eẽt ſecundæ ſeſquealtera primæ tripla. Deinde quartam quæ ſecundæ dupla eſſet. quĩtam inde quæ tertiæ tripla. tum ſextam octuplam primæ. poſtremo ſeptimam quæ ſeptem & uiginti partibus antecederet primæ. Deinde inſtituit dupla & tripla. interualla explere partes rurſus ex toto deſecans quas interuallis ita locabat: ut in ſin-

naturalis etiã i primis hr̃ qd̃ multa quæ naturæ lege ꝓueniũt hoc numero cõpræhẽdi dinoſcant̃: nã ad hoĩes q naſcãtur uim huius numeri ptinere aiũt: qd̃ cũ mulieris genitale ſemen ĩmiſſũ receptũ ẽ primis ſeptẽ diebus conglobet̃ coaguletq; ſiatq; idoneũ ad figurã capiẽdam: deĩde q̃rta hebdomade qd̃ eius fœtus futuꝝ ẽ caput: & ſpina q̃ ĩ dorſo ẽ informet̃: ſeptima aũt fere hebdomade totus hõ in utero abſoluat̃. ſeptimani quoq; humani ptus uitã ferũt ante quẽ nullus & neqdẽ octomẽſiũ: deĩde ſeptimo mẽſe dẽtes agunt̃: & ſeptimo anno decidunt ſcd̃a hebdomas hoc ẽ q̃rtuſdecimus ãnus utriq; ſexui pubertatẽ affert alteri qdẽ gignẽdi: alteri uero pariendi tp̃s: & genuinos fere emittit dentes: tertia hebdomade adoleſcens lanuginem barbæ in genis effundit: q̃rta hebdomade q̃ eſt anno octauo ſupra uigeſimũ naturæ humanæ excrementa cõſiſtunt: qnta iuuenilem abſoluit ætatẽ. primæ corpis ptes ſeptem. caput. collũ. pectus: duo pedes. duæ manus. iteſtina ſeptẽ ſtomachus: cor: pulmo: iecur: lien: renes duo. uenas quoq; in hoĩbus uel potius arterias muſico numero ſeptenario moueri aiũt: qd̃ illi appellant την δια τεσσαρων συμφωνιαν. quæ i q̃ternarii numeri collatõe fit. diſcrimina etiã periculoꝝ in morbis maiore ui fieri putãt in diebus q cõficiunt̃ ex numero ſeptenario eoſq; dies criticos appellãt: ſenſuũ p̃terea q ĩ capite ſunt ſeptem meatus: lunæ creſcentis & decreſcentis mutatio cõcludi q̃terna fere hebdomade dinoſcit̃ ſeptentriõis ſtellæ ſeptem ĩ ſeptem menſibꝫ ſũt eqnoctia & ſolſtitia. uergiliæ ſeptẽ ſunt ſuculæ totidẽ q̃q̃ ĩter quoſdã cõtrouerſia ẽ: erraticæ ſtellæ ſeptem q̃ iter ſe muſico etiã diſtãt modulamine: poſt annoꝝ ſeptem milia aduentus iudicii dei ac domini nr̃i auguſtino dicẽte futurus credit̃: & hoc numero animã corpuſq; cõpræhẽdi aſſerit. corpus qdẽ pp q̃tuor elementa & q̃ttuor q̃litates: ſiccã. humidã: calidã: frigidã. ũde & q̃ttuor ãni tp̃a: ad aĩam uero trinariũ deputari numeꝝ ob tris uirtutes qbꝫ ĩ primis deo cõiũgimur: & ip̃m diligere: ut inqt auguſtinus cõpellimur: ut uero alii pp rõnalẽ ptem & iraſcibilem & cõcupiſcibilem q̃ de pte irrõnali naſcunt̃ ptes: qn & ptolemæus in tertio harmonicõ de pte irrõnali ſeptem oriri uirtutes oſtendit de iraſcibili qdem q̃tuor clæmentiã: ĩtrepidatõem: fortitudinem tolerãriã: de cõcupiſcibili porro tres. tẽperãtiã: cõtinẽtiã: uerecũdiã iuxta diapẽte: & diateſſaron cõſonãtiã: de pte quoq; rõnali ſeptẽ: acumẽ: docilitatẽ: ſagacitatẽ: cõſiliũ: ſapĩam: prudẽtiã: expiẽtiã: motus quoq; loci corpis ſũt ſeptẽ: ut ſupius oſtendimus cõditõẽs & pſonæ ĩ re publica a ueteribꝫ ſeptem ſũt fere enumeratæ: pricipes & ſubditi: parentes: & filii: nobiles: ignobiles: ſiue genere obſcuri: ſenes: iuuenes: domini. ſerui: meliores: deteriores: prudentes: ſtolidi: religioſi: ĩpii: ſiue ꝓfani. ſeptem uocis mutatõẽs: acuta: grauis: flexa: craſſa: lenis: lõga: breuis. erophilus hoĩum iteſtinũ ait lõgũ eſſe ulnas uiginti: & unã q̃ ſũt tres hebdomades. ſeptẽ ſũt q̃ uidemus: corpus: ĩteruallũ: figura: magnitudo: color: motus: ſtatus hebdomadas quoq; ex ĩteruallis & finibꝫ cõſtat: fines ſiqdẽ ac termini q̃tuor pũctus: linea: ſupficies: craſſitudo. interualla uero lõgitudo: latitudo: ꝓfũditas: ſua quoq; cuiuſlibet circuli diameter ſupra triplã ꝓportõem ſeptenarii numeri cũ circũferẽtia hẽt circuli ut archimedes & eius ĩterp̃s eutotius aſcalonites docet. His itaq; rõnibus ſatis ꝓbatũ arbitror cur his uſus ſit nũeris: nec plures. aut pauciores ad uires aĩe exprimẽdas collegerit: qd̃ uero reliquũ ẽ ut hac potius figura q̃ alia aĩam cõpræhẽdi duxerit q̃uis ex his q̃ iã dicta ſatis palã eẽ uideat̃ illd̃ tamẽ addã p apicẽ unitate cõpræhẽſũ ĩdiuiſibilẽ aĩæ eẽntiã ſignificare uoluiſſe: p duos utriq; porrectos limites uires eiuſdẽ diuiduas: ſed eo pacto: ut quodã ordine atq; harmõia ſibiĩuicẽ reſpõdeãt. itaq; ĩqt unã principio ptẽ hoc ẽ unitatem.

Detraxit ex toto ex eo mixto. qd̃ ſupra memorauimus. Duplã. hoc ẽ duo q̃ ſub uno poſita ſunt. Primæ tripla. Tria. n. aduerſũ duo ſeſq̃ltera: ut iã dictũ ꝓportõe: p̃cellũt: cõſtãt ſiqdẽ tria ex duobus: & uno qd̃ duoꝝ dimidia ps ẽ. Primæ tripla unitati q̃ primo loco poſita. Dupla eẽt: qa bis duo cõſtituũt q̃tuor. Tertiæ tripla. i. nouẽ ter ſiqdẽ tria ſũt nouẽ. Octuplã primæ: q̃ ſeptẽ exceſſit primam. i. numerus octo q ultimus in eo limite fuit ad unitatẽ refert̃ octupla ꝓportõe. Antecederet primæ: hoc eſt ad unitatem q̃ fuit apex refert̃ uigeſima & ſeptia ꝓportõe: q numerus: ut iã oſtẽdimus octonario ĩ eadẽ forma par ẽ. Eẽnt bina media: ſupra aĩ uires nũerali aptiſſima figura cõplexus ẽ: hic uero muſico eã cõſtare modulamine atq; argute docet: ut. n. muſica ĩſtrã ad modũlatũ eliciẽdũ cõponẽtes ĩter binos chordaꝝ extremaꝝ limites leuiſſimi qdẽ hypatehypatõ uel ut alii ꝓſlãbanomenos: grauiſſimi uero netehypbolæõ alias ĩternectũr medias diſpi ſtrepitu tinnituq; chordas: ut ip̃æ qdẽ mediæ ſint acutiores primo limite: grauiores ãt ultimo atq; ita a grauiſſimo ſono ad poſtremũ cõcentũ pectinis: & digitoꝝ pulſu ſine ullo hiatu medio decurrat ita deus mũdi aĩam modulatu exactiſſimæq; harmoniæ norma cõponẽs a timæo apud platonẽ inducit̃ ſex q̃ iã ſignificauimus interualla duplicis & triplicis q̃titatis: q̃ latitudinem & ſoliditatẽ animæ exprimãt in corpe ſingula binis ſtipãs medietatibus q̃ꝝ ex duabꝫ medietatibus altera minorẽ limitẽ excedat tertia eius pte: maiore ãt limite inferior eadẽ tertia pte. ſed quo hoc aptius ſit figura eſt

deſcribendum ſimile quidem ſuperiori ſed numeris differens quoꝝ interualla bina cõtineant media: ut oſten/
daꝛ intra dupla duas cõtineri ꝓportões ſeſqualteram & ſeſquitertiam. Intra triplam uero duplam & ſeſqualte
ram quæ cum ſuperiore figura claudi non potuere hæc excogitata eſt.

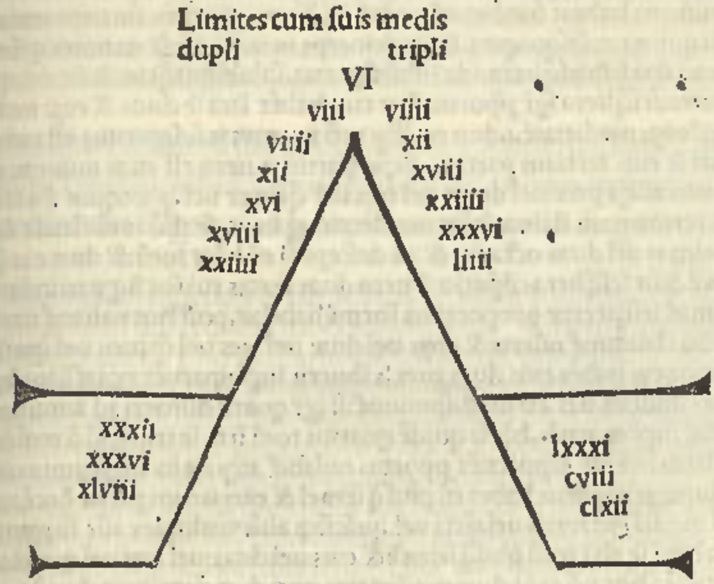

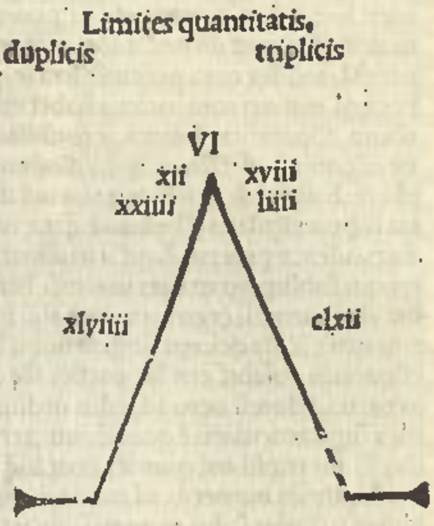

gulis eſſent bina media. uix enim audeo dicere medietates q̃s græ/
ci meſſotetas appellãt. ſed quaſi ita dixerim ita intelligatur. erit. n.
planius earum alteram eadem parte præſtantem extremis eadẽ/
q; ſuperatam alteram pari numero præſtãtem extremis alteram:

Sex igr̃ & duodecim ſcd̃m dupli
cis quãtitatis rõnẽ binos efficiũt
limites īter quos duæ inſeruntꝛ
medietates: una q̃dem octõarii
numeri. altera uero nouenarii:
nam octo: numerus aduerſum
ſex limitẽ cõparatus p̄cedit eum

tertia eiuſdẽ ſenarii limitis portõe. i. duobus: Ipſe aũt ſuperaꝛ tertia portõe duodeci limitis. i. q̃ttuor: Ita una me
dietas octo numeri quota pte ſupat ſenariũ limitẽ tãta ſupaꝛ a duodeci limite rurſus nouẽ medietas altera ſu
perat ſex limitẽ trina q̃titate & p̄cediꝛ a duodeci limite æque tribus: nõ iiuria: octo. n. aduerſus ſex cõparata epi/
trita ꝓportõe ſuperãt: æq̃ duodeci limes aduerſus nouẽ ex medietatibus p̄dictis una epitritus quoq; iueniꝛ: cõ
tinet. n. totũ nouẽ & eius tertiã ptẽ. Cæteꝝ duaꝝ medietatũ iteruallũ epogdoũ eſt: q; Cicero ſeſqoctauũ uocat:
nouẽ. n. numerus totũ octo cõtinet: & eius octauã portionẽ. i. unũ. hoc pacto duæ medietates ſuperãt limites: &
a limitibus ſuperanꝛ: duplicis numeri: eadẽ hæc rõ in triplicibus numeris iueniꝛ. ſex. n. limes unus diſtãs a decẽ
& octo altero limite iteruallũ qd̃ iteriacet triplũ eẽ demõſtraꝛ ſũt porro hic duæ medietates una ī nouẽ: altera
in duodeci numeris: nouẽ q̃dẽ medietas aduerſũ ſex limitẽ cõparata ſeſqualtero ſupat: habet. n. totũ ſex & eiuſ/
dẽ dimidiã portionẽ. i. tria: eadẽq;. i. nouẽ aduerſũ decẽ: & octo limitẽ cõpata duplo ſupaꝛ. bis ſi q̃dẽ nouẽ decẽ
& octo ſũt: rurſus altera medietas. i. duodeci ſi aduerſũ ſex limitẽ cõpareꝛ duplo præcedit: ſin uero aduerſũ aliũ
q maior ẽ. i. decẽ & octo ſex numero minor iueniꝛ: & deniq; ne in ſingulis limitibus exponẽdis nimius ſim: de
ipſis quoq; eadem rõ ꝓportõis ẽ excutiẽda: ex his igr̃ traditũ ut opinor ẽ cur dixerit iſtituit dupla: & tripla iter/
ualla explere: utpote nimiũ hiantia ſed quo pacto expleuerit docet: ptes. n. iqt rurſus ex toto d̃ſecãs: qd̃ plato ἐκεῖ
θεν ait. i. illic cicero interp̃taꝛ ex toto. recte ãt ptes deſecãs: ptes q̃dẽ uniuerſæ mixtionis aiæ ex toto ut ex numeris
quos memorauimus: ita deus quo ad harmoniã aĩa cõponereꝛ iteruallis ita locabat ita loco ſuo diſtribuebat at
q; cõponebat. Vt ī ſingulis eẽnt bina media quæ eo pacto qd̓ diximus cõcinnentiã: & nexũ toti accõmodarẽt
animæ: ut de numeri ꝓportõe iã diximus. Hoc dicit græci ab eo quod ẽ meſſos meſſotes cuius genitiuus ẽ meſ
ſotetis faciũt: itidẽ latini eã ſecuti analogiã ab eo qd eſt pius pietas dixerũt qd̃ cũ ipe quoq; græcũ meſſotetas uo
lẽs exprimere a medio medietates dixero nouãs uerbũ haud ſcio latinitas mihi an nõ ſit cõceſſura qd̓ facile de
derit grãmatica: ſed q̃ſi ita dixeri: ita itelligaꝛ hoc ẽ qd̃ ſi minus uſu pmiſſũ ſit intelligaꝛ me idẽ ſignificare uolu
iſſe & uerecũde me illo uti uerbo. Erit. n. planius. i. ſi bina media ita locaueris aptius erit. Eaꝝ. ſubaudi medię
tatũ. alterã qd̃ duæ ſint: ut oſtẽdimus. Eadẽ pte eadem numeri ꝓportõe imo & eodẽ numero. Præſtãtẽ extre/
mis ſiue minores illi numeri ſint dupli. ſiue tripli. Eadẽq; ſubaudi pte. Supatã alterã medietatẽ a maiore ex/
tremitate. Pari numero quoto minorẽ extremitatẽ excedebat. Præſtãtẽ extremis uſus plurali eſt ut dupla: &
tripla ſimul det itelligi iteruaila: ut oĩs huius loci obſcuritas amoueaꝛ primo ꝓportionũ ſpẽs deinde quæ reſtãt
patefaciemus. Quæ igr̃ ad aliqd eſt q̃titas oĩs aut eſt æq̃lis aut maior aut minor: æq̃lis q̃dẽ ut binarius cum bina
rio: maior ut trinarius cũ binario: minor ut binarius trinario cõpatus. ſed quoniã de ꝓportõibus pauca dicturi
ſumus: arithmeticis: geometricis: & harmonicis: ut ad p̄ſentẽ ptinẽt locũ de maiori: minoriq; iæq̃litate aliquas
curſim attingemus. Minoris igr̃ iæqualitatis qnq; ſũt ptes: una. n. uocaꝛ multiplex: alia ſuppaiticularis: tertia ſu
p̄rpatiẽs: q̃rta multiplex ſuppaiticularis: qnta multiplex ſuppatiens: his totidẽ minoris inæqualitatis aliæ ſũt

oppoſita: ſola ſubpoſitiõe adiecta ab illis differẽtes: una ſiquidẽ ſubmultiplex: altera ſubſuperparticularis: tertia ſubſuppartiens: quarta multiplex ſubſuperparticularis: quinta ſubſuppartiẽs. Multiplex numerus ẽ qui cũ alio cõparatus creſcit in infinitũ unitatẽ excedens ac reliquẽs: ut duplus triplus quadruplus. Huic cõtrarius ſubmultiplex a quo ſubduplus ſubtriplus & quæ poſſis addere: ſupparticularis uero eſt qui ad alteꝝ cõparatus in ſe totũ minorẽ habet & eius aliquã partẽ: qui ſi minoris habeat medietatẽ uocat᷑ ſeſquiltera ꝓportio: ſin uero tertiam ptem uocat᷑ ſeſquitertia. ſi quartã: ſeſquiquarta: ſi quintam: ſeſquiquinta. & ſic deinceps in infinitũ: & maiores quidẽ numeri hoc mõ: minores uero ut ꝓportio duo ad tria ſubſeſquiltera: ide ſubſeſquitertia. ſubſeſquiquarta: & ſic deinceps: maiores numeri dicunt᷑ duces minores comites: ſeſquiltera igit᷑ ꝓportio ẽ ut tres habẽt intra ſe duos & eoꝝ mediã partẽ. i. unũ: ſex quoq; cõtinẽt intra ſe quattuor & eoꝝ medietatẽ. i. duo eodẽq; mõ in cæteris: ſeſquitertius eſt numerus qui minori comparatus habet eum ſemel & eius tertiam partem. ſuperpartiens uero eſt cum numerus ad alium cõparatus eum intra ſe totũ claudit: & eius aliquas partes: uel duas: uel tres uel quattuor uel quotquot ipſa tulerit cõparatio q affectio incipit a duabus partibus tertiis: nam ſi duas hẽat medietates q intra ſe illũ totũ claudit duplus ẽ: habebit aũt uel duas quintas uel duas ſeptimas uel duas octauas & ita deinceps: ſi eũ hẽat totũ: & duas eius quartas ſupparticularis eſt: nã duæ quartæ medietas ẽ & fit ſeſquiltera cõparatio: ſi uero duas ſextas rurſus ſupparticularis: duæ. n. ſextæ pars tertia ẽ. quod ſi in cõparatiõe ponat᷑ ſeſquitertiæ proportiõis formã habebit. poſt hos naſcunt᷑ comites qui ſubſuperpartiẽtes uocant᷑. hi aũt ab alio claudunt᷑ nũero: & eoꝝ uel duæ uel tres uel quattuor uel quotlibet aliæ partes: ſi ergo numerus aliũ intra ſe numeꝝ habẽs eius duas partes habuerit ſupbipartiẽs noĩat᷑ ſi tres ſuptripartiẽs & ita deinceps fingere nobis licet noĩa quotiẽs oẽs a tribus diſponunt᷑: ſi igit᷑ quinarii numeri ad trinarium cõparatio noĩabit᷑ erit ſuppartiẽs ille qui uocat᷑ ſupbipartiẽs. hẽt ſi quidẽ quinarius totũ intra ſe trinariũ & eorũ duas partes. i. duo: ſi uero ad ſcdm ordinẽ ſpeculatio referat᷑ ſuppartiẽs ꝓportio noĩabit᷑ atq; ita in infinitum: multiplex ſupparticularis ẽ quotiẽs numerus ad numeꝝ cõpatus habet eũ pluſq; ſemel & eius unam ptem hoc ẽ aut duplũ aut triplũ aut quotiẽs libet aliq; ptẽ uel mediã uel tertiã uel quartã uel quãcũq; aliã: multiplex aũt ſuppartiens ẽ quotiẽs numerus ad numeꝝ cõparatus hẽt i ſe aliũ totũ pluſq; ſemel: & eius uel duas: uel tres uel quotlibet plures particulas ſcdm numeri ſuppartiẽtis figurã: i hoc nõ erũt duæ medietates neq; duæ quartæ neq; duæ ſextæ: ſed duæ tertiæ uel duæ quintæ uel duæ ſeptimæ: ſcdm priorẽ ſimilẽ cõſequẽtiã. Itẽ ꝓportionũ alia quidẽ coniuncta uel cõtinua. alia uero diſiũcta dr. Cõiũcta ẽ quãdo bis idẽ numerus repetit᷑. ut cũ dicimus quo numerus quattuor tria eo tria excedit duo. bis. n. tria repetita ĩ aliis nũeris: ut quo excedit octo ſex eo ſex quattuor. diſiũcta aũt quotiẽs id nõ fit ut quo numerus octo excedit ſex eo quattuor duo excedit: & q a ſexdeci ad octo: eadẽ a quattuor ad duo ꝓportio eſt. in dupla. n. ꝓportiõe alteꝝ uterq; excedit utcũq; nõ eadem quãtitas. Arithmetica igit᷑ ꝓportio: quæ tribus limitibus uel pluribus cõtinue poſitis quãto qualitate i æquales ſibiĩuicem ſint ut octo ſeptem ſex uel quattuor tria duo. unitate. n. alter alteꝝ excedit: & rurſus q ꝓportiõe octo ſex eadem ſex quattuor excedit. binatio. n. ſupat᷑. eadẽ ergo ẽ quãtitas. at qualitas diuerſa: nã octo ad ſex ſeſquitertia ꝓportio ẽ. ſex uero ad quattuor ſeſquiltera. porro quattuor ad tria ſeſquitertia ꝓportiõe diſtãt. nã tria & eius tertiã ptẽ cõtinet: tria aũt ad duo ſeſquiltera. claudit nãq; trinarius binariũ & eius medietatẽ. Geometrica uero ꝓportio q ꝓprie ꝓportio noĩat᷑. eſt quando tribus aut pluribus limitibus poſitis qualis maximus ad mediũ uel eũ q ſeqt᷑ talis & medius uel q ſeqt᷑ ut uerbi cã nouem ſex quattuor i his ut primus limes nouẽ ad eũ q ſub ipo. i. ſex ita ſex ſcds limes ad tertiũ hoc ẽ quattuor: eadẽ. n. eſt ꝓportio. i. ſeſquiltera eſt eadẽ quidẽ ꝓportio media: ſed tamẽ quãtitas diuerſa itidẽ ſexdeci: duodeci: nouẽ: eſt. n. ſeſquitertia ꝓportio in utroq; ita in cæteris. Harmonica aũt ꝓportio eſt q neq; eiſdẽ drĩtiis nec æquis ꝓportiõibus cõſtituit᷑: ut tres quattuor ſex. uel duo. tres: ſex. ſenarius. n. quaternariũ ſua tertia pte ſupat. i. duobus. quaternarius uero ternariũ ſua quarta pte. i. uno. & ſenarius ternariũ ſua medietate. i. tribus. ternarius uero binariũ ſua parte tertia. i. unitate excedit. quare i his neq; eadẽ eſt ꝓportio limitũ: neq; eædẽ ſũt drĩæ. his igit᷑ ita expoſitis apertiora iã ciceroĩs uerba futura arbitror qui iquit. Seſquilteris aũt interuallis & ſeſquitertiis & ſeſquioctauis ſũptis. nã regula & fere maxima ẽ quotiẽs duo ita colligant᷑ nũeri: ut alter ſeſquitertius ſit: alter uero ſeſqualter illi ad ſeinuicẽ illati ſeſquoctauũ includũt ut exẽplĩ cã octo ad ſex & nouẽ ad duodeci cõpati ſeſquitertiã ꝓportionẽ reddũt: & diateſſarõ cõſonãtiã: ſex uero ad nouẽ uel octo ad duodeci cõpati reddũt ſeſquilterã ꝓportionẽ & diapẽte efficiũt ſymphoniã. ſicut duodeci ad ſenariũ duplicẽ ꝓportionẽ & diapaſon ſymphoniã. octo aũt ad nouẽ q media ſũt ſeſquoctauũ q in muſico modulamine tonus uocat᷑ q oĩum ſonus ẽ minimus: ut i hac figura ſubiecta cerni põt. unde mãifeſtũ ẽ iter diateſſarõ & diapẽte cõſonãtias tonũ drĩa eẽ ſicut iter ſeſquitertiã & ſeſquilterã ꝓportionẽ ſola ẽ epogdous. i. ſeſquoctaua drĩa. & rurſũ ſint limites numeri uigiti quattuor & quadraginta octo. media uero triginta duo & trigita ſex. trigita ſex ad uigiti quatuor ſeſquitertia eſt ꝓportio. quatraginta & octo ad triginta duo ſeſqualtera. triginta ſex uero aduerſũ triginta duo ſeſquiocta ua. continet. n. totũ trigintaduo & octauam eius partem quæ eſt quattuor idẽ in cæteris q ſunt in eodẽ genere ẽ intelligẽdũ. hoc ergo dicit ſeſqualteris interuallis: & ſeſquitertiis: & ſeſquioctauis ſũptis. i. hac inuẽta hoꝝ numeroꝝ culpa. Ex his colligatiõibus. i. epogdois.

Proportiones & cõſonantie

Et ꝑ̃mis ĩteruallis: qđ Plato inq̃t ὑν τοῖσ πρόσθεν διαςάσεσιν qđ eſt in primis ĩteruallis hoc eſt epogdois q̃ ĩ ſeſqtertiis & ſeſq̃lteris ĩcludunt̃. prima ergo ĩterualla uocat quæ priore figura deſcripta ſūt in q̃ ſeſq̃lteri & ſeſqtertii ſuetūt numeri. nā in ea quæ ſecūdo loco poſita eſt epogdoi naſci inuēti ſūt. Seſqoctauo interuallo ſeſqtertia oīa explebat. quoniā iſta oēm ſeſqtertiū eſt ſeſqoctauus: & quoniā in omni ſeſq̃ltero ſeſqtertia rō cōtinet̃ ſeſqtertia inq̃t oīa non ſeſq̃ltera explebat. hoc ergo dicit explebat deus dū ad harmoniā cōponit aīam illa ſeſqtertiā ne nimiū hiarēt ſeſqoctauo ĩteruallo nihil aliud ſignificās q̃ qđ quæuis ſeſqtertia duas ſeſqoctauas continet & plus ut iſerius oſtēdet̃. ſeſqtertia igit̃ oīa merito inq̃t explebat cū in ſeſq̃ltero ſeſqtertius numerus cōtineat̃ qppe qđ

alterā pati numero ſupatā: ſeſq̃lteris aūt interuallis & ſeſqtertiis & ſeſqoctauis ſūptis ex his colligatōibꝫ & primis ĩteruallis ſeſqoctauo iteruallo ſeſqtertia oīa explebat cū ꝑticulā ſinguloꝝ relinq̃ret:

ſeſqtertius ſit uno tono: eadēq̄ rō ſit in duplici & triplici q̃titate iureq̄ prima ſiqdem cōſonantia quæ appellat̃ diateſſaron in epitrito modo poſita eſt. at quoniā epitritus hoc eſt ſeſqtertius non ſolū ex duobus epogdois cōſtat: ſed etiā ex aliq̃to am plius. ſicut diateſſarō non ex ſolis duobus tonis conſtat: ſed ex hemitonio huius quoq̄ habēs ratiōnē inq̃t. Cū particulā ſinguloꝝ relinq̃ret. hāc ipſā hemitonii ratiōnē habēs: ſed ſubiūgit. Eius aūt particulæ &c. ad hūc ꝑquā difficilē excutiēdū ſenſum ſimulq̄ ut oīs obſcuritas legētibus magis obuia ſit. rē ipſam aliq̃to altius aggrediar neceſſe eſt. Quēadmodū igit̃ oīs orōnis partes quæ primū tenēt locū ſūt uerba & noīa. haꝝ uero partes ſūt ſyllabæ: ſyllabaꝝ uero lr̃æ: quaꝝ figura elemētoꝝ uis exprimit̃. ſūt. n. elemēta ipæ ꝓnūciationes lr̃aꝝ & ipis porro lr̃is ad ꝑfectā ꝑuenit̃ orōnē ita in canora uoce: quæ a græcis emmele dr̄ eſt uox modis numeriſq̄ cōpoſita. prīcipales aūt eius partes ſunt quæ a muſicis ſiſtemata noīant̃: ea uero cōſtāt ex quodā ꝓnūciatōis tractu qd uocat̃ diaſtēma. diaſtēmatō porro ipoꝝ partes ſūt phthōgi q a nr̃is dicūtur ſoni q ſūt prima cātus fundamēta & ſinguloꝝ numeroꝝ ſinguli ſūt phthōgi de qbus in muſicis noſtris hubetius. Cæteꝝ in ſonis differētia eſt ꝓut aut remitūtur: aut intēdunt̃ chordæ. acuti ſiqdē ſoni uehæmētius & citius ꝑcuſſo aere excitātur. grauiores aūt quotiēs leniores & tardiores erūt pulſus: & accētus qdē fiūt ex acri incitatoq̄ pulſu: ſuccētus uero leni & tardiore: ex accētibus porro & ſuccētibus uariata rōne muſices gignit̃ cātilena quæ ſymphonia noiat̃. prima igit̃ ſymphonia in q̃tuor primis modulis iuenit̃ quæ diateſſaron dr̄. ſecūda uero quæ ex qnq̄ primis modulis cōſtat diapēte cognominata eſt: qbus cōpoſitis naſcit̃ ea cātilena quæ epogdous & diapaſon uocat̃. prætereа epogdous qa ueteres muſici octo ſolis chordis utebātur q̄ꝝ princeps hypatehypaton quæ grauiſſimū ædit ſonū. ultima uero nete hypbolæon acutū qui duo diuerſi ſoni habēt īter ſe miro quodā genere cōcētū: & cōſonantiā. poſt aūt aucta eſt muſice chordis ĩ utrāq̄ ꝑtē aſſūptis pluribus. priores tamē ſymphoniæ ſuū nomē obtinuerūt. ex his aūt quæ addebant̃ cōpoſitionis nomē tenuere. ut diapaſſon addita ſibi ea quæ diateſſarō dr̄ & rurſū addita alia quæ diapēte duplicis nomē eſt aſſecuta. diſdiapaſſon. n. uocata eſt. hos aūt continētes ſibi iuicē ſonos primus dr̄ notaſſe pythagoras & itellexiſſe aliq̃ cū numeris hr̄e affinitatē: ꝓīde diateſſarō cātilenā eā dixit hr̄e rationē quā in numeris habet epitritus. rurſum diapēte rationē eius hr̄e q̃titatis quæ in numeris hemolia eſt. hoc ſeſqualtera. diapaſſon uero uim obtinere duplicis q̃titatis. deniq̄ epogdoū eā uim in numeris hr̄e quā tonus habeat in muſica. ſed totū ipm partiti ſunt muſici in duo inæqualia. nā in duo æqualia diuidi nō potuit quod duas dieſes & cōma cōtineat. in duo igit̃ inæqualia diuidit̃ in maius qdē hemitoniū quæ etiā apotome dicit̃. & minus quod ueteres modo deſin modo līmā uocāt: q̄q̄ a qbuſdā hæc etiā diſtinguunt̃. hæc igit̃ ad lima hoc hemitoniū minus eſt quod ait hāc habere rationē quā habēt numeri inter ſe cōparati ducēti qnquaginta ſex aduerſum ducētos quadragīta tres qđ ut liqueat explicare conabimur. quod ſi ſtatim a prīcipio quærat q̄ſq̄ cur hos Plato maluerit numeros adducere ut in eis minus hemitoniū oſtēderet & ut ſeſqualtera ꝓportio ex duobus cōſtet epogdois & ex hac ꝓportione: ſciat tales oportuiſſe dari numeros qui & ſeſqtertias: & ſeſquioctauas ꝓportiones cōtinerēt & collati q̃tū ad epitritū abſoluēdū duobus deeſſet epogdois oſtēderēt. atqui ante hos nulli ad modū ſunt tales. nō igit̃ alienū. q̃re his potius numeris id putauerit demōſtrādū. qđ ut magis elucēſcat ſumo eū qui ante oēs numeros ex tribus partibus cōſtat. i. trinariū hūc octies ſibi cōplico & naſcit̃ uiginti q̃tuor numerus. hoc ipo uigiti q̃tuor octies ſupputato orit̃ is numerus quē quærimus cētū nonagita duo. huius tertia pars eſt ſexagīta q̃tuor. dimidia uero nonagīta ſex: ſed qa epogdoi rationē excutimus aſſumo aliū limitē ab eo duplicē q ter centū & octagīta q̃tuor cōficit: hūc igit̃ dicimus numeꝝ ducenta qnquagīta ſex ſeſqtertiū eſſe eius numeri: quē ſupra cōſtituimus. i. centū nonaginta duo. habet ſiquidē hūc ipm numeꝝ centum nonaginta: & tertiā partē eius ſexaginta quatuor cuius limitis centū nonaginta duoꝝ epogdous numerus eſt ducenti ſexdecim. habet. n. in ſe totū centū nonaginta duo: & eius octauā partē uiginti quatuor. huius ipſius ducentoꝝ ſexdecim numeri epogdous eſt ducēti quadraginta tres cōtinet ducētos ſexdecim & eoꝝ partē octauā. i. uiginti ſeptē. hi ergo primi numeri ſunt in quoꝝ alteꝝ hoc eſt ducēteſimo quadrageſimo tertio duo claudunt̃ epogdoi. altero aūt. i. ducēteſimo quinquageſimo ſexto epitritus ex quibus oſtēditur quanto epitritus duos excedat epogdoos. nā cū una ſeſquitertia a centū nonaginta duobus ad ducenta ſexaginta ſex uſq̄ producat̃: & duæ ſeſquioctauæ ducenta quadraginta tria non excedant ſupereſt ut una ſeſquitertia duos excedat ſeſquioctauos numero trium ſupra decem. a ducentis enim quadraginta tribus ad ducenta quinquaginta ſex tredecim numerus ſupereſt qui hemitonium minus conficit. ſed inueſtigemus quæ nam ſit inter ducentos quinquaginta ſex & ducentos quadraginta tres numeros ꝓportio ut in qua proportione hoc hemitonium ſit poſſimus promere. quidam aiūt eſſe ſupra treſdecim partiens ducenteſimas quadrageſimas tertias. alii uero muſici intra ſeſquidecimam octauam & ſeſquidecimam nonam ut in muſicis Boetius quas nunc referre neceſſe non eſt demonſtrationibus oſtendit. expoſitam igitur eſt ut opinor cur dixerit ſeſquitertia omnia explebat cum particulam ſingulorum relinqueret.

Eius autem particulæ interuallo relicto.ſubaudi hemitonii. Habebat numerus ad numeꝝ epitritus ad duos epogdoos. Eandẽ ꝓportionẽ cõperationẽq;.quoniã ſunt & ſupra hũc in tali forma & alii numeri. In extremis.hoc ẽ cũ nulla ab epogdois ad epitritũ alia ꝑterq̃ hemitonii ſupeſt ꝓportio.hæc nimiꝝ diſputatio perſonæ conueniens eſt.apud Platonem enim ut ſupra diximus hæc timæus diſſerit qui pythagorica diſciplina eruditus domeſticis utitur argumentis quo animæ naturam doceat numeris & muſicæ congruere.ſubiungit autem Cicero. Atq; ita permixtum illud ex quo exequi cœperat & omne conſumpſerat quod Plato iquit καὶ δὴ καὶ τὸ μιχθὲν ἐξ ὧν ταῦτα κατέτεμνεν οὕτως ἤδη πᾶν καταναλώκει.quem locũ chalcidius aperto ſic ſenſu uertit.etiã omne fere cõmixtũ illud genus eſſentiæ conſumptum erat huiuſmodi ſectionibus partiũ:hic ergo horum uerborũ ſenſus eſt permixtũ illud ſicut ſupra oſtendimus eſſentiæ genus. Ex quo exequi.ꝑ ex quo exequebatur ſi modo in codice menda non ſit quã eẽ puto:ſenſus tamẽ ut nullus uioletur.quo reliquum inquit ex his cæſuris obſolueret.

Eius aũt particulæ iteruallo relicto hẽbat numerus ad numeꝝ eãdẽ ꝓportionẽ cõparationẽq; in extremis quã habent.cc.lvi.cũ.cc.xliii.atq; ita permiſtũ illud ex quo exequi etiã omne cõſumpſerat; hãc igit̃ oẽm cõiunctionẽ duplicem in longitudinem diffidit mediæq; accõmodans mediam quaſi decuſſauit.deinde in orbẽ torſit

Etiam omne conſumpſerat abſoluerat conſumauerat.ex his datur nobis intelligi & colligi animam omnium rerum habere ſcientiã & perinde ex omnibus conflatam initiis quo ipſorum initioꝝ & quæ initia ſequerentur perita eſſet a cunctis in rebus iudicium ferret.& denique eam ex his compoſitam uirtutibus dixit ac diuiſit in partes ſecũdum quaſdam geometricas:arithmeticas:& muſicas rationes.nunc uero inquit Hanc igitur &c.poſteaquam cauſam & modum excogitationis animæ ſupra oſtendit.hic quo nam pacto mundo coniuncta ſit & quid in excellentiori eius parte hoc eſt cælo perficiat ſub quadam expoſitionis nube oſtendit dicens cum omne fere cõmixtum illud genus eſſentiæ eo quo diximus modo compegiſſet non materiam aut corpus.

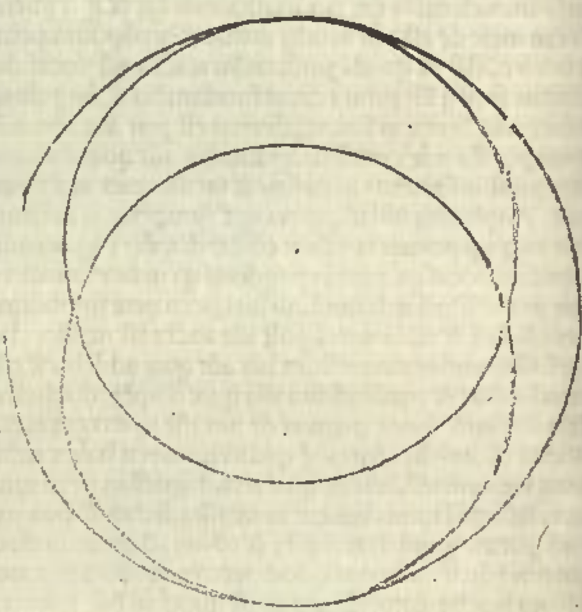

Diffidit inquit deus omnem coniunctionem duplicẽ in longitudinem diffidit id eſt quam in duas in longum compoſitas partes diuiſit quem locum apertius uertit chalcidius.inquit enim.hanc igitur conſtitutionem deus tum ſeriem in longum ſcidit & ex una duas fecit hoc eſt animam unam fecit duplicem quod duorum motuum eam uoluerit in cæleſtibus cauſam eſſe per quam in longum animæ productionem compulſam & effuſam per corpus coniunctionem uoluit intelligi.ſectionem uero in duo geminos ſibi iuicẽ diuerſos motus.i.aplani globi & planetaꝝ. medieq; &c.q̃ ex ſubiectis figuris licet nobis intueri Hoc igitur dicit duobus quaſi limitibus longitudinem quã diximus expreſſit.deĩde duas ita lineas ꝓduxit ut altera alteram interſecaret.in modum.χ.litteræ græcæ.poſtea ſingula ita inflexit capita ut binos circulos conficerẽt ut tamen altero maior ſit alter.denique tertium effecit orbem qui ambos icludere. id eſt igit̃ quod inquit mediæque accommodãs mediã q̃ſi decuſſauit ubi Plato iquit.μέσην πρὸς μέσην ἑκατέραν ἀλ-

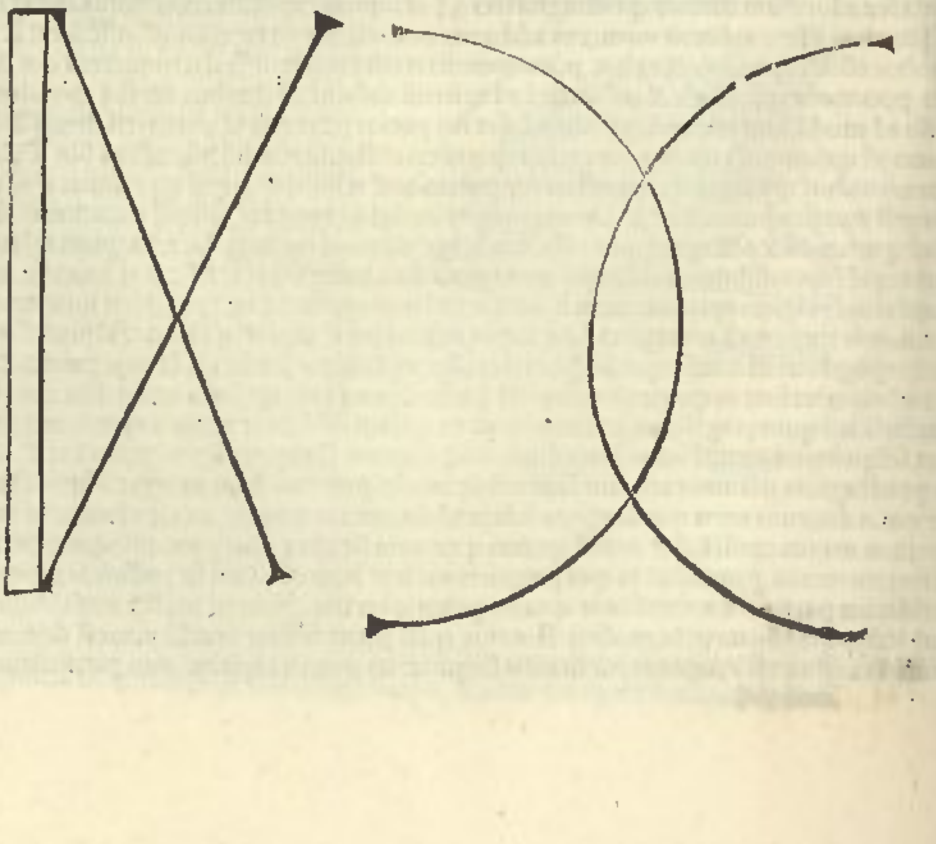

χηλαισοιον χι προσβαλων κατεκαμψεν quod chalcidius uertit eamq; mediam medio in ſpeciem. χ. græcæ lr̄æ coartauit: curuauitq; in orbes quo ad coiret īter ſe capita: hoc ergo dicit duplicē illā cōiūctionē ita cōpoſuit ut altera linea: alterā interſecās. χ. græcā lr̄am ꝑficeret: incuruauitq; quoad capita cōiungerenť ut duo æq̄les fierent circuli ex q̄bus duos in diuerſū eūtes in cælo motus ſignificat quos alio orbe incluſit. quo plani circularē motū notat cuius orbiculata citatio ſemꝑ eadē eſt & ne locū q̄dem ullū deſiderās: extra cōſueti orbis ſemitā ꝑ minores motū planetaꝝ. ꝑ obliq̄ uero partiū obliquū quo ad zonā quā īcolimus ſpectat motū nō aplani mō: ſed etiā planetaꝝ. Mediæq; accōmodās mediā. i. ꝑ mediū alterius alterā iecit ex quo motū nobis ſignificat planetaꝝ ꝑ mediū ſuū orbem agi ſub aplani orbis medio.

ut & ipſe ſecū & inter ſe ex cōmiſſura quæ e regione eſſet iungerentur eoq; motu cuius orbis ſemper in eodem erat eodēq; modo ciebatur undiq; eſt eos circūplexus: atq; ita cum alterum feciſſet exteriorem amplexus orbem. illum eiuſdem naturæ: hunc alterius notauit: eamque quæ erat eiuſdem detorſit latere in dextram partem: hanc autem contra. Item & a media linea detorſit: ſed prīcipatum dedit ſuperiori: quam ſolam indiuiduam reliquit interiorem autem cum in ſex partes cæli diuiſiſſet ſeptimam orbis diſparis

Quaſi decuſſauit q̄d Plato inq̄t. κατεκαμψεν. hoc eſt īflexit a decutio ne an a decudo freq̄uēs uerbū decuſſo hoc eſt ꝑ mediū iacēs ad ſua īflexit capita. īde uictruuius in libris de architectura ex his duobus inquit ſignis circino decuſſatim deſcribēdū & per decuſſationē & mediū cētꝝ linea ꝑducēda ad extremū. nā decuſſis a decē & aſſe cōponiť ſicut treſſis: unde illđ hic dama ē nō treſſis agaſo. & cētuſſis. ut cētū græcos curto cētuſſe liceť. Deīde in orbē torſit. cuiuſmodi ſūt utriq; motus & octaui globi & inferioꝝ. Vt & ipē &c. hoc Plato ita exꝓſſit εισ κυκλωι συναψασ αυταισ τε και αλληλαισεν τω καταντικρυ τησ προσβολησ και τη κατα ταυτα εν ταυτω περιαγομενη κινησει περιξ αυτησ ελαβε. chalcidius aūt hoc trāſtert. orbēq; orbi ſic inſeruit ut alter eoꝝ aduerſo alter obliquo circuitu rotarenť. ſenſus eſt. planetaꝝ orbē ſic orbi inſeruit octauæ ſpæræ: ut ab eo ſinguli traherenť & uno motu illius oēs. ſed Ciceronis uerba excutiamus. & ipæ ſubaudiēdū cōiūctiōes. Secū & inter ſe. ſecū q̄dē capitibus in orbē iūctis. Inter ſe uero & altera alteri eēt cōtinua. Ex cōmiſſura ex collatiōe quæ de loci ſpatio quod geminæ occupauerant lineæ ut duo orbes gignerētur. E regione eſſent ſibi inuicē occurrētes & in cōſpectu. id enim e regione ſignificat quod Plato inq̄t αντικρυ. Eoq; motu. ordo eſt & ſenſus. undiq; eſt circūplexus eo motu ut anima circūferatur undiq; eo motu quo cuius eſt orbis quē mouet. Semper in eodē erat non huc & illuc trāſferebať: ſed eodē ſemper in loco circūferebatur. Eodē. i. ad eandē metā. Motus ciebať excitabatur non ſuopte īpulſu: ſed ſuperioris cæli raptu. Exteriorē. i. globū aplani. Illū ipm octauū globū eiuſdem naturæ. i. minime uariē: ſed eiuſdem ſemꝑ rotationis & æqualis ſemper uelocitatis. & exterioris q̄dem circuli motū qui ſūmus in aplani globo quē ſemꝑ ſibi ſimilem fecit deus. Hūc. ſubaudi interiorē. hoc eſt planetaꝝ. Alterius. i. diuerſæ naturæ notauit. nam qui ſub zodiaco erāt palnetes licet in orbem ſinguli feranť: diuerſas tamen habent agitationes: dū aut eleuātur aut deponunť. tardius īterdū: īterdū īcitatius ferri uidenť. prætetea rapiūtur a ſuꝑmi globi motu ut tamē renitanť ut poſſunt interdū latius euaganť. ſæpe etiā præcurrere ſigna. ſæpe ea manere: aliquādo ſubſiſtere. nōnunq̄ retrorſum meare putanť. Eāq; q̄ erat eiuſdem. hoc eſt globū aplanon. Detorſit latere in dextrā partem. i. ab oriente ad occidentem motū dedit. oriens enim cæli dextra pars eſt ſicut occidens ſiniſtra Ariſtotelis etiā teſtimonio. nā licet globoſa eius figura ſit tamē quia motus qui in oibus aīalibus in dextra parte potior uiget ac etiā illinc ſumit fere initiū in ſiniſtrāq; declinat ita in aplano quia ab oriente exordiū motus ſumit & in occidente terminať illic dextrū: hic ſiniſtrū latus eſſe merito dixerimus. Hanc aūt. ſubaudi planetaꝝ. Cōtra. i. ecōtrario occidente in orientem ei motū dedit. Item a media linea detorſit. mediā lineā dicit quā uerbo græco iam pro recepto eo utentes diametron nominamus. eſt aūt diametros linea per mediū aliquod porrecta ſpatiū: ſed hic zodiacū intelligendum dedit qui mediū firmamenti ſcidit ſpaciū ſub quo ab occidente in orientem planetæ decurrūt. Sed principatū dedit ſuperiori. nā ſupremus globus rotatu ſuo cæteros ſecū trahit. cōparatiuo aūt uſus eſt quaſi duæ tantum ſint ſphæræ: nō ſuperlatiuo cum ſint plures quod planetaꝝ oīum globos pro uno acceperit quod aūt ita ſit apud Platonem facile licet nobis intueri q̄ inquit κρατοσ δ εδωκεν τη ταυτου και ομοιου περι φορα. i. principatum aūt dedit ei quæ eſt eiuſdē & ſimilis circulationis. nam utcūq; una ſit innumerabiles tamen circūagit ſtellas cum planetas ſingulos ſingulæ ſphæræ circūferant. Quā ſolā indiuiduā reliquit. quia hūc aplanos peculiarem motū habet quē globus præter ipſam nullus. Interiorē. i. intra aplanon incluſam. Cum in ſex partes cæli diuiſiſſet. meminiſſe nos cōuenit quā ſupra animæ fecerit ſectionē ut unum quidē latus ex duplicibus: alteꝝ uero triplicibus cōſtituerit in quibus ſingulis lateribus terna eēnt interualla. ad hāc ergo ſimilitudinē depinxit animā ac ſeptem circulos planetaꝝ. eoſdemq; muſicis inter ſe diſtare uult interuallis ut ſecundū pythagorā motu harmoniaco uoluti orbes muſicos edant ſonos: quāobrem & ipſe Plato in ultimo de republica libro ſirenas ſingulis ſidere globis & mellifluos cantus edere ait atq; ex imparibus octo ſonis unum concordem ſonū excitari. ſimilis itaq; eſt cælo anima ut ratio quidē aplano: planetis uero iraſcibilitas & concupiſcentia: quæ utcunq; motum ſuū habeant ratione tamen duce gubernantur ſicut ipſi planetes aplano ab oriente ad occidentē quotquot eunt diebus rapiuntur: ſed ipſas iam planetarum quas ait ſectiones & muſicas rationes metiamur. unam igitur portionem: & eam quidem minimam ſumimus a terra ad lunam, cuius duplicem ſecūdam a luna ad mercurium quæ eſt diapaſſon: a quo ad Venerem ſeſqualteram quæ in muſica eſt diapente. a Venere ad ſolem ſeſquitertia qui & diateſſaron. poſt quem mars qui ad uenerem triplam habet proportionem, ideſt diapaſſon & diapente poſt

martem iuppiter qui ad ſolem eſt duplus ideſt diapaſſon. ultimus ſaturnus qui ad martem eſt triplus. i. diapente & diapaſſon. a uenere porro ad lunā tripla proportio. i. diapentē & diapaſſon. a ſole aūt ad lunā dis diapaſſon quæ eſt ꝓportio q̄drupla. a mercurio ad ſolē diapaſſon. a ſole ad iouē dupla eſt ꝓportio hoc eſt diapaſſon. a marte ad iouē dupla ē epogdous. ultimus ſaturnus ſeptē & uigīti partiū ſectionē hēt. atq ſeptē ſūt planetæ & luna minimā hēt portionē hoc ē nullā hr̄e pōt ſectionē. ergo ſex oīno ſūt planetaꝝ ſectiōes qd ut aptius intelligat̄ figura hāc ipſā rē exprimamus quo planetaꝝ ꝓportōes ad cōſonātiæ q̄s iter ſe iuicē hēnt oībus uel ēr īperitis inoreſcāt. Duplo & triplo īteruallo moueri iuſſit qd ex figura facile ē uideri. Cōtrariis iter ſe curſibꝰ qdā hūc locū ita accipiūt ut oēs planetas cōtra firmamenti uolutionē ab occidēte ī oriētē uerti ſignificari uoluerit: ſed tū nō dixiſſet iter ſe. alii uero q̄ ipoꝝ ſit planætaꝝ diuerſa cōtrariaq; cōuerſio iidē curſus ſibi obuios efficiāt: qd motus ecētrici uel ēt epycicli ab īſtituto naturaliq; curſu eoꝝ remota ri uideant̄ īceſſū cui ſniæ ſane accedimus. Eoꝝ āt triū fecit pares celeritates. ſol ſiquidē & mercurius & uenus pari fere celeritate oēs uno ꝓpe anno curſus ſuos cōficiūt. Sed q̄tuor & iter ſe diſpares & diſſimiles triū reliquoꝝ: nā ſub aplano cōtinuus ſaturnus trigeſimo āno ad ſedis ſuæ regredit̄ pricipia: ſub quo iuppiter. xii. circuli ſui curſū ānis abſoluit. ſub ioue mars binis fere ānis ī circulo cōuertit̄: luna uero q̄ oīum ultima ē: ꝓxima aūt nobis uicenis ac ſeptenis diebꝰ ac diei pre tertia eadē ꝑagit ſpatia q̄ ſupiores. atq Plato ſubiicit: qd Cicero uertere neglexit εν λογω Διαφερομενουσ qd̄ chalcidius uertit: ſed cū rōne motu hoc eſt utcunq; diuerſi eēnt motus cōtrariæq; agitatiōes planetaꝝ rōne tamē oīa ſūt cōſumata. Aīum. cū immortalē & rōnis ꝑticipē creauerit aīam: ob hoc ꝓximā deo q̄ rōne & itelligētia utat̄ q̄ ex dei ī hoīem ſūmo deſcēderit beneficio. Tū deniq; hoc dicit. aīam mūdi deus ita genuit: ut ei oē corporeū ſubiiceret ut id ītra cōpeſceret ac a medio ipſius orſa ad extremas uſq; ꝑtes circūfunderet̄: ut ītra atq; extra uitali uigore foueri corpus oſtēdat: qd aūt a medio effuſa circūquaq; dicat̄ aīa qdā ita accipiūt nō ut a totius corpis medietate q̄ſi a cētro ad oēs circūferentias porrectis eq̄libus lineis: ſed ex ea ꝑte uitaliū mēbroꝝ: quæ ītra ipm corpus undiq; cōcludit̄. quæq; in toto corpore pricipatū tenet: nō igit̄ a medio corporis quæ terra eſt: ſed a ſole q aīæ eſt uigor uim ſuā ꝑ uniuerſum corpus circūfundit: ſi qdē imobilis terra: ſol uero in motu ſemp eſt: ſicut noſtris in corporibus uēter medietas imobilis ſemper eſt: cor autem ſemper in motu: ideoq; ſolem cordis uicem obtinere: ſic quoq; animæ

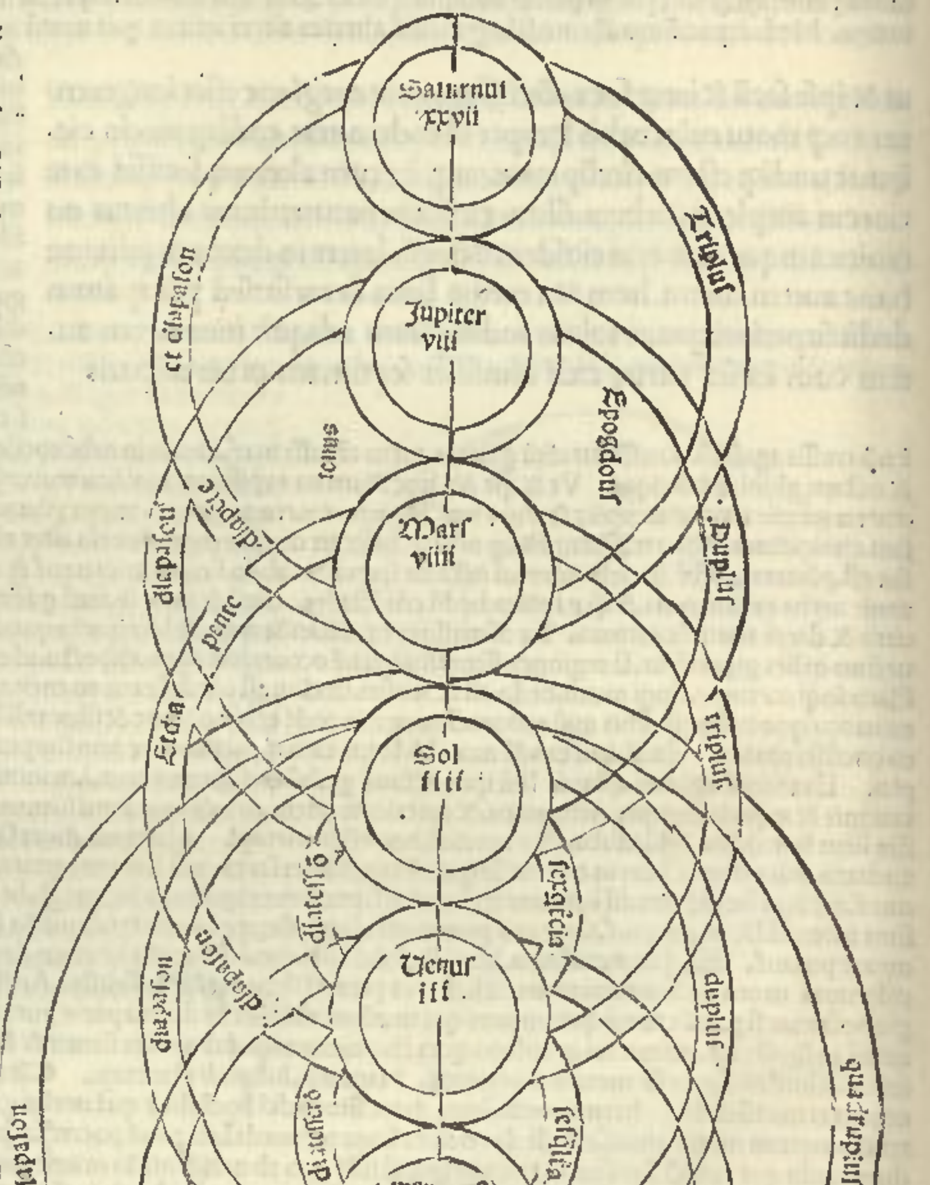

duplo & triplo interuallo moueri iuſſit contrariis inter ſe curſibus. coꝝ aũt trium fecit pares celeritates: ſed quatuor & ĩter ſe diſpates & diſſimiles triũ reliquoꝝ. animũ igiť cum ille ꝓcreator mũdi deus ex ſua mẽte & diuinitate genuiſſet. tũ deniq; omne quod erat cõcretũ atq; corporeũ ſubſternebat animo ĩteriuſq; faciebat atq; ita mediæ mediũ accõmodãs copulabat: ſic animus a medio ꝑfectus extremitatẽ cæli a ſuprema regione rotũdo ambitu circũiecit ſeſeq; ipſe uerſans diuinæ ſempiternæ ſapiẽtiſq; uitæ ĩduxit exordiũ & corpus quidẽ cæli ſpectabile effectũ eſt: aĩus aũt oculoꝝ effugit obtutũ. eſt aũt aĩus ex oĩbus rõnis contentioniſq; harmonia ut græce ſempiternaꝝ reꝝ & ſub ĩtelligẽtiã cadẽtiũ. cõpos & particeps quo nihil ab optimo & præſtãtiſſimo genitore melius ꝓcreatũ: quippe qui ex eadẽ uĩctus alteraq; natura adiũcta materia tẽperatiõe triũ partiũ ꝓportione cõpacta ſe ipſe conuerſans cũ materiã mutabilẽ arripuiſſet & cũ rurſus diuinã atq; ſimplicẽ per quã oĩs moueť: diſcernitq; quid ſit eiuſdẽ generis. & quid alterius & cætera diiudicat quid cuiq; rei ſit maxime aptũ quid quoq; loco aut modó aut tẽpore cõtingat: quæq; diſtĩctio ſit ĩter ea quæ gignãtur: & ea quæ ſunt ſemp eadẽ. ratio aũt uera quæ uerſať in his quæ ſunt ſemp eadẽ & in his quæ mutanť cũ in eodẽ & in altero mouenť ipſa ꝑ ſeſe & ſine

noſtræ motibus obſequitur corpus ut illi omnis mundus. Tum deniq; omne quod erat concretum atq; corporeũ. atq; ꝑ. i. poſitũ. nã qd Plato inqt σωματοειδεσ id trãſfert Cicero cõcretũ atq; corporeũ. q̃ figura ſæpe utimur ut cũ uno uerbo aliqd plane paꝝ: & minus apte exꝓſſiſſe uideamur: aliud ſubdamus: quo magis id innoteſcat. Subſternebat. ſubiiciebat. Interiuſq; faciebat. ut in toto corpore aĩa emineret. Mediæ mediũ accõmodans copulabat hoc Plato inqt. και μεσον μεση ξυναγαγων προσηρμοττεν q; chalcidius ita uertit mediũq; applicãs mediæ modulamine apto iugabat. Mediæ igiť aĩæ mediũ corpus accõmodãs. i. cũ harmonia q̃dã cõponẽs. Sic aĩus a medio ꝑfectus a ſole: uel luna ſũmã uim motus oſtẽdẽs. Extremitatẽ cæli octauũ & nonũ globũ ſi mõ aliqs ſit nonus. Suprema regione. q̃ cæli extremitas ẽ. Rotũdo ambitu circũiecit. in ambitũ rotũdũ uolui fecit. Seſe. aĩum. Diuinus. quẽ e mente diuina fluxiſſe ſupra ĩpe ꝓfatus eſt. Sẽpiternæ ſapiẽtiſq; uitæ ĩduxit exordiũ. Plato aũt ĩqt δει αν αρχην ηρξατο απαυςου και εμφρονοσ βιου προσ τον ξυμπαντα χρονον q; ad uerbũ licet nobis ita efferre: diuinũ exordiũ cœpit indeſeſſæ: ac ſapiẽtis uitæ ĩ omne tempus: ut melior ſit lectio diuinæ q̃ diuinus: ut ſit diuinæ uitæ quam diuina anima cõplexa eſt. Sempiternæ quæ nunq̃ ut brutoꝝ animaliũ intermoriť. Sapiẽtiſq; uitæ. quæ nullo mõ trãſmutať. nã ea demũ ſapiẽtia ẽ: ut ſtoicis & ꝑipatheticis placet quæ ĩmutabilia diuinaq; cõiectat. Spectabile. qd aſpectari & cerni oculis poſſit cum aĩos ĩpe oculoꝝ fugiat uiſũ. Eſt aũt unus ex oĩbus. hic aĩus. Rõnis cõtentiõiſq; harmoniã ut græce. i. rõnalis & irrõnalis aĩæ partis: unde naſcunť affectus ut græco utamur uerbo harmonia: quoniã latinũ nullũ uerbũ illi ſatis reſpõdet: eſt ſane harmonia apta & cõcinna ꝑtiũ ĩter ſe ad totius abſolutionẽ relatio. Plato autẽ hoc ita effert. λογισμου δε μετεχουσα και αρμονιασ. i. rõnis aũt & harmoniæ ꝑticeps Cicero unus ex oibus inqt q; aĩus cætera facile excellat quæ & rõne & harmonia cõſtare deꝑhẽdanť. ex ĩdiuidua. n. & diuidua ſubſtãtia cõſtare q̃dã harmonia dixit. Sub ĩtelligẽtiã cadẽtiũ. qd Plato inqt νοητων. i. ut nũc loqmur ĩtelligibiliũ cõpos & ꝑticeps qd Plato uno ait uerbo μετεχουσα hoc eſt ꝑticeps uel cõpos. ſed utrũq; maioris exꝓſſionis cã ponere maluit Cicero. Quippe q ex eadẽ uĩctus alteraq; natura adiũcta materia: ſupra motũ aĩæ ꝑ corpus oſtẽdit. hic motũ quo ĩpa ſecũ moueť docet: & totidẽ genera reꝝ cognoſcere quot ĩpa cõponať. Ex eadẽ. quæ ĩdiuidua & ĩmobilis ſupius a nobis dicta. Alteraq; natura. quæ diuidua & mutabilis. Adiũcta materia. qd Plato inqt εκ τε ουσιασ. quã alii ẽcntiã uocãt alii ſubſtãtiã. ex his aũt tribus cõſtare aĩam iõ dicit q; ſimilia nõ niſi a ſimilibus cognoſcanť: aĩamq; reꝝ ſimilitudines atq; diſſimilitudines boni maliq;: iõ naturã tenere qd ex hoꝝ ꝓportiõibus: medietatibus ſexies ut oſtẽdimus ſciſſis mũdani corporis ĩmortalibuſq; uinculis diuerſo uarioq; mõ coeũtibus uĩctus aĩus merito ſciat oĩa ac ſuapte natura: diuina humanaq; bona & mala cõiectura & ĩtelligẽtia conſeq̃tur in q̃ empedocles quoq; fuit ſnĩa cũ inqt. γαιη μεν γαρ γαιαν οπωπαμεν υδατι δυδωρ: αιθερι δαιθερα διον αταρ πυρι πυρ αιδηλον: ςοργην δε ςοργη νεικοσ δε τε νεικει λυγρῳ. Tẽperatiõe triũ partiũ tribus cõplexis & cõtẽtis ꝑtibus. ita Horatius. Tẽperat archilochi muſã pede maſcula ſapho. ꝓportiõe cõpacta qd Plato inqt και αναλογον μεριθεισα και ξυνδεθεισα. i. ꝓportiõe ſciſſa atq; cõpacta dupliſ. n. & triplis ĩteruallis ſciſſa ꝓportio eadẽ mediis deuĩcta eſt. Seipſe cõuerſans circũuolués ſeipm metiť oĩa. Cũ materiã mutabilẽ arripuiſſet. nã uarias ſemp formas ſubit in nouaſq; ꝑmutat. Et cũ rurſus diuiduũ atq; ſimplicẽ. ſubaudiẽdũ arripuiſſet eſt απο κοινου dictũ. Oĩs moueť. mẽtis acie oĩa luſtrat ut ĩpm nihil mũdanũ lateat. Quid ſit eiuſdẽ generis. i. cõſiſtẽs ac ĩmutabile: unde & animi ſapiẽtia. Et qd alterius. i. mutabile & uariũ: unde prudẽtia. Et cætera diiudicat. uirtutes & uitia & huiuſmodi alia diiudicat iudicio diſcernit. Quid cuiq; rei ſit maxime aptũ quæ oĩa præſtat prudẽtia. Quæq; diſtinctio ſit inter ea quæ gignanť & ea quæ ſunt ſemp eadẽ. Inter ea quæ naſcunť & occidũt uel manu fiũt & extinguunť: & quæ interitũ nullũ admittũt quæ docẽte ſapiẽtia aĩus oĩa cognoſcit. Rõ aũt uero. nõ opinionis. Et in his quæ mutanť. opiniones dicit. Cũ in eodẽ in aplano. In altero. i. in planetis q̃ uarii ſũt. Ĩpe ꝑ ſe ſe. nullo adiuuãte moueť. Et ſine ullo ſono quod Plato inqt ανευ φθογγου και ηχησ. i. ſine ſono & fragore ideo adiecit ullo ſub quo fragorẽ quoq; cõpræhendit: ideo aũt ſine ullo ſono quod ratio motus in intimis mentis reſideat penetralibus: uox autem ipſa cũ corpore intereat.

ullo ſono eandem partē attingit qua ſenſus cieri poteſt:orbis illius generis alterius immutatus & rectus omnia animo mentiq; denunciat:tum opiniones firmas quæ uere gignuntur.cum autem in illis rebus uenitur quæ manentes ſemper eædem non ſenſu:ſed intelligentia continetur ita uim ſuam natura conuertit ut terrā lunæ curſus proxime ambiret:eiq; ſupra terram proxima ſolis circūuectio eſſet.lucifer deinde & ſancta mercurii ſtella curſum habēt ſolis celeritati parē:ſed uim quandā cōtrariam eaq; conuerſione quā īter ſe habent lucifer:mercurius:ſol:aliiq; alios uincunt uiciſſimq; uincuntur.Reliquorum ſiderum quæ cauſa collocandi fuerit quæq; eoꝝ ſit collocatio in ſermonē alium differendum eſt ne in eo quod attingendū fuit cuius cauſa id attingimus longior ponatur oratio. quando igitur unum quoq; eoꝝ ſideꝝ curſum decoꝝ eſt adeptum ex quibus erat motus temporis configurandus colligatiſq; corporibus uiculis aīalibus cū aīantia orta ſunt eaq; īperio parere didicerūt tunc ex alterius naturæ motione tranſuerſa in eiuſdem naturæ

Cum eandē partem attingit qua ſenſus cieri poteſt.hoc Plato ait.οταν δεη περὶ το αισθητον γιγνηται.i.cum circa ſenſibile gignit̄ hoc eſt cū motus circa ſenſus ſit.opinio igit̄ quæ mutabilis ut ipſi ſunt planetes:ac aliquādo fallit̄. Orbis illius.generis alterius aplanō dicit:ac p hoc aīæ diuinā partē. Immutatus & rectus.utpote cognitionē a diuinitate:quā poſſidet gignēs. Oīa aio mētiq; denūciat.aīum & mētē ꝓ eodē accipit lucretiano more q inqt:primū animū dico mētē quē ſæpe uocamus.īterp̄tat̄.n.animū & mētem qd plato ψυχην dixit.i.aīa.licet Auguſtinus in libro quē de ſpiritu & aīa īſcripſit animū a mēte diſtinguat ut animū ſubſtātia ipſā uocet intelligētiæ:mētē uero q̄ſi animi aciē. Aio mētiq; denūciat diuinitas ībecilliori aīæ parti aperit inde inqt opiniones firmæ ueræq; gignuntur.omittit qd Plato inquit πιστοι.i.fideles:hoc dicit ſi ſemp eādē intelligibilēq; naturā ſuſpexerit tum eius motus ſimilis motui illius globi q aplanos uocat̄ hoc eſt ſine errore circūactus:uerā firmā & fidelē ex diuino genere tum mēti gignit cognitionē.hūc locū ſequit̄ apud Platonē de æuo tpeq; diſputatio quā Cicero in latinū cōuertere forte negligēs ad aliū īferiorē tranſcēdit locū ita ut duos ipſe īſerat uerſus:quo ſeq̄ntia antecedētibus cōcīne annectat inquiēs.cū autē in illis rebus uenit̄ quæ manētes ſemper eædē hoc eſt in aplano. Nō ſenſus.ſed intelligētia cōtinet̄ qd aio tribuit ipſa diuinitas. Ita uim ſuā natura cōuertit ut mutabilia & incerta ſub aplano collocaret:quæ ſēſus mouēt:& uariis motibꝰ eēnt obnoxia. Vt terrā lunæ curſus ꝓxime ambiret.ſane planetaꝝ ordinē nō uno mō oēs poſuere.nā pythagoreoꝝ qdā ita collocarūt ut ꝓximū terræ globū lunæ ut cæteri fecerūt:ſed poſt illū mercurii:tertio loco luciferi:q̄rto ſolis.inde martis:ſexto iouis:ultimū aplanis uicinū ſtellis ſaturni.qdā ſub aplano ſaturni ſiddus gelidæ:ac rigētis naturæ primo collocarūt:ſed multo illo īferiorē iouis circulū:tertiū martis:ideoq; huius ardore nimio & rigore ſaturni interiectū ambobus ex utroq; tēperari iouē ſalutarēq; fieri inde ſolis meatū eē:īfra ſolē ambire ingens ueneris ſidus appellatū.itaq; & uaria appellatiōe uocatū eſt:alii.n.iunonis:alii iſidis alii m̄ris deū appellauere.ꝓximū illi mercurii ſidus a qbuſdā apollinis dictū.oīum uero nouiſſimū ſidus terris familiariſſimū lunæ.Ariſtoteles aūt in eo quē de mūdo inſcripſit libro quē apuleius primo.poſtea Boetius latinū fecit inqt.ſeptē uero deoꝝ noībus illuſtres totidē orbibus affixæ ſūt & gradati ſibimet ſuplatæ ut ſupiore inferior ſit maior ac uiciſſim mutuis adhæſionibus nexæ cōplexu illius cōtinet̄ quæ nō erraticæ dr̄:hic phænonis qd Boetius lucētis trāſfert globus quē ſaturnū appellamus:poſt quē phaethōtis:ſecūdus eſt quē iouē dicimus:& loco tertio pyroētis ut Boetius uertit igniti quē multi Herculis:plures martis ſtellā uocāt.hāc ſequit̄ ſtilbō:quē qdā apollinis cæteri mercurii.ut aūt Boetius trāſfert ſacꝝ mercurii nuncupat̄.qntus phoſphorus ut Boetius lucifer iunonia imo ueneris ſtella cēſet̄:deīde ſolis orbis:& ultima oīum luna. Sācta mercurii ſtella.qd Plato enūciauit και τον ιερον ερμου λεγομεν.i.qd mercurii ſacꝝ dicimus. Curſū habēt ſolis celeritate parē.nā ut ſupra memorauimus annuo ſpatio curſū oēs hi tres ꝓxime memorati planetæ pficiūt ſuū. Sed uim quādā cōtrariā.ſūt q hūc locū ita accipiāt qd cū ſol ab oriēte ad occidētē ſemp ferat̄ ſicut totus mouet̄ mūdus curſū dū tamē ſuū anni ſpatio pagat:cuius curſus reuolutio cōtraria eſt mūdi reuolutiōi:lucifer uero & mercurius cōtrarios ſemp motus mūdi motui habeāt.alii aūt qd in his ſtellis cōtrariā uim eē putēt:qd ſolis ꝓceſſū cōpræhēdūt mercurius & lucifer & īterdū eos remorātes ſol cōpræhēdat cū & ortus & occaſus effulſiones & umbrationes mō mane:mō ueſpere patiant̄ mō pcurrētes mō relicti:ut ſolē ſemp comitent̄ unde & iure inqt eaq; cōuerſatiōe quā inter ſe habēt lucifer mercurius ſol. Alii.ſubaudi ab his tribus. Alios.ſubaudi exinde ut ſupra diximus. Quando igit̄.hoc dicit.quoniā in unoquoq; ſideꝝ aptus & decēs ei motus cōparatus eſt. In quoq; eoꝝ.in quolibet eoꝝ ſideꝝ quæ ſeptē ſub aplano eē diximus. Curſū decoꝝ eſt adeptū.hic uerbū adeptū eſt impſonale oportet accipe. Ex qbus erat motus tpis cōfigurandus.i.unde tpis motū metimur:unde & apud nos traxiſſe nomē Varro exiſtimauit.nā cū chryſippus:antipater:ariſtophanes:apollodorus & multi p̄terea alii dixerint mūdū in partes aliquot:motū diuiſum:ac in primis ſolis lunæq; cōſiderari:ab eoꝝ tenore tēperato tp̄s dici putat. Collocatiſq; corporibus.datiui caſus ſūt accipiēda. Vinculis aīalibus.ablatiui ſūt.hoc ergo dicit cū corpora collocata eēnt globoꝝ uitales inde nexus acceſſere:ſtellas aūt ipſas aīales factas eē docet. Cū aīantia orta ſūt.eaq; īperio parere didicerūt.hoc dicit.cū planetæ in globis ſūt ſuis collocati nō ſolū anima:uitaq; ut omnis ipſe mūdus frui cœperūt:ſed etiā rōne:q pōt.n.rōne carēs quæ iubeant̄ cognoſcere. Tūc ex alterius naturæ motiōe qd ſit alterius:& qd eiuſdē motus ſæpe iā dictū eſt ergo alterius motione.i.planetaꝝ. Trāſuerſa in eiuſdē naturæ motum.i.obliquū curſum aduerſum aplanon

facientia: ná ab occidente in oriēté cōmeant: cōtra aplani curſum: & in obliquū ipſius rapiētis in occidentē glo/bi. Incurrētia i eaq; hærentia atq; ipedita: aggerit uerba cicero ad explicádá magis ſniam: icurrentia igr.i. con/tra aplani motū euntia. In ea. cōtra aplanon. Hærētia. tardiora ꝑpter motū in aduerſū effecta. Atq; ipe/dita. idē dicit ſiqdē a ſuperiore facile ē quod itrocluſū ēipediri: Cū alia maiorē luſtrarent orbem: alia minorē. uelocius. n. dimenſū pagunt ſpaciū quæ minore globo deferūtur: tardius uero quæ maiore. Motu unius eiuſ/demq; naturæ hoc ē aplani. Quæ uelociſſime mouebant᷑ ea celeritate uinci a tardioribus. & cū ſuperabát ſu/perari uidebant᷑ ſane cū planetaꝝ corpa interiora ſint: & ab exteriore: ut ſæpe iá diximus a plano rapiátur i mo/tū cōtrariū cōphēſa ſeq & rur/ſū ipm ſeqnté cōpræhēdere atq; ſupare uident᷑: ſupiorē planetē: cū ergo dicit: alia maiorē luſtra/rét orbē plāetas dat itelligi. Lu/ſtraret. circuiret. Alia mioré. iſe/riores planetas dicit. Motu uni/us eiuſdēq; naturæ. oēs pꝛter ab aplāo rapti: aut unius eiuſdēq; naturæ cōtra ſigna aplani. Quæ uelociſſime mouebant᷑: ut luna. Ea celeritate uinci a tardioribꝫ ut a ſaturno q oīum planetarū tardiſſimus ē. Et cū ſupabát: ut/pote ſuos citius pagētia curſus ſi/cut luna q̄ duodecies ſingulis an/nis ſolē cōprēhēdit. Supari ui/debant᷑ ab aplano: aut certe ſupa/ri uidebant᷑: qd᷑ ueloci ores ſupe/rēt tardiores: idē tráſeūtes ab eis quos ſuparūt cōpræhēdi uidēt᷑: ná cū luna uerbi cá curſu ſolē alı/quo iſigno tráſit ſupat: rurſū cū

motum incurrētia in eaq; hærentia atq; impedita cū alia maiorē luſtrarét orbē: alia minorē tardiuſq; maiorē celeriuſq; minorē motu unius eiuſdēq; naturæ q̄ uelociſſime mouebant᷑ ea celeritate uicia tardioribus: & cū ſupabát ſupari uidebant᷑: oīs. n. orbis eoꝝ q̄ſi facilitatis iflexiōe uertebat᷑: quá biſariá contrarie ſimilis ꝑcedentia efficiebát: ut qd̄ eēt tardiſſimū id ꝓximū fieret celerrimo. atq; ut eēt mēſura quædá euidēs quæ in iſtis octo curſibus celeritates tarditateſque declararet. deus ipſe ſolem quaſi lumen accendit: ad ſecundum ſupra tertam ambitum ut quam maxime cælum oībus colluceret. animāreſq; qbuſuis eſſet doceri ab eodē motu: & ab eo quod ſimile eſſet numerorum naturam uimq; cognoſcerent. Nox igitur & dies ad hunc modum & ob has generata cauſas unum circuitū orbis efficit ſapientiſſimum: atq; optimum: menſis autem quādo luna luſtro ſuo curſu ſolem conſecuta ē. ánus ubi ſol ſuū totū cōfecit & peragrauit orbē. Cæterorum autem ſiderum ambitus ignorantes homines præter admodum paucos neq; nomen appellant:

ꝓgredit᷑ fugere & ab eo ſupari q rō i cæteris quoq; aſtris ē: quoꝝ diſpar ē curſus. Oīs. n. orbis eoꝝ q̄ſi facilitaté i flexione uertebat: qd᷑ plato ελικα. i. idoneū ut flectat᷑. In flexiōe igr. ſunt duo uerba & hypodiaſtole diſtinguēda: ut ſit ſēſus. dū flectit᷑ uel iter flectēdū: eſt ergo ſēſus. ſol exēpli cá pœne quotquot eunt dies uná cōficit flexionē: quoniá cū ortu ſuo erūpit terrá ambiēs: nō ex eodē quo pridie aut poſtridie ortu ſupra nr̄m euadit hemiſperiū: ſed nouos ſemp facit: ergo nouas reditegrat flexiōes a cácro ad capricornū: uel a capricorno ad cácrū: idē cæteri faciūt planetæ. hoc ergo dicit motū quē planetæ ſuū iflectēdo facilē habēt: utpote naturalē uertit aplanos i cōtrariū nouos quotidie gyros reditegrás. ūde & ſubdit. Quá biſariá. i. i duas ptes oriētē & occidētē. Cōtrariæ ſimul ꝑcedētia: uno ſiqdē tpe motibꝫ mouent᷑ cōtrariis: ut i oriētē motu ſuo iuehant᷑: ad occidētē uero rapiant᷑.

Vt qd᷑ eēt tardiſſimū. ſuopte curſu. Id ꝓximū fieret celerrimo: motu aplāi. Atq; ut eēt mēſura: ſubaudiēdū cæli. Euidēs. apta. Quæ i iſtis octo curſibꝫ. ſeptē planetaꝝ: & aplāi. Solē q̄ſi lumē accēdit. hoc dicit tū pp multas uariaſq; cās: tū ut tātaꝝ reꝝ ieffabilis pulchritudo nulla obſcuritate tegeret᷑ ſolē i ſcdo a terra globo collocauit & q̄ſi lumē accēdit: quo luminis ui fūgeret᷑ qd᷑ oia mūdi corpa & colores oſtēderet. Cælū. mūdus. Oībus colluceret. luminis ſolaris claritate ſplēdeſceret. Aīantibꝫ qbuſuis. q̄ uim ad capeſſendá diſciplinā aliquā haberent. Numeroꝝ naturá uiq; cognoſcerēt. quá ui itēporū ſpaciis hn̄t nūeri qbꝫ dieꝝ & noctiū uices: & mēſis genitura cognoſceret᷑: & āni cū ſol ad diē ūde exiuit reuertet᷑ nūero dieꝝ. ccclxv. & pte q̄rta. ūde factū: ut a doctiſſimis uiris: & motuū cæleſtiū ſollertia exercitatiſſimis dies itercallatis gigni tellectus ſit. ut ex q̄rta illa portōe q̄rto quoq; āno i unū collecta diei noctiſq; ſpaciū abſolui ſētiret᷑. Nox igr & dies ad hūc modū. & ob has generata cās unū circuitū orbē efficit ſapiētiſſimū atq; optimū hūc locū pla. ita exp̄ſſit. νυξ μεν οὖν ημερα τε γεγονεν ου/τῶς και δια ταυτα η της μιας και φρονιμωτατης κυκλησεως περιοδος. qd ad uerbū ualet. nox igr dieſq; generatus ad hūc modū & ob hæc: q̄ unius & prudētiſſimæ circuitōis ē orbis. ſēſus át ē accenſo ſolis lumine ex octaui globi curſu nox dieſq; ortus ē: ut ipo ſup terrá iuecto: dies: eodē ſub terra latitáte nox gigneret᷑. Sapiētiſſimū. i. maximá hoībꝫ ſapiam ipartiētē: aut ꝓuidētiſſime factū: ná pla. prudētiſſimū ut opior dixit qd̄ rerū hūanaꝝ: q̄q; itcreūt idagatrix prudētia ſit: nō dubiū igr uideri par ē ꝓ prudētiſſimo ſapiētiſſimū: ut alias ſæpe: poſuiſſe Cic. Atq; optimū. hoc addit Cic. explicatōis cá. i. hoībꝫ cōmodiſſimū. Mēſis. át ſubaudiēdū gēitus. Quādo luna luſtro ſuo. i. circuitu. ná ē ubi luſtꝝ noiet᷑ tp̄s qnquēnale a luēdo. i. ſoluēdo qd̄ qnto quoq; āno uectigalia & ultro tributa p cēſores ſoluebát᷑: ut apd ouidiū illd̄ Tp̄s ad hoc luſtris bis iám ihi qnq; pactis. Oē fuit muſæ carmē ierme meæ: luſtꝝ lupanar Plau. i aſina. Liberis luſtris ſtudet. Luſtꝝ cubile feraꝝ. Vir. Cū uitá i ſiluis iter deſerta feraꝝ luſtra domoſq; traho. Suo curſu. ſolē cōſecuta ē tātū itra mēſē ābitū: q̄tū ſol uno āno circuit. Annus. ſubaudiēdū generatus. Suū. ubi ſigna duodeci oīa circuit. Cæteroꝝ át ſideꝝ. ꝑter ſolē & lunā planetatū. Præter admodū paucos: q ſūt eruditi. Neq; nomē appellát: ut. n. dies ab octaui globi motu: a luna mēſis: qd græce μήνη luna dicat᷑. ānus uero a ſolis circuitu gignit᷑: idq; ab oībꝫ itelligit᷑. ita neſcit᷑ aut nomē nō hn̄ triū annorū ſpacii a marte: neq;. xii. a ioue: neq;. xxx. a ſaturno: ná cæteri plāetæ hoc ē mercurius & uēus ſolis ꝑpe curſū hn̄t

Neq; inter ſe quantum ab altero alter planetes diſtet. Itaq; ut paucis abſoluā. Quod rite dr̄ tēpus. quod ex aſtrorum motu metimur: ſiqdē æuū qd' principio caret & ſemper erit appellamus. Multitudine infinita. hoc plato πληθειμεν. i. quir αμηχανο. qd' eſt multitudine inexcogitabili. ergo multitudine īfinita. i. quæ nunq̄ ſatis pcipi pōt quæ quoq; loco ſint ſidera uno in tpe aut diuerſo collocata. Varietate admirabili admirabilē habentes uarietatē: qd' plato inqt πεποικιλμενασ Δεθαυμαςωσ. i. uariatos aūt mirifice. Perfectoq; numero tpis cū ſidera oīa ſuos curſus abſoluerit. Abſolutū pfectūq; annū. īproprie ut nūc loquimur: annū dixit: cū oīa ſidera tā nō errātia: q̄ errātia ad ea redeūt loca: unde primū moueri cœperūt: qd' tpis ſpaciū ſunt q dicāt annorū milia quindecim: ſunt qui dicāt ſeptē.

neque intet ſe numero cōmetiuntur. itaque neſciunt hos ſiderum errotes id ipſum eſſe quod rite dicitur tempus: multitudine infinita: uarietate admirabili præditos. attamen illud proſpici & intelligi poteſt abſoluto proſectoq; numero temporis abſolutum perfectumq; annum tunc compleri: denique cum ſe octo ambitus cōſectis ſuis curſibus ad idem caput rettulerunt. cumq; eos permenſus eſt idem & ſemper ſui ſimilis orbis. has igitur ob cauſas nata aſtra ſunt: quæ per cælum penetrantia ſolſtitiali ſe & brumali ratione cōuerterent ut hocce animal quod uidemus eē illi animali quod ſentimus ad æternitatis imitationem ſimillimum: & cætera quidem uſque ad temporis ortum impreſſa ab illis quæ imitabatur effinxerat: ſed quia nondum omne animal in mundo incluſerat ex ea parte deficiebat ad propoſitum exēplar imaginis ſimilitudo. quot igitur & quales animalium formas mens in ſpeciē rerum ītuens poterat cernere totidē & tales in hoc mūdo ſecū cogitauit efficere. erāt aūt animātiū genera quatuor quorū unū diuinū atq; cæleſte. alterum pēnigerum & aeriū: tertium terreſtre. quartum diuinæ aiationis.

Octo ambitus ſeptē planetarū: & aplani. Ad idē caput retulerūt unde primū motū dedit deus. Permenſus eſt. ideſt abſoluit. Idem & ſemper ſui ſimilis orbis ſunt qui hoc ita accipiant: ut annus ab anno: menſis a menſe. & a die dies non differt ſi modo curſum ſpectes: ita nec reparatum totius cæli curſum a priore forte differēre: quidam uero idem & ſemper ſui ſimilis orbis in quo nihil interibit omnia conſiſtent deſinent fieri rerum ortus & interitus: & labores humani nullum ortum ſint habituri: aut finem ī quo beata tum deniq; bonorum uita affutura. cui certe ſententiæ magis accedo: quod hæc pythagorica opinio ab ægyptiis ſumpta uideatur: & hermes in eadem fuiſſe ſētentia depræhendatur. Has igitur ob cauſas ut temporum dimēſione cūctarum rerum genituram & iteritum exhiberent. Quæ per cælum penetrantia. ergo planetæ.

Solſtitiali ſe & brumali rōne cōuerterent. ſane cū ſolis curſus binæ ſint cōuerſiones q̄s græci tropas uocant a cācro ad capricornū. & a capricorno ad cācrū iuniores philoſophi utiq; ſolſtitii nomen indiderūt: ut alterum capricorni: alterum cācri ſolſtitiū uocauerit: qd' ī utroq; ſigno ſol cōſiſtere uideat̃: & deīde retrorſū uertat̃: qdā ſolſtitiū qdē cācri æſtiuum: capricorni uero brumale noīauerūt ſed ueteres ſolſtitiū cū ſol a cancro redit cū nō adiicitur quale ſit fere uocāt. ut luue. octogeſima uidit ſolſtitia. Hora. facit qd' pœnula ſolſtitio. Virgilius. humida ſolſtitia atq; hyemes optare ſerenas agricolæ: nā inuenias etiā cū adiicit̃ brumale ſolis in capricorno ſolſtitiū dici: ut apud columellā ſextodecimo calēdas ianuarii ſol in capricornū tranſitum facit brumale ſolſtitium: ut hipparco placet. Cū de altero ſolſtitio idē dixerit. ſexto calendas iulias ſolſtitiū nec uſq̄ æſtiuū ſicut iuniores adiecit: qđ ne apud aliū qdēq latine loquat̃ me legiſſe recolo: nō ergo alienū q̄ſquā arbitret̃: qd' Cic. apud platonē tropas. i. cōuerſiōes uerterit: ita ut dicat ſolſtitiali & brumali rōne cōuerterent per ſolſtitialē qdē æſtiuā. p brumalē uero: q̄ p hiemē fit: aſtrorum cōuerſionē noīaſſe ſolſtitiali ſe: & brumali rōne cōuerterent: aliā temporum rōnē demōſtrātia.

Vt hocce aīal. demōſtrātis ſenſū platonis exprimit potiuſq̄ uerba q ait ἱνα τοΔε. Eſſe illi aīali qd' ſentimus. i. mūdo quē ſupra in dei mēte tātum fuiſſe ſignificauit. ſentimus igr̄. i. rōne cognoſcimus. nā inquit plato. τελεω και νοητα ζωω: qd' eſt abſoluto ad ītelligēria cōpræhēſo aīali. Ad æternitatis imitationē. hoc plato expreſſit προσ την τησ Διαιωνιασ μιμησιν φυσεωσ. i. ad eternæ imitationē naturæ. Et cætera quidem uſque ad tēporis ortum impreſſa ab illis quæ imitabatur effinxerat: ſupra de cauſis mundum generandi: & de eius creatione: de mundi anima & uariis ipſius motibus: hic uero animalium ſpecies omnium dinumerat cæleſtium: & elementariorum inquiens: & cætera quidem. ordo autem eſt. effinxerat quidem cætera uſque ad temporis ortū ſenſus eſt. nihil in mundo erat: quod deſideraretur: quod uſq; ad temporis ortum peruenire oportuerit: & q̄cūq; genita erant illius æterni mūdi cuius ſæpe meminimus gerebant imaginem: & cætera quidē uſq; ad tēporis ortum quæ uniuerſum corpus in primis componebant. Impreſſa. mūdo infixa uiſibili ex eo qui ſola cognoſci intelligentia poteſt. Ab illis. ab eis mundi partibus tantum intellectis. Quæ imitabatur. ſimilitudine exprimebat. Effinxerat. formauerat: ut ſpectari cernique poſſet. Ex ea parte deficiebat. quod in eo priore mūdo cuncta concluſerat: in hoc autem nullum adhuc genitum eſſet animal. Ad propoſitum exemplar: ut cuncta quæ in exemplari fuerant complecteretur. Imaginis. prioris mundi. Similitudo. ex eo educta. Cogitauit. uoluit deus ubi plato inquit. Διανοηθην Δειν και τοΔεσχειν. ideſt cognouit oportere: & hocce complecti. Vnum diuinum atque cæleſte: ut ſidera angeli. Alterum pennigerum. & aerium: ut uolucres. tertium terreſtre. at plato inquit Τριτησ Δε ενυΔρον ειΔοσ. ideſt tertium aquaticum genus.

Quartum diuine animationis: ſed plato inquit. πεζὸν δὲ καὶ χερσαῖον τέταρτον quod eſt: pedeſtre autẽ: ac terreſtre: quartũ poſtea rediens plato ad id genus: quod in diſtributione ipſa primum fecerat. inquit τοῦ μὲν οὖν θείου τὴν πλείστην ἰδέαν ἐκ πυρὸς ἀπηργάζετο. hoc ẽ diuini igiť primá ſpẽm ex igne fecit: licet itaq; nobis cõiectare ciceronẽ: ut q̃dã alia ita hũc locũ uertere in latinũ neglexiſſe: niſi librariorũ tamẽ culpa ꝑtermiſſũ uideať.

maxime ſpeciẽ faciebat ex igne ita ut ſplẽdidiſſimus eẽt: & aſpectu pulcherrimus. cumq; ſimilem uniuerſitatis natura efficere uellet ad uolubilitatem rotundauit comiteq; eum ſapientia quã optimæ mẽtis effecit: circũq; cælum æq̃liter diſtribuit: ut hac uarietate diſtĩctũ bene græci coſmõ: nos lucẽtẽ mũdũ noiaremus. dedit ãt dĩnis duo genera motus: unum qđ ſemꝑ eẽt in eodẽ æque et idem in oĩbus atq; uno modo celaret. alterũ qđ ante mouit in quã partẽ a cõuerſione eiuſdem et ſimilis pelleretur. quinq; autem reliquis motibus orbem eum eſſe uoluit expertem im̃obilem & ſtantẽ ex quo genere ea ſunt ſidera quæ infixa cælo nõ mouentur loco: quæ ſunt animantia: eaque diuina ob eamque cauſam ſuis ſedibus inhærent

Diuinæ animatiõis plurimá qđ apud platonẽ ẽ: quoniá ea ſpecies ẽ numeroſa. Maxime ſpẽm faciebat. quã plato hic Cic. ſpẽm. ĩ topicis uero formá uertere maluit: cũ ſit idea diuina ĩ rerũ oĩum dĩntia cognitio: & rerum creãdarũ generale ſignaculũ: ſed nõ uideť ĩcõgruũ ne ſoli nos tãtá rẽ definire uelle uideamur apđ apuleiũ ſup hac re hic uerba referre: q̃ hoc pacto hẽnt. neq; platoni placet artificũ eẽ ideas utputa ſcuti aut lyræ: neq; eorũ q̃ ſũt præter naturã: ut febris & bilis: neq; ſingularium ut platonis & ariſtotelis: nec minuriſſimarũ rerũ ut ſitus & ſeſtucæ: neq; ad aliquid ut maioris & excellẽtis: ſunt. n. ideæ ĩtelligentiæ æterni dei: & res ꝑfectæ. & rurſũ q; ſint ideæ ꝓbať. mũdus nõ eſt caſu factus: ſed a quodã: nec hoc ſolũ: ſed ad q̃dã: id uero ad qđ factũ ẽ: quid nam aliđ ẽ q̃ idea? q̃re ſũt igř ideæ. Licet aũt nobis intueri ꝑ ſpẽ ideã poni. i. ꝑ ea natura q̃ a rebus cunctis res ſingulas diſcerni diſtinguiq; facit. Faciebat ex igne: exiſtimatunt enim multi igneas eſſe animas quod cum corpus deſtituãt omnis calor extinguať: ſed ea animæ qualitas nõ ſubſtãtia eſt nõ nulli hoc ad ſidera tãtũ referũt: ut ſequẽtia ſatis uerba oſtẽdunt uerũ ne id quidẽ fere admittitur. Cumq; ſimilem uniuerſitatis naturá efficere uellet. ut ubique ueniret: neq; aliq̃ ĩ ꝑte impugnaret & obluctareť. Ad uolubilitatẽ rotũdauit: rotũdá ei formam dedit q̃ circũ terrã ferreť immobilem. Comiteq; eum ſapientia q̃ optimæ mẽtis effecit: ut cuncta deus ſapientia ſua cõpoſuerit. plato tamẽ φρόνησιν ĩquit. quod ſignificat prudentiá. Optimæ mẽtis. i. electiſſimæ intelligentiæ: aut quæ niſi optima nõ excogitaret. Circũq; cælum æq̃liter diſtribuit. Cælum undique æque circundedit. Vt hac uarietate diſtĩctũ bene græci coſmon nos lucẽtẽ mũdũ noiaremus. hoc plato inq̃t κόσμον ἀληθινὸν αὐτῷ πεποικιλμένον εἶναι καθόλον. i. mũdũ uerũ ſibi uariatũ eẽ omnifariá κόσμω aũt orno & ſplẽdidum reddo ſignificat. hæc igř platonis uerba cicero ſatis exiſtimauit trãſferre lucẽtẽ mundum: & nos a perfecta abſolutaq; elegãtia mũdũ: cælũ q̃dem haud dubie cælati argumẽto diximus: ut ĩterꝑtať. M. Varro. Dedit aũt diuinis. ſubaudiẽdum aĩalibus. Vnũ quod ſemꝑ eſſet ĩ eodẽ. hoc plato ait τὴν μὲν ἐν ταὐτῷ κατὰ ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ἀεὶ τὰ αὐτὰ ἑαυτῷ διανοουμένῳ. i. ut uerbũ uerbo ĩpitius reddamus. unũ q̃dẽ in eodẽ per eadẽ de iis ĩpis ſemꝑ eadẽ ſibi ſẽtiẽte. ſẽſus ãt ẽ cũ duos diuinis animantibus motus dederit. hũc q̃dem dedit quocirca ſe tãtũ circũageret q deliberatiuo aĩe motui ſimilis eẽnt. hoc ergo dicit unũ qđ ſemꝑ eſſet in eodẽ æq̃: ut nulla ꝑs motu a cæteris differret. Et idem in oĩbus: ut omnes circũferrenť. Atq; uno modo celaret undiq; ſe uno eo motu circũambiens ſe contegeret: hoc eſt ſollertia ingenti circũquaq; luſtraret. alterum quod ante mouit. hoc plato ita expreſſit τὴν δὲ εἰς τὸ πρόσθεν ὑπὸ τῆς ταὐτοῦ καὶ ὁμοίου περιφορᾶς κρατουμένῳ. ideſt alterum ueto in aduerſum ab eodem: & ſimili circũactione contentum. ſenſus uero eſt. alterum autem eſt genus: quo aplanes ſtellas ab oriente ad occidentem rapit inquiens alterum quod ante mouit hoc eſt ab oriente: ut prouidentia rerum futurarum moueri uideantur. quærit autem ariſtoteles in ſecundo de cælo & mundo utrum in cælo ſit dextrum & ſiniſtrum: ante & pone. ante igitur in cælo eſt ab oriente ſicut ex eo. eſt dextrum: quod octauus globus qui cæteros ſuo motu mouet ab oriente in occidentem uergit. itaq; & occidens erit pone: ſicut & cæli ſiniſtrum eſt. In quam partem: anteriorẽ. A cõuerſione. ideſt motu circũferendi. Eiuſdem & ſimilis aplani. nam ut ſupra ſæpe diximus eiuſdem is dicitur motus qui in aplano eſt ſimilis: utpote nullam inter mouendũ habens differentiam. Pelleretur. motu excitaretur. Quinque autem reliquis motibus qui ſunt loci præter circularem: & ante & pone motũ ueluti abunde ſupra attigimus. Orbem eum. ideſt aplanon. Immobilem ſubaudi eſſe uoluit a cæteris motibus. Et ſtantem. ut nec ipſe ſe moueret. nec ab alio moueretur. & emphaſeos gratia immobilem & ſtantem dixit aut ſtantem eminentem: ſed ſubdit plato: quod a cicerone prætermiſſũ eſt. ἵνα ὅτι μάλιστα αὐτῶν ἕκαστον γένοιτο ὡς ἄριστον. quod chalcidius ita uertit. ut uterque circulus eſſet ĩ optimo beatiſſimoq; agitationis ſtatu. ſed ad uerbum ita exprimi poteſt. quo maxime ipſorum utrunq; eſſet efficeretur q̃ optimum. in his enim quãta ſit abſolutio & conſumatio facile nobis licet intueri. Ex quo genere. ĩ quo motuum genere. Ea ſunt ſidera quæ infixa cælo non mouentur loco. plato autem ita reliquit ἐξ ἧς δὴ τῆς αἰτίας γέγονεν ὅσ᾽ ἀπλανῆ τῶν ἄστρων ζῷα θεῖα ὄντα καὶ ἀΐδια καὶ κατὰ ταὐτὰ ἐν ταὐτῷ στρεφόμενα ἀεὶ μένει. ideſt ex qua ſane cauſa fuerunt quæcunq; non errantia aſtra animantia diuina: quæ & æterna ſunt: & per eadem in ſe redeuntia ſemper permanent. Quæ infixa cælo non mouentur loco. in octauo globo defixa: nõ ut planetæ q ꝑ orbes ſuos uagãtur. Ob eáque cãm. quia aĩantia diuina ſunt. Inhærent. manẽt infixa ſuis ĩ orbibus.

& perpetuo manet. Quæ autem uaga & mutabili ratiõe labunť: ita generata ſunt: ut ſupra diximus. iam uero terram altricem noſtram quæ tranſiecto axe ſuſtineť dici noctiſque effectricem: eandem cuſtodem antiquiſſimam deorum uoluit eſſe: eorum qui itra cælum gignerentur. fulſiones autem deorum & inter ipſos cõcurſiones. cũq; in orbibus eorum cõuerſiones: cũq; anteceſſiões eueniant: cumq; inter ſe pene cõtingant eorum q̃ ꝓpe copulenť cõtraria regione: aut pone quos: aut ante labunť quiq; tẽporibus a noſtro aſpectu obliteſcãt: rurſuſq; emerſi errorem incutiant rationis exptibꝰ ſi uerbis explicare conemur: nullo poſito ſub oculis ſimulacro eaꝝ reꝝ fruſtra ſuſcipiať labor. Sed hæc ſatis ſũt dicta nobis: q̃ de deorũ qui cernuntur: quique orti ſunt natura præfati ſumus habeant hunc terminũ. reliquorum autẽ quos græci dæmões appellãt: noſtri: ut opinor laris: ſi modo hoc recte conuerſum uideri poteſt:

Quæ autem uaga. i. planetæ ſeptẽ. Mutabili rõne labunť: ut tpe multifarie nobis metianť. Iã uero terram altricẽ nr̃am hũc locũ pla. ita effert. γην δε τροφον μεν ημετεραν ειλουμενην δε την περι τον δια παντος πολον τεταμενον. qđ ad uerbũ ẽ. terrã uero altricẽ qdem nr̃am. Cõpræhenſã ãt ab circũ q̃q; explicato polo. Iam uero terrã altricẽ nr̃am. poſt cæli motus. iõ de terra ſtatim loqť ut eã primũ ortã oſtẽdat ad quã põderoſa cũcta deferanť. ſicut leuiſſima q̃q; in cælũ ſe tollũt. Quæ trãſiecto axe. i. mũdi cardine diametron itra polos ambos trãs aliquẽ ſemp terræ locũ immutãre. itaq; terra immobilis facta: utpore mũdi mediũ qđ cẽtron uocãt: aut certe factũ eſt ne uagareť quo ut ipẽ ait cũcta ſuſtineret: ẽ ãt axis lignũ circũ qđ uehiculoꝝ rotæ uoluunť a cuius ſimilitudine cæli axis nominatur ſup quõ gemini circum cæli globos oẽs uertũt. id etiã græci. unde noſtrũ inclinatũ eſt uerbum αξονα uocãt. Diei noctiſq; effectricẽ. iõ hoc dicit qđ ſol orbem terraꝝ luſtrãs ſupne euectus diẽ adducat: & ad occaſũ ſpectantiũ uergẽs īferne ſubiectus: quoniã terra ſolis radiis obſtat: & ũbra ſua cũcta obtegat caligineq; obruat: noctẽ dicať efficere. Eandẽ cuſtodẽ antiqſſimã deoꝝ uoluit eẽ. plato aũt primã & antiqſſimã ait. nã poſt chaos: uel cũ primũ genitã hylen quã ſiluã dicimus: & aliquãdo ipẽ quoq; cicero materiã uocat prima emicuiſſe terra phibeť: ueluti ĩ libro qui de genitura deoꝝ īſcribiť putat Heſiodus. Eoꝝ qui ītra cælũ gignerenť q cæli ãbitu cõtegerenť: nõ q in globis aut cõſiſtũt. aut plane pferũtur. Fulſiões aũt deoꝝ. qđ plato inqt χορειας δε τουτων αυτων. hoc ẽ choreas aũt hoꝝ ipoꝝ. ẽ aũt lõgum hipbatõ. ẽ ſi qdẽ ordo. fruſtra ſuſcipiať labor earũ reꝝ poſito ſub oculis ſimulacro. ſi uerbis explicare cõueit fulſiões: & q̃ ſequũť. ſẽſus ãt ẽ. q̃ ſint uarii ſiderũ ſtatus: ut in ãgulos: aut triãgulos deductos. aut cũ diu cõſiſtere uideť & retrorſũ ire: & cũ fulgere: & rurſũ ſe occultare: aut cũ icitato curſu ferri aut cũ ĩ oriẽte: aut cũ ĩ occidẽte uideanť & appeãt: aut cũ portẽdere aliqd ĩſpicianť uel huiuſmodi aliud fruſtra ſuſcipiť labor quãdo eoꝝ motus ab oculis remoti ſunt diſputãtis. pterea hæc ad aſtronomũ relegãda potiuſq̃ a philoſopho tractãda ſũt. Fulſiones a fulgeo q̃s plato choreas uocat: qđ modulatũ. & cõſonũ cõficiant curſũ: & toi ocælo colluceãt. Et inter ipos cõcurſiões qđ iqt. και παραβολας αλληλων. i. ſideꝝ comitatus: ſicut iuxta ſolẽ ſemp mercurius & lucifer. Conuerſiões quoq;. i. circuitus quos aſtrologi qdã regradatões uocãt. Anteceſſiones cur alii alios planetæ pcurrãt. Curq; inter ſe pene contingãt: cõtingere uideanť cũ tantũ diſtẽt. Qui ꝓpe. i. q̃ſi. Cõtraria regiõe: aut penes quos aut unũ labunť: ſtellarũ ſane duplex ẽ copula. altera qdẽ cũ q̃ cædãt ſtellæ uel coeant eaꝝ cœtus ſignificatio cõſiderať. altera uero copula p diametrõ cũ cõtraria regiõe diſtãtes ſtellas utriuſq; medietatẽ recta linea connectit alterius. quos defectus qdã qdã obſtacula uocãt qđ nobis ĩ cælũ ſuſpiciẽtibꝫ: iferioris obiectu ſupior ſtella tegať. Aut pone quos. p aliquos Quiq; tpibus a noſtro aſpectu obliteſcant. hoc dicit ĩanis ẽ labor differere cur aliq̃ quãdo ſtellæ latcãt quæ cũ rurſus emicuerũt metus plæriſq; ĩcutiãt. has ſtellas cometas dici opinor. q̃q̃ atiſtoteles & plæriq; alii uapores in unũ coactos glutinoſos: ac leues ad ignis uſq; regionẽ leuatos ibidẽq; incẽſos ſtellæ faciẽ pbere exiſtimãt idq; tã diu quoad illi fuerit uapores abſũpti. Sũt q ſtellã hãc aſtrocinõ uocẽt. quæ cũ ſemel apparuerit: q̃ter lõgo aliq̃to ĩteruallo ſpectať nõ tamẽ eiſdẽ ĩ locis: nẽpe in cælo oli nũq̃ antea uiſa emicuit ſtella q̃ chaldeoꝝ uiris ſapientiſſimis chriſti & piter dei in terris ortũ cõmõſtraret: quo mũera nõ ut puero blãdiẽtia ſed deo cõueniẽtia offerrẽt. Rurſuſq; emerſi errorẽ ĩcutiãt. qđ ſpectãtibus e mari ſtellæ in cælũ ad nos emergere uideanť ſũt q legãt horrorẽ incutiãt. i. motũ neq̃ mali portendãt. itaq; plato ẽt addit. σημεια. hoc ẽ ſigna ut oſtẽta eẽ ꝓpe uideať. Rationis exptibus ſoli inquit metuẽt qui tõnes nõ renẽt aſtrologas. ũde illđ dať nobis intelligi nõ ſtellas quidẽ facere q̃ eueniãt: ſed futura q̃ſi ſignis quibuſdã pnũciare: ut ſtellaꝝ nõ ſit metuẽdus aduẽtus potiuſq̃ cauẽdũ ſiqđ mali caligine oculis nr̃is obiecta futuꝝ minus puideať. Si uerbis ordo ẽ fruſtra ſuſcipiať labor nullo eaꝝ rerũ poſito ſub oculis ſimulacro ſi uerbis explicare cõuenit. ſẽſus ẽ. ſi de hoꝝ deoꝝ motibus facere uerba cõueniat cũ cerni oculis nullo mõ poſſit fruſtra id faciẽdi ſumeť labor. Si explicare uerbis cõuenit. qđ ſi cõuenit nobis q̃ ꝓpe qui nõ de aſtrologia: ſed philoſophia diſputamus. Habeãt hũc terminũ. i. hactenus dixiſſe ſatis ſit. Reliquorũ aũt quos græci dæmonas appellãt. dæmon latine ſciẽs diciť. α δαιω. quod ſcio & intelligo ſignificat deriuatũ. Noſtri ut opinor laris: ſi mõ hoc recte cõuerſũ uideri põt. non abſurdũ mihi uideť apuleii de deo ſocratis hic uerba ſubiicere hanc rem huberius explicantia. nonnulli igitur inquit arbitrantur eudæmonas dici beatos: quorum dæmon bonus ideſt animus uirtute perfectus eſt quem noſtra lingua ut ego iterpreror haud ſcio an bene certe quidem meo piculo poteris geniũ uocare: quoniã is deus q eſt animus ſui cuiuſq; quis ſit immortalis tamen quodãmõ cũ homine gigniť: ut hæ preces q̃bus geniũ præcamur ad coniunctionem noſtram. nec

deſunt qui uídeantur mihi obteſtari corpus atque animum duos nobis compræhendentes:quorum cōmūnio & copulatio ſumus & ſecundo ſignatu ſpecies dæmonum ſit animus humanus exutus. & liber ſtipendiis uitæ corpore ſuo abiuratus.hunc uetere latina lingua repetio lemurē dictitatū.ex his ergo lemuribus qui poſterioꝝ ſuorum curā ſortitus pacato & qeto numine domum poſſidet lar dicit familiaris.q uero propter aduerſa uitæ merita nullis bonis ſedibus i terra uagatōe:cæu quodā exilio punit inane terriculamentū bonis hoībus.Cæteꝝ noxiū malis hunc plærīq; laruo phibent.cū uero icertū eſt q̄ cuiq; eoꝝ ſortio euenerit utrū lar ſit an larua no/mine manē deū nominát:& honoris grā dei uocabulū additū ē.merito igr inqt Cic.ſi mō hoc recte cōuerſū ui/deri pōt cū diſtīguēdū eē uideat bōus ne an malus aut neuter ſit.

Et noſſe & nūciare ortū eorū maius ē q̄ ut ꝑfiteri ſcribere|nos audeamus.naturæ inqt dæmo/nū ꝑferre rōnem maioris ē labo ris q̄ ut mens ferre humana poſ ſit.non aūt qđ a philoſophis alie na ſit diſputatio:ſed qd huiuſ/modi exquiſitio aliq̄to ſit altior q̄ quæ de reꝝ natura diſputat: ſi cut nobis q reꝝ naturā ſcrutari: & hūana cōiectare ꝑpoſuimus.

& noſſe & nunciare ortum eorum maius eſt quam ut profiteri ſcribere nos audeamus. Credendum nimirum eſt ueteribus: & priſcis ut aiunt uiris:qui ſe de progenie deorum eſſe dicebant.itaque eoꝝ uocabula nobis prodiderunt. noſſe autem generatores ſuos opni/me poterant:ac difficillime factum eſt a diis ortis fidem non habere quāquam nec argumentis nec rationibus certis eorum oratio confirmetur:ſed quia de ſuis rebus notis uidentur loqui ueteri legi moriq; parendum eſt. Sic igitur ut ab his eſt traditum horum deo

Credendū nimiꝝ ē ueteribus:& priſcis ut aiūt uiris q ſe de ꝑgenie deorū eē dicebát.idē hic uidet plato ſiue po tius timæus:qđ apuleius ſenſiſſet hoīum aīas dæmonas eē q̄ rō oīs paulo pluribus ē explicāda.nā cū mundi lo/cū aīantē deſertū eē nullū credere æquum ſit.& cæli globis ſtellæ tum fixæ tū errātes cōceſſæ ſint:ut nullus ſit ſi/ne aīante globus & terris alia:alia uero aqs tributa ſint aīalia: ut ea ꝑpetuo īcolant elemēta quoad natura īpa pa tiebatur:q in harmoniæ modū mediū occupēt ſpaciū ne qdquā ab aīantibus inane eēt neceſſario creata uideri poſ ſunt.Cū igr cæleſte illud genus fuerit rōnale īmortale:nullis obnoxiū affectibus.i terris uero irrōnale:& rōna le qdē ſed & mortale & affectib agitarū hō:par ēt fuit cū natura nulla unq̄ extrema ſine medio faciat.ī his quo q; mediū aliqd īueniri qd & naturæ cæleſtis & terrenæ nō eſſet exps.quodq; īmortale qdē eſſet.ſed ꝑturbatōib obnoxiū.cuiuſmodi dæmonū natura eſſe perhibetur.itaq; ut diuina illa cæli numina ad dei optimi maximi nu tū ueneratiōe ſumma & acerrima īrelligētia moueri credimus:ut rebus diuinis obſequiū ſuggerūt: ita dei iuſ/ſu humanis rebus opitulant:quā obrem utcūq; poetice plautus finxerit.non tamen apud ipſum abſurde arctu rus in fabula quæ rudens inſcribitur inquit. Nomen arcturo eſt mihi.

Noctu ſum in cælo clarus atq; inter deos
Et inter mortales ambulo interdius
Et alia ſigna de cælo ad terram occidunt.
Qui eſt īperator diuū:atq; hominum iupiter
Is nos pergentis aliū alia diſperat
Qui facta hominum:mores.pietatem & fidem
Noſcamus ut quēq; adiuuat opulētia
Qui falſas litis falſis teſtimoniis.
Petunt quiq; in iure abiurant pecuniā
Eorum referimus nomina:excripta ad iouem
Quotidie ille ſcit quis hic quærat malum
Qui hic litem adipiſci poſtulant periurio
Mali res falſas qui impetrant apud iudicem
Iterum ille eam rem iudicatam iudicat
Maiore mulcta mulctat:quā litem auferunt
Bonos in aliis tabulis excriptos habet

Recte ī aliis īqt tabulis hēt exſcriptos:ſi qdē q uſui nobis ſint iterprātes:& do p̄ces nr̄as cōminiſcētes:& hoīb deiuolūtatē ſignificātes ad nos poſtea opē diuinā ꝑferūt.quāobrē & dicti angeli ſūt: īter quos ſūt & mali dæmo nes ætherii:& aerii:quoꝝ corpa ut priſci uoluere nec tātū ignis habēt ut ſint ꝑſpicua.nec tātū terræ: ut eoꝝ q̄ at tāgi ſoliditas:īdiſſolubilē tamē hr̄e cōpagē cōceſſerūt:quos hāc nr̄am īcolere regionē certū ē.q̄ a græcis αΔησ. qđ ſit caligine obſita appellata ē:iō auguſtinus ī pſalmoꝝ cōmētario īqt: Dracones & oēs abyſſi: abyſſi ꝑfundi tates aquarū ſunt.maria oīa uolubilis iſte aer ad abyſſū ptinet:ubi nubes:ubi uis uēti:ubi tēpeſtates.ubi pluuíæ: coruſcationes:tonitrua.niues.& q̄qd uult deus ſup terrā fieri.& ſubiūgit paulo poſt.ꝑpterea ad iſta caliginoſa loca.i.ad hūc aerē tanq̄ ad carcerē dānatus ē diabolus de appatu ſupioꝝ ágeloꝝ. huiuſmodi igr dæmones in di/ uerſas uerſi figurás ſæpe ſcæleꝝ & īpietatis ſūr ultores.iuxta diuinæ iuſtitiæ ſāctionē. & ultro plærūq; ēt ledūt. tāgunt.n.ut qdā putāt.terrena libidine ex terræ uicinitate hāc quā & nos ſiluā īduti:qđ tamē nequaq̄ ueꝝ uide tur cū ſemp ī mutarōe crebra ſit: đmōes āt ſint imortales.multi uero exiſtimauerūt īproboꝝ hoīum aīas dæmo nas eē.qđ minime plato īpe uoluit qppe q ī illa ſua republica:tyrānoꝝ aīas poſt mortē uoluit cruciari.qđ niſi a dæmonib fieri nō pōt.hic uero tīæꝰ diſputāte q pythagoreus fuit pythagoræ ſeqt ſnīam cū īqt credēdū nimiꝝ ē ueterib & priſcis ut aiūt uiris.i.q ī prioribus uixere ſæculis q ſe de ꝑgenie deorū eē dicebát: paſtores certe illi: & ignari ſine ullo humanitatis ſtudio qđ q; ueꝝ deū ignorarēt:q̄cūq; cōmoda & ſuauia erāt ꝑ diis coluere.hinc ſaturnus:pallas ceres bacchus:& cæteri.poſt uero poetæ humāis affectib bládiētes īpis īpoſuere noīa.& dei no/mē īdiderūt:uſq; adeo ut hoīum illecebris turpiſſimiſq; flagitiis deoꝝ noīa tribuerint:hinc uenus:quā circūuo latiocus & cupido ueneris uterq; filius q̄ poſtea opinio in reliqs p̄ter admodū paucos erroris q̄dā nebula & ſa/ crilega ac nefāda creuit ignorātia. Quāq̄ nec argumētis.rōnib q̄ rei dubiæ fidē facerēt. Nec rōnib certis.i.de mōſtratiōibus.ſed qa de ſuis reb notis uident loq.ſubaudiēdū ueteres. Veteri legi moriq; parēdū ē.i.credēdū quod priſci illi maiores noſtri ſanxerunt. Salaciam a ſalo hoc eſt mari dictam:quam græci tethim uocant.
Ex his phorcyn.phorcys & phorcyn dicitur,unde phorcynidos ora meduſæ apud lucanum.

Opem hanc græci thean uocant. Vt utamur ueteri uerbo ꝓſapia: ita enim ueteres ſunt locuti uelut etiam Quintilianus ait. ut ꝑ progenie ꝓſapiam dixerit. uerecunde itaq; eo utit cicero oſquiens ut utamur ueteri uerbo. Palam oſtendunt. ut latere nō poſſint. Quam. i. quantū ipſi uolūt nihil ultra capiētes. hic plato quo rei nouitate a faſtidio lectionis reꝝ obſcuriſſimaꝝ quæ anteceſſerunt leuet auditoré: & nihilominus cām ſuā ꝓſequatur & explicet reꝝ omniū creatorem ad numina quæ crearat oia facit cōcionātem hoc pacto. Attēdite. attenti auſcultate. Nō ſunt indiſſoluta. i. diſſolui a me poſſūt. Oē colligatū: ſubaudi a me. Solui pōt. ſubaudi a me & ab alio nemine. Haud quaquā boni eſt. ad bonū minime ꝑtinet. Ne unq̄ tamē. i. nec ob hoc tamen unq̄ tria genera. aeria aquatilia. terreſtria.

deorum ortus habeatur: atq; dicatur: ut oceanum ſalaciamq; cæli ſatu terræq; cōceptu generatos editoſq; memoremus ex his phorcyn: ſaturnū & opē deinceps iouem atq; iunonem: reliquos fratres iter ſe agnatoſq; uſurpare atq; appellare uidemus: & eorum ut utamur ueteri uerbo ꝓſapiā. quando igitur omnes & qui mouent palamq; oſtendunt: & quatenus nobis declarantur quā ipſi uolunt creati ſūt. tū ad eos is deus q oīa genuit fatur hæc. Vos qui deorum ſatu orti eſtis attēdite: quorū operū ego parens effectorq; ſū quæ ꝑ me facta nō ſūt diſſoluta me inuito: quāquam oē colligatum ſolui pōt: ſed haud quaquā boni eſt rōne uinctū uelle diſſoluere: ſed quoniam orti eſtis īmortales uos quidē eſſe indiſſolubiles non poteſtis ne unquā tamen diſſoluemini nec uos ulla mortis fata ꝑimerit: nec fraus uiolentior: quā cōſiliū meū quod maius eſt uīculū ad perpetuitatē ueſtrā quam illa quibus eſtis tum cum gignebamini colligati. quid ſentiā igit cognoſcite. tria nobis genera reliqua ſunt eaq; mortalia qbus prætermiſſis cæli abſolutio ꝑfecta nō erit. omnia. n. genera animaliū cōplexus nō tenebit: teneat aūt oportebit: ut ex eodem ne qd abſint quæ a me ipſo effecta ſint quod deorū uitā poſſit adæquare: ut igit mortali generet cōdictione uoſs ſuſcipite: ut illa gignatis. imiteminiq; uim meā qua ī ueſtro ortu me uſū eſſe meminiſtis ī qbꝫ q tales creāt: ut deoꝝ īmortaliū q̄ſi gētiles eē debeāt diuini generis appellent teneantq; oīum animantium principatum nobiſque iure & lege uolentes pareant: quorum uobis initium ſtatus tradetur a me. uos autem ad id quod erit īmortale partem adtexitote mortalem. Ita orientur animantes: quos & uiuos alatis & conſumptos ſinu recipiatis. hæc ille dixit. Deinde ad temperationem ſuperiorem reuertitur in qua omnem animum uniuerſæ naturæ temperans permiſcebat ſuperiſque mixturis reliquas fundēs æquabat eodem modo firma niſi quod nō ita īcorrupta: ut ea quæ

Abſolutio. i. mūdi fabrica cōpoſita. Non tenebit ſi quæ reſtant prætermiſero. Ex eodem mūdo. Ne quid abſit eorū quæ a me ipō affecta ſint. Deorū uitam poſſint adæquare. ex hominibus diui effici poſſint. Vt deorū īmortalium quaſi gētiles eſſe debeāt ut de genere deorū futuri ſint. q aūt proprie gētiles appellent ī cicerōis topicis ipō cicerone diſſerēte expoſuimus. Iure & lege. in aliqbus aūt codicibꝫ ē naturæ lege. apud platoné aūt. ἀεὶ δίκῃ. i. æterno iure. Initium ſtatus tradet a me ut conſiſtant nec moriant ipē efficiā: uos auté mortalia quæcunq; ipos comitabuntur præſtabitis. Ad id qđ erit īmortale. quod ipē uobis cuſtodiendū tradidero. Partem attexitote mortalé: ut ex gemina componatur ſubſtantia immortali quidē a me tradita mortali uero a uobis. Quos & uiuos alatis nutriatis donec uiuant.

Cōſumptos. morte præuētos.

Sinu recipiatis. a terra qdē corpus excipit. aīa uero definitū locū nō hēt niſi dēi iuſſu: Deīde ad īpatoré reuertitur. hoc plato ita exprimit. καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν πρότερον κρατῆρα. chalcidius uero trāſfert rurſus cratera ꝓponit. ex quo appet uerbi ambiguitaté effeciſſe ut cicero & chalcidius īter ſe diſſentirét: nā cū dicāt. græci κρατῆρα ſicut πρακτῆρα nō paterā mō ſignificātes: ſed ēt īpatoré Ci. īpatoré uertit. īpatoré ut reor mūdi aīum accipiés: qd oībꝫ īperat aīalibꝫ aut globū aplanō cuius motu cæteri ab oriēte ī occidēté uertūt. ſed ꝑ trāſlationé uerbi platonē locutū certū eſt ac potius chalcidio q paterā uoluit ītelligi accedo: utq; accedā platonis etiam quæ ſequuntur uerba commonent. inquit enim. ἐν ᾧ τὴν τοῦ παντὸς ψυχὴν κεραννὺς ἔμισγεν: ideſt in quo uniuerſæ naturæ animam temperans permiſcebat. cratera igitur dicit priorem. ut autem cicero tranſfert ſuperioré aīæ mixturā cuius primum fecit mentiōem. at ideo pateram uocauerit. quod cum a græcis κρατὴρ ἀπὸ τοῦ κιρνᾶσθαι. ideſt a miſcendo: ita eam animam ex duplici conſtare natura uoluerit: quæ eiuſdē & quæ diuerſi: ideſt indiuiduæ diuiduæq; ſubſtantiæ. Cæterum quodam in codice non imperatorem: ſed temperationem a cicerone tranſlatum cratera inueni: quam ciceronis fuiſſe non dubito ſententiam & eam eſſe ueram lectionem ex his quæ dicta ſunt cuius uel apertiſſimum eſſe poteſt. Omnem animum uniuerſæ naturæ temperans permiſcebat: ut non eius eſſet ſyncerae puritatis cuius erat primum: non enim anima quod tam candida & omni labe carens ſit tot ſi luæ uiciis hærere unquam potuiſſet: aut cum tam fragilibus corporis ſenſibus congruere. Superiſq; mixturis reliquas fundens æquabat. hoc plato ita expreſſit. τὰ τῶν πρόσθεν ὑπόλοιπα κατεχεῖτο. i. his quæ prius reliqua perfundebat ut ſit ſenſus: reliquas partes quæ hominem abſoluant perfundebat his quas in diis eſſe ſupra docuimus. Reliquas. ſubaudi mixturas. Aequabat pro ut ipſa erant

animalia temperabat, ac moderabatur. Non ita in corrupta.ideſtnon ea puritate prædita quandoquidem in his animis qui mortalibus hærent corporibus non tam pura ratio ſinceraq; ītelligētia eſt ſicut ī cæleſtibus æque īmortalibus.ſed tū ira tū libidine:aliõue aliquo affectu ita cōmouent̃:ut rō ipſa ab animi ꝑturbationibus obrui uideat̃. Vt ea quæ ſemp idē.i.cæleſtes animæ quæ a nullo cōmouent̃ affectu. A diis.ab angelis. Secundū ſumebat.qđ angeloꝝ ſecūdo loco ſupra hoīem ſūt animæ cōſtitutæ. Atq; tertiū.ab aīa mūdi quæ tertiū ſupra hoīem locū obtinet.apud Platoné tamé illud a diis qđ ponit Cicero nuſq̃ eſt:ut aliter hoꝝ uerboꝝ enā poſſimus ſenſum accipere.mixta.n.natura ut ſupra diximus in lōgū primo ſecat̃:ut lineæ figurā hr̃e uideat̃ ſecūdum eius aīæ ac globi naturá:quæ eiuſdē dr̃ unde diuina oīa intelligentes ſapiētes euadere dicunt̃.alterius uero naturæ pars ſexies diuiſa ē ſecundū irrōnalé planetaꝝ motū muſicis:arithmeticis: geometriciſq; medietatibus exculptū: quo motu aīæ uirtus dat̃ intelligi ea quæ dr̃ opinio unde naſci prudētiā cōſtat.hac.n.naſcentia: eadēq; occidētia metiri dicimur ex his duabus igit̃ partibus intelligibilis ſenſibiliſq; aīæ ē ſubſtātia:ut hūc ita locū accipere cōueniat. Secundū ſumebat.i.opinioné quæ ſupra corruptioné ſecūdas atq; tertiū.i.intelligētiam quæ tertias tenet partes. Toto igit̃ oino cōſtituto.cum totū in mundo abſoluiſſet. Sideribus

ſemper idem: ſed a diis ſecundum ſumebat: atque tertium: toto igitur omnino conſtituto ſideribus parem numerum diſtribuit animorum: & ſingulos adiunxit ad ſingula atq; ita quaſi in curꝝ uniuerſitatis impoſuit commonſtrauitque leges fatales: ac neceſſarias: & oſtendit primum ortū unum fore omnibus: eūq; moderatū atq; conſtantem: nec ab ullo īminui. conſatis aūt & quaſi ſparſis animis fore uti certis interuallis orireť animal quod eſſet ad cultum deoꝝ aptiſſimum. ſed cum duplex eēt natura generis humani ſic res habebant ut præſtātius genus eſſet eorum qui eſſent futuri uiri. cum autem animis corpora cum neceſſitate miſcuiſſet: cūq; ad corpora neceſſitate acceſſio fieret tū abſceſſio neceſſe erat ſenſū exiſtere unū cōmunēq; oīum uehemētiore motu excitato coniunctoq; naturæ. deinde uoluptate & moleſtia mixtum amorem poſt iram & metū

paré aīoꝝ totidé inqt aīaꝝ genera quot & ſtellaꝝ fecit. Atq; ita.quaſi in curꝝ uniuerſitatis īpoſuit cōmonſtrauitq; leges fatales:ac neceſſarias:In uehiculis inquit īpoſuit:ut oēm mūdi naturā cōſiderarēt quæq; ꝓuidētia diuina eēnt cōſtituta. Leges fatales ac neceſſarias.quæ fatoꝝ neceſſitate cōpellerēt & fieri aliqua cogerēt.ex quo dat̃ intelligi citra dei auxiliū ipſā nihil poſſe aīam ſentire:aut intelligere qđ diuinū ſit. Leges fatales ac neceſſarias.ſane hic tria ſpectare oportet qđ in deo qđ in nobis:& qđ ex deo in nos deſcēdat.Ideo igit̃ ꝓuidētia eſt.in nobis aūt parēdi:& nō parendi deo quædā libertas:qđ aūt ab ipo deo uel ob benefacta præmio:uel ob delicta aiaduerſione.in nos deſcēdit fatū.at cū ferme edictū & legē impoſuerit deus ſi hoc fecerit ſeqtur illud.ac aliud ſit lex aliud qđ legē ſequit̃.illud plane:qn ſtatuit deus.lex dicit̃ fati:ac neceſſitatis.quod aūt legē ſequit̃ fatū ſiue neceſſitas dici debet.Cōmōſtrauit igit̃ inquit leges fatales ac neceſſarias ſua cuiuſq; duce cōſcietia nequid intēperanter. nequid iniuſte ageret:quod ſi ſemel atq; iteꝝ humana quadā ībecillitate laberet̃:ut etiā ratione duce exurgeret plæꝝq; ignoſcere deū cōſueſſe.quin etiā quo magis aucta eſt humana ibecillitas eo īpenſiſſime magis diuinam creuiſſe miſericordiā credi par eſt.ſin aūt in uitioꝝ gurgite ac cœno deuoluti ſenſus nunq̃ exurgāt foreut anima merita pœna torqat̃ ꝑpetua.ſicut igit̃ qui cicerculæ ſemētē fecit piperis meſſem nō expectat.ita qui nil peccauit nil etiā metuit:ſed tuta fore ſperat omnia.at qui deliquit per ſingula horaꝝ momēta ſua ipm territāte.ac ob cōmiſſa flagitia iudiciū ferēte ſibi cōſciētia pœnas ante oculos uerſati putat:ſcite igit̃ inquit cōmonſtrauit leges fatales ac neceſſarias:ſane cū de fato multoꝝ uariæ fuerint ſentētiæ plura hic diſputare omiſimus:qđ in Ciceronis libro de fato quos edidimus cōmētarios ueteꝝ de fato ſentētiis referſerimus. Et oſtēdit primū ortū &c.quoniā ortus animæ aliquot conceſſit aīalibus ait primū quidē ortū eſſe eiuſmodi:ut nulla uitii labe teneat̃ ut una omnibus ad ſibi uēdicandā uirtutē cōceſſerit deus facultatē quā ab alio quopiā imminui noluerit. Cōſatis aūt & qſi ſparſis animis.i.cū animas ſeminaſſet & ſparſiſſet & ſingulis ſtellas ſuas tradidiſſet. Vti certis interuallis. hoc dicit cū animas ſparſiſſet uoluit certis tēpoꝝ interuallis:quoniā ex hominibus alii naſcunt̃ alii quotidie intereūt.naſci hominē qui ad colendū in hac mūdi inferna parte aptus deū noſſet:ac ueneraret̃:qđ cæteris mortalibus facere animalibus poſſe cōceſſum nō eſt:quæ nimiꝝ ut deū nō nouerūt ita nihil delinquūt. Sed cū duplex maris & fœminæ futuri uiri unde uirilis orit̃ ſexus. Miſcuiſſet.melius aūt legit̃ inſeruiſſet.i.cum ita aīos corporibus infixiſſet ſicut in frugū ſeminibus illud mediū germen infixū eſt quo exēpto reliquū corpus nihil qt gignere. Cū neceſſitate.i.fato ut tā diu in corpore permaneret q̃diu fati iuberet neceſſitas quæ aut a nobis aut extrinſecus ut iā dictū eſt uenit.atqui corpus hoc in torrētis morē ꝑcipitis labit̃ quippe qđ multi ex eo ſūt meatus ꝑ quos humor ſpūſq; efferunt̃.meatus itaq; egerēdi ꝓ mō atq; magnitudine eoꝝ natura fabricauit ut ſuperflui humores cibi potuſq; abiiciant̃:& aduerſū egeſtionis nimiæ detrimēta reparet fomenta tū cibo tū circūfuſi aeris reſpiratiōe.ideo ſubiūgit.cūq; ad corpora neceſſitate acceſſio fieret tū abſceſſio alēdo corpus & noxia reiiciēdo. Neceſſe erat.uita.n.aīalibus ſine corporis ſenſu nimiꝝ eē nulla pōt:quē cū uita ſimul admittūt & morientia cū uita quoq; amittūt. Cōiūctoq; naturæ.nā quid eē cōiūctius naturæ pōt illo ſenſus motu qui uitæ neceſſaria oīa cōquirit? Vehemētiore motu.maiore affectu & animi ꝑturbatiōe excitata ex corporis aīq; cōiunctiōe a corpore exordiū capiēs aliquādo in ipo quoq; cōcludit̃ dū leuis molliter ipm palpat corpus at uæhemētiori ad tōnē uſq; penetrat corpus uiolētius qtiēdo. Cōiūctoq; naturæ offenſa ſiquidē natura ad irā aut illecta ad cu-

& reliquos motus animi comites ſuperiorum & his etiam contrarios diſſidentes quos qui ratione rexerit iuſte uixerit: qui autem his ſe dederit iniuſte: atq; ille qui recte & honeſte curriculum uiuendi a natura datum cōfecerit: ad illud aſtrum quo cum aptus fuerit reuertetur: qui autem imoderate & intemperate uixerit eum ſecūdus ortus in figuram muliebrem transferet: & ſi ne tum quidem finem uitiorum faciet: grauius etiam iactabitur: & in ſuis moribus ſimillimas figuras pecudum & ferarum transferetur neq; malorū terminū prius aſpiciet q̃ illā ſequi cœperit cōuerſionē: quā habebit in ſe eiuſdē & unius ſimul innatā & īſitā quod tū eueniet cū illā quæ ex igne. aere: aqua: atq; terra turbulētā: & rōnis expte īſederit: deniq; rōne depulerit & ad primā atq; optimā affectionē animi puenerit. Quod cū ita deſignaſſet ſe ſi qd poſtea fraudis aut uitii eueniſſet excepto oēm culpam cāmq; poſuiſſet: alioſq; in terra: alios in luna: alios in reliquas mūdi partes quæ ſunt ad ſpatiorꝝ tpis ſignificationē notæ cōſtitutæ ſpargēs quaſi ſerebat. poſt aūt ſationē eā diis: ut ita dicā: iunioribus pmiſit ut corpora mortalia effingerēt q̃rūq; eēt reliquū ex humano aīo quod debet accedere id oē & quæ ſequētia eēnt pinueherēt & abſoluerēt: deide huic aīanti pncipēq; ſe ducēq;

pᷓiditatē uæhementem cōmouetur. ob hoc ſubdit. Deinde uolupratem &c. ex corporis inquit cum anima cōiūctione ſenſus: & ſenſu porrho uæhemētiore uoluptas: cū corporis titillatiōi ad delectationē cōſentit aīa: qđ ſi attrocitate aliqua ſenſus exaſpabit: ſenſumq; aīa cōſeqtur a Cicerone moleſtia a qbuſdā: ægrimonia: a nonnullis dolor uocať īter utrūq; uero affectū amorē porrho collocat: qđ corpori cōſeruādo uæhemēter pſit iā uoluptate quā moleſtia e diuerſo corpus affligētibus. Poſt. i. deide. Irā & metū ſubaudi exiſtere. Irā qdē quotiēs barbaro quodā mētis ardore aīa cōmoueť aduerſus quēpiā. metū uero ubi corporis famæ periculum iminere credať: aut qcq̃ ſimile aīa acriter ne id eueniat ulla cautiōis ſalubritate euitare poſſe minime cōfidit. Et reliquos motus & cæteræ ptūrbatiōes quæ aut ſupiores ſequunť aut illis ſūt cōtrariæ: de qbus abūde alibi diſſeruimus. Rōne rexerit. in meditullio. n. rō poſita eſt: ut corporis affectus aut abiiciat: ſedetque rōne: aut admittat: atq; intendat natura uel conſuetudine uitioſa ſuccedēte. Iuſte uixerit. is recte inqt uixerit qui cohibuerit affectus. Dediderit ſūmiſerit: ſubiecerit. Iniuſte. ſubaudi uixerit. Curriculū uiuēdi. ſpatiū uitæ a natura cōceſſū. Quo cū aptus fuerit cū quo animi q̃litate cōiūctus fuerit & eſt pythagoricum non platonicū dogma: ut iā a nobis ſæpe dictū: ut aīas dicat in cælū reuerti ad ſidera qbus cū m habuere ſimilitudinē. cæterum nō Plato mō ac Socrates: Dionyſiuſq; academiæ pcipuus autor: ſed cū & plærīq; alii tū Albertus alemanus in tertio de diuinatōe ſomniorꝝ in ea fuere ſnīa: ut dicerēt aīas in mūdū deſcendiſſe a ſimilibus ſibi ſtellis trahētes nobilitatē ac ſecūdū ſtellarꝝ differētias īter ſe īuicē humanis aīs ītelligētiæ: & iudicii fuiſſe uarietates aīarꝝq; ſomnia a dæmonibus: uiſiones uero ab angelis quos deos uocāt ad hoīes puenire. Immoderate & itēperate. p hāc ſane uirtutē oēs nos accipe oportet. Cōuerſionē. motū ītelligētis aīæ uocat: eiuſdē uero & unius ſimul inatā & īſitā cū cōſtituit aīa aliqd ut ītelligat: hæ & . n. uirtutes rōnalis aīæ ſūt. cōuerſionē uero uocat qđ a ſenſibus irrōnabilibus ad rōnē ſe tráſſerat īſultātieſq; cohibeat affectus unde uirtus naſciť. Eiuſdē & unius. quoniā cū una rō ſit in diuerſū a uariis trahiť animi q̃litatibus atq; adeo cupiditatibus unius. i. ſimul hoc eſt qd Plato inqt ομοιον. i. ſimilis. Quod tū eueniet. ut melior euadat. Cum illā. ſubaudi affectionē. i. habitū ut Plato inqt habitus ſpēm.

Ex igne. ex his. n. q̃tuor elemētis uitia gignunť oīa quæ labes cū ad aīum uſq; penetrauit mētiq; īſedit diuturno inqt tpe abolēda eſt. id eſt qđ Virgilius inqt. Donec lōga dies pfect o tpis orbe Cōcretā exemit labē. purūq; relīqt: Aetheriū ſenſum: atq; aurai ſimplicis ignē. Turbulēta. ſine cōſilio. Et rōnis exptē. pecudibus cōſimilem. Depulerit ad poſtremū rōne duce ſuperabit. Ad primā. quā a natura aīus īduerat. Quod cū ita. hoc Plato inqt Διαθεσμοθετησασ Δε παντααυτοισ τα υτα ινα την επειτα ειηκακιασ εκαστων αναιτιοσ. quē locū chalcidius ita uertit: qbus cūctis fatalium legū pmulgationibus in iſtū modū patefactis & expoſitis nequa penes ſe deinceps ex reticētia noxæ reſideret autoritas: ſenſus eſt. Leges tulit: ac dedit animis neq; in ipm deide culpa reiiceref ſi qd forte fraudis & uitii eueniſſet. ſignificat aūt uitiū nō ex decreto: ac dei uolūtate hoībus puenire: ſed ipſorꝝ ſua culpa condēnari. Deſignaſſet. i. fatorꝝ leges tuliſſet. Se exēpto. qđ ipe nō eēt in cauſa deus. Fraudis aut uitii. i. ſi qd pœna dignū cōmiſiſſet aut in aliquod uitiū incurriſſet aīa. fraudē. n. pœnā dixerūt ueteres. Vlpianus de edilitio ædicto excipiť etiā ille qui capitalē fraudē admiſit. capitalē fraudē admittere eſt tale aliqd delinquere pꝑter quod capite puniēdus ſit. Veteres enim fraudē p pœna ponere ſolebāt. Omnē culpā cauſamq;. cōmiſſi ſceleris. Poſuiſſet. in illo qui deliqueret collocaſſet. Alioſq; in terra. hoc dicit poſteaq̃ leges animis fatales dedit. quo diximus pacto ipas q̃ſi ſæminauit: alias qdē in terra alias in lunari globo. alias in aliis quæ ſūt ad tēporis ut iā dictū ſignificationē q̃ſi notæ in cælo a deo cōſtitutæ ut in ſole cæteriſq; ſideribus. Poſt aūt ſationē. poſtq̃ ita aīas p mundū ſparſerat. Diis ut ita dicā iunioribus hoc eſt ſtellis cōceſſit. ut humana poſſent corpora effingere eo pacto ut nihil qđ ad uictū pꝑtinere uidereť ſubſtātiā deſideraret. Quātūq; eēt. primo. n. appetitus tradi debuit q diuidiť in irā & cupiditatē ſine qbus mortalis animantis corpus gubernari nō poſſe uideť. Item neq; artes aut īueniri aut augeri quæ ad uictū ſunt neceſſariū accōmodatæ. id eſt qd ait & quæ ſequētia eēnt. Perueherēt. in corpora inducerēt. Et abſoluerēt. ut rꝝ corpora his quidē perficerēt rebus: an illa ipſa quæcūq; induxiſſent. Deinde huic aīanti. i. homini. Principē ſe ducēq; præberet ſidus. unde in corpus deſcēderat mortale.

Vitamq; eius.i.cum filii loco tutaretur. Pulcherrime regeret & gubernaret.illo appetitu & ratione quæq; ei pbuerat deus. Niſi q̃tenus ipe.aīus. Beneficiis.his naturæ cõmodis ut ſunt appetitus. Sua culpa.in aliqd uitæ dedecus ꝓlaberet̃:ac cũ tã ad bonũ q̃ ad malũ ſe poſſet ob cõceſſum ei uiuẽdi arbitriũ:flectere blandiẽtia & falſa potiuſq̃ uera ꝓmittẽtia cõſectaret̃. Atq; is qdẽ.at deus inqt is q oĩa creauit in ſua ĩmobilis ſnĩa pmanebat. Parẽtis.dei. Hũc.ſubaudi ordinẽ. Immortale principiũ.animũ. Mortalis aĩantis.i.hoĩs. Imitãtes.illi quos ſupra deos in unoquoq; ſidere collocatos dixit. Particulas ignis.nr̃a nẽpe corpora ex q̃tuor notis principiis quæ elemẽta uocamus cõſtare ſatis liq̃t:nã cũ ſit qddã in his cõtiguũ ideq; ſolidũ:qd ſine terrena ſoliditate eẽ

præberet uitãq; eius pulcherrime regeret & gubernaret niſi quatenus ipſe beneficiis ſua culpa ſibi aliqd miſeriæ quæreret atq; is qdẽ q cũcta cõpoſuit cõſtãter ĩ ſuo manebit ſtatu:q aũt erãt ab eo creati cũ parẽtis ordinẽ cognouiſſent hunc ſequebant̃.itaq; cũ accepiſſent ĩmortale pricipiũ mortalis aĩantis imitãtes genitorẽ & effectorẽ ſui particulas ignis & terræ & aquæ & aeris a mũdo quas rurſus redderẽt mutuabant̃:eaſq; ĩter ſe copulabãt:haud iiſdẽ uiculis qbus ipſi erãt colligati.ſed talibus quæ cerni nõ poſſent ꝓpter paruitatẽ hærẽtibus crebris q̃ſi cuneolis iniectis unũ efficiebant ex oĩbus corpus.itẽq; in eo ĩfluẽte atq; effluẽte animi diuini ambitu illigabãt.itaq; illi in flumine ĩmerſi neq; tenebãt neq; tenebant̃:ſed ui magna eũ cõferebãt & conferebant̃:ita totũ aĩal mouebat̃ illud qdẽ:ſed ĩmoderate & fortuitu:ut ſex motibus uæheret̃:nã & ante & pone:ad læuã:& ad dextrã:& ſurſum & deorſum:modo huc modo illuc.Sed ſi in ſplẽdore cõſedit:tũ uel eadẽ ſpecies uel interdum ĩmutata reddit̃ cum ignis oculoꝝ cum eo igne:qui eſt ob os offuſus ſe confundit & contundit.dextra autem uidẽtur quæ læua ſunt

nõ põt:porro cũ ſine calido:qd̃ ꝓpriũ ignis eſt uiuere nulla q̃at aĩans:nec itidẽ ſine ſpũ ac aere p corpus labi cõtinuo ſanguis poſſit:& deniq; cũ ſãguis & alii humores p totũ corpus inundẽt ut corpus alãt:q ex ui aquea ut maniſeſto dep̄hẽdit̃ exordiũ hñt:nõ dubiũ qn in humano corpore ignis:aquæ & terræ particulæ eẽ cernant̃. Haud iiſdẽ uinculis.qbus ipi erãt colligati:qd Plato effert ουτοισ αλυτοισ οισ αυτοι ξυνει χοντο Δεσμοισ.i.nõ ĩſolubilibus qbus ipi uiciebãtur nexibus.aĩus ſiqdẽ cæleſtiũ & qcqd in ipis eſt corporis ſi mõ aliqd eſt corpus ĩſolubili a deo ẽ uinculo cõpoſitũ. Hærẽtibus.dẽſis & ſpiſſe coeũtibus. Quaſi cuneolis.i.corpuſcoloꝝ iniectione:ut Diodorus uel ſimiliũ ĩter ſe aſtrictione:ut anaxagoras uel eoꝝ multiformi & uaria ĩplicatione ut democritus:& ſpeuſippus:uel tũ diſcordia:tũ cõcordia ut empedocles:ex qbus unũ inqt efficiebãt:ex oĩbꝰ corpus efficiebãt ſubaudi cæleſtes. Atq; in eo.ſubaudi corpe. Influẽte atq; effluẽte.nã ut uita ſubleuet̃ fomẽta cibi & potus in corpus ingere reſuit neceſſe:quæ p corpus fluitẽt:& rurſum calore cõcoquẽte corporis abſumit̃ ſubſtãtia:ut dicat̃ effluere:aut ideo effluit qd̃ ſupflua e corpore emittat. Animi diuini.qd̃ Plato αθανατου inqt.ψυχησ.i.ĩmortalis animæ. Ambitũ illigabãt.i.corpus aĩum undiq; uallans:ſed quoniã plurali numero Plato utit̃.ut dicat περιοδουσ.i.ambitus.ſũt q hos ambitus animi duos accipiãt:& eos qdẽ ĩtelligẽtiã atq; opinionẽ:quæ ſũt aĩæ actiões. Illigabãt.cõtinebãt. Itaq; illi.ſubaudiẽdũ cuneoli & q̃ſi claui. In flumẽ.ubi Plato etiã multũ dicit ut ſit in multũ flumẽ.flumẽ ſyluã ſiue materiã uocat qd̃ in fluminis morẽ nuſq̃ ſtet:& incerta inſtabiliſq; nunq̃ fluere deſinat. In flumẽ igit̃.i.ad corpus cõficiendũ huiuſmodi labilẽ materiã in fluminis morẽ neq; uniuerſi tenẽt quo fluat neq; a materie ipi quoq; teneri q̃unt qn in diuerſũ eũtes decedãt.aut certe neq; tenẽt aĩam:ut corpori ppetuo hæreat:neq; ipa a corpore ſemp cohibet̃. Sed ui magna eũ.ſubaudi ambitũ. Cõferebãt & cõferebant̃.cõferebantur qdẽ ad uitia adducebant̃ nimia corporis cogẽte ĩdigẽtia:cõferebãt uero ad uitæ ſalubritatẽ euehebãt qd̃ aĩaꝝ ꝓpriũ munus eẽ uideat̃.hoc tamẽ utꝝq; ſine ui eẽ nõ potuit:quoniã nec ſua aĩæ uolũtate ĩ uitia recidũt:& labunt̃:nec corporibus placet naturalis ſibi rei ferre egeſtatẽ:utpote quæ diſſoluat & affligat corpus:q̃obrẽ ita inqt totũ aĩal:mouebat̃ illud qdẽ ſed e moderate & fortuitu nimiꝝ q põt mouere qcq̃ ſine eo qd mouet̃:aut qd̃ mouet̃ ſine eo qd̃ mouet.atq mouet aĩa:mouet̃ aũt corpus.utꝝq; igit̃ adeſſe oportuit. Sed ĩmoderate.& fortuitu:nã cũ aĩus pura fere ſit ĩtelligẽtia:dũ cogitat quæ cũ rõne fieri:adminiſtrariq; poſſint:eã huiuſmodi motus uexãt:quo minus id ualeat efficere:ac deũ in primis cõtẽplati.ĩmoderate aũt tũ primũ naſcẽtibus ĩfãtibus in qbus puerilis illa ſimplicitas rõnis exps ſine mõ ullo mouet̃:& ut caſus tulerit nõ rõne duce. Ita ut ſex motibꝰ uæheret̃.agẽte aĩæ ſenſu:ac cũ q̃tuor cõtrariis elemẽtoꝝ q̃litatibus cõponat̃ aĩal illis agit̃ p oẽs motus p̃terq̃ p eũ q circũ noiat̃. Itaq; mobilior puerilis aĩa ut ſtulti:& ingetior ob rõnalẽ mẽtis ĩbecillitatẽ: deinde ob alia quæ ſẽſibꝰ oblata ipm agitãt corpus. Mõ huc mõ illuc.Plato aũt inqt και παντι κατα τουσ εξ το πουσ πλανωμενα προηει.hoc ẽ & omnifariã p oĩa ſex loca uaga ageret̃. Sed ſi in ſplẽdore cõſedit:tũ uel eadẽ ſpẽs uel interdũ ĩmutata reddit̃.a ſuperiore loco ad hũc trãſitũ facit Cicero relinq̃ns in medio quædã a Platone diſputata:tũ de uiſu:tũ etiã de ſõmis ſatis habẽs ut opinor ſi poſſit oſtẽdere mũdi in hoĩe pfectionẽ & q̃ta uis ſit philoſophiæ in q̃ ꝓbãda totius ſuæ diſputatiõis p orõnẽ cõcluſit.at quo ſuperiora cõſeq̃ntibus nõ ſalebroſe cõiungant̃ unũ inſerit uerſiculũ ingẽs:ſed ſi in ſplẽdore cõſedit:tũ uel eadẽ ſpẽs.uel interdũ ĩmutata reddit̃.hoc dicit:ſi in aq̃:aut ſpeculo alioue corpore pſpicuo imago cõſedit:aliquãdo eadẽ ſpẽs exprimit̃:aliquãdo aũt ĩmutat̃:quando aũt id eueniat docet ingens.cũ ignis oculoꝝ cũ eo igni q eſt ob os offuſus ſe cõfundit & cõtũdit oẽ nẽpe luminoſũ ad naturã igneã ꝓxime accedit.ad cuiuſq; uero rei uidẽdã ſpẽm tria ſũt neceſſaria.Idoneũ ad cernẽdũ oculi lumẽ:rei uidẽdæ color ſeſe oculo

obiiciens.& aeris ſplendor.hoc ergo dicit ĩmutata tum demũ ſpẽs oculis reddif in ſpeculis cũ ignis ex oculo emicans ſe cõfundit cũ eo igni & lumine:qđ e ſpeculo effundif ita ut in trãſuerſũ eat:ſiqdẽ in uarias confecta formas ſpecula:uarias & diuerſas edunt ſpẽs:nã ubi ſpeculũ dimidiati globi uel nauiculæ habeat effigiẽ:uel quo quo mõ ut ſpeculi plana & leuigata illa ſpẽs ita exurgat:ut ſurgentẽ alterã ſpectet tũ altera imaginẽ ſuſcipit alterius ita lumẽ cõfundẽs:atq cõtundẽs:ut quæ dextra ſint læua uideanf. Quia cõtrariis partibus.quoniã quæ dextra pars eſt in læuã ſurgit & læua porrigif in dextrã. Reſpõdẽt aũt.at cũ lumina luminibus cõuerſa fuerĩt ut alteꝝ alteri opponaf & occurrat:tũ læua læuis ingr & dextra dextris reſpõdẽt. Cũ ea ĩter ſe nõ cohæreſcũt.hoc eſt nõ ſe aduerſe:ſed in trãſuerſũ ſpectãt.

quia cõtrariis partibus oculoꝝ cõtrarias partes attingũt.reſpondẽt aũt dextra dextris:læua læuis cõuerſione luminũ.cũ ea ĩter ſe nõ cohæreſcũt.id fit cũ ſpeculoꝝ læuitas:hĩc illĩcq altitudinẽ aſſumpſit:& ita dextra detruſit in læuã partẽ oculoꝝ læuaq ĩ dextrã:ſupina etiã ora cernunf depulſione luminũ quæ cõuertẽs inferiora reddit quæ ſũt ſupiora.atq hæc oĩa ex eo genere ſũt quæ reꝝ adiuuãt cãs:qbus utif miniſteriis deus cũ optimi ſpẽm:quoad fieri põt effecit:ſed æſtimãt plæriq nõ hæc adiuuãtia cãꝝ:ſed has ipſas eſſe oĩum cãs quæ uim habeãt frigoris & caloris:cõcretiõis & liquoris.Careant aũt omni ĩtelligẽtia atq rõne:quæ niſi in aĩo nulla alia in natura repianf.aĩus aũt ſenſum oẽm effugit oculoꝝ:at ignis & aqua & terra & aer corpora ſunt:eaq cernunf.Illũ aũt q ĩtelligẽtiæ ſapientiæq ſe amatorẽ ꝓfitef:neceſſe eſt ĩtelligẽtis ſapiẽtiſq naturæ primas cãs conqrere.deinde ſecũdas cãs reꝝ eaꝝ quæ neceſſario mouẽt alias ipſæ ab aliis mouenf.quocirca nobis ſic cerno eẽ faciẽdũ:ut de utroq nos qdẽ dicamus genere cãꝝ ſeparati tã de his quæ cũ ĩtelligẽtia ſunt efficiẽtes pulcherrimaꝝ reꝝ atq optimaꝝ & de his quæ uacãtes prudẽtia ĩconſtãtia ꝑturbata quæq efficiũt.at de ocu

Id fit.hoc eſt id in cã:eſt. Cũ ſpeculoꝝ læuitas.i.pars illa ꝑſpicua & reꝝ formas referẽs hic & illinc exurgit ĩde læua ĩ dextram & dextra in læuã trãſit. Supina etiã hora cernuntur depulſione.hoc dicit ſpeculũ ſi ita aduerſũ nos opponef:ut exurgentiũ laterũ:alteꝝ ſupne:& alteꝝ inferne ſeſe tollãt:ut alterius alteꝝ latus ſpectet imagines:ſupinas ingt refert imagines: directus.n.uiſus ad ſpeculi ſupiora ſupinã cernet ſpẽm ad inferiorẽ partẽ demitti. Depulſione igif luminũ.cũ a ſe depellere ſuſceptũ uidẽtur lumen. Quæ.ſubaudi depulſio. Reddit.refert repſẽtat. Quæ ſunt ſupiora.quæ natura ꝓfert ſuperiora nobis ipa offerẽtibus. Atq hæc oĩa.quoniã cũ de uiſus ui loqref q ſenſus eſt acerrimus corporis noĩbus appellauit ut mõ ignẽ:mõ lumẽ uocarit neqs putet ſubſtantiã corporeã aut hos ſẽſus aĩæ nõ corporis eẽ:dũ ingt. Atq hæc oĩa.ſubaudi quæ de uiſu ꝓtulimus. Adiuuãt cãs.i.oĩa gignẽtis dei actiõibus ſe ſuggerũt. Reꝝ cãs.i.mũdi opa. Quibus utif miniſteriis deus.qbus ſ ſenſibus deus utif ſe ad culturã diuinã ſuggerẽtibus.hoc.n.deus ad aĩæ quã creauit ad ĩtelligẽtiã reꝝ oĩum uſus eſſt miniſterio:ut uiſũ ei pſtaret quo plura lõgæ pulcherrima cognoſceret corporis ita mole ligara. Cũ optimi ſpẽm quoad fieri põt effecit.aĩalis ingt mortalis q poſſibile ſuit:ut efficeret pfecti ſpẽm abſoluit ut in ea nihil oĩno aĩa deſideraret u t uires ſuas apiret. Sed æſtimãt plæriq nõ hæc adiuuãtia cãꝝ.ſed multi ingt putãt nõ eẽ cõiũctas cũ aĩa uiuẽdi cãs adiuuãtia cãꝝ quæ aĩam adiuuẽt utpote ipius aĩæ cauſæ. Sed has ipas eẽ oĩum cãs quæ uim habeat frigoris & caloris:cõcretõis & liquoris.hoc dicit.ſũt q exiſtimẽt nihil corpore eẽ uacuũ.nihil quoq ĩcorporeũ eẽ cui corpus obtẽperet:hoc eſt nullã in natura reꝝ eẽ aĩam atq ĩtelligẽtiã.ideo has ipas eẽ cãs oĩum.i.oĩa pſtare.oĩa ſẽtire quæ elemẽta noĩamus. Frigoris.ut aq̃ & terra. Caloris.ut ignis & aer. Cõcretiõis.i.aſtrictiõis.ut terra & ignis. Et liquoris.i.quæ uim hẽat effuſionis.nã ingt Plato.Διαχηοντα.ſicut aer & aq̃ ẽ ſiqdẽ aer ut aqua humectus quæ uim aliquãdo cõtrariã ꝓ corpoꝝ q̃litate habẽt ut ignis.nã quo calore dureſcit limus:eodẽ liqſcit cæra. Careãt aũt oĩ intelligẽria atq rõne.hæc uero elemẽta nullã prudẽtiã atq rõnem admittũt. Quæ.ĩtelligẽtia & rõ. Niſi in aĩo.in hoĩs aut ſublimioris aĩantis mẽte eẽ nõ põt. Aĩus aũt.ſenſum oẽm effugit oculoꝝ.i.nullo mõ cerni ſpectariq põt. Neceſſe eſt.intelligẽtis ſapiẽtiſq naturæ primas cãs conqrere:hoc dicit qſqs ſapiẽtiæ amator fuerit dabit operã ut primas naturæ cãs primũ cognitiõe aſſequaf.deinde reliqs:primas ſſane cãs cõſiliũ & intelligẽtiã dicit qbus aĩus rõcinaf:ac intelligere põt oĩa. Deinde ſecũdas cãs eaꝝ reꝝ quæ neceſſario mouẽt alias ipe ab aliis mouenf irrõnalẽ aĩæ partẽ dicit in q ſũt motus q erũpũt tũ in irã:tũ in cupiditatẽ:nã cũ rõ & intelligẽtia ſeipſã moueat ira certe:ac cupiditas & mouẽt corpus & ipæ ab irrõnali q riunf appetitu.a rõne uero gubernanf & cõfirmanf.hos igif ingt q ſe ſapiẽtiæ exhibere uoluerit amatorẽ aĩæ motus cõſiderabit.i.intelligẽtiæ & affectus:ac cũ de his tractãdũ fuerit naturalẽ ſeruabit ordinẽ:ut primo loco de aĩa diſſerat:deinde de corpore ĩde de aĩa diſputãs de parte ea prius dicat quæ mouet cætera:ĩde de illa quæ ab alĩa mota & ipa mouet alia:aĩæ igitur motus ſi rõne duce regif ordine carere nõ poterit:ſin minus hoc eſt ſi temere & ut caſus tulerit ĩcõſtãter & ꝑturbate agat neceſſe eſt.itaq & de ea parte quæ naturæ ipius ordine lõgæ excellẽtiſſima eẽ uidef primo eſt diſputaturus. Mouẽt alias.ut elemẽta qbus corpus cõſtat. Ab aliis mouenf.ab effectibus.n.mouenf ſenſus. Separati.cũ de altero diſputauerimus d altero inde diſſeramus. Pulcherrimaꝝ reꝝ atq optimaꝝ:qd.n.pulchrius aut melius dici põt:eo qđ cõſilio & rõne gubernaf? Vacãtes prudẽtia.i.affectibus. Incõſtãtia ꝑturbaraq efficiũt.nã qd ĩcõſtãtius & ꝑturbatius uideri põt eo qđ ſine cõſilio furore quodã iræ aut cupidinis cõmouef? Deinceps explicef.hic a nobis ingt q̃ta ſit uiſus utilitas ĩ ſequẽtibus tradef. De uniuerſitate.de uniuerſa reꝝ natura:

de mũdo:ſub oculoꝝ aſpectũ:cadere potuiſſent hoc eſt ne ĩgenio quidẽ humano utcũq; acerrimo cõſiderari potuiſſent niſi uiſus ea ſibi oĩa obtuliſſet. Tũ mẽſiũ.q̃s luna fere cõficit cõuerſiones. Annoꝝq; cõuerſiones.a ſolis ambitu q planetæ ad eũdẽ ſemp locũ cõuertunt. Machinatæ ſũt.Platonis uerbo uſus eſt:ſed iá apud latinos ꝓcepto. Machiatæ.i.excogitatæ. Et ſpatiũ tpis.i.reliquoꝝ ſideꝝ cõuerſiones nobis ẽr tpis ſpatia. dimẽſa ſũt:ut ſupius oſtẽſũ eſt. Et ad qõnẽ.cõmouerũt inq̃t ut uniuerſiratis naturã q̃reremus: ut cũ tã multa facile cerneremus & cauſæ eoꝝ nõdũ aptæ eẽnt eas ĩueſtigaremus. Philoſophiã.i reꝝ oĩum ſciẽtiam quã ueteres multis mõis diuiſerũt. Quo bono.ſubaudi phĩæ ait nihil p̃ſtãtius nihil cõmodius a deo datũ humano generi eẽ aut ſpari i poſteꝝ datũ iri. FINIS.

loꝝ qdẽ cauſis ut hr̃ent eã uim quã nũc habẽt ſatis ferme eẽ dictũ puto:maxima autẽ eoꝝ utilitas donata humano generi deoꝝ munere deĩceps explicet̃.reꝝ.n.optimaꝝ cognitiões nobis oculi attulerũt.nã hæc quæ eſt habita de uniuerſitate orõ a nobis haud unq̃ eẽt iuẽta:ſi neq; ſidera:neq; ſol:neq; cælũ ſub oculoꝝ aſpectũ cadere potuiſſent.nũc uero dies noctesq; oculis cognitæ.tũ:menſiũ:annoꝝq; cõuerſiones ad numeꝝ machinatæ ſunt & ſpatiũ tpis dimẽſæ ſũt & ad quæſtionẽ totius naturæ ĩpulerũt:q̃bus ex rebus philoſophiã adepti ſumus.quo bono nullũ optabilius:nullũ præſtãtius neq; datũ eſt mortaliũ generi deoꝝ cõceſſu:neq; munere dabitur.

AD hũc uſq; locũ uir lõge pitiſſime Hermolae Barbare q̃tum ad nos puenerit e timæo Platonis euertit in latinũ Cicero:ſed credere eriã par eſt hãc de uniuerſitate timæi apud Platonẽ ipm trãſferre diſputationẽ dũtaxat uoluiſſe:qđ multa unde Plato dialogũ ĩchoauit parui fecerit utpote puulgata.hũc uero locũ latinũ facere uoluiſſe:quo in dicẽdo fieret explicatior:quãdoq dẽ res difficiles & abſtruſas:cuiuſmodi totus hic ferme locus eſt uerbis cõſeq poſſe:q̃rã dicẽdi uim q̃tãq; copiã in uerbis cõparet ipe ſatis in oratore:& q de arte dicẽdi nobis p̃cepta reliq̃rũt nõ ĩniuria piuadere conati ſunt:ſiqdẽ hũc potiſſimũ & ĩgenii uires & eloquẽtiã alicuius nobis licet ĩtueri:quod cũ facere Cicero aggreſſus ſit:ſatis habuit:locũ perquãobſcuꝝ & reconditũ e græco eloquentiſſimo nec ſentẽtiis nec uerbis peruulgato in latinũ conuertere:utcũq; multa ſint quæ uerbis latinis exprimi non potuiſſe oĩa ſint:deniq; cum de una hac re excellentiſſima & ipſius eloquentia digna diſputaſſe ſibi uiſus ſit in philoſophiæ laudibus:quæ hãc cognitionem præſtiterit omnem quam cœperat diſputationem concinniſſime concluſit.

Ciceronis libellus de uniuerſitate cũ ſuo cõmẽtario a clariſſimo uiro domino Georgio Valla Placẽtino cõpoſito:diligẽtiſſime p Bonetũ Locatellũ Venetiis ĩpreſſus eſt.xvii.kalẽdas auguſti.M.cccclxxxxii.Cui pecunias cæteraq; huic operi neceſſaria ſuggeſſit nobilis uir.D.Octauianus Scotus ciuis Modoetiẽſis cuius caracter hic eſt.

Regiſtrum

a
In hoc uolumine
Victoris piſani
eloquentiæ
b
ant necesse
tio quid in
ad diu:& ad
c
chynes arbit tabat
quit:quod
cæſaris ptes
d
ſiut fit apte
meroſũ:id
ſermone.Ita
e
Ad magnificum
etiã angelis
ſui morbi
f
repugnãtibus
ſextus maximus
dentẽ loqui

g
Georgius ualla
qa dialectica
tum ſi quas
h
modo abalienatio
ut ſupra
iure poſtliminio
i
ſyllogiſmus
qđ parentũ
lũtatẽ habẽt
k
Cum aũt
eius qõnis
tatis quæſtio
l
trica ita
platonẽ quod tertiũ
deſcribendum ſimile
m
facientia:nam ab
Quartum diuine
deſunt qui uideantur
FINIS

BIBLIOTHECA NACIONAL DE LISBOA

Inc. 862